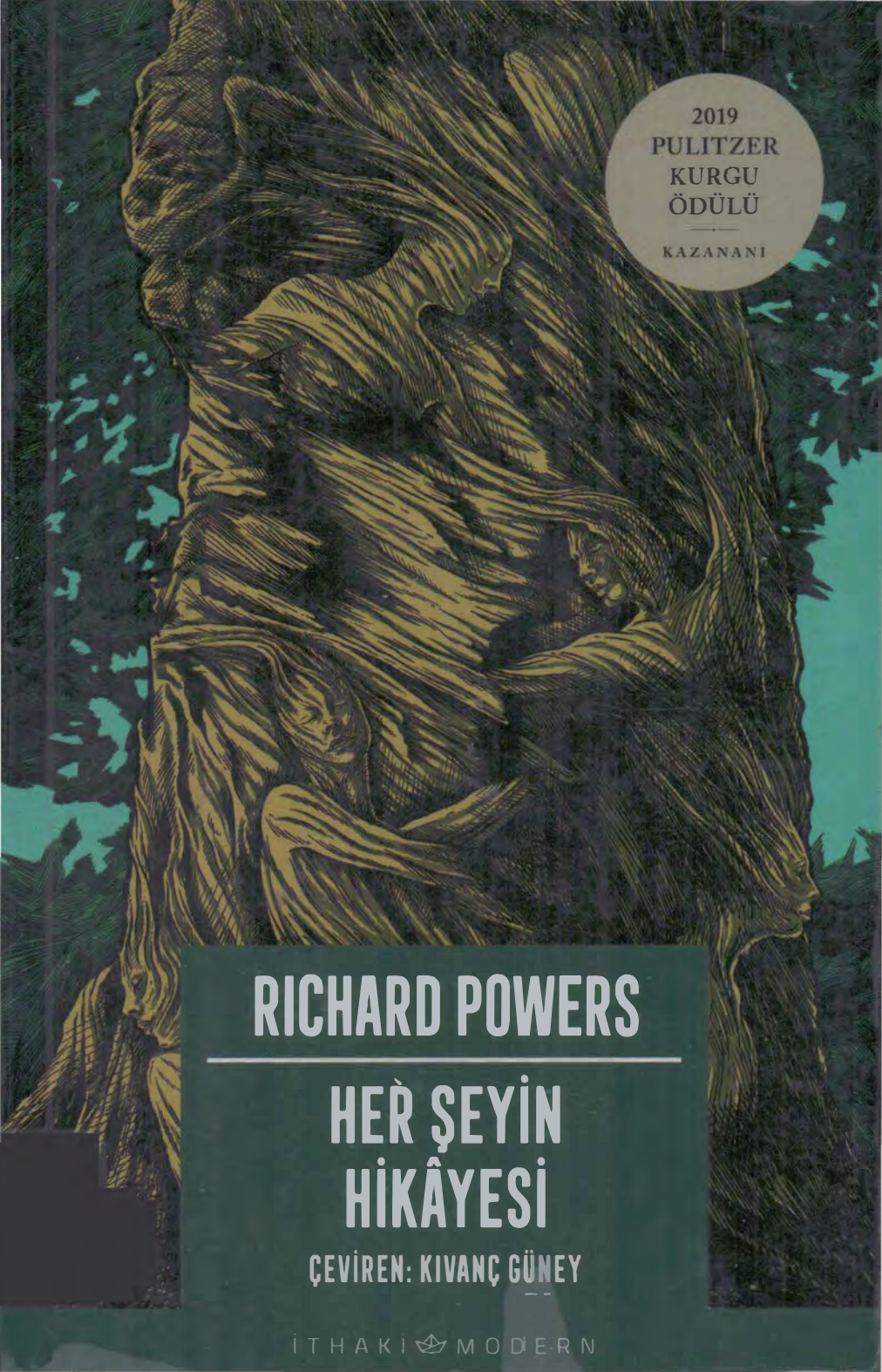

RICHARD POWERS

HER ŞEYİN HİKÂYESİ

ÇEVİREN: KIVANÇ GÜNEY

İTHAKİ MODERN

Richard Powers. Amerikalı romancı ve üniversite profesörü, 18 Haziran 1957'de Evanston, Illinois'de doğdu. Ailesiyle Tayland'ın başkenti Bangkok'a 11 yaşındayken taşındılar ve babasının müdürlüğünü yaptığı International School Bangkok'ta okudu. ABD'ye döndüklerinde liseyi bitirdi. Urbana-Champaign'deki University of Illinois'de (UIUC) ilk başta fizik okumaya başladı, sonradan İngiliz edebiyatına geçti. 1978'de üniversiteyi bitirdi, 1980'de de yüksek lisansını yine edebiyatta tamamladı. Üniversite eğitimi esnasında bilgisayar programcılığı yapmaya başlayan Powers, genelde bilim konulu romanlar yazmaktadır. 1989'da özel yaratıcılık emareleri gösteren deha sahibi gençlere verilen MacArthur Bursu'nu kazandı. Romancılığının yanı sıra edebiyat dersleri veren Powers, 1996'da görev yapmaya başladığı UIUC'de emeritüs profesördür.

İlk romanı *Three Farmers on Their Way to a Dance*'i 1985'te yayımlandı ve Amerikan Sanat Akademisi ve Enstitüsü tarafından verilen Rosenthal Ödülü'nü kazandı. Üçüncü romanı *The Gold Bug Variations* ile Ulusal Kitap Eleştirmenleri Çevresi Ödülü'ne aday gösterildi. Bir sonraki romanı *Operation Wandering Soul* ise Ulusal Kitap Ödülü adayı oldu. 1995'te yayımladığı, otobiyografik öğeler de taşıyan yapay zekâ hakkındaki romanı *Galatea 2.2*, *Time* dergisi tarafından 1995'in en iyi kitapları arasında gösterildi ve bir kere daha Ulusal Kitap Eleştirmenleri Çevresi Ödülü'ne aday oldu. Bir sonraki romanı *Gain* 1999'da James Fenimore Cooper En İyi Tarihi Roman Ödülü'nü kazandı. 2000'deki *Plowing the Dark* Amerikan Akademisi'nden Harold D. Vursell Onursal Ödülü'ne layık görüldü. Dokuzuncu romanı *The Echo Maker* ile 2006 Ulusal Kitap Ödülü'nü kazandı, ilk defa Pulitzer adayı oldu. 2019'da Pulitzer Kurgu Ödülü'nü, aynı zamanda Booker Ödülü'nde kısa listeye kaldığı ve William Dean Howells Madalyası'nın layık görüldüğü *Her Şeyin Öyküsü* ile kazandı. Bir sonraki romanı *Bewilderment* 2021 Booker Ödülü'nde kısa listeye kaldı.

Her Şeyin Hikâyesi
Richard Powers

Özgün Adı
The Overstory

İthaki Yayınları - 2580
İthaki Modern - 100

Dizi Editörü: *Mert Tanaydın*
Yayıma Hazırlayan: *Mert Tanaydın*
Düzelti: *Merve Çay*
Kapak İllüstrasyonu: *Yağız Eyiişleyen*
Kapak Tasarımı: *Hamdi Akçay*
Kapak Uygulama: *Mehmet Büyükturna*
Sayfa Tasarımı ve Baskıya Hazırlık: *B. Elif Balkın*
1. Baskı, Mayıs 2024, İstanbul
ISBN: 978-605-265-335-7
Sertifika No: 63989

Türkçe çeviri © Kıvanç Güney, 2024
Richard Powers © 2018
Türkçe Telif Hakkı @ 2024

Bu eserin tüm hakları Akcali Telif Hakları Ajansı aracılığıyla,
Melanie Jackson Agency ile yapılan anlaşmayla alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ İthaki Yayıncılık Basın Sanayi ve Ticaret A. Ş.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 – Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithakiyayingrubu.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6, Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 denizmatbaamucellit@gmail.com
Sertifika No: 48625

RICHARD POWERS

HER ŞEYİN HİKÂYESİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: KIVANÇ GÜNEY

ithaki

Aida'ya.

İÇİNDEKİLER

KÖKLER **11**

Nicholas Hoel 15
Mimi Ma 36
Adam Appich 62
Ray Brinkman ve Dorothy Cazaly 81
Douglas Pavlicek 91
Neelay Mehta 112
Patricia Westerford 136
Olivia Vandergriff 174

GÖVDE **183**

DALLAR **407**

TOHUMLAR **545**

İnsanla bitki arasında gizemli bir bağ olduğunu hissettirmeleri, çayırlarla ormanların verdiği en büyük haz. Önemsenmeyen, yalnız biri değilim. Onlar beni selamlıyor, ben onları. Kalın dalların fırtınada savruluşu, benim için hem yepyeni hem de tanıdık. Beni şaşırtsa da, bilmediğim bir şey değil. Adil düşündüğümü ya da doğru olanı yaptığımı zannederken, aklımda daha iyi bir düşüncenin, içimde daha yüce bir duygunun belirmesi misali bir etki yaratıyor bende.

RALPH WALDO EMERSON

Dünya canlı olabilir: Eskilerin gördüğü şekilde –bir amacı ve öngörüsü olan duyarlı bir Tanrıça gibi– değil, bir ağaç gibi canlı. Sessizce var olan, rüzgârla savrulmak dışında hiç kıpırdamayan, buna rağmen gün ışığı ve toprakla sürekli muhabbet eden bir ağaç. Güneş ışığı, su ve besleyici mineraller sayesinde büyüyüp değişen. Fakat bunları öylesine sezdirmeden yapar ki çayırdaki yaşlı meşe ağacı bana aynı çocukluğumdaki gibi görünür.

JAMES LOVELOCK

Ağaç... seni izler. Sen ağaca bakarsın, o seni dinler. Parmakları yoktur, konuşamaz. Ama şu yaprak var ya... onun nabzı atar, büyür, geceleri hep büyür. Sen uyurken rüya görürsün. Ağaçla ot da görür.

BILL NEIDJIE

KÖKLER

İlk başta hiçbir şey yoktu. Sonra her şey oldu.

Derken, batıdaki bir şehrin parkında, akşam karanlığı çöktükten sonra, havadan mesajlar yağmaya başladı.

Bir kadın yere oturmuş, sırtını bir çama yaslamış. Sırtına bastıran ağacın kabuğu sert, hayat kadar sert. İğneyapraklarından havaya hoş bir koku yayan ağacın kalbindeki bir güç uğulduyor. Kadının kulakları en düşük frekanslara uyumlanıyor. Ağaç sözcüğe dönüşmeyen sözcüklerle bir şeyler söylüyor.

Diyor ki: Güneş ve su, sonsuza kadar cevaplanmayı hak eden sorulardır.

Diyor ki: İyi bir cevap tekrar tekrar sıfırdan yaratılmalıdır.

Diyor ki: Her bir toprak tanesi diğerleriyle bir arada kalmanın yeni yeni yollarını bulmak zorundadır. Dallara ayrılmanın sedirden yapılmış bir kalemin asla bulamayacağı kadar çok yolu vardır. Bir şey yalnızca durarak her yere gidebilir.

Kadın da öyle yapıyor. Mesajlar birer tohum gibi etrafına yağıyor.

Bu gece sohbet koyu. Kızılağaçlardaki kıvrımlar uzun zaman önceki felaketlerden söz ediyor. Cüce kestanelerin soluk renkli başakçıkları polenlerini silkiniyor; yakında dikenli meyvelere dönüşecekler. Kavaklar rüzgârın gıybetini yayıyor. Cennet elmalarıyla cevizler rüşvetlerini, kuş üvezleri kan kırmızı salkımlarını sunuyor. Yaşlı meşeler havaya dair kehanetlerini dalgalandırıyor. Yüzlerce alıç türü

paylaşmak zorunda bırakıldıkları tek isme kahkahalarla gülüyor. Defneler ölümün bile uyku kaçıracak bir şey olmadığında ısrarcı.

Havanın kokusundaki bir şey kadına komut veriyor: Gözlerini yum ve söğüdü düşün. Ağladığını göreceksin ama öyle bir şey yok. Bir Afrika akasyası hayal et. Hayalindeki hiçbir şey yeterince net olmayacak. Hemen tepende ne var? Şu anda –*tam şu anda*– başının üzerinde süzülen şey nedir?

İyice uzaklardaki ağaçlar da ona katılıyor: Bizi hayal etme şekillerinizin hepsi –ayaklık misali kökler üzerinde duran büyülü mangrovlar, ters maçaya benzeyen bir muskat, Baja fil ağaçlarının boğumlu gövdeleri, dimdik füzelere benzeyen sal ağaçları– birer indirgeme. Türünüz bizi hiçbir zaman bütün olarak görmüyor. Resmin yarısını hatta daha da fazlasını göremiyorsunuz. Yerin altında da üstündeki kadarı vardır hep.

İnsanların sorunu bu, kök sorunu. Hayat yanlarından akıp gider, görmezler. Şimdi, bir an sonra. Toprağı yaratır. Suyu döndürür. Besinleri takas eder. Hava durumunu ayarlar. Atmosferi yaratır. İnsanların sayamacacağı kadar fazla türü besler, şifalandırır ve barındırır.

Canlı ağaçlar koro hâlinde kadına şarkı söylüyor: Zihnin birazcık daha yeşil bir şey olsa, seni anlama boğardık.

Yaslandığı çam diyor ki: Dinle. Duyman gereken bir şey var.

NICHOLAS HOEL

Şimdi kestane zamanı.

İnsanlar dev ağaçlara taş fırlatıyor. Yemişler ilahi bir dolu hâlinde çevrelerine yağıyor. Bu pazar günü, Georgia'dan Maine'e kadar sayısız yerde aynı şey yaşanıyor. Concord'da, Thoreau da aynı şeyi yapıyor. Hisleri onun hislerinden daha donuk ama yine de kan bağı olan duyarlı bir varlığa taş fırlatır gibi hissediyor kendini. *Yaşlı ağaçlar muhtemelen bizim atalarımız, atalarımızın da ataları. Doğanın sırlarını öğreneceksen, başkalarından daha insancıl davranmalısın...*

Brooklyn, Prospect Hill'de, ülkeye yeni gelen Jørgen Hoel attığı taşların yağdırdığı sağanağa kahkahalarla gülüyor. Taşların her isabet edişinde, kürek dolusu yemiş düşüyor. Adamlar hırsız gibi oraya buraya saldırıp kasketlerini, heybelerini, pantolon paçalarını topurlarından kurtulan yemişlerle dolduruyor. İşte, Amerika'nın efsanevi bedava şöleni – Tanrı'nın sofrasındaki artıkları bile alan bir ülkenin başına konan bir talih kuşu daha.

Norveçli ve Brooklyn Askerî Tersanesi'nden arkadaşları bu lütfu ormandaki bir açıklıkta yakılan şenlik ateşlerinde pişirerek yiyor. Kavrulmuş yemişlerin tarifsiz bir rahatlatıcılığı var: tatlı ve iştah açıcı, patates kadar yoğun ve ballı, hem dünyevi hem de gizemli bir tat. Dış kabuklarının dikenleri batıyor ama *Hayır* derken gerçek bir direnç göstermekten çok, naz yapar

gibiler. Yemişler dikenli korumalarından kurtulmayı *istiyor*. Türleri uzaklara yayılabilsin diye, hepsi de yenilmeye gönüllü.

Hoel o gece, kestaneden sarhoş vaziyette, oturduğu ucuz apartmandan iki blok ötede, Finn Town'ın bitimindeki çam iskeletli sıra evlerde yaşayan İrlandalı bir kıza, Vi Powys'e evlenme teklif ediyor. Beş bin kilometreden yakında, izdivaçlarına karşı çıkmaya hakkı olan hiç kimse yok. Noel öncesi evleniyorlar. Şubattan önce Amerikalı oluyorlar. Kestaneler ilkbaharda yine çiçek açıyor ve uzun, sarsak amentleri rüzgârla birlikte gri-mavi Hudson'ın üzerinde köpük gibi dalgalanıyor.

Vatandaşlık, el değmemiş topraklara duyulan açlığı beraberinde getiriyor. Çift taşınabilecek eşyalarını toplayıp karayoluyla doğudaki veymut çamıyla kaplı toprakları, Ohio'nun kara kayın ormanlarını, Ortabatının aralıklı meşe ormanlarını aşarak yeni Iowa eyaletinde, Fort Des Moines yakınındaki, yetkililerin daha dün parsellenmiş toprakları işlemek isteyen herkese dağıttığı yerleşim bölgesine ulaşıyor. En yakın komşu üç kilometre ötede.
16 İlk yıl yirmi dört dönümlük araziyi sürüp ekim yapıyorlar. Mısır, patates, fasulye. Amansız bir iş ama onlara ait. Herhangi bir ülkenin deniz kuvvetleri için gemi yapmaktan daha iyi.

Derken uçsuz bucaksız çayırlara kış geliyor. Soğuk, yaşama isteklerini sınıyor. Geceleri o delik deşik kulübede kanları donuyor. Sabahları yüzlerine su çırpmak için bile lavabodaki buzu kırmak zorunda kalıyorlar. Ama genç, özgür ve azimliler; var oluşlarını sürdürmek için birbirlerinden başkasına ihtiyaçları yok. Kış onları öldürmüyor. Henüz değil. Kalplerindeki en karanlık umutsuzluk sıkışarak elmasa dönüşüyor.

Tekrar ekim zamanı geldiğinde, Vi gebe kalıyor. Hoel kulağını onun karnına yaslıyor. Vi kocasın yüzündeki tokat yemişçesine şaşkın ifadeye bakarak gülüyor. "Ne dedi?"

Hoel o kaba, gürül gürül İngilizcesiyle cevap veriyor. "Beni besle."

Hoel o mayıs ayında, karısına evlenme teklif ettiği gün giydiği iş önlüğünün cebinde altı tane kestane buluyor. Kestaneleri Batı Iowa'nın toprağına bastırarak kulübeyi kuşatan ağaçsız çayıra ekiyor.

Çiftlik kestanenin doğal ortamından yüzlerce, Prospect Hill'deki kestane şölenlerinden binlerce kilometre uzakta. Hoel doğudaki o yeşil ormanları hatırlamakta her ay biraz daha zorlanıyor.

Ama burası Amerika, insanlarla ağaçların kendilerini nerede bulacaklarını bilemedikleri bir yer. Hoel kestaneleri ekip sularken şöyle düşünüyor: *Çocuklarım bir gün bu ağaçları sallayıp bedavadan kestane yiyecek.*

İlk çocukları daha bebekken, henüz adı olmayan bir şey yüzünden ölüyor. Henüz mikrop diye bir şey yok. Çocukları alan sadece, muğlak zaman çizelgelerine uyarak makam sahiplerinin ruhlarını bile kapıp öteki dünyaya götüren Tanrı.

Altı kestanenin biri filizlenmiyor. Ama Jørgen Hoel hayatta kalan fidelere bakmaya devam ediyor. Yaşam, Yaratan'la yaratılan arasındaki bir savaş. Hoel bu savaşta ustalaşıyor. Her gün vermek zorunda olduğu diğer savaşlara kıyasla, ağaçlarını hayatta tutmak çocuk oyuncağı. İlk mevsimin bitiminde, tarlaları dopdolu ve en iyi büyüyen fidelerin boyu altmış santimi aşmış durumda.

Sonraki dört yıl içinde, Hoel'lerin üç çocuğu ve ufak bir kestaneliği oluyor. Ağaçlardan incecik dallar çıkıyor, kahverengi gövdelerinde çizgi çizgi kovucuklar beliriyor. Yemyeşil, taraklı, testere kenarlı yapraklar tomurcuklandıkları ince dalları gölgede bırakıyor. Çiftlik evleri bu yeni sürgünlerin ve alçak arazilerdeki tek tük beyaz meşenin dışında, otlar denizinin içindeki bir ada gibi.

Bu cılız sürgünler bile çok işe yarıyor:

Kalp rahatsızlıkları için genç ağaçlardan yapılmış çay,
ağrı için küçük filizlerin yaprakları,
doğum sonrası kanamayı kesmek için içinde kabuk kaynatılıp soğutulmuş su,
bebeğin göbek bağını düşürmek için ısıtılmış ağaç uru,
öksürük için esmer şekerle kaynatılmış yapraklar,
yanıklar için lapa, gıcırdayan yataklara doldurmak için yapraklar,
acı çok fazla geldiğinde, umutsuzluk için bir iksir...

Bazı yıllar verimli, bazıları verimsiz geçiyor. Ortalama vasat olsa da, Jørgen yükselen bir eğrinin olduğunu hissediyor. Toprağı sürdüğü her yıl, araziyi daha da genişletiyor. Hoel'lerin gelecekteki işgücü havuzu da genişlemeye devam ediyor. O işi Vi hallediyor.

Ağaçlar büyülü şeylermiş gibi kalınlaşıyor. Kestane çabuk büyüyen bir ağaç: *Dişbudaktan beyzbol sopası yapılıncaya kadar kestaneden şifonyer yapılır.* Siz ona bakmak için eğilinceye kadar kestane fidanı gözünüzü çıkarır. Gövdeleri kıvrılarak yükseldikçe, kabuklarındaki çatlaklar berber önlerindeki çubuklar gibi döner durur. Rüzgâr estiğinde dalları koyu ve hafif açık yeşil arasında gidip gelir. Top top yapraklar savrularak sürekli daha çok güneş arar. Nemli ağustoslarda, Hoel'in karısının bir zamanlar bal rengi olan saçlarını açarak savurduğu gibi dalgalanırlar. Bu genç ülkeye bir kez daha savaş geldiğinde, beş ağaç onları eken kişiden daha çok yaşamış olacak.

62 yılının acımasız kışı bir bebeği daha almayı deniyor. Onun yerine ağaçlardan biriyle yetiniyor. En büyük çocuk John sonraki yaz bir ağacı daha yok ediyor. Çocuk oyun parası olarak kullanmak üzere yapraklarının yarısını koparmanın ağacı öldürebileceğini akıl edemiyor.

Hoel oğlunun saçını çekiyor. "Nasılmış? Ha?" Oğlana bir şamar atıyor. Vi oğlu dayak yemesin diye aralarına girmek zorunda kalıyor.

63 yılında askere almalar başlıyor. Önce genç ve bekâr erkekler gidiyor. Otuz üç yaşında, evli, küçük çocukları ve birkaç yüz dönümlük arazisi olan Jørgen Hoel'in askerliği tecil ediliyor. Hoel Amerika'nın korunmasına yardım etmiyor. Kurtarılacak daha küçük bir ülkesi var.

Brooklyn'de, şair bir hastabakıcı can çekişen Birlik'e şöyle yazıyor: *Bir çimen yaprağı hiç de aşağı değildir usta işi yıldızlardan.** Jørgen bu sözü hiç okumuyor. Sözcükler ona tuzak gibi geliyor. Kendi mısırları, fasulyeleri, balkabakları – büyüyen her şey başlı başına Tanrı'nın sözsüz zihnini gözler önüne seriyor.

---

* Walt Whitman, "Song of Myself" *–çn*

Bir ilkbahar daha geçtiğinde, kalan üç ağaçta krem rengi çiçekler patlıyor. Eski ayakkabı ya da kokmuş iç çamaşırı gibi keskin, bozulmuş etinkine benzer, ekşi bir kokuları var. Ardından bir avuç tatlı yemiş veriyorlar. Bu küçük hasat bile adama ve yorgun karısına bir gece Brooklyn'in doğusundaki ormanda bir araya gelmelerini sağlayan kestane düşürme şölenini hatırlatıyor.

"Kileler dolusu olacak," diyor Jørgen. Hayalinde çoktan ekmekler, kahveler, çorbalar, kekler, soslar yapmaya başlamış bile – oralıların ağaçtan elde edileceğini bildiği bütün lezzetler. "Fazlasını da şehirde satarız."

"Komşulara Noel hediyesi olur," diye kararını bildiriyor Vi. Fakat o seneki acımasız kuraklıkta Hoel'leri hayatta tutmak komşulara düşüyor. Gelecek için bile tek damla suyun feda edilemediği bir mevsimde kestanelerden biri daha ölüyor.

Yıllar geçiyor. Ağaçların kahverengi gövdeleri griye dönmeye başlıyor. Kurak bir sonbaharda, çayırlarda dişine göre uzun bir hedef bulamayan bir yıldırım kalan iki kestaneden birine çarpıyor. Beşikten tabuta kadar birçok şey olabilecek ağaç alevler içinde yanıyor. Üç bacaklı tabureye yetecek kadarı bile kalmıyor.

Tek başına kalan kestane çiçeklenmeye devam ediyor. Fakat artık çiçeklerine yanıt verecek çiçekler yok. Kilometrelerce alanda tek bir eşi yok ve kestaneler hem erkek hem dişi oldukları hâlde kendi kendilerini dölleyemiyorlar. Buna rağmen kestanenin kabuğu altındaki o ince, canlı silindirde gizli bir sır var. Hücreleri tarih kadar eski bir kurala itaat ediyor: *Öylece kal. Bekle.* Tek başına hayatta kalan ağaç Şimdi'nin katı kanunlarına bile meydan okunabileceğini içten içe biliyor. Yapılacak işler var. Yıldız işleri ama yine de dünyevi. Ya da o hastabakıcının ölüp giden Birlik'e yazdığı gibi: *Milyonlarca evrenin karşısında sakin ve soğukkanlı dur.* Ağaç kadar sakin ve soğukkanlı.

Çiftlik Tanrı'nın iradesinin kaosunu da atlatıyor. Appomattox muharebesinden iki yıl sonra, Jørgen toprağı sürmenin, ekmenin, tapanlamanın, çapalamanın, zararlı otları temizlemenin ve hasat almanın yanında yeni evi de bitiriyor. Mahsul toplanıp ta-

şınıyor. Hoel'lerin oğulları da öküz gibi çalışan babalarına ayak uyduruyor. Kızlar evlenip yakınlardaki çiftliklere dağılıyor. Köyler türüyor. Çiftliğin yanından geçen toprak yol, gerçek bir yola dönüşüyor.

En küçük oğul Polk Vilayeti Vergi Dairesi'nde işe giriyor. Ortanca oğul Ames'te bankacılık yapmaya başlıyor. En büyük oğul John çiftlikte kalıyor ve annesiyle babası güçten düştükçe işleri o devralıyor. John Hoel hızı ve gelişmeyi makinelerle sağlıyor. Toprağı hem süren hem döven, ekini hem biçen hem de bağlayan buharlı bir traktör alıyor. Çalışırken cehennemden kaçmış gibi gürleyen bir şey.

Bütün bunlar olurken, kalan tek kestanede yalnızca birkaç yeni kovucuk, bir-iki santimlik yaş halkası oluşuyor. Ağaç hacimleniyor. Gövdesi kıvrılarak Traianus Sütunu gibi hızla yükseliyor. Tırtıklı yaprakları güneş ışığını dokuya dönüştürmeye devam ediyor. Ağaç beklemekle kalmıyor; yemyeşil bir sağlık ve yaşam gücü topu hâlinde serpiliyor.

20 Yeni yüzyılın ikinci haziranında, Jørgen Hoel kendi yaptığı evin üst katındaki meşe lambrili odada, artık hiç çıkamadığı yatak odasında yatmış çatı penceresinden gökyüzünde süzülerek parıldayan bir sürü yaprağa bakıyor. Oğlunun buharlı traktörü çiftliğin kuzeyinde gürleyip dursa da, Jørgen Hoel seslerin havadan geldiğini zannediyor. Dalların gölgesi üzerine düşüyor. O yeşil ve tırtıklı yapraklardaki bir şey, bir zamanlar kurduğu bir hayal, gelişip büyümeye dair bir imge, başına bir kez daha bir şölenin yağmasını sağlıyor.

Merak ediyor: Böyle geniş ve dümdüz bir ağacın kabuğunu kıvırıp döndüren şey nedir ki? Dünyanın dönmesi olabilir mi? Dünya insanların dikkatini çekmeye mi çalışıyor acaba? Yedi yüz yıl önce, Sicilya'daki altmış metre genişliğinde bir kestane ağacı İspanya kraliçelerinden birini ve onun yüz atlı şövalyesini muazzam bir fırtınadan korumuş. O ağaç, hikâyeyi hiç duymamış bir adamın ölümünden sonra da en az yüz yıl daha yaşamaya devam edecek.

"Hatırlıyor musun?" diye soruyor Jørgen elini tutan kadına.

"Prospect Hill'i? O gece nasıl da yemiştik!" Başıyla yapraklı dalları, ötelerindeki araziyi işaret ediyor. "Ben sana bunu verdim. Sen de bana – bütün her şeyi! Bu ülkeyi. Hayatımı. Özgürlüğümü."

Ama elini tutan kadın karısı değil. Vi beş yıl önce akciğer enfeksiyonundan ölmüş.

"Uyu artık," diyor torunu, dedesinin elini bitkin göğsüne bırakarak. "Biz hepimiz aşağıdayız."

John Hoel babasını kendi ektiği kestanenin altına gömüyor. Orada birkaç mezarın etrafını çeviren dövme demirden bir metrelik bir çit var artık. Tepelerinde yükselen ağaç, gölgesini yaşayanlara da ölülere de eşit cömertlikte sunuyor. Ağacın gövdesi John'un sarılamayacağı kadar genişlemiş durumda. Dalların oluşturduğu en alttaki etek ulaşılamayacak kadar yüksekte.

Hoel Kestanesi çiftçilerin *korucu ağaç* dediği şeye, bir simgeye dönüşüyor. Aileler pazar gezintilerinde onu görmeye gidiyor. Oralılar ziyaretçilere yol tarif etmek için ekinlerle dolu bir denizdeki tek fener olarak onu kullanıyor. Çiftlik iyice gelişiyor. Artık tohum aşaması yatırımcılığından gelen para da ekimi ve üretimi destekliyor. Babası ölen ve kardeşleri kendi yollarına giden John Hoel son model cihazların peşinden koşmakta özgür. Makine ambarı biçerdöverlerle, tınaz makineleriyle, orak makineleriyle dolup taşıyor. John iki silindirli ve benzinli ilk traktörleri görmek için Charles City'ye kadar gidiyor. Telefon hatları çekildiğinde, bir servete mal olmasına ve aileden hiç kimsenin ne işe yarayacağını anlamamasına rağmen telefon bağlatıyor.

Göçmenin oğlu bunun için etkili bir tedavinin bulunmadığı dönemde, hızlı gelişmelerin yaşandığı yılların hastalığına yakalanıyor. Kendine bir Kodak No. 2 Brownie alıyor. *Düğmeye basın, gerisini biz hallederiz.* Filmleri tab ettirip bastırmak için Des Moines'a yollamak zorunda olmasının maliyeti çok geçmeden iki dolarlık makinenin fiyatını kat kat aşıyor. Karısının buruk tebessümlü, yeni mekanik çamaşır sıkma aletinin üzerine eğilmiş hâlde, siyah beyaz ve kahverengi bir fotoğrafını çekiyor. Çocuklarının biçerdöveri sürerken ve harman makinesinin önünde beli

çökmüş yük beygirlerine binerken fotoğraflarını çekiyor. Ailenin en iyi Paskalya giysileri içinde, başlarına şapkalar, boyunlarına sımsıkı papyonlar bağlanmış hâlde fotoğraflarını çekiyor. Küçük Iowa posta pulundan başka fotoğrafı çekilecek bir şey kalmayınca, John objektifi onunla tam aynı yaşta olan Hoel Kestanesi'ne çeviriyor.

Birkaç yıl önce en küçük kızına yaşgünü hediyesi olarak bir zoopraksiskop almış ama kız sıkıldıktan sonra alet yine ona kalmış. Cam disk döndüğünde kanat çırpan kazlar ve koşturan atlar, bu kez zihninde bir ampul yakıyor. Aleti kendi icat etmiş gibi, müthiş bir fikir geliyor aklına. Kaç yıllık ömrü kalmış olursa olsun, o yıllar boyunca ağacı fotoğraflamaya ve canının istediği hızda izlediği takdirde nasıl görüneceğini anlamaya karar veriyor.

John makine ambarında bir üçayak yapıyor. Sonra kırık bir değirmen taşını evin yakınındaki bir yükseltiye yerleştiriyor. John Hoel, No. 2 Brownie'yle 1903 ilkbaharının ilk gününde yaprak-
22 laanmaya başlamış korucu kestanenin tam boy bir portresini çekiyor. Tam bir ay sonra aynı saatte, aynı yerden bir fotoğrafını daha çekiyor. Her ayın yirmi birinde o yükseltiye çıkmaya başlıyor. Bu ritüele bağlı kalıp yağmurlu ve karlı havalarda, kavurucu sıcaklarda bile kendi kişisel Serpilen Bitki Tanrı Kilisesi'nin bu ayinini gerçekleştiriyor. Karısı da onunla acımasızca dalga geçiyor, çocukları da. "Ağacın ilginç bir şeyler yapmasını bekliyor."

İlk yılki on iki siyah beyaz fotoğrafı bir araya getirip başparmağının ucuyla çevirdiğinde, projesiyle ilgilenmeye pek tenezzül etmiyorlar. Ağacın bir anda yaprakları çıkıyor. Bir sonraki an, bütün benliğini yoğunlaşan güneş ışığına açıyor. Bunun dışında dallar yalnızca hayatta kalmaya devam ediyor. Fakat çiftçiler amansız sezonların sınavından geçen sabırlı adamlardır ve nesilden nesile aktarılan hayallerin etkisinde kalmasalar, her bahar toprağı sürmeye çok azı devam ederdi. John Hoel 21 Mart 1904'te, zamanın göz önünde sonsuza kadar gizlediği şeyi belgeleyecek yüz, iki yüz yılı daha varmış gibi, yine o yükseltiye çıkıyor.

***

İki bin kilometre doğuda, John Hoel'in annesinin elbiseler diktiği, babasının gemiler yaptığı şehirde, felaket apansız geliyor. Katil hayallerdeki bahçeleri süslemek üzere Asya'dan getirilen Çin kestanelerinin içinde ülkeye giriş yapıyor. Bronx Zooloji Parkı'ndaki bir ağaç temmuz günü ekim ayının renklerine bürünüyor. Kuruyup kıvrılan yapraklarının renkleri tarçın tonlarına dönüşüyor. Şişen kabuğunda halka halka turuncu lekeler beliriyor. Kabuk en ufak basınçta içe göçüyor.

Bronx'taki bütün kestaneler bir yıl içinde benek benek turuncu lekelerle kaplanıyor – konaklarını çoktan öldürmüş bir parazitin sporokarplarıyla. Parazitlenen her ağaçtan yağmur ve rüzgâr yoluyla bir sürü spor yayılıyor. Şehirdeki bahçeçiler karşı saldırı başlatıyor. Parazitlenmiş dallar kesilip yakılıyor. At arabalarından ağaçlara kireç ve bakır sülfat sıkılıyor. Tek başardıkları kurbanları kestikleri baltalardaki sporları daha çok yaymak oluyor. New York Botanik Bahçesi'ndeki bir araştırmacı katilin hiç bilinmeyen yeni bir mantar türü olduğunu buluyor. Elde ettiği sonuçları yayımlayıp sıcaktan kaçmak için şehirden ayrılıyor. Birkaç hafta sonra döndüğünde şehirde kurtarılmaya değer tek bir kestane bile bulamıyor.

Ölüm Connecticut ve Massachusetts üzerinden hızla ilerleyerek yılda onlarca kilometre yol kat ediyor. Yüzbinlerce ağaç can veriyor. New England'ın paha biçilmez kestaneleri eriyip giderken, bütün ülke hayretler içinde buna seyirci kalıyor. Tabaklama sanayisinde, demiryolu traverslerinde, tren vagonlarında, telgraf direklerinde, ısınmada, çitlerde, evlerde, ambarlarda, çalışma masalarında, yemek masalarında, piyanolarda, kasalarda kullanılan, kâğıt hamuru olan, herkese bedavadan gölge ve besin sağlayan ağaç –ülkenin en çok işine yarayan ağaç– yok olmak üzere.

Pennsylvania eyaletin çevresinde yüzlerce kilometrelik tampon bölge oluşturmayı deniyor. Ülkenin en zengin kestane ormanlarının kuzey ucundaki Virginia'da, salgına neden olan günahtan arınabilmek adına dine dönme çağrıları yapılıyor. Amerika'nın mükemmel ağacı, bazı kırsal ekonomilerin tek dayanağı, Doğu'nun onlarca endüstriyel kullanıma sahip ve esnek,

dayanıklı kızıl ahşabı –Maine'den Körfez'e kadar uzanan yüz milyon dönümlük bir ormanın dörtte üçü– ölüme mahkûm.

Salgın haberi Iowa'nın batısına ulaşmıyor. John Hoel her ayın yirmi birinde, hava nasıl olursa olsun o yükseltiye çıkıyor. Hoel Kestanesi, yapraklarının azami kabarma çizgisini yükseltmeye devam ediyor. *Bir şeyin peşinde*, diye düşünüyor çiftçi, bir kez olsun felsefe yapmaya cüret ederek. *Bir planı var.*

John elli altıncı yaşgününden önceki gece sabahın ikisinde uyanıp bir şey arar gibi yatağı yokluyor. Karısı neyi olduğunu soruyor. "Geçer," diyor John, sıkılı dişlerinin arasından. Sekiz dakika sonra ölüyor.

Çiftlik ilk iki oğluna kalıyor. En büyük oğlu Carl fotoğraf ritüelinin batık maliyetinden kurtulmak istiyor. Kardeşi Frank ağacın dallarını genişletme inadına benzer bir inatla, babasının bu on yıllık muğlak araştırmasını kurtarmak zorunda hissediyor kendini. Yüzü aşkın karenin ardından, Iowa'da çekilen en eski, en kısa, en yavaş, en tutkulu sessiz film ağacın amacını ortaya çıkarıyor. Fotoğrafları şöyle bir çevrilince baş kahramanın uzanarak bir şey arar gibi gökyüzünü yokladığı görülüyor. Bir eş belki. Daha çok gün ışığı. Kestanenin hak arayışı.

Dünyadaki büyük yangın nihayet Amerika'ya da sıçradığında, Frank Hoel İkinci Süvari Alayı'yla Fransa'ya yollanıyor. Dokuz yaşındaki oğlu küçük Frank'e kendisi dönünceye kadar fotoğrafları çekeceğine söz verdiriyor. Uzun vadeli sözlerin verildiği bir yıl. Çocuk hayal gücündeki boşluğu söz dinleyerek dolduruyor.

Kader bu ya, büyük Frank Saint-Mihiel kazanında kaynamaktan Montfaucon yakınındaki Argonne'da bir havan mermisiyle buharlaşarak kurtuluyor. Geride çam tabuta koyup gömülecek fazla bir şey bırakmıyor. Aile onun kasketleri, pipoları ve saatleriyle hazırlanan bir zaman kapsülünü aile mezarlığına, çok kısa bir süreliğine her ay fotoğrafını çektiği ağacın altına gömüyor.

Tanrı'nın bir Brownie'si olsa, O da başka bir konulu kısa film çekebilirdi: Salgının Apalaş Dağları'ndan aşağı, kestane ülkesinin

kalbine dalmadan önce bir an havada asılı kalışı. Kuzeydeki kestaneler muhteşemdi. Güneydeki ağaçlarsa birer tanrı. Kilometreler boyunca neredeyse kestaneden başka ağacı olmayan ormanlar oluşturuyorlar. Kuzey ve Güney Carolina eyaletlerinde üç metre genişliğinde, otuz altı metre yüksekliğinde, Amerika'dan daha eski ağaçlar var. Çiçeklendiklerinde, dalgalanan beyaz bulutlar misali koca ormanlar oluşturuyorlar. Bu güzel, boyuna damarlı ağaçlar sayesinde onlarca dağ köyü kurulmuş. Tek bir ağaçtan on dört bin adet kalas çıkabiliyor. Ağaçlardan düşüp birikerek bilek boyunu aşan yemişler birden fazla vilayete yetiyor, her yıl bolluk yaşanıyor.

Şimdiyse bu tanrılar hep birlikte ölüp gidiyor. İnsanlık var gücüyle bütün maharetini gösterse de, kıtada kopan bu felaketin önüne geçemiyor. Salgın dağların sırtlarında ilerliyor, kırımdan geçirdiği bir zirveden diğerine sıçrıyor. Güneydeki dağlarda manzaralı bir yere tüneyenler, ağaç gövdelerinin ilerleyen bir dalga hâlinde gri-beyaz iskeletlere dönüştüğünü görebilir. Oduncular çok sayıda eyalette harıl harıl bu mantarın henüz ulaşmadığı ağaçları kesmekle meşgul. Yeni yeni oluşmaya başlayan Orman Hizmetleri onları teşvik ediyor. *Hepsi yok olmadan önce, hiç olmazsa gövdeleri işe yarasın.* İnsanlar bu kurtarma görevinde, içlerinde direnişin sırrını saklıyor olabilecek bütün ağaçları öldürüyor.

Tennessee'de yaşayan ve sihirli ağaçlarındaki ilk turuncu halkaları gören beş yaşındaki bir çocuk, kendi çocuklarına ancak ağaçların resimlerini gösterebilecek. Onlar ağacın olgun tabiatına asla tanıklık edemeyecek, annelerinin çocukluğundaki manzarayı, sesleri ve kokuları bilemeyecekler. Kesilmiş ağaçların kütüklerinden her yıl mücadeleye devam eden milyonlarca filiz çıkıyor ama bu inatçı sürgünlerin içinde kalan ve asla yok olmayan parazit yüzünden onlar da ölüyor. 1940 yılına gelindiğinde, mantar Illinois'nin güneyindeki en uzak ormanlara kadar her şeyi almış durumda. Doğal ortamlarındaki dört milyar ağaç efsanelere karışıyor. Birkaç gizli direniş noktasının dışında geriye bir tek öncülerin uzaklara, uçuşan sporların ulaşamayacağı eyaletlere kaçırdığı kestaneler kalıyor.

***

Babası bulanık, siyah beyaz, ışığa boğulmuş anılara yerleştikten çok sonraları bile, küçük Frank Hoel verdiği söze sadık kalıyor. Çocuk o balsam kutuya her ay bir fotoğraf daha koyuyor. Çok geçmeden ergenliğe erişiyor. Ardından delikanlı oluyor. Aziz Olaf Günü geniş Hoel ailesinde nasıl artık ne olduğu pek hatırlanmadan kutlanıyorsa, ritüeli de öyle gerçekleştiriyor.

Küçük Frank hayal gücünden nasibini almamış. Şöyle düşündüğünü bile duyamıyor: *Bu ağaçtan nefret ediyor olmam mümkün. Onu babamdan daha çok seviyor olmam da gayet mümkün.* Kendine ait gerçek tutkuları olmayan, zincirli olduğu şeyin altında doğmuş ve altında ölmeye mahkûm biri için düşünceler bir şey ifade edemez. O şöyle düşünüyor: *Bu şey burada bir işe yaramıyor. Kesilmediği sürece kimseye faydası yok.* Yine de bazı aylarda vizörden baktığında, ağacın genişleyen tepesi Frank'in şaşkın gözüne anlamı içinde barındıran bir kalıp gibi görünüyor.

Yazları odunsu dokudan yükselen su, yaprak altlarındaki milyonlarca minik ağızdan çıkarak dağılıyor, ağacın capcanlı tepesinden nemli Iowa havasına günde dört yüz litresi buharlaşarak karışıyor. Sonbaharlarda sararan yapraklar küçük Frank'in içini nostaljiyle dolduruyor. Kışları, çıplak dallar kar birikintilerinin üzerinde çıtırdayarak hımlıyor, geç çıkmış küt tomurcuklar âdeta tekinsiz bir beklemeye geçiyor. Fakat açık yeşil amentler ve krem rengi çiçekler küçük Frank'in aklını her ilkbaharda bir an için için düşüncelerle, aklından nasıl geçireceğini bilmediği düşüncelerle dolduruyor.

Hoel'lerin üçüncü fotoğrafçısı bütün dindarların peri masallarıyla kandırıldığına karar verdikten sonra bile kiliseye gitmeye devam ettiği gibi fotoğraf çekmeyi de sürdürüyor. Bu anlamsız fotoğraf çekme ritüeli küçük Frank'in hayatına çiftçiliğin bile kazandırmadığı kör bir amaç hissi kazandırıyor. Önemsenmeye değmeyecek bir şeyi, yaşam kadar sabit ve ketum bir yaratığı ayda bir önemseme alıştırması.

Biriken fotoğrafların sayısı İkinci Dünya Savaşı'nda beş yüze ulaşıyor. Küçük Frank bir öğleden sonra zaman ayırıp bütün resimlere göz gezdiriyor. Kendini dokuz yaşında babasına düşün-

cesizce söz veren o çocuk gibi hissediyor. Fakat fotoğraflarına hızla baktığı ağaç tanınmayacak kadar değişmiş.

Kestanenin doğal ortamındaki bütün yetişkin ağaçlar gittiğinde, Hoel'lerin ağacı merak konusu oluyor. Söylentiyi doğrulamak için Iowa City'den bir ağaç bilimci geliyor: Soykırımdan kurtulan bir kestane. *Register*'dan bir gazeteci Amerika'nın kusursuz ağacının son temsilcilerinden biriyle ilgili haber yapıyor. *Mississippi'nin doğusundaki bin iki yüzden fazla yerin adında "Kestane" var. Ama bir kestane görebilmek için Iowa'nın batısındaki kırsal bölgeye gitmeniz gerekiyor.* Hoel'lerin çiftliğinin yanından geçen yeni eyaletler arası yolu kullanarak arabayla New York'tan San Fransisco'ya giden sıradan insanlar mısır ve soya ekili ıssız, geniş düzlüklerde tek bir gölge kaynağı görüyor.

No. 2 Brownie 1965 şubatının acı soğuğunda çatlıyor. Küçük Frank onun yerine bir Instamatic alıyor. Biriken fotoğraflar okumayı denediği bütün kitaplardan daha da kalın artık. Ama yığındaki bütün fotoğraflarda insanoğlunun çok iyi bildiği boşluğu umursamadan duran o yalnız ağaç var. Objektifi her açışında, çiftlik küçük Frank'in arkasında kalıyor. Fotoğraflar her şeyi gizliyor: Hoel'ler için kükremeyen yirmileri. Yüz dönüme mal olan ve ailenin yarısını Chicago'ya yollayan Büyük Buhran'ı. Küçük Frank'in oğullarından ikisini çiftçilik yapamayacak hâle getiren radyo programlarını. Güney Pasifik'te ölen bir Hoel'i ve hayatta kalan iki Hoel'in suçluluk duygusunu. Traktör barakasında boy gösteren Deere'lerle Caterpillar'ları. Bir gece çaresiz hayvanların çığlıkları eşliğinde yanıp kül olan ahırı. Onlarca neşeli düğünü, vaftiz törenini ve mezuniyeti. Beş-altı zinayı. Şakıyan kuşları bile susturacak kadar hüzünlü iki boşanmayı. Oğullardan birinin eyalet meclisine girmek için yürüttüğü başarısız kampanyayı. Kuzenler arasındaki davayı. Üç sürpriz hamileliği. Hoel'lerin bölge papazına ve Lüteriyen cemaatinin yarısına karşı verdiği uzatmalı gerilla savaşını. Vietnam'dan yeğenlerle birlikte gelen eroin ve portakal gazı sorununu. Örtbas edilen ensest, süregelen alkolizm, kızlardan birinin lisedeki İngilizce öğretmeniyle kaçışı. Kanserler (meme, kolon, akciğer), kalp hastalığı, işçilerden

birinin elini spiral konveyöre kaptırması, bir kuzen çocuğunun lise mezuniyet balosunun yapıldığı gece araba kazasında ölüşü. Rage, Roundup, Firestorm gibi adları olan tonlarca kimyasal, kısır bitkiler üretmek için tasarlanmış patentli tohumlar. Hawaii'de kutlanan ellinci evlilik yıldönümü ve feci akıbeti. Emekliye ayrılanların Arizona ve Texas'a dağılması. Nesiller boyu süren kin, cesaret, sabır ve sürpriz cömertlikler: İnsanın *hikâye* diyebileceği her şey fotoğraflarının kadrajı dışında gerçekleşiyor. Kadrajın içinde, dönüşümlü yüzlerce mevsim boyunca, kabuğundaki çizgileri döndüre döndüre yükselerek orta yaşa erkenden ulaşan, ağaç hızıyla büyüyen tek bir ağaç var sadece.

Tükeniş Hoel'lerin çiftliğine –Iowa'nın batısındaki bütün aile çiftliklerine– sinsice yaklaşıyor. Artık traktörler canavar gibi, vagonlarla taşınan azotlu gübreler fazla pahalı, rekabet çok ağır ve etkili, kâr payları çok düşük, toprak defalarca ekilip biçilmekten kazanç getiremeyecek kadar verimsizleşmiş durumda. İyi yönetilen, tek bir ürünü dur durak bilmeden üreten o dev fabrikalar her yıl komşulardan birini daha mideye indiriyor. Felaketle karşı karşıya kalan bütün insanlar gibi, küçük Frank Hoel de gözlerini kırpıştırarak kaderine doğru gidiyor. Borç alıyor. Toprağının bir kısmını ve haklarını satıyor. Tohum şirketleriyle imzalamaması gereken sözleşmeler imzalıyor. Gelecek yıl olacağından emin – *gelecek yıl* her zaman olduğu gibi bir şey olacak ve kurtulacaklar.

Küçük Frank babasıyla dedesinin çektiği yüz altmış fotoğrafın üstüne o yalnız devin toplam yedi yüz elli beş fotoğrafını daha ekliyor. Hayatının son nisanının yirmi birinci gününde, küçük Frank yatağa çakılı kalmışken, oğlu Eric kırk dakikalık mesafedeki evinden çiftliğe geliyor ve o yükseltiye çıkarak artık gür dallarıyla kadrajı tamamen dolduran ağacın siyah beyaz bir fotoğrafını daha çekiyor. Eric resmi ihtiyara gösteriyor. Babasına onu sevdiğini söylemeye çalışmaktan daha kolay geliyor bu.

Küçük Frank acı badem yemiş gibi yüzünü ekşitiyor. "Bak, ben bir söz verdim ve sözümü tuttum. Sen kimseye borçlu değilsin. Boş ver gitsin, şu lanet olası şeyi."

Dev kestaneye büyümeyi kesmesini buyursa, daha iyi.

***

Bir asrın dörtte üçü beş saniyelik bir hareketle gözlerinizin önünde dans ederek gelip geçiyor. Nicholas Hoel bin fotoğraflık yığını başparmağının ucunda çevirerek on yılların gizli anlamını izliyor. Yirmi beş yaşındayken, hayatının bütün Noel'lerini geçirdiği çiftliğe bir an için geri dönüyor. İptal edilen uçuşlara rağmen gelebildiği için şanslı. Batıdan hücum eden kar fırtınaları bütün ülkedeki uçakları yere indirmiş durumda.

Ailesiyle birlikte babaannesini görmeye gelmişler. Yarın eyaletin dört bir yanından ailenin başka üyeleri de gelecek. Nicholas fotoğrafları bir kez çeviriyor ve çiftlik anıları zihninde beliriyor: Çocukluğundaki tatiller, bütün klanın toplanıp hindi yiyerek Noel şarkıları söyleyişi, yaz ortasında bayraklar ve havai fişekler. Her mevsim yapılan aile toplantıları, mısır yoğunluklu bir sıkıntının yaşandığı günlerde keşiflere çıkan kuzenlerine katılması, hepsi bir şekilde bu ağaç animasyonunun içine kodlanmış. Nicholas fotoğrafları geriye doğru çevirerek yılların buhar tutulmuş duvar kâğıdı gibi soyulduğunu hissediyor.

Hep hayvanlar. Önce köpekler – özellikle Nick'in ailesi çakıl taşlı bahçe yoluna ne zaman girse hafiften sevgi arsızına dönen o üç bacaklı köpek. Sonra atların sıcak nefesleri ve ineklerin sert kıllarıyla yaşattığı şok. Hasat sonrası kalan sapların içinde kıvrılan yılanlar. Posta kutusunun orada ayağının takıldığı bir tavşan yuvası. Bir temmuz ön sundurmanın altından çıkıveren, kesilmiş süt ve gizem kokan yarı vahşi kediler. Kedilerin arka kapıdaki basamağa hediye bıraktıkları ölü farecikler.

Beş saniyelik film ilk anıları tetikliyor. Motorlar ve esrarlı aletlerle dolu makine barakasında etrafı inceleyişi. Sincaplar duvar dikmeleri arasındaki gizli yuvalarında hoplayıp sıçrarken, Hoel'lerle dolu mutfakta oturarak o küflü çatlamış marley kokusunu soluyuşu. İki küçük kuzeniyle saatler boyu toprağı kazar, armut saplı antika küreklerle bir siper açarlarken Nick'in yakında magmaya ulaşacaklarına söz verişi.

Nick ölmüş dedesinin çalışma odasındaki storlu yazı masasında oturmuş, onu başlatıp sürdüren dört nesli toprağa vermiş

bir projeye göz gezdiriyor. Hoel'lerin çiftlik evinde birikmiş onca öteberinin içinde –yüzlerce kurabiye kavanozu ve cam kar küresi, tavan arasında duran ve babasının eski karnelerinin konduğu kutu, büyük büyükbabasının vaftiz edildiği kiliseden kurtarılan ayak pedallı körüklü org, babasıyla amcalarının zamanı geçmiş oyuncakları, cilalı çamdan bovling kukaları ve caddelerin altındaki mıknatıslar sayesinde hareketlenen inanılmaz bir şehir– bu bir yığın fotoğraf çiftlikte bakmaya doyamadığı tek hazine. Resimlerin her biri artık gözü kapalı tırmanabileceği tek bir ağacı gösteriyor. Fakat hızla çevrilerek bakıldıklarında, başparmağının altında ahşap bir Korint sütunu genişliyor, yükseliyor ve silkinerek serpiliyor. Bir asrın dörtte üçü yemek duası edilinceye kadar geçip gidiyor. Nick bir seferinde, dokuz yaşındayken Paskalya yemeği için çiftliğe geldiğinde, fotoğrafları o kadar çok çevirmiş ki dedesi onu tokatlayıp resimleri naftalinli dolabın daha yüksek bir rafına gizlemiş. Nick de bütün büyüklerin alt kata indiğine emin olduktan sonra hemen sandalyeye çıkıp fotoğrafları geri almış.

30 Hoel'lerin amblemi Nick'in doğuştan hakkı. Vilayetteki hiçbir ailenin Hoel'lerin ağacı gibi bir ağacı yok. Iowa'daki hiçbir ailenin böyle nesiller süren, tuhaflıkta onlarınkiyle boy ölçüşebilecek bir projesi yok. Buna rağmen büyükler projenin nereye gittiğini söylememeye yemin etmiş gibi. O kalın çevirmeli albümün amacını ona ne dedeleri ne de babası söylemiş. Dedesi, "Ben babama söz verdim, o da kendi babasına," demiş. Fakat başka bir seferinde, aynı adam demiş ki: "İnsanın bazı şeyleri farklı düşünmesini sağlıyor, değil mi?" Sağlıyor da.

Nick resim çizmeye ilk kez çiftlikte başlamış. Bir erkek çocuğunun karakalem hayalleri – her yıl eklenen detaylarla daha da baroklaşan roketler, garip arabalar, kalabalık ordular, hayali kentler. Ardından bizzat gözlemlenen daha vahşi dokular – bir tırtılın sırtındaki orman gibi kıllar ve yer döşemelerinin damarlarıyla oluşan fırtınalı meteoroloji haritaları. Dalların resimlerini yapmaya da çiftlikte, o bir yığın fotoğrafla sarhoş vaziyette başlamış. Temmuzun dördünde herkes nal fırlatırken Nick sırtüstü yatmış ve ağacın yaydığı o dallara bakmış. Sürekli ayrılan bu dallarda

bir geometri, o farklı kalınlıklarla uzunluklarda ressam olarak betimleme gücünü aşan bir denge varmış. Resimleri çizerken, herhangi bir daldaki yüzlerce sivri uçlu yaprağı birbirinden ayırt edebilmek ve kuzenlerinin yüzlerini tanıdığı gibi kolayca tanıyabilmek için nasıl bir beyne sahip olması gerektiğini düşünmüş.

Fotoğrafları çevirerek sihirli filmi bir kez daha izleyince, o siyah beyaz brokolinin bir kez daha gökyüzünü delen bir deve dönüşmesinden önce dedesinden tokat yiyen dokuz yaşındaki oğlan ergenlik çağına giriyor, Tanrı'ya âşık oluyor, Shelly Harper'ı hayal ederek mastürbasyon yapmamak için her gece Tanrı'ya dua ediyor ama duaları pek kabul olmuyor, Tanrı'dan uzaklaşıp gitarla yakınlaşıyor, üzerinde yarım cigaralık bulunduğu için tutuklanıyor, çocukların yetişkin mahkûmlarla görüştürülerek topluma kazandırılmaya çalışıldığı Cedar Rapids yakınındaki bir ıslahevinde altı ay kalma cezası alıyor ve orada –çelik parmaklıklı koğuş pencerelerinden bir parça görebildiği her şeyin saatler boyu resmini çizerken– hayatını garip şeyler yaparak yaşamak zorunda olduğunu anlıyor.

Bu fikri kabul ettirmekte zorlanacağından emin. Hoel'ler çiftçi, yem ve tohum satıcısı, babası gibi çiftlik makinaları pazarlamacısı, toprağın mantığına bağlı ve her yıl dur durak bilmeden uzun günler boyunca nedenini sorgulamaksızın çalışmaya razı olmuş insanlar. Nick kendini bir hesaplaşmaya, D. H. Lawrence romanlarından öğrendiği ve lise dönemini atlatmasına yardımı olmuş bir duruma hazırlıyor. Talebinin abesliğini sindirmeye çalışarak haftalarca alıştırma yapıyor: *Baba, yapmak istediğim şey sağduyulu yaşamın uçurumundan aşağı atlamak ve senin paranla geçinen müzmin bir işsiz olmak.*

Bunun için ilkbahar başlarındaki bir geceyi seçmiş. Sineklikli sundurmadaki divanda yatan babası çoğu gece yaptığı gibi Douglas MacArthur'un biyografisini okuyormuş. Nicholas da yanındaki koltuğa oturmuş. Sineklikten süzülen tatlı esinti saçlarını dağıtıyormuş. "Baba? Benim sanat okumam lazım."

Babası kitabının üzerinden soyunun tükenişine bakar gibi ona bakmış. "Böyle bir şey olacağını biliyordum." Nick böylece

gitmiş, tasmasının kayışı Chicago Loop'a kadar açılmış ve tutkusunun doğasındaki bütün zaafları sınamakta özgür kalmış.

Chicago'daki okulda çok şey öğrenmiş:

1. İnsanlık tarihinin, yönünü gitgide daha da şaşıran bir açlığın hikâyesi olduğunu.
2. Sanatın zannettiği gibi bir şey olmadığını.
3. İnsanların akla gelebilecek her şeyi yapabildiğini. Kurşunkalem uçlarına oyulan detaylı portreler. Poliüretan kaplı köpek bokları. Küçük birer ülke boyutlarındaki doğa enstalasyonları.
4. İnsan bazı şeyler hakkında farklı düşünmeye başlıyor, değil mi?

Grubundakiler onun küçük karakalem çizimleriyle ve hipergerçekçi, *trompe l'oeil* resimleriyle dalga geçmiş. Ama o her dönem yapmaya devam etmiş. Üçüncü sınıfa geçtiğinde nam salmış. Hatta gizliden gizliye hayranlık duyulan biri olmuş.

Son sınıftayken bir kış gecesi, Rogers Park'taki o kiralık süpürge dolabında bir rüya görmüş. Sevdiği kadın öğrencilerden biri, *Cidden yapmak istediğin nedir?* diye soruyormuş rüyasında. Nick ellerini gökyüzüne doğru açarak omuz silkmiş. Avuçlarının ortasında minik kan birikintileri oluşmuş. Bu birikintilerden iki tane yapraklı filiz çıkmış. Nick panik içinde irkilmiş, bilinci yerine gelmiş. Kalp atışları ancak yarım saat sonra yavaşlayarak o filizlerin ne olduğunu anlamasına izin vermiş: Norveçli çingene büyük büyük büyük büyükbabasının yüz yirmi yıl önce, farklı bir eğitim veren o ilkel sanatlar okulunun, Iowa'nın batısındaki düzlüklerin hevesli bir öğrencisiyken ektiği kestanenin zaman aşımlı fotoğrafları.

Nick yazı masasında oturmuş, fotoğrafları bir kez daha çeviriyor. Geçen yıl Chicago Sanat Enstitüsü'nün heykel için verdiği Stern Ödülü'nü kazanmış. Bu yıl Chicago'daki, yarım asırdır can çekişen ünlü bir mağazanın stok sorumlusu. Sonuçta ona arkadaşlarını utandırıp yabancıları öfkelendirecek kadar tuhaf sanat eserleri üretme hakkını veren diplomasını almış. Oak Park'taki U-Stor-It'te sokak tiyatrolarının oynadığı maskeli piyesler için yapılmış *papier-mâché* kostümlerle ve Andersonville yakının-

daki küçük bir tiyatroda ancak üç gece oynanabilen bir oyunun gerçeküstü dekorlarıyla tıkabasa dolu bir konteyneri var. Fakat çiftçilik yapmış köklü bir ailenin yirmi beş yaşındaki oğlu, en iyi işlerini henüz yapmadığına inanmak istiyor.

Noel'den önceki gün. Hoel'lerin toplu baskını yarın ama babaannesi şimdiden havalarda uçuyor. Cereyanlı eski evi maaile doldurdukları bugünler için yaşıyor. Artık çiftlik yok, bir tek yüksekteki adasında duran ev var. Hoel arazisi yüzlerce kilometre uzaktaki ofislerden yönetilen şirket gruplarına uzun vadeli kiralanmış. Iowa toprağı kaçınılmaz sonuna ulaşmış. Fakat çiftlik bir süreliğine, bu tatil boyunca, yüz yirmi yıldır bütün Hoel Noel'lerinde olduğu gibi mucize doğumlar ve yalaktaki Mesihlerle dolacak.

Nick aşağı iniyor. Kuşluk vakti, babaannesi, babası ve annesi pikan cevizli kurabiyelerin gırla gittiği ve dominoların çoktan aşınarak küçük cikletlere dönüşmeye başladığı mutfak masasında toplanmış. Dışarıda acı bile denemeyecek kadar feci bir soğuk var. Eric Hoel kuzeyden gelip sedir lambrili duvarlardan sızan kutup rüzgârlarına karşı eski propan gazlı ısıtıcıyı açmış. Şöminede alev alev yanan bir ateş, beş bin kişiyi doyurmaya yetecek kadar yemek ve kimsenin ilgilenmediği bir futbol maçını gösteren Wyoming büyüklüğünde yeni bir televizyon var.

"Omaha'ya gelen var mı?" diyor Nicholas. Yalnızca bir saat mesafedeki Joslyn Müzesi'nde bir Amerika Manzaraları sergisi var. Önceki gece bu fikri ortaya attığında, ihtiyarlar ilgili görünmüş. Şimdiyse göz kaçırıyorlar.

Annesi ondan utanarak gülümsüyor. "Ben biraz üşütmüşüm galiba, tatlım."

Babası ekliyor: "Biz böyle iyiyiz, Nick." Babaannesi dalgın dalgın başını sallayarak oğlunu onaylıyor.

"İyi," diyor Nicholas. "Ne yaparsanız yapın. Ben akşam yemeğine dönerim."

Eyaletler arası yolda uçuşan karlardan daha da fazlası yukarıdan yağmaya devam ediyor. Ama Nick ortabatılı ve babası gıcır kar lastikleri takmamış olsa şaşardı. Amerika Manzaraları sergisi görülmeye değer. Sırf Sheeler'lar bile Nick'in kıskançlık dolu bir

minnet duymasına neden oluyor. Nick kovuluncaya kadar müzede kalıyor. Dışarı çıktığında hava kararmış ve yerdeki karlar botlarının üstünü kaplıyor.

Otobanın yolunu bulup ağır ağır doğuya doğru gidiyor. Yol bembeyaz. Arabayla yola çıkacak kadar budala olan sürücüler beyazlığın içinde birbirlerinin stop lambalarını takip ederek kağnı hızıyla ilerliyor. Nick'in izlediği teker izlerinin, altlarındaki şeritle yalnızca soyut bir ilişkileri var. Emniyet şeridinin tırtıkları karla kaplı olduğu için o sesleri de duyamıyor.

Bir viyadüğün altında sürtünmesiz bir buza rast geliyor. Araba sağa sola slalom yapıyor. Serbest kayışa teslim olup arabayı uçurtma gibi yönlendirerek düz gitmeye ikna ediyor. Uzak farlarını yakıp söndürerek kar perdesine karşı hangi farın daha az göz kamaştırıcı olduğunu anlamaya çalışıyor. Bir saat içinde yaklaşık otuz kilometre yol alıyor.

Kar siyahı tünelde, polis belgesellerindeki gece görüşlü bölümler misali bir olay gerçekleşiyor. Karşıdan gelen bir tır yolun ortasına doğru kıvrılıp yaralı bir hayvan gibi dönüyor ve Nick'in yüz metre kadar ilerisinde, yan tarafında duruveriyor. Nick direksiyonu kırıp enkazı geçiyor ve yoldan çıkarak sağdaki emniyet şeridine giriyor. Arabanın sağ arka tarafı korkuluğa çarparak sekiyor. Ön tampon soldan tırın arka lastiğine değiyor. Kayarak durduğunda öyle bir titriyor ki o hâlde araba sürmesi mümkün değil. Araba kendi kendine yolda kalmış sürücülerle dolup taşan bir mola yerine yanaşıyor.

Tuvaletlerin önünde ankesörlü telefon var. Nick evi arıyor ama hat düşmüyor. Noel'den önceki gece ve eyaletteki bütün telefon hatları göçmüş durumda. Evdekilerin meraktan öldüğüne emin. Ama yapılacak en mantıklı şey kar duruncaya ve kar küreme araçları Tanrı'nın gazabıyla baş edinceye kadar kıvrılıp arabada birkaç saat uyumak.

Şafak sökmeden biraz önce tekrar yola çıkıyor. Kar durmuş sayılır ve arabalar iki yöne doğru ağır ağır ilerliyor. Nick zar zor eve ulaşıyor. Yolun en zor kısmı otobanın çıkışındaki küçük yükseltiyi tırmanmak oluyor. Nick arabanın arka tekerlerine patinaj yaptıra

yaptıra rampayı çıkıp çifliğe giden yola dönüyor. Yol karla kaplı. Hoel Kestanesi bembeyaz karlarla kaplı, ufka kadar yükselen tek şey olarak uzakta beliriyor. Evin üst kat pencerelerinde parlayan iki küçük ışık var. Nick bu kadar erken saatte neden uyumadıklarını anlayamıyor. Birileri bütün gece ondan haber beklemiş olmalı.

Eve giden yol yüksek karla kaplı. Dedesinin kamyonete bağlanan eski kar küreme aracı barakadan çıkarılmamış. Babasının şimdiye kadar en az iki kez yolu temizlemiş olması gerekirdi. Nick biriken karları aşmaya çalışsa da başaramıyor. Arabayı bahçe yolunun yarısında bırakıp kalan yolu yürüyerek gidiyor. Ön kapıyı iterek açıp şen şakrak bir sesle haykırıyor. "Of, dışarıda korkunç bir hava var!" Ama alt katta buna gülecek hiç kimse yok.

Sonradan, daha kapıyı açarken anlamış olabileceğini düşünüyor. Ama hayır: Anlamak çin merdivene kadar yürüyüp babasının orada baş aşağı, kolları inanılmaz açılarda bükülmüş, yeri öper vaziyette yattığını görmesi gerekiyor. Nick haykırarak babasına yardım etmek için dizlerinin üstüne çöküyor ama yapabileceği bir şey yok. Ayağa kalkıp basamakları çifter çifter çıkıyor. Ama artık her şey, bilinmesi gereken her şey, Noel gibi aşikâr. Üst kattaki yataklarına kıvrılmış yatan –Noel sabahı uyuyakalmış gibi görünen– iki kadını uyandıramıyor.

Bulanıklık bacaklarından gövdesine yayılıyor. Nick ziftte batmış gibi oluyor. Tekrar aşağı, eski propan gazlı ısıtıcının hâlâ boşa çalıştığı, görünmeyen gazın yükselerek babasının yalıtımını daha yeni artırdığı tavanın altında birikmesine neden olduğu salona iniyor. Ön kapıdan dışarı fırlayıp sundurmanın basamaklarında tökezleyerek karların içine düşüyor. Dondurucu beyazlığın içinde yuvarlanıp zar zor nefes alarak kendine geliyor. Başını kaldırdığında karların içinde dimdik duran, alttaki kalın dallarını kaldırmış, heybetli küresiyle omuz silker gibi görünen o yalnız, dev, fraktal desenli korucu ağacın dallarını görüyor. Bütün önemsizliği ve fâniliğiyle, bu an da yaş halkalarına eklenecek, ortabatı kışlarının masmavi gökyüzüne karşı işaret flamalarını sallayan dalların dualarına dahil olacak bir şeymiş gibi, haylaz ince dalların hepsi de esintiyle birlikte tıkırdıyor.

MIMI MA

Ma Sih Hsuin'in 1948'de San Francisco'ya üçüncü sınıf gemi biletini aldığı gün, babası onunla İngilizce konuşmaya başlıyor. Kendi iyiliği için zoraki bir alıştırma. Babasının tumturaklı İngiliz sömürgesi lisanı elektrik mühendisi olan Sih Hsuin'in pratik İngilizcesine taş çıkarıyor. "Oğlum. Dinle beni. Sonumuz kötü."

Şangay'daki yarı şirket merkezi, yarı aile apartmanı gibi olan gökdelende, üst kattaki ofiste oturuyorlar. Nankin Caddesi'ndeki girişimcilik ruhu pencereye kadar yükselip içeri süzülürken sonun neden kötü olacağını anlamak mümkün değil. Öte yandan, Ma Sih Hsuin siyasetten anlayan biri değil ve gözleri mum ışığında kimbilir kaç matematik problemi çözmüş biri kadar iyi görüyor ancak. Babasının –sanatta bilgili, kaligrafi ustası, karısının üstüne iki kuma getirmiş bir aile reisi olan o adamın– metafor kullanmaktan başka çaresi kalmıyor. Metafor Sih Hsuin'i utandırıyor.

"Bu aile çok yol kat etti. Ta İran'dan Çin'in Atina'sına kadar geldik diyebiliriz."

Kendisi böyle bir şeyi asla söylemeyecek olsa da, Sih Hsuin başını sallıyor.

"Hui Müslümanları olarak bu ülkenin üzerimize attığı her şeyi paketleyip onlara geri sattık. Bu bina, Hangzhou'daki malikânemiz... Neler atlattığımızı bir düşün. Ma direnci!"

Ma Shouying o ağustos günü pencereden gökyüzüne, Ma Şirketi'nin atlattığı onca felakete bakıyor. Sömürge olarak kullanılma. Taiping Ayaklanması. Ailenin ipekböceği tesislerinin tayfunlarla yok oluşu. 1911 devrimi ve 1927 katliamı. Yüzünü odanın karanlık köşesine doğru çeviriyor. Her yerde hayaletler, kendi adına Mekke'ye gitmesi için bir hacıya para veren filozof işadamının bile dillendirmeye cesaret edemediği türden bir vahşetin kurbanları. Tek avucunu açarak kâğıt yığınlarıyla kaplı çalışma masasına bastırıyor. "Japonlar bile bizi alt edemedi."

Tarih Sih Hsuin'i huzursuz ediyor, içinden bir heyecan gelip geçiyor. Dört gün sonra, 1948 yılında vize verilen bir avuç Çinli öğrenciden biri olarak Amerika'ya gidecek. Haftalardır haritaları incelemiş, tekrar tekrar kabul mektuplarını okumuş, anlaşılmaz sözcükleri söyleme alıştırması yapmış: *USS General Meigs, Greyhound Supercoach, Carnegie Teknoloji Enstitüsü*. Bir buçuk yıl boyunca matinelere gidip Gable Clark'lı, Astaire Fred'li filmleri izleyerek yeni diline alışmaya çalışmış.

Gururundan, İngilizce parçalamaya devam ediyor. "Sen istersen, ben burada kalırım."

"*Kalmanı* istemek mi? Ne dediğimi hiç anlamamışsın."

Babasının bakışı şiir gibi:

Neden oyalanırsın
bu yol çatalında
gözlerini ovuşturarak?
Anlamıyorsun beni,
değil mi evlat?

Shouying ansızın koltuğundan kalkıp karşıdaki pencereye gidiyor. Nankin Caddesi'ne, bu kızılca kıyametten, gelecekten kâr etmeye her zamankinden daha da istekli olan o yere bakıyor. "Sen bu ailenin kurtuluşusun. Komünistler altı ay içinde burada olacak. Sonra hepimiz... Oğlum, gerçeği kabul et. Sen ticaret için yaratılmamışsın. Sonsuza kadar mühendislik okumak zorunda-

sın. Peki ya kardeşlerin? Kuzenlerin, halaların, amcaların? Hui ailesinin paralı tacirleri. Her şey bittiğinde, işimizin bitmesi üç hafta bile sürmez."

"Ama Amerikalılar. Söz veriyorlar."

Ma Shouying masaya dönüp oğlunun çenesini parmaklarıyla tutuyor. "Oğlum. Çekirge, güvercin besleyen, kısa dalga radyo dinleyen saf oğlum benim. Altın Dağı* seni çiğ çiğ yiyecek."

Oğlunun yüzünü bırakıp koridordan yürüyerek muhasebecinin bölmesine gidiyor ve parmaklıklı kapıyı açıp Sih Hsuin'in orada olduğundan bir kez bile şüphelenmediği bir duvar kasasının önündeki dosya dolabını yana itiyor. Shouying kasadan saten kumaş parçalarına sarılı üç tane yassı ahşap kutu çıkarıyor. İçlerinde ne olduğunu Sih Hsuin bile anlayabiliyor: Ma ailesinin nesiller boyu, İpek Yolu'ndan Bund'a kadar elde ettiği kazancın taşınabilir forma sokulmuş hâli.

Shouying ışıltılı şeyleri avucuna alıp alıp şöyle bir baktıktan sonra tekrar kutularına atıyor. Sonunda aradığı şeyi buluyor: Küçük kuş yumurtalarına benzeyen üç yüzük. Yeşim taşına oyulmuş üç manzarayı ışığa tutuyor.

Sih Hsuin nefesini tutuyor. "Renge bak!" Hırsın, hasedin, tazeliğin, büyümenin, masumiyetin rengi. Yeşil, yeşil, yeşil, yeşil ve yeşil. Shouying boynundaki keseden bir kuyumcu merceği çıkarıyor. Yeşim yüzükleri ışığa tuta tuta hepsine son kez bakıyor. İlk yüzüğü ona verdiğinde, Sih Hsuin taşa Mars'tan gelmiş bir şey gibi bakakalıyor. Katmanlarca derinlikte yılankavi dallara ayrılan bir yeşim gövdesi.

"Üç ağacın arasında yaşarsın. Biri gerindedir. Sidret'ülmüntehâ – İranlı ataların için yaşam ağacı. Kimsenin giremeyeceği yedinci cennetin sınırındaki ağaç. Ah, ama mühendislerin geçmişle işi yoktur, değil mi?"

Bu sözler Sih Hsuin'in aklını karıştırıyor. Babasının dokundurmasını anlayamıyor. İlk yüzüğü geri vermeyi deniyor ama babası ikinciyle meşgul.

Altın aramak için giden Çinliler yüzünden San Francisco'ya verilen isim. *–çn*

"Öteki ağaç önünde durur – Fusang. Hayat iksirini içinde saklayan, doğuda, çok uzaklardaki, bir dut ağacı." Merceği avucuna alıp başını kaldırıyor. "Sen şimdi Fusang'a gidiyorsun."

Yeşim taşını oğluna veriyor. İnanılmaz detaylı bir şey. En tepedeki karmakarışık yaprakların üzerinde uçan bir kuş var. Yamru yumru dallardan bir dizi ipekböceği kozası sarkmış. Oymacı elmas uçlu mikroskobik bir iğne kullanmış olmalı.

Shouying son yüzüğü büyüteci dayadığı gözüne yaklaştırıyor. "Üçüncü ağaç dört bir yanındadır: Şimdi. *Şimdi*'nin kendisi gibi, gittiğin her yerde o da seninledir."

Üçüncü yüzüğü verdiği oğlu, "Ne tür ağaç?" diye soruyor.

Babası başka bir kutuya sarılı kumaşı açıyor. İki menteşeyle tutturulmuş koyu cilalı ahşap kalkınca, kutudaki tomar görünüyor. Shouying dürülü kâğıdın üzerindeki, uzun zamandır açılmamış eski püskü kurdeleyi çözüyor. Kâğıdın üstünde ciltleri giysilerindeki kıvrımlardan daha çok sarkmış kırış kırış suratlı birkaç adamın portresi var. Bir tanesi bir ormanın girişinde değneğine dayanmış. Biri duvardaki daracık bir pencereden bakıyor. Bir diğeri kıvrım kıvrım bir çamın altına oturmuş. Sih Hsuin'in babası havaya tık tık vurarak ağacı gösteriyor. "Bu tür."

"Bu adamlar kimdir? Ne yaparlar?"

Babası Sih Hsuin'in okuyamayacağı kadar eski olan yazıları inceliyor. "*Luóhàn*. Arhatlar. Aydınlanma'nın dört aşamasını geçmiş ve artık saf, bilgelik dolu bir sevinç içinde yaşayan üstatlar."

Sih Hsuin o ışıltılı şeye dokunmaya cesaret edemiyor. Ailesi zengin tabii – öyle zenginler ki artık çoğu çalışmıyor bile. Ama *buna* sahip olacak kadar da zenginler mi? Babasının bu hazineleri sır gibi saklamasına öfkelenen Sih Hsuin, nasıl öfkelenileceğini bilen bir adam değil. "Bunu neden ben bilmiyorum?"

"*Şimdi* biliyorsun."

"Ne yapmamı istiyor sen?"

"Tanrım, gramerin çok fena. Elektrik ve manyetizma derslerine giren öğretmenlerin İngilizce öğretmenlerinden daha becerikliydi herhalde?"

"Ne kadar eski bu? Bin yıl mı? Daha mı fazla?"

Shouying avucunu Ma Sih Hsuin'in yanağına koyarak oğlunu sakinleştiriyor. "Oğlum: Beni dinle. Aile servetini birçok şekilde saklayabilirsin. Ben böyle yaptım. Bunları bir arada tutup korumamız gerektiğini düşündüm. Dünya akıl sağlığına yeniden kavuştuğunda, onlara bir ev buluruz – herhangi bir müze; gelen her ziyaretçinin ailemizin adını..." Başıyla Nirvana'nın eşiğinde oynaşan Luóhàn'ları işaret ediyor. "Sen ne istersen onu yap. Onlar senin. Belki de senden ne istediklerini keşfedersin. Şu an en önemlisi bunları komünistlerin elinden kurtarmak. Komünistler bunlarla kıçını siler."

"Bunları *Amerika'ya mı* götüreyim?"

Babası tekrar dürdüğü kâğıdı silindir hâlinde eski püskü kurdeleyle bağlıyor. "Konfüçyüs'ün memleketinden, yanında birkaç paha biçilmez Budist resmiyle Hıristiyanların Pittsburgh kalesine giden bir Müslüman. Bu kim olabilir?"

Kâğıdı kutusuna koyduktan sonra oğluna veriyor. Sih Hsuin kutuyu alırken yüzüklerden birini düşürüyor. Babası içini çekerek eğilip hazineyi yerdeki tozların içinden alıyor. Diğer iki yüzüğü de Sih Hsuin'in elinden alıyor.

"Bunları ay pastalarının içine koyarız. Kâğıt tomarını... Düşünmemiz lazım."

Dosya dolabını mücevher kutularını tekrar içine koydukları masanın önüne itiyorlar. Ardından muhasebecinin bölmesini kilitliyor, ofisi kapatıyor ve aşağı iniyorlar. Dışarı çıktıklarında, dünyanın sonu yaklaştığı hâlde iş yapan insanlarla dolup taşan Nankin Caddesi'nde duruyorlar.

"Geri getiririm," diyor Sih Hsuin, "okulum bitince, burası yine güvenli bir yer olduğunda."

Babası gözünü caddeye dikerek başını iki yana sallıyor. Çince, kendi kendine konuşur gibi, "Yok olan bir yere geri dönemezsin," diyor.

Ma Sih Hsuin iki seyahat sandığı ve karton bir valizle trene binip Şangay'dan Hong Kong'a gidiyor. Orada Şangay'daki Amerikan

konsolosluğundan aldığı sağlık raporunun gemideki doktor için yeterli olmadığını öğrenip bir kez daha muayene olmak için adama elli dolar veriyor.

General Meigs hizmetten alınıp Pasifik'te yolcu gemisi olarak kullanılmak üzere American President Lines'a devredilmiş bir gemi. Bin beş yüz yolcu kapasiteli küçük bir dünya. Sih Hsuin gün ışığının üç kat altındaki, Asyalıların seyahat ettiği katlardan birindeki ranzasında yatıyor. Avrupalılar yukarıda, şezlongları ve soğuk içecekler servis eden üniformalı garsonlarıyla birlikte güneşin altında. Sih Hsuin onlarca erkekle birlikte, çırılçıplak, kovayla su dökünerek yıkanmak zorunda. Yemekler berbat, midede tutulması zor şeyler – şişmiş sosisler, macun gibi bir patates püresi, tuzlu dana kıyma. Sih Hsuin'in umurunda değil. Elektrik mühendisliği okumak için Amerika'ya, büyük Carnegie Enstitüsü'ne gidiyor. Asyalıların seyahat ettiği sefil katlar bile onun için lüks – bombalar yok, tecavüz yok, işkence yok. Saatler boyu ranzasında oturup mango çekirdeklerini kemirirken, kendini dünyanın kralı gibi hissediyor.

Manila'da, ardından Guam'da, sonra Hawaii'de duruyorlar. Yirmi bir gün sonra San Francisco'ya, talihli Fusang ülkesinin giriş limanına ulaşıyorlar. Sih Hsuin üzerlerine şablonla İngilizce kendi adı yazılmış iki sandığı ve incecik valiziyle *Göçmen* kuyruğuna giriyor. Artık Sih Hsuin Ma olmuş – eski kimliği çift taraflı, havalı bir mont gibi tersyüz olmuş durumda. Valiz rengârenk yamalarla kaplı – gemiden kalma çıkartmalar, pembe bir Nankin Üniversitesi flaması, Carnegie Enstitüsü'nün turuncu flaması. Kendini kaygısız, Amerikalı, Japonlar hariç bütün insanlık için sevgiyle dolu hissediyor.

Gümrük memuru bir kadın. Kâğıtlarına göz gezdiriyor. "Ma soyadınız mı yoksa vaftiz adınız mı?"

"Vaftiz adım yok. Müslüman adım var. Hui."

"Tarikat falan mı bu?"

Sih Hsuin gülümseyerek defalarca başını sallıyor. Kadın gözlerini kısıyor. Sih Hsuin panik dolu bir an için, yakalandığını

sanıyor. Doğum tarihini kafadan atıp 7 Kasım 1925 yazdırmış. Gerçekteyse –ay takvimine göre– on birinci ayın yedinci gününde doğmuş. Gerçek tarihin nasıl hesaplanacağını bilemiyor.

Kadın Amerika'da ne kadar süre, ne amaçla ve nerede kalacağını soruyor ama bunların hepsi belgelerinde yazılı. Sih Hsuin bu konuşmanın tek amacının yazdığı şeylerin ne kadarını hatırladığını sınamak olduğuna karar veriyor. Kadın sandıkları işaret ediyor. "Şunu açabilir misiniz lütfen? Hayır – ötekini."

Kadın yemek kutusunun içindekileri inceliyor: Bin yıllık yumurtalarla çevrili üç tane ay pastası. Mezar açılırken, öğürüyor. "Tanrım. Kapatın."

Giysilerle mühendislik kitaplarını incelerken durup Sih Hsuin'in kendi onardığı bir çift ayakkabının tabanlarına iyice bir bakıyor. Sih Hsuin'le babasının açıkta bırakarak gizlemeye karar verdikleri kâğıt tomarının durduğu kutuya gözü takılıyor. "Bunda ne var?"

"Hatıralık. Çin resimleri."

"Açın lütfen."

Sih Hsuin zihnini boşaltıyor. En iyi ihtimalle dört yıllık bursunun kat kat üstünde bir gümrük vergisi ödemesini gerektirecek, en kötü ihtimalle kaçakçılıktan hapse girmesine neden olacak bu şüpheli şaheser dışında herhangi bir şeyi, beslediği güvercinleri, Planck sabitini düşünmeye çalışıyor.

Arhatları gören memurun yüzü buruşuyor. "Kim bunlar?"

"Kutsal insanlar."

"Ne olmuş onlara öyle?"

"Mutluluktan. Hakikati görüyorlar."

"Neymiş o?"

Sih Hsuin'in Çin Budizmine dair en ufak bir bilgisi yok. İngilizceyi çat pat konuşabiliyor. Şimdiyse Amerikalı kadın bir memura Aydınlanma'yı anlatması gerekiyor.

"Hakikat şu demek: İnsan çok küçük. Hayat çok büyük."

Kadın dudak büküyor. "Yeni mi anlamışlar?"

Sih Hsuin başını sallıyor.

"Buna mı mutlu olmuşlar?" Kadın başını iki yana sallayarak geçmesine izin veriyor. "Pittsburgh'da bol şans."

Sih Hsuin, Winston Ma oluyor: Basit bir mühendislik numarası. Efsanelerde insanlar her şeye dönüşebilir. Kuşlara, başka hayvanlara, ağaçlara, çiçeklere, nehirlere. Neden Winston adlı bir Amerikalıya dönüşülmesin? Fusang da –babasının doğudaki efsanevi ülkesi– Pittsburgh'un ardından, yıllar içinde, Illinois'deki Wheaton'a dönüşüyor. Winston Ma ve karısı boş arka bahçelerine sağlam bir dut ağacı dikiyorlar. Yin'le yang'ın ayrılmasından çok önce yaratılmış çift cinsiyetli tek bir ağaç, Yenilenmenin Ağacı, boşluğunda yüce Tao'yu barındıran, evrenin ortasındaki ağaç. Ma ailesinin servetini yapmasını sağlayan, bir daha görmesine asla izin verilmeyecek babasının onuruna dikilmiş bir ağaç.

Winston Ma dikilen ağacın yanında dururken ayaklarının dibinde koyu bir halka oluşturan toprak, bir vaat gibi. Çamurlu ellerini bahçıvan pantolonuna bile silmiyor. Zamanında Çin'e misyonerler göndermiş, güneyli çiftçi bir ailenin kızı olan karısı Charlotte, "Çinlilerin bir deyişi vardır," diyor. "'Ağaç dikmenin en iyi zamanı nedir? Yirmi yıl önce.'"

Çinli mühendis gülümsüyor. "İyiymiş."

"'Sonraki en iyi zaman hangisidir? Şimdi.'"

"Ah! O da iyiymiş!" Gülümsemesi gerçek bir tebessüme dönüşüyor. O güne dek hiçbir şey ekmemiş. Ama Şimdi, sonraki en iyi zaman uzuyor ve her şeyi sil baştan yazıyor.

Sayısız Şimdi gelip geçiyor. Yine bir Şimdi'de, üç küçük kız kahvaltı ağaçlarının altında mısır gevreği yiyor. Dut ağacı savruk aken salkımlarını vermiş. İlk doğan, dokuz yaşındaki Mimi, kız kardeşleriyle birlikte dökülen meyvelerin ortasında oturmuş, üstü başı kırmızı leke olmuş, ailenin kaderinden yakınıyor. "Hep Mao'nun yüzünden." 1967 yılında, yaz ortasında bir pazar sabahı, anne babalarının kilitli yatak odasında Mimi'nin çocuklu-

ğundaki bütün pazar günlerinde olduğu gibi bangır bangır Verdi çalıyor. "Mao domuzu. O olmasa, şimdi milyonerdik."

En küçükleri Amelie mısır gevreğini karıştırarak lapa yapmayı kesiyor. "Mao kim?"

"Dünyanın en büyük dolandırıcısı. Dedemin her şeyini o çalmış."

"Dedemin şeylerini mi çalmışlar?"

"Tarleton Dede değil. Ma Dede."

"Ma Dede kim?"

"Çinli dedemiz," diyor ortanca kız Carmen.

"Ben onu hiç görmedim."

"*Kimse* görmedi zaten. Annem bile."

"Babam da mı görmemiş?"

"Çalışma kampındaymış. Zenginleri koydukları bir yerde."

"Neden hiç Çince konuşmuyor? İnsanı şüphelendiriyor," diyor Carmen. Babalarının çokça sahip olduğu gizemlerden biri de bu.

"Pokerde onu yenerken, babam *poker paralarımı* çaldı." Amelie ağacı da beslemek için kâsesindeki sütü dibine döküyor.

"Konuşma," diye emrediyor Mimi. "Çeneni sil. Yapma. Kökleri zehirleyeceksin."

"Babamın işi ne ki?"

"Mühendis ya. Salak."

"*Onu* biliyorum. 'Treni ben sürerim. Dü düüt!' Her seferinde buna gülmemi bekliyor."

Mimi'nin aptallığa tahammülü yok. "Ne iş yaptığını biliyorsun." Babaları araba aküsüyle çalışan ve her yere götürülebilen, iş çantası büyüklüğünde bir telefon icat etmekle meşgul. Telefonun test edilmesine ailece yardım ediyorlar. Bütün şehir dışı görüşmeler için garaja gidip –babalarının *telefon kulübesi* dediği– Chevrolet'ye binmek zorundalar.

"Laboratuvarlar çok ürkücü değil mi sence de?" diye soruyor Carmen. "Koca bir hapishaneye girer gibi imza atıp giriyorsun."

Mimi kıpırdamadan durup kulak kabartıyor. Annesiyle babasının üst kattaki penceresinden dışarı Verdi'nin notaları dö-

külüyor. Kahvaltılarını ağacın altında yapmalarına izin var ama yalnızca pazarları. Bir pazar sabahı Chicago'ya kadar yürüseler, kimsenin ruhu duymaz.

Carmen de Mimi'nin baktığı yere bakıyor. "Bütün sabah orada ne *yapıyorlar* sence?"

Mimi ürperiyor. "Dalga boyumdan çekilir misin? Bunu yapmandan *nefret* ediyorum!"

"Çırılçıplak oynaşıyorlar mıdır dersin?"

"Saçmalama." Mimi kâsesini bırakıyor. Düşüncelerini netleştirmek için düşünecek bir yere ihtiyacı var, yani yükseğe çıkması lazım. Dut ağacının alçakta V şeklinde ayrıldığı yere çıkarken, kalbi küt küt atıyor. *Benim ipek çiftliğim*, diyor babası hep ağaca. *Ama ipekböceği yok.*

Carmen, "Çıkma. Ağaca çıkmak yok. Söylerim," diye bağırıyor.

"Seni böcek gibi ezerim."

Amelia buna çok gülüyor. Mimi bacaklarını ağaca sarıp duruyor. Meyveler dört bir yanından sarkıyor. Bir tanesini yiyor. Kuru üzüm gibi tatlı ama kısacık hayatında o kadar çok yemiş ki artık bıkmış. Dallar zikzak çiziyor. Yaprakların çok farklı şekillerde olması canını sıkıyor. Kalpler, tek parmaklı eldivenler, çılgın izci selamları. Bazılarının altının tüylü olması onu rahatsız ediyor. Ağaçta tüyün ne işi var ki? Yaprakların hepsi tırtıklı, üç kız kardeş gibi üç tane ana damarları var. Ardından gelecek dehşeti bilerek, uzanıp bir yaprak koparıyor. Açılan yaradan ağacın yoğun, süte benzeyen kanı süzülüyor. Böceklerin bir şekilde ipeğe dönüştürdüğü şeyin bu olduğunu düşünüyor.

Amelia ağlamaya başlıyor. "Yapma! Canını yakıyorsun. Çığlıklarını duyuyorum!"

Carmen başını kaldırıp Mimi'nin ulaşmaya çalıştığı pencereye bakıyor. "Hıristiyan mı peki? Bizimle kiliseye geldiği zamanlarda İsa'yla konuşmuyor hiç."

Mimi babalarının Hıristiyanlıkla alakası olmayan, bambaşka bir şey olduğunu biliyor. Matematiği, Amerikan arabalarını, seçimleri ve kamp yapmayı seven ufak tefek, sevimli, güleç, sıcak-

kanlı, Müslüman bir Çinli o. Geleceği düşünerek ucuza aldığı şeyleri bodrumda stoklayan, gece geç saatlere kadar çalışan ve on haberlerini dinlerken koltuğunda uyuyakalan bir adam. Herkesin, özellikle de çocukların çok sevdiği biri. Fakat Chinatown'a gittiklerinde bile hiç Çince konuşmuyor. Zaman zaman, karamelli dondurma yendikten sonra ya da milli parkların birinde yapılan bir kampta serin bir gecede yakılan ateşin etrafında toplanıldığında, Amerika'dan önceki hayatında dair bir şeyler anlatıyor. Şangay'da çekirge ve güvercin beslediğini. Bir seferinde ayva tüylerini tıraş edip kadını kaşındırmak için hizmetçilerden birinin bluzundan içeri serptiğini. *Gülmeyin. Üstünden bin yıl geçti ama kendimi hâlâ kötü hissediyorum.*

Yine de Mimi düne, oyun parkından eve ağlayarak geldiği o berbat cumartesi gününe kadar babası hakkında pek bir şey bilmiyormuş.

"Ne var? Ne yaptın?"

Kafa tutar gibi babasının karşısında durmuş. "Çinlilerin hepsi fare yiyen ve Mao'yu seven birer komünist mi?"

Babası sonunda konuşmaya başlayıp ona bambaşka bir dünyanın hikâyesini anlatmış. Mimi çoğunu anlamamış. Fakat babası konuşurken geceleri geç saatlerde gösterilen, tüyler ürpertici müziklerle, karanlık köşelerle dolu, binlerce kişinin oynadığı siyah beyaz gerilim filmlerinden fırlama bir karaktere dönüşmüş. Yerinden Edilmiş Kişiler Yasası'yla Amerikalı yapılan Yurtsuz Talebeler'i anlatmış ona. Onunla birlikte gelen, aralarında bilim için verilen en büyük ödülü kazanmış birinin de olduğu diğer Çinlileri anlatmış. Mimi buna şaşıp kalmış: ABD ve komünistler babasının beyni için savaşmış demek.

"Mao denen şu adam var ya. Bana çok borcu var. Geri ödediğinde, ailecek çok şık bir akşam yemeği yiyeceğiz. Ömründe böyle fare yememişsindir!"

Mimi yeniden ağlamaya başlayınca, babası onu ancak New Jersey'deki Murray Hill'e gidinceye kadar hiç gerçek fare görmediğini söyleyerek susturabilmiş. Tatlı tatlı mırıldanarak yatıştırmış. "Çinliler çok garip şeyler yer. Ama fareyi pek sevmezler."

Mimi'yi çalışma odasına götürmüş. Orada, bir gün sonra bile hâlâ tam anlayamadığı şeyler göstermiş. Dosya dolabının kilidini açıp içinden ahşap bir kutu çıkarmış. Kutunun içinde üç tane yeşil yüzük varmış. "Mao bunları görmedi bile. Üç tane sihirli yüzük. Üç ağaç – geçmiş, şimdiki zaman, gelecek. Üç tane sihirli kızım olduğu için şanslıyım." Parmak ucuyla tık tık şakağına vurmuş. "Baban hep düşünür."

Geçmiş dediği yüzüğü alıp Mimi'nin parmağına takmayı denemiş. Kıvır kıvır yemyeşil yapraklar Mimi'yi büyülemiş. Çok derin bir oymaymış – dallar katman katmanmış. Bu kadar küçük bir şeye oyma yapmak imkânsızmış.

"Som *yeşim* bu."

Mimi elini şöyle bir sallayınca, yüzük fırlayıp yere düşmüş. Babası diz çöküp yerden alarak tekrar kutuya koymuş. "Çok büyük. Beklemek lazım." Kutuyu yine dosya dolabına koyup dolabı kilitlemiş. Sonra dolabının içine çömelip vernikli bir kutu çıkarmış. Kutuyu çizim masasına koyup mandallarla kurdeleleri açma ritüelini gerçekleştirmiş. Dürülü kâğıt iki ucundaki merdanelerden seri hareketlerle açılınca ve Çin gözlerinin önüne serilince, Mimi'nin bir yanı bir fablın gerçekliği içinde hissetmiş kendini. Çince sözcükler minik alevler gibi kıvrılarak sütunlar hâlinde serilmiş. Mürekkep darbelerinin hepsi az önce kendisi yapmış gibi parlıyormuş. Dünyada bu şekilde yazabilen biri olamazmış sanki. Ama babası istediğinde yazabiliyormuş.

Sözcükler aktıktan sonra tombul birer iskelete benzeyen adamlar boy göstermiş. Yüzleri gülüyor olsa da, ciltleri sarkıkmış. Yüzlerce yıl yaşamış gibi bir hâlleri varmış. Gözleri hayat denen en büyük şakaya gülümsüyormuş ama sırtları taşınamayacak kadar ağır bir yükün altında eğikmiş sanki.

"Bunlar kim?"

Babası resimleri incelemiş. "Bu adamlar mı?" Dudaklarını gülen adamlarınki gibi sıkmış. "*Luóhàn*. Arhatlar. Küçük Buda'lar. Hayatı çözmüşler. Son sınavı geçmişler." Çenesini ona doğru çevirmiş. Gülümseyince, ön dişini çevreleyen incecik altın tabaka parlamış. "Çinli süper kahramanlar!"

Mimi babasının elinden kurtulup kutsal adamları incelemiş. Biri küçük bir mağarada oturuyormuş. Birinin kırmızı kuşağı ve küpeleri varmış. Biri yüksek bir uçurumun kenarında, sisin içinde kaybolan kayalıkların olduğu bir fonun önünde duruyormuş. Biri tıpkı Mimi'nin ertesi gün olanları kız kardeşlerine anlatmak için dut ağacına yaslandığı gibi, bir ağaca yaşlanmış, duruyormuş.

Babası o hayal gibi manzarayı göstermiş. "Burası Çin. Çok eski hâli." Mimi ağacın altındaki adama dokunmuş. Babası elini çekip parmak uçlarını öpmüş. "Dokunma. Çok eski."

Mimi gözlerini adamların yüzlerine, her şeyi bilen gözlerine dikmiş. "Çinli süper kahramanlar!"

"Bütün cevapları görüyorlar. Artık hiçbir şey onları incitemiyor. İmparatorlar gelir gider. Qing, Ming, Yuan. Komünizm de öyle. Dev bir köpeğin üzerindeki minik böcekler gibi. Ama bu adamlar?" Babası dilini şaklatmış ve o küçük Buda'lar uzun vadede ona en çok para kazandıracak yatırım araçlarıymış gibi, başparmağını havaya kaldırmış.

O dil şaklamasıyla birlikte dokuz yaşındaki Mimi'nin ergenlik hâli omuzlarından yükselerek ta tepeden, yıllarca öteden dikkatle arhatlara bakmış. Adamlara bakan ergenlik hâlinin içinden yaşı daha da büyük başka bir kadın yükselmiş. Zaman Mimi'nin önünde açılan bir çizgi değilmiş. Kendisinin en ortada olduğu eş merkezli dairelerden oluşan, şimdinin en dıştaki çemberden dışarı süzüldüğü bir sütunmuş. Gelecekteki hâlleri tepesine ve ardına yığılmış, hep birlikte yaşamı çözen bir avuç adama bir kez daha bakmak için o odaya dönmüşler.

Winston, "Renge bak," deyince, gelecekteki bütün hâlleri düşerek Mimi'nin etrafına yığılmış. "Çin'in garip bir yer olduğu kesin." Babası kâğıdı dürüp tekrar kutusuna, sonra da dolabın içine koymuş.

Mimi dut ağacının üstünde yerden birkaç metre daha yükseğe çıkabilse annesiyle babasının penceresinden içeri bakıp Verdi'nin onlara ne yaptığını görebileceğini düşünüyor. Fakat yerde bir devrim patlak veriyor. "Tırmanmak yok!" diye haykırıyor Amelie. "İn aşağı!"

"Kapa gaganı," diyor Mimi.

"*Baba!* Mimi ipek çiftliğine çıkıyor!"

Mimi yere atlarken, kardeşini ezmesine ramak kalıyor. Kızın ağzını sıkıp bağırmasını engelliyor. "Kapa çeneni, bir şey göstereceğim size."

Çocukların mükemmel duyma becerisiyle, iki kardeşi de onu anlıyor: Bu görülmeye değer *bir şey*. Çok geçmeden, Verdi korosunun yükselen seslerinin perdesi altında, komandolar gibi hep birlikte babalarının ofisine süzülüyorlar. Dosya dolabı kilitli ama Mimi vernikli kutuyu açıyor. Kâğıt Winston'ın çizim masasında o boğumlu, sabırlı ağacın altında oturan adam resminin olduğu yerden açılıyor.

"Sakın dokunmayın! Bunlar bizim atalarımız. Ve hepsi de birer *tanrı*."

Virginia'daki dedeleriyle anneannelerini Noel pastasından biraz daha büyük bir araba telefonuyla aramak için bütün aileyi garaja sokan Çinli elektrik mühendisi, milli parkları da hayatta sevdiği her şey kadar çok seviyor. Winston Ma yılın yarısını yıllık haziran ritüeline hazırlanarak, haritaları işaretleyerek, gezi kitaplarındaki bazı satırların altını çizerek, onlarca cep defterine düzenli notlar alarak ve alabalık avlamak için Çin Yeni Yılı ejderhalarına benzeyen olta yemleri yaparak geçiriyor. Kasım olduğunda, yemek salonundaki masa onun yaptığı hazırlıklarla öyle bir doluyor ki aile Şükran Günü yemeğini –istiridyeli pilav– kahvaltı masasında yemek zorunda kalıyor. Derken yolculuk zamanı geliyor ve beşi birlikte kıta sahanlığı kadar bir portbagajı ve arka koltuğu olan, klimasız, buzluğu buz ve meyve sularıyla dolu gök mavisi Chevy Biscayne'e doluşup Yosemite, Zion, Olympic ve daha ötesine yapılan seyahetlerde binlerce kilometre yol katediyor.

Bu yıl bir kez daha Winston'ın sevgili Yellowstone'una gidiyorlar. Yoldaki bütün kamp yerleri defterlerine kaydedilmiş. Kamp yerlerini numaralandırıp birçok farklı ölçüte göre değerlendiriyor. Elindeki veriler kış boyu gelecek yılki rotanın daha kusursuz olması için kullanılacak. Kızların arka koltukta ens-

trümanlarını çalma egzersizleri yapmasını istiyor. Trompet çalan Mimi ve klarnet çalan Carmen için bunu yapmak, keman çalan küçük Amelia için olduğundan daha kolay. Yanlarına kitap almayı unutmuşlar. Okuyacak bir şey olmadan üç bin kilometre yol yapılacak. İki kız Nebraska'da onlarca kilometre boyunca gözlerini dikip en küçük kıza bakıyor ve Amelia sonunda dayanamayıp ağlamaya başlıyor. Zaman böylece geçiyor.

Charlotte onları kontrol etmeye çalışmaktan vazgeçiyor. Henüz bundan hiçbiri şüphelenmese de, geçen her yılla birlikte derinleşecek olan o uzun ve mahrem yere dalmaya başlamış bile. Ön koltukta oturmuş, kocası için haritalara bakarak kendi kendine Chopin noktürnleri mırıldanıyor. Demans burada, bu sessiz, otomobilli azizlik günlerinde başlıyor.

Slough Creek'te üç gün kamp kuruyorlar. Ortanca ve küçük kız saatlerce papazkaçtı oynuyor. Mimi babasıyla birlikte akarsuya gidiyor. Oltayı atmanın ortak miskinliği, havada uzayan misinanın çizdiği C harfi, tek eli direksiyon tutar gibi kaskatı dururken duyulan o dört vuruşlu yükselen ritim, kuru sineğin suya konduğunda yarattığı dalgacıklar, bir şeyin cidden oltaya vurabileceğine dair hafif bir dehşet, sudan çıkan balığın ağzını gördüğünde irkilişi: Bunların hepsi Mimi için birer büyü ve hep öyle kalacak şeyler.

Diz boyu soğuk akıntıya girdiğinde, babası artık özgür. Sığlıkları belirler, suyun hızını ölçer, dibi inceler, su yüzeyindeki böcekleri gözlerken –bu çok bilinmeyenli eşzamanlı denklemleri çözebilmek için balık gibi düşünmek gerekiyor– suyun üzerinde olmanın ne büyük bir şans olduğu dışında hiçbir şeyin bilincinde değil. "Bu balıklar neden saklanır ki?" diye soruyor kızına. "Ne yaparlar?"

Babasını bu hâliyle, kendi cennetindeki sularda yürürken hatırlayacak hep. Babası balık tutarken hayatı çözüyor. Balık tutarken son sınavı geçiyor, dolabında sakladığı ve Mimi'nin yıllar boyu gizli gizli bakmaya devam edeceği o gizemli resimdeki adamlardan birine, son arhata dönüşüyor. Mimi artık o resimdeki adamların kendi ataları olmadığını anlayabilecek kadar büyümüş.

Ama babasını nehirde o hâlde, bütünlenmiş ve huzur içinde gördüğünde, *Babam onların torunu*, diye düşünmeden edemiyor.

Charlotte nehrin kenarında bir kamp sandalyesinde oturuyor. Tek işi iki balıkçının oltalarını açmak, saatler boyu o karmakarışık, mikroskobik düğümleri çözmek. Winston güneşin nehir üstünde batışını, altın rengi sazların bozlaşmasını izliyor. "Renge bak!" Birkaç dakika sonra, gökyüzünden dökülen kobalt mavilerinin altında, kendi kendine bir kez daha fısıldıyor: *Şu renge bak!* Onun spektrumunda, kimsenin göremediği renkler var.

Tower Junction'a doğru giden yoldan fazla uzak olmayan bir gölün kenarında piknik yapıyorlar. Mimi'yle Carmen takı yapmak için taş topluyor. Charlotte'la Amelia art arda oynadıkları yedinci Çin daması oyununa başlıyorlar. Winston portatif kamp sandalyesine oturmuş defterlerini güncelliyor. Masanın orada garip bir hareket oluyor. Amelia, "Ayı!" diye bağırıyor.

Charlotte ayağa fırlayınca, Çin daması havaya uçuyor. Annesi en küçük kızını havaya kaldırıp göle dalıveriyor. Ayı salına salına takı yapmak için taş toplayanlara doğru gidiyor. Mimi ayının yüksek omuzları ve eğimli bir yüzü olup olmadığını görmeye çalışıyor. Kara ayıysa, bozayılara karşı yapacağı şeyin tam aksini yapmalı. Biri ağaca tırmanabilir, biri tırmanamaz. Hangisinin tırmanabildiğini hatırlayamıyor. Carmen'e, "Ağaca tırman," diye bağırıyor ve ikisi de birer çam ağacı bulup tırmanıyorlar.

İki küçük hamleyle ikisine de kolayca ulaşabilecek olan ayı ilgisini yitiriyor. O günün yüzmek için iyi bir gün olup olmayacağını merak ederek gölün kenarında duruyor. Göğsüne kadar suya girmiş, ufacık kızını vaftiz edecekmiş gibi havada tutan kadını inceliyor. Her zaman delirmiş gibi davranan bir türün şimdi ne yapacağını görmek için bekliyor. Kamp masasında put gibi oturup kalmış, Nikon'la fotoğraflarını çekmeyi sürdüren Winston'a doğru gidiyor yavaşça. Fotoğraf makinesi –Winston'ın sahip olmakta sakınca görmediği tek Japon malı eşya– çatçut ve pır pır sesler çıkarıyor.

Ayı yaklaşırken, Winston ayağa kalkıyor. Sonra ayıyla konuşmaya başlıyor. Çince. Piknik yerinin yan tarafında kapısı açık

ilkel bir tuvalet var. Winston ayıyla tatlı tatlı konuşmaya devam ederek yan yan tuvalete doğru gidiyor. Aklı karışan ayı olaya nasıl yaklaşması gerektiğini bir kez daha düşünüyor. İçinden bir hüzün yükseliyor. Oturup havayı pençeliyor.

Winston konuşmaya devam ediyor. Babasının ağzından dökülen bu yabancı sözcükler Mimi'yi hayrete düşürüyor. Winston cebinden bir avuç şamfıstığı çıkarıp tuvaletin içine fırlatıyor. Ayı oyalanacak bir şey çıktığı için sevinerek fıstıkların peşinden koşuyor. "Arabaya binin," diye haykırıyor Winston fısıldar gibi. "Çabuk!" Arabaya binerlerken ayı başını bile kaldırmıyor. Ama Winston dışarıda kalıp kamp masasıyla tabureleri topluyor. O kadar para verdiği şeyleri orada bırakmaya hiç niyeti yok.

O gece Norris yakınındaki kamp alanında, Mimi hayranlık ve şaşkınlıkla soruyor. Babası onun gözünde bambaşka bir adam artık. "Hiç korkmadın mı?"

Winston utanarak gülüyor. "Daha zamanım gelmedi. Hikâyem böyle bitmeyecek."

Bu sözler Mimi'yi ürpertiyor. Kendi hikâyesini şimdiden nasıl bilebilir ki? Ama bunu sormuyor. Onun yerine, "Ona ne dedin?" diyor.

Babası alnını kırıştırıyor. Omuz silkiyor. Bir ayıya başka ne denebilir ki? "Özür diledim! İnsanların çok aptal olduğunu söyledim. Nereden geldiklerini, nereye gittiklerini – her şeyi unuttuklarını. Dedim ki: Merak etme. Dünyada çok yakında insan diye bir şey kalmayacak. O zaman ranzanın üstü yine ayıya kalacak."

Mimi, Holyoke'da okurken MKL oluyor: Mezuniyete Kadar Lezbiyen. Yedi Kız Kardeş denen kolejlerin hemen hepsinde durum aynı. Kes yapıştır diyorlar buna. Eğlenceli, günahkâr, sağlıklı, utanç verici, tatlı – bir şeyler için iyi bir hazırlık dönemi. Hayat için mesela. Okuldan sonra olacak her şey için.

South Hadley'de üç sömestir on dokuzuncu yüzyıl Amerikan şiiri okuyup öğleden sonraları çay içiyor. Wheaton'dan daha iyi bir yer. Fakat bir nisan günü "Aşkınlık" başlıklı bir ikinci sınıf

araştırması için Abbot'ın *Düzdünya*'sını okurken, kitaptaki A. Kare adlı anlatıcının kendi düzleminden çekilip Uzamdünya'nın enginliğine çıkarıldığı bölüme geliyor. Gerçeği gördüğü bir aydınlanma ânı yaşıyor: İnanılmaya değer tek şey ölçümler. Babası gibi onun da mühendis olması lazım. Bu bir seçim bile değil. Zaten mühendis ve başından beri hep mühendis olmuş. Aynı Abbot'ın Kare'sine olduğu gibi, Düzdünya'ya döndüğü anda Holyoke'daki arkadaşları onu içeri tıkmak istiyor.

Berkeley'ye transfer oluyor. Seramik mühendisliği okumak için bulabildiği en iyi yere. Dudak uçuklatan bir zaman tüneli. Evrenin gelecekteki efendileri ve İnsan Potansiyeli'nin Altın Çağı'nın doruk noktasına on yıl önce ulaşıldığına inanan tövbesiz devrimciler orada bir arada okuyor.

Yeniden doğmuş, programlanabilir hesap makinesi taşıyan ufak tefek bir Kazak'a benzeyen ve çoğuna göre Hall-Petch denkleminden söz eden en şirin şey olan Mimi canla başla çalışıyor. O *Stepford Kadınları* atmosferinin tadını çıkarıyor. Okaliptus ağaçlarının olduğu korulukta, kuru sıcakta patlayan o ağaçların arasında oturup problemler çözerek üstlerine büyük harfle sloganlar yazılmış pankartlar taşıyan protestocuları izliyor. Hava ne kadar iyi olursa, talepler de o kadar öfkeli.

Mimi mezuniyetten bir ay önce iş görüşmeleri için müthiş bir takım giyiyor – şık, gri, profesyonel, Kuzey California'daki depremler kadar amansız. Kampüsteki sekiz temsilciyle görüşüp üç teklif alıyor. En çok seyahat olanağı sunan iş olduğu için, Portland'daki bir kalıp fabrikasında döküm süreci gözetmeni olarak işe giriyor. Şirket onu Kore'ye gönderiyor. Ülkeye âşık oluyor. Dört ay içinde Çinceden daha iyi Korece konuşmaya başlıyor.

Kardeşleri de haritanın farklı yerlerine dağılıyor. Carmen kendini Yale'de bulup ekonomi okuyor. Amelia Colorado'daki bir keşif merkezinde işe girip yaralı vahşi hayvanların bakımını yapıyor. Wheaton'daysa, Ma'ların dut ağacı dört bir yandan saldırıya uğruyor. Her yerini pamuk gibi iplikler hâlinde un bitleri sarıyor. Dallarında yoğunlaşan kabuklu bitlere, babasının kullandığı hiçbir böcek ilacı kâr etmiyor. Bakteriler yapraklarını

karartıyor. Annesiyle babasının eli kolu bağlanıyor. Charlotte iyice yoğunlaşan sislerinin içinde mırıldanarak dua etmesi için rahip çağırmaktan söz ediyor. Winston bahçeciliğin İncil'i denen kitaplara dalıp defterlerini mükemmel elyazısıyla yazılmış spekülasyonlarla dolduruyor.

Mimi yine bir Kore seyahatinden Portland'a döndüğünde, Winston onu arıyor. Ma'ların garajından, ailenin telefon kulübesinden ulaşıyor ona. Artık bir yürüyüş botu kadar küçülmüş icadı öyle güvenilir ve enerji tasarruflu bir şey ki Bell Labs tarafından başka şirketlere de lisans verilmeye başlanmış. Fakat hayatını adadığı çalışmanın nihayet meyve verdiğini kızına anlatmak Winston'a keyif vermiyor. Hasta duttan başka bir şey konuşmak gelmiyor içinden.

"Şu ağaç. Ona ne oldu böyle?"

"Nesi var, baba?"

"Rengi fena. Bütün yaprakları dökülüyor."

"Toprağı test ettin mi?"

"İpek çiftliğim. Gitti. Tek bir iplik bile vermedi."

"Bir tane daha diksen?"

"Ağaç dikmenin en iyi zamanı nedir? Yirmi yıl önce."

"Evet. Sonraki en iyi zamanın da şimdi olduğunu söylerdin hep."

"Değil. Sonraki en iyi zaman on dokuz yıl önceydi."

Mimi bu neşeli, her işin altından kalkan adamın bu kadar moralsiz konuştuğunu ilk kez duyuyor. "Bir yerlere gitsene, baba. Annemi kampa götür." Ama Alaska'daki somonlu nehirlere yaptıkları on bin kilometrelik seyahatten daha yeni dönmüşler ve defterler üzerinden geçilmesi yıllar alacak özenli notlarla doldurulmuş zaten.

"Annemi versene."

Bir ses geliyor – önce arabanın kapısı açılıp kapanıyor, sonra garajınki. Bir zaman sonra, "*Salve filia mea*,"* diyen birinin sesi.

"Anne? O ne demek öyle?"

---

* (Lat.) Merhaba, kızım. *–ybn*

"*Ego Latinam discunt.*"*

"Yapma şunu, anne."

"*Vita est supplicium.*"

"Sen yine babamı ver. Baba? Orada her şey yolunda mı?"

"Mimi. Zamanım yaklaştı."

"O nasıl söz öyle?"

"İşlerim bitti. İpek çiftliğim gitti. Balığa her yıl daha az çıkabiliyorum. Başka ne yapacağım ki?"

"Nasıl yani? Her zaman ne yapıyorsan onu yap." Gelecek yılki kamp alanlarıyla ilgili tablolar ve grafikler yap. Bodrumu sabunlar, çorbalar, tahıl ezmeleri ve indirime giren çeşit çeşit şeylerle doldur. Geceleri on haberlerini izleyerek uyuyakal. Özgürlüğünü yaşa.

"Doğru," diyor babası. Ama Mimi kendisini şekillendiren o sesi iyi tanıyor. Babası *olur* diyerek onu kandırmaya çalışıyor olabilir ama aslında yalan söylüyor. Mimi kardeşlerini arayıp Wheaton'daki çöküşten söz etmesi gerektiğini not ediyor aklına. Anneleriyle babaları arıza yapmış. Ne yapmalılar? Ama sihirli ayakkabı misali bir telefonunuz yoksa, Batı Sahili'ne yapılan şehirlerarası aramaların dakikası iki dolar. O hafta sonu ikisine de mektup yazmaya karar veriyor. Fakat o hafta sonu Rotterdam'da seramik sinterleme konferansı olduğu için mektup yazacağı da aklından uçup gidiyor.

Bir zamanlar herkesçe Ma Sih Hsuin diye tanınan Winston Ma sonbaharda, karısı evin bodrumunda Latince çalışırken ve yatak odasının penceresinden bangır bangır Verdi'nin *Macbeth*'i duyulurken, ahşap kabzalı bir Smith & Wesson 686'yı şakağına dayayıp sonsuz varlığının sıkıştığı bedeni yöneten organı arka bahçedeki döşemelik taşların üzerine saçıyor. İntihar mektubu olarak Wang Wei'nin bin iki yüz yıl önce yazdığı bir şiirin parşömen üzerine güzel yazıyla yazılmış bir kopyasını çalışma odasındaki masanın üzerine açarak bırakıyor.

(Lat.) Latince öğreniyorum. *–ybn*

(Lat.) Hayat bir eziyet. *–ybn*

Yaşlı bir adam olarak tek isteğim
huzur.
Dünya işleri bana
bir şey ifade etmiyor.
Yaşamayı beceremiyor
ve düşüncelerimin,
yaşlı ormanlarımın içinde
kaybolmadan edemiyorum.
Çamları sallayan rüzgâr
kuşağımı gevşetiyor.
Pipamı çalarken beni
dağdaki ay aydınlatıyor.

Sorarsın: Bir adam bu hayatta nasıl yükselir ya da düşer?
Balıkçının şarkısı nehrin derinliklerinde akar durur.

Mimi teftiş için Seattle'a gitmek üzere San Francisco
56 Havaalanı'nda. Bekleme salonunda alışveriş yapar gibi yaparken, kalkan uçak anoslarının ve kamu hizmeti duyurularının yarattığı kakofoninin içinde kendi adı haykırılıyor. Başı buzdan bir mengeneye girmiş gibi oluyor. Müşteri hizmetleri bankosundakilerden telefonu alırken, zaten biliyor. Illinois'ye gidene kadar da yolda hep aynı şeyi düşünüyor: *Bunu neden daha önce de yaşamış gibiyim? Neden her şeyi hatırlar gibiyim?*

Annesi bir şeyler yapmaktan âciz. "Baban bizi üzmek istemez. Aklında bir sürü fikir var. Hepsini anlayamıyorum. O öyle biri." Sesi bodrumdan duyduğu patlamanın çatallanan zamanda gerçekleşecek sayısız olasılıktan biri olduğu bir yerden geliyor. Öyle mülayim, şaşkınlığıyla öyle barışık, akan nehrin tamamıyla altında bir hâli var ki bu gerçekdışı sakinliği paylaşmaktan başka bir şey gelmiyor Mimi'nin elinden. Babasının bıraktığı işi Mimi bitirmek zorunda. Gelenler olay yerine hiç dokunmadan, bir tek cesetle silahı götürmüş. Yerdeki taşlarda ve ağacın gövdesinde yeni bir salyangoz türüne benzeyen benek benek beyin parçaları

var. Mimi bir temizlik makinesine dönüşüyor. Beynin saçıldığı taşlar için kova, sünger, sabunlu su. Kardeşlerini uyarıp olacağını sezdiği şeyi engelleyememiş. Ama bunu yapabilir – arka bahçedeki vahşeti sonsuza kadar temizleyebilir. Temizlik yaparken başka bir şeye dönüşüyor. Rüzgâr saçlarını dağıtıyor. Mimi kanlı döşemelik taşlara, babasının düşüncelerini barındırmış yumuşak doku parçalarına bakıyor. Kendi beyniyle beneklenmiş çimlere hayretle bakarak yanında durduğunu görüyor babasının. *Renge bak!* İnsanın bu hayatta nasıl yükselip düştüğünü mü soruyordun? Böyle işte.

Hasta dutun altına oturuyor. Kaba tırtıklı yapraklara rüzgâr çarpıyor. Ağacın kabuğu arhatların yüzlerindeki çizgiler kadar derin oyuklarla kaplı. Mimi'nin gözleri hayvani bir şaşkınlıkla kısılıyor. Yerin her bir metrekaresi o an bile meyve lekeleriyle, efsaneye göre bir aşk intiharının kanıyla lekelenmiş meyvelerle kaplı. Ağzından bölük pörçük, cılız sözcükler dökülüyor. "Baba. *Babacığım!* Ne yaptın sen?"

Ardından sessizlik uğulduyor.

Carmen'le Amelia geliyor. Bir araya gelen üçlü son kez birlikte oturuyor. Bir açıklamaları yok. Hiç olmayacak. Dünyada en beklemedikleri kişi onları almadan hiç olmayacak bir yolculuğa çıkmış. Açıklama yerine anılar var. Ellerini birbirlerinin omuzlarına koyup eskilerden hikâyeler anlatıyorlar. Pazar operaları. Destansı araba seyahatleri. Laboratuvara gittiklerinde o ufak adamın koridorlarda süzülüşü, dev beyaz meslektaşlarının hepsi tarafından cep telefonlu geleceğin mutlu yaratıcısı olarak selamlanışı. Ailece ayıdan kaçtıkları günü hatırlıyorlar. Annelerinin göle girip Amelia'yı başının üstünde tutuşunu. Babalarının hayvanla Çince konuşmasını – aynı ormanı paylaşan, aynı cinsten olmayan iki yaratık.

Anılar ve sarsıntıyla dolu sessiz bir ayin yapıyorlar. Ama evin içinde kalarak. Mimi'nin kardeşleri bahçeye yaklaşmıyor bile. Eski kahvaltı ağacına, babalarının ipek çiftliğine bile bakamıyorlar. Mimi bildiklerini anlatıyor. Telefon görüşmesini. *Zamanım geliyor.*

Amelia, "Senin suçun yok. Bilemezdin," diyor.

Carmen, "Sana böyle dedi ve bize söylemedin mi?" diyor.

Charlotte yakınlarında oturarak hafif hafif gülümsüyor. Ailece hâlâ bir kamp yerindeymişler de, nehir kenarında oturmuş kocasının oltasındaki en minik düğümleri bile çözüyormuş gibi. "Üçünüzün kavga etmesinden hiç hoşlanmaz."

"Anne." Mimi kadına bağırıyor. "Anne. Yeter. Aklını başına topla. Babam yok artık."

"Yok mu?" Charlotte kızının budalalığı karşısında alnını kırıştırıyor. "Ne diyorsun sen? Ben babanı yine göreceğim."

Üç kız dağ gibi evraklarla raporlara girişiyor. Mimi bunu hiç düşünmemiş: Kanunlar sizi ölümden sonra da rahat bırakmıyor. Siz mezara girdikten çok sonraları bile elini üstünüzden çekmeyip geride kalanları yıllar boyu ölüm öncesindeki sorunları solda sıfır bırakacak yasal zorluklarla boğuşturuyor. Mimi ötekilere, "Eşyalarını paylaştırmalıyız," diyor.

"Paylaşmak mı?" diyor Carmen. "*Biz mi* alalım yani?"

"Annemin yapması gerekmez mi?" diyor Amelia.

"Hâlini görüyorsunuz. Aklı beş karış havada."

Carmen atarlanıyor. "Sorun çözmeye biraz ara verebilir misin? Ne bu acele?"

"İşleri halledip bitirmek istiyorum. Annem için."

"Babamın eşyalarını atarak mı?"

"Dağıtarak. Hepsi en doğru kişilere verilecek."

"İkinci dereceden mühim bir denklem çözer gibi."

"Carmen. Bu işi halletmemiz lazım."

"Neden? Annemin haberi olmadan evi mi satacaksın?"

"Bu hâldeyken, evle tek başına başa çıkabilir mi sence?"

Amelia ikisine birden sarılıyor. "Bu işler biraz bekleyebilir belki? Birlikte geçirecek çok az zamanımız var."

"Şimdi hepimiz buradayız," diyor Mimi. "Bir daha uzun zaman bir araya gelemeyebiliriz. Bitirelim gitsin şu işi."

Carmen kendini Amelia'dan kurtarıyor. "Noel'de eve gelmi-

yor musunuz yani?" Fakat ses tonu imzalı bir itiraf gibi. *Ev* artık babalarının gittiği yerde.

Charlotte aldıkları bazı şeyleri bırakmak istemiyor. "Bu en sevdiği kazak. Yok, o balıkçı çizmelerini almayın. Bu pantolonu doğa yürüyüşlerinde giyer."

"Annem iyi," diyor Carmen üçü baş başa kaldıklarında. "İyi idare ediyor. Yalnızca biraz tuhaf."

"Ben birkaç hafta sonra tekrar gelebilirim," diye bir teklif getiriyor Amelia. "Bir bakarım. İyi mi diye."

Carmen kendi kafasında kurduğu şeye öfkeli bir tavırla Mimi'ye dönüyor. "Onu huzurevine kapatmayı aklına bile getirme."

"Aklıma bir şey getirdiğim yok. Ben yalnızca işleri halletmeye çalışıyorum."

"Halletmek, ha? Al, o zaman. En takıntılımız sensin. Keyfine bak. Kamp kurduğumuz her bir yer için yapılmış değerlendirmelerle dolu on bir defter. Hepsi senin olsun."

Üç kadın opera kahramanı gümüş bir tabağın tepesinde dikilmiş. Tabakta üç tane yeşim yüzük var. Her yüzüğe bir ağaç oyulmuş ve ağaçların her biri zamanın büründüğü üç farklı kılığın içinde dallanıp budaklanmış. İlk ağaç Sidret'ül-müntehâ, belki de hiç kimsenin tekrar dönemeyeceği geçmişin sınırındaki ağaç. İkincisi şimdiki zamanın o incecik, dimdik çamı. Üçüncüsüyse Fusang, gelecek, içinde yaşam iksirini saklayan, ta doğudaki ağaç.

Amelia gözünü yüzüklere dikmiş. "Hangimiz hangisini alacaktı?"

"Bu işi yapmanın tek bir doğru yolu var," diyor Mimi. "Onlarca da yanlış yolu."

Carmen iç çekiyor. "Neymiş o?"

"Çenenizi kapatın. Gözlerinizi yumun. Üçe kadar saydığımda, bir tanesini alın."

Üçe kadar sayıldığında kollar hafifçe birbirine sürtünüyor ve

her biri kendi kaderini buluyor. Gözlerini açtıklarında, tabak boş. Amelia sonsuz şimdiyi, Carmen acılı geçmişini almış. Mimi'ye elinde tuttuğu geleceğin incecik gövdesi kalmış. Yüzüğü parmağına takıyor. Biraz büyük geliyor – hiç görmeyeceği memleketinden bir armağan. Aile mirasının sonsuz halkasını dilekleri gerçekleştiren sihirli bir şey gibi parmağında döndürüyor. "Sıra Buda'larda."

Kardeşleri anlayamıyor. Amelia ve Çarmen dürülü kâğıttaki o resmi son on yedi yıldır bir kez olsun düşünmemiş. "*Luóhàn*," diyor Mimi berbat bir telaffuzla. "Arhatlar." Kâğıdı babalarının olta yemi olarak sahte sinekler yaptığı masanın üstünde açıyor. Hatırladıklarından daha eski, daha da tuhaf bir şey. Öte dünyadan biri renklerle ve mürekkeple tekrar üstünden geçmiş gibi. "Müzayedeye verebiliriz. Parayı bölüşürüz."

"Cicim," diyor Amelia. "Zaten yeteri kadar para bırakmadı mı?"

"Ya da Mimi'de kalsın. Çok aydınlanmış bir hareket olur."

"Bir müzeye verebiliriz. Sih Hsuin Ma'nın anısına." Mimi bu ismi maalesef Amerikan ismi gibi söylüyor.

"Güzel olur," diyor Amelia.

"Hem hayat boyu vergi indirimimiz olur."

"Para kazananlarımızın." Carmen pis pis gülüyor.

Amelia küçük elleriyle kâğıdı dürüyor. "Evet, nasıl yapıyoruz?"

"Bilmem ki. Önce bir uzmana göstermeliyiz."

"O işi sen hallet, Mimi," diyor Carmen. "İş bitiricilikte üstüne yoktur."

Polis tabancayı iade ediyor. Miras kaldığı için teknik olarak onlara ait. Ama ruhsatta hiçbirinin adı yok. Silahı ne yapacaklarını bilemiyorlar. Büfenin üstünde, ahşap kutunun içinde, uğuldayan koca bir şey gibi duruyor. Volkanın ağzından atılması gereken yüzük gibi, yok edilmesi gerek. Ama nasıl?

Mimi kendini hazırlayıp kutuyu alıyor. Annesiyle babasının yıllardır bodrumda sakladığı liseden kalma bisikletinin arka bagajına atıyor. Sonra Pennsylvania'nın güneyine, tabancanın geldiği Glen Ellyn'deki dükkâna doğru pedal çeviriyor. Tabancayı

geri alıp almayacaklarını bilemiyor. Umurunda da değil. Gerekirse bir yere bağışlayacak. Arka bagajda feci bir ağırlık yapan o kutudan kurtulmak istiyor. Gelip geçen arabalardaki sürücüleri sinirlendiriyor. Yetişkinlerin bisiklete binmeyeceği kadar varlıklı bir mahallede. Ahşap kutu ufak bir tabuta benziyor.

Derken bir polis arabası. Ma ailesinin öteden beri yaptığı gibi normal davranmaya çalışıyor Mimi. Ekip otosu yavaşça arkasında durarak öğle vakti bile görünen ışıklarını yakıp söndürüyor. Nihai otoriteyle dolu bir hıçkırık gibi, çeyrek saniye sirenini çalıyor. Mimi sarsılarak dururken, yere kapaklanmasına ramak kalıyor. Taşıma ruhsatsız silahlar için hapis cezası kesin. Hem de üzerindeki insan dokuları yeni temizlenmiş bir silah. Kalbi öyle bir atıyor ki dilinin altından kan tadı alıyor. Polis arabadan inip Mimi'nin bisiklet üstünde korkudan sindiği yere kadar geliyor. "Demin sinyal vermediniz."

Mimi'nin başı sapından titreşiyor. Sarsılmasına izin vermek zorunda kalıyor.

"El sinyali her seferinde kullanılacak. Kanun böyle."

Mimi sonradan O'Hare'de, Portland uçağını bekliyor. Defalarca hoparlörlerden kendi adının anons edildiğini duyar gibi oluyor. Her seferinde dimdik doğruluyor ama heceler her seferinde başka bir sözcüğe dönüşüyor. Uçak rötar yapıyor. Sonra tekrar rötar yapıyor. Oturup parmağındaki yeşim yüzüğü on birinci kez döndürüyor. O yüzük ve tekerlekli valizindeki dürülü kâğıt dışında, dünya işleri ona bir şey ifade etmiyor. Tek istediği huzur. Ama şimdilik burada yaşamak zorunda: Eğik dut ağacının gölgesinde. O anlaşılmaz şiir. Balıkçının şarkısı.

ADAM APPICH

1968 yılında, beş yaşında bir çocuk resim yapıyor. Resimde neler var? İlk olarak, *Bana güzel bir şey yap*, diyerek kâğıtla boyaları veren annesi. Sonra kapısı havada süzülen ve bacasından spiraller çizerek kıvrım kıvrım dumanlar yükselen bir ev. Ardından Appich'lerin en büyükten en küçüğe, Adam Appich'e kadar ölçü bardakları gibi sırayla giden dört çocuğu. Adam evin arkasına nasıl konulacaklarını bilemediği için, bir yanda dört ağaç var: Leigh'in karaağacı, Jean'in dişbudağı, Emmett'ın demir ağacı ve Adam'ın akçaağacı, hepsi de birbirinin aynı yeşil yeşil pofuduk toplara benziyor.

"Baban nerede?" diye soruyor annesi.

Adam surat ediyor ama resme adamı da dahil ediyor. Babasını, yaptığı o resmi çöp ellerinde tutmuş gülerek, *Ne bunlar – ağaç mı? Dışarı bir baksana! Ağaç böyle mi olur?* derken çiziyor.

Doğuştan titiz biri olan ressam, resmine kediyi de ekliyor. Sonra Emmett'ın iklimi sürüngenler için daha iyi olan bodrumda baktığı boynuzlu kertenkeleyi. Sonra saksının altındaki salyangozları ve bambaşka bir yaratığın ördüğü kozanın içinden çıkan pervaneyi. Ardından Adam'ın akçaağacının helikopter tohumlarını ve arka sokakta buldukları, Leigh'in cüruf dediği ama meteor da olabilecek tuhaf kayayı. Resim kâğıdı tamamen doluncaya kadar, canlı ya da canlı denebilecek onlarca başka şeyi de ekliyor.

Bitirdiği resmi annesine veriyor. Annesi, üstelik bir şeyler içmek için uğramış olan karşı komşu Graham'ların önünde onu kucaklıyor. Resimde öyle bir şey yok ama annesi onu yalnızca kafayı çektiği zamanlarda kucaklıyor. Adam resmin ezilmemesi için annesinden kurtulmaya çalışıyor. Bebekliğinden beri kucaklanmaktan hep nefret etmiş. Her bir kucaklama ufacık, yumuşak bir hapis hücresi.

Graham'lar çocuğun tabanları yağlamasına gülüyor. Adam merdivenin ortasındaki sahanlıktan annesinin, "Sosyal açıdan biraz geri. Okuldaki hemşire buna dikkat etmemizi söylüyor," diye fısıldadığını duyuyor.

Bu sözcüğün özel, belki de süper güçlere sahip olduğu anlamına geldiğini zannediyor. Oğlanların, evin tepesindeki odasına ulaştığında sekiz yaşındaki –neredeyse büyümüş olan– Emmett'a, "Geri ne demek?" diye soruyor.

"Geri zekâlısın demek."

"O ne demek?"

"Normal insanlar gibi değilsin."

Adam için sakıncası yok. Normal insanlarda bir gariplik var. Dünyadaki en iyi yaratıklar oldukları söylenemez zaten.

Babaları aylar sonra akşam yemeği bitince çocukları bir araya topladığında, resim hâlâ buzdolabında asılı. Tee ball kupaları, el yapımı kül tablaları ve makarnadan yapılmış yığınla heykelin olduğu bir odaya doluşuyorlar. *Ağaç Cep Kılavuzu*'nun üstüne eğilen babalarının etrafında yere oturuyorlar. "Şimdi sizlere küçük bir birader bulmamız lazım."

"Birader nedir?" die fısıldıyor Adam, Emmett'a.

"Küçük bir ağaç. Kırmızımsı."

Leigh burnundan sesler çıkararak gülüyor. "Ona fidan denir, kuş beyinli. Birader erkek kardeş demek."

"Götümü kokla," diye yanıtlıyor Emmett. Adam'ın orta yaş koridorlarında da içinde taşıyacağı bir şeye dönüşen fazlasıyla hayvansı bir imge. Ablası Leigh'e dair hatırlayacağı en esaslı şeylerden biri de bu didişme ânı oluyor.

Babaları ikisini susturup adayları açıklıyor. Hızlı büyüyüp

uzun yaşayan, gösterişli çiçekleri olan lale ağacı. Soyulan kabuğundan kano yapılan küçük, ince kara huş. Kocaman sivri bir kule gibi yükselerek küçük küçük kozalaklar veren tsuga ağacı. Üstelik kar altındayken bile yeşil kalıyor.

"Tsuga," diyerek görüşünü bildiriyor Leigh.

Jean, "Neden?" diye soruyor.

"Neden belirtmek zorunda mıyım?"

"Kano ağacı," diyor Emmett. "Oylamaya ne gerek var ki?"

Adam'ın kızaran yüzündeki çiller âdeta görünmez oluyor. Adam ağlamaklı, inanılmaz bir sorumluluğun baskısı altında, ötekileri korkunç bir hata yapmaktan kurtarmaya çalışarak, "Ya yanlış yaparsak?" diye haykırıyor.

Babası sayfaları çevirmeye devam ediyor. "Nasıl yani?"

Cevabı Jean veriyor. Daha kardeşi konuşmaya başlamadan önce, Adam'ın çevirmenliğini yapma görevini o üstlenmiş. "Demek istiyor ki, ya biraderimiz için doğru ağacı seçemezsek?"

Babaları bu can sıkıcı fikri sinek gibi eziyor. "Güzel bir ağaç seçeceğiz, o kadar."

Gözü yaşlı Adam kanmıyor. "Hayır, baba. Leigh kendi karaağacı gibi mahzun. Jean dimdik ve iyi kalpli. Emmett'ın demir ağacı var – işte, baksana şunun tipine! Kendi akçaağacım da aynı benim gibi kızarıyor."

"Hangi ağacın kime ait olduğunu bildiğin için uyduruyorsun."

Adam doğmamış kardeşleri Charles'a ağaç seçtikleri gece babasının olduğu yaştan daha ileri yaşlara geldiğinde bile, üniversitede psikoloji okuyan öğrencilere bu konuda ders verecek. Kariyerini bu konunun üstüne kuracak: Tetikleme, ilkinleme, çerçeveleme, doğrulama yanlılığı, bağıntının nedensellikle karıştırılması – büyük memeliler içinde en sorunsal olanının beynindeki bütün yerleşik kusurlar.

"Hayır, baba. Doğru olanı seçmeliyiz. Kafamıza göre yapamayız."

Jean kardeşinin saçlarını okşuyor. "Takma kafana, Dammie." Dişbudak şifalar ve iksirlerle dolu, asil, gölge veren bir ağaç. Dal-

ları bir şamdanın kolları gibi kıvrılıyor. Ama odunu daha yeşilken bile yanıyor.

"Kano ağacı işte," diye bağırıyor Emmett. Demir ağacı kesilmez, baltayı kırar.

Babaları her zamanki gibi seçime hile karıştırıyor. "Kara cevizde indirim varmış," diyerek demokrasiyi sonlandırıyor. Tesadüf bu ya, Amerika denen arboretumda Charles'ın büyüdüğünde dönüşeceği şeye daha çok uyacak başka bir şey yok: Kule gibi, boyuna damarlı, sert cevizlerini ancak çekiçle kırabildiğiniz bir şey. Altındaki toprağı zehirleyerek orada başka bir şeyin büyümemesini sağlayan bir ağaç. Fakat odunu da hırsızların ilgisini çekecek kadar kaliteli.

Ağaç bebekten önce geliyor. Adam'ın babası küfredip lanetler okuyarak çuvala sarılı kök topunu bahçenin kusursuz yeşiline açılmış bir çukara taşımak için uğraşıyor. Çukurun kenarına dizilmiş abi ve ablalarıyla birlikte duran Adam son derece yanlış bir şey görüyor. Kimsenin müdahale etmemesine inanamıyor.

"Baba, dur! O bezi çıkar. Ağaç boğulacak. Nefes alamıyor."

Babası homurdanarak çabalamaya devam ediyor. Adam cinayeti önlemek için çukura atlıyor. Kök topu bütün ağırlığıyla çöp gibi bacaklarının üstüne inince çığlık atıyor. Babası sözcüklerin en ölümcülünü haykırıyor. Adam'ı kolundan çekip canlı canlı girdiği mezardan çıkarıyor ve bahçede sürükleyerek ön sundurmaya fırlatıyor. Çocuk orada yüzüstü yatıp, acısından değil, doğacak kardeşine karşı işlenen affedilmez suç yüzünden avaz avaz ağlıyor.

Charles hastaneden eve battaniyeye sarılı ağır bir acizlik olarak geliyor. Adam her ay nefessiz kalan kara cevizin ölerek kardeşini de birlikte götürmesini, Charles'ın palyaço desenli pikesinin altında boğulmuş hâlde bulunmasını bekliyor. Fakat ikisinin de yaşamaya devam etmesi Adam için yaşamın hiç kimse tarafından duyulmayan bir şeyi söylemeye çalıştığının kanıtı oluyor.

Dört bahar sonra, ilk yaprakların çıkmasıyla, Appich'lerin çocukları kimin ağacının daha güzel olduğuna dair kavgaya tutu-

şuyor. Tohumlar, ardından yemişler çıktığında, en nihayetinde güz renkleri patladığında, tekrar tekrar kavga ediyorlar. Sağlık ve güç, büyüklük ve güzellik: Her konuda kavga ediyorlar. Her çocuğun ağacı kendine göre kusursuz: Dişbudağın elmas şeklindeki kabuğu, kara cevizin uzun bileşik yaprakları, akçaağacın yağdırdığı helikopterler, karaağacın vazodan çıkar gibi yayılması, demir ağacının yivli kasları.

Artık dokuz yaşında olan Adam seçim yapmaya karar veriyor. Bir yumurta kutusunun üstünü kesip gizli oy sandığı yapıyor. Beş ağaç, beş oy. Bütün çocuklar kendi ağaçlarına oy veriyor. İkinci tur oylama yapılıyor. Emmett dört yaşındaki Charles'ın oyunu yarım Butterfinger'a satın alırken, Jean herhalde sırf sevgisinden bu kez kendi oyunu Adam'ın akçaağacına veriyor. Demir ağacı ve akçaağaç eşit oy almış oluyor. Amansız bir kampanya dönemi yaşanıyor. Adam'ın broşür hazırlamasına Jean yardımcı oluyor. Emmet'ın kampanyasını Leigh yönetiyor. Leigh ile Emmett babalarının lise yıllığında buldukları bir şiirin üzerinde oynama yapıp slogan olarak bunu kullanıyorlar:

Üzülme, işin küçük
mükâfatın çok azsa.
Muazzam demir ağacı bile
bir zamanlar senin gibi tohumdu.

Karşılık olarak, Adam da Jean'e şöyle bir afiş hazırlatıyor:

Haydi Şekerim, Akçaağaca oy ver.
Kanada'nın başlıca gelir kaynağıdır derler.

"Bilmem ki, Dammie." Adam'dan üç yaş büyük olan Jean seçmenin nabzını ondan daha iyi tutabiliyor.

"Komik işte. İnsanlar komik şeyleri sever."

Seçimi üçe iki kaybediyorlar. Adam iki ay boyunca surat asıp duruyor.

***

Adam on yaşındayken hemen her yere yalnız gidiyor. Çocuklar ona gıcık oluyor. Abisi doğa yürüyüşüne çıkarıyor ve susadığı zaman buzlu çişle dolu matarayı veriyor. Parkta, arkadaşları çok fazla patates cipsi yemekten kafa derisinin yeşillenmeye başladığını söylüyor. Koşup eve gittiğinde, yine avanaklık ettiği için annesinden azar işitiyor. İnsanların neyi niçin yaptığını anlayamıyor. Anlayamadığı için herkes onunla daha çok alay ediyor.

Bunu kendine saklıyor ama mahalledeki en boş arsalar bile içlerinde milyonlarca yaratığı barındırıyor. *Böcekler Atlası* ve kapağı delikli bir kavanoz pazar öğleden sonralarının yalnızlığını bir kolekiyoncunun hayaline dönüştürüyor. *Fosiller Atlası*'nın desteğiyle, bahçe yoluna döşenmiş taşlardaki kabartı ve yumruların, memeliler henüz orman zeminindeki birer figüranken soyları tükenen ihtiyozorların dişleri olduğuna kanaat getiriyor. *Göletlerde Yaşayan Canlılar Atlası; Yıldızlar, Kayalar ve Mineraller; Sürüngenler ve İki Yaşamlılar* için atlaslar: İnsanların yok sayıldığı söylenebilir.

Topladığı şeyler aylar boyu birikiyor. Baykuş peletleri ve sarısma yuvaları. Bir mısır yılanının soyulmuş, kuyruk ucu ve göz üstündeki saydam tabakası bile bozulmamış derisi. Aptal altını, buharlı kuvars, kâğıt sayfalar gibi pul pul ayrılan gümüş rengi bir mika ve Yontma Taş Çağı'ndan kalma ok başı olduğuna inandığı bir çakmak taşı parçası. Hepsini hangi tarihte bulduğunu not edip üstlerine bulundukları yerleri yazdığı etiketler yapıştırıyor. Koleksiyonu oğlanların odasına dolup taştıktan sonra koridora saçılarak oturma odasına kadar giriyor. Kutsal salon bile sergiye dönüşüyor.

Bir kış öğleden sonrasında okuldan eve geç geldiğinde müzenin olduğu gibi çöp fırınına atıldığını görüyor. Acı acı haykırarak odadan odaya uçuyor.

"Canım," diyerek izah etmeye çalışıyor annesi, "bunların hepsi çöptü. Küf tutmuş, mikrop yuvası birer çöp."

Annesine tokat atıyor. Kadın elini yüzüne götürüp can acısıyla geriye doğru sendeleyerek oğluna bakakalıyor. Duyduğu acıyla afallıyor. Altı yaşındayken, bir seferinde ıslak kurulama bezini

elinden alıp bundan sonrasını kendisinin halledeceğini söyleyen oğluna neler olduğunu anlayamıyor.

Adam'ın babası akşam tokat olayını öğreniyor. Bileğini kırıncaya kadar bükerek çocuğa bir ders veriyor. Bileğin kırıldığını o gece geç saatte *Kabuklular Atlası*'ndaki şeyler gibi tuhaf bir şekilde, mosmor şişinceye kadar anlamıyorlar.

Bahar sonunda alçının çıkarıldığı cumartesi günü, Adam akçaağacının tırmanabildiği yerine kadar tırmanıp akşam yemeğine kadar da inmiyor. Yaprakların arasından geçen güneş havayı tam olmamış misket limonlarının rengine boyuyor. Toprak seviyesinin bu kadar üstünde ne kadar güzel bir hayat olduğunu bilerek mahalledeki damlara bakmak Adam'a acı bir teselli veriyor. Elsi yapraklar hafif esintide beş parmaklı ellerden bir kalabalık gibi dalgalanıyor. Dökülen binlerce minik tomurcuk kabuğunun çıkardığı, çiseleyen yağmur misali bir ses var. Başının tepesinde öbek öbek çiçeği kemiren sincaplar sıvı bitki özlerini emdikten sonra kırmızı-sarı buketleri yere saçıyor. Un kurtlarından neredeyse görünmeyecek kadar küçük bacakları olan dümdüz beneklere kadar, emekleyerek sürünen on beş farklı şey sayan Adam, gamzeli koluyla daireler çizerek tatlı şurup kaynakları arıyor. Kahverengi ve siyah başlı kuşlar oraya buraya dalarak böceklerle kelebeklerin uçlardaki dallara bıraktığı dizi dizi yumurtalarla besleniyor. Ağaçkakanın teki geçen yıl tırtıl avlarken açtığı bir deliğe dalıp dalıp çıkıyor. Ailedekilerin asla öğrenemeyeceği müthiş bir sır bu: Orada, sahip olduğu tek akçaağaçta, bütün Belleville'deki insan nüfusundan daha fazla canlı var.

Adam bu gözlemi yıllar sonra, bir sekoyaya tırmanıp altmış metre yükseklikten böcek kadar görünen bir grup insana, ölümünü isteyen o demokratik çoğunluğa bakarken yine hatırlayacak.

Adam on üç yaşındayken ablası Leigh'in karaağacı sonbahardan çok önce sararıyor. Yaprakların solduğunu ilk Adam görüyor. Öteki çocuklar artık bakmaktan vazgeçmiş. Zamanla yeşillikli mahalleden birer birer uzaklaşarak daha gürültücü, daha gösterişli insan gruplarına katılmışlar.

Leigh'in ağacının kaptığı hastalık on yıllardır yaklaşmakta. Leonard Appich ellilerin iyimserliğine kapılarak ilk çocuğunun ağacını diktiğinde, Hollanda karaağaç hastalığının Boston, New York, Philly ve *Karaağaç Şehri* New Haven'ı çoktan vurduğunu biliyormuş. Adamcağız bilimin yakında bir çaresini bulacağını düşünmüş.

Çocuklar daha küçükken, bu mantar Detroit'i de kırıp geçirmiş. Hemen ardından Chicago'yu. Ülkedeki en yaygın sokak ağacı, bulvarları koca tünellere çeviren o vazolar dünyadan ayrılıyormuş. Hastalık bu kez Belleville'in dış mahallelerine ulaşıyor ve Leigh'in ağacı da ona yenik düşüyor. Yasını tutan yalnızca on dört yaşındaki Adam. Babası ağacı kestirmenin masrafını düşünerek küfürler savuruyor. Leigh bile oralı değil. Yakında koleje gidecek – Illinois Eyaleti'nde sahne teknisyenliği okuyacak.

"Bana karaağacı seçmene hiç şaşmadım zaten, baba. Daha doğmadan önce bana garezin varmış."

Adam toprakta kalan kütüğü öğütmeye gelen adamlardan ağacın bir parçasını kurtarıyor. Bodruma götürüp zımparalayarak ahşap yakma makinesiyle oyuyor. Üstüne yazdığı sözü bir kitaptan buluyor: *Ağaç dünyayla gökyüzü arasında bir geçittir. Geçittir*'i çok kötü yazıyor. *Dünyayla* ve *gökyüzü* saçma sapan oluyor. Fakat o yaptığı şeyi yine de veda hediyesi olarak Leigh'e veriyor. Leigh hediyesini görünce gülerek ona sarılıyor. Evden ayrıldıktan sonra, Adam o şeyi Leigh'in Selamet Ordusu'na bağışlanmak üzere doldurduğu kasalardan birinin içinde buluyor.

Adam'ın karıncalara vurulduğu sonbahar –1976– geliyor. Bir eylül cumartesisi öğleden sonrasında, yere düşmüş bir buz dondurmayı sırtlarında taşıyarak komşuların kaldırımı boyunca akışlarını izliyor karıncaların. O pas rengi tüylü halı metreler boyunca uzanıyor. Karıncalar engellerin etrafından dolaşırken üst üste yığılıyor. Toplu konuşlanmaları insan dehasını andırır gibi. Adam bu canlı köpüğün yanındaki çimenlerde kamp kuruyor. Bu cümbüşün kenarındaki karıncalar çoraplarına doluşup sıska bacaklarından yukarı çıkıyor. Dirseklerine geçip tişörtünün kollarından

içeri giriyor. Şortunun içinde keşfe çıkıp testislerini gıdıklıyor. Adam umursamıyor. Baktıkça gözlerinin önünde *çılgınca* desenler beliriyor. Bu kitlesel seferberliğin başında hiç kimse yok, orası belli. Ama o yapış yapış yiyeceği yuvalarına taşırken müthiş bir uyum içindeler. Plan yapan yok ama plan belli. Ölçüm yapan yok ama yollar belli.

Adam defteriyle fotoğraf makinesini almak için eve gidiyor. Orada beyin fırtınası yapıyor. Jean'e yalvarıp ojelerinden birkaç tanesini alıyor. Ablası büyüdükçe salaklaşmış, kendini modanın girdabında kaybetmiş. Ama kardeşi Dammie için yine de her şeyi yapar. O da bir zamanlar atlaslara bayılırmış. Ama insanlar onu pençelerine almış ve bir daha asla kurtulamayacak işte.

Adam'a verdiği beş renk, koyu kırmızıdan camgöbeğine kadar giden bir gökkuşağı. Adam olay yerine dönüp ojelemeye başlıyor. Çöp toplayan işçilerden birinin poposuna Gül Pembesi minik bir nokta yapıyor. Onlarca karıncayı birer birer aynı renkle damgalıyor. Dakikalar sonra, bu kez Şeftali rengiyle damgalamaya başlıyor. Öğle vakti yaklaştığında, kullanmadığı renk kalmıyor. Renkli noktacıklar çok geçmeden gerçek dışı güzellikte karmaşık bir tren dansı desenini gözler önüne seriyor. Koloninin sahip olduğu bir şey var; Adam bunun adına ne diyeceğini bilemiyor. Amaç. İrade. Bir çeşit farkındalık – insan zekâsından apayrı bir şey olduğu için zekânın yok saydığı bir şey.

Elinde oltası ve yemiyle oradan geçen Emmet onu çimenlere uzanmış fotoğraf çekerken ve defterine çizimler yaparken buluyor. "Ne bok yiyorsun sen?"

Adam tortop olup işine devam ediyor.

"Cumartesi günü yaptığın şey bu mu? İnsanların seni anlamamasına şaşmamak lazım."

Esas Adam insanları *anlamıyor*. Söyledikleri her şey gerçekten söylemek istediklerini gizleme amaçlı. Saçma sapan şeylerin peşinde koşuyorlar. Başını kaldırmadan saymaya devam ediyor.

"Hey! Böcek çocuk! Böcek çocuk – *sana diyorum!* Neden çamurların içinde oynuyorsun?"

Emmett'ın ses tonu Adam'ı ürpertiyor: Abisini korkuttuğu-

nu anlıyor. Defterine doğru fısıldıyor, "Sen niye balıklara işkence ediyorsun?"

Yerden fırlayan bir ayak Adam'ın kaburgasına çarpıyor. "Ne diyon la sen? Balıklar *bir şey hissedemez*, bok beyinli."

"Ne *biliyorsun?* İspatlayamazsın."

"İspat mı istiyorsun?" Emmett yere eğilip kopardığı bir avuç çimi kardeşinin ağzına tıkıyor. Adam tepki vermeden çimleri tükürüyor. Tek taraflı bir kavgadan daha galip çıkan Emmett, başını ona acır gibi sallayarak yürüyüp gidiyor.

Adam canlı haritasını inceliyor. Renk kodlu karıncaların zaman atlamalı akışı bir süre sonra merkezde sözü geçen bir işaretçi olmadığı hâlde sinyallerin nasıl iletiliyor olabileceğini ortaya çıkarmaya başlıyor. Adam yiyecekleri hafifçe yerlerinden oynatıyor. Karıncaları dağıtıyor. Engeller yaratıp karıncaların bunlara ne kadar sürede uyum sağladıklarını tespit ediyor. Dondurma parçası yuvaya götürüldükten sonra farklı noktalara kendi öğle yemeğinden parçalar koyup bunların da ne kadar zamanda taşındığını ölçüyor. Koloni çok seri ve kurnaz – gereksindikleri şeyi almada insanlar kadar kurnazlar.

Piskoposluğun kulesindeki çanlar inançlı ilahilerini çalıyor. Saat altı – Appich'lerin delişmen çocukları için evde akşam yemeği zamanı. Günün kârı, üstüne bir şeyler karalanmış on iki sayfa, zaman sıralamalı otuz altı fotoğraf, yarım yamalak bir teori ve bunların hepsini verse karşılığında kırık bir yoyo bile alamaz.

Adam bütün sonbahar boyunca, okulda olmadığı, çim biçmediği ya da dondurmacıda çalışmadığı zamanlarda karıncaları izliyor. Grafikler ve tablolar çiziyor. Karıncaların zekâsına olan saygısı sınırsızca artıyor. Değişen koşullar karşısında esnek davranabilme: Buna şeytani zekâ denmez de, ne denir?

Yıl sonunda bölge çapında yapılan bilim fuarına katılıyor. *Karınca Kolonisi Davranışı ve Zekâsına Dair Gözlemler*. Salonda daha iyi görünen çalışmalar ve bilimsel kısımlarını babaların yaptığı açıkça belli olan projeler var. Fakat katılımcıların hiçbiri onun bakış açısıyla bakmamış.

Jüridekiler, "Bu işte kimden yardım aldın?" diye soruyor.

"Hiç kimseden," diyor Adam, belki de biraz fazla gururlanarak.

"Annen ya da baban? Fen öğretmenin? Abi ya da ablan?"

"Ojeleri ablam verdi."

"Fikri başkasından mı aldın? Belirtmediğin bir deneyi mi kopyaladın?"

Böyle bir deneyin daha önce de yapılmış olabileceği düşüncesi onu kahrediyor.

"Bütün bu ölçümleri tek başına mı yaptın? Hem de dört ay önce başlayıp? *Tatildeyken*?"

Gözleri yaşla doluyor. Omuz silkiyor.

Jüridekiler ona madalya vermiyor – bronzu bile vermiyor. Kaynakçası olmadığı için vermediklerini söylüyorlar. Ciddi bir raporda mutlaka kaynakça olmalıymış. Ama Adam gerçek nedeni biliyor. Çaldığını zannediyorlar. Bir çocuğun bir şey görünceye kadar bakmanın hazzından başka nedeni olmadan aylar boyu özgün bir fikir üstünde çalışacağına inanmıyorlar.

Ablası Leigh bahar tatilinde bir sürü kız arkadaşıyla birlikte Lauderdale'e gidiyor. Tatilin ikinci günü plajdaki bir midyecinin önünden üç saat önce tanıştığı bir çocuğun üstü açık kırmızı Ford Mustang'ine biniyor. Bir daha da gören olmuyor.

Annesiyle babası deliye dönüyor. İki kez Florida'ya uçuyorlar. Kanun adamlarına bağırıp çağırıyor ve tonla para harcıyorlar. Aylar geçiyor. Tek bir ipucu yok. Hiçbir zaman da olmayacağını anlıyor Adam. Ablasını alıp götüren her kimse gayet uyanık, çok dikkatli, insan. Zeki.

Leonard Appich pes etmiyor. "Leigh'i hepimiz tanıyoruz. Nasıl biri olduğunu biliyoruz. Yine kaçtı işte. Başına ne geldiğinden emin oluncaya kadar tören falan yapılmayacak."

Emin oluncaya kadar. Zaten biliyorlar. Adam'ın annesi kızının önceki bahar söylediklerini kocasının yüzüne çarpıyor. *Daha doğmadan önce bana garezin varmış*. Önünde beliren desenlere yapışıyor. "Yıllardır bütün ülkede ölüp giden bir ağaç olduğu hâlde onun için bir karaağaç diktin. *Hangi* akla hizmet yaptın

bunu? Hiç sevmedin onu, değil mi? Tecavüze uğrayıp bir mezbeleye atıldı işte. Asla bulamayacağız!"

Lenny kazara karısının kolunu kırıyor. Kendini savunmak için kimi bulsa bir şeyler anlatıyor. Adam o zaman fark ediyor: İnsanlık ağır hasta. İnsanoğlunun fazla zamanı yok. Yalnızca atipik bir deney. Dünya çok yakında yine sağlıklı, kolektif zekâlara kalacak. Kolonilere ve kovanlara.

Jean kardeşlerini doğal koruma alanındaki ormana götürüyor. Orada, üçü birlikte babalarının izin vermediği töreni gerçekleştiriyor. Bir ateş yakıp hikâyeler anlatıyorlar. Leigh'in on üç yaşındayken çaktırmadan *göt* dediği için babalarından tokat yiyip evden kaçışı. On dört yaşındayken ondan nefret ettikleri için bir tek lise ikinci sınıf İspanyolcasıyla konuşmakta direterek herkesi cezalandırması. On sekiz yaşındayken on ikinci yaş gününü tekrar yaşamak için dünyaya dönen Emily Webb'i oynaması. Bütün liseyi ağlatan göz kamaştırıcı bir hayalet olarak.

Adam ablası için karaağaçtan yaptığı levhayı alıp ateşe atıyor. *Ağaç dünyayla gökyüzü arasında bir geçittir*. Karaağaç yakmalık odun olarak pek iyi değil ama yine de fazla nazlanmadan yanıyor. Adam'ın beceriksizce yazdığı bütün sözcükler kusursuzlaşarak ateşin karalığında kayboluyor – önce *ağaç*, sonra *geçittir*, ardından *dünyayla* ve *gökyüzü*.

Bilim fuarındaki jüri Adam Appich'in herhangi bir konuda kayıt tutma isteğini öldürmüş durumda. Adam karıncalara olan ilgisini yitiriyor. Atlasları kaldırım kenarına bırakıyor. Annesinin elektrikli süpürgesinden kaçırdığı müzesinin gizli hazinelerini bu kez kendi elleriyle çöpe atıyor. Hepsi çocukça şeyler.

Lise dönemi bir sığınakta geçen dört karanlık yıl. Adam'ın arkadaşsız olduğu ya da eğlenmediği söylenemez. İkisinden de fazlasıyla var. Geceleri kafayı çekip şehrin yukarısındaki barajda çıplak yüzüyor. Hafta sonları baştan sona birilerinin bodrumunda zar atarak ve değiştokuş edip serilerini tamamlamaya çalıştıkları kartlarla dolu bavullar taşıyan obez, anemik çocuk-erkeklerle ezoterik rol yapma oyunlarının kurallarını tartışarak

geçiyor. Oyundaki canavarlar doğa tarihinin sapıttığı anlar gibi. Dev böcekler. Katil ağaçlar. Oyunun amacı hepsini yok etmek.

"Testosteron," diye açıklıyor babası durumu. Artık irikıyım bir delikanlıya dönüşen oğlundan korkmaya başlamış ve Adam da bunun farkında. "Hormonal fırtınalar çıkıyor ve görünürde tek bir liman olmuyor."

Adam babasını incitmek istese de, adam haksız değil. Kız arkadaşları olmuyor değil ama aklını karıştırıyorlar. Kendilerini kamufle edip aptal gibi davranıyorlar. Edilgen, durgun, gizemliler. Gerçek yüzlerini görüp görmediğinizi sınamak için, esas söylemek istediklerinin tam tersini söylüyorlar. Görmenizi istiyorlar. Gördüğünüz zaman da kızıp güceniyorlar.

Adam komşu liselere yapılan baskınları düzenleyip gece vakti ıhlamur ağaçlarının dallarına kilometrelerce tuvalet kâğıdı fırlatılmasını içeren karmaşık operasyonlar gerçekleştiriyor. Kâğıtlar aylar boyu bembeyaz dev çiçekler gibi ağaç dallarından sarkıyor. Dağ bisikletiyle altlarından geçerken, dâhi ve sanatçı bir gerilla gibi hissediyor kendini.

Bir arkadaşıyla birlikte okulun, süpermarketin, banka şubesinin haritalarını çıkarıyorlar. Soygun yapabilmek için ne türden silahlara ihtiyaçları olduğunu listeleyerek plan yapıyorlar. Planlar detaylanıyor. Sırf şamatasına, silah fiyatlarını öğreniyorlar. Adam için bir oyun bu: Lojistik, planlama, kaynak yönetimi. Arkadaşı içinse din gibi bir şey. Adam tehlikeyle aşık atan çocuğu ilgiyle ve hayretle izliyor. Toprağa tepeüstü düşen bir tohum dik hâle gelinceye kadar –kökü ve sapıyla– geniş U dönüşleri yapar. Fakat bir insan yavrusu yönünün yanlış olduğunu bildiği hâlde o yönde devam etmenin denemeye değer bir şey olduğunu düşünebilir.

Adam bir dersten geçmek için asgari ne kadar çalışılması gerektiğini çözmekte uzmanlaşıyor. Hiçbir yetişkin vermesi gerekenden daha fazlasını alamıyor ondan. Karne notlarındaki ani düşüş annesini şaşkına çeviriyor. "Neler oluyor, Adam? Sen bundan daha iyisini yaparsın!" Fakat annesinin sesi cılız ve mağlup. Düşüşe geçtiğini Jean de fark ediyor. Onu azarlıyor, dalga geçi-

yor, yalvarıyor. Derken o da koleje, Colorado'ya gidiyor. Adam'ın adına konuşacak kimse kalmıyor.

Leigh geri dönmüyor. Adam'ın babası zamanla onu aramaktan vazgeçiyor. Annesi gitgide daha çok kodein kullanmaya başlıyor. Çok geçmeden civar kasabalardaki birçok eczanenin müdavimi oluyor. Yemek yapmayı ve evi temizlemeyi bırakıyor. Adam'ın yaşam tarzı bundan etkilenmiyor. Uyum sağlamayı ve evrilmeyi iyi beceriyor. Hayatta kalabilen hayatta kalır.

Bir arkadaşının şakayla karışık yaptığı bir teklifle –*Cebir ödevimi yaparsan üç papel veririm*– harçlığını kolayca çıkarabileceğini görüyor. Hatta o kadar kolay bir iş ki reklamını yapmaya başlıyor. Yabancı diller dışında her konuda, istenen kalitede, istenen zamanda ödev teslim edilir. Doğru fiyatlandırmayı yapabilmesi zaman alıyor ama yaptığında müşteriler sıraya giriyor. Toplu satış indirimleri ve avanslı satışlar yapıyor. Çok geçmeden küçük ve başarılı bir işletmenin sahibi oluyor. Annesiyle babası yine her gece saatlerce ödev yaptığını görerek rahatlıyor. Para diye tutturmaktan vazgeçmesi işlerine geliyor. Kazan-kazan-kazan durumu gibi bir şey oluyor. Amerika'da sabahken, serbest piyasa tıkır tıkır işlerken, Adam her gece girişimci bir kültürün içine doğduğu için şükrederek yatıyor.

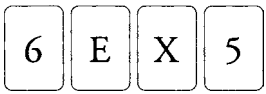
Hızlı ve özenli çalışıyor. Bütün ödevleri tam zamanında teslim ediyor. Kısa zamanda Harding Lisesi'nin en güvenilir ve saygın kopyacılık şirketini kuruyor. Bu iş sayesinde neredeyse popüler bir tip oluyor. Paranın çoğunu zulaya atıyor. Parayı harcayabileceği, tasarruf hesabı cüzdanında artan bakiyeyi görmekten ve oyuna getirilen eğitimci başına kaç dolar kazandığını hesaplamaktan daha çok zevk verecek fazla bir şey yok.

Fakat bu talepkâr iş fedakârlık yapmayı gerektiriyor. Zorunlu olarak normalde ilgisini çekmeyecek çeşit çeşit ilginç şey öğreniyor.

Adam son senenin sonbaharında halk kütüphanesinde, iki ayaklı yaratığı onun kadar bile anlayamayan bir sınıf arkadaşının psikoloji

ödevini çalakalem yapmakla meşgul. *En az iki kitap belirtin.* Neyse ne. Kendi bölmesinden kalkıp konuya uygun kütüphane raflarının olduğu yere gidiyor. Saatlerce çalışmaktan şaşı olmuş durumda. Kitaplar kütüphanenin loş ışığında pipo temizleme çubuğundan yapılmış insanların yaşadığı sıra evlere benziyor.

Kitap sırtlarından biri âdeta önüne atlıyor. Siyah fon üstündeki fosforlu yeşil harfler avaz avaz bağırıyor. Rubin M. Rabinowski, *İçimizdeki Maymun*. Adam ağır kitabı alıp yakındaki bir koltuğa yığılıyor. Kitap dört kart çiziminin olduğu bir sayfasından açılıyor:

Altındaki açıklamada şöyle yazıyor:

Bu kartların bir tarafında harf, bir tarafında sayı vardır. Diyelim ki bir tarafta sesli harf varsa, diğer tarafta çift sayı olduğu söylendi. Bunun doğru olup olmadığını anlamak için hangi kartı ya da kartları çevirmeniz gerekir?

Adam canlanıyor. Net, kısa ve öz, doğru cevapları olan şeyler insan varoluşunun panzehiri. Bilmeceyi tam bir özgüvenle çabucak çözüyor. Ama kontrol ettiğinde, cevabının yanlış olduğunu görüyor. Önce cevabın yanlış basıldığını zannediyor. Sonra gayet aşikâr olan şeyi görüyor. Çocuğun ödevini yapacağım diye saatlerce çalışmaktan pestilinin çıktığını söylüyor kendi kendine. Odaklanamadığını. Dikkatini vermiş olsa, mutlaka çözeceğini.

Okumaya devam ediyor. Kitapta normal yetişkinlerden yalnızca yüzde dördünün problemi doğru çözeceği iddia ediliyor.

> Dahası problemi çözemeyenlerin yaklaşık dörtte üçü basit cevabı gördüklerinde neden çözemediklerine dair bahaneler bulacaklardır.

Adam koltukta oturmayı sürdürerek herkesin yaptığı şeyi neden kendisinin de yaptığının bir izahını bulmaya çalışıyor. İlk kart serisinin altında başka bir seri var:

Bunun altındaki açıklama şöyle:

Bu kartlar bir bardaki insanları temsil ediyor. Bir tarafta yaşları, diğer tarafta ne içtikleri yazıyor. Yasal alkol tüketme yaşı 21'se, her şeyin yasalara uygun olup olmadığını görmek için hangi kartı ya da kartları çevirmeniz gerekir?

Cevap o kadar belli ki Adam'ın düşünmesi bile gerekmiyor. Bu kez normal yetişkinlerin dörtte üçüyle birlikte o da doğru cevabı buluyor. Ardından can alıcı noktayı okuyor. İki problem birbirinin aynı. Attığı kahkahalar yüzünden geç saatte halk kütüphanesinde toplanan kır saçlı kalabalığın bakışlarına hedef oluyor. İnsanlar ne salak. Ait olduğu türün medarı iftiharı organının üzerinde koca bir ARIZALIDIR tabelası asılı.

Adam kitabı elinden bırakamıyor. Kitapta *Homo Sapiens* denen türün en basit mantık problemlerini bile nasıl çözemediği tekrar tekrar gösteriliyor. Buna rağmen kimin gözde kimin gözden düşmüş, kimin yukarıda kimin aşağıda olduğunu, kimin övgüye boğulması kimin acımasızca cezalandırılması gerektiğini anlamakta gayet seri ve müthişler. En basit ve mantıklı eylemleri gerçekleştirme yeteneği mi? Zayıf. Birbirini gütme becerisi mi? Kesinlikle, had safhada. Adam'ın beyninde döşenmeye hazır yepyeni odalar açılıyor. Başını kitaptan kaldırdığında kütüphanenin kapandığını ve dışarı atılmak üzere olduğunu görüyor.

Eve gidip bütün gece okuyor. Sabah kahvaltıda kaldığı yerden devam ediyor. Otobüsü kaçırmasına ramak kalıyor. Müşterilerine o günkü ödevleri teslim edemiyor. Kopyacılık işini kurduğundan beri edindiği itibara aldığı ilk darbe. *İçimizdeki Maymun*'u ilk üç ders

boyunca sıranın altında tutarak okuyup çaktırmadan kendi kendini eğitiyor. Kitabı öğle tatilinden önce bitirip tekrar okumaya başlıyor.

Öyle zekice yazılmış bir kitap ki Adam gerçeği çok daha önce göremediği için kendine kızıyor. İnsanlar geçmişten miras aldıkları davranışlarla önyargıları, evrimin önceki aşamalarından kalma ve kendi köhnemiş kurallarına uygun kalıntıları içlerinde taşıyorlar. Değişken, mantıkdışı görünen seçimler aslında uzun zaman önce farklı türden sorunları çözmek için geliştirilmiş stratejiler. Hepimiz birbirini kontrol altında tutarak savanalarda hayatta kalabilmek üzere şekillenmiş sinsi, sınıf atlamaya hevesli fırsatçıların bedenlerinde hapsolmuşuz.

Adam kitap sayesinde günler boyu mutlu bir sarhoşluk içinde dolaşıyor. Kitaptan öğrendiği modelleri kullanarak okuldaki bütün kızların üzerinde deneyler yaptığını, gelip gidişlerini takip edebilmek için hepsinin ayakkabı topuklarına bir topak oje kondurduğunu hayal ediyor. Kitabın en iyi kısmı "Etki" adındaki 12. bölüm. O bölümü birinci sınıfta okumuş olsa, hayat boyu okul başkanı olabileceğini düşünüyor. İnsan davranışının –ezeli düşmanının– bir zamanlar böceklerde gözlemlediği kadar güzel, gizli ama anlaşılabilir kalıpları olduğunu düşünmek bile içini coşkuyla dolduruyor. Ablasının kayboluşundan beri hiç hissetmediği kadar hafif ve haklı hissediyor kendini.

Kolej giriş sınavlarına girme zamanı geldiğinde, hepsinden geçiyor. Analitik becerileri yüzde doksan ikinin üstünde. Fakat not ortalamasıyla 269 mezun arasında ancak 212. sıraya sığışabiliyor. Saygın bir kolej onu değerlendirmeye bile almaz.

Babası başından savıyor. "İki yıl okuyup ön lisans al. Geçmişe sünger çekip sil baştan başla."

Ama Adam'ın geçmişe sünger çekmesi falan gerekmiyor. Yapması gereken, kendini tebeşirli satır aralarını okumayı bilen birine gösterebilmek. Sömestir tatilinden önce bir cumartesi sabahı yemek odasındaki masaya oturup bir mektup yazıyor. Çocukluğunda tuttuğu defterlere gözlemlerini yazar gibi. Pencereden çocukların ağaçlarından geriye kalanlar görünüyor. Ağaçlarla adına

dikildikleri çocuklar arasında sihirli bir bağ olduğuna inandığını hatırlıyor Adam. Kendini akçaağaçla özdeşleştirdiğini – tanıdık, samimi, kolay fark edilebilen, her daim şeker vermeye hazır, baharın ilk güneşli günlerinde tepeden aşağı çiçeklenen bir şeyle. O ağacı, ağacın sadeliğini çok sevmiş. Sonra insanlar onu başka bir şeye dönüştürmüş. Kalemini sayfanın başına götürüp yazıyor:

Profesör R. M. Rabinowski
Psikoloji Bölümü
Fortuna Koleji, Fortuna, California

Sayın Profesör Rabinowski,
Kitabınız hayatımı değiştirdi.

Dört başı mamur bir dönüşüm hikâyesi anlatıyor: Ele avuca sığmaz bir çocuğun şans eseri muhteşem bir dehaya rastlayarak kurtuluşu. *İçimizdeki Maymun*'un içindeki bir şeyleri uyandırdığını ama bu uyanışın belki de çok geç gerçekleştiğini söylüyor. Kitap kucağına düşünceye kadar okulu pek ciddiye almadığını, şimdi ciddi bir kurumda psikoloji okuma şansını elde edebilmek için devlet kolejinde yıllarını harcayıp not ortalamasını yükseltmek zorunda olduğunu yazıyor. Önemli değil, diyor. Sonuçta profesöre borçlu ve sayfa 231'de profesörün de dediği gibi: "İyilik bir şeyin karşılığı gibi görünebilir ama bu onun iyilik olduğu gerçeğini değiştirmez." Belki de yolda karşılaşılan beklenmedik bir iyilik yolu kısaltabilir.

Pencereden görünen akçaağacı bir esintiye yakalanıyor. Dallarıyla onu azarlıyor. Umutsuz durumda olmasa, utançtan kıpkırmızı olacak. Yazmayı sürdürerek mektubu "Etki" adlı 12. bölümden öğrendiği üç beş teknikle cilalıyor. Teşekkür sözleri karşımızdakinde davranış modelleri yaratan en güçlü altı uyarandan dördünü içerir: Karşılıklılık, enderlik, onaylama ve ilgi uyandırma. Yalvardığı gerçeğini 12. bölümden apartılmış başka bir numarayla gizliyor:

> Birinin size yardım etmesini istiyorsanız, işe onu zaten fazlasıyla yardım etmiş olduğuna inandırarak başlayın. İnsanlar güvenirliklerini korumak için her şeyi yapar.

İçimizdeki Maymun'un yazarından gelen cevap mektubu annesiyle babasını şaşkına çevirse de, Adam'ın pek şoka uğradığı söylenemez. Profesör Rabinowski, Fortuna Koleji'nin yoğun, sorgulayıcı bir eğitim anlayışı arayan gelenek karşıtı öğrenciler için küçük, alternatif bir okul olduğunu yazmış. Kabul sürecinde lise transkriptlerinden çok öğrencide özel bir motivasyon bulunduğunu gösteren diğer kıstaslara bakıldığını söylemiş. Profesör Rabinowski garanti veremiyor ama Adam'ın başvurusunun ciddi olarak değerlendirileceğinin sözünü veriyor. Adam'ın tek yapması gereken, yazabildiği en güçlü başvuru mektubunu yazmak.

Resmi mektuba ataşlanmış bir de imzasız kart var. Üstüne alelacele çiziktirilmiş, dağınık, tuhaf bir elyazısıyla şöyle yazılmış: "Bir daha sakın bana yağ çekmeye kalkma."

RAY BRINKMAN VE DOROTHY CAZALY

Bulunması zor tipler değiller: Ağaçların bir şey ifade etmediği iki insan. Hayatlarının baharındayken bile meşeyi ıhlamurdan ayıramayan iki insan. 1974'te, St. Paul şehir merkezindeki bir deneysel tiyatronun sahnesinde, bütün bir orman kilometrelerce yürüyünceye kadar ormanın ne demek olduğunu pek düşünmemiş iki insan.

Ray Brickman, yeni mezun bir fikri mülkiyet hukuku avukatı. Dorothy Cazaly, Ray'in firması için çalışan şirkette stenograf. Dorothy yeminli ifadeleri yazarken, Ray gözlerini ondan alamıyor. Elleriyle yaptığı sessiz, akıcı balenin güzelliği karşısında afallıyor. O pandomimci parmaklarından bir *apassionata sonata* dökülüyor.

Dorothy bakışlarını yakalıyor ve tek bir bakışla onu itiraf etmeye zorluyor. O da ediyor. Uzaktan uzağa şiddetli hayranlıktan ölmektense. Dorothy gidilecek yeri kendi seçtiği takdirde onunla çıkmayı kabul ediyor. Ray gizli maddelerden habersiz, sözleşmeye imzayı basıyor. Dorothy *Macbeth*'in amatör bir prodüksiyonu için yapılacak seçmeleri tercih ediyor.

Neden? Nedeni *yok*. Gırgır olsun diye. Heves. Özgürlük. Ama özgürlük falan yok tabii. Yalnızca kristal kürede zamanın

tohumlarını gören ve hangisinin büyüyüp hangisinin büyümeyeceğini söyleyen çok eski kehanetler var.

Amatör prodüksiyondaki amatörün yerine *berbatı* koyun. Seçmeler fenersiz canavar avı gibi. İkisi de liseden beri tiyatro yapmamış. Ama yüreklerini gergin tutup geceden zalimce, gerilim dolu, mazohistçe bir zevk almayı başarıyorlar.

"Vay anasını," diyor Ray, Dorothy ile birlikte salondan çıkarlarken. "*Bu da* neydi böyle?"

"Hep oyunculuğa yetenekliymişim gibi davranmak istemişimdir. Ama bir ortağa ihtiyacım vardı."

"Peki bir dahaki sefere ne yapıyoruz?"

"Sen seç."

"Bu kadar sinir germeyen bir şeye ne dersin?"

"Uçurumdan denize atlamış mıydın hiç?"

Sorun şu: İkisi de rolleri kapıyor. *Tabii ki* kapıyorlar. Daha seçmelerden önce kapmış durumdalar. Efsaneler böyle yürür. Macduff ve Leydi Macbeth.

Ray paniğe kapılmış hâlde Dorothy'yi arıyor. Babasının tabancasıyla oynarken tabanca birden patlamış gibi. "Bu rolleri cidden kabul etmeyeceğiz, değil mi?"

"*Amatör* bir sanat tiyatrosu bu. Bence sana bel bağlamış durumdalar."

Dorothy daha çıkmaya başladıkları ilk haftadan, Ray'in tam da bamteline nasıl basacağını biliyor. Kanunen sorumlu biri bu adam. Kendi türünün umut ve beklentilerine karşı duyduğu patolojik bir mesuliyet hissi var. Leydi ise onun gibi on adama yetecek kadar pervasız. Ona resmen şöyle demiş oluyor: *Macbeth* yoksa, randevu da yok. Rolleri kabul ediyorlar.

Dorothy doğuştan yetenekli. Fakat Ray: İlk okuma provasının yapıldığı gece, rol dağıtımından sorumlu kişi bile korkunç bir hata yapmış olabileceğini düşünüyor. Dorothy hayretler içinde onu izliyor. Ray hayatında gördüğü en iyi kötü aktör. Sırık gibi durup büyük bir kin, akla zarar bir naiflikle, Kıyamet Günü

Münazara Kulübü'nde kendi varoluşunu savunur gibi sadece repliklerini okuyor.

Dorothy halk kütüphanesine gidip metot oyunculuğu ve role girmekle ilgili kitapları talan ediyor. Ray stoacılığa başvuruyor. "Bütün replikleri ezberlersem kendimi şanslı sayacağım."

İki hafta içinde, neredeyse işi kıvırmaya başlıyor. Üç hafta sonra daha da fazlası olmaya başlıyor.

"Haksızlık bu," diyor Dorothy. "Çok mu çalıştın sen?"

Ray henüz keşfetmeye başladığı yöntemlerle cidden çok çalışmış. Bunu daha önce hiç fark etmemiş ama hukuk işi zaten mahkemeye çıkmadan çok daha önce başlayan bir tiyatro. Ray'in bir yeteneği var: Ürkünç bir yoğunlukla kendini oynayabilmek. Bu özellik sonraki yıllarda telif ve patent konularında fazlasıyla başarılı bir hukuk adamı olmasını sağlayacak. Şimdilik bu basit yetenek sayesinde insanı tuhaf şekilde hipnotize eden bir Macduff'a dönüşüyor. İfadesiz bir ciddiyet abidesi gibi kıpırdamadan durarak âdeta gezegenin iradesiyle bağlantı kuruyor.

Dorothy'nin süper gücüyse çocukluğundan beri birinin ağız ve göz çevresindeki her bir kası okuyarak yalan söyleyip söylemediğini kesin bir doğrulukla saptayabilmek. Stenografiklıkta ya da Leydi Macbeth rolünde işine yarayacak bir şey değil. Fakat bu adamdaki masumiyetin sınırlarını test etmeyi istemesine neden oluyor. Beş hafta boyunca haftada üç gece yapılan provaların ardından emin oluyor: Ray Brinkman cidden de lanet olası ülkesini kurtarmak için karısıyla çocuklarını dağ başındaki bir kalede tek başlarına bırakacak bir adam.

Sahneleme tarzı çok yetmişler. Çok Watergate. Giriş bedava ve grup aldığı paranın hakkını veriyor. Leydi Macbeth üç gece üst üste görkemli bir şekilde yere çakılıyor. Ağaç kılığına giren Macduff ve adamları üç gece üst üste ormanın Birnam Ormanı'ndan ta Dunsinane'e göç etmesine yardım ediyor. Ağaçlar resmen sahnenin bir ucundan ötekine gidiyor. Meşeler, meşeden kalpler, meşe orduları ve donanmaları, tarihin evindeki dikmeler ve boyunduruklar. Adamlar ellerinde koca dallar tutuyor ve Macbeth

her şeyden habersiz, kehanetlerin kendi yenilmezliğini garantilediğini ilan ederken, hücum edenler sahnede öyle yavaş bir dans yapıyor ki hiç hareket etmiyor gibiler. Üstelik Ray'in her gece bunu düşünecek neredeyse sonsuz zamanı oluyor: *Bana bir şey oluyor. Ağır, muazzam, yavaş, çok uzaklardan gelen, anlamadığım bir şey.*

Hiçbir fikri yok. Onun için gelen şey altı yüzden fazla türün gücüne sahip bir familya. Tanıdık, çok çeşitli, tropiklerden ta ılıman kuzeye kadar kamp kuran bir şey: Bütün ağaçların ortak sembolü. Kalın, pıhtılaşmış, dallı budaklı ama toprağa sağlam oturan ve başka canlılarla kaplı bir şey. Üç yüz yılda büyüyen, üç yüz yıl dayanan, üç yüz yılda ölen. Meşe.

Meşeler insan denen canavara karşı verdikleri savaşta geçici vekilleri olarak onu atıyor. İyi yürekli Macduff kesilmiş dalların ardına gizlenip (*Bu prodüksiyon için çok canlıya zarar verilmiş*) bir sonraki repliğini hatırlamayı umarak, o gaspçıyı bu gece de yenebilmek için dua ederek kamuflajından uzaylıların alfabesinden alınmış harfler gibi uzayarak çıkan, her bir kıvrımı tıpkı temkinli bir el tarafından biçimlendirilmiş gibi görünen o tuhaf, düzensiz, tırtıklı şekillere bir kez daha şaşıyor. Sancağının üstündeki metni okuyamıyor. Beş yüz milyon kök ucu olan bir şey tarafından yazılmış. Meşe *ve* kapı *aynı eski sözcükten gelir*, diye.

Son gece verilen partiden sonra Ray'le Dorothy kendilerini aynı yatakta buluyor. Tiyatro ve Dorothy'nin kaprisi yüzünden onca zaman gerilimli bir beklenti içinde geçmiş. Derken Ray sonunda uçurumdan denize atlamış gibi oluyor. Karanlık içlerindeki birçok sirenle alarmın en beterlerini susturacak kadar yoğun. Fakat Dorothy, Ray'in mum ışığıyla aydınlanan yüzünün on beş santim ötesinden onun göz çevresindeki en küçük kasları bile seçebiliyor.

"Annen ve babanla aran nasıl? Hiç ırkçı düşüncelerin oldu mu? Bir mağazadan bir şey çaldın mı?"

"Mahkemede miyim? Niçin bana işkence ediyorsun?"

"Nedeni yok." Dorothy'nin tüm yüzü Meksikalıların sıçrayan fasulyeleri gibi seğiriyor.

Ray sırtüstü yatıp tavana bakıyor. "Daha önce hiç bu şekilde sahneye çıkmamıştım. İnsan kendini tanrılarla konuşur gibi hissediyor."

"Değil mi?"

Ardından: "Sence bir geleceğimiz var mı?"

Dorothy kıpırdanıp dirseğine dayanarak Ray'in yüzüne bakıyor. "Biz derken? İnsanlık olarak mı yani?"

"Evet. Ama önce sen ve ben. Sonra başkaları."

"Bilmem. Ne bileyim ben?"

Dorothy'nin sesindeki öfkeyi duyan Ray onu anladığını zannediyor. Çarşafın üzerini pat pat yoklayarak Dorothy'nin ellerini arıyor. "Bunun olması gereken bir şey olduğunu hissediyorum."

"*Bu mu?*" Merhametsiz Leydi M. onunla dalga geçiyor. "Kader miydi yani?"

Ray kendini yine Birnham Ormanı kılığında, zaman atlamalı, buzul misali sahnede kayar gibi hissediyor. "İyi maaş alıyorum. Beş yıl içinde bütün borçlarım ödenmiş olacak. Bakarsın, şirkete ortak yaparlar."

Dorothy gözlerini sımsıkı kapıyor. Birkaç yıl içinde bombalar yağmış, dünya mahvolmuş, geriye kalanlar roketlere binip bilinmezliğe doğru gezegenden kaçmış olacak.

"İstemezsen, çalışmazsın."

Dorothy doğruluyor. Ellerini Ray'in göğüs kafesine bastırıp onu yatağa çiviliyor. "Bir saniye. Aman Tanrım. Evlilik *teklifi* mi bu?"

Ray başını yana eğip ona göğüs geriyor. Meşeden yapılmış bir kalp.

"Yattık diye mi? *Bir kerecik?*" Bu alaycı sözün Ray'i ne kadar incittiğini görmek için yeteneğini kullanması gerekmiyor. "Nasıl yani? *İlk kez* benimle mi oldu?"

Ray sahnenin ortasında kıpırtısız, donakalıyor. "Bunu iki saat önce sormalıydın belki."

"Hayır, yani... evlilik?" Bu sözcük Dorothy'nin ağzından fazla şatafatlı ve yabancı bir şey gibi çıkıyor. "Ben evlenemem. Benim önce... ne bileyim! Sırt çantamı alıp iki yıl Güney Amerika'yı

dolaşmam lazım. Village'a taşınıp uyuşturucu kullanmam lazım. CIA için gizli ajanlık yapan bir hafif uçak pilotuyla gönül macerası yaşamam falan lazım."

"Benim de sırt çantam var. Patent avukatlarına New York'ta da iş var. Ama pilotluk yapabileceğimden emin değilim."

Köşeye sıkışan Dorothy gülerek başını iki yana sallıyor. "*Dalga* geçiyorsun. Geç*mi*yorsun. Neyse ne." Kendini sırtüstü yastıklara atıyor. "Neyse ne dedim. Haydi bakalım, Macduff!"

Yine birlikte oluyorlar. Bu kez gerçek bir bağ kuruluyor. Sevişme sonrasının dinginliğinde, Dorothy, Ray'in şakağında bir ıslaklık hissediyor. "Neyin var?"

"Yok bir şey."

"Ödünü kopartmıyor muyum?"

"Hayır."

"Bana yalan söylüyorsun. İlk kez."

"Belki."

"Ama beni seviyorsun."

"Belki."

"Belki mi? O da ne demek öyle?"

Çok uzaklardaki muazzam, ağır, yavaş ve hiç bilmediği bir şey, Ray'e ne demek olabileceğini anlatmaya başlıyor. Ardından o da Dorothy'ye göstermeye girişiyor.

Ray'in tahmini doğru çıkıyor. Bütün borçlarını ödemesi tam beş yıl sürüyor. Hemen ardından şirkete ortak ediliyor. Yaptığı işte çok iyi: Fikir hırsızlarını enseleyip durdurarak yaptıkları şeyden vazgeçmelerini ya da bedelini ödemelerini sağlıyor. İçtenliği ve ciddiyeti, adalete ve güvenilirliğe olan bağlılığı büyüleyici. *Başkasına ait olan bir şeyden çıkar sağlıyorsunuz. Dünya bu şekilde dönemez.* Karşı taraf hemen her seferinde dava görülmeden önce uzlaşıyor.

Öte yandan, Dorothy'nin tahmini de yanlış sayılmaz. Cidden bombalar düşüyor. Fakat dünya çapında orta büyüklükte, henüz kimsenin gezegenden kaçmasına neden olmayacak kadar küçük bombalar. O da düzenli çalışmaya devam ederek olabildiğince

hızlı konuşan, yemin etmiş insanların ifadelerini yazmayı sürdürüyor. İşin sırrı söylenenlerin anlamına takılmamakta. Söylenenlere kulak vermek hızını düşürüyor.

Altı yıl tek bir mevsim gibi geçiyor. Ayrılıyorlar. Alter Ego Sanat Tiyatrosu'nun *Para Beraber Gitmez* prodüksiyonunda romantik başrolleri oynarken tekrar birleşiyorlar. Dorothy'nin korkusu bir kez daha ağır basıyor. Apalaş Yürüyüş Parkuru'nun sekiz yüz kilometresini yirmi sekiz gün boyunca birlikte yürüdükten sonra yine birlikte olmaya başlıyorlar. Sonra bir kez de serbest atlayış yaparken el işaretleriyle anlaşarak.

Ortalama birlikte kalabilme süreleri beş ay. Dorothy'nin ilişkiyi dördüncü bitirişi öyle travmatik oluyor ki işinden ayrılıp haftalarca ortadan kayboluyor. Arkadaşları Ray'e bilgi vermiyor. Dorothy'den bir haber, bir telefon numarası vermeleri –tek bir şey söylemeleri– için yalvarıyor. Uzun mektuplar yazıp ona ulaştırmalarını istiyor, yapamayacaklarını söylüyorlar. Derken Dorothy özür dilemeden, acı sözler söylemeden kısa bir mektup yazıyor. Nerede olduğunu söylemiyor. Ömür boyu nasıl davranması gerektiğinin kurallarını belirleyen, yasal bağlayıcılığı olan bir belgeye imza atmanın onda yarattığı ölümcül klostrofobiyi, öldürücü paniği detaylı olarak anlatmakla yetiniyor.

> *Seninle birlikte olmak istiyorum. Bunu biliyorsun. Bu yüzden evet deyip duruyorum. Ama yasal bir iş anlaşması mı? Birbirine sahip olma hakkı mı? Of Ray, keşke adı çıkmış bir doktor ya da iflas etmiş bir işadamı olsaydın. Çakal bir emlakçı falan olsaydın.* Mülkiyet *hukuku avukatı olmasaydın da, ne olursan olsaydın.*

Ray cevabını zarftaki adrese –Eau Claire'deki bir posta kutusuna– gönderiyor. Köleliğin bütün dünyada yasadışı olduğunu söylüyor. Kimsenin malı falan olmayacağını. Onun için işini değiştirmeyeceğini söylüyor; tek bildiği iş telif ve patent hukuku. Bu çok gerekli bir iş, dünya servetinin lokomotifi ve Ray bu işte çok iyi. Belki iyi olmanın da ötesinde. Ama evlilik fikrinden vazgeçmek ve onunla birlikte bir kez daha amatör bir tiyatroda

oynamak arasında seçim yapması gerekirse, o zaman nolo contendere.*

Hadi dön de ayrı arabalarımız, ayrı banka hesaplarımız, ayrı evlerimiz, ayrı vasiyetlerimiz olsun ve nikâhsız olarak birlikte yaşayalım.

Ray'in mektubu göndermesinden kısa bir süre sonra, Dorothy gece geç bir saatte elinde iki Roma biletiyle kapısına geliyor. Ofisteki bazı kaşlar havaya kalksa da, Ray iki gün sonra onunla balayı olmayan bir seyahate çıkıyor. Ebedi Şehir'de geçen üçüncü gecede, o güzel ışıkların, dağıldı dağılacak tarihi eserlerin, lanet olası sokak müzisyenlerinin, görkemli limon ağaçlarının ve zarif dallarına asılı bütün o beyaz ampullerin ortasında *prosecco*'lar su gibi akarken Dorothy, Ray'e –"Neyse ne, hey, Ray?"– ona bir sözleşmeyle sonsuza kadar bağlanıp yasal olarak menkul malı olup olmayacağını soruyor. Sonunda sol omuzlarının üzerinden Trevi
88 Çeşmesi'ne bozuk para atıyorlar. Pek özgün bir fikir olmadığı için büyük ihtimalle birine telif ödemeleri falan gerekiyor.

Oktoberfest zamanı St. Paul'e dönüyorlar. Kimseye söylememeye, her şeyi inkâr etmeye yeminliler. Fakat yüzlerinde gizleyemedikleri sırıtışlarla birlikte insan içine çıktıkları anda bütün arkadaşları tahmin ediyor. Roma'da neler oldu? *İlginç bir şey olmadı.* Dişlerinin arasından yalan söylediklerini anlamak için hiç kimsenin yüz kaslarını okuyabilme gibi özel bir yeteneğe ihtiyacı yok. Hapse falan mı girdiniz? Yoksa evlendiniz mi? Evlendiniz, değil mi? Artık *evlisiniz!*

Dünya için bir şey fark etmiyor. Dorothy tekrar Ray'e taşınıyor. Titizlikle hesap kitap yapmakta, ortak harcamaların hepsini tam yarıya bölmekte ısrarcı. Fakat Ray'in güzel kütüphanesinde, yemek odasında ve güneşli odasında dolaşırken zihninin gerisinde hep bir düşünce var: *O iş olduğunda, kuluçkaya yatma zamanı geldiğinde, garip davranıp üremek için can atmaya başladığımda, bütün bunlar* bebeklerime *ait olacak!*

Amerikan hukukunda, suçlu da değilim, suçsuz da, anlamına gelen bir terim. –*çn*

Ray ilk yıldönümlerinde bir mektup yazıyor. Kendini iyi ifade edebilmek için zaman harcıyor. Sözlerle asla anlatamayacağı şeyleri yazdığı mektubu, işe giderken kahvaltı masasına bırakıyor.

Seni tanımadan önce hayal bile edemeyeceğim bir şey verdin bana. Yalnızca "kitap" demeyi biliyordum ve sen elime bir kitap verdin sanki. "Oyun" demeyi biliyordum ve sen bana oynamayı öğrettin. "Hayat" demeyi biliyordum ve sen gelip dedin ki: "Hah! Bunu *diyorsun."*

Ona verdiklerine teşekkür etmek için yıldönümlerinde ne hediye etse az olacağını söylüyor. Ancak büyüyen bir şey olabileceğini. *Şöyle bir şey yapmamızı teklif ediyorum.* Bu fikrin aklına nereden geldiğini bilmiyor. Ağaç rolü yapan bir adam rolü oynamak zorunda kaldığı ilk amatör oyununda uzaklardan yavaş yavaş gelen o ağır kehanetleri unutmuş.

Dorothy mektubu o öğleden sonra yeminli ifadeleri yazmak için arabayla adliyeye giderken okuyor.

Her yıl bugüne olabildiğince yakın bir zamanda fidanlığa gidip bahçe için bir şey bulalım. Bitkiler konusunda hiç bilgim yok. Ne isimlerini bilirim ne de nasıl büyütüldüklerini. Yeşil bir bulanıklığı bir diğerinden ayırt etmeyi bile beceremem. Ama senin yanında, her şeyi –kendimi, sevdiklerimle sevmediklerimi, yaşadığım yerin genişliğiyle yüksekliğini ve derinliğini– nasıl yeniden öğrenmek zorunda kaldıysam, bunu da öğrenebilirim.

Diktiğimiz her şey tutmayacak. Bütün bitkiler yaşamayacak. Ama bahçemizi dolduranları birlikte izleyebiliriz.

Mektubu okurken gözleri buğulanan Dorothy arabayla kaldırıma çıkıp yol kenarındaki, radyatör kapağını haşat edecek kadar geniş bir ıhlamur ağacına geçiriyor.

Sonradan anlaşılacak ki ıhlamur gayet köklü, kadın erkekten ne kadar farklıysa, meşeden o kadar farklı bir ağaç. Arılı ağaç,

tonikleri ve çaylarıyla her çeşit sıkıntıyı ve kaygıyı şifalandıran barış ağacı – dünyadaki yüz binlerce tür içinde çiçekleri ve minik sert yemişi tek sapkın amacı kendi biricikliğini ilan etmek olan bir yaprakçıktan çıkan, diğerleriyle asla karıştırılamayacak bir ağaç. Ihlamurlar Dorothy'yi bu şekilde pusuya düşürdükten sonra sürekli üstüne üstüne gelecek. Ama bütünüyle benimsenmeleri yıllar alacak.

Direksiyonun sağ gözünün üzerinde açtığı yarığa on bir dikiş atılması gerekiyor. Ray bir telaş ofisten hastaneye gidiyor. O panikle, hastanenin otoparkına park etmiş bir doktora ait BMW'nun sağ arka tamponunu eziyor. Ameliyathaneye götürülürken gözlerinden yaşlar akıyor. Dorothy başında bandajlarla sandalyeye oturmuş, bir şeyi okumaya çalışıyor. Her şeyi çift görüyor. Sargı bezlerinin markası *Johnson & Johnson & Johnson & Johnson* gibi görünüyor gözüne.

Ray'i –Ray'leri– görünce gözleri ışıyor. "RayRay! Aşkım! Ne oldu?" Ray yanına koşarken şaşkınlıkla irkiliyor. Sonra anlıyor. "Hişşt. Yok bir şey. Daha buradayım. Haydi bir şey dikelim."

DOUGLAS PAVLICEK

Aynasızlar Douglas Pavlicek'in Doğu Palo Alto'daki ufak dairesinin sahanlığına kahvaltıdan önce geliyor. Gerçek polisler: İyi numara. Gerçekçi olduğu söylenebilir. Onu silahlı soygunla suçlayarak haklarını okuyorlar. Ceza kanunları 211 ve 459'a itaatsizlik. Adamlar üst araması yapıp kelepçeyi takarken Douglas pis pis gülmeden edemiyor.

"Çok mu komik?"

"Hayır. Hayır, değil tabii!" Yani, belki birazcık.

Aynasızlar Douggie'yi herkese ifşa ederek bekleyen ekip otosuna götürürken komşuların pijamalarıyla balkonlara çıkması çok da komik olmuyor. Douggie gülümsüyor –*Sandığınız gibi değil*– ama ellerinin ters kelepçeli olması gülümsemenin etkisini bir parça azaltıyor.

Memurlardan biri onu sıkışık arka koltuğa itiyor. Arka kapılarda tutacak yok. Aynasızlar tutuklandığını telsizle bildiriyor. Yarımadanın ortasında mükemmel bir ağustos günü olduğu ve günde on beş dolar alacağını bilmek fon müziğini biraz neşelendirdiği hâlde her şey aynı *New York Esrarı*'ndaki gibi. Douglas on dokuz yaşında, iki yıldır öksüz, süpermarkette depocu olarak çalışırken açığa alınmış ve anne babasının hayat sigortalarıyla geçiniyor. İki hafta boyunca hiçbir şey yapmadan günde on beş dolar, iyi para.

Polis merkezinde –*gerçek* polis merkezinde– parmak izi alınıyor, vücuduna bit spreyi püskürtülüyor ve gözleri bağlanıyor. Tekrar arabaya atılıp bir yere götürülüyor. Gözleri açıldığında, kendini hapiste buluyor. Müdürün ofisi, başgardiyanın ofisi ve bir sürü hücre. Ayakları zincirli. Her şey çok iyi düşünülmüş, inandırıcı. Gerçekte nerede olduğunu bilemiyor. Ofis binası gibi bir yer. Şovu yönetenler de onun gibi doğaçlama yapıyor.

Gardiyanlar ve mahkûmların çoğu gelmiş bile. Douggie Mahkûm 571 oluyor. Gardiyanlar, copları ve düdükleri, üniformaları ve güneş gözlükleriyle, yalnızca Efendim. Coplarını birkaç saat için gönüllü olanların üstünde biraz fazla kullanmaktan çekinmiyorlar. Rollerine giriyor, deneyi yapanları memnun ediyorlar. Doug'ı çırılçıplak soyup önlük giydiriyorlar. Böylece gururunu kırmayı amaçlıyorlar ama sıfır gururu olan Doug onlardan bir adım önde. O akşam defalarca "sayım" –asker yoklaması gibi gerçekleştirilen bir aşağılama ritüeli– yapılıyor. Akşam yemeğinde ekmek arası kıyma var. Doug'ın kendi yediklerinden daha iyi.

Işıkların kapatılmasına yakın, Mahkûm 1037 rollerin abartılması yüzünden biraz saldırganlaşıyor. Gardiyanlar çocuğu yere seriyor. Şurası çok açık: İyi gardiyanlar, sert gardiyanlar ve manyak gardiyanlar var. Başkalarının yanındayken hepsi dozu bir tık azaltıyor.

Douggie –571– biraz sızmayı becerir becermez yine nedensiz bir sayım için yataktan çekilerek kaldırılıyor. Saat gecenin iki buçuğu. İşler bu noktada tuhaflaşıyor. Douggie deneyin söylenenden başka bir amaçla yapıldığı izlenimini ediniyor. Aslında çok daha korkunç bir şeyi test ettiklerini anlıyor. Ama yalnızca on dört gün dayanacak. Vücut on dört günlüğüne her şeyi kaldırabilir.

İkinci gün Birinci Hücre'de gurur yüzünden başlayan bir tartışma kontrolden çıkıyor. İtişip kakışma olarak başlayan kavga büyüdükçe büyüyor. Bazı mahkûmlar –8612, 5704 ve birkaç kişi daha– yataklarını yan çevirip kapıya dayayarak hücrede barikat kuruyor. Gardiyanlar gece vardiyasındakilerden takviye kuvvet

çağırıyor. Gençler yatakların üzerinden birbirlerini tutup çekiyor, itiyor. Biri bağırmaya başlıyor: "Simülasyon bu, lanet olsun. Sikindirik bir simülasyon işte!"

Ama belki de değil. Gardiyanlar ayaklanmayı yangın söndürücülerle bastırıp liderleri zincire vurarak deliğe tıkıyor. Tek başlarına. İsyancılara akşam yemeği yok. Yemek yemek, gardiyanların esirlere hatırlatıp durduğu gibi, bir ayrıcalık. Douggie yemeğini yiyor. Açlığın ne demek olduğunu biliyor. 571 Numara saçma sapan bir amatör tiyatro uğruna aç kalacak değil. Zamanlarını böyle geçirmek istiyorlarsa, ötekiler istedikleri kadar delirebilir. Ama sıcak yemeğini hiç kimse elinden alamaz.

Gardiyanlar ayrıcalık kazanmak isteyenlere bir hücre ayırıyor. Kalkışma hakkında bildiklerini anlatmak isteyen mahkûmlar bu konforlu bölüme taşınabilecek. İşbirlikçiler yıkanıp dişlerini fırçalayabilmekle kalmayıp özel yemeklerin de keyfini sürebilecek. Mahkûm 571'in ayrıcalığa ihtiyacı yok. Kendi çıkarını korur ama asla ispiyonculuk yapmaz o. Zaten imtiyazlı hücre teklifini hiçbir mahkûm kabul etmiyor.

Gardiyanlar rutin olarak çıplak aramalar yapmaya başlıyor. Sigara içmek özel bir imtiyaza dönüşüyor. Tuvalate gitmek imtiyaza dönüşüyor. Sonraki iki gün boyunca ya kovaya sıçılacak ya da tutulacak. Saatler süren, eziyetli, gereksiz işler icat ediliyor. Gece geç saatlerde sayımlar yapılıyor. Birileri birilerinin bok kovalarını temizliyor. Pis pis gülerken yakalananlar ellerini havaya açıp ilahiler söylemek zorunda kalıyor. Mahkûm 571 ufak tefek uydurma kabahatler yüzünden yüzlerce şınav çekmeye zorlanıyor.

Bütün mahkûmların John Wayne dediği gardiyan diyor ki: "Yeri sikmeni söylesem, ne yapacaksın? Beş yedi bir, sen Frankenstein'sın. 3401, sen de Frankenstein'ın Gelini ol. Öpüşün şimdi, amına koyiim."

Hiç kimse –gardiyanlar da, mahkûmlar da– bir an olsun rolünden çıkmıyor. Manyakça bir durum. Bu insanlar çok tehlikeli; 571 bile bunu görebiliyor. Hepsi kontrolden çıkmış durumda. Üstelik kendileriyle birlikte onu da aşağı çekiyorlar. Sonunda iki hafta

dayanabileceğinden şüphe duymaya başlıyor. Işıkları kısıp ufacık dairesinde oturarak küçük ilanları okumak lüks gibi geliyor.

Bir sayım sırasında ufak bir olay çıkınca, Mahkûm 8612 kafayı sıyırıyor. "Ailemi arayın. Çıkarın beni buradan!" Ama bu mümkün değil. Herkes gibi o da iki haftayı tamamlamak zorunda. 8612 abuk sabuk konuşmaya başlıyor. "Burası gerçek hapishane. Hepimiz gerçek mahkûmuz."

8612'nin ne yaptığını herkes anlıyor: Çocuk delirmiş numarası yapıyor. Pislik herif mızıkçılık yapıp kalan günler boyunca kendi bok küreme işini de ötekilere yıkmak istiyor.

"Tanrım, kafayı yemek üzereyim! *Dağıldım* abi ben. Buradan gitmek istiyorum! Hemen şimdi!"

Doug, Twin Falls'ta liseye giderken de birinin delirdiğine şahit olmuş. Bu ikinci seferi. Çocuğu izlerken o da kafayı yiyecek gibi oluyor.

8612'yi alıp götürüyorlar. Müdür nereye götürüldüğünü söylemiyor. Deney bozulmamalı. İlerlemeli. 571'in de gitmekten daha çok istediği bir şey yok. Ama ötekilere bunu yapamaz. O an 8612'den nasıl nefret ediyorsa, öteki mahkûmlar da ondan nefret eder sonra. Çok saçma –varlığından habersiz olduğu onurunun ufak bir belirtisi– ama 571'in adına leke sürülmesini istemiyor. Aynanın arka tarafında video çekilirken, üniversite hocası bir psikoloğun, *Hah, şuna bak – bu da kafayı çizdi*, demesini istemiyor.

Bir rahip, cezaevlerinde görev yapan Katolik bir papaz ziyaretlerine geliyor. Dışarıdan gelen gerçek bir din adamı. Mahkûmların hepsi danışma hücresine gidip onunla görüşmek zorunda. "Adın ne?"

"Beş yedi bir."

"Neden buradasın?"

"Silahlı soygun yaptığımı söylüyorlar."

"Seni serbest bırakmalarını sağlamak için neler yapıyorsun?"

Bu soru 571'in omurgasından külçe gibi düşerek bağırsaklarına yerleşiyor. Bir şeyler mi yapması gerekiyor yani? Yapamazsa – ya ne yapması gerektiğini bilemezse? Onu bu cehennem çukurunda sözleşmede belirtilen süreden daha uzun tutabilecekler mi?

Ertesi gün bütün mahkûmlar keyifsiz. Gardiyanlar bu sıkıntılı hâllerinden istifade ediyor. Mahkûmların ailelerine mektup yazmalarını istiyor ama ne yazacaklarını kendileri söyüyorlar. *Anneciğim. Her şeyi mahvettim. Şeytana uydum.* İçlerinden biri mızmızlık eden 819'a saldırınca, çocuk kopuyor. Barikat olayından beri çocuğa diş bileyen yetkililer bu kez onu deliğe tıkıyor. Çocuğun hıçkırıkları bütün hapishanede yankılanıyor. Öteki mahkûmlar sayım için koridora çağrılıyor. Gardiyanlar hepsine şu şarkıyı söyletiyor: *Mahkûm 819 kötülük yaptı. Onun yüzünden bu gece bok kovam boşaltılmayacak. Mahkûm 819 kötülük yaptı. Onun yüzünden...*

416 numaralı –8612'nin yerine gelen– yeni mahkûm açlık grevi düzenliyor. Birkaç mahkûmu greve katılmaya ikna ediyor ama geriye kalanlar icat çıkardığı için onu yerden yere vuruyor. Sorun çıktığında, ceremesini herkes çekiyor. Beş Yedi Bir taraf tutmayı reddediyor. Kimsenin yandaşı olmaya niyeti yok ama yalaka da değil. İşler çirkinleşiyor. Mahkûmlar birbirine diş bilemeye başlıyor. Buna dahil olmayı göze alamaz. Hepsine kimsenin müttefiki olmadığını söylüyor. Ama müttefik olmamak diye bir şey yok.

John Wayne, 416'yı tehdit ediyor. "Ye şu sosisi, çocuk, yoksa pişman olursun." Dört Bir Altı'nın yere attığı sosis pisliklerin içinde yuvarlanıyor. Göz açıp kapayıncaya kadar elinde o pis sosisle deliğe tıkılıyor. "O şey yeninceye kadar orada kalacaksın."

Genel bir anons yapılıyor: O gece için battaniyesinden fedakârlık etmek isteyen mahkûm olursa, 416 serbest bırakılacak. Olmazsa, 416 geceyi tek kişilik hücrede geçirecek. Beş yedi bir battaniyesinin altında yatarak düşünüyor: *Bu gerçek hayat değil ki. Yalnızca siktiğimin bir simülasyonu.* Belki de deneyi yapanlara meydan okuyup beklentilerini boşa çıkararak kutsal bir Süpermen olmalı. Ama boş versene: Başka yapan yok. O gece hepsi *onun* götünün donmasını bekliyor. Herkesi hayal kırıklığına uğratmak hoşuna gitmiyor ama 416'ya o sikindirik numarayı yapmasını söyleyen de o değil. İki hafta boyunca herkes ölümüne sıkılabilirdi ama kimsenin başına bir şey gelmezdi.

Bütün gece sıcacık battaniyenin altında yatıyor ama uyuyamıyor. Düşüncelerini durduramıyor: Merak ediyor: Ya hepsi gerçek olsaydı? Ya iki yıl, on yıl, iki yüz yıl boyunca içeri tıkılsaydı? Townsend'daki dans grubunun toplantısından dönen annesiyle babasının Gremlin'ini haşat eden sarhoş ortaokul öğretmeni gibi kasıtsız adam öldürmekten on sekiz yıl yeseydi? Aklına bile getirmediği, tüm ülkedeki milyonlarca görünmez insan gibi parmaklıkların ardına konsaydı? Hiçliğe karışırdı. 571 bile olmazdı. Gerçek yetkililer onu istedikleri şekle sokardı.

Ertesi sabah acil toplantı yapılıyor. Müdürle başgardiyan üst kademeden yetkililer tarafından çağrılıyor. Yetkili konumdaki dâhi bir bilimadamı sonunda uyanıp böyle bir şeyin yapılamayacağını anlayıvermiş. Bu deneyi yapmak baştan suç. Mahkûmların hepsi serbest bırakılıp erken tahliye edilince, yalnızca altı gün süren bir kâbustan fırlayarak uyanıyorlar. *Altı gün*. İnanılmaz geliyor. Beş Yedi Bir bir hafta önce kim olduğunu ancak hayal meyal hatırlayabiliyor.

Deneyi yapanlar onları serbest bırakmadan önce herkesle görüşme yapıyor. Fakat kurbanlar derin düşünemeyecek kadar kızgın. Mahkûmlar öfkeden kudururken gardiyanlar kendilerini savunuyor. Douggie de –*Douglas Pavlicek* de– parmağını havada sallıyor. "Bu işi yapanlar –sözde psikologlar– etik kuralları ihlal ettikleri için içeri tıkılmalı." Ama battaniyesinden vazgeçmemiş. Artık sonsuza kadar iki haftalık uyduruk bir deney için rol icabı büründüğü karaktere bile taraf tutturmayan ve battaniyesini verdirmeyen herif olarak anılacak.

Zindandan aydınlık, güzelim Orta Yarımada'nın havasına çıkıyor. Yasemin ve fıstık çamı kokan tatlı, hafif bir esinti gömleğinden içeri girip saçlarını dalgalandırıyor. Artık nerede olduğunu biliyor: Hırsız Baron'un kampüsündeki Psikoloji Binası. Stanford. Sonu gelmez palmiyeli tünelleri ve göz korkutan taş kemerleriyle, bir bilgi, para ve güç diyarı. Öteden beri izinsiz girmekten tutuklanma korkusuyla içinde yürümeye hatta bir şeyler getirip götürmeye bile korktuğu, kodamanlara ait bir manastır.

Doksan papellik çekini verip arabayla Doğu Palo Alto'daki

evine bırakıyorlar. Kendi özel sığınağına kapanıp mısır cipslerini birayla götürerek antenlerini büzülmüş alüminyum folyodan yaptığı siyah beyaz minik televizyonunu izliyor. Yüz küsur Amerikan helikopterinin Laos'ta düzenlenmiş acemice bir operasyonda kaybolduğu haberini de üç hafta sonra orada izliyor. Amerika'nın Laos'ta *olduğundan* bile haberi yok. Kutu birasını makara sehpaya koyarken bariz bir şekilde birinin çam tabutuna yuvarlak su lekesi bıraktığı izlenimine kapılıyor.

Sersemlemiş hâlde ayağa kalkarken, 416'nın delikte geçirdiği gece hissettiği gibi hissediyor kendini. Parmaklarını başından topluca firar etmekte fazla gecikmeyecek gür buklelerden geçiriyor. Statükoda kokuşmuş bir şeyler olduğu kesin ve buna kendisi de dahil. Yirmi yaşındaki bazı gençlerin psikoloji okuyup sikindirik deneyler hakkında bir şeyler yazabilmesi için yirmi yaşındaki başka gençlerin öldüğü bir dünyada yaşamak istemiyor. Savaşın kaybedildiğinin fazlasıyla farkında. Ama bir şey fark etmiyor. Ertesi sabah açılış saatinde, Broadway'deki askerlik şubesinin önünde bitiyor. Düzenli ve nihayet dürüst bir iş.

Teknik çavuş Douglas Pavlicek orduya girişini takip eden yıllarda iki yüzün üstünde uçakla kargo taşıma görevine katılıyor. C-130'lardan birinde kargo kabin görevlisi olarak, tonlarca dolgu malzemesi ve A sınıfı patlayıcı yükünü, uçaklara dengeyi sağlayacak şekilde yerleştiriyor. Ağır silahları havadan köpürür gibi görünecek kadar yoğun havan ateşleri altındaki çayırlıklara bırakıyor. Gidiş uçuşlarına iki buçuk tonluk kargo kamyonlarını, zırhlı personel taşıyıcıları, erzak dolu paletleri, dönüş uçuşlarına ceset torbalarını yüklüyor. Umursayan herkes amacın uzun zaman önce yitirildiğini biliyor. Fakat Douglas Pavlicek'in psikolojik ekonomisinde, umursamakla meşgul olabilmenin eşdeğer olması mümkün değil. Zamanını dolduracak işi olduğu ve ekip arkadaşları radyoda R&B çaldığı sürece bu anlamsız savaşın ne kadar erken ya da geç kaybedileceği onun umurunda değil.

Susuzluk yüzünden bayılıp durma huyu sayesinde Baygın lakabını kazanıyor. Su içmeyi –geceleri değilse de, gündüzleri– sık

sık unutuyor. Güneş battıktan sonraysa, Korat'taki Jomsurang Yolu'nda ya da Melekler Şehri Bangkok'taki Paybong ve Petchburi caddelerinin seks labirentlerinde dört ayak üstünde emeklerken, Mekhong nehirleri ve fıçı Singha'lar gırla gidiyor. Kafayı çekmek onu daha komik, daha dürüst, çok da gıcık olmayan, *samlor** sürücüleriyle hayatın gidişatına dair uzun uzun felsefe yapmaya daha müsait biri yapıyor.

"Artık dönüyor musun?"

"Daha değil, abi. Savaş bitmedi ki!"

"Bitti."

"Benim için bitmedi. Son çıkanın hâlâ ışıkları söndürmesi gerekiyor."

"Nixon. Kissinger. Herkes savaş bitti diyor."

"Sikmişim Kissinger'ı, abi. Alsın o Barış Ödülü'nü, götüne soksun."

"Aynen. Le Duc Tho'yu da siksinler. Artık herkes evine gitsin."

Douggie artık evinin neresi olduğunu bilemiyor.

Çalışmadığı zamanlarda Tayland otları içip saatlerce oturarak Rare Earth ve Three Dog Night şarkıları eşliğinde gitar rifleri çalıyor. Ya da tapınak harabelerinde –Ayutthaya'da, Phimai'de– dolaşıyor. Lanet olası Budist tapınaklarında ona güven veren bir şey var. Tik ağaçlarının yuttuğu yıkık kuleler ve ufalanarak moloza dönüşmeye terk edilmiş harap galeriler. Cangıl çok geçmeden Bangkok'u ele geçirecek. Bir gün Los Angeles'ı da. Fark etmez. Onun suçu değil. Yalnızca tarih.

Halı bombardımanlarında uçanların yuvası ucube üsler kapanırken, bağımlı bir ekonominin binlerce bakıma muhtaç bebek sanayisi can çekişiyor. Neler olacağını bütün Tayland biliyor. Beyaz Şeytan'la bu antlaşmayı yapmaya zorlanmışlar ve artık yanlış tarafı tuttuklarını anlamaya başlıyorlar. Douglas'ın karşılaştığı Taylandlılar kendilerini yok eden şeye karşı yine de kibarlığı elden bırakmıyor. Douglas görev süresi ve sonu gelmeyen savaş bittikten sonra da orada kalmayı düşünüyor. İyi zamanları ora-

---

* Bisiklet taksi. –*çn*

da geçirdikten sonra gelecekteki kötü günlerde de orada kalıp borcunu ödemeli. Şimdiden yüz kadar Tayca sözcük öğrenmiş. *Dâai. Nít nói. Dee mâak!* Ama kısa dönemlerin en kısasını yapan biri olarak, şimdilik gelmiş geçmiş en güvenilir taşıma aracının çalışanlarından biri. İşi en az birkaç ay daha güvende.

Ekip arkadaşlarıyla birlikte Kamboçya'ya yapılacak yeni bir günlük uçuş için Tombul Kuş'u hazırlıyorlar. Haftalardır Pochentong'a mühimmat taşıyorlar. Fakat artık mühimmat nakli ölü ve yaralıların taşınmasına dönüşmüş durumda. Bir, en fazla iki ay daha var – daha fazla sürmeyeceği kesin. Viet Cong yaz yağmurları misali her yere serpiştirmekte.

Douglas katlanır koltuğa oturup kemerini bağlıyor ve her zamanki gibi hareketsiz ve yemyeşil, verimli toprakların, yama yama pirinç sekilerini çevreleyen tarlaların üzerinde yükseliyorlar. Uçtukları rota dört yıl önce nehirler boyunca ta Güney Çin Denizi'ne kadar hâlâ yemyeşilmiş. Ardından gökkuşağı herbisitleri belası yaşanmış, bitki hormonlarını taklit eden ve Turuncu Ajan denilen kimyasaldan on iki milyon galon kullanılmış.

Kızıl Kmerler'in bölgesine gireli birkaç dakika olmuşken vuruluyorlar. İmkânsız bir şey; oysa bütün cihazları yolun Punom Pen'e kadar açık olduğunu gösteriyor. Kabine ve yük kompartımanına uçaksavar mermileri giriyor. Uçuş mühendisi Forman'ın gözüne şarapnel giriyor. Bir mermi parçası seyrüseferci Neilson'ın böğrünü yarınca etrafa sıcak, ıslak, hiç olmayacak bir şey saçılıyor.

Bütün ekip meşum bir soğukkanlılık içinde. Ne zamandır rüyalarında görüp durdukları bu kısa metrajlı korku filmi sonunda gerçeğe dönmüş durumda. Buna inanamayışları verimliliklerini artırıyor. Düzenli bir şekilde yaralılarla ilgilenip hasarı inceliyorlar. İki motordan süzülen incecik, isli ve kara dumanların ikisinin de sancak tarafında olması iyiye işaret değil. İncecik dumanlar bir dakika içinde duman bulutlarına dönüşüyor. Straub uçağı feci şekilde yan yatırıp Tayland'a, kurtuluşa doğru sürmeye başlıyor. Yalnızca birkaç yüz kilometre var. Herkül'ler tek motorla uçabilir.

Derken göle dalan bir ördek gibi düşmeye başlıyorlar. Kargo bölümünün arkasından gelen duman kabini yalıyor. Pavlicek

daha ne dediğini anlamadan, o sözcük ağzından çıkıveriyor: *Yangın!* Ağzına kadar yakıt ve mühimmat yüklü bir uçakta. Douggie yayılan alevlerin arasından zar zor arkaya ulaşıyor. Paletleri ateş almadan önce uçaktan çıkarmak zorunda. Levine ve Bragg'le birlikte kayışlar ve kilitlerle cebelleşiyorlar. Patlamada yarılan bir hava kanalından yüzüne ateş gibi buhar püskürüyor. Hissetmiyor bile. Daha değil.

Bütün kargoyu atmayı başarıyorlar. Paletlerden biri uçaktan çıkarken patlıyor. Havadan aşağı düşerken resmen infilak ediyor. Ardından Pavlicek de kanatlı bir tohum gibi yeryüzüne doğru süzülmeye başlıyor.

Asırlar önce kilometrelerce aşağıda, polene batmış bir yabanarısı belli bir yeşil incirin ucundaki delikten girip içeride gizli karmaşık çiçek bahçesine bütün yumurtalarını bırakmıştı. Dünyadaki yedi yüz elli *Ficus* türünün her birini dölleyecek, sırf o türe özel bir yabanarısı vardır. Bu yabanarısı da bir şekilde tam kendi kaderi olan incir türünü bulmuştu. Yerini bulan arı yumurtalarını bırakıp ölmüştü. Döllediği meyve kendi mezarı olmuştu.

Yumurtadan çıkan parazit larvalar bu açmamış çiçeğin içindeki şeylerle beslenmişti. Fakat işi kendilerini besleyen şeyi yok etmeye kadar götürmediler. Erkekler kız kardeşleriyle çiftleştikten sonra meyvenin içindeki bu lüks hapishanenin içinde öldüler. Dişiler polene batmış hâlde incirin içinden çıkarak bu sonsuz oyunu başka yerlerde sürdürmek üzere uçup gittiler. Geride bıraktıkları incirde Douglas Pavlicek'in burnunun ucundaki çilden daha küçük bir tohum oluştu. İnciri bir bülbül yedi. Tohum kuşun bağırsaklarından geçip bir topak yoğun kaka hâlinde gökyüzünden başka bir ağacın çatalına düştü ve güneşle yağmur orada milyonlarca kez ölümden dönmüş bir fideyi büyüttü. Fide gelişti; kökleri aşağı doğru inerek ev sahibini sardı. On yıllar geçti. Asırlar. Fil üstünde yapılan savaşlardan aya yapılan inişlerin televizyonda yayınlanmasına ve hidrojen bombalarına geçildi.

İncirin gövdesinden dallar, dallardan suyu sivri uçlarından damlatan yapraklar çıktı. Dirsek gibi kıvrılan büyük dallar top-

rağa kadar inip kalınlaşarak başka gövdelere dönüştü. Ortadaki tek gövde zamanla bir ağaçlığa dönüştü. İncir ağacı dışa doğru yayılarak üç yüz ana gövde, iki bin küçük gövdeden oluşan oval bir koruluk yarattı. Yine de hâlâ tek bir incir ağacıydı. Tek bir banyan ağacı.

Kargo kabin görevlisi Pavlicek masmavi, kusursuz gökyüzünden karınüstü düşüyor. O uğultuyla sersemlemiş durumda. Artık çözülmesi gerekmeyen felaket yükseklerde, bulutların içinde kalmış. Tek isteği dünyayı affedip unutmak ve düşmek. Rüzgâr onu istediği yere, Nakhon Ratchasima il sınırlarının ortasına kadar sürükleyecek. Dünya onu karşılamak üzere hızla yaklaşırken, Douglas canlanıyor. Paraşütü benek benek yeşil demetlerle dolu, suyla kaplı bir pirinç sekisine yönlendirmeyi deniyor. Ama kolonlar birbirine dolanıyor, hedefi aşıyor ve son otuz metrelik çılgın düşüşte bacağına bağlı tabancası patlıyor. Mermi diz kapağının altından girip kavalkemiğini kırdıktan sonra botunun topuğunu delerek çıkıyor. Havayı yaran bir çığlık atarak banyan ağacının, üç yüz yıl boyunca gelişerek düşüşünü hafifletecek kıvama gelen o tek ağaçlık ormanın içine düşüyor.

Dallar uçuş tulumunu yırtıyor. Paraşütü kefen gibi üstüne örtülüyor. Havacı asker sıyrıklar ve kesikler içinde, tek bacağı mermiyle yaralanıp paramparça olmuş vaziyette, kendinden geçiyor. Dost bölgede, yerden altı metre yüksekte, bazı köylerden daha büyük bir kutsal ağacın kollarında, yüzü yere bakar vaziyette ve kartal duruşu pozisyonunda kalıyor.

Kutsal ağaca adak adayıp dua etmek için gelen hacılarla dolu bir dolmuş geliyor. Hacılar havada yetişen köklerin oluşturduğu kemeraltından merkezdeki, asırlar önce boğarak öldürdüğü koruyucu ebeveyninin etrafından toprağa kadar ulaşan ana gövdeye yürüyorlar. Bu dolambaçlı gövdenin içinde çiçekler, boncuklar, çanlar, dua yazılı kâğıtlar, köklerin arasına oyulmuş heykeller ve kutsal iplerle kaplı bir tapınak kurulu. Ziyaretçiler Pali dilinde şarkılar söyleyerek dört bir yana yayılmış dallarla köklerin oluşturduğu bu labirent misali kameriyenin altından sunağa doğru

ilerliyor. Kucaklarında tütsüler, içlerine *gang gai* doldurulmuş sefer tasları, lotus çiçekleri ve yaseminlerden yapılmış çelenkler var. Üç küçük çocuk dudaklarını olabildiğince hızlı oynatarak bir *lûk thûng* şarkısı söyleye söyleye önden koşturuyor.

Sunağa yaklaşıyorlar. Kendi çelenklerini de dallara örülmüş örümcek ağlarına benzeyen rengârenk adaklara ekliyorlar. Derken gök yarılıyor ve tepedeki yaprakların içine bir füze çakılıyor. Tütsüler, çelenkler, sefer tasları bu darbeyle etrafa saçılıyor. Hacılardan ikisi yaşadıkları şokla yere seriliyor.

Kargaşa diniyor. Hacılar yukarı bakıyor. Tepelerinde dalların içinden geçip son bir-iki metreyi de aşarak yere düşme tehditiyle asılı kalmış dev bir *farang* var. Yabancıya sesleniyorlar. Tepki vermiyor. Adama ulaşıp onu incirle paraşütün kıskacından nasıl kurtaracaklarına dair tartışmaya başlıyorlar. Teknik çavuş Pavlicek gözünü açtığında bankların üstüne çıkmış onu dürten bir sürü Taylandlı görüyor. Bir atmosfer havuzunda sırtüstü alçalıp yükseldiğini, ters duran insanların bir ayna yüzeyinin ardından uzanarak onu çekmeye çalıştığını zannediyor. Bacağının ve yüzünün acısıyla sarsılıyor. Öksürünce ağzından bir parça kırmızı salya akıyor. *Ölmüşüm*, diye düşünüyor.

Hayır, diye düzeltiyor yüzünün yakınındaki bir ses. *Ağaç hayatını kurtardı.*

Douglas'ın ağzından Tayland'da geçirdiği dört yılda öğrendiği en kullanışlı heceler dökülüyor. "*Mâi kâo chai.*" *Anlamıyorum.* Bunu der demez tekrar bayılıp o uzun, döngüsel düşme eylemini kaldığı yerden sürdürüyor. Bu kez altındaki toprak sonuna kadar açılıp onu içine alırken yuvarlanmaya devam ediyor. Yeraltının derinliklerine, köklerin krallığına doğru uzun, şatafatlı bir düşüş. Douglas yeraltı su tablasının altına dalıp zamanın başlangıcına doğru devam ederek var olduğunu hayal dahi edemeyeceği olağanüstü bir yaratığın inine düşüyor.

Mahalli kliniktekiler bir Amerikan askerinin bacağına dokunmayı reddediyor. Personelden biri anteninde Budist Çarklı bir bayrağın dalgalandığı mercan rengi bir Mazda'yla onu Korat'a

götürüyor. Tekleyen bir *khlong* teknesi gibi sesler çıkaran araba peşinde teknelerinkine benzer, yağlı dumanlardan bir iz bırakıyor. İliklerine kadar uyuşturulmuş Pavlicek, arka koltukta yemyeşil kilometrelerin gelip geçişini izliyor. Düzlük, yemyeşil bir manzara, yükselip alçalan tepeler. *Sularında balıklar; tarlalarında pirinç*. Bütün bölge tek bir tayfunda muz yaprağından yapılmış bir kayık gibi bütünüyle batabilir. Charlie gelecek yıl bu zamanlarda Siyam Intercontinental'da güneşleniyor olacak. Hayatını bir ağaç kurtarmış. Çok saçma.

Klinikte yapılan iğnelerin etkisi geçmeye başlayınca, Pavlicek canını alması için şoföre yalvarıyor. Şoför parmağını ağzının önüne götürüp sallıyor. "*Angrit* yok."

Douglas'ın kavalkemiğine platin takılıyor. Korat'taki üste bacağını halleden doktor onu Bangkok'taki Beşinci Sahra Hastanesi'ne yolluyor. Ekip arkadaşlarının hepsi –muharebe sonrası raporuna bakılırsa, bunda onun da çok payı var– kurtulmuş. Douglas'sa – Douglas'sa hayatını bir ağaca borçlu.

Hava Kuvvetleri'nde topallara yer yok. Koltuk değneklerini, Hava Kuvvetleri Haçı'nı –kahramanlık için verilen ikinci en büyük madalyayı– ve bedava San Francisco biletini veriyorlar. Madalyayı Mission'daki Friendly's Pawn'da otuz beş papele okutuyor. Friendly'dekiler yaralı bir gaziye yardım mı ediyor yoksa onu düpedüz kazıklıyor mu, bilmiyor. Bilmesi de gerekmiyor. Kargo kabin görevlisi Douglas Pavlicek'in özgür dünyanın korunmasına yardımcı olma çabası böylece sona eriyor.

Evren kökleri üstte, dalları altta bir banyan ağacı. Douglas hâlâ havada yüzüstü asılıymış gibi, zaman zaman ağacın gövdesinden ona doğru sesler yükseliyor: *Ağaç hayatını kurtardı*. Nedenini söylemiyorlar.

Hayat geriye doğru sayıyor. Dokuz yıl, altı iş, başarısızlıkla sonuçlanan iki gönül ilişkisi, üç eyaletin plakası, kıtı kıtına yeten iki buçuk ton bira ve tekrar tekrar görülen bir kâbus. Bir sonbahar daha biter ve kış yaklaşırken Douglas Pavlicek eline çekici alıp at

çiftliğinin yanından geçerek Blackfoot'a doğru giden sathi kaplamalı yolda bir dizi çukur açıyor. Amacı çitin orada durduğunda birazcık olsun yüzlerini görebilmek için insanların yavaşlamasını sağlamak. Kasım geldikten sonra bu zevki bir daha kimbilir ne zaman yaşayacak.

Douglas beslediği atlara kitap okuduktan sonra bütün cumartesiyi buna ayırıyor. Planı işe yarıyor. Araba yeterince yavaşlarsa, şoför camı indirip selam verinceye ya da tabancayı çekinceye kadar köpekle birlikte yanından koşuyorlar. Bu sayede birkaç hoş sohbet ediliyor, cidden bir şeyler paylaşılıyor. Hatta adamın biri biraz duruyor. Douggie bu yaptığının dışarıdan biraz garip görünebileceğinin farkında. Ama burası Idaho ve bütün zamanınızı atlarla birlikte geçirdiğinizde insanların yapıp ettiklerinin hiçbir zaman ilk izlenime göre değerlendirilmemesi gerektiğini, bir çeşit kıyafet balosunda olduğunuzu anlayacak ölçüde bir ruh büyümesi yaşıyorsunuz.

Douggie insan türündeki en büyük kusurun görüş birliğiyle gerçeği birbirine karıştırmak gibi güçlü bir eğilim olduğuna gitgide daha çok ikna olmakta zaten. Bir topluluğun neye inanıp inanmayacağını, en çok yakınlardaki toplulukların yaptığı halka açık yayınlar belirliyor. Üç kişiyi bir odaya toplasanız, içlerinden birinin dayısı zil zurna sarhoş olup damdan düştüğü için yerçekimi kanununun şeytan işi olduğuna ve feshedilmesi gerektiğine karar verebilirler.

Bu fikri başkaları üzerinde denemiş ama pek başarılı olamamış. Fakat L4 omurunun yakınındaki bir parça çelik, bir (okutulmuş) Hava Kuvvetleri Haçı, acil durumlarda kullanabileceği ve onu başlarından atmak için verdikleri cüzi bir gazi aylığı, arkasını klozet kapağına benzettiği gecikmiş bir Mor Kalp Madalyası ve elleriyle çalışabilme yeteneği yüzünden fikrinden dönecek değil.

Çekiç sallarken hâlâ biraz topallıyor. Baktığı hayvanları bilinçsizce taklit eden yüzü uzayıp at suratına benzemiş. Çiftliğin yaşını başını almış sahipleri başka hobileriyle ve evleriyle ilgilenirken, yılın yedi ayını orada tek başına geçiriyor. Üç yanı dağlarla kuşatılmış. Televizyonu açtığında ancak ekranın karıncalan-

masını izleyebiliyor. Yine de bir yanı bu birkaç şahsi fikrinin bir yerlerde birileri tarafından tasdik edilip edilmeyeceğini bilmek istiyor. Başkalarının onaylaması: Bütün insanlık bu hastalıktan ölecek. Yine de ekimin ikinci cumartesisini evin önünden geçen yoldaki yeterince büyük bir çukurun insanları yavaşlatacağı umuduyla çalışarak geçiriyor.

İşin o günlük bittiğine kadar verip tam Belçika atı Şef Büyük Başarılar'la Nietzsche tartışmak üzere ahıra gidecekken, kırmızı bir Dodge Dart ses hızına yakın bir hızla bayırı aşıyor. Önünde beliren oyukları gören şoför hayranlık verici bir kontrolle patinaj yaptırarak arabayı durduruyor. Douggie'yle köpek yavaşça koşmaya başlıyor. Arabanın yanına geldiklerinde cam çoktan indirilmiş. Saçlarının gerçek rengi kızıl olan bir kadın başını dışarı uzatıyor. Douglas kadınla konuşacak çok şeyleri olduğunu görüyor. Dost olmak kaderlerinde var. "Yolun burası neden bu kadar kötü ki?"

"Direnişçiler," diyor Douglas.

Kadın camı kapatıp akslara ne olacağına aldırmadan basıp gidiyor. Bir kez bile bakmadan. Oyun bitiyor. Douglas'ın içinden bir şeyler kopuyor. Bardağı taşıran bir damla daha. *Zerdüşt Böyle Diyordu*'nun devamını ata okuyacak kadar bir *elán vital* bile kalmıyor içinde.

O gece sıcaklık sıfırın altına düşüyor, Idaho'nun bütün kırları California'daki bir masaj salonuna dönmüş ve deriler zımparalanıyormuşçasına kar serpiştirmeye başlıyor. Douglas kar erkenden tutabilir diye Blackfoot'a gidip bir aylık meyve kokteyli stokluyor. Kendini bilardo salonunda bulup gümüş dolarları metal contalar gibi saçıyor.

"Kendi ateşinizde yanmaya hazır olmalısınız," diyor müşterilerin büyük bir kısmına. Mahkûm arkadaşına battaniyesini vermesi gerekirken vermediğini sonsuza kadar unutamayacak eski mahkûm 571 böyle diyor. On sekiz tur sekiz top bilardo oynadıktan sonra eve döndüğünde giderken yanına aldığından daha çok parası var. Toprak kazılamayacak kadar soğumadan, parayı önceki birikimlerinin yanına, kuzey otlaklarına gömüyor.

Oraların kışı uygarlığın hesaba yazdırdıklarının listesinden daha uzun. Douglas ağaç yontuyor. Sakladığı geyik boynuzlarından bir şeyler yapıyor: Bir lamba, askılık, sandalye. O kızıl saçlıyı ve kadının nasıl da görkemli, ulaşılamaz bir türden olduğunu düşünüyor. Tavan arasında egzersiz yapan hayvanların seslerini dinliyor. *Herkes İçin Nietzsche*'yi bitirip *Nostradamus Hakkında Her Şey*'e başlayarak kitabın okuduğu sayfalarını birer birer odun sobasında yakıyor. Atları tımarlama işini abartıp hepsini dönüşümlü olarak her gün kapalı alanda koşturuyor ve Nostradamus çok iç karartıcı olduğu için onlara *Kayıp Cennet*'i okuyor.

İlkbaharda 22 kalibrelik bir tüfek alıp kırlara çıkıyor. Fakat topal bir yabanitavşanın karşısında bile tetiği çekemiyor. Kendisinde bir gariplik olduğunun farkında. Yaz başında dönen patronlarına teşekkür edip işten ayrılıyor. Nereye gideceğini bilmiyor. Kargo kabin görevlisi olarak yaptığı son uçuştan beri bunu bilebilmek ulaşılmaz bir lüks gibi.

Batıya doğru gitmeyi sürdürmek istiyor. Sorun şu ki, batıda kalan bir parça yere gitmek yine doğuya gittiği hissini veriyor. Buna rağmen kullanılmış ama sağlam bir F100'ü, yeni lastikleri, bayağı bir nakit parası, savaştan kalma sakatlığı ve Eugene'de bir arkadaşı var. Dağlardan geçen güzelim arka yollar ta Boise'ye ve ötesine kadar uzanıyor. Hayat gökten o banyan ağacına düştüğünden beri olduğu kadar güzel. Pikaptaki radyonun sesi kanyonlara dolarak yankılanırken, şarkılar aydan gelir gibi. Yalnız adamın şarkıları bir çeşit teknoya dönüşüyor. Zaten dinlediği yok. Engelmann ladinleri ve Alpin göknarlarının oluşturduğu, kilometrelerce uzanan duvarların arasında transa girmiş durumda. Mesaneyi boşaltmak için kenara çekiyor. Bu dağ başında yolun orta çizgisine işese bile dünyanın ruhu duymaz. Fakat atlara da sıkça okuduğu gibi, yabanilik kaygan bir bayırdır. Yoldan ayrılıp ağaçların arasına dalıyor.

Orada, bayrağı yarıya kadar indirmiş, gözlerini el değmemiş doğaya dikmiş, mesanesinin tecridi bozmasını beklerken, Douglas Pavlicek ta ormanın merkezine kadar gölge olması gereken yerlerde ağaç gövdelerinin arasından çizgi çizgi ışık

geldiğini görüyor. Fermuarını çekip incelemeye başlıyor. Ağaçların altlarındaki çalılardan ormanın derinliklerine doğru yürüyor ama derinlere daldıkça ormandan uzaklaşmış gibi oluyor. Kısacık bir doğa yürüyüşünün ardından kendini ansızın yine... açıklık bile denemeyecek bir yerde buluyor. Aya benzeyen bir yer. Karşısında uzanan, kütüklerle dolu bir boşluk var. Yerden talaş ve ağaç kesikleriyle karışık kızılımsı volkanik cüruf sızmış gibi. Görebildiği kadarıyla dört bir yan yolunmuş dev bir tavuk gibi görünüyor. Uzaylıların ölüm ışınları çarpmış da, dünya durmak için izin istiyor sanki. Hayatında buna benzer tek bir şey görmüş: Dow ve Monsanto'yla birlikte ormanlarda açılmalarına yardımcı oldukları boş alanlar. Ama buradaki çalışma çok daha etkili olmuş.

Gerçeği gizleyen ağaçların yarattığı perdeyi apar topar geçip yolun karşısına yürüyerek o taraftaki ağaçların ardını görmeye çalışıyor. Dağın yamacında da aya benzer bir manzara var. Pikabı çalıştırıp sürmeye başlıyor. Yol kenarı kilometreler boyu zümrüt yeşili bir orman gibi görünüyor. Ama Douggie artık yanılsamanın ardındaki gerçeği de görebiliyor. İçinden geçtiği şey sahte yaşamla gerçeği ayıran incecik bir nehir, egemen bir devlet büyüklüğünde bir bomba çukurunu gizleyen incecik bir tülbent. Orman bir paravandan, zekice yapılmış bir numaradan ibaret. Ağaçlar yakın çekim bir sahnede New York gibi görünmeleri istenen beş on figüran gibi.

Depoyu doldurmak için bir benzincide duruyor. Kasiyere, "Vadinin yukarısında *tıraşlama mı* yaptılar?" diye soruyor.

Adam Douggie'nin gümüş dolarlarını alıyor. "Aynen öyle."

"Yaptıkları şeyi de küçücük bir oy verme perdesinin arkasına gizlediler, ha?"

"Onlara güzellik maskesi deniyor. Manzara koridorları."

"Ama... oralar olduğu gibi milli orman, değil mi?"

Kasiyer bu sorudaki katıksız salaklığın ardında bir numara olabilirmiş gibi öylece bakmakla yetiniyor.

"Milli ormanların koruma altında olduğunu sanırdım."

Kasiyer yanaklarını davul gibi şişiriyor. "Senin dediğin milli

park. Milli *ormanlar* ucuzundan ağaç kesmeye yarar. Parayı kim verirse."

Eh – öğrenmenin sonu yok. Her gün yeni bir şey öğrenmek Douglas'ın edinmeye çalıştığı bir alışkanlık. Bu küçük bilgiyse birkaç gün yetecek nitelikte. Henüz Bend'e varmadan, içinde bir öfke köpürmeye başlıyor. Yalnızca bir sabah var olduğunu zannettiği dönümlerce ormanın aynı günün öğleden sonrasında ansızın yok olması yüzünden değil. Boz Ayı'yla Korucu Rick'in Werehauser'dan aldıkları paraları istifledikleri gerçeğini kabullenebilir. Fakat otobanın yanlarını kasıtlı olarak, en basit şekilde, mide bulandıracak derecede etkili bir numarayla perdeleyip orman gibi gösterdiklerini düşündükçe, birine bir tane geçirmek istiyor. Yolun her bir kilometresi tam da istedikleri gibi aklını çeliyor. Her şey öyle gerçek, öyle bakir, el değmemiş gibi ki. Kendini geçen yıl çiftlikteki kütüphanede bulup atlara okuduğu şu *Gılgamış*'taki Sedir Dağı'ndan geçer gibi hissediyor. Yaratılışın ilk gününde meydana gelen ormandan. Ama Gılgamış'la serseri arkadaşı Enkidu çoktan tozu dumana katmış gibi. Dünyanın en eski hikâyesi. Bütün eyaleti arabayla geçip anlamayabilirsiniz. Tepesini attıran bu esas.

Douglas, Eugene'de gümüş dolarlardan heybetli bir kule karşılığında pervaneli küçük bir uçakla turluyor. "Bu paraya atabileceğim en geniş turu attır. Buraların yukarıdan nasıl göründüğüne bakmak istiyorum."

Ameliyata hazırlamak için tıraş ettikleri hasta bir hayvanın böğrü gibi görünüyor. Dört bir yana doğru, her yer. O manzara televizyonda yayınlansa, kesim yarın durdurulur. Tekrar gezegenin aldatıcı yüzeyine inen Douglas, üç gününü hiç konuşmadan arkadaşının divanında geçiriyor. Sermayesi yok. Siyasetten anlamıyor. Tatlı diliyle yılanı deliğinden çıkaranlardan değil. Ne ekonomi bilgisi var ne de gerekli sosyal becerilere sahip. Elinde bir tek gözleri kapalı da olsa, açık da, ufka kadar uzayıp gittiğini görmeden edemediği, yok edilmiş bir orman var.

Sorup soruşturuyor. Sonra geriye kalan bir buçuk bacağını ağaçsız bırakılmış yerlere fideler diken müteahhit bir şirkete ki-

ralıyor. Eline bir kürek ve tanesine birkaç peni aldıkları fidelerle dolu bir Johnny Appleseed heybesi veriyorlar. Diktiklerinden bir ay boyunca canlı kalan her ağaç için yirmi sent vermeyi vadediyorlar.

Douglas köknarı: Amerika'nın en kıymetli kerestelik ağacı olduğu için tabii ki – neden bir tek onların yetiştirildiği bir ağaç çiftliği olmasın? Dönüm başına beş yeni ev. Zamanın başlangıcından beri var olan o tanrıları kesen pisliklerin aracıları için el altından ağaç yetiştirdiğinin farkında. Ama ne kerestecilik sanayisini yenmek ne de doğanın intikamını almak zorunda hissediyor kendini. Yalnızca hayatını kazanması ve kel bırakılan o yerleri, kabuk altı tabakasını oyan böcekler gibi içine işleyen o manzarayı düzeltmesi lazım.

Günleri o sessiz, çamur kaplı, eğimli ölü bölgeleri kat ederek geçiyor. Her yere saçılmış döküntülerin içinde dört ayak üstünde emekleye emekleye, kesilen ağaçlardan kalma artıkların yarattığı nüfuz edilemez tabakanın üzerinde tökezleye tökezleye köklerden, saplardan, dallardan, ana dallardan, kütüklerden ve karman çorman bir mezarlıkta çürümeye terk edilmiş, lime lime edilip liflerine ayrılmış ağaç gövdelerinden bir kaosun içinde, kendini pençeleriyle çeke çeke ilerliyor. Her koşulda dengede durabilme sanatının yüzlerce tekniğinde ustalaşıyor. Eğiliyor, yerde ufak bir yarık açıyor, fideyi içinde sokuyor ve botunun ucuyla şefkatle eşelediği toprakla deliği kapatıyor. Sonra aynı şeyi tekrar yapıyor. Ardından bir kez daha. Yıldız patlamaları ve atılmış ağlar hâlinde. Tepe yamaçlarına tırmanıp kurumuş dere yataklarından inerek. Saatte onlarca kez. Günde yüzlerce kez. Otuz dört yıllık bedeninin her yanı zonklayarak engerek sokmuş gibi şişinceye kadar, haftada binlerce kez. Yanında bir eğe olsa, sakat bacağını kesip atmak istediği günler oluyor.

Hippiler ve kanun kaçaklarıyla, günün sonunda sohbet etmekle uğraşamayacak kadar yorgun düşen tatlı sert tiplerle dolu, fide dikenlerin kaldığı kamplarda uyuyor. Geceleri acıdan kaskatı kesilmiş hâlde yatarken, aklına bir mesel geliyor – çiftlik işçisi olduğu önceki hayatında baktığı hayvanlara okuduğu bir özlü

söz. *Mesih geldiğinde elinde bir fidan varsa, önce fidanı ek, sonra Mesih'i karşılamaya git.* O da, atlar da bu sözü fazla önemsememiş. Şimdiye kadar.

Kesilen ağaçların kokusu hep burnunda. Nemli baharat çekmecesi. Islak yün. Paslı çivi. Biber turşusu. Onu çocukluğuna döndüren kokular. İçini tarifsiz bir mutlulukla dolduran aromalar. En derin kuyunun dibine daldırıp saatlerce orada tutan. Bir de kulakları yastıkla kapanmış gibi duyduğu sesler var. Testerelerin ve ağaçları kesip istifleyen makinelerin uzak bir yerden gelen sesleri. Doug büyük bir gerçeği fark ediyor: Ağaçlar müthiş bir sesle devriliyor. Ama dikilirken sessizler ve büyümeleri gözle görülemiyor.

Bazı günler, şafak Arthur efsanesinden fırlama bir pusun içinde söküyor. Soğuktan ölme tehdidiyle karşılaştığı sabahlar, sıcaktan yarı uyuşmuş götünün üstüne çakıldığı öğlenler oluyor. Savurgan bir mavilikle dolu öğleden sonralarında sırtüstü yatıp gözleri sulanıncaya kadar göğe bakıyor. Derken alaycı ve insafsız
110 yağmurlar geliyor. Kurşun ağırlığında ve renginde. Sahne korkusu içinde seçmelere katılmış ürkek yağmurlar. Ayaklarınızda yosun ve liken çıkaran yağmurlar. Bir zamanlar orada iç içe geçmiş, karmakarışık, diken diken dev ormanlar varmış. Bir gün geri dönecekler.

Zaman zaman ağaçları kesen, bazılarının hangi dilde konuştuklarını bile anlamadığı insanlarla yan yana çalışıyor. Gençliklerinde yürüdükleri ormanlara ne olduğunu merak eden doğa yürüyüşçüleriyle karşılaşıyor. Mevsimlik *pinero*'lar gelip giderken, onun gibi çekirdek kadrodan olanlar işe devam ediyor. Çoğu zaman işin vahşi, boş, çıplak ritmiyle baş başa. Çukuru aç, çömel, dik, doğrul, botunun ucuyla çukuru kapa.

Minik Douglas köknarları çok zavallı görünüyor. Pipo temizleyicilere benziyor. Tren setlerinin aksesuarlarına. İnsan yapımı çayırlara dağılmış hâldeyken, uzaktan, kelleşmeye başlamış bir adamın asker tıraşı kesilmiş saçları gibi bir manzara yaratıyorlar. Ama toprağa diktiği her bir cılız gövde neredeyse sonsuza kadar sürecek bir sihirbazlık numarası. Toprağı binlercesiyle kaplarken,

kendi türünden olanları sevip onlara güvenmeyi nasıl istiyorsa, onları da öyle seviyor ve hepsine güveniyor.

Havayla, yağmurla ve güneşle –ki sorun da bu– baş başa bırakılsalar, her biri binlerce kilo alabilir. Diktiği fidelerin her biri gelecek altı yüz yıl boyunca büyümeye devam edip dünyanın en büyük fabrika bacasını gölgede bırakabilir. Bir kez olsun toprağa bastırmadan kimbilir kaç nesil ağaç sıçanına ve tek istekleri ev sahiplerini çırılçıplak soymak olan onlarca böcek türüne ev sahipliği yapabilir. Alttaki dallarına her yıl milyonlarca iğneyaprak yağdırıp yerden yüksekte bahçeler oluşmasını sağlayan toprak katmanları yaratabilir.

Fasulye sırığına benzeyen bu fidelerin her biri yaşam süreleri boyunca milyonlarca kozalak çıkarabilir; çıkardıkları polenler eyaletlerin bir ucundan ötekine gidebilen erkek kozalaklara, dallardan sarkan dişilerin pulları arasından çıkan fare kuyruklarına bakmayı, Douglas kendi hayatından daha çok seviyor. Fidelerin yeniden yaratacağı ormanın kokusunu alır gibi oluyor – reçineli, taptaze, özlem dolu, meyve olmayan bir meyvenin özü, İsa'dan çok çok daha eski Noel'lerin kokusu gibi.

Eugene'in şehir merkezi kadar büyük bir boşluğu dolduran Douglas Pavlicek, diktiği her bir bitkiye veda ediyor. *Dayanın. Yalnızca yüz-iki yüz yıl daha. Sizin için çocuk oyuncağı, arkadaşlar. Tek yapacağınız bizden daha uzun yaşamak. O zaman buralarda sizinle uğraşacak kimse kalmamış olacak.*

NEELAY MEHTA

İnsanların başka yaratıklara dönüştürülmesine katkıda bulunacak bir çocuk, ailesinin San Jose'deki, bir Meksika fırınının üstündeki evinde *The Electric Company** kasetlerini izliyor. Racastanlı annesi mutfakta, *pan fino* ve *concha*'ların fırından yukarı süzülen tarçınlı kokularıyla çarpışan öğütülmüş siyah kakule bulutlarında boğulmakla meşgul. Dışarıda, Heart's Delight Vadisi'nde,** badem, kiraz, armut, ceviz, erik ve kayısı ağaçlarının, silikona kurban edilmelerinin üzerinden fazla zaman geçmemiş olan ağaçların hayaletleri dört bir yana doğru kilometrelerce uzanıyor. Annesiyle babası buraya hâlâ *Altın Eyalet* diyor.

Çocuğun Gucaratlı babası çöp gibi vücudunun tepesinde koca bir kutuyu dengede tutarak merdivenden çıkıyor. Ülkeye sekiz yıl önce yanında iki yüz dolar ve katı hâl fiziği diplomasıyla, beyaz meslektaşlarının aldığı maaşın üçte ikisine çalışmaya gönüllü olarak gelmiş. Şimdi dünyayı yeniden yazan bir şirketin 276 nolu çalışanı. O yükün altında iki kat merdiveni zar zor çıkarken oğluyla en sevdikleri, uyku zamanı birlikte söyledikleri şarkıyı mırıldanıyor: *Yaşasın derin mavilikl*erdeki balıklar, yaşasın biz.***

---

* 1970'lerde yayınlanmış eğitici çocuk programı. –ç*n*

** Kalbe Sevinç Veren Vadi olarak çevrilebilecek, eskiden meyve yetiştiriciliği yapılan Silikon Vadisi'nin eski adı. –ç*n*

*** Three Dog Night, "Joy to the World". –ç*n*

Babasının ayak seslerini duyan çocuk sahanlığa koşuyor. "Pita! Nedir o? Bana hediye mi aldın?" Dünyanın büyük kısmının ona armağan olduğunu bilen yedi yaşındaki küçük bir Rajput.*

"Önce lütfen bir içeri gireyim Neelay, çok mersi. Hediye, evet. İkimiz için."

"*Biliyordum!*" Çocuk kaz adımlarıyla sehpanın etrafında dönerken öyle sert adımlar atıyor ki oyuncak sarkacındaki çelik toplar takırdıyor. "Yaşgünüm için, on bir gün öncesinden hediye."

"Ama kurmama yardımcı olmalısın." Babası kutuyu dikkatle üzerine bıraktığı sehpadaki dağınıklığı iterek yere atıyor.

"Ne gerekirse yaparım." Çocuk babasının unutkanlığına güveniyor.

"Çok sabırlı olmak gerekecek, ki sabrını geliştirmeye çalışıyorsun, unutma."

"Unutmadım," diyerek kutuya saldırıyor çocuk.

"Sabır bütün iyiliklerin anasıdır."

Babası oğlunu omuzlarından tutarak mutfağa doğru yürütüyor. Annesi kapıya barikat kuruyor. "Girmek yok. Çok meşgulüm!"

"Peki, sana da merhaba, *moti*. Bilgisayar kitini aldım."

"*Bilgisayar kitiymiş!*" diye çığlık atıyor çocuk.

"Almışsındır tabii! Hadi gidin, beraber oynayın."

"Pek oynamak sayılmaz, *moti*."

"Öyle mi? O zaman gidip çalışın. Benim yaptığım gibi." Çocuk köpek yavrusu gibi sesler çıkara çıkara babasını patisinden çekip tekrar o gizemli şeyin başına götürüyor. Annesi arkalarından, "Bin sözcük hafıza mı yoksa dört mü?" diye sesleniyor.

Babasının yüzünde güller açıyor. "Dört!"

"Tabii ki dört bin. Şimdi gidin de, güzel bir şeyler yapın."

Yeşil fiberglastan yapılmış arka panel kutudan çıktığında, çocuk dudağını sarkıtıyor. "Bilgisayar kiti bu mu? *Ne işe* yarıyor ki?"

Babası salak salak sırıtıyor. *İşe yarama* kavramının bu şey tara-

* Hindistan'da savaşçı kast. –*çn*

fından yeniden tanımlanacağı gün çok yakın. Elini kutuya sokup konunun özünü çıkarıyor. "İşte bu, Neelay'im. Bak!" Elinde yedi buçuk santim uzunluğunda bir çip var. Başı keyifle sallanıyor. Münzevi yüzüne tehlikeli şekilde gurura benzeyen bir ifade yayılıyor. "Bunun yapılmasına baban da katkıda bulundu."

"Bu o mu, pita? *Mikroişlemci* bu mu? Kare bacaklı bir böceğe benziyor."

"Ah, ama içine neler koyabildiğimizi bir düşün."

Çocuk mikroişlemciye bakıyor. Babasının son iki yıldır uyumadan önce anlattığı masalları hatırlıyor– kahraman proje yöneticilerinin ve beyaz maymun Hanuman'dan, onun bütün maymunlar ordusundan daha çok talihsizlik yaşayan maceraperest mühendislerin olduğu öyküleri. Yedi yaşındaki beyni ateşlenip kendini yeniden düzenleyerek dallanan aksonlar, *dendritler*, gelişen minik ağaçlar oluşturuyor. Yüzünde kurnaz ama kararsız bir sırıtış beliriyor. "Binlerce ve binlerce transistör!"

"Ah, zeki şey seni."

"Tutabilir miyim?"

"*Cık, cık, cık*. Dikkat. Statik. Bu arkadaşı daha doğmadan öldürebiliriz."

Çocuğun yüzünde nefis ve dehşet dolu bir ifade beliriyor. "*Doğacak mı* yani?"

"Şayet...!" Babası parmağını sağa sola sallıyor. "*Her şeyi* doğru lehimleyebilirsek."

"O zaman ne yapacak, baba?"

"Ne yapmasını *istersin*, Neelay?"

Bilgisayar bileşeni çocuğun kocaman açılan gözlerinde bir cine dönüşüyor. "Ne istesek yapar mı?"

"Tek yapmamız gereken, planlarımızı hafızasına nasıl aktaracağımızı bulmak."

"Planlarımızı *ona mı* yüklüyoruz? Kaç plan sığar?"

Bazı basit sorular gibi, bu soru da babayı duraksatıyor. Gittiği âlemin güçlü yerçekimi yüzünden hafifçe kamburunu çıkararak, yabani otlar içinde kaybolmuş hâlde öylece duruyor. "Günün birinde bütün planlarımızı içinde saklayabilecek."

Çocuk dudak büküyor. "*Bu küçücük şey mi?*"

Adam kitaplığı karıştırıp aile albümünü alıyor. Birkaç sayfa çevirdikten sonra zaferle haykırıyor. "Hii! Neelay. Gel, bak."

Küçük, yeşil ve gizemli bir fotoğraf. Karmakarışık bir düğüm hâlinde kırık taşlardan dışarı taşmış dev boa yılanları.

"Gördün mü, *na?* Bu tapınağın damına minicik bir tohum düşmüş. Asırlar sonra, tapınak tohumun ağırlığı altında çökmüş. Ama tohum hâlâ büyümeye devam ediyor."

Yıkık duvarlarla beslenen onlarca kıvrım kıvrım ağaç gövdesi ve kökü var. Aşağı doğru süzülen dokunaçlar yarıkları doldurup taşları çatlatmış. Neelay'in babasının vücudundan daha kalın bir kök bir boyunduruğun üzerinden sarkıt gibi uzanıp alttaki kapıdan içeri girmiş. Sondaj yapan bu bitkiye bakmak oğlanı ürkütse de, gözlerini fotoğraftan alamıyor. Gövdelerin taş duvarda buldukları açıklıkları izleyişinde bir hayvansılık var. Şu hortumlara benziyorlar – fil hortumlarına. Gidecekleri yeri bilir, oraya gitmeyi ister, yollarını bulur gibiler. Çocuğun düşündüğü: *İnsan yapımı bütün binaları yavaş yavaş yerle bir etmeye niyetli bir şey var.* Ama babası fotoğrafı dünyanın en mutlu kaderinin kanıtı gibi Neelay'e gösteriyor.

"Gördün mü? Vişnu *bu büyüklükte* bir tohumun içine o dev banyanlardan birini sığdırabiliyorsa..." Adam uzanıp oğlunun serçeparmağını sıkıyor. "Biz bu makinenin içine neler sığdırabiliriz, düşünsene bir."

Bilgisayarı birkaç gün içinde kuruyorlar. Lehimlerin hiçbirinde hata yok. "Şimdi, Neelay-*ji*. Bu küçük yaratık neler yapabilir dersin?"

Çocuk olasılıkların karşısında oturarak put kesiliyor. Herhangi bir süreci başlatabilir, istedikleri her şeyi yaptırabilirler. İmkânsız olan tek şey seçim yapmak.

Annesi mutfaktan sesleniyor. "*Bhindi* pişirmeyi öğretin lütfen."

Bilgisayara kodlu ışıkları yakıp söndürerek, "Merhaba dünya," dedirtiyorlar. "Mutlu yıllar, Sevgili Neelay," dedirtiyorlar. Baba oğulun yazdıkları sözcükler belirerek *gerçeğe dönüşüyor*. Çocuk

sekiz yaşını yeni doldurmuş ama o an kafasına dank ediyor. En derin umutlarıyla hayallerini aktif süreçlere dönüştürmenin yolunu bulmuş sayılır.

Yaptıkları yaratıklar derhal gelişmeye başlıyor. Beş komutluk basit bir döngü, parçalara ayrılmış elli satırlık güzelim bir yapıya dönüşüyor. Programın küçük küçük parçaları yeniden kullanılabilir parçalara ayrılıyor. Neelay'in babası saatler süren çalışmalarını birkaç dakikada yeniden yükleyebilmek için bir kasetçaları bilgisayara bağlıyor. Fakat ses düğmesinin tam olması gerektiği yerde durması lazım yoksa her şey bir okuma hatasıyla birlikte patlayıverir.

Birkaç ay içinde dört bin baytlık hafızadan on altıya terfi ediyorlar. Çok geçmeden tekrar artırarak altmış dörde çıkıyorlar. "Pita! Tarih boyunca bir insanın elde edebildiğinden çok daha büyük bir güç bu!"

Çocuk kendi iradesinin mantığı içinde kayboluyor. Makineyi evcilleştirip saatler boyu bir köpek yavrusu gibi eğitiyor. O şeyin tek istediği oyun oynamak. Dağın üzerinden düşmanına top fırlat. Fareleri mısır tarlasından uzak tut. Çarkıfeleği döndür. Dairenin dörtte birindeki bütün uzaylıları bulup yok et. Zavallı çöp adam asılmadan önce sözcüğü bul.

Babası oturup zincirini çözdüğü şeyi izliyor. Annesi bluzunun ucunu yumruğunda sıkarak işitme mesafesindeki bütün erkekleri azarlıyor. "Şu çocuğun hâline bak! Tek yaptığı oturup bir şeyler yazmak. Kafayı kırmış bir sadu gibi. Paan çiğnemişten beter oldu, taktı iyice." Annesinin bu dırdırı yıllar boyu, oğluna yüklü çekler gelmeye başlayıncaya kadar devam edecek. Çocuk cevap vermek için bile durmuyor. Dünyalar yaratmakla meşgul. İlk başta küçük dünyalar ama hepsi de ona ait.

Programcılıkta *dallanma* denen bir şey var. Neelay Mehta'nın yaptığı da bu. Kendini yeniden bedenlendirip bütün ırklardan, cinsiyetlerden, renklerden ve inançlardan insanlar olarak tekrar tekrar dünyaya gelecek. Çürüyen cesetleri canlandırıp gençlerin ruhlarını yiyecek. Yemyeşil ormanların en tepesinde çadırlar kurup inanılmaz yüksek uçurumların dibinde bütün kemikleri kırıl-

mış yığınlar hâlinde yatacak ve birden çok güneşi olan gezegenlerin denizlerinde yüzecek. Yaşamını Heart's Delight Vadisi'nde insan beynini yazıdan beri hiçbir şeyin ele geçiremediği şekilde ele geçirmek üzere başlatılmış muazzam bir komploya adayacak.

Havai fişekler gibi yayılan ağaçlar da var, koni şeklinde yükselenler de. Gökyüzüne doğru hiç kavis yapmadan yüz metre uzayan ağaçlar da var. Geniş, piramit şeklinde, yuvarlak, sütun gibi, konik, eğri büğrü: Tek ortak yönleri bir sürü kolunu sallayan Vişnu gibi dallanmaları. Yayılan ağaçlar arasında en vahşileri *ficus*'lar. Sarkıtlarını başkalarının vücutları üstünden aşağı kaydırarak onları boğan ve yutan, çürümüş ev sahiplerinin çevresinde içi boş bir kabuk oluşturan ağaçlar. *Peepal, Ficus religiosa*, Buda'nın Bodhi'si, uca doğru sivrilen yabancıl yapraklarından sular damlatan ağaçlar. Yüz ayrı gövdesi bir parça güneş için savaşan, başlı başına birer ormana dönüşen banyanlar. Babasının fotoğrafındaki tapınak yiyen ağaç çocuğu ele geçiriyor. Her bir yeniden kullanılabilir kod parçasıyla birlikte daha da hızlı büyümeye devam edecek. Yayılmayı, çatlakları yoklamayı, olası bütün kaçış yollarını bulmaya çalışmayı, yutacak yeni yapılar aramayı sürdürecek. Sonraki yirmi yıl boyunca Neelay'in ellerinde büyüyecek.

Sonra çiçeklenip çocuğun erken gelen yaşgünü hediyesi için gecikmiş teşekkürü olacak. O koca karton kutuyla merdivenden güçlükle çıkan ufak tefek sıska pitasına karşı bir saygı duruşu olacak. Hindistan'da gazete kâğıdına basılmış, hiçbir zaman okuyamadığı çizgi romanlar dışında hiç tanımadığı Vişnu'ya duyduğu şükran olacak. Hayvanken veriye dönüşmekte olan bir türe ettiği veda olacak. Ölüleri diriltip kendini yeniden sevdirme çabası. Aynı ağaçtan, aşağı doğru büyüyen bir sürü gövde. Babasının içine ektiği tohum dünyayı midesine indirecek.

Mountain View, El Camino'nun yanında uzanan vadideki bir eve taşınıyorlar. Üç odalı: Böyle bir lüks Babul Mehta'nın aklını karıştırıyor. Kullandığı araba hâlâ yirmi yıllık. Ama bilgisayarları beş ayda bir yeniliyor.

Ne zaman yeni bir kutu gelse, Ritu Mehta panikliyor. "Bu iş ne zaman bitecek? Sonunda dilenmek zorunda kalacağız!"

Garaj eski makinelerle öyle bir doluyor ki araba içine sığmaz oluyor. Fakat ne kadar köhnemiş olursa olsun her bir bileşen kahraman mühendislerden bir ekipçe yaratılmış akıl almaz bir mucize. Babayla oğul miadını dolduran bu mucizeleri atmayı bile beceremiyor.

Moore yasasının salyangoz hızı Neelay'i delirtiyor. Daha fazla RAM, daha fazla MIPS, daha çok piksel için can atıyor. Sınırları aşan bir sonraki güncellemeyi beklemek gençliğinin onda birini alıp götürüyor. O minicik, değişken bileşenlerin içinde dışarı çıkmayı bekleyen bir şeyler var. Daha doğrusu: O ketum şeylere yaptırılabilecek, insanların henüz hayal dahi edemediği şeyler var. Neelay yeni sihirli sözcükleri bir bulabilse, o şeyleri bulup adlarını koymanın eşiğinde.

Okulun bahçesinde çocukluğa ihanet eden bir hain gibi seğirtip duruyor. Havalı şeyleri öğreniyor – sayısız komedi dizisinin herkesin diline sakız olmuş meşhur sözlerini, muzır radyo şarkılarının nakaratlarını, dibini düşürmesi gereken on beşlik seks bombası yıldızcıkların yaşam öykülerini. Ama geceleri rüyalarında bahçede edilen kavgaları ya da o günün en müthiş dedikodusunu değil, azla çok şey başaran o sıkış tıkış, harika kodları –bellekten geçip yazmaça ve birikeçe giderek arkadaşlarına hiçbir şekilde anlatamayacağı harika bir dans yapan verileri– görüyor. Arkadaşları Neelay'in gözlerinin önüne sereceği şeye nasıl bakacaklarını bile bilemezler.

Her program bir olasılığa yol açıyor. Bir kurbağa işlek bir caddeden geçmeyi deniyor. Maymun varil bombalarla kendini savunuyor. Başka bir boyuta ait yaratıklar bloklar hâlindeki gülünç şekillerde Neelay'in dünyasına akın ediyor. Hiç var olmamış bu şeyler öteden beri var olan şeylere dönüşmeden önce onları gerçekten görebildiğiniz daracık bir zaman aralığı var. Neelay birkaç yıl içinde Asperger'i için bilişsel davranışçı terapi uygulanacak ve insanlarla etkileşim kurma zorluğunu gidermek için seçici serotonin geri alım inhibitörleri verilecek türden bir çocuk.

Ama hemen herkesten önce net olarak görebildiği bir şey var: İnsanlığın başı belada. İnsan ırkının kaderi bir zamanlar uyumlu ve sosyal olanların, duygularını kontrol edebilenlerin elindeyken, artık bu durum değişmek üzere.

Neelay bol bol geleneksel okuma yapmayı da ihmal etmiyor. Geceleri zaman ve maddeye dair gerçek skandalları ifşa eden destanlar aklını başından alıyor. Yıldızlararası seyahatleri nesiller boyu süren uzay gemilerini anlatan nefes kesici hikâyeler. Dev teraryumlara benzeyen kubbeli kentler. Bölünüp çatallanarak sayısız paralel kuantum dünyaya ayrılan tarihler. Karşısına çıkmadan çok daha önce bile bulmayı umduğu bir hikâye var. Nihayet bulduğunda, o hikâye sonsuza kadar içine işleyen bir şey oluyor ama aynı şeye bir daha asla, hiçbir veri tabanında rastlayamıyor. Uzaylıların dünyaya gelişi. Bütün uzaylı ırklar gibi onlar da bücür yaratıklar. Fakat metabolizmaları, yarın olmayacakmış gibi çalışıyor. Tatarcık sürüleri gibi, görülemeyecek kadar hızlı, uçuşup duruyorlar– o kadar hızlılar ki dünyadaki bir saniye onlara yıllar gibi geliyor. İnsanları hareketsiz etten yapılmış heykeller gibi görüyorlar. Yabancılar insanlarla iletişim kurmaya çalışıyor ama cevap alamıyor. Zeki yaşam belirtisi bulamayınca, bu hareketsiz heykelleri iştahla yiyor ve eve yapacakları uzun dönüş yolculuğu için de bol bol kurutulmuş et tedarik ediyorlar.

Neelay'in yarattığı şeylerden daha çok önemsediği tek insan babası. İkisi hiç konuşmadan anlaşıyor. Klavye başında yan yana oturmadıkları zamanlarda ikisi de mutlu değil. Enseye tokat, kaburgaya dirsek. Şakalaşmalar, kıkırdaşmalar. Ve daima başı yana yatırıp usulca, tekdüze bir sesle, şarkı söyler gibi söylenen o söz: "Gözünü dört aç, Neelay-*ji!* Dikkatli ol! Gücünü kötüye kullanma!"

Bütün bir evren canlandırılmayı bekliyor. Birlikte en küçük atomlardan olasılıklar yaratmak zorundalar. Çocuk gamlar ve şarkılar istiyor ama makineleri sessiz. Bu yüzden babasıyla birlikte kendi testere dişi dalgalarını yaratıp piezo hoparlörü öyle hızlı açıp kapıyorlar ki hoparlör şakımaya başlıyor.

"Nasıl oldu da bu kadar yoğunlaşabilen bir yaratığa dönüştün?" diye soruyor babası.

Çocuk yanıt vermiyor. İkisi de biliyor. Vişnu bütün yaşam olasılığını sekiz bitlik minik mikroişlemcilerine doldurmuş durumda ve Neelay yaratımı başlatıncaya kadar o ekranın karşısında oturacak.

Çocuk orta yaşlara geldiğinde şirin bir ikonu sürükleyerek bir ağaç diyagramının içine bırakacak ve babasıyla birlikte haftanın altı akşamı bodrum katta oturarak yarattıkları şeyi tek bir bilek hareketiyle yapabilecek. Ama imkânsızın var olmak için beklediği hissini bir daha asla yaşayamayacak. Bu galaksinin hemen yanındaki başka bir galaksinin finanse ettiği sekoya lambrili multi milyon dolarlık ofis binasının lobisinde yıllar boyu en sevdiği yazarın şu sözünün yazılı olduğu bir levha asılı duracak:

Herkes her fikri gerçekleştirebilmeli ve ben gelecekte bunun mutlaka olacağına inanıyorum.

Neelay on bir yaşındayken büyük uçurtma festivali Uttarayan için pitasına bir uçurtma yapıyor. Gerçek bir uçurtma değil: Ondan daha iyi bir şey. Mountain View'dakilerin ineğe tapan iki cahil olduklarını düşünmelerine neden olmadan, birlikte uçurabilecekleri bir şey. Teksir kâğıdına basılı *İlk Baytta Aşk* diye bir hobi dergisinde okuduğu yeni tekniği kullanarak *sprite*'ları hareketlendirmeyi deniyor. Zekice ve güzel bir fikir. Uçurtmayı farklı *sprite*'lar hâlinde çizdikten sonra video hafızasına atıyorsun. Sonra da sırayla ekrana yansıtarak çevirmeli defter etkisi yaratıyorsun. Uçurtmanın ilk kez şöyle bir pırpır edişinde, Neelay kendini Tanrı gibi hissediyor.

Aklında programı *kendi kendini* programlayabilecek şekilde yazmak gibi parlak bir fikir var. Kullanıcı basit harf ve rakamlarla kendi istediği melodiyi girecek, sonra da uçurtmayı o ritimle dans ettirecek. Bu planın muhteşemliği Neelay'in başını döndürüyor. Pitası uçurtmasını gerçek bir Gucarat şarkısıyla dans ettirebilecek.

Neelay bu proje için ayırdığı klasörü notlarla, diyagramlarla ve son versiyonun çıktılarıyla dolduruyor. Babası merakla klasörü eline alıyor. "Bu nedir, Neelay Bey?"

"Ona dokunmuyorsun!"

Babası sırıtarak reverans yapıyor. Sırlar ve hediyeler. "Peki, Efendi Neelay."

Çocuk babasının olmadığı zamanlarda projenin üstünde çalışıyor. Klasörü okula, sonradan yapacağı ve zindanlarda geçen birçok oyuna esin kaynağı olan, organize işkenceyle dolu o salonlar ve odalar labirentine de götürüyor. Siyah klasörün gayet resmi bir görüntüsü var. Yazdığı kodun üstünde çalışırken, içindeki sayfalara not alır gibi yapıyor. Öğretmenler bir şeyden şüphelenmeyecek kadar durumdan memnun.

Planı beşinci derse –Bayan Gilpin'in verdiği Amerikan Edebiyatı dersine– kadar tıkır tıkır işliyor. Derste Steinbeck'in *İnci*'si okunuyor. Neelay hikâyeyi, özellikle de akrebin bebeği soktuğu bölümü sevmiyor değil. Akrepler, özellikle de dev akrepler olağanüstü yaratıklar.

Bayan Gilpin habire incinin neyi sembolize ettiğinden söz edip duruyor. Neelay'e sorarsanız, bir tane inci işte. O sırada *gerçek* bir soruna toslamış durumda: Uçurtmanın müziğin ritmine göre nasıl dans edeceği. Çıktı sayfalarını çevirip dururken çözüm bir anda dank ediyor: İç içe iki döngü. Tanrılar bunu zihnindeki kara tahtaya fosforlu tebeşirle yazıyor sanki. Kendi kendine, "*Tabii ya!*" diyor heyecanla.

Bütün sınıf gülmeye başlıyor. Bayan Gilpin o anda, "Bebeğin ölmesini kimse istemez, değil mi?" diye sormuş.

Bayan Gilpin'in sesi gülüşmeleri bıçak gibi kesiyor. "Neelay. Ne yapıyorsun sen?" Neelay cevap vermemesi gerektiğini biliyor. "Ne var o klasörde?"

"Bilgisayar ödevi." Bu saçma cevap üstüne bütün sınıf bir kez daha kahkahayı basıyor.

"*Bilgisayar kursuna mı* gidiyorsun?" Neelay başını iki yana sallıyor. "Getir onu buraya."

Neelay öğretmen masasına doğru giderken, yarı yolda ayağı

takılmış gibi yapıp bileğini burkmayı düşünüyor. Klasörü öğretmenine veriyor. Kadın sayfaları çeviriyor. Çizimler, akış şemaları, kodlar. Kaşlarını çatıyor. "Otur yerine."

Neelay oturuyor. Bayan Gilpin, Steinbeck'e dönerken, haksızlık ve utanç çamuruna batıyor. Zil çalıp sınıf boşaldıktan sonra tekrar Bayan Gilpin'in masasına gidiyor. Kadının ondan niçin nefret ettiğini biliyor. Neelay'in türü onunkinin sonunu getirecek.

Bayan Gilpin kareli kâğıda karelerden oluşan uçurtmaların çizili olduğu sayfayı açıyor. "Ne bu?"

Ne Uttarayan'dan ne de Neelay'inki gibi bir babanın çocuğu olmanın ne demek olduğundan haberi var. Vallejo'dan gelmiş bir sarışın. Makineler onun düşmanı. Mantığın insan ruhundaki bütün güzellikleri öldürdüğünü düşünen biri. "Bilgisayarla ilgili şeyler."

"Sen zeki bir çocuksun, Neelay. İngilizeyi neden sevmiyorsun? Cümle şemalarında çok iyisin." Cevap bekliyor ama sessizliği bozan yine kendisi oluyor. Parmağıyla tık tık klasöre vuruyor. "Bu oyun gibi bir şey mi?"

"Hayır." Onun kast ettiği anlamda değil.

"Okumayı sevmiyor musun?"

Neelay kadın için üzülüyor. Okumanın nasıl bir şey olabileceğinden haberi bile yok. Galaktik İmparatorluk ve düşmanları Samanyolu denen spiralin dört bir yanında yüz binlerce yıl süren savaşlarda çarpışırken, o tutmuş üç tane fakir Meksikalıya üzülüyor.

"*Özel Bir Barış*'ı sevdiğini sanmıştım."

Neelay kitabı sevmemiş değil. Hatta üzerinde küçük bir yumruk etkisi yaratmış. Ama bunun kişisel eşyasını geri almakla ne ilgisi olduğunu anlamıyor.

"*İnci* ilgini çekmiyor mu? Bu kitap *ırkçılıkla* ilgili, Neelay."

Neelay dünya dışı varlıklarla ilk temasını yaşar gibi öylece durup gözlerini kırpıştırıyor. "Klasörümü geri almam mümkün mü acaba? Bir daha sınıfa getirmeyeceğim."

Bayan Gilpin'in yüzü buruşuyor. Ona ne türden bir ihanet et-

tiğini Neelay bile görebiliyor. Kadıncağız aynı tarafta olduklarını sanırken, Neelay birkaç hafta içinde ellerinden kayıp düşmana dönüşmüş durumda. Bayan Gilpin klasöre dokunarak bir kez daha kaşlarını çatıyor. "Şimdilik bende kalacak. İkimiz yeniden aynı dili konuşmaya başlayıncaya kadar."

Birkaç yıl içinde, öğrenciler bundan çok daha azı için öğretmenlerini vurmaya başlayacak. Neelay gün sonunda kadının ofisine gidiyor. Zihnini içten bir reform hissiyle dolduruyor. "Dersinizde klasörümdeki konuya çalıştığım için çok özür dilerim."

"*Çalışıyor muydun*, Neelay? Yaptığın bu muydu?"

Bayan Gilpin itiraf etmesini istiyor. Sınıfın geri kalanı edebiyatın incilerini çıkarmak için canla başla çalışırken oyun oynamanın tehlikelerinden onu kurtardığı için teşekkür etmesini istiyor. Babasının uçurtması için yaptığı elli saatlik çalışma bir metre ötede, ulaşılmaz bir mesafede. Bayan Gilpin onu küçük düşürmek istiyor. Neelay'in içindeki öfke patlıyor. "Şu lanet olası klasörü alabilir miyim? Lütfen?"

Bu söz kadının yüzüne tokat gibi çarpıyor. Öğretmen gözlerinde kararlı bakışlarla ona savaş açıyor. "Bu ihtar nedenidir. *Öğretmene* küfrettin. Bakalım annenle banan buna ne diyecekler!"

Neelay'in kanı çekiliyor. Annesi onu bir yığın *jhatka** et gibi tek bir tokatla yere serecek.

Bayan Gilpin saatine bakıyor. Neelay'i müdüre yollaması için çok geç. Erkek arkadaşı on dakika sonra onu almaya gelecek. Klasöründeki sayfaları hiyeroglifle dolduran bu Hintli çocuğun domuzluğuna birlikte gülecekler. Oyun oynamadığını iddia etmesine. Öğretmen bir otorite abidesine dönüşüyor. "Yarın ilk zil çalmadan önce tekrar buraya geleceksin. Hak ettiğin cezayı o zaman konuşuruz."

Çocuğun nabzı güm güm atarken gözleri yanmaya başlıyor.

"Gidebilirsin." Bayan Gilpin'in kaşları emredercesine kalkıyor. "Yarın. Sabah tam yedide."

***

Hinduizm ve Sihizm'de helal olan, kesilecek hayvanı tek hamleyle öldürme şekli. –*çn*

Neelay'in düşünmesi lazım. Otobüse binmeyip eve doğru yürümeye başlıyor. Orta yarımadanın cenneti taklit etiği tekinsiz günlerden biri – hava yirmi derece ve açık, yoğun defne ve okaliptus kokularıyla kaplı. O bildik güzergâhta ayak sürüye sürüye normal hızının yarısında yürüyerek insanların çok yakında yıkıp yeniden yapmak için bir buçuk milyona satın alacağı tek katlı mütevazı orta sınıf evlerini geçiyor. Bir öğretmene küfrettiği için eski güzel hayatı iki korkunç sözcükle birlikte paramparça olacak. Beyazlara ettiği bu saygısızlık babasını felce uğratacak. *Sabır, Neelay. Temkinli olmak. Unuttun mu? Unuttun mu?* Haberi bütün Hintli gurbetçiler duyacak. Annesi utançtan ölecek.

Üç otobanla kuşatılmış o mahallede, iki yanı ağaçlarla kaplı sokakların parmak izi kıvrımları boyunca yürüyor. Eve dört blok kala annesiyle babasının onu hava almaya zorladığı zamanlarda gittiği yere, parka dalıyor. Parktaki yol hayal gibi dallarını California'nın İspanya'nın en uzak ileri karakol mevkisi olduğu günlerde yaymaya başlamış olan, ona sıra dayağı atmak için iki yanına dizilmiş gibi görünen, yere yakın *encina*'ların arasından kıvrılıyor. Bu türü daha önce fark etmişse bile, ancak filmlerde görmüş olabilir: Sherwood ve Bagworthy'deki, hacıları korkutup serserilere zorluk çıkaran ormanların muadillerindeki ağaçlar. Hollywood'un ağaca ihtiyacı olduğunda, en yakındaki yayvan yapraklı ağaç kâfi oluyor anlaşılan.

Onu çağıran, tuhaf, hayal gibi, eğri büğrü şeyler. Kocaman yatay bir dal dinlenmeye yatar gibi yere doğru uzanıveriyor. Neelay tek bir hareketle o alçak dala çıkıyor ve kıvırta kıvırta ilerleyip tüneyecek bir yer bularak yedi yaşına geri dönmüş gibi oraya oturuyor. Orada, mahvolan hayatını gözden geçiriyor. Tek bir destekle havada durur gibi görünen o çılgın pırnal meşenin tepesinden aşağıdaki kaldırıma, bir sopayla çakıl taşlarına vuran iki çocuğa ve sosis köpeğini gezdiren beyaz saçlı kambur kadına bakarken, sefil hayatını olduğu gibi Bayan Gilpin'in gözlerinden görebiliyor. Kadın onu azarlamakta haksız değil. Yine de *ona ait* bir şeye el koymuş durumda. Yaşanan felaketin bütünü, o karga yuvasından bakıldığında, Bayan Gilpin'in ahlaki belirsizlik diyebileceği şeyi içeriyor.

Neelay meşenin o kopkoyu, eğri dalında, *Özel Bir Barış*'taki iki çocuğa yer açıyor. İki çocuğun kendi nehirlerinin üzerindeki ağaçta hazırlık okuluna giden beyazların savaş ve aşk oyunları oynayışını izliyor. Çok aşağılarda, California'nın kahverengi-yeşil manzarası dalların bir esintiyle her oynayışında, hoplayıp sıçrıyor. Neelay annesiyle babasının dünyasına dair bir şey bilmese de, matematik kadar kesin olan bir şey var. Utanç, Hintliler için, ölümden daha beter. Bayan Gilpin onları arayıp işlediği suçu hemen yetiştirmiş olabilir. Bunu düşününce başı zonkluyor, diline metal tadı geliyor. Annesinin bağırıp çağırdığını duyuyor: *O sarı çıyana karşı bütün aileni küçük düşürdün!* Yaptığı her şey çok geçmeden teyzeler ve halalar, amcalar ve dayılarla dolu uzak bir ülkede de duyulacak.

Altın Eyalet'te yaşayıp çalışabilme hakkını kazanmak için yıllar yılı görünmez bir adam gibi yaşamış olan babası: Bir çocuğun Amerikalı bir yetkiliye karşı geldikten sonra hayatta kalabileceğini düşünecek kadar kibirli olabildiğine inanamayarak, dehşet içinde Neelay'e bakıyor.

Kafası allak bullak kodlarla dolu olan Neelay, meşe ağacındaki kartal yuvasından aşağıdaki park yoluna bakıyor. Zihninde bir ampul yanıp sönüyor, kısa yoldan nasıl huzura ereceğini görür gibi oluyor. Kendini bir parça hırpalanmış gibi gösterirse, biraz sempati oyu kazanabilir. Yaralı bir çocuğu kimse dövmez. Eski *Alacakaranlık Kuşağı* bölümlerini izlediğinde olduğu gibi, boynundan dehşet dolu tatlı bir ürperti geçiyor. Çok manyakça bir fikir. Durumu kabullenip eve gitmek ve cezasına razı olmak zorunda. Resmin tamamına, bir süreliğine göreceği son resme iyice bir bakmak için öne doğru eğiliyor. Annesiyle babası aylar boyu odasından çıkmama cezası verecek.

Neelay içini çekiyor. İnmek için alttaki dala basıyor. Ayağı kayıyor.

O an dalların silkinip silkinmediğini düşünmek için çok zamanı olacak. Ağacın ona garezi olup olmadığını. Düşerken büyük dallar orasına burasına çarpıyor. Neelay'i tilt oynar gibi oraya buraya savuruyor. Zemin hızla yaklaşıyor. Beton yola, kuyruk sokumunun üstüne düşünce, omurgası en altından çatlıyor.

Zaman duruyor. Neelay parçalanmış sırtının üzerinde yatarak havaya bakıyor. Üstünde süzülen kubbe paramparça olup her yerine yağmak üzere olan çatlak bir kabuk. Binlerce –yüz binlerce– yeşil uçlu yavru balık birbirinden ayrılarak üzerini kaplıyor, dualar ederek tehditler savuruyor. Kabuk çözünüyor; ağaç berraklaşıyor. Ağacın gövdesi her yeri kaplayan metropolis yığınlarına, enerji ve güneş sıvısıyla nabız gibi atan birleşik hücrelerden ağlara, uzun ince sazlardan yükselen suya dönüşüyor, daire şeklinde birleşerek boru hâline gelen sazlar erimiş mineralleri şeffaf ince dalların gitgide daralan tünellerinden yukarı taşıyor ve güneşin yarattığı besinler tüplerden içlerine dolarken dalgalanan yaprakların uçlarından dışarı atıyor. Milyarlarca bağımsız parçadan oluşan bir asansör uzayarak yükselip uzaya ulaşıyor ve havayı gökyüzüne, gökyüzünü yeraltının derinliklerine getirip götürerek hiçliğin içinden olasılığı bulup çıkarıyor: Neelay'in görüp görebileceği, kendi kendini yazan en kusursuz kod. Derken gözleri o şokla kapanıyor ve Neelay bilincini yitiriyor.

Günler sonra hastanede yatağa bağlanmış ve her yeri mengenelere sokulmuş hâlde uyanıyor. Kollarıyla bacakları tüp gibi şeylerin içinde hareketsiz. İki kulağından bastıran takoz benzeri şeyler başını kıskaca almış. Tavan dışında bir şey göremiyor ve gördüğü şey mavi değil. Annesinin, "Gözleri açıldı," diye bağırdığını duyuyor. Sanki kötü bir şeymiş gibi, neden hıçkıra hıçkıra bu sözü tekrarladığını anlayamıyor.

Uyuşturuculu bir bilinçsizlik bulutu içinde yatıyor. Bazen şehirden daha büyük bir mikroişlemcinin içine depolanmış bir dizi kod gibi. Bazen en sonunda, makineler nihayet kendi hayal gücünün hızına ulaşabildiğinde yaratacağı o sürprizlerle dolu ülkedeki bir gezgin. Bazen canavara benzeyen, dört bir yana yayılan helezoni filizler peşinden kovalıyor.

Her yeri deliler gibi kaşınıyor. Belden üstteki her bir noktada ulaşamadığı bir yangın var. Yeniden yeryüzüne düştüğünde, annesini orada, yatağının yanındaki koltuğa kıvrılmış hâlde buluyor. Neelay'in solunumundaki değişim onu uykusundan

uyandırıyor. Nedense babası da orada. Neelay kaygılanıyor; işte olmadığını fark ettiklerinde patronları ne der?

Annesi, "Ağaçtan yere indin," diyor.

Neelay noktaları birleştiriyor. "Düştüm mü?"

"Evet," diyor annesi çıkışır gibi. "Öyle oldu."

"Bacaklarım niye bu tüplerin içinde? Bir şeyleri kırmayayım diye mi?"

Annesi parmağını havada salladıktan sonra dudağına götürüyor. "Her şey yoluna girecek."

Annesi böyle şeyler söyleyen biri değil.

Hemşireler serumla verilen ağrı kesicilerle onu rahatlatıyor. Uyuşturucuların etkisi geçince içini bir sıkıntı sarıyor. Ziyaretine gelenler oluyor. Babasının patronu. Annesinin konken arkadaşları. Dudak egzersizi yapar gibi gülümsüyorlar. Rahatlıkları Neelay'in ödünü kopartıyor.

"Büyük bir şey atlattın," diyor doktoru. Ama Neelay bir şey atlatmış değil ki. Vücudu belki. Avatarı. Ama o? Kodunda mühim bir değişiklik yok.

Eli yanına düşerken hafifçe titreyen, gözleri duvarın yukarısındaki bir yere sabitlenen doktor iyi biri. "Şu mengene gibi şeyleri bacaklarımdan çıkaramaz mısınız?" diye soruyor Neelay.

Doktor başını sallıyor ama kabul eder gibi değil. "Önce biraz düzelmen gerek."

"Hareket ettiremedikçe delirecek gibi oluyorum."

"Sen iyileşmeye bak. Sonra neler olacağını o zaman konuşuruz."

"Hiç olmazsa şu botları çıkaramaz mısınız? Ayak parmaklarımı bile kıpırdatamıyorum."

Derken birden anlıyor. Daha on iki yaşında bile değil. Yıllar boyu kendi tasarladığı bir yerde yaşamış. Sayısız güzel şeyi artık yaşayamayacağı aklına bile gelmiyor. O yer, embriyo hâlindeki o cennet hâlâ onun.

Ama annesiyle babası: Esas *onların* hayatı kararıyor. Neelay'in hatırlamayacağı korkunç saatler, inanamazlıkla ve umutsuz pazarlıklarla geçen günler yaşanıyor. Yıllar yılı doğaüstü çözümlere, alternatif tıbba, mucize tedavilere başvuruluyor. Annesiyle baba-

sının sevgisi uzun zaman boyunca cezasını daha da kötüleştiriyor ama sonunda her şeyi mokşaya* bağlayıp oğullarının sakat olduğunu kabulleniyorlar.

Neelay günler sonra hâlâ traksiyon yatağında. Annesi bir işi halletmek için odadan çıkıyor. Çıkması belki de tesadüf değil. Kapıdan bütün sıcaklığı ve enerjisiyle giren öğretmeni, hatırladığından daha güzel.

"Bayan Gilpin. Vayy!"

Kadının yüzünde bir gariplik oluyor. Ama bu yeni bakış açısından, alttan bakıldığında, herkesin yüzü bir garip görünüyor zaten. Bayan Gilpin yaklaşıp omzuna dokunuyor. Neelay geriliyor.

"Neelay. Seni gördüğüme sevindim."

"Ben de sizi gördüğüme sevindim."

Öğretmenin bütün gövdesi titriyor. Neelay'in düşündüğü: *Bacaklarımdan haberi var. Bütün okul biliyor.* Şöyle demek istiyor: *Dünyanın sonu değil ki. O* dünya çok da önemli değil, en azından. Bayan Gilpin sınıftan ve okumaya başladıkları yeni kitaptan söz ediyor. *Algernon'a Çiçekler*. Neelay kitabı kendi başına okuyacağına söz veriyor.

"Herkes seni çok özledi, Neelay."

"Bakın." Neelay duvara annesinin bantladığı, bütün dokuzuncu sınıf tarafından imzalanmış katlamalı dev kartı gösteriyor. Bayan Gilpin gözyaşlarına boğuluyor. Neelay ne yapacağını bilemiyor. "Sorun değil," diyor öğretmenine.

Kadın çılgınca bir umutla aniden başını kaldırıyor. "Neelay. Düşünemedim... Biliyorsun, ben böyle bir şeyi asla..."

Neelay, "Biliyorum," derken, artık kadının gitmesini istiyor.

Bayan Gilpin parmaklarını iyice açıp avuçlarıyla birlikte bastırdığı yüzünü geriye itiyor. Sonra elini çantasına sokup Neelay'in defterini çıkarıyor. Babası için yazdığı uçurtma programı. "Bu şey senin. Ben bunu asla..."

---

* Hinduizmde sürekli bedenlenme döngüsünden özgürleşebilmek için yaşanması gerekenler. –*çn*

Neelay öyle mutlu oluyor ki Bayan Gilpin'in sonradan neler dediğini duymuyor bile. Defterin yok olup gittiğini, ağacın onu üstünden atmasından önceki yaşamına ait, asla geri alamayacağı birçok şeyin arasına karıştığını sanmış.

"Teşekkür ederim. Ah, çok teşekkür ederim!"

Bayan Gilpin'den bir inilti kopuyor. Neelay başını kaldırınca da, kadın dönüp kaçıyor. Neelay'in üzüntüsü ancak defteri açıncaya kadar sürüyor. Sonra yatarak kurtarılmış sayfaları çevirirken her şeyi hatırlıyor. Onca çalışma, onca iyi fikir – *hepsi yerli yerinde.*

Altı yıl geçiyor. Ergenlik Neelay Mehta'yı çok değiştiriyor. Çocuk hızla uzayarak inanılmaz bir yaratığa dönüşüyor: On yedi yaşında, bir doksan sekiz boyunda, altmış sekiz kilo, tekerlekli sandalyesiyle bütünleşmiş birine. Gövdesi uzadıkça uzuyor. İncecik dallara dönüşen bacakları bile saçma sapan uzuyor. Yanakları kıtasal levhalar hâlinde yayılırken yüzünde balık sürüsü misali sivilceler beliriyor. Bir zamanlar pürüzsüz olan mahrem yerlerinden siyah ve sert kıllar çıkıyor. Sesi sopranodan yüksek tenora geçiş yapıyor. *Rishi* topuzu yapmasa da, saçlarını Keş kuralına uyan Sih'ler kadar uzun tutuyor. Saçlarının uzun yüzünün iki yanından kalın sarmaşıklar gibi kemikli omuzlarına dökülmesine izin veriyor.

Hareketli metal aksamının üzerinde yaşıyor – düşüncenin tuhaf bölgelerinde durmaksızın seyreden bir yıldız gemisinin kaptan koltuğunda. Yürüme kabiliyetini yitiren insanların bazıları şişmanlar. Ama o insanlar yemek yer. Neelay'e ise günde elli sentlik ay çekirdeği ve kafein içeren iki gazlı içecek yetiyor. Boş yere kalori harcadığı da söylenemez tabii. Sabahları ona özel yapılmış çalışma masasına gittiğinde, masaüstü bilgisayarının ve tüplü monitörünün ondan daha fazla enerjiye ihtiyacı oluyor. Parmakları klavyenin tuşlarında uçuşurken gözleri ekranı tarayıp duruyor ama prototip yaratımlarını günde on sekiz saatik çalışmayla ve özenle, komut komut ortaya çıkarırken, beyni kayda değer miktarda glükoz yakıyor.

Stanford'a iki yıl erken kabul ediliyor. Kampüs El Camino'nun biraz yukarısında. Bilgisayar bilimleri bölümü babasının çalıştığı

şirketi kuranların cömert bağışlarıyla zenginleşerek gelişmekte. Neelay zaten on iki yaşından beri kampüsün gediklisi. Birinci sınıfa resmi olarak başlamasından çok önce, bilgisayar bilimlerindekilerin gerçek maskotuna dönüşmüş durumda. *Bilirsin: Havalı koltuğuyla gezen şu Hintli ektomorf çocuk.*

Çiftlik'teki altı ayrı binanın derinliklerinde bir şey doğuyor. Bir gece içinde dört bir yanda sihirli fasulye sırıkları bitiyor. Bodrumdaki bilgisayar laboratuvarında, Neelay'in takıldığı ve kod yazdığı yerde muhabbetler dönüyor. Kod yazanlar sessiz sakin tipler olabilir ama pazar geceleri başlarını *do-loop*'larından biraz olsun kaldırıp litrelik gazlı içecekleri azar azar paylaşarak pizzaları bölüşürken biraz da felsefe yapıyorlar.

"Bizler evrimin üçüncü perdesiyiz," diyor biri. Açık duran ağzından soslar süzülüyor.

Bu fikre hepsi katılır gibi. İlk aşama çağlara yayılan biyoloji. Ardından kültür gelip dönüşüm hızını birkaç yüzyıla indirgiyor. Şimdiyse her yirmi haftada bir yeni bir dijital nesil gelmekte, her alt program bir sonrakini hızlandırmakta.

"Transistör sayıları on sekiz ayda bir ikiye katlanan çipler mi..? Ne diyeyim, Moore yasasını *ciddiye* almak lazım, abi."

"Hayatımızın sonuna kadar böyle kaldı diyelim. Bir altmış yıl daha yaşayabiliriz."

Bu çılgın hesap kıkırdaşmalara yol açıyor. İkiye katlanan kırk dönem. Masaldaki satranç tahtasının üstünde stratosfere kadar yükselen pirinç yığınları.

"Trilyon katı bir artış. Şimdiye kadar yazılmış en iyi şeyden milyon çarpı milyon kere daha derin ve zengin programlar."

Ayık bir şaşkınlık içinde öylece kalıyorlar. Neelay başını el sürülmemiş pizzasının üstüne eğip bir analitik geometri problemine bakar gibi pizzanın kenarlarına bakıyor. "Canlı şeyler," diyor kendi kendine konuşur gibi. "Kendi kendine öğrenen. Kendi kendini yaratan." Odadaki herkes buna gülse de, bahsi ikiye katlıyor. "Öyle hızlı olacak ki bir zamanlar bizim de var olduğumuzu bile unutacaklar."

Kodlar ilk başlarda paylaşılmak üzere yazılıyor. Paylaşımcılık had safhada. Neelay tohum hâlinde herkesle paylaşılmış harika bir program buluyor. Sonra programı detaylandırıp yeni özellikler ekleyerek 1200 baud modemini açıyor ve biraz daha geliştirmek isteyebilecek insanların görmesi için kaynağı yerel bir elektronik bülten tahtasına yüklüyor. Yaratıkları çok geçmeden tüm dünyadaki sunuculara yayılıyor. Tüm dünyadan insanlar veri havuzlarına gündelik olarak yeni türler ekliyor. Kambriyen Patlaması milyar katı hızla yeniden gerçekleşiyor sanki.

Neelay Japon filmlerinden fırlama bir canavarın bütün dünya metropollerini yediği sıra tabanlı bir strateji oyunu olan ilk şaheserini ücretsiz olarak paylaşıyor. Yüklenmesi kırk beş dakika sürdüğü hâlde onlarca ülkeden yüzlerce kişi oyunun üstüne atlıyor. Oyunu oynamak boş zamanınızı canavarların Tokyo'yu yediği gibi yiyorsa, ne olmuş yani? İkinci oyunu da –İspanyolların el değmemiş Meksika ve Peru'yu talan edişi– bedava yazılım olarak çok tutuyor. Sırf oyun stratejilerini paylaşmak için bir Usenet grubu kuruluyor. Oyunu her oynayışınızda jeolojik olarak gerçekçi, yepyeni bir Yeni Dünya kuruyorsunuz. Marketlerde poşet taşıyan çocuklar kendilerini yiğit Cortez gibi hissediyor.

Oyunlarının taklitleri türüyor. Koltuğa bağımlı bir hayatı olan Neelay, insanlar ondan çaldıkça kendi daha iyi hissediyor. Verdikçe, daha fazlasına sahip oluyor. Bodrum kattaki bir laboratuvarda tekerlekli sandalyesine çakılıp kalmışken yepyeni kıtalar görebiliyor. Hediye ekonomisi –esaslı komutların bedavaya kopyalanabilmesi– sonunda yetersizliğine çare olup kalbinin derinliklerindeki açlığı şifalandırmayı vadediyor. *Neelay Mehta* adı öncüler arasında ufak çaplı bir efsaneye dönüşüyor. Elektronik ilan tahtalarında ve oyunlarla ilgili haber gruplarında herkes ona teşekkür ediyor. Üniversiteli çocuklar sohbet odalarında ondan bir Tolkien karakteri gibi söz ediyor. İnternette makineler olmadan hareket edemeyen, ıssız adaya düşmüş sıskacık bir tip olduğunuzun anlaşılması mümkün değil.

Neelay'in on sekizinci yaş gününde, cennetin etrafında çitler filizlenmeye başlamış durumda. Eskiden paylaşımcılığa inanan

program yazarları telif haklarını koruyup resmen para kazanmaya başlıyorlar. Hatta işi özel şirketler kurmaya kadar vardırıyorlar. Aslına bakılırsa, hâlâ kilitli torbalara konmuş disketleri satıyorlar ama işin gidişatı ortada. Ortak alanların çevresine çitler örülecek. Hediyeleşme kültürü beşikte boğulacak.

Neelay bu ihaneti Ev Yapımı Kulüp'ün haftalık toplantılarında avaz avaz haykırıyor. Boş zamanlarını piyasaya sunulan en ünlü oyunlardan birini yeniden yaratıp geliştirerek kopyasını bedava yazılım olarak paylaşmak için harcıyor. Hak ihlali mi? Belki. Ama sözüm ona telifli olduğu söylenen oyunların hepsi de on yılların karşılıksız emeğinden yararlanıyor zaten. Neelay bir yıl boyunca yoldaşlarıyla anarşistlerin ormanında, üzerinde büyüdüğü topraklarda yaşanan kahramanlıklardan daha yaşlı bir koca meşenin altında kamp kuran Robin Hood'u oynuyor.

Dört ay boyunca gelmiş geçmiş en müthiş bedava oyun olmasını planladığı, rol oynamaya dayalı bir uzay operasının üstünde çalışıyor. Grafikler altmış dört muhteşem renkle hayat kazanan yüksek çözünürlüklü on altı bitlik *sprite*'lar. Neelay gezegenlerinde yaşayacak gerçeküstü yaratıklar bulmak amacıyla dolaşmaya başlıyor. Bir ilkbahar akşamı geç saatte koltuğunu Stanford'ın ana kütüphanesine sürüp altın çağda basılmış ucuz bilimkurgu dergilerini inceliyor ve Dr. Seuss kitaplarını karıştırıyor. Resimler çocukluğunda baktığı ucuz Vişnu ve Krişna çizgi romanlarındaki çılgın bitkileri andırıyor.

Biraz ara vermiş olmak için kampüsü aşıp laboratuvarlarda neler döndüğüne bakmak üzere Serra Mall'a kadar gidiyor. Oraları dokuz ay boyunca lezzetlendiren o tatlı kusursuzluk içinde, hava kararmak üzere. Birinci şahıs bir macera oyununda ilerlercesine, bir ağ gibi yayılan laboratuvardaki kendi bölmesine gidiyor. Sağ tarafında The Oval'ın palmiyelerle kaplı görkemli yolu kıvrılıyor. Solunda, sahte İspanyol Romanesk tarzı revaklı avluların arkasından başını uzatan Santa Cruz Dağları var. Bir zamanlar, başka bir hayatta, anne babasıyla birlikte sekoyaların altındaki patikalardan Skyline'a doğru yürümüşlüğü var. Dağların ötesinde, tekerlekli sandalyeyle bindiği minibüsle yarım saat-

lik mesafede, deniz uzanıyor. Kumsallar ve koylar ona yasak değil. Daha üç ay önce gitmiş. Birkaç arkadaşı onu kıyıya yakın bir yere taşıyıp kumların üzerine yerleştirmiş. Orada oturup dalgalara bakarak suya dalıp dalıp çıkan sahil kuşlarını izlemiş ve kuşların türlü çeşit sızlanışlarını dinlemiş. Saatler sonra, arkadaşları yüzmekten, frizbi atıp tutmaktan, kumların üstünde kovalamaca oynamaktan sıkıldığında, denize doyamayan bir tek oymuş.

Rampadan dönüp ana avludaki Memorial Court'a girerek Rodin'in, gerçeğiyle aynı boyutlardaki *Calais Burjuvaları* heykelini geçiyor. Uzun bir gece olacağı için sabaha kadar yetecek abur cuburu stoklamak zorunda. Tam gaz iç avluya girip en iyi yiyecek içecek otomatlarının olduğu Union'a açılan arka çıkışa doğru gidiyor. Galaksiler arası planlarına dalıp gittiği için, şapelin fotoğrafını çeken bir grup Japon turisti ezip geçmesine ramak kalıyor. Özür dileyerek geri geri giderken ilk kez yurtdışına çıkmış bir kadının ayak parmaklarının üstünden geçiyor. Kadıncağız utanç içinde iki büklüm oluyor. Neelay kendini o keşmekeşten kurtarıp sandalyeyle aşırı solcu bir tipe çarparak başını kaldırıyor. Orada, şapel kapısının hemen yanındaki araba kadar bir saksının içinde, hayatında gördüğü en akıl uçuklatıcı şey, fil rengi dev bir soğana benzeyen koca bir organizma var. Galaksiler arası operası için, tam aradığı şey. Uzaydaki bir solucan deliğinin karşı tarafından, yakınlardaki bir yıldız sisteminden gelen canlı bir halüsinasyon. Peyzajcılar dün gece karanlıkta kimseye görünmeden getirip oraya koymuş olmalı. Ya da aylardır her akşam önünden geçtiği hâlde hiç fark etmemiş.

Sandalyesini ağacın yanına sürüp kahkahalar atıyor. Ağacın gövdesi ters duran dev bir hindi şırıngası gibi. Dalları anlamsız açılarla oraya buraya doğru uzanmış. Uzanıp ağacın kabuğuna dokunuyor. Mükemmel. Absürt. Sanki bir iş çevirir gibi. Üstündeki minik plakada şöyle yazıyor: *BRACHYCHITON RUPESTRIS*. QUEENSLAND ŞİŞE AĞACI. Hiçbir şey için özür dilemeyen ve pek bir şey anlatmayan bir isim. Bu şey de en az Neelay kadar uzaylı bir istilacı.

Hangisinin daha inanılmaz olduğunu bilemiyor: Ağaç mı yoksa daha önce hiç fark etmemiş olması mı? Göz ucunda şekiller titreşiyor. Arkasında bir işler çevriliyor. Yoğun şekilde izlen-

diğini hissediyor. Kafasının içinde sessiz bir koro şarkı söylüyor: *Dön, bak. Dön de gör!* Tekerlekli sandalyeyi döndürüyor. Hiçbir şey olması gerektiği gibi değil. Revaklı avlu tamamen değişmiş. Tek bir hiper sıçramayla intergalaktik bir arboretuma düşmüş. Öfkeli yeşil spekülasyonlar dört bir yandan ona el sallıyor. Başka dünyaların iklimleri için yaratılmış varlıklar. Çeşit çeşit alışkanlıkları ve profilleri olan çılgınlar. Dinozorları bile zıpçıktı gibi gösterecek kadar eski çağlardan kalma şeyler. İşaret edip duran bütün bu duyarlı varlıklar onu oturduğu yerde afallatıyor. Neelay hayatında uyuşturucu kullanmamış ama kullanmak böyle bir şey olsa gerek. Krem rengi ve sarı tüyler; yere değmeden buharlaşan eflatun bir şelale. Sekiz dev saksıdan manyakça bir deneyin ürünleri gibi onu çağıran ağaçların her biri başka bir yıldız sistemine doğru giden minyatür birer yıldız gemisi.

Neelay sandalyesiyle avluyu turluyor. Belden aşağısı tutmayan vücudu daire hâlinde dikilmiş, ışıldayarak tur atışını izleyen konseyin bakışları altında kasılıyor. En az ilki kadar uzaylı gibi görünen, Seuss kitaplarından fırlama başka bir canavarın yanından geçiyor. Plakayı okuyor: Şu an bile günde elli bin dönüm küçülen Brezilya ormanlarından gelme bir floş ağacı. Gövdesi keskin uçlu siğil misali konilerle, türleri on milyonlarca yıl önce tükenmiş hayvanlara yem olmamak için geliştirdiği dikenlerle kaplı.

Neelay bir saksıdan ötekine gidip varlıklara dokunuyor, hepsini kokluyor, hışırtılarını dinliyor. Sıcak adalardan ve kurak topraklardan, Orta Asya'da daha yeni açılmış vadilerden gelmişler. Mendil ağacı, jakaranda, çöl kaşığı, kâfur ağacı, alev ağacı, tüylü pavlonya, kurrajong, mor dut: Neelay onları uzak gezegenlerde ararken, bu avluda pusuya yatmış onu bekleyen dünya dışı canlılar. Kabuklarına dokunduğunda hissettiği şey, tenlerinin hemen altında, gezegenlerde yaşayan koca uygarlıklar gibi kaynaşan hücre toplulukları.

Japon turistler Galvez'deki otobüslerine binip gözden kayboluyor. Neelay boşalan alanda yırtıcı kuştan kurtulmuş bir tavşan gibi kıpırdamadan duruyor. En fazla birkaç saniye yalnız kalıyor. Fakat uzaylı istilacılar o kısacık arada limbik sistemine bir fikir

zerkediyor. Tüm dünyada eşzamanlı olarak sayısız insanın oynayacağı, gelmiş geçmiş her şeyden milyar kat daha detaylı bir oyun olacak. Oyunu yaratacak kişi Neelay. On yıllar boyunca adım adım, evrimsel aşamalar hâlinde meydana getirecek. Oyuncular doğrudan milyonlarca farklı türle dolu, capcanlı, nefes alan, animist, fena hâlde oyuncunun yardımına ihtiyaç duyan bir dünyanın ortasına bırakılacak. Oyunun amacı umutsuz durumdaki bu yeni dünyanın sizden ne istediğini anlamak olacak.

O an geçiyor ve Neelay kendini yine Stanford'ın iç avlusunda buluyor. Gördüğü o neredeyse dini ve koyu yeşil şey tekrar Platoncu gölgesinin, ağaçların içine çekilerek kayboluyor. Neelay az önce gördüğü, beyninin bir şekilde kavradığı, Moore yasası eğrisinin öteki ucunda gözden kaybolan şeye tutunarak hiç kıpırdamadan duruyor. Okulu bırakması gerekecek. Artık derslere ayıracak zamanı yok. Hızını bu uzun vadeli işe göre ayarlamak zorunda. Üstünde çalıştığı şu rol oynamalı tuhaf uzay operasını bitirip satışa çıkaracak. Dünya parası, gerçek dolarlar. Fanları kıyameti koparacak. Ülkedeki bütün forumlarda hainlerin en alçağı olarak yaftalanacak. Ama otuz parseki on beş dolara, gayet kelepir bir oyun olacak. Uzaya yaptığı bu ilk seferden elde edeceği kâr sonraki işini, orijinalini yazarken hissettiği tutkuyu katbekat aşan bir tutkuyla yazacağı ikinci oyunu finanse edecek. Böyle ufak ufak adımlarla, az önce gördüğü yere ulaşacak.

Güneş tam dağların ardında kaybolurken, Neelay revaklı avludan çıkıyor. Tepeler kendi üzerlerine düşürdükleri gölgeyle, çürük moru kayıtsız bir siyaha dönüşüyor. Yükseklerde, göremediği bir yerde, kızıl kabukları kıvrılarak soyulan manzanitalarla kaplı kayalıklar var. Kesilen ağaçlardan geriye kalan çayırları çevreleyen defneler. Turuncu kabuklarını dökerek kaygan, ıslak bir yeşile dönüşen madronelerle dolu kanyonlar. Onu sakat bırakan ağaca benzeyen Kaliforniya meşeleri kayalık uçurumlarda toplanmış. Alüvyon ve çürük iğneyaprak kokan serin sulak alanlardaki sekoyalar gerçekleşmesi binlerce yıl sürecek bir planın üstünde çalışıyor – Neelay'in kendine ait olduğunu zannettiği, artık onu kullanmaya başlamış olan planın üstünde.

PATRICIA WESTERFORD

Sene 1950 ve küçük Patty Westerford, yakında keşfedeceği Kyparissos denen oğlan gibi, geyiğine âşık oluyor. Onunki ince dallardan yapılmış ama her anlamda capcanlı. Ayrıca: Çifter çifter yapıştırılmış ceviz kabuklarından sincaplar, sığla ağacının yemişlerinden yapılmış ayılar, Kentucky kahve ağacının tohum zarflarından yapılmış ejderhalar, meşe palamudu kadehlerini şapka diye takmış periler ve cam kozalağından yapılmış vücuduna kanat olarak yalnızca iki tane çobanpüskülü yaprağı takılmış bir melek.

Bu yaratıklar için çakıl taşlı bahçe yolları ve mantar mobilyaları olan dayalı döşeli evler yapıyor. Manolyaların taçyapraklarından yapılmış yorganları serdiği yataklarda uyutuyor onları. Şehirleri ağaçların boğumlarındaki kapalı kapılar ardında kurulu bir krallığın rehber varlığı gibi göz kulak oluyor. Budak delikleri gözünüzü kısıp baktığınızda bu ağaç sakinlerinin, insanların bu kayıp akrabalarının davetkâr salonlarını gördüğünüz panjurlu pencerelere dönüşüyor. Patricia da orada, hayal gücünün yarattığı bu minyatür yapılarda, gerçek yaşamın sunabileceğinden çok daha zengin bir dünyada yaratıklarıyla birlikte yaşıyor. İçinden yeni bir vücut çıkacağından şüphe duymadan, minik ahşap bebeğinin kopan başını bahçeye ekiyor.

Dallardan yapılmış yaratıklarının hepsi konuşabiliyor ama onların çoğu da, Patty gibi konuşmaya gerek duymuyor. Patty de üç yaşına kadar hiç konuşmamış. Zekâ geriliği olduğunu düşünerek korkmaya başlayan anne babalarına, konuştuğu gizli dilin çevirisini iki abisi yapmış. Patty'yi götürdükleri Chillicothe'deki klinikte yapılan testlerin sonucunda, iç kulağında deformasyon olduğu anlaşılmış. Patty klinikte taktıkları yumruk büyüklüğündeki işitme cihazlarından nefret etmiş. Nihayet akıcı konuşmaya başladığında, düşünceleri konudan bihaber olanların anlayamadığı, yuvarlayarak söylenen sözcüklerin ardında gizli kalmaya devam etmiş. Ayı suratına benzeyen çıkık bir yüzünün olması durumu daha da kötüleştirmiş. Komşu çocukları ondan, insanlığın sınırlarında dolaşan bu şeyden kaçmış. Meşe palamudu insanlar onlardan çok daha hoşgörülü.

Patty'nin ağaç dünyasını bir tek, yuvarlayarak söylediği bütün sözcükleri de anlayan babası anlayabiliyor. Babasının Patricia'yla, iki oğlunun kabullendiği, öncelikli bir ilişkisi var. Babası onlarla top oynuyor, ebelemece oynuyor, cikletlerden çıkan karikatürleri okuyor. Ama en iyi hediyelerini küçük bitki kızı Patty'ye saklıyor.

Bu yakınlık annesini rahatsız ediyor. "Nasıl bir şey bu? Hiç iki kişilik ülke olur mu?"

Tarımsal yayım danışmanlığı yapan Bill Westerford, Ohio'nun güneybatısındaki çiftliklere yaptığı gezilere Patricia'yı da götürüyor. Patty çamdan yan panelleri olan külüstür Packard'da babasının yardımcı pilotluğunu yapıyor. Savaş bitmişken, dünya yaralarını sarmaktayken ve ülke daha iyi bir yaşamın anahtarı olan bilimle sarhoşken, Bill Westerford kızına hayatı öğretiyor.

Patty'nin annesi bu seyahatlere karşı. Kızının okulda olması lazım. Ama babasının yumuşak otoritesi baskın çıkıyor. "Benimleyken öğrendiklerini başka hiçbir yerde öğrenemez."

Kat ettikleri sürülmüş topraklarla kaplı kilometreler boyunca seyyar derslerini sürdürüyorlar. Babası ona dönüp dudaklarını göstererek konuşuyor. Patty onun anlattığı hikâyelere –yoğun, yavaş patlamalar hâlinde– gülüyor ve sorduğu soruların cevaplarını hevesle yapıştırıveriyor. Hangisi daha çoktur: Samanyolu'ndaki

yıldızlar mı yoksa tek bir mısır yaprağındaki kloroplastlar mı? Hangi ağaçlar yapraklanmadan önce, hangileri yapraklandıktan sonra çiçek verir? Ağaçların tepelerindeki yapraklar neden çoğu zaman alt taraftakilerden daha küçüktür? Bir kayın ağacının yüz yirminci santimine adını kazısan, ismin yarım asır sonra hangi yükseklikte olur?

Patty bu son sorunun cevabına bayılıyor: *Yüz yirmi santim.* Yine yüz yirmi santim. Kayın ağacı ne kadar büyürse büyüsün, hep yüz yirmi santim. Bu cevaba yarım asır sonra da hâlâ bayılıyor olacak.

Meşe palamudu animizmi böylece yavaş yavaş kendi soyunu sürdürecek şeye, botaniğe dönüşüyor. Adamın bildiği şeyi bütün ailede bir tek Patty görebildiği için, babasının tek gözde öğrencisi oluyor: Bitkiler de aynı insanlar gibi iradeleri ve bir amaçları olan kurnaz varlıklardır. Babası araba seyahatlerinde yeşilliklerin dolaylı yoldan yaratabildiği bütün mucizeleri anlatıyor. Bu gizemli olaylarda insanların hiçbir dahli yok. İklimi, bizzat havayı yaratmada, besin sağlamada başka –insanlıktan daha büyük, daha yavaş, daha yaşlı, daha dayanıklı– yaratıkların borusu ötüyor.

"Müthiş bir fikir, bu ağaçlar. Öyle müthiş ki evrim onları tekrar tekrar yeniden yaratmayı sürdürüyor."

Babası *carya ovata*'nın *carya laciniosa*'dan nasıl ayırt edileceğini öğretiyor. Okulda hikoriyle kayacık arasındaki farkı bile bilen yok. Patty'ye çok garip geliyor bu. "Sınıftaki çocuklar kara cevizi Amerika dişbudağı zannediyor. *Kör mü* bunlar?"

"Bitki körü. Âdem'in laneti. Yalnızca bize benzeyen şeyleri görebiliyoruz. Üzücü bir durum, ha, ufaklık?"

Homo sapiens'ten babası da oldukça dertli. Aile çiftlikleri dünyayı dize getiremeyen iyi kalpli insanlarla onlara tam egemenliği getirecek cephaneliği satmak isteyen şirketlerin arasında kalmış durumda. Günün getirdiği hayal kırıklığı ona fazla geldiğinde, yalnızca Patty'nin hasarlı kulaklarının duyabileceği şekilde iç çekerek diyor ki: "Ah, şehirden aşağı doğru uzanan bir dağın yamacı benim olsa."

Bir zamanlar karanlık kayın ormanlarıyla kaplı topraklardan

arabayla geçiyorlar. "Görüp görebileceğin en iyi ağaç." Güçlü ve kapkalın olduğu hâlde yine de zarif, dibe doğru asil bir şekilde genişleyen, kendi kaidesine dönüşen. Bütün ziyaretçilerini meyveleriyle cömertçe besleyen. Beyazımsı gri düz gövdesiyle ağaçtan çok taşa benzeyen. Parşömen rengi yapraklarını kışın da koruyan –yapraklar *kurur ama dökülmez*, dermiş babası– çıplak kalan komşu ağaçların içinde göze çarpan. Uçları bir şeyler sunan eller gibi havaya uzanan, aynı insan koluna benzeyen güçlü kuvvetli ve albenili dalları olan. İlkbaharda puslu ve solgun olsa da, güz mevsiminde geniş bir alana dümdüz püskürttüğü yapraklarıyla her yeri altın rengine boğan.

"Şimdi neredeler?" Hüzünle ağırlaşan sözcükler kızın ağzından daha da zor çıkıyor.

"Bunu biz yaptık." Babası gözünü yoldan ayırmasa da, Patty adamın iç geçirdiğini duyar gibi oluyor. "Çiftçiler nereleri sürmeleri gerektiğini kayınlar sayesinde anladı. Altlarında bir tarla için isteyeceğin en verimli toprakla kaplı kalker var."

Geçen yılki kuraklıkla sonraki yılın kaybolan humusu arasında, bir çiftlikten ötekine gidiyorlar. Babası ona olağanüstü şeyler gösteriyor: Birinin on yıllar önce üzerine dayadığı Schwinn bisikletin gidonunu büyütken dokusunun içine alarak büyümüş bir çınar. Birbirine sarılıp tek ağaca dönüşmüş iki karaağaç.

"Ağaçların nasıl büyüdüğüne dair çok az şey biliyoruz. Nasıl çiçeklendiklerine, dallandıklarına, yaprak döktüklerine, kendilerini nasıl iyileştirdiklerine dair hemen hiç bilgimiz yok. Birkaçını diğerlerinden ayırıp onlar hakkında bazı şeyler öğrendik. Ama ağaçlar en birbirinden ayrılamayacak, en sosyal yaratıklardır."

Babası Patty'nin suyu, havası, toprağı ve güneşi. Ona bir ağacı, kabuğunun her bir miliminin altında şimdiye dek hiç kimsenin anlayamadığı şeyler yapan hücrelerden oluşan canlı kılıfı görmeyi öğreten kişi. Onu arabayla yavaşça akan bir derenin içinde büyümüş ağaçlardan oluşmuş bir koruluğa götürüyor. "İşte! Bak. Baksana *şuna*!" Kocaman sarkık yapraklar çıkarmış bir dizi ince ağaç gövdesi. Çoban köpeğine benzeyen ağaçlar. Babası kaşığa benzeyen dev yaprakları, ezilmiş yerlerinden ona koklatıyor. As-

falt gibi buruk bir koku. Yerden kornişon turşusuna benzeyen sarı bir şeyi alıp Patty'ye veriyor. Babasını bu kadar heyecanlı gördüğü sayılıdır. Babası meyveyi çakısıyla ortadan bölünce, yumuşak iç kısım ve parlak siyah tohumlar ortaya çıkıyor. Patty etli kısmı görünce bir sevinç çığlığı atmak istiyor. Ama ağzına gelen tat karamelli puding tadı.

"Papav! Tropiklerden kaçmış tek tropikal bitki. Bu kıtaya has en büyük, en iyi, en acayip, en çılgın meyve. Burada, Ohio'da kendiliğinden yetişir. Ve bunu kimse bilmez!"

Ama *onlar* biliyor. Baba kız. Patty bu küçük koruluğun yerini hiç kimseye söylemeyecek. Kuzey Amerika çayırlarının muzu her sonbaharda bir tek ikisine ait olacak.

Duymakta, konuşmakta zorlanan Patty babasını izleyerek gerçek hazzın, insan zekâsının kayınların esintide saçtığı pırıltıdan daha önemli olmadığını bilmekte yattığını öğreniyor. İnsanlığın emin olduğu şeylerin değişeceği, batıdan gelen hava kadar kesin. *Adın gibi* bilmek diye bir şey yok. Güvenilebileceğin şeyler yalnızca mütevazılık ve bakmayı bilmektir.

Babası Patty'yi arka bahçede, kanatlı akçaağaç tohumlarından kuş yaparken buluyor. Yüzünde garip bir ifade beliriyor. Eline aldığı bir tohumla tohumu döken devi gösteriyor. "Yukarı doğru esen rüzgârların aşağı doğru esenlerden daha çok tohum döktüğünü fark ettin mi hiç? Neden acaba?"

Bu sorular Patty'nin hayatta en sevdiği şeyler. Biraz düşünüyor. "Daha uzağa gitsin diye mi?"

Babası parmağını burnuna götürüyor. "Bingo!" Ağaca bakarak alnını kırıştırıp geçmişten kalma muammaları bir kez daha düşünüyor. "Bu küçücük şeyi *buna* dönüştüren bunca madde nereden geliyor dersin?"

Patty kafadan atıyor. "Topraktan mı?"

"Bunu nasıl anlayabiliriz?"

Deneyi birlikte tasarlıyorlar. Samanlığın güney yüzüne koydukları ahşap bir teknenin içine doksan kilo toprak dolduruyorlar. Sonra üç köşeli bir kayın meyvesini kupulasından çıkarıp tartarak zengin toprağa bastırıyorlar.

"Kabuğu harflerle kaplı bir ağaç görürsen, bil ki kayındır. İnsanlar o düz, gri yüzeye bir şeyler yazmadan duramazlar. Tanrı onları affetsin. Kalplerin içine yazdıkları harflerin her yıl daha da büyüdüğünü görmek isterler. *İçine düştükleri ateş kadar acımasız, hevesli âşıklar bu ağaçlara sevdiceklerinin adlarını kazır. Heyhat, ağaçların güzellikte o kızlardan ne kadar üstün olduklarını bilmeden ve önemsemeden!*"*

Babası *kayın* sözcüğünün birçok dilde *kitap* sözcüğüne dönüşmüş olduğunu anlatıyor. *Book* sözcüğünün kendi anadillerinde de çok önceleri *beech* köklerinden türediğini. Kayın kabuklarının ilk Sanskritçe harflere de ev sahipliği yapmış olduğunu. Patty kendi küçük tohumlarının da büyüyüp harflerle kaplandığını hayal ediyor. Peki ama böyle muazzam bir kitabı yaratan madde nereden gelecek?

"Bu tekneyi altı yıl boyunca sulayıp yabani otlardan uzak tutacağız. Sen tatlı on altına girdiğinde, ağacı ve toprağı yeniden tartacağız."

Patty babasını duyuyor ve anlıyor. Bilim denen şey herhangi birinin edeceği yeminden milyonlarca kat daha değerli.

Patricia zamanla çiftçilerin ekinlerini neyin soldurduğunu ya da kemirdiğini anlamada neredeyse babası kadar ustalaşıyor. Babası da onu imtihan etmekten vazgeçiyor ve tabii ki çiftçilerin yanındayken değil, sonradan arabada, istilalar üstüne ekip olarak düşünme lüksüne kavuştuklarında, kızına danışmaya başlıyor.

Patty'nin on dördüncü yaş gününde ona Ovidius'un *Dönüşümler*'inin sansürlü bir baskısını hediye ediyor. İçine şöyle yazarak: *Ağaç ailesinin ne kadar büyük ve geniş olduğunu bilen, sevgili kızıma.* Patricia kitabı açıp ilk cümlesini okuyor:

> *Şimdi size, insanların nasıl başka şeylere dönüştüğüne dair bir şarkı söylememe izin verin.*

Andrew Marvell (1621-1678), "The Garden" şiirinden. –*çn*

Bu sözcüklerle birlikte meşe palamutlarının yüzlere, çam kozalaklarının melek vücutlarına kolayca dönüşebildiği o yere gidiyor. Kitabı okuyor. İnsanlık kadar eski, garip ve akıcı öyküler. Her nasılsa tanıdık gelen, sanki doğuştan bildiği şeyler. İnsanların başka canlılara dönüşmesinden çok, başka canlıların büyük tehlike anlarında insanların içindeki, asla bütünüyle yok olmayan vahşeti bir şekilde kendi içlerine almalarını anlatır gibi görünen hikâyeler. Patricia'nın vücudu da çoktan hiç istemediği bir şeye doğru kendi azap dolu dönüşümünü başlatmış durumda. Göğüsleriyle kalçasındaki o yeni genişleme, bacak arasında belirmeye başlayan kıllı bölge onu da daha uzun zamandan beri var olan bir hayvana dönüştürüyor sanki.

En çok insanların ağaçlara dönüştüğü hikâyeleri seviyor. Apollon onu yakalayıp bir şey yapmadan önce defne ağacına dönüşen Daphne. Orpheus'u öldüren kadınların toprağa yapışıp kalarak ayak parmaklarının köklere, bacaklarının ağaç gövdelerine dönüşmesine seyirci kalmaları. Ölen geyiğinin yasını sonsuza kadar tutabilmesi için Apollon tarafından servi ağacına dönüştürülen Kyparissos'un hikâyesini okuyor. Kılık değiştirerek babasının yatağına girdikten sonra mersin ağacına dönüşen Myrrha'nın hikâyesini okurken yüzü elma, kiraz, pancar gibi kızarıyor. Tanrı olduklarını bilmeden yabancıları evlerine almanın ödülü olarak meşe ve ıhlamura dönüştürülerek asırlar boyu birlikte olan erdemli çift Baukis ve Filemon'a ağlıyor.

Hayatının on beşinci sonbaharı geliyor. Günler kısalıyor. Gecenin erken çökmesi, ağaçlara şeker üretme projelerini durdurmaları, bütün kırılgan parçalarını döküp güçlerini korumaları gerektiği sinyalini veriyor. Hücre sıvıları azalıyor. Hücreler geçirgenleşiyor. Su gövdelerden dışarı atılıyor ya da hücre içlerinde şekerle yoğunlaşarak antifrize dönüşüyor. Kabukların hemen altındaki atıl yaşam, içinde kristalleşmesini sağlayan hiçbir şey kalmayacak derecede saflaşmış bir suyla kaplanıyor.

İşin püf noktasını babası anlatıyor. "Düşünsene! Oldukları yere sabitlenmiş hâlde, sıcaklıkları sıfırın altındaki rüzgârlarla

savrulurken, başka hiçbir koruma olmaksızın nasıl hayatta kalabileceklerini çözmüşler."

Bill Westerford o kış Packard'la bir iş gezisinden dönerken güneş battıktan sonra görünmeyen bir buz tabakasına rast geliyor. Yoldan çıkıp takla atarak bir hendeğe düşen arabadan dışarı fırlıyor. Sekiz metre uçtuktan sonra çiftçilerin bir buçuk asır önce çit olarak diktiği bir dizi yalancı portakal ağacına çarpıyor.

Patty cenazede Ovidius'dan bir bölüm okuyor. Baikus'la Filemon'un ağaca dönüştürülerek ödüllendirilmesi. Ağabeyleri acıdan aklını yitirdiğini sanıyor.

Annesinin babasına ait hiçbir şeyi atmasına izin vermiyor Patty. Bastonuyla düz tepeli şapkasını sunak gibi bir şeyin üzerine koyarak saklıyor. Kıymetli kütüphanesini koruyor – Aldo Leopold, John Muir, botanik kitapları, yazılmalarına katkıda bulunduğu tarımsal yayım kitapçıkları. Babasının kayın ağacı kazır gibi her yerini işaretlediği sansürsüz Ovidius baskısını buluyor. Cümle altlarını çizmeye daha ilk satırdan, hem de cümlenin altını üç kez çizerek başlamış: *Şimdi size, insanların nasıl başka şeylere dönüştüğüne dair bir şarkı söylememe izin verin.*

Lise işkence gibi. Orkestrada çaldığı viyola, çenesinin altında dağ yamacındaki anılarını yâd ederek inleyen bir akçaağaç. Fotoğrafçılık ve voleybol. Bitkilerinkini değilse de, hiç olmazsa hayvanların gerçekliğini anlayabilen, arkadaşım diyebileceği iki kişi var. Bütün takılardan uzak durup flanel ve denimden dikilmiş şeyler giyiyor, Swiss Army çakı taşıyor ve uzun saçlarını örüp sımsıkı başına doluyor.

Onu değiştirmeye çalışmaması gerektiğini bilecek kadar zeki bir üvey babası oluyor. İki yıl boyunca onu mezuniyet balosuna götürmenin hayalini kuran, bu hayali kalbine sokulan ak meşeden bir kazıkla mecburen öldürülen sessiz bir çocukla ilgili travma yaşanıyor.

On sekiz yaşındayken ve yazın botanik okumak için Eastern Kentucky Üniversitesi'ne gitmeye hazırlanırken, ambarın önün-

deki toprak dolu teknesinde büyüyen kayını hatırlıyor. Utançtan ölüyor: Deneyi nasıl unutabilmiş? Babasına verdiği sözü iki yıl geciktirmiş. Tatlı on altısını olduğu gibi atlamış.

Bir temmuz gününün bütün öğleden sonrasını ağacı tekneden çıkarmak ve köklerindeki en ufak toprak topaklarını bile ufalamak için harcıyor. Ardından hem ağacı hem de onu besleyip büyüten toprağı tartıyor. Birkaç gramlık kayın tohumu şimdi kendi kilosunu geçmiş. Ama toprağın ağırlığı en fazla elli-yüz gram azalmış. Başka bir izahı yok: Ağacın kütlesinin neredeyse tamamı resmen havadan gelmiş. Babasının zaten bildiği bir şey. Şimdi o da biliyor.

Yaptıkları deneyi bu kez evin arkasındaki, yaz gecelerinde babasıyla birlikte oturup başkalarının sessizlik dediği şeyi dinlemeyi sevdikleri bir yere dikiyor. Babasının kendi türleriyle ilgili sözlerini hatırlıyor. İnsanlar, Tanrı onları affetsin, kayınlara adlarını kazımadan duramazlar. Ama bazı insanların –bazı babaların– adları da ağaçlarla yazılıyor.

Patricia okula gitmek için evden ayrılmadan önce ağacın gövdesindeki kitaba benzeyen o düz gri kabuğa, yerden yüz yirmi santim yükseğe, çakısıyla ufacık bir çentik atıyor.

Eastern Kentucky Üniversitesi onu başka birine dönüştürüyor. Patricia güneye bakan bir şey gibi serpiliyor. Kampüste yürürken altmışların çıtırdayan havası, iklimde bir değişiklik, uzayan günlerin kokusu, köhnemiş düşüncelerin kabuğunu kıran olasılıkların aroması, tepelerden aşağı yuvarlanan berrak bir rüzgâr.

Yurttaki odası saksılı bitkilerle dolup taşmış. Çalışma odasıyla ranzanın arasına bir botanik bahçesi sığdıran bir tek o değil. Ama bir tek onun bitkilerinin kil saksılarına yapıştırılmış şeritlerin üstüne yazılı verileri var. Arkadaşları bahar yıldızları ve mavi gözlü irisler yetiştirirken, Patricia kızgözü ve keklik bezelyesi gibi şeyler yetiştirerek deneyler yapıyor. Yine de bin yaşında gösteren, bitkilerin dikenli *haiku*'su gibi görünen ve bilimsel bir amaca hizmet etmeyen bonsainin bakımını ihmal etmiyor.

Üst kattaki kızlar bazı gecelerde ona bakmak için aşağı iniyor.

Patty'yi gözde projeleri hâline getirmişler. *Hadi Nebat Patty'yi sarhoş edelim. Nebat Patty'ye ekonomideki şu* beatnik *çocuğu ayarlasak ya.* Patty'nin çalışkanlığıyla dalga geçiyor, görev aşkına gülüyorlar. Ona zorla Elvis dinletiyorlar. Kolsuz dar elbiseler giydirip saçlarını kabartıyorlar. Klorofil Kraliçesi diye ad takıyorlar. Patty sürüden biri değil. Onları her zaman iyi duyamıyor ve duyduğu zamanlarda her dediklerini anlayamıyor. Bu deli dolu memeli türdeşleri onu yine de güldürüyor: Dört bir yanda mucizeler var ama yine de mutlu olmak için iltifatlara ihtiyaç duyuyorlar.

Patty ikinci sınıftayken kampüsteki seralarda çalışmaya başlıyor – her sabah dersler başlamadan önce, çalıntı iki saat. Genetik, bitki fizyolojisi ve organik kimya bütün akşamını alıyor. Her gece kütüphane kapanıncaya kadar kendi bölmesinde çalışıyor. Sonra da uyuyana kadar kendi zevki için okuyor. Arkadaşlarının okuduğu kitapları da deniyor: *Siddharta*, *Çıplak Şölen*, *Yolda*. Ama hiçbiri onu babasının kütüphanesinde kalan kitaplardan, Peattie'nin *Doğal Tarihler*'i kadar etkilemiyor. Artık biraz nefes almasını sağlayan tek şey o kitaplar. Cümleler dallanarak güneşe doğru uzanıyor:

Tahtlar devrilip yeni imparatorluklar doğdu; müthiş fikirler bulunup müthiş resimler yapılırken bilim ve icatlar sayesinde dünyada devrim yaşandı; yine de bu meşenin kaç asır dayanacağını, kaç medeniyet görüp kaç dinden daha fazla yaşayacağını hiç kimse söyleyemez...

Geyikler zıplar, alabalıklar sıçrar, güneş enseni yakarken ve atın buz gibi sudan kana kana içmek için dururken, aldığın her nefes bir coşku kaynağıyken – bu titrek kavaklar burada büyüyecek...

Babasının gözde ağacına dairse:

Dünyanın yükünü öteki ağaçlar taşısın. Kayın dursun burada, direnmeyi sürdürdüğü noktada...

Patty hiçbir zaman kuğuya dönüşmüyor. Fakat birinci sınıfın çirkin ördekliğinden son sınıf öğrenciliğine evrilen kız artık neyi sevdiğini, hayatını nasıl geçirmek istediğini biliyor ve bu bütün sınıflardaki gençler için alışılmadık bir durum. Korkutup kaçırmadığı insanlar gelip etrafını kokluyor, sosyal uyum kamburunu sonsuza kadar sırtından atmış olan bu hevesli, gösterişsiz, açık sözlü kızın. Taliplerinin bile olması onu şaşırtıyor. Patty'de erkekleri neşelendiren bir şey var. Tabii ki dış görünümü değil, yürüyüşündeki tam olarak adlandıramadıkları ama insanı kendine baktıran belli belirsiz bir özellik. Bağımsız düşünce – başlı başına bir çekim gücü.

Cazibesine kapılan delikanlıların gündüz saatlerinde kendisini –1848'den beri ölülere hizmet veren– Richmond Mezarlığı'nda pikniğe götürmesini sağlıyor. Kimileri kaçıyor ve o kadarla kalıyor. Kalıp ağaçlardan söz edenlerle görüşmeyi sürdürüyor. Arzu, diye karalıyor kayıt defterlerine, evrimin sonsuz türü olan, en tatlı numarasıymış meğer. İlkbaharın polen fırtınalarında, o bile fazlasıyla yeterli bir çiçek olabiliyormuş meğer.

Delikanlılardan biri aylar boyunca kaçmayıp yanında kalıyor. İngilizce bölümünde okuyan Andy. Orkestrada onunla birlikte çalan Andy, nedenini bilemese de, Hart Crane, O'Neill ve *Moby Dick* seviyor. Kuşları omzuna kondurabiliyor. Karşısına çıkacak bir şeyin onu amaçsız yaşamından kurtarmasını bekliyor. Bir gece kâğıt oynarlarken o şeyin Patty olabileceğini söylüyor. Patty, Andy'nin elinden tutup onu daracık yatağına götürüyor. Yeşillikler içinde, acemi hareketlerle üzerlerindeki giysi kalkanlarını soyuyorlar. Patty on dakika içinde, kurtarılma zamanının geçmesine ramak kala ağaca dönüşüyor.

Gerçek hayat lisansüstünde başlıyor. Patricia Westerford, West Lafayette'teki bazı sabahlarda kendi şansından korkuyor. *Ormancılık* okulu. Kendini yetersiz hissediyor. Purdue Üniversitesi yıllardır almak için can attığı dersleri alması için üste bir de para veriyor. Yapmak için seve seve üste para vereceği bir şeyi yaparak, lisans öğrencilerine botanik öğreterek karnını doyurup barınıyor.

Yaptığı araştırmaysa Indiana ormanlarında uzun günler geçirmesini gerektiriyor. Animizme inananlar için bir cennet.

Fakat oradaki ikinci yılında nasıl bir durumla karşı karşıya olduğunu anlayıveriyor. Orman yönetimiyle ilgili bir seminerde konuşan öğretim görevlisi, orman sağlığının korunması için rüzgârda devrilen ve çeşitli nedenlerle kuruyan ağaçların temizlenip kâğıt hamuruna dönüştürülmesi gerektiğini öne sürüyor. Patricia'ya hiç doğru gelmiyor bu. Sağlıklı bir ormanın ölü ağaçlara ihtiyacı olmalı. Bunlar zamanın başlangıcından beri var olan şeyler. Kuşların işine yaradıkları gibi, onlarla beslenip içlerinde barınan küçük memeliler ve bilimin sayamayacağı kadar çok sayıda böcek türü var. Patricia elini kaldırıp Ovidius gibi, yaşayan her şeyin başka şeylere dönüştüğünü söylemek istiyor. Ama elinde veri yok. Yalnızca ölü örtünün üstünde oynayarak büyüyen bir kızın sezgileri var.

Çok geçmeden anlıyor. Bu alanda, yalnızca Purdue'da değil bütün ülkede bir terslik var. Amerika'da ormancılığı yöneten adamlar, azami hızda, net ve standart ağırlık birimleri yaratmanın peşinde. *Verimli* genç ormanlarla *çökmüş* yaşlı ormanları, *yıllık ortalama artımı* ve *ekonomik olgunluğu* dillerinden düşürmüyorlar. Alanda etkili olan bu adamların en fazla birkaç yıl içinde hapı yutacağından emin. İnançlarının devrilmiş gövdeleri yepyeni ve zengin orman örtülerine dönüşecek. Patricia bunun üstüne gitmek zorunda.

Bu gizli devrimi öğrencilerine aşılıyor. "Yirmi yıl sonra geriye baktığınızda, ormancılıktaki en zeki insanların bile apaçık bir gerçek gözüyle baktığı şeyin ne kadar yanlış olduğuna inanamayacaksınız. *Nasıl da göremedik?* İyi bilimcilerin sürekli tekrarladığı bir nakarattır bu."

Diğer lisansüstü öğrencileriyle iyi anlaşıyor. Mangal partilerine, folk konserlerine giderek bölümdeki dedikodularda yer alırken kendi bağımsız devletini korumayı da başarıyor. Bir gece kadının tekiyle bitki genetiği konusunda aptalca, ateşli, şiddetli bir anlaşmazlık yaşıyor. Patricia bu utanç verici karmaşayı kalbinin bir çekmecesine koyuyor ve bir daha bakmak için bile çıkarmıyor.

Onu diğerlerinden ayıran gizli bir şüphe var içinde. Hiçbir dayanağı olmasa da, ağaçların sosyal varlıklar olduğundan emin. Ona sorarsanız çok açık: Farklı türler olarak kitleler hâlinde yaşayan hareketsiz şeyler birbirleriyle uyum sağlamak için mutlaka yöntemler geliştirmiş olmalı. Doğada yalnız yaşayan çok az ağaç var. Ama bu inancı yüzünden kendini ıssız adaya düşmüş gibi hissediyor. Üzücü bir ironi: Nihayet kendine benzeyen insanlarla birlikte ama gözlerinin önündeki şeyi onlar bile göremiyor.

Purdue dört kutuplu gaz kromatografisi spektrometrelerinin ilk prototiplerinden birini ele geçirmeyi başarıyor. Bu cihaz pagan bir tanrı tarafından bağlılığının ödülü olarak Patricia'nın kucağına düşürülüyor. Böyle bir makine sayesinde doğudaki görkemli yaşlı ağaçların havaya hangi uçucu organik bileşikleri saldıklarını ve bu gazların komşuları üstünde ne gibi etkileri olduğunu ölçebilecek. Bu fikri hemen danışmanına açıyor. Ağaçların yarattıklarına dair hiçbir bilgi yok. Keşfedilmeye açık yepyeni ve yemyeşil bir dünya bu.

"Bundan ne fayda elde edeceğiz?"

"Edemeyebiliriz."

"Neden ormanda yapmak zorundasın? Kampüsteki test alanlarından birinde olmaz mı?"

"Vahşi hayvanları hayvanat bahçelerinde inceleyemeyiz."

"Ormanlardaki ağaçlar yetiştirilmiş ağaçlardan farklı mı davranıyor yani?"

Patty bundan emin. Fakat danışmanın iç çekişi bir kamu spotu kadar net: Kızların bilimle uğraşması ayıların bisiklete binmesi gibi bir şey. İmkânsız değil ama saçma. "Ağaçlıktan birkaç ağaç ayırtabilirim. Hem daha kolay olur hem de zamandan kazanırsın."

"Acelem yok benim."

"Senin tezin. Kendi zamanını çarçur edeceksin."

Patricia zamanını büyük bir zevkle çarçur ediyor. Harika bir iş yaptığı söylenemez. Numaralanmış plastik poşetleri dalların uçlarına bağlayıp düzenli aralıklarla toplaması gerekiyor. O hiçbir şey hissetmeden ve konuşmadan saat başı bunu yaparken, dünya suikastlarla, ırkçılık karşıtı ayaklanmalarla, orman savaşla-

rıyla çalkalanıyor. Bütün gün ormanda çalışırken ekin zararlıları sırtını, keneler başını kaşındırıyor, ağzı çürümüş yaprakların tozuyla, gözleri polenlerle doluyor, örümcek ağları eşarp gibi başına, zehirli şarmaşıklar bileklik gibi bileklerine dolanıyor, cüruf dizlerini sıyırıyor, burnu çizgi çizgi sporlarla kaplanıyor, bacaklarının arkaları yabanarıları tarafından kör alfabesine çevriliyor ama günler cömert ve kalbi mutlulukla dolu.

Topladığı örnekleri laboratuvara götürüp saatler boyunca yoğunluklarla molekül ağırlıklarını çözerek her bir ağacın saldığı gazları belirlerken ter döküyor. Binlerce bileşik olmalı. On binlercesi olmalı. İşin sıkıcılığıyla kendinden geçiyor. Bilimin paradoksu diyor buna. İnsanın yapabileceği en beyin ütüleyici şey olduğu hâlde zihni kendisinin dışında neler olduğunu görebilecek şekilde açan bir iş. Benek benek güneşin ve yağmurun altında çalışırken humusun fena kokusu burnuna dur durak bilmeyen mis gibi bir yaşamı dolduruyor. Ormandayken, babası yine gün boyu yanında. Patricia ona sorular soruyor ve yalnızca sesli sormuş olmak bile bir şeyleri görmesine yardımcı oluyor. Ağaçlardaki poliporlar neden belli bir yükseklikte büyümeye başlıyor? Belli bir ağaç kaç metrekarelik güneş paneline denktir? Taş armudunun yaprağıyla batı çınarının yaprağı arasında boyut olarak neden bu kadar muazzam bir fark var?

Fotosentez bir mucizedir, diyor öğrencilerine: Dünya denen katedralin temelini oluşturan bir kimya mühendisliği harikasıdır. Dünyadaki yaşamın bütün tantanası akıllara durgunluk veren bu sihirbazlık numarasından beslenen bir asalaktır. Hayatın sırrı bu: Işığı, havayı ve suyu yiyerek depoladıkları enerjiyle her şeyi bitkiler yapar. Öğrencilerini bu gizemin gizli mabedine kadar götürüyor: Birleşerek anten kompleksleri yaratan yüzlerce klorofil hücresi. Bu türden sayısız anten dizisinin oluşturduğu tilakoid diskleri. Bu disklerin yığınlar hâlinde tek bir kloroplastın içine dizilmesi. Bu güneş enerjisi santrallerinden yüz kadarının tek bir bitki hücresine güç vermesi. Bu hücrelerden milyonlarcasının tek bir yaprağı oluşturması. Milyonlarca yaprağın tek bir mabet ağacında hışırdayıp durması.

Bir sürü boş surat: Gözler camlaşıyor. Öğrencilerini uyuşuklukla hayranlık arasındaki ipince çizgiden geri geçirmesi gerekiyor. "Milyarlarca yıl önce, kendini kopyalayabilen tek bir yassı hücre bir işe yaramayan zehirli bir gaz topunu ve lav kırıntılarını insanlarla dolu bu bahçeye çevirmeyi öğrendi. Umut ettiğiniz, korktuğunuz ve sevdiğiniz her şey böylece mümkün oldu." Kaçık olduğunu düşünmelerini umursamıyor. Uzak geleceklerine, yeşil şeylerin esrarengiz cömertliğine dayalı bir geleceğe anılar göndermek ona yetiyor.

Geceleri geç saatte, derslerin üstüne bir de araştırmasından yorgun düşmüş vaziyette sevgili Muir'ını okuyor. *A Thousand-Mile Walk to the Gulf* ve *My First Summer in the Sierra* ruhunu odanın tavanına uçurup sufiler gibi döndürüyor. Bölüm içi siyaset ve korkan insanların acımasızlığı yüzünden hayal kırıklığına uğradığı zamanlarda, en sevdiği satırları kayıt defterlerinin kapak içlerine yaza yaza, gizlice okuyup duruyor. Sözcükler günün vahşetine karşı direnen şeyler.

Ağaçlar ve insanlar, Samanyolu'nda birlikte seyahat ederiz... İnsan doğada yaptığı her yürüyüşte, aradığından çok daha fazlasını bulur. Evrene giden en açık yol el değmemiş bir ormandan geçer.

Nebat Patty'nin Dr. Pat Westerford olması işle ilgili yazışmalarda cinsiyetini gizlemesini sağlıyor. Lale ağaçlarıyla ilgili çalışması ona doktorluk unvanını kazandırıyor. Dimdik duran o kalın, uzun drenaj borularının kimsenin tahmin edemeyeceği verimlilikte fabrikalar olduğu ortaya çıkıyor. *Liriodendron*'un bir koku repertuvarı var. Saldığı uçucu organik bileşiklerle yapamadığı şey yok. Pat bu sistemin nasıl işlediğini henüz bilmiyor. Bildiği tek şey çok verimli ve harika olduğu.

Wisconsin'de bir doktora sonrası programı buluyor. Madison'da Aldo Leopold'un kutsal emanetlerini arıyor. Muir'ı şaşkına çevirerek doğabilimci olmasına yol açan ağacı, hoş kokulu salkım çiçekleri ve bezelyeye benzeyen kabuklu tohumları olan o beyaz çiçekli yalancı akasyayı arıyor. Ama dünyayı değiştiren o akasya on iki yıl önce kesilmiş.

Doktora sonrası programı, yardımcılık görevine dönüşüyor. Neredeyse hiç para kazanmıyor ama yaşamak için fazla şeye ihtiyacı yok. Şükürler olsun ki bütçesi o iki temel harcamadan, eğlence ve statü tüketimlerinden yoksun. Hem bütün korular bedava yiyecekle dolup taşmakta.

Şehrin doğusundaki bir ormanda şeker akçaağaçlarını incelemeye başlıyor. Büyük buluşunu çoğu büyük buluşun yapıldığı şekilde yapıyor: Uzun zaman boyunca bir tesadüfe hazırlanarak. Patricia ılık bir haziran gününde kendi ağaçlığına gittiğinde torbalanmış ağaçlarından birinin tam bir böcek istilasına uğradığını görüyor. Önce son birkaç günlük verinin boşa gittiğini düşünüyor. Aklına gelen ilk şeyi yapıp istilaya uğramış ağaçtan ve yakınındaki birkaç ağaçtan daha örnekler alıyor. Laboratuvara girdiğinde, baktığı bileşiklerin listesini genişletiyor. Sonraki birkaç hafta içinde kendisinin bile inanmaya hazır olmadığı bir şey keşfediyor.

Yakındaki ağaçlardan biri daha istilaya uğruyor. Patricia tekrar ölçüm yapıyor. Kanıtlar onu bir kez daha şüpheye düşürüyor. Sonbahar geliyor ve o karmaşık kimyasal tesislerin yaprakları koparak orman zeminine dökülüyor. Patty kışın zor günlerine hazırlanarak dersler veriyor, sonuçları ikişer kez kontrol edip ima ettikleri çılgınca şeyi kabullenmeye çalışıyor. Bir makale yayımlatmak ve deneyi bir yıl daha sürdürmek arasında gidip gelerek korularda geziniyor. Ormanındaki meşeler hâlâ kızıl, kayınlar nefes kesen bronz bir tonda parıltılar yaymakta. Beklemenin akıllıca olacağına karar veriyor.

Teyit ilkbaharda geliyor. Üç deneme daha yaptıktan sonra ikna oluyor. Saldırı altındaki ağaçlar hayatlarını kurtarmak için böcek öldürücü kimyasallar salgılıyor. Orası tartışmasız. Fakat verilerdeki başka bir şey tüylerinin ürpermesine neden oluyor: Komşuları saldırıya uğradığında, biraz uzaktaki, istilacı böcek sürülerinin dokunmadığı ağaçlar da kendi savunmalarını güçlendiriyor. Bir şey onları *uyarıyor*. Felaketi haber alıp hazırlık yapıyorlar. Patricia edebileceği her şeyi kontrol ediyor ve sonuçlar yine aynı çıkıyor. Mantıklı olan tek bir çıkarım var: Yaralı ağaçlar

ötekilerin koku olarak algılayabildiği uyarılar gönderiyor. Akçaağaçlar *sinyal* veriyor. Hava yoluyla kurulmuş bir ağ sayesinde bağlantıdalar, dönümlerce ormanlık alana yayılan bir bağışıklık sistemini paylaşıyorlar. Bu beyinsiz, yerleşik ağaçlar birbirini kolluyor.

Patricia buna inanmakta zorlanıyor. Fakat veriler doğrulanmaya devam ediyor. Ölçümlerin söylediği şeyi nihayet kabul ettiği akşam ateş basıyor, gözlerinden yaşlar akıyor. Bildiği kadarıyla, hayat denen sürgit macerada evrimin yaptığı bu ufacık ama kesin şeyi şimdiye kadar ondan başka görebilen yok. Hayat kendi kendine konuşurken, kulak misafiri olmuş bulunuyor.

Sonuçları olabildiğince soğukkanlı bir şekilde temize çekiyor. Raporunda bir tek kimya, yoğunluklar ve oranlar var – yalnızca gaz kromatografi cihazının kaydettikleri. Ama sonuç bölümünde sonuçların ne anlama geldiği konusunda fikir vermeden edemiyor:

Ağaçların tek tek sergilediği biyokimyasal davranış ancak bir topluluğun üyesi olarak görüldüklerinde anlam ifade edebilir.

Dr. Pat Westerford'ın makalesi saygın bir dergi tarafından kabul ediliyor. Akran denetimini yapanların kaşları havaya kalkıyor ama verileri çok sağlam olduğu için ortak aklın söylediklerine aykırı olması dışında bir sorun bulunamıyor. Makalenin yayımlandığı gün, Patricia kendini dünyaya olan borcunu ödemiş gibi hissediyor. Yarın ölecek olsa, yaşamın kendine dair öğrendiklerine bu küçücük şeyi de katmış olacak.

Bulgularını basın da fark ediyor. Popüler bir bilim dergisiyle röportaj yapıyor. Telefonda soruları duymakta zorlandığı için yanıtları da tereddütlü oluyor. Ama röportaj yayımlanıyor ve gazetelerde de yer almaya başlıyor. "Ağaçlar Birbiriyle Konuşuyor." Ülke çapındaki araştırmacılardan detayları soran birkaç mektup alıyor. Konuşma yapması için profesyonel ormancılık cemiyetinin ortabatı şubesinden davet alıyor.

Dört ay sonra, makalesini yayımlayan dergide önde gelen üç ağaç bilimci tarafından imzalanmış bir mektup yayımlanıyor.

Adamlar yöntemlerinin hatalı, istatistiklerinin sorunlu olduğunu söylüyor. Böceklerin dokunmadığı ağaçların savunmalarının başka mekanizmalar tarafından tetiklenmiş olabileceğini söylüyorlar. Ya da bu ağaçların böcekler yüzünden fark etmediği şekillerde tehlikeye düşmüş olabileceğini. Mektupta ağaçların birbirlerine kimyasal uyarılar gönderiyor olabileceği düşüncesi tiye alınıyor:

> *Patricia Westerford doğal seçilim birimlerine dair utanç verici olduğu söylenebilecek bir gaflet içindedir... Bir şekilde "alınan" bir mesaj varsa bile, bu mesajın "gönderilmiş" olduğunu gösteren hiçbir kanıt yoktur.*

Kısacık mektupta üç kez *Patricia* denmiş olmasına rağmen kendi imzalarına kadar bir kez olsun *Doktor* denmiyor. Madison'daki tanınmamış bir asistan kıza karşı iki Yale profesörü ve Northwestern'dan bir kürsü başkanı: Camiadan hiç kimse Patricia Westerford'ın deneyini tekrarlamaya tenezzül etmiyor. Daha fazla bilgi almak için yazan araştırmacılar, mektuplarına cevap vermekten vazgeçiyor. Hayret dolu yazılar yayımlayan gazeteler bu kez maskesinin acımasızca düşürülüşünü haber yapıyor.

Patricia, Columbus'taki ortabatı ormancılık konferansı için planlanmış konuşmasını yine de yapıyor. Salon küçük ve çok sıcak. İşitme cihazları yankılarla uğulduyor. Slaytları döner tablaya sıkışıp duruyor. Sorular saldırganca. Patricia kürsünün ardından soruları yanıtlarken, çocukluğundaki konuşma bozukluğunun, kibri için onu cezalandırmak üzere geri geldiğini hissediyor. İşkence gibi geçen üç günlük konferansta, otelin salonlarında yanlarından geçtiği insanlar birbirini dürtüyor: *Ağaçların zeki olduğunu söyleyen kadın bu işte.*

Madison okutmanlık sözleşmesini yenilemiyor. Başka yerde iş ayarlamaya çabalıyor ama o dönem için artık çok geç. Başka bir araştırmacının laboratuvar malzemelerini yıkama işini bile alamıyor. *Homo Sapiens* kadar hızlı saf tutan başka bir hayvan yok. Kullanacak bir laboratuvarı yokken, bu lekeyi temizlemesi mümkün değil. Otuz iki yaşında liselerde yedek öğretmenlik

yapmaya başlıyor. Camiadan arkadaşları özel sohbetlerde çok anlayışlı ama onu yüksek sesle savunan çıkmıyor. Sonbaharda yeşilinden yoksun kalan bir meşe gibi, hayatın anlamını yitiriyor. Olanları uzun haftalar boyu tek başına tekrar tekrar düşündükten sonra yaprak dökme zamanının geldiğine karar veriyor.

Çoğu geceler uyumaya çalışırken aklında dönüp duran senaryoları uygulamaya koyamayacak kadar korkak. Ona engel olan şey acı. Kendi acısı değil: annesine, abilerine ve geriye kalan dostlarına vereceği acı. Bu sonsuz utançtan onu koruyan tek şey ormanlar. Kışın patikalarda taban tepip donmuş parmaklarıyla at kestanelerinin kalın, yapışkan tomurcuklarına dokunuyor. Alt bitki örtüsü kara elyazısıyla yazılmış suçlamalara benzeyen izlerle doluyor. Ormanı, öteden beri onu ayakta tutan o sohbeti dinliyor. Ama tek duyabildiği kalabalıkların sağır eden ortak aklı.

Yılın yarısı bir kuyunun dibinde geçiyor. Patricia yaz ortasındaki güneşli, masmavi, taptaze bir pazar sabahında, Token Creek'in alçak arazilerindeki bir grup meşenin altında, bir sürü tam olgunlaşmamış *Amanita bisporigera* buluyor. Mantarlar çok güzel oldukları hâlde eski Sinyatür Teorisi'nin yüzünü kızartacak şekillerde büyüyen şeyler. Hepsini mantar torbasına doldurup eve götürüyor. Sonra tek kişilik bir pazar ziyafeti hazırlıyor: Tereyağlı, zeytinyağlı, sarımsaklı, arpacık soğanlı, beyaz şaraplı tavuk fileto ve üstüne böbrekleriyle karaciğerini durdurmaya yetecek miktarda Ölüm Meleği.

Sofrayı kurup sıhhatin ta kendisi gibi kokan yemeği yemek üzere oturuyor. Planın güzelliği kimsenin anlamayacak olmasında. Amatör mantar bilimcilerden birçoğu her yıl körpe *A. bisporigera*'ları *Agaricus silvicola* hatta *Volvariella volvacea* ile karıştırıyor. Arkadaşları, ailesi ve eski meslektaşları en fazla şöyle düşünecek: Tartışmalı araştırmasında da hata yaptı, akşam yemeği için seçtiği sporokarplarda da. Buharı tüten bir çatal dolusu yemeği ağzına götürüyor.

Bir şey onu durduruyor. Kaslarında dolaşmaya başlayan mesajlar sözcüklerden daha net. *Olmaz. Burada kal. Hiçbir şeyden korkma.*

Çatal tabağa düşüyor. Patricia uykudan uyanmış gibi ayağa kalkıyor. Çatal, tabak, mantarlı ziyafet sofrası: Patricia'nın bakışları altında, bunların hepsi bir çılgınlık nöbetine dönüşüyor, aradaki perde kalkıyor. Birden, hayvani korkusunun ona yaptırmak üzere olduğu şeye inanamıyor. Başkalarının düşünceleri yüzünden en acılı ölümlerden birini yaşamaya istekli olmuş. Yemeği olduğu gibi çöp öğütücüye döküp aç kalıyor, bütün ziyafetlerden daha muhteşem bir açlık hissediyor.

Gerçek hayatı o gece başlıyor – ölüm sonrası uzun bir bonus. Gelecek yıllarda olacak hiçbir şey kendine yapmaya hazır olduğu şeyden daha kötü olmayacak. İnsanların görüşleri ona vız gelecek. Artık deneyler yapmakta özgür. İstediği keşfi yapabilir.

Sonrası birkaç kayıp yıl. Dışarıdan öyle, evet: Patricia Westerford vasıfsız işlere girip çıkıyor. Kutuları depolara yerleştiriyor. Yerleri siliyor. Böyle işler yapa yapa Yukarı Ortabatı'dan Büyük Ovalar'a doğru giderek yüksek dağlara çıkıyor. Tek bir bağlantısı, gereçlere erişimi yok. Eski meslektaşları bir yerlere başvurmasını söyleyip durduğu hâlde laboratuvar işlerine ve öğretmenlik görevlerine bile başvurmuyor. Eski arkadaşlarının hemen hepsi onu bilimin asfalt leşleri listesine ekliyor. Gerçekteyse yabancı bir dili öğrenmekle meşgul.

Yeniden dışa, ormanlara, bütün kariyerlerin yeşil olumsuzlamasına dönüşü zamanından çok azını talep ederken, ruhunu rahat bırakıyor. Varsayımlar üretip tahminler yürütmüyor artık. Yalnızca izleyerek bir yığın deftere, giysileri dışında sürekli sahip olduğu tek şeye notlar alıp çizimler yapıyor. Gözleri birbirine yakınlaşarak kısılıyor. Çoğu geceyi dışarıda, ladinlerle incirlerin altında Muir'la birlikte kamp yaparak, tamamen kaybolmuş, iç okyanusların kokusuyla kendini çılgıncasına kaybetmiş vaziyette, yoğun likenden yatakların, kahverengi iğneyapraklardan kırk santimlik döşeklerin üstünde uyuyarak geçirirken, uyku tulumunun altındaki yaşayan dünya, o dünyanın akıcı etkisi yükselerek Patricia'nın ve çevresinde dikilerek onu gözleyen ağaçların dokusuna karışıyor. Kendine has *benliğinin* parçacığı ayrı düştüğü her şeyle yeniden birleşiyor – firari yeşilin planıyla. *Yalnızca bir*

yürüyüşe çıkıp sonunda güneş batıncaya kadar dışarıda kaldım çünkü dışarı çıkmanın aslında içe dönmek olduğunu anlamıştım.

Geceleri odun ateşinde Thoreau okuyor. *Doğanın verdiği akla uymam gerekmez mi? Benim de bir parçam yaprak ve gübre değil mi?* Bir de: *Beni ele geçiren bu Titan da neyin nesi? Bu nasıl bir gizem! – Doğadaki yaşamımızı düşünün –gündelik olarak maddeye maruz kalmayı, onunla temas etmeyi– kayalar, ağaçlar, yüzümüzdeki rüzgâr!* Somut *bir dünya!* Gerçek *yeryüzü!* Ortak akıl! Temas! Temas! Kimiz biz? Neredeyiz?

Bu kez daha da batıya sürükleniyor. Nasıl eşeleyeceğini bildiğin zaman, küçük bir savaş fonunun bu kadar uzun idare etmesi inanılmaz. Ülke bedavadan yenebilecek besinlerle dolup taşıyor. Yalnızca nereye bakacağını bilmek gerekiyor. Kendi yüzü bir seferinde, acemisi olduğu bir eyaletteki milli ormana yakın bir benzincide, tuvalette yıkarken dikkatini çekiyor. Muhteşem bir şekilde yıllanmış, gerçek yaşından çok daha yaşlı görünüyor. Tohuma kaçmış. Çok geçmeden insanları korkutmaya başlayacak. Ama zaten öteden beri korkutmuyor mu? Yabanilikten korkan öfkeli insanlar kariyerini elinden almadı mı? Ağaçların birbirlerine mesaj gönderdiklerini söylediği için korkan insanlar onunla alay etmedi mi? Hepsini affediyor. Sorun değil. İnsanları en çok korkutan şey günün birinde mucizeye dönüşecek. Sonra da insanlar bir milyar yıldır yapmak üzere şekillendirildikleri şeyi yapacaklar: Durup baktıkları şeyin ne olduğunu görecekler.

Sonbahar sonlarına doğru bir öğleden sonra, eski külüstürünü Fishlake Manzara Yolu'nun orta güney Utah'taki Colorado Platosu'nun batı ucuna uzanan bölümünde yol kenarına çekiyor. Arka yolları takip ederek ne yaptığını bilmeyen günahkârların kenti Las Vegas'tan kurnaz azizlerin kenti Salt Lake'e doğru yol almış. Arabadan inip yolun batısındaki zirvede gördüğü ağaçların içine dalıyor. Öğleden sonrasının güneşi altında dikilen Amerikan titrek kavakları dağın sırtı boyunca yayılarak gözden kayboluyor. *Populus tremuloides*. Yeşilin en açık tonundaki gövdelerin üstünde parıldayan altın yapraklardan bulutlar. Hava dingin olduğu hâlde titrek kavaklar rüzgâr varmışçasına titreşiyor.

Öteki ağaçların hepsi kıpırtısız dururken, bir tek titrek kavaklar hareket ediyor. Uzun ve yassı yaprak sapları en hafif esintide kıvrılıp dururken, dört bir yanı erdemli bir maviye karşı göz kırpan milyonlarca iki tonlu kadmiyum rengi aynayla kaplanıyor.

Kâhin yapraklar rüzgârı duyulabilir kılıyor. Saf ışığı filtreleyerek beklentiyle dolduruyor. Alt kısımları zamanla kalınlaşıp kabalaşmış, ilk dallara doğru düzleşerek beyazlaşan gövdeler dümdüz ve çıplak. Üzerlerinde boya paletine saçılmış renkler gibi görünen benek benek yeşil likenler var. Patricia bu gri-beyaz odanın içinde dururken, kendini yaşam sonrasının sütunlu antresinde gibi hissediyor. Havada altın rengi titreşimler, yerlerde rüzgârın devirdikleri ve klonal koloninin yitirdikleri. Dağın sırtında apaçıklığın ve kurumuşluğun kokusu var. Akan bir dağ nehri kadar iyi bir manzara.

Patricia Westerford kollarını kendine sarıyor ve nedensiz yere ağlamaya başlıyor. Navajoların güneş ev şarkısındaki ağaç. Herkül'ün çelenk yaptığı, cehennemden dönerken feda ettiği ağaç. Yapraklarından yapılan çayla yerli avcıları kötülüklerden koruyan. Kuzey Amerika'daki en yaygın, üç kıtada yakın akrabaları olan bu ağaç birdenbire dayanılmaz derecede ender bulunan bir şeymiş gibi geliyor. Kozalaklı ağaç bolluğunun yeknesaklığını tek başına bozmakta kararlı bir sert ağaç ormanında, titrek kavakların arasından yürüyerek kuzeye, ta Kanada'ya kadar gitmiş. Bütün New England'da ve Yukarı Ortabatı'da yazları verdikleri soluk gölgelerle dolu manzaraların çizimlerini yapmış. Rocky Dağları'nda eriyen karların aktığı taşkın akarsuların üzerindeki sıcak, kuru kayaların üstünde, bu ağaçların altında kamp yapmış. Bilginin üzerlerine şifrelenerek kazındığı Kızılderili arborgliflerini görmüş. Güneybatıdaki uzak dağlarda sırtüstü yatıp gözlerini yumarak o bitmek bilmeyen titreşmenin ses rengini ezberlemiş. Düşmüş dalların arasından ilerlerken, o sesi yeniden duyuyor. O sesi çıkaran başka bir ağaç yok.

Titrek kavaklar hissedilmeyen esintilerle dalgalanırken, Patricia gizli şeyleri görmeye başlıyor. Gövdelerden birinin çok yükseğinde, başının yukarısındaki tırmık izlerini, ayıların yazdığı

şifreli yazıları okuyor. Fakar bu izler eski ve kenarları kapkara kabuk bağlamış; ayılar bu ormanlara uzun zamandır uğramamış. Bir derenin kenarından dışarı saçılmış dolaşık kökler var. Onları, suyu ve mineralleri onlarca dönüme, bir zirveden ötekine ileten suyu bulmanın zor olduğu kayalık çıkıntılarına dizili ayrı ayrı ağaçlardan oluşmuş gibi görünen bir yeraltı su şebekesinin görünen kenarını inceliyor.

Zirvenin en tepesinde, elektrikli testere marifeti bir açıklık var. Birileri geliştirme yapmış. Anahtarlığından büyütecini çıkarıp yaş halkalarına bakmak için kütüklerden birine tutuyor. Kesilmiş ağaçlardan en yaşlısı seksen yaş civarında. Bu sayıya gülüyor, çok komik buluyor çünkü dört bir yanındaki bu elli bin körpe ağaç geçmişi son yüz milenyumdan bile daha geriye giden tek bir köksaptan filizlenmiş. Seksen yıllık gövdelerin yeraltındaki kısımları en az yüz bin yaşında. Orman gibi görünen bu müthiş, birleşik, tek klonal yaratık neredeyse bir milyon yıllık olsa bile şaşmaz.

Bu yüzden durmuş demek: Dünyadaki en yaşlı, en büyük canlılardan birini görmek için. Dört bir yanına dağılan şey aynı genetiği paylaşan gövdeleri kırk dönümden büyük bir alana yayılmış tek bir erkek. Aklına sığdırmakta zorlandığı, yabancı bir şey. Ama zaten Dr. Westerford'ın da bildiği gibi, dünyadaki dünya dışı yerlerin sayısı hiç de az değil ve ağaçlar insanın aklıyla çocukların böceklerle oynadığı gibi oynamayı çok sever.

Park ettiği yerden karşıya geçince, titrek kavaklar havzadan Çinli göçmen bir mühendisin beş yıl önce üç kızıyla birlikte Yellowstone'a giderken kamp kurduğu Fish Lake'e doğru yuvarlanır gibi akıyor. Adamın ismini bir Puccini operasının kadın kahramanından alan en büyük kızı yakında federaller tarafından elli milyon dolarlık zarara yol açan kundakçılık suçuyla aranacak.

Üç bin kilometre doğuda, Iowalı çiftçi bir ailede doğan sanat öğrencisi bir heykeltıraş, Metropolitan'a yaptığı kutsal bir yolculukta Central Park'taki tek titrek kavağın önünden geçiyor ama ağacı fark etmiyor. Yaşamaya devam edip otuz yıl sonra aynı

ağacın yanından bir kez daha geçecek ama ancak işler ne kadar kötüye giderse gitsin kendini öldürmeyeceğine dair Puccini'nin kadın kahramanına söz verdikten sonra.

Kuzeyde, Rocky'lerin kıvrımlı sırtında, Idaho Falls yakınındaki bir çiftlikte, havacı bir gazi o öğleden sonra eski bölüğündeki bir arkadaşı için atların ahırına bölmeler yapıyor. Ona acıyan arkadaşının bir oda ve bedava yemekle birlikte verdiği bir iş bu ve eski asker işi en kısa zamanda bırakmayı planlıyor. Ama bugün titrek kavaktan yapılmış kalaslarla bölmeleri yapıyor. Kereste için güçsüz bir ağaç olsa da, atlar teptiğinde parçalanmayacak.

St. Paul'deki, Elmo Gölü'ne fazla uzak olmayan bir banliyö mahallesinde, bir fikri mülkiyet hukuku avukatının yaşadığı evin güney duvarı yakınında iki titrek kavak büyüyor. Adam ağaçların hayal meyal farkında ve özgür ruhlu kız arkadaşı sorduğunda, huş ağacı olduklarını söylüyor. Avukat zaman içinde iki kez inen inmeler yüzünden yatağa düşecek ve bütün titrek kavaklar, huş ağaçları, kayınlar, çamlar, meşeler ve akçaağaçlar, onun için ancak yarım dakikada söyleyebildiği tek bir sözcüğe indirgenecek.

Batı Sahili'nde yeni yeni oluşmaya başlayan Silikon Vadisi'nde Gucarat kökenli Amerikalı bir erkek çocuğu babasıyla birlikte tombul, siyah beyaz piksellerden ilkel titrek kavaklar yaratıyor. Çocuğa kendini kadim bir ormanda yürür gibi hissettiren bir oyun yazıyorlar.

Nebat Patty bu insanları hiç tanımıyor. Fakat yaşamları yeraltının derinliklerinde uzun zamandır birbiriyle bağlantılı. Yakınlıkları bir kitabın sayfaları çevrilircesine ortaya çıkacak. Gelecekten bakıldığında, geçmiş her daim daha net görünür.

Bundan yıllar sonra, Patricia da *Gizli Orman* diye bir kitap yazacak. Kitabın açılış cümlesi şöyle olacak:

> Bahçendeki ağaçla sen aynı soydan geliyorsun. Yollarınızı bir buçuk milyar yıl önce ayırmıştınız. Fakat şimdi, farklı yönlere yapılan muazzam bir yolculuğun ardından bile genlerinizin dörtte biri aynı...

Patricia zirvenin en tepesindeki açıklıkta durup sığ bir sel yatağının üzerinden ileriye bakıyor. Dört bir yanda titrek kavaklar var ve hiçbirinin tohumdan yetişmediğini düşündükçe aklı duracak gibi oluyor. Batının bu kısmında, on bin yıldır bunu yapan çok az titrek kavak var. Uzun zaman önce iklim değişmiş ve titrek kavakların tohumları buralarda gelişemez olmuş. Ama kökten ürüyorlar; yayılıyorlar. Kuzeyde, eskiden buz örtüsünün olduğu yerlerde de, buz örtülerinden daha yaşlı kavak kolonileri var. Bu hareketsiz ağaçlar *göç ediyor* – ölümsüz titrek kavak toplulukları üç kilometre kalınlığındaki son buzulların önünde geri çekiliyor, sonra yine kuzeye doğru onları takip ediyor. Yaşam mantığa sığmıyor. *Anlamsa* yaşamın üzerinde bir güce sahip olamayacak kadar yeni bir şey. Dünyanın bütün dramı yeraltında toplanıyor – Patricia'nın ölmeden önce dinlemeye niyetli olduğu, toplu senfonik korolar.

Patricia su izinin üzerinden bakarak bu erkeğin, bu titrek kavak kolonisinin nereye doğru ilerlediğini kestirmeye çalışıyor. O tepelerin ve sel yarıklarının oralarda dolaşıp on milenyumdur dölleyecek dişi bir dev aramış durmuş. Bir sonraki zirvede gördüğü şey göğsüne bir yumruk gibi iniyor. Yayılan klonun kalbine oyulmuş, kurdele misali yeni yolların içine yerleşmiş bir site. Dünyadaki en cömert şeylerden birinin kök sisteminden dönümlercesi kesilerek kondurulmuş birkaç günlük apartmanlar. Dr. Westerford gözlerini kapıyor. Bütün batıda uçlarından kuruyarak ölen şeyler görmüş. Titrek kavaklar kuruyup gitmek üzere. Toynakları olan her şeyin içlerinde otladığı, yenileyici yangınlarla ilişiği kesilmiş koruluklar bütünüyle kaybolmakta. Şimdiyse insanların Afrika'dan ayrılmasından çok önce bu dağlara yayılmaya başlamış bir ormanın, yerini tatil evlerine bıraktığını görüyor. Altın rengi muazzam bir parıltı hâlinde görüyor bunu: Ağaçlar ve insanlar, toprak, su ve atmosfer için savaş içinde. Kazandığını sandığı durumda hangi tarafın kaybedeceğini, titrek kavakların uğultusundan daha net duyabiliyor.

***

Patricia seksenlerin başında kuzeybatıya gidiyor. Kırk sekiz eyalette büyümeye devam eden devler, Kuzey Kaliforniya'dan Washington'a kadar ara ara görülen el değmemiş ormanların olduğu bölgeler var hâlâ. Görebilme fırsatına hâlâ sahipken, balta girmemiş ormanların neye benzediğini görmek istiyor. Batıdaki Cascade Sıradağları'nda nemli bir eylül: Böyle bir şeye hazırlıklı olması mümkün değil. Gerçek boyutlarını bilmediğiniz ağaçlar, belli bir uzaklıktan, en fazla Doğu'daki en büyük batı çınarları ya da lale ağaçları kadar görünüyorlar. Fakat yaklaştığınızda yanılsama yok oluyor ve Patricia akılcılığın karşıtında kendini kaybediyor. Tek yapabildiği bakıp bakıp gülmek ve bakmaya devam etmek.

Tsuga, büyük sahil göknarı, nutka servisi: Destek köklü kozalaklılar tepesindeki bir pusun içinde kayboluyor. Sitka ladinlerinde minibüs büyüklüğünde yumrular var – aradaki sıklet farkına bakılmaksızın, çelikten daha güçlü bir ağaç. Tek bir gövde büyük bir tomruk kamyonunu doldurabilir. Buradaki bücürler bile doğudaki ormanlarda hüküm sürecek büyüklükte ve ormanın her bir dönümünde o ormanların beş katı ağaç var. Bu devlerin altında, ta aşağıdaki diri örtünün üstündeyken, kendi vücudu da ürkünç derecede küçük, çocukken meşe palamudundan yaptığı o insanlardan biri gibi. O katılaştırılmış hava sütunlarından birinin budak deliğinde kendine yuva kurabilir.

Bu katedral sessizliğini çıtırtılar ve şakımalar bozuyor. Havada öyle bir alacakaranlık yeşili var ki kendini suyun altındaymış gibi hissediyor. Havadan tanecikler yağıyor – spor bulutları, kopmuş ağlar ve memeli hayvan kepeği, iskeletleşmiş minik böcekler, böcek dışkısı ve kuş tüyü... Her şey her şeyin üstüne tırmanarak bir parça ışık için savaşıyor. Biraz fazla hareketsiz kalsa, üzerinden sarmaşıklar geçecek. Her adımda on binlerce omurgasızı eze eze sessizce yürüyerek yerel dillerinden en az birinde *ayak izi* ve *anlayış* için aynı sözcüğün kullanıldığı bir yerde patikalar arıyor. Ayakları eski püskü bir yatakta yürür gibi toprağa gömülüyor.

Tehlikeye açık kayalık bir sırttan bir havzaya iniyor. Şakıyan sopasını önünde sallaya sallaya bir ısı perdesinden geçerken, sı-

caklık aniden pike yapıyor. Tepesinde böcek kaynayan yüzeyleri benek benek güneşle kaplayan kevgir misali bir örtü var. Her bir büyük ağaç gövdesine karşılık, ölü örtüde birbirine sokulmuş birkaç yüz minik fide var. Devrilmiş, nemli ağaçların her bir santimi kum taneleri kadar küçük yapraklarla, likenle, eğrelti otlarıyla, ciğer otlarıyla kaplı. Yosunlar da küçük resim boyutuna indirgenmiş birer orman kadar yoğun.

Ağaç kabuklarındaki çatlaklara bastırdığında, parmağı eklemine kadar içeri giriyor. Balta girmemiş ormanda biraz daha ilerleyince, bu muazzam çürümenin ne düzeyde olduğunu anlıyor. Yaratıkların delik deşik ettiği, asırlardır çürümekte, parçalanmakta olan ağaç gövdeleri. Kuruduğu hâlde ayakta kalmış, eğri büğrü, gotik, ters duran buz saçaklarına benzeyen gümüş rengi ağaçlar. Patricia böyle doğurgan bir çürümüşlük kokusunu hayatında ilk kez soluyor. Her bir metreküpe dolup taşan, mantar iplikçikleriyle ve çiyin ele verdiği örümcek ağlarıyla dokunmuş, ölümle iç içe bir yaşamın somut yoğunluğuyla sersemliyor. Mantarlar üst üste dizili sekiler gibi ağaç gövdelerinden yukarı tırmanmış. Ölen somonlar ağaçları besliyor. Kış boyu sisi emen, adını bilmediği süngerimsi yeşil şeyler bütün ahşap sütunları başının epey bir yükseğine kadar kalın yeşil çuhayla kaplamış.

Ölüm her yerde, ezici ve çok güzel. Okuldayken çok karşı olduğu ormancılık doktrininin kaynağını görüyor. Bu görkemli çürümeye bakınca, *eskinin* çürümüşlük anlamına geldiğini, çürümüş maddeyle dolu kalın katmanların gençleştirici baltaya ihtiyaç duyan selüloz mezarlıklar olduğunu düşünenleri affedebilmek mümkün. Tek bir ağacın güzelliğinin bile muazzam yoğun, korkutucu ve çılgın bir şeye dönüştüğü bu kapalı, tıkalı ağaçlıkların, kendi türünü başından beri neden korkuttuğunu görebiliyor. Masal karanlık bir tona büründüğünde, vahşi cinayetli korku filmi ilkel korkularımıza oynamaya başladığında, kötü kaderli çocukların ya da dikbaşlı yetişkinlerin gelmesi gereken yer burası. Burada kurtlarla cadılardan daha feci şeyler, ne kadar uygarlaşsak da dindiremeyeceğimiz ilkel korkular var.

Engin orman onu çekip muazzam bir boylu mazının önüne getiriyor. Genişliği doğudaki kızılcıkların yüksekliğiyle boy ölçüşen ağacın oluklu gövdesinden soyulmuş lifli şeritleri okşuyor. Feci bir buhur kokusu. Ağacın tepesi kopmuş, yerine âdeta kendi başlarına birer gövdeye dönüşmüş olan dallardan çok kollu bir şamdan gelmiş. Çürümüş öz odununun içinde, toprak seviyesinde açılmış bir mağaracık var. Memeliler içinde ailece yaşayabilir. Fakat tepesinde onlarca kat yükselerek pullarını püskürten sarkık dalları bin yıl sonra bile hâlâ kozalaklarla dolu.

Ormana gelen ilk insanların sözlerini kullanarak boylu mazıya sesleniyor. "Uzun yaşayan. Buradayım. Aşağıda." İlk başta kendini salak gibi hissediyor. Ama her sözcük bir sonrakinden biraz daha basit.

"Sepetler ve kutular için sana teşekkür ederim. Pelerinler, şapkalar ve etekler için teşekkür ederim. Beşikler için teşekkür ederim. Karyolalar için. Bebek bezleri için. Kanolar için. Kürekler, zıpkınlar ve ağlar için. Çürümeye dayanıklı çatı kaplama malzemeleri için. Kolayca yanan çıralar için."

Bunların her birini söyledikçe üzerinden bir ağırlık daha kalkıyor sanki. Durmak için bir neden göremeyerek minnetinin içinden taşmasına izin veriyor. "Araç gereçler için sana teşekkür ederim. Sandıklar için. Yer döşemeleri için. Giysi dolapları için. Lambriler için. Adını sayamadığım her şey için... Teşekkür ederim," diyor eski bir ifadeye yönelerek. "Bize verdiğin bütün armağanlar için teşekkürler." Nasıl duracağını hâlâ bilemediği için ekliyor: "Özür dileriz. Tekrardan büyümenin senin için ne kadar zor olduğunu bilemezdik."

Patricia, Arazi Yönetimi Dairesi'nde iş buluyor. Orman koruculuğu. İş tanımı da devasa ağaçlar kadar olağanüstü: Şimdiki ve gelecekteki nesiller için, insanın yalnızca geçici bir misafir olduğu yerlerin korunması. Ormandaki kadının üniforma giymesi gerekiyor. Ama kendiyle baş başa kalması, ağır bir sırt çantasını seve seve taşıması, bir topografik haritayı okuması, su bariyerleri yapması, duman ve yangınlara karşı tetikte olması, insanlara ge-

ride iz bırakmamayı öğretmesi, toprağın ritimlerini takip etmesi ve bütünüyle yıl boyunca çizilen grafiğe uyumlu yaşaması için üste bir de para veriyorlar. İnsanların peşini toplaması için de, evet. Yaban çiçekleriyle dolu çayırlara, uzak yerlerdeki panoramik seyir noktalarına, soğuk akarsuların diplerine, şelalelerin arkasına saçılmış, kızıl köknarların dallarına geçmiş bitmez tükenmez cips paketlerini, sandviç poşetlerini, altılı içecek paketlerini, folyoları, teneke kutuları, şişe kapaklarını toplaması için. Bunlar yapmak için devlete memnuniyetle para verebileceği şeyler.

Müdürü ona verilen, çok eski bir sedir koruluğunun bir ucundaki kulübenin durumu yüzünden özür diliyor. Kulübenin suyu yok ve oralarda istenmeyen hayvanların biyokütlesi yeni gelen iki ayaklılarınkini katbekat aşıyor. Patricia gülmeden edemiyor. "Anlamıyorsunuz. Anlamıyorsunuz. Burası benim için El Hamra."

Yarın kırk kilometre yürüyüp büyütken dokularının gelişmeye devam edebilmesi için yol kenarındaki ağaçlara çakılı tabelaların cıvatalarını gevşetecek. Dağ sırtının öteki yanında kırklı yıllardan kalma bir Orman Hizmetleri tabelasını kabuğuyla kaplamış büyük bir ladin var ve tabelada artık yalnızca DİKKAT yazıyor.

O gece de yağmur başlıyor. Patricia üzerinde yalnızca bol bir pamuklu gömlekle kulübeden çıkıp açıklığa giderek sağanağın altında oturuyor ve ağaçların yeni hücreler yaratışını dinliyor. Kulübeye dönüyor. Nereye sürtseniz yanan kalın kibritlerle yaktığı gaz lambasını mutfaktan alıp yatak odasına götürüyor. Gür kuyruklu ağaç faresinin çıkardığı boğuk sesler değersiz eşyalarına yeni bir baskın yapıldığının habercisi. Geçen hafta bir çift firketesi gitmiş. Bu gece nelerin yağmalandığına bakmak için çok karanlık. Soğuk su dolu çinko leğende süngerle silinip yatağa giriyor. Kulağını küflü yastığa dayar dayamaz atalarının tatil evine, geleceğin harika şekillerde ışımaya devam ettiği o yere gidiveriyor.

On bir ay boyunca mutlu mesut çalışıyor. Vahşi hayat onu bir kez bile tehdit etmezken, kaçık kampçılar yüzünden yalnızca iki

kez tehlikeye giriyor. Sürekli yağan yağmurda her şey küfleniyor. Dev ağaçlar emdikleri şiddetli yağmuru buhar hâlinde tekrar havaya salıyor. Bütün nemli yüzeyleri sporlar kaplıyor. Patricia'nın iki bacağında da dizkapaklarına kadar uzanan mantarlar çıkıyor. Zaman zaman, uzanıp gözlerini kapadığında, tekrar açıncaya kadar gözkapaklarının yosunla kaplanacağını düşünüyor. Birkaç metrekarelik çalıyı temizleyerek depo alanı açmak için günlerce ter döküyor. Yıl sonunda orman altı bitki örtüsündeki bu küçük boşluk yine çalılar ve fidanlarla doluyor. Bu aralıksız yeşil baskınına karşı verilecek her çabanın boşa gideceğini düşünmek hoşuna gidiyor.

Patricia ıssız yerlerdeki taşlarla çevrili ateş yakma yerlerini düzeltir, izinsiz kamp kurulan yerlerdeki bira kutularıyla tuvalet kâğıtlarını toplarken, bir makalenin yayımlandığından habersiz. İnsanlığın şimdiye kadar yayımlamayı becerdiği en iyi, en saygın dergilerden birinde. Makalede ağaçların hava yoluyla kimyasal mesajlar gönderip aldığı söyleniyor. Kendi ilaçlarını yaptıkları. Kokularıyla komşularını uyandırıp uyardıkları. Bir türün saldırısına uğradıklarını hissederek hava kuvvetlerini yardıma çağırabildikleri söyleniyor. Makaleyi yazanlar Patricia'nın daha önce yazdığı, alay konusu olan makalesinden de söz ediyor. Onun bulgularını kendi deneyleriyle doğrulayıp genişleterek şaşırtıcı yerlere götürüyorlar. Patricia'nın yazdığını bile unuttuğu sözcükler havada feromon yüklü bir esinti gibi süzülmeye devam ederek başkalarını da uyarmış durumda.

Patricia bir gün ormandaki bilmediği bir drenajda, rüzgârın devirdiği ağaçları testereyle kesmekle meşgul. Orman altı örtüsünde bir hareketlilik görüyor – en tehlikeli durum. Yaklaşınca, iki araştırmacıyı, her yaz kendi kulübesinden birkaç kilometre uzaktaki açıklıkta laboratuvar malzemeleriyle dolu derme çatma karavanlarda buluşan o dağınık gruptan ayrılmış iki bilim insanını görüyor. Eski kabilesinden insanlarla rastlaştığı bu gibi durumlar onu ürkütüyor. Onlarla olabildiğince az konuşuyor. Bugünse giz-

lenerek onları izlemeye başlıyor. İki adam o mesafeden, ağaçların ardından, oduncu kostümü giymiş sirk ayıları gibi görünüyor.

İkili kısa bir süre pusu kurarak ilgilerini çeken bir noktaya doğru yaklaşıyor. Adamlardan biri kesik kesik seslerle kusursuz bir taklit yaparak baykuş gibi ötüyor. Patricia bu çağrıyı geceleri de duymuş ama çağrıyı yapan kuşu hiç görmemiş. Adamın taklit yaptığını bilmese, baykuşun öttüğünü zannedebilir. Adam bir kez daha ötüyor. İnanılmaz bir şekilde, yanıt geliyor. Ardından bir düet başlıyor: Bir insanın canlı, cüretkâr çiftleşme çağrısının ardından ağaçların arasında saklanan kuşun mahmur ama uyumlu cevabı. Havada beliren bir çizginin ardından baykuş görünüyor. Bilgeliğin ve büyücülerin kuşu. Patricia'nın gördüğü ilk *Strix occidentalis*. Benekli baykuş: Biliminsanlarının milyarlarca dolarlık bakir ormanı, kuşun tek yaşama alanını koruma altına aldırarak kurtarmayı vadettiği, nesli tükenmekte olan bir tür. Kuş onu baştan çıkaranlardan üç metre uzaktaki bir dalın üstüne efsanevi bir varlık gibi konuyor. Adamlar kuşa bakıyor, kuş adam-

lara. Türlerden biri fotoğraf çekiyor. Öteki koca gözlerini kırpıştırarak başını döndürüp duruyor. Derken önce baykuş, ardından birkaç not daha alan insanlar gidiyor ve Patricia Westerford rüya görüp görmediğinden emin olamıyor.

Patricia üç hafta sonra o yerin yakınındaki istilacı otları temizliyor. Kokar ağaçların kalın, tüylü fışkınları parmaklarında ağır bir kahve ve fıstık ezmesi kokusu bırakıyor. Patricia bir dönemeci hızla tırmanıp yine o iki araştırmacıyı görüyor. Bayırın birkaç metre yukarısında, devrik bir kütüğün yanında diz çökmüşler. Patricia kaçamadan, onu görüp el sallıyorlar. O da yakalanmış bir tavırla el sallayıp adamlara doğru yürüyor. Yaşı daha büyük olan adam yere yan yatmış, minik minik yaratıkları numune kaplarının içine atmakla meşgul.

"Ambrosia böcekleri mi?" İkisinin başı da şaşkınlıkla ona dönüyor. Ölü kütükler: Bir zamanlar tutkusu olan bu konu sayesinde, Patricia'nın dili çözülüyor. "Okuldayken, bizim öğretmen devrik ağaçların yangın riski taşıyan birer engel olduğunu söylerdi."

Yerdeki adam başını kaldırıp ona bakıyor. "Benimki de öyle derdi."

"'Ormanın sağlığını korumak için temizlenmeleri gerekir.'"

"'Güvenlik ve temizlik açısından yakılmaları gerekir. En mühimi, akarsulardan uzak tutulmaları gereklidir.'"

"'Yapılması gerekeni yapın ve atıllaşan yerleri yeniden verimli hâle getirin.'"

Hep birlikte kıkırdıyorlar. Ama bu kıkırtılar yaraya tuz basmak gibi. *Orman sağlığını korumak.* Sanki ormanlar dört yüz milyon yıldır bizim gibi yeniyetmelerin gelip onları tedavi etmesini bekliyordu. Bilim inatçı bir körlüğün hizmetinde: Bunca zeki insan gözlerinin önündeki şeyi nasıl oldu da göremedi? Ölü kütüklerin yaşayanlardan çok daha canlı olduğunu görmek için yalnızca bakmak yeterli. Ama doktrinin gücüne karşı duyuların ne kadar şansı olabilir ki?

"Evet," diyor yerdeki adam, "şimdi o pis moruğa bütün sözlerini yediriyorum işte."

Patricia'nın tebessümü, yağmurda esen rüzgâr misal, acıyı itip geçen bir umut gibi. "Neyi inceliyorsunuz?"

"Mantarlar, eklembacaklılar, sürüngenler, iki yaşamlılar, küçük memeliler, böcek dışkıları, ağlar, yuvalar, toprak... Ölü bir kütüğün yaptığını fark edebildiğimiz her şey."

"Ne zamandır yapıyorsunuz bunu?"

Adamlar bakışıyor. Daha genç olan ötekine bir numune kabı daha veriyor. "Altı yıl oldu."

Çoğu çalışmanın birkaç ay sürdüğü bir alanda, altı yıl. "Bu kadar zaman dayanacak parayı nereden buldunuz?"

"Tamamen yok oluncaya kadar yalnızca bu kütüğü incelemeyi planlıyoruz."

Patricia bir kez daha gülüyor, bu sefer biraz daha kontrolsüz. Islak orman zeminindeki bir sedir kütüğü: Projeyi lisansüstü öğrencilerinin torunlarının torunlarının torunları bitirebilir ancak. Kendi yokluğunda, bilim hep olması gerektiğini düşündüğü kadar çılgınlaşmış demek. "Siz ondan çok daha önce yok olacaksınız."

Yatan adam yere oturuyor. "Ormanı incelemenin en iyi yanı bu. Gözünün önündeki şeyi göremediğin için suçlanıncaya kadar çoktan ölmüş oluyorsun!" O da incelenmeye değer bir şeymiş gibi, Patricia'nın yüzüne bakıyor. "Dr. Westerford?"

Patricia şaşkın bir baykuş gibi gözlerini kırpıştırıyor. Sonra göğsündeki, herkesin okuyabileceği rozeti hatırlıyor. Ama o *Doktor* lafı. Adam bunu ancak unutulmuş geçmişinden biliyor olabilir. "Pardon," diyor. "Ben sizi tanıyamadım."

"Tanımıyorsunuz! Yıllar önce bir konuşmanızı dinlemiştim. Columbus'ta, Orman çalışmaları konferansında. Hava yoluyla gönderilen sinyaller. O kadar etkilenmiştim ki makalenizin ayrı basımlarını ısmarlamıştım."

O ben değildim, demek istiyor Patricia. *Başkasıydı. Şu an cesedi çürümekte olan biri.*

"Çok üstünüze geldiler."

Patricia omuz silkiyor. Daha genç olan biliminsanı Smithsonian Müzesi'nde gitmiş bir çocuk gibi onu izliyor.

"Haklı çıkacağınızı biliyordum." Patricia'nın şaşkınlığı her şeyi anlatıyor. Neden korucu üniforması giydiğini. "Patricia. Ben Henry. Bu da Jason. Gelip bizim istasyona bir baksana." Sesi sakin ama mühim bir durum varmışçasına ısrarcı. "Bizim grubun neler yaptığını görmek hoşuna gidecek. Sen yokken, çalışmalarının ne boyutlara ulaştığını görmelisin."

On yılın sonunda, Dr. Westerford gelmiş geçmiş en şaşırtıcı keşfini yapmış bulunuyor: Kendi türünden insanları sevebileceğini. Hepsini değilse de, canla başla ve yemyeşil bir minnettarlık hissiyle onu içlerine alan, üst üste düzinelerce mutlu ve hayal dahi edemeyeceği kadar verimli ay geçirdiği Cascade Dağları, Franklin Deney Ormanı, Dreier Araştırma İstasyonu'nda ona bir yuva veren en az üç düzine müdavime. Grubun başındaki biliminsanı Henry Fallows ona bir burs ayarlıyor. Corvallis'teki iki ayrı araştırma ekibi de maaş bordrolarına onun adını ekliyor. Aldığı para az ama Çayırlıktaki Getto'da küflü bir karavan, mobil laboratuvarda çalışma olanağı da sunuyorlar – gereksindiği bütün

reaktifler ve pipetler elinin altında. Arazi Yönetimi'nin verdiği, geceleri sundurmasında buz gibi suyla silindiği kulübesine kıyasla, sahra tuvaletleri ve ortak duşlar onu şımartan birer lüks. Bir de ortak yemekhanede yenen hazır yemekler var ama bazı günler o kadar işe dalmış oluyor ki birinin gelip yine yemek zamanının geldiğini hatırlatması gerekiyor.

İtibarı Demeter'in kızı gibi yeraltından sürünerek tekrar yukarı tırmanıyor. Üç beş bilimsel yayında hava yoluyla gönderilen sinyaller çıkarımını doğrulayan yazılar yayımlanıyor. Genç araştırmacılar inceledikleri her türde destekleyici kanıtlar buluyor. Akasyalar başka akasyaları yaklaşan zürafalara karşı uyarıyor. Söğütler, kavaklar, kızılağaçlar: Hepsinin de hava yoluyla birbirlerini böcek istilalarına karşı uyardıkları belirleniyor. Haklılığının kanıtlanması pek bir şey fark ettirmiyor. Ormanın dışında neler olduğu çok da umurunda değil. Gereksindiği her şey orada, o tentenin altında – dünyadaki en yoğun biyokütle. Somonların yumurtladığı derme çatma kaya yığınlarını yıkayan dik, çelik rengi akarsular – bütün acıları dindirecek soğuklukta sular. Yosunlarla yeşim rengine dönmüş sırtlardan göz kırpan, düşmüş dalları yuvarlayan şelaleler. Orada burada görünen açıklıklarda, alt bitki örtüsünün orasından burasından fırlamış gizli somon çileği, mürver, böğürtlen, kar üzümü, şeytan sopası, okyanus spreyi, ayı üzümü toplulukları. On beş kat yüksekliğinde, bir araba boyu kalınlığındaki muazzam, yekpare kozalaklılar her şeyin tepesinde bir dam oluşturuyor. Dört bir yanında her şeye rağmen devam eden yaşamın gürültüsü yankılanıyor. Görünmez kış çalıkuşlarının *çipçip* ötüşü. Ağaçkakanların endüstriyel matkapla açılmış gibi görünen delikleri. Orman ötleğenlerinin vızıltısı. Karatavukların kanat çırpışı. Bip bip öten orman tavuklarının orman zeminine saçtığı şeyler. Geceleri, baykuşların soğuk ötüşleri kanını donduruyor. Bir de ağaç kurbağalarının hiç bitmeyen sonsuzluk şarkısı.

Bu Cennet Bahçesi'nde, meslektaşlarının inanılmaz buluşları şüphelerini doğruluyor. Yavaş, uzun gözlemler sonucunda insanların ağaçlara dair düşünceleri gülünç duruma düşüyor.

Özet olarak: Toprak denen –büyük kısmı bilinmeyen mikroplar ve omurgasızlar, belki de milyonlarca tür içeren– o yoğun kahverengi karışım çürümeyi yönlendirerek Patricia'nın daha yeni yeni çözmeye başladığı şekillerde, ölümle gelişiyor. Yemeklerde masaya oturup gülüşerek paylaşılan verilerin, buluşlara dair bilgi alışverişinde bulunan baş döndürücü bir ağın parçası olmak onu çok heyecanlandırıyor. Bu insanların hepsi de *bakıyor*. Kuş gözlemcileri, jeologlar, mikrobiyologlar, ekologlar, evrimci zoologlar, toprak uzmanları, su biliminin önde gelenleri. Hepsinin de yöreye dair detaylı bilgisi var. Kimileri en az iki yüz yıl sürmek üzere tasarlanmış projelerde çalışıyor. Kimileri Ovidius'tan fırlamış, yeşil şeylere dönüşmekte olan insanlar. Hep birlikte, incelediklerine benzeyen tek bir muazzam ortakyaşar birliktelik oluşturuyorlar.

Ilıman ormandaki milyonlarca iç içe geçmiş görünmez döngünün, devreleri döndürmeye devam etmek için ölümün aracılık ettiği her çeşit tepkimeye ihtiyaç duyduğu anlaşılıyor. Böyle bir sistemi temizlediğinizde, kendi kendini dolduran sayısız kuyuyu kurutmuş oluyorsunuz. Bu yeni gerçeği doğrulayan harika bulgular var: Yalnızca en yaşlı ağaçların üzerinde büyüyen ve gerekli nitrojeni bu canlı sisteme yeniden enjekte eden, havada uçar gibi görünen sakal likenler. Yeraltında yaşayan ve trüfle beslenen, melek mantarlarının sporlarını orman zeminine yayan çam sıçanları. Bir organizmanın nerede bitip diğerinin nerede başladığını söylemekte zorlanacağınız derecede sıkı ortaklıklar kurmak üzere ağaç köklerine nüfuz eden mantarlar. Yükseklerden sarkan adventif kökler çıkaran, bu sayede kendi dallarının diplerinde biriken topraklardan beslenen heybetli kozalaklı ağaçlar.

Patricia kendini Douglas köknarlarına adıyor: Hiç incelmeden dümdüz ve dimdik uzayan, ilk dallarını otuz metre uzadıktan sonra veren ağaçlar. Hepsi de binin üstünde omurgasız türüne ev sahipliği yapan, başlı başına birer ekosistem. Şehirleri çevreleyen, sanayi ağaçlarının kralı bu ağaç olmasa, Amerika çok farklı bir yerde olurdu. Kendi gözde ağaçları istasyon civarına dağılmış hâlde. Onları başına taktığı fenerle bulabiliyor. En büyükleri altı asırlık olmalı. Öyle uzun, yerçekiminin zorunlu kıldığı üst

limitlere o kadar yakın ki suyu köklerinden altmış beş milyon iğneyaprağının en üstte olanlarına kadar taşıması bir buçuk gün sürüyor. Her bir dalında kurtuluşun kokusu var.

O yıllarda Douglas köknarlarını iş üstünde yaparken yakaladığı şeyler içini sevinçle dolduruyor. İki Douglas köknarının yanal kökleri yerin altında birbirine değdiğinde, kaynaşıyor. İki ağaç kendi kendine aşılanan bu düğümler sayesinde vasküler sistemlerini birleştirip tek bir ağaca dönüşüyor. Yeraltındaki sayısız, binlerce kilometrelik canlı mantar iplikçiğinden oluşan bir ağ sayesinde bağlantıda olan ağaçlar birbirlerini besleyip şifalandırıyor, bebekleri ve hastaları hayatta tutuyor, kaynaklarını ve metabolitleri topluluk fonlarında biriktiriyor... Resmin oluşması yıllar alacak. Kanada, Avrupa ve Asya'daki, daha hızlı ve daha iyi kanallardan seve seve bilgi alışverişi yapan araştırmacılardan oluşan, dünya çapında gitgide genişleyen bir ağ sayesinde doğrulanan bulgular, inanılmaz gerçekler olacak. Patricia'nın ağaçları zannettiğinden çok daha sosyal varlıklar. Tek tek ağaçlar yok. Hatta farklı türler bile yok. Ormandaki her şey orman. Rekabet sonsuz nitelikteki işbirliğinden ayırt edilemeyen bir şey. Ağaçlar en fazla tek bir ağaçtaki yapraklar kadar dövüşüyor. Doğa çoğu zaman zannedildiği gibi dişlerinde ve pençelerinde kan olan bir şey değil. Bilakis, yaşam piramidinin temelindeki bu türlerin ne dişleri ne de yırtıcı pençeleri var. Ama ağaçlar kaynaklarını paylaşacak olsa, her bir kırmızı damla yemyeşil bir okyanusta süzülmek zorunda kalırdı.

Adamlar onun Corvallis'e gelip ders vermesini istiyor.

"Yeterince iyi değilim. Henüz bir şey bildiğim yok."

"Biz de bilmiyoruz ki!"

Henry Fallow bu konuyu düşünmesini istiyor. "Hazır olduğunda tekrar konuşuruz."

Araştırma istasyonunun başındaki Dennis Ward istasyona geldiği zamanlarda küçük hediyelerle ona uğruyor. Yabanarısı kovanları. Bitki safraları. Derelerde cilalanmış güzel taşlar. Görüşme tarzları Arazi Yönetimi'nin verdiği kulübedeki fırça kuyruklu

fareyle görüşmelerini hatırlatıyor Patricia'ya. Ani ve çekingen, düzenli ziyaretler, havadan sudan sohbet. Ardından günler boyu ortadan kaybolmalar. Patricia bir zamanlar evinde yaşayan fareye nasıl ısınmışsa, bu mülayim, ağırkanlı adamı da sevmeye başlıyor.

Dennis bir gece akşam yemeği için bir şeyler getiriyor. Tamamen doğal kaynaklardan faydalanmış. Mantarlı fındıklı güveç, yanında çalı ateşine koyduğu kapaklı kalıpta pişirdiği bir ekmek. O gün ne konuşacaklarını pek bilemiyorlar. Zaten çoğu zaman böyle ve Patricia bu durumdan memnun. "Ağaçlar nasıl?" diye soruyor Dennis her zamanki gibi. Patricia da biyokimya kısmını atlayıp anlatabileceği kadarını anlatıyor.

Bulaşığı yıkadıkları suyu atık su tankına döktükten sonra, "Yürüyelim mi?" diye soruyor Dennis. Patricia'nın sevdiği, her seferinde, "Yürüyelim!" yanıtını verdiği bir soru bu.

Dennis ondan on yaş büyük olmalı. Hakkında bir şey bilmiyor ve soru sormuyor. Bir tek işten –Patricia'nın Douglas köknarlarının kökleriyle ilgili yavaş ilerleyen araştırmasından, Dennis'in biliminsanlarını dizginlemek ve kurallara minimumda da olsa uymalarını sağlamak gibi imkânsız bir görevi üstlenmiş olmasından– söz ediyorlar. Patricia da hayatının sonbaharına çoktan gelmiş sayılır. Kırk altı yaşında – babasının öldüğü yaşı geçmiş durumda. Çiçeklerinin hepsi çok uzun zaman önce solmuş. Ama arı hâlâ yerinde.

Fazla uzağa gitmiyorlar; gidemiyorlar. Açıklık çok küçük ve yollar yürüyemeyecekleri kadar karanlık. Patricia'nın sevdiği her şeyin göbeğinde olmak için uzağa gitmeleri de gerekmiyor zaten. Ürkünç bir yeşilliğin kabardığı, dönüştürücü sarmallarıyla dört bir yana doğru dolu dizgin gittiği kokuşmuşluğun, çürümenin, ayakta kurumuş ağaçların, dört bir yanlarındaki gür, verimli ölümün ortasındalar.

"Sen mutlu bir kadınsın," diyor Dennis, sormakla iddia etmek arasındaki o geniş havzanın bir yerinde durarak.

"*Artık* öyleyim."

"Burada çalışan herkesi seviyorsun. Müthiş bir şey bu."

"Bitkileri ciddiye alanları sevmek hiç zor değil."

Ama Patricia, Dennis'i de seviyor. Kısıtlı hareketleri ve engin sessizliği içinde, neredeyse aynı olan o iki molekülün, klorofille hemoglobinin arasındaki çizgiyi belirsizleştiren bir adam o.

"Kendi ayakların üzerinde duran birisin. Aynı ağaçların gibi."

"Sorun da bu ya, Dennis. Onlar kendi ayakları üzerinde durmuyor. Buradaki her şey birbiriyle pazarlık hâlinde."

"Bence de."

Dennis'in bu önsezisindeki saflık Patricia'yı güldürüyor.

"Ama rutinlerin var. İşin var. Bunlar bütün hayatını dolduran şeyler."

Patricia bu kez ürkerek susuyor. Mutlu mesut bir orta yaşlılığın eşiğinde, böyle bir tuzak.

Dennis onun gerildiğini hissediyor; birkaç baykuş ötüşü boyunca tek söz etmiyor. Derken: "Diyeceğim o ki, sana yemek pişirmek güzel."

Patricia uzun bir iç çekişin ardından, vermesi gereken cevabı veriyor. "Birinin bana yemek yapması da güzel."

Ama hiçbir şey zannettiği kadar ürkütücü değil. Çok daha hafif. "Yine ayrı evlerimiz olsa. Zaman zaman... birbirimize gidip gelsek?" diyor Dennis.

"Bunu... yapabiliriz."

"İşimizi yaparız. Akşam yemeklerinde görüşürüz. Şu an olduğu gibi!" Çılgınca teklifiyle gerçekte olan şey arasındaki bağlantıyı kurmuş olmak Dennis'i şaşırtmış gibi görünüyor.

"Evet." Patricia talihin ona bu kadar gülmüş olabileceğine inanmakta zorlanıyor.

"Ama imzayı da atmak isterim." Dennis güneşin inkâr edilemeyecek batışına başladığı yere, batıdaki köknarların içindeki bir açıklığa doğru bakıyor. "Çünkü o zaman ben öldüğümde, maaşımı sen alırsın."

Patricia karanlıkta Dennis'in titreyen elini tutuyor. Güzel bir his; asırlar sonra yeraltında kaynayacak başka bir kök bulan bir kök de böyle hissediyor olmalı. Sevginin ayrı ayrı yaratılmış, her biri bir öncekinden daha yaratıcı ve hepsi de bir şeyler yaratmaya devam eden yüz binlerce türü var.

OLIVIA VANDERGRIFF

Diz boyu karda ilerlemek zor. Olivia Vandergriff bir yük hayvanı gibi karlara bata çıka kampüsün bir ucundaki öğrenci evine doğru gidiyor. O dönemki Doğrusal Regresyon ve Zaman Serisi Modelleri dersleri de sonunda bitmiş. Avludaki çanlar beş kez çalıyor ama gün dönümü bu kadar yaklaşmışken, Olivia'nın çevresini saran bir gece yarısı karanlığı var. Nefesi üstdudağını buzla kaplıyor. Buzu içine çekince, gırtlağına buz kristalleri doluyor. Soğuk, burnuna tel tel giren bir metal gibi. Burada, eve beş blok kala cidden de ölebilir. Bunu fark etmek içini ürpertiyor.

Son yılın aralık ayı. Sömestirin bitmesine çok az var. Artık tökezleyip yüzüstü yere kapaklansa bile bitiş çizgisini yuvarlanarak geçebilir. Geriye kalanlar? Kısa cevaplı bir sağkalım analizi testi. Orta Seviye Makroekonomi'nin son ödevi. Çantada keklik seçmeli dersi Dünya Sanatının Başyapıtları için yüz on sayfalık bir sunum. On gün ve bir sömestir sonra sonsuza kadar kurtulmuş olacak.

Üç yıl önce aktüerya biliminin muhasebeyle aynı şey olduğunu zannedermiş. Danışmanı olası olayların risk maliyetleriyle ilgili bir şey olduğunu söyleyince, titizlik ve canavarlık karışımı bu açıklama sayesinde, *İyi, o zaman*, deyivermiş. Hayat sizden kendinizi tek bir işe köle gibi adamanızı istiyorsa, ölümün nakit

değerini hesaplamaktan daha berbat şeyler de olabilirmiş, hayatınızı adayacak. Programdaki üç kız öğrenciden biri olmak da onu birazcık heyecanlandırmış. Eşitsizliğe karşı koymak için itici bir güç.

Fakat o itici güç çoktan tavsamış durumda. Ulusal Aktüerler Derneği'nin yeterlik sınavına üç kez girdiği hâlde üçünden de geçememiş. Sorun biraz bu işe meyilli olmayışında. Biraz da seks, uyuşturucular ve sabaha kadar süren partilerde. Diplomasını hâlâ alabilir; o işi becermek hâlâ mümkün. Olmazsa da, felaketin sunduğu seçenekleri deneyecek. Aktüerya biliminin kanıtladığı ve Olivia'nın aşırı kaygılı arkadaşlarını rahatlamak için sık sık tekrarladığı gibi, felaket de yalnızca bir rakam.

Yarı karanlıkta Cedar'a giden köşeyi dönüyor. Kendi sırt çantalarının ağırlığı altında sendeleyen öğrenciler kendilerinden önce geçenlerin, birçoğu fos çıkan tahminlerinin etrafında yoğunlaşan izler açmış. Yeni biriken karların altında, toprağın üstüne çıkan ağaç köklerinin üstünde kabararak dünyadaki en yavaş sismik dalgaları oluşturan çatlak kaldırımlar var. Olivia yukarı bakıyor. Bu geri kalmış köyden gittikten sonra özleyeceği çok az şey var ama sokak lambalarına bayılıyor. Krem rengi Yaldızlı Çağ küreleri mum resimlerine benziyor. Zamanında bir cerrahın malikânesi olan, şimdi beş ayrı yangın merdiveni ve sekiz posta kutusuyla özel odalara bölünmüş bir pansiyona benzeyen kendi Amerikan Gotiği binasına kadar, kiralık öğrenci evlerinin arasından geçen yolu hafifçe aydınlatıyorlar.

Evinin önünde sokak lambasının aydınlattığı, bir zamanlar tüm dünyayı kaplamış tek bir ağaç var – canlı bir fosil, ağaç olmanın sırrını öğrenmiş en eski, en tuhaf şeylerden biri. Dişiyi döllemek için damlacıklar yoluyla yüzen spermleri olan bir ağaç. Yaprakları birbirinden insan yüzleri kadar farklı. Kış vakti bile diğerlerinden ayrılmasını sağlayan kısa kısa ve tuhaf filizlerin dizili olduğu dallarıyla, sokak ışığında olağanüstü bir silueti var ağacın. Bütün sömestir boyunca o ağacın altında yaşamış olduğu hâlde orada olduğunun bile farkında değil. Bu gece de onu görmeden önünden geçip gidiyor.

Karlı basamakları zar zor çıkıp bisikletlerle dolu bir hole giriyor. Kapıyı arkasından kapasa da, buz gibi hava kenarlardan içeri dolmaya devam ediyor. Işık düğmesi girişin karşı duvarından onunla dalga geçer gibi. Olivia bu karanlık tuzağın içinde altı adım attıktan sonra ayak bileğini bir vitese çarparak yarıyor. Savurduğu küfürler merdiven boşluğunda yankılanıyor. Bütün sömestir, yapılan ev toplantılarında bisikletlere öfke kusmuş. Fakat evdekilerin bütün oylarına rağmen bisikletler yine orada, buz kesmiş bileği kesilip bisiklet yağına bulanmış vaziyette, adalet duygusu yaralanmışçasına öfke içinde, "Siktir, siktir, *siktir*!" diye bağırıyor.

Hiçbir şeyin önemi yok. Çabucak geçen beş ayın ardından hayat başlayacak. Garsonluk yaptığı, sabahın köründe açılan bir batakhanenin üstündeki sıcak susuz, berbat, kiralık bir dairede yaşayacak olsa bile gelecekteki bütün suçlar ve kabahatler yalnızca ve yalnızca ona ait olacak.

Merdivenin tepesinde, biri kıs kıs gülüyor. "Her şey yolunda mı?" Mutfaktan aşağı boğuk kıkırtı sesleri süzülüyor. Rutin öfkesi ev arkadaşlarını eğlendirmiş.

"Yok bir şey," diye şakıyor Olivia. Eve gelmiş. Tarih 12 Aralık 1989. Berlin Duvarı yıkılıyor. Baltık'tan Balkanlar'a kadar, baskı altındaki milyonlarca insan kış vakti sokaklara dökülmüş durumda. Yarılan bileğinden yerlere kanlar akıyor. Ne olmuş yani? Çömelip yaraya kuru bir Kleenex bastırarak kanı durduruyor. Yara çok kötü acıyor.

Yukarıda onu bekleyen kucaklaşmalar var: İkisi sıradan, biri dalgacı, biri soğuk, biri de yarım yıllık mahcup bir özlemle dolu. Ev arkadaşlarının sonu gelmeyen saçma sapan kucaklaşmalarından nefret etse de, o da aynı şekilde onları kucaklıyor. Grup geçen ilkbaharda ortak bir coşkuyla bir araya gelmiş. Eylül sonu geldiğinde, bu ortak sevgi seli gündelik şikâyetlere dönüşmüş. *Jiletimde kimin kılı var? Biri buzdolabına koyduğum bir diş otu aşırmış. Hindi fümenin kalanını kim çöpe attı ki?* Fakat bitiş çizgisi görüş alanındayken, bir kız her şeye katlanabilir.

Mutfakta cennet kokusu var ama onu yemeğe davet eden yok. Buzdolabına bakıyor. Seçenekler iç karartıcı. On saattir bir şey yemediği hâlde biraz daha dayanmaya karar veriyor. Bekleyip tek kişilik partisinden sonra yerse, yemek yemek yarı tanrılarla dans etmek gibi bir şey olacak.

"Bugün boşandım," diye haberi patlatıyor.

Cılız bir tezahürat ve alkış. "Bayağı uzun sürdü," diyor eski ruh eşlerinden en hoşlanmadığı.

"Doğru. Boşanmam evliliğimden uzun sürdü."

"Soyadını değiştirme. Bu daha güzel."

"Zaten evlenmek nereden çıkmıştı ki?"

"Bileğin kötü görünüyor. Bari şu yağı temizle." Yine bastırılmış kıkırtılar.

"Ben de sizi seviyorum, çocuklar." Olivia dolaptaki kahverengi biralardan bir şişe aşırıyor –dolaptaki bozulmamış tek şey o– tavan arasındaki dönüştürülmüş odasına kaçırıyor. Orada yatağa oturup başını hiç kaldırmadan bütün şişeyi bitiriyor. Sonradan edinilmiş bir beceri. Bileğinden yorgana yağ ve kan bulaşıyor.

Davy ile o gün öğleden sonra, Ekonomi ve Doğrusal Analiz derslerinin arasında, mahkemede son bir kez görüşmüşler. Artık bitmiş ve son karar onu daha fazla üzme gücüne sahip değil. Pişmanlıkları da yok değil. Hayatını –ikinci yılın ilkbaharında gelen bir hevesle– başka birinin hayatıyla birleştirmek her şeye değecek, bütünleyecek, çok masum bir şey gibi gelmiş. Anne babaları iki yıl boyunca böyle bir salaklık yaptıkları için öfkeden kudurmuş. Arkadaşları hiç anlamamış. Fakat Davy ve o herkesi haksız çıkarmaya kararlıymış.

Kendilerine göre birbirlerini sevmişler ama sevmekten anladıkları daha çok kafaları kırıp sesli Mevlana okumak, sonra da sızıncaya kadar seks yapmakmış. Ama evlilik ikisini de saldırganlaştırmış. Kurt adamlı korku tüneli seanslarının üçüncüsünde, Olivia elindeki beşinci tarak kemiğini kırdıktan sonra birinin ayılıp fişi çekmesi gerekmiş. Ortak bir mal varlıkları, ortada ikisinden başka çocuk yokmuş. Boşanmanın en fazla bir buçuk

gün sürmesi gerekirmiş. On aydan fazla sürmesinin nedeni daha çok iki davacının da nostaljik bir şehvete kapılmadan edemeyişi olmuş.

Olivia boşalan şişeyi radyatörün üstündeki diğer boşların yanına bırakıp yatağın yanındaki karmaşanın içinden CD çaları buluyor. Boşanma için bir cenaze töreni yapmalı. Bir macera gözüyle baktığı evliliği anmak için bir ritüel. Mevlana'lar Davy'de kalmış ama en sevdikleri trans müzik albümlerinden birçoğu onda ve pişmanlıkları bir günlüğüne kahkahalara çevirmeye yetecek kadar otu var. Doğrusal Analiz finali sorun tabii. Ama ona daha üç gün var ve biraz gevşediğinde daha iyi çalışacağını biliyor.

İlk iki saatinde üç yalan söylediği bir ilişkinin uzun vadede iyi bir yatırım olmayabileceğini iki yıl önce, o ilk heyecanla bile akıl etmesi gerektiğini düşünüyor. Kampüsteki arboretumda, vişne çiçeklerinin altında yürümüşler. Olivia'nın çiçek açan her şeye derin bir sevgi duyduğunu öne sürmesi, en azından o an için doğru sayılırmış. Davy'ye babasının insan hakları savunucusu bir avukat olduğunu söylemesi de pek yalan sayılmazmış ama annesinin yazar olduğu, gerçeğe yakın bir senaryoyu temel almasına karşın resmen saçmalığın daniskasıymış. Ailesinden utandığı yok. Hatta ilkokuldayken babasına "gevşek" diyen bir zilliye yumruk attığı için uzaklaştırma cezası almış. Fakat tatmin edici hikâyeler âleminde –Olivia'nın ihtisas alanında– annesi de, babası da olmaları gereken şeyin yanına bile yaklaşamayan insanlar. Bu yüzden hayatının geri kalanını birlikte geçirmeye çoktan karar verdiği adam için ikisini de biraz allayıp pullamış.

Davy'nin de yalan söylediği olmuş. Okuldan mezun olması gerekmediğini, devlet memurluğu sınavından çok iyi bir not aldığı için Dışişleri Bakanlığı'nın ona iş teklif ettiğini öne sürmüş. Olivia'nın biraz da olsa güzel bulmasına yetecek kadar abartılı bir palavraymış bu. Hayalperestlere karşı zaafı var. Sonradan, kiraz çiçekleri üzerlerine kar gibi yağarken, Davy kapağında bıyık briyantini reklamı, içinde altı tane upuzun sömek olan Viktoryen teneke kutuyu göstermiş. Olivia lisede izlettikleri uyuşturucu

karşıtı filmler dışında ilk kez böyle bir şey görüyormuş. Çok geçmeden fokur fokur kaynayan dünyanın üzerinde yelken kanatla uçma sanatına ilgi duymaya başlamış. Onu hâlâ heyecanlandırabilen bu hediyeye duyduğu, Davy'ye olan aşkının aksine ömür boyu süreceği anlaşılan o bitmeyen aşk da böyle başlamış.

Trans CD'lerinden çalacağı şarkıları seçip sevgili penceresinin önündeki minderlere oturarak camı buz gibi geceye açıyor ve dumanları ölüm tuzağı yangın merdivenine doğru üflüyor. Telefon çalıyor ama açmıyor. Lojistiğine dair inançlarını birbirinden ayırt etmeyi artık hiç beceremediği üç erkekten biri olmalı. Telefon çalmaya devam ediyor. Telesekreteri yok. Birilerini geri arama sorumluluğunu yükleyen bir aleti kim ne yapsın ki? Zil seslerini sayarak bir çeşit meditasyon yapıyor. On iki kez çalıncaya kadar buz gibi havanın içine cigara dumanından dolu dolu iki bulut üflüyor. Bu gözü dönmüş ısrarcılık birden kimin aradığını anlamasını sağlıyor. Son bir aşk kavgasıyla olayı kutlamak isteyen eski kocası olabilir ancak.

Küçük Olivia'nın psiko-sosyo-cinsel uyanışı: Şehre geldiğinde almayı umduğundan çok daha kapsamlı bir eğitim. Kampüse üç yıl önce yanında bir pelüş ayı, bir saç kurutma makinesi, bir patlamış mısır makinesi ve lise voleybol takımında başarı gösterdiğini belgeleyen bir mektupla gelmiş. Gelecek ilkbaharda krater yoğunluklu bir transkript, dilinde iki delik, omzunda cafcaflı bir dövme ve zihninde yapacağını hayal dahi etmediği seyahatleri anlatan bir albümle gitmeyi planlıyor.

Hâlâ iyi bir kız sayılır. Niyeti birkaç ay daha azıcık kötü bir kız olmaya devam etmek. Sonra toparlanacak, yapması gerekenleri yapacak ve bütün sıçmış olanların gittiği batıya doğru gidecek. Gidince de –artık gideceği yer her neresiyse– berbat notlarına rağmen bir şeyler yapabilmenin yolunu bulmak için bol bol zamanı olacak. Gerektiğinde gayet becerikli olabilen biri. Biraz özenle, kendini nasıl dünyanın en tatlı kızı gibi gösterebileceğini iyi biliyor. Bir sürü şey oluyor; dünya yerinden sarsılıyor. Artık gelecek oradaymış gibi göründüğüne göre, Berlin'i deneyebilir.

Vilnius'u. Varşova'yı. Kuralların sıfırdan yazılmaya başlandığı herhangi bir yeri.

Müzik omuz kaslarını sarsarak beynini yalnızca yetişkinlerin yüzebildiği bir havuzda miskin miskin yüzdürüyor. Örümcekler teninin altında koloni kuruyor. Avcunu bacağına koyduğunda hissettiği baskı, düşüncenin ufkuna kadar süzülerek kaymaya devam ediyor. Çok geçmeden o beyin fırtınaları, gözlerinin önünde birleşerek insanlık tarihi denen karmaşayı çok güzel ve net bir şey gibi gösteren o fırtınalar başlıyor. Evren çok büyük ve yakınlardaki bazı galaksilerde bir süre uçmasına, güçlerini kötüye kullanıp kimseye zarar vermediği sürece ışın tabancasıyla zevk için bir şeyleri vurmasına izin veriliyor. Bu seyahatleri öyle çok seviyor ki.

Derken içinden gelen melodiler öne çıkıyor. CD çaları kapatıp okyanus gibi gelen odanın karşı tarafına nasıl geçeceğini düşünüyor. Ayağa kalktığında, başı varoluşun yepyeni bir katmanına doğru dimdik yükselmeye devam ediyor. Attığı kahkaha ona gaz veriyor, dengeyi bulmasına yardım ediyor ve Olivia parkelerin üzerinde süzülürken meme uçları değerli inciler gibi parıldıyor. Bir süre sonra gideceği yere varıyor ve oraya neden gittiğini hatırlamak için bir dakika boyunca hareketsiz kalıyor. Kendi yarattığı sihirli melodilerden başka bir şey duyabilmekte zorlanıyor.

Sunta çalışma masasına oturup şarkı defterini buluyor. Gerçek müzik notaları ona şifreli yazı gibi gelse de, partilediği zamanlarda duyduğu bu melodileri kaydetmek için kendi sistemini kurmuş. Satır renkleri, kalınlıkları ve konumları ona armağan edilen bu melodileri kaydetmesini sağlayan kodlar. Ertesi gün normale döndüğünde kendi karaladığı bu sayfalara bakıp müziği yeniden duyabiliyor. Kafayı kırmış birinin yanındayken onun tribini bedavadan yaşamak gibi bir şey.

Bu geceki melodide hiç bilmediği enstrümanlardan oluşan bir orkestra, herkesi yuvaya döndürmeye karar verdiği gece meleklerin Tanrı'ya çalacağı türden bir şarkıyı çalarken, koltukta oturup kalıyor. Şimdiye kadar içinden çıkan en iyi müzik, belki de haya-

tında başardığı en güzel şey bu. Ağlamaya başlayarak annesiyle babasını aramak istiyor. Tekrar aşağı inip ev arkadaşlarıyla bu kez gerçekten kucaklaşmak istiyor. Müzik şöyle diyor ona: *Nasıl da ışıl ışıl parladığından haberin bile yok*. Diyor ki: *Seni bekleyen bir şey var. Çocukluğundan beri istediğin o tertemiz, kusursuz şey seni bekliyor*. Derken o ulvi haz hâli aniden komik geliyor ve kafası bir milyon olmuş ruhuna biraz sert bir kahkaha atarak gülüyor.

Fakat o melodiyle ve hazla, bütün vücudu karıncalanmaya devam ediyor. Sıcak bir duş yapma fikri dini bir zorunluluk gibi gelmeye başlıyor. Yatak odasına dönüştürülen tavan arasına eklenmiş derme çatma banyonun kuzey duvarı olduğu gibi buzla kaplı. İşin sırrı soyunmadan önce sıcak suyu açmakta. Olivia dilinden anlamak zorunda olduğunuz duşa girdiğinde açlıktan bayılmak üzere ve hava ateşle buzdan oluşmuş badem desenleriyle kaplı. Olivia yere bakıyor. Kabinin zeminine kanlı köpükler dolmuş. Çığlık atıyor. Sonra bileğindeki yarığı hatırlıyor. Sızlayan yarayı sabunlarken yine kıkırdamaya başlıyor. İnsanoğlu nasıl da kırılgan. Bütün bu zararlı saçmalıkları yapacak kadar uzun zaman dayanmayı nasıl becerebilmiş ki?

Temizlediği yara çok kötü acıyor. Tırtıklı ve çirkin bir yarık. Yara izi kalırsa oraya da bir dövme yaptırabilir – halhal gibi bir şey belki. Bileğinden yukarı doğru bacaklarını sabunluyor. Teninin kayganlığı bir kızın isteyebileceği en güzel boşanma hediyesi. Her dokunuşu elektrik yüklü. Bedeni doyuma ulaştırılmayı talep ederek ışıldıyor.

Biri kapıyı yumrukluyor. "Sen iyi misin?"

Olivia sesini çıkarmakta bir an zorlanıyor. "Gider misin lütfen?"

"Çığlık attın."

"Geçti, gitti. Çok mersi!"

Tekrar odada bedenleniyor. Havlu ve buharla kaplı bedeninde gereksinimle yüklü bir parıltı var. Havanın buz gibi soğuğu bile bir seks oyuncağı gibi çarpıyor. O an dünyada kendini hazzın doruğuna ulaştırmaktan daha çekici gelen hiçbir şey yok. Havluyu atıp yatağa seriliyor. Yatağa düşüşü sonsuza kadar tek-

rarlanarak sürüyor ve her seferi daha da zevkli. Yer lambasını kapamak ve keyifli bir karanlığa dalmak için elini başlığın içine sokuyor. Ama nemli eliyle ucuz soketin içinde pat pat düğmeyi ararken, kanun ek maddelerine uygun düzenlenmiş evdeki bütün elektrik kolundan girip tüm vücuduna akıyor. Kolları bir bilim deneyindeymişçesine bu şokun üzerinde kasılarak elini onu öldüren elektriğin çevresinde sabitliyor.

Şiddetle sarsılarak, çıplak, ıslak, eli havada yılan gibi kıvrılmış vaziyette öylece yatıp ciğerlerinin dibinden *imdat* diye bağıracak kadar havayı voltajın kaskatı kestiği ağzına ulaştırmaya çabalıyor. Kalbi durmadan önce belli belirsiz bir inilti çıkarmayı başarıyor. Ev arkadaşları aşağıdan çığlığını duyuyor – o geceki ikinci çığlığı. Sesteki katıksız mahremiyet hissi yüzlerini kızartıyor.

Biri, "Olivia," diyerek pis pis sırıtıyor.

"Hiç sorma."

Olivia'nın öldüğü an, bütün ev kararıyor.

GÖVDE

Yarı açık cezaevindeki bir adam hücresindeki masada oturmuş. Oraya ağaçlar yüzünden girmiş. Ağaçlar yüzünden ve onları çok sevdiği için. Nasıl bir yanlış yaptığını ya da bir daha böyle bir yanlış yapıp yapmayacağını hâlâ bilemiyor. Bu soruyu yanıtlayabilecek tek metin, okuyamadığı hâlde ellerinin altında duruyor.

Parmaklarını masanın ahşap tablasındaki damarlarda gezdiriyor. Ahşaptaki o düzensiz sarmalların yaş halkaları kadar basit şeylerden nasıl çıkmış olabileceğini görmeye çalışıyor. Kesitin açısındaki bir gizem, yüzeyin iç içe yuvalanmış silindirler içindeki konumu. Beyni biraz farklı olsaydı, bu problemi çözmekte zorlanmayabilirdi. Farklı yetişmiş olsaydı, belki de görebilecekti.

Parmaklarının altındaki damar düzensiz şeritler hâlinde kıvrılarak gidiyor – kalın yerleri açık, ince yerleri koyu. Ömür boyu ağaçlara baktıktan sonra böyle bir şeyi fark etmek onu şoka uğratıyor: Baktığı şey mevsimler, yıllık döngüler, ilkbahardaki patlama ve sonbaharın içe dönüşü, orada iki dörtlük bir şarkının ritmi kayıtlı, parçanın bizzat yarattığı bir ortamda. Damar topografik bir haritadaki dağ sırtları ve dağ geçitleri gibi kıvrılıyor. Açık tonlu yerler ileri doğru fırlıyor, koyu yerlerde duraklama var. Halkaları o açılı kesitte bir an için görür gibi oluyor. Yerlerini belirleyebiliyor, geçmişlerini ağacın o düzlemine yansıtabiliyor. Yine de kör cahil sayılır. İyi geçen yıllarda genişken –tabii ya– kötü geçen yıllarda dar kalmışlar. Ama hepsi bu.

Okuyabilse, tercüme edebilse... Olduğundan birazcık farklı bir yaratık olsa, o zaman bu ağacın üzerinde güneşin nasıl parladığını, yağmurun üzerine nasıl yağdığını, rüzgârın hangi yönden ve ne şiddette, ne kadar süre estiğini öğrenebilecekti. Toprağın organize ettiği muazzam projelerin, öldürücü soğukların, acıların ve mücadelelerin, yoksunlukların ve fazlalıkların, geri püskürtülen saldırıların, refah içinde geçen yılların, içinden sağ çıkılan fırtınaların, dört bir yandan gelen bütün tehditlerin ve fırsatların, o ağacın yaşadığı bütün mevsimlere ait şifrelerini çözebilecekti.

Bu yabancı yazıtı öğrenme isteğiyle, elyazması kitapları kopyalayan bir keşiş gibi, parmaklarını hücresindeki masanın üzerinde gezdiriyor. O damarı takip ederek geçmişe ait okunaksız bir almanağın söyleyebileceklerini, kapalı tutulduğu, mevsimlerin değişmediği ve hava durumunun hep aynı olduğu bir yerde, ağacın ona anlatabileceği anıları düşünüyor.

Bir dakika on saniyeliğine ölüyor. Nabzı atmıyor, nefes almıyor. Sigortalar attığında lambadan kurtulan Olivia'nın bedeni yatağın kenarından kayarak yere düşüyor. Çarpmanın etkisiyle duran kalbi yeniden atmaya başlıyor.

Çam parkenin üzerinde çırılçıplak, koma hâlinde: Olivia'nın yeni eski kocası müthiş bir partinin ardından teselli seksinin hayaliyle geldiğinde, onu bu şekilde buluyor. Derhal üniversite hastanesine götürüyor ve Olivia orada kendine geliyor. Kafası hâlâ iyi. Kaburgalarının üstü morarmış, eli yanmış, bileğinde yarık var. Doktorun asistanı her şeyi anlatmasını istiyor ama Olivia anlatamıyor.

Perişan hâldeki yetersiz eski koca onu doktorlara teslim ediyor. Doktorlar nörolojik muayene yapılmasını istiyor. Tomografi istiyor. Ama Olivia kimseye görünmeden kaçıyor. Zaten üniversite hastanesi ve herkesin işi başından aşkın. Sağlık timsali biri gibi uzun adımlarla lobiyi geçip çıkıyor. Onu kim durduracak ki? Eve dönüp kendini odaya kapatıyor. Ev arkadaşları kontrol etmek için tavan arasına çıktığında kapıyı açmayı reddediyor. Tam iki gün boyunca odada saklanıyor. Kapının her tıklatılışında içeriden, "İyiyim!" diye sesleniyor. Ev arkadaşları kimi arayacaklarını bilemiyor. Kapının ardından bir tek boğuk ayak sürüme sesleri duyuluyor.

Olivia uyuyor, hareket etmeden oturuyor, kaburgalarının üs-

tündeki morartılara dokunarak olanları hatırlamaya çalışıyor. Öldüğünü biliyor. Nabzının atmadığı saniyelerde büyük, güçlü ama çaresiz görünen şekiller onu yanlarına çağırmış. Rica minnet, bir şeyler göstermişler. Ama hayata döndüğü anda her şey yok olmuş.

Masanın arkasına sıkışmış duran şarkı defterini buluyor. Renkli çizgiler elektrik çarpmasından ölmeden hemen önce duyduğu melodiyi yeniden canlandırıyor. O melodi sayesinde akşamki felaketin çoğunu hatırlamayı başarıyor. Kendini bedenine takık vaziyette, yenilenmiş evdeki tavan arasının orasında burasında arzıendam ederken görüyor. Hayvanat bahçesindeki kafesinde dört dönen bir hayvanı izler gibi. *Yalnız olmanın* çelişkili bir söz olduğunu hayatında ilk kez fark ediyor. Bedenin en mahrem anlarında bile, yanımızda birileri var. Öldüğünde birileri onunla konuşmuş. Zihnini soyut düşünceleri yansıttıkları bir ekran gibi kullanmış. Sürekli değişen renklerden, üçgen bir tüneli geçip bir açıklığa gelmiş. Varlıklar –onları ancak böyle tanımlayabiliyor– orada at gözlüklerini çıkarıp *gerçekten* görmesine izin vermişler. Derken bedenindeki tutukluluk hâline geri dönmüş ve o inanılmaz görüntüler bulanıklaşarak hiçliğe karışmış.

Belki de beynimde hasar vardır, diye düşünüp duruyor. Saatte birkaç kez gözlerini kapayıp sesini çıkarmadan konuşmak zorunda kalıyor. *Bana ne olduğunu söyleyin. Şimdi ne yapmam gerekiyor?* Aslında dua ettiğini anlaması için biraz zaman geçmesi gerekiyor.

Finallerin hiçbirine girmiyor. Noel'de eve gitmeyeceğini söylemek için annesiyle babasını arıyor. Babası ilk şaşkınlığın ardından üzgün davranıyor. Normalde ondan daha fazla bağırıp çağırarak onu susturması gerekir. Ama zaten ölmüş olan bir kızı hiç kimsenin öfkesi incitemez. Babasına her şeyi anlatıyor – boşanma sonrası tek başına yaptığı partiyi, elektriğin çarpmasını. Artık saklanmak anlamsız. Onu izleyen bir şey var – kim olduğunu bilen dev, capcanlı gözcüler.

Babasının sesinde, geceleri yattığında ölüm ânında ona gös-

terilenleri asla tam olarak hatırlayamayacağını düşündüğünde hissettiğine benzer, kaybolmuş bir ton var. Ölüp dirilmiş biri olarak, artık babasının sesindeki korkuyu duyabiliyor – bu avukatın sesinde, alttan alta, şimdiye kadar hiç sezmediği karanlık bir ton var. Çocukluğundan beri ilk kez onu rahatlatmak istiyor. "Baba, ben sıçmış durumdayım. Duvara çarptım. Dinlenmem lazım."

"Eve gel. Burada da dinlenebilirsin. Noel günü yalnız kalamazsın."

Sesinde öyle bir kırılganlık var ki. Tutkularının yerine prosedürleri koymuş bir adam olarak, Olivia'ya öteden beri yabancı gelmiş. Bu kez onun da ölüp dirilmiş olabileceğinden şüpheleniyor.

Yıllardır konuşmadıkları kadar uzun konuşuyorlar. Olivia ölmenin nasıl bir şey olduğunu anlatıyor. Hatta o açıklıktaki, ona bir şeyler gösteren varlıkları anlatmayı deniyor ama babasını ürkütmeyecek sözcükler kullanarak. *Bazı güçler. Enerjiler.* Babası iki kez arabaya atlayıp bin kilometre yol yaparak onu almanın eşiğine kadar geliyor. Olivia onu yatıştırıyor. Yetmiş saniyeliğine ölmenin ona kazandırdığı tuhaf bir güç var. Artık babası çocukmuş da, Olivia onun koruyucusuymuş gibi, ilişkileri tamamen değişmiş durumda.

Olivia hiç istemediği bir şey istiyor. "Annemi versene bir. Onunla da konuşmak istiyorum." Olivia annesinin öfkesine bile anlayış gösterip onu yatıştıran kişi rolünde şimdi. Konuşma biterken iki kadın da gözyaşları içinde, karşılıklı çılgınca sözler veriyor.

Olivia Noel'den yılbaşına kadar evde yalnız kalıyor. Elindeki bütün keyif verici maddeleri klozete atıyor. Notlar belli oluyor: İki F, bir D eksi, bir C. Hatırlamak için çabaladığı şeyin yanında bu harflerin bir önemi yok. Bazı günler neredeyse hiçbir şey yemiyor. Şehir bir buz fırtınasıyla birlikte ince ince işlenmiş bir zarla kaplanıyor. Fırtına meşelerle akçaağaçların dallarını kopartıyor. Olivia, şarkı kitabı kucağında, kalbinin durduğu yatakta oturup dizlerini göğsüne çekiyor. Ayağa kalkıp bir adım atıyor. Davy'nin

o gece onu bulduğu yer, çıplak ayaklarının altında ateş gibi. Hâlâ hayatta ve bunun nedenini bilmiyor.

Geceleri yatakta yatıp havaya bakarak yapılmaya değer tek keşfi yapmanın eşiğinde olduğu ânı hatırlıyor. Hayat ona fısıldayarak talimatlar vermiş ama not etmeyi bile beceememiş. Dua etme işi kolaylaşıyor. *Durdum. Dinliyorum. Benden ne istiyorsun?* Yılbaşı gecesi saat onda uyuyor. İki saat sonra ateş sesleriyle uyanıp zınk diye doğrularak bir çığlık atıyor. Saate bakınca anlıyor: Havai fişekler. Doksanlar başlamış.

Yılbaşından sonra ev arkadaşları dönüyor. Ona hasta gibi davranıyorlar. Artık o bildikleri cadaloz kız olmadığı için ondan korkuyorlar. Etrafındaki insanlar şakalaşıp kafayı bulur ve masadaki hayaleti görmezden gelmeye çalışırken, Olivia mutfakta öylece oturuyor. Hüzünlerini hiç hissetmemiş, acılarını fark etmemiş olması onu şaşırtıyor. İnanılmaz bir şekilde, hâlâ güvende olduklarına inanıyorlar. Bir kıskı ve tamir bandı onları bir arada tutabilirmiş gibi yaşıyorlar. Olivia'nın gözünde kırılgan, inanılmaz tatlı şeylere dönüşmüş olan insanlar.

Yeni sömestirin ilk gününde, Olivia bir amfinin kenarında oturmuş hem sigorta şirketinin hem de ölen kişinin kendilerini kazanmış hissetmesini sağlayacak prim ve kâr paylarını hesaplayan müthiş bir öğretmenin dersini dinliyor. "Sigorta," diyor öğretmen, "uygarlığın belkemiğidir. Risk havuzu değil – gökdelenler, gişe rekoru kıran filmler, büyük ölçekli tarım, örgütlenmiş tıp değil."

Olivia'nın yanındaki koltuk hışırdıyor. Dönüp bakıyor. Dualar ettiği şey orada, yüzünün beş-on santim ötesinde. Bir şeyle yüklü hava şeklinde eserek düşüncelerine dalıyor. Dönmüşler, onu çağırıyorlar. Kalkıp amfiden çıkmasını istiyorlar. Ne isterlerse yapacak. Üstünde paltosuyla taş basamakları inip buzla kaplı ana avluyu geçiyor. Varlıkların çekimine kapılmış hâlde, hiçbir şey düşünmeden yürüyerek dersliklerin olduğu binaları, kütüphaneyi, birinci sınıflara ait bir yurdu geçiyor. Bir an kampüsün güneyindeki İç Savaş mezarlığına gittiğini zannediyor. Sonra arabasının durduğu otoparka doğru yürüdüğünü anlıyor.

Arabaya bindiğinde bayağı bir yol yapacağını anlıyor. Yanına bir şeyler almak için eve uğruyor. İstediği her şeyi almak için odasına üç kez gidip gelmesi yetiyor. Giysileri arka koltuğa yığıyor. Sonra da basıp gidiyor.

Araba kendi başına eyaletler arası yola giriyor. Çok geçmeden şehrin kuzeybatısındaki sazlıklara ve meşe ormanlarının açıklıklarına geliyor. Karla kaplı tarlalarda güzden kalma benek benek anızlar var. Varlıklara itaat ederek uzun zaman gidiyor. Sinyalleri başka şehirlerdeki radyo istasyonları gibi bir netleşip bir parazit yapıyor. Olivia kendini onların iradesine teslim ediyor.

Yol Maumee'den güneybatıya doğru yavaşça akıyor. Kahvaltı yerine torpido gözündeki çikolatalı gofreti yiyor. Cüzdanında birkaç banknot, banka kartı ve hesabında iki bin dolara yakın para var. Aklında plan namına hiçbir şey yok. Ama İsa'nın çiçekler ve yarını dert etmemekle ilgili sözlerini hatırlıyor. Rahibeler bir seferinde herkese İncil'den bir pasaj ezberletmiş; Olivia kişisel sorumluluğa takık olan öğretmeni sinir etmek için onu seçmiş. Kanunlara saygılı, mal mülk edinen bütün Amerikalı Hıristiyanları afallatan İsa'yı severmiş. Dükkânları gözü dönmüşçesine talan eden beleşçilerin dostu komünist İsa'yı. *Yarının kaygısı yarının olsun, her günün derdi kendine yeter.* Arabayı sürerken içinden bir pişmanlık gelip geçiyor. *İstatistiksel Çıkarım'ı kaçırdım.* Duruma uygun. Zaten şimdiye kadar her şeyi kaçırmış durumda. Artık çıkarımlar yok, yakında yalnızca *bilecek.*

Akşam karanlığı ve Indiana beklemediği kadar çabuk geliyor. En uzun gece daha yeni yaşanmış, karanlık inanılmaz erken çöküyor. Gerçek bir yemeğe hasret ve o kadar yorgun ki karla kaplı tırtıklı şeride girip duruyor. Varlıklar yarım saatliğine ortadan kayboluyor. Güveni sarsılıyor. Araba sürerken bir yandan dua etmek kolay değil. Gerçek Ortabatı'nın boş mısır tarlaları önünde uzanıyor. Neden orada olduğuna dair hiçbir fikri yok. Derken yolcu koltuğu doluyor ve sonraki yüz elli kilometreyi rahat gidiyor.

Davy bir seferinde dışarıda uyunacak en güvenli yerin bir toptancı marketin önü olduğunu söylemiş. Kolayca bir market

bulup arabayı karları kürenmiş otoparkın iyi aydınlanan bir yerine, güvenlik kamerasının altına park ediyor. İşemek ve atıştıracak bir şeyler almak için içeri girip çabucak çıktıktan sonra arka koltukta kamp kurmak üzere arabaya dönüyor. Kucak dolusu giysinin altında dua ederek, bekleyerek, dinleyerek uykuya dalıyor.

Indiana, 1990. Burada beş yıl bir nesil, elli yıl arkeolojidir ve ondan eski olan her şey efsaneye dönüşür. Buna rağmen, insanların unuttuklarını, mekânlar hatırlar. İçinde uyuduğu otopark bir zamanlar kafasına teneke tava geçirip eski püskü giysiler içinde bu bölgede gezinen, Yeni Cennet'in haberini yayan ve böcekler ölmesin diye kamp ateşlerini söndüren, tatlı, çılgın bir Swedenborg müridi tarafından ekilen bir meyve bahçesiymiş. Kendisi dünya zevklerinden el etek çekmişken, on yıllar boyunca dört eyaletteki yediden yetmişe bütün Amerikan öncülerinin çakırkeyif dolaşmasına yetecek kadar fermente elma suyu tedarik eden kaçık bir aziz.

Olivia gün boyu Johnny Appleseed'in* izinden ülkenin iç taraflarına ilerlemiş durumda. Bir zamanlar babasının verdiği bir çizgi romandan adamın hayatını okumuş. Kitapta topraktan her şeyi yetiştirebilen bir süper kahraman gibi gösteriliyormuş. Mal mülk konusunda gayet açıkgöz bir hayırsever, öldüğünde ülkedeki en verimli toprakların altı yüz dönümüne sahip olabilmiş bir gezgin olduğundan söz edilmiyormuş hiç. Olivia başından beri onun bir efsane olduğunu düşünmüş. Fakat efsanelerin hafızayı güçlendirmeye yarayan ve temel gerçeklerden oluşan egzersizler, geçmişten gelen talimatlar, öngörülere dönüşmek isteyen anılar olduğunu keşfedecek.

Elmayla ilgili gerçek şu: İnsanın boğazında kalır. Paket hâlinde gelen bir teklif: Şehvet ve anlayış. Ölümsüzlük ve ölüm. Çekirdekleri siyanür ihtiva eden tatlı bir meyve. Yepyeni bilimlerin doğmasını sağlayan, kafaya gelen bir darbe. Altından yapılmışı tadına doyulmayan bir ihtilafa yol açan, düğün şölenine

---

* Elma tohumu. –*çn*

yollanarak bitmeyen bir savaşın başlamasını sağlayan şey. Tanrıları hayatta tutan meyve. İlk ve en fena günah ama rüzgârla şans eseri düşmesi de büyük bir talih olmuş. *O elmanın verildiği âna şükürler olsun.*

Elma çekirdeğiyle ilgili gerçekse şu: Ne yapacağı önceden bilinemez. Bir tohumdan her çeşit meyve çıkabilir. Vakur anne babaların asi çocukları olur. Tatlıyken ekşi, acıyken yağlı olabilir. Bir türün tadını korumanın tek yolu yeni anaçlara aşılama yapmaktır. Bir gerçeği öğrenmek Olivia Vandergriff'i çok şaşırtırdı: Adı olan bütün elmaların atası aynı ağaçtır. Jonathan, McIntosh, Empire elmaları: Hepsi de *Malus*'un* Monte Carlo Solitaire'de kazandığı eller.

Olivia'nın babasının da söyleyeceği gibi, ismi olan bir elmanın patenti alınabilir. Bir seferinde böyle bir dava yüzünden kavga etmişler. Babası geçen yılın soya fasulyesi hasadından birazını ayırıp bu kez lisans ücretlerini ödemeden yeniden eken bir çiftçiye açılan davada ulusötesi bir şirketin avukatlığını yapıyormuş. Olivia küplere binmiş. "Canlı bir şeyin haklarına sahip olunamaz!"

"Olunur. Olunması gerekir. Sermayeyi yaratan şey fikri mülkiyetin korunmasıdır."

"Soya fasulyeleri ne olacak peki? Soya fasulyelerinin fikri mülkiyet haklarını kim ödeyecek?"

Babası o yargılayıcı kaş çatışıyla ona bakmış: *Kimin çocuğusun sen?*

Bir zamanlar içinde uyuduğu arazinin sahibi olan adam –kafasına şapka yerine tava takan o elmacı gezgin misyoner– aşılamanın ağaçlara acı verdiğinden eminmiş. İmalathanedeki posaların içinden elma çekirdeklerini alıp biraz daha batıda başka bir meyve bahçesi kurarmış. Ektiği tohumlar da kendi öngörülemez deneylerini başlatırmış. Adam gizemli bir büyü yapar gibi tek bir el hareketiyle Pennsylvania'dan Illinois'ye kadar uzanan bir şeridi meyve bahçeleriyle kaplamış sanki. Olivia gün boyu bu

---

Latince elma. –*çn*

topraklarda araba sürmüş. Şimdi de bir zamanlar sağı solu belli olmayan ağaçlarla dolu bir meyve bahçesi olan otoparkta uyuyor. Ağaçlar yok olmuş ve şehir onları unutmuş. Ama toprak hatırlıyor.

Bir yığın giysinin altında soğuktan kasılmış hâlde erkenden uyanıyor. Araba ışık varlıklarla dolu. Kalbinin durduğu gece olduğu gibi dayanılmaz güzellikte, her yerdeler. Bedenine giriyor, bedeninden geçiyorlar. Verdikleri mesajı unuttuğu için kızgın değiller. Yalnızca bilgiyi bir kez daha içine akıtmakla yetiniyorlar. Dönmelerinin sevinci içinden taşıyor ve Olivia ağlamaya başlıyor. Sözcüklerle konuşmuyorlar. Öyle inceliksiz bir şey değil. Hatta *onlar* diye bir şey bile yok. Henüz anlayamadığı bir şekilde akrabası, ondan bir parçalar. Yaratımın temsilcileri – bu dünyada görüp bildiği şeyler, yitirilmiş deneyimler, yok sayılmış bilgi kırıntıları, aile ağacının kesilip atılmış ve kurtarıp yeniden canlandırmak zorunda olduğu dalları. Olivia öldükten sonra yeni gözlerle bakmaya başlamış.

Değersizdin, diye mırıldanıyorlar. *Artık değilsin. En önemli şeyi yapmak için ölümden döndürüldün.*

Nedir o? diye sormak istiyor. Ama sessiz ve hareketsiz kalmak zorunda.

Yaşamın dönüm noktasındayız. Hiç girmediği bir sınava girecek.

Buz gibi bir arabanın arka koltuğunda, bir yığın giysinin altında, sonsuzluğu yaşıyor. Ölümün öteki ucundan bedensiz varlıklar orada, şimdi, marketin otoparkında kendilerini hissettiriyor, ondan yardım istiyorlar. Güneşin tepesi görünüyor. Marketten alışveriş eden iki kişi dışarı çıkıyor. Şafak henüz sökerken, Olivia'nın arabası kadar büyük bir kartonu içine koydukları alışveriş arabasını itiyorlar. Olivia'nın düşünceleri tek bir noktada toplanıyor. *Söylemeniz yeterli. Ne istediğinizi söyleyin, yapayım.* Geçen bir tır vites değiştirerek yükleme rampalarına doğru gidiyor. O gürültüde, varlıklar dağılıyor. Olivia paniğe kapılıyor. Görevini bildirmiş değiller. Sırt çantasını karıştırıp yazacak bir şeyler arıyor. Öksürük hapı kutusunun arkasına *ölümden döndürülmek, sınav* diye karalıyor. Ama bu sözcükler bir şey ifade etmiyor.

Artık sabah olmuş. Mesanesi patlamak üzere. Bir dakika sonra hayatta işemekten daha önemli bir şey kalmayacak. Arabadan inip otoparktan yürüyerek markete giriyor. İçerideki yaşlı adam onu eski bir dost gibi selamlıyor. Markette refah dolu bir şenlik havası var. Arkadaki duvarlardan birine boyutları ekmek kutusu büyüklüğünden taş anıta kadar değişen televizyonlar dizilmiş. Hepsinde aynı sabah programı var. Yüzlerce paraşütçü kilise ayini yapmak için havada buluşmuş. İki yandan sataşan televizyonların arasına dalıp elli metre kadar yürüyerek tuvalete giriyor. Nihayet ilahi bir rahatlama yaşıyor. Sonra yine hüzünleniyor. *Yalnızca bir işaret*, diye yakarıyor elini yüzünü kurularken. *Benden ne istediğinizi söyleyin, yeter.*

Olivia tekrar televizyonların arasından geçerken, havada yapılan toplu ayinin ardından ekranlarda farklı bir kalabalık beliriyor. Duvardaki onlarca televizyon ekranında boylu boyunca, birbirlerine zincirlenip bir buldozerin önündeki hendeğe oturmuş insanlar var ve ekranlardaki yazıda olayın California'daki Solace diye küçük bir kasabada gerçekleştiği yazıyor. Farklı bir açıdan, on-on beş kişinin çevresini zar zor sardıkları bir ağacın etrafında insan zinciri oluşturduğu gösteriliyor. Ağaç özel efekt gibi görünüyor. Uzaktan yapıldığı hâlde, çekimde ağacın yalnızca çıplak dibi görünüyor. Dev gövdesinde mavi boya lekeleri var. Dış ses nasıl bir restleşme yaşandığını anlatıyor ama bütün duvarı kaplayan ekranlarda gördüğü ağaç onu öyle afallatmış durumda ki Olivia ayrıntıları kaçırıyor. Kamera saçlarını atkuyruğu yapmış, ekose gömlekli, gözleri çakmak çakmak bakan ellili yaşlardaki bir kadının görüntüsüne geçiş yapıyor. "Bu ağaçların bazıları daha İsa doğmadan önce buradaydı," diyor kadın. "Eskilerin yüzde doksan yedisini kestik. Kalan yüzde üçü kurtarmanın bir yolu yok mu?"

Olivia donup kalıyor. Onu arabada pusuya düşüren ışık varlıklar *İşte bu, bu, bu*, diyerek yine üzerine çullanıyor. Ama tüm dikkatini vermek zorunda olduğunu anladığı anda haber bitiyor ve yeni bir haber başlıyor. Olivia İkinci Değişiklik Maddesi'nin alev püskürtücüleri kapsayıp kapsamadığına dair bir tartışmaya

bakakalıyor. Işık varlıklar kayboluyor. Aydınlanma ânı tüketici elektroniğinin içinde gözden kayboluyor.

Olivia sersemlemiş hâlde ağır ağır yürüyerek marketten çıkıyor. Karnı zil çalmasına rağmen bir şey almıyor. Bir şey yediğini hayal dahi edemiyor. Arabaya bindiğinde, artık batıya doğru devam etmesi gerektiğini biliyor. Arkasından doğan güneş dikiz aynasını kaplıyor. Tarlaları kaplayan kar şafakla pembeleşiyor. Yaşamın dönüm noktası gökyüzünde aydınlanmaya başlayan kurşun rengi bulutların altında bir yerde.

Annesiyle babasını araması lazım ama olanları anlatması mümkün değil. Gördüğü şeyi kafasında bir yere oturtmaya çalışarak seksen kilometre gidiyor. Hasadı alınmış Indiana tarlaları ta ufka kadar sarı-kahverengi-siyah parlıyor. Yol açık, çok az araba var ve dikkat çekici tek bir kasaba bile yok. İki gün önce olsa, böyle bir yolda yüz otuzla giderdi. Bugünse hayatının bir önemi olabilirmiş gibi sürüyor arabayı.

Illinois sınırı yakınında bir bayırın tepesine tırmanıyor. Yolun aşağısındaki demiryolu geçidinin ışıkları yanıp sönüyor. İç eyaletlerde çalışan uzun, yavaş bir yük treni rayların üzerinden kuzeye, Gary ve Chicago'daki büyük merkezlere doğru gidiyor. Yolu kesen bölümden geçen vagon tekerlerinin düzenli *çufçufları* zihninde bir dub melodisine dönüşüyor. Trenin sonu gelmeyecek gibi; Olivia yerini benimsiyor. Derken yükün ne olduğunu fark ediyor. Tak tak geçen vagonlarların hepsine standart kesimli keresteler yüklenmiş. Sonsuza kadar gürül gürül akacak gibi görünen, tek tip şeritler hâlinde kesilmiş ağaçlardan bir nehir. Olivia vagonları saymaya başlıyor ama altmışta vazgeçiyor. Hayatında bu kadar çok keresteyi bir arada görmemiş. Zihninde bir harita beliriyor: Tam o anda büyük metropolisleri ve onların uydularını beslemek üzere ülkenin dört bir yanına doğru giden bunun gibi trenler. *Bunu görmemi onlar sağladı*, diye düşünüyor. Sonra da, *Hayır, böyle trenler sürekli gelip geçer*, diyor içinden. Yalnızca artık dikkatini çekiyorlar.

Kereste yüklü son vagon da geçince çizgili engel kalkıyor ve göz kırpan kırmızı ışıklar sönüyor. Olivia kıpırdamıyor. Arkasın-

dan biri korna çalıyor. Kılını bile oynatmıyor. Arkadaki kornaya bastırıp etrafından dolaşıyor ve hava geçirmez kabininin içinde avaz avaz bağırarak ortaparmağını ateş etmeye çalışır gibi ona doğru sallıyor. Olivia gözlerini kapıyor; gözkapaklarının üzerinde birbirlerine zincirlenmiş dev bir ağacın etrafında oturan minik insanlar beliriyor.

Dört milyar yıllık yaşamın yarattığı en muhteşem şeylerin yardıma ihtiyacı var.

Olivia'nın gülerek açtığı gözleri yaşla doluyor. *Tamamdır. Anladım. Peki.*

Sol omzunun üzerinden bakıp aksi yöne giden bir arabanın yanında durduğunu, camının indirildiğini görüyor. Tişörtünde NOLI TIMERE yazan Asyalı bir adam ikinci kez, "İyi misiniz?" diye soruyor. Olivia başını sallayıp gülümseyerek bir el hareketiyle özür diliyor. O sonsuz kereste nehrini izlerken stop eden motoru çalıştırıyor. Sonra batıya doğru devam ediyor. Ama artık nereye gittiğini biliyor. Solace. Dört bir yanında kıvılcım gibi çakan bağlantılar var. Varlıklar etrafında ışıyarak yeni şarkılar söylüyor. *Dünya burada başlıyor. Bu daha başlangıç. Yaşamın yapamayacağı yoktur. İnanamazsın.*

Uzaklarda, ta kuzeybatıda, Ray Brinkman'la Dorothy Cazaly Brinkman bundan yıllar önce St. Paul Oyuncuları'nın yaptığı *Hain Kurttan Kim Korkar?* galasının ardından verilen partiden çıkmış, gece yarısından sonra eve gidiyorlar. Oyunda yeni arkadaşlarıyla birkaç içki içtikten sonra kendi türlerinin neler yapabileceğini öğrenen genç Nick ve Honey çiftini oynamışlar.

Aylar önce provalar başlarken, oyundaki kötücüllük başrolleri oynayan dört kişiye çok zevkli gelmiş. "Ben de *kaçığın tekiyimdır*," diye itiraf etmiş Dorothy diğer oyunculara. "İnanın bana. Ama bu insanlar – bunlar *tam kafayı yemiş*." Gala gecesindeyse dördünün de sinirleri o kadar laçka olmuş, birbirlerinden o kadar

bezmiş durumdalarmış ki gerçekten zarar vermeye hazırlarmış. Oyuna katkısı olan bir durum. Brinkman'ların gelmiş geçmiş en iyi performansı. Ray sinsi işbirlikçiliğiyle herkeste şok etkisi yaratmış. Dorothy masumiyetten uyanıklığa geçişi anlatan o iki saat boyunca göz kamaştırmış. İçlerindeki şeytanları bulmak için şöyle bir Stanislavski çalışmaları yetmiş.

Gelecek cuma Dorothy'nin kırk ikinci yaşgünü. Yıllar boyu uğruna yüz elli bin dolar harcadıkları kısırlık tedavilerinin hepsi fasa fiso çıkmış. Galadan üç gün önce son darbeyi de almışlar. Geriye deneyecek hiçbir şey kalmamış.

"Hayat benim değil mi?" Zaferin ardından eve dönen Dorothy yolcu koltuğunda zil zurna sarhoş ve ağlamaklı. "Hepsi benim. Bana *ait* olması gerekmiyor mu?"

Mülkiyet –Ray'in gün boyu muhafızlığını yaptığı şey– aralarındaki hassas konulardan birine dönüşmüş durumda. Ray iyi fikirlerin çalınmasını kovuşturmanın, herkesi zengin etmenin en iyi yolu olduğuna karısını asla tam olarak ikna edememiş. Alkol de tartışmanın dozunu artıran unsurlardan. "Kendi özel müllkiyetim. İstesem kermeste satamaz mıyım?"

Artık kendi işi de Dorothy'nin midesini bulandırıyor. İnsanlar birbirini mahkemeye veriyor ve Dorothy stenotipinin o incecik klavyesindeki tuşlara basarak her bir karalayıcı hassasiyeti kelimesi kelimesine kayda geçirmek zorunda. Tek istediği çocuk yapmak. Çocuğu olursa nihayet anlamlı bir iş yapmış olacak. Olmazsa da, birilerini mahkemeye vermek istiyor.

Ray onun saldırıları karşısında tepkisiz kalmayı sanat hâline getirmiş. Karısını hiçbir şeyden mahrum bırakmadığını kendi kendine ilk kez söylemiyor. *Bilakis...* diye düşünüyor. Ama gerisini getirmeyi reddediyor. Yalnızca doğru olan şeyleri düşünmemek – bu onun hakkı.

Bunu yapmak zorunda değil. Dorothy onun yerine de düşünüyor. Kumandanın tuşuna basıyor ve garaj kapısı açılıyor. Garaja giriyorlar. "Beni terk etmelisin," diyor Dorothy.

"Dorothy. Lütfen sus. Beni deli ediyorsun."

"Ciddiyim. Bırak beni. Git. Kendine bir aile kur. Erkekler

öyle yapar. Erkekler seksen yaşında bile baba olabiliyor, lanet olsun. Sorun değil, Ray. Gerçekten. Sana haksızlık oluyor. Hakları koruyan sensin, unuttun mu? Hops. Adam susuyor. Söyleyecek bir şeyi yok. Kendini savunmak adına tek bir söz edemiyor."

Ray'in sessizliği var. En iyi silahı her zaman için sessizlik.

Ön kapıdan eve giriyorlar. İkisi de, *Tam çöplük*, diye düşündüğü hâlde bunu dile getirmeleri gerekmiyor. Ivır zıvırlarını divana bırakıp yukarı çıkarak ayrı giyinme odalarında soyunuyorlar. Herkes kendi lavabosuna gidip dişini fırçalamaya başlıyor. Hayatlarındaki en iyi performanslarını verdikleri gece. Coşkulu alkışlarla dolu büyük denebilecek bir tiyatro. Bis isteyen seyirci.

Dorothy polis –kocası– onu düz çizgide yürütüyormuş gibi abartılı hareketlerle ayaklarını birbirinin önüne koyuyor. Fırçasını ağzına götürüp şöyle bir çevirdikten sonra plastik çubuğun bir ucu elinde, öteki ucu dişlerinin arasında, gözyaşlarına boğuluyor.

Gecenin şoförü rolündeki, hiç istemediği kadar ayık olan Ray fırçasını bırakıp yanına gidiyor. Dorothy başını onun köprücükkemiğine yaslıyor. Ağzından akan diş macunu Ray'in ekose bornozuna bulaşıyor. Her yer diş macunu ve salya. Dorothy'nin sözleri çakıl taşlarıyla dolu. "Oyundan önce lobide durup gelen herkese söylemek istedim. *Bebek mebek yok!*"

Ray karısını lavaboya tükürtüp minik bir havluyla ağzını siliyor. Sonra yatağa, son iki aydır çift enli çam bir tabut gibi gelen yere götürüyor. Ayaklarını kaldırıp yatağa koyduktan sonra kendine yer açmak için itmek zorunda kalıyor. "Rusya'ya gidebiliriz." Kimbilir kaç saat boyunca yılışık biri gibi konuştuktan sonra kendi sesiyle konuşmak ona iyi geliyor. Bir daha asla oyunculuk yapmak istemiyor. "Veya Çin'e. Orada onları sevecek anne babalara ihtiyaç duyan bir sürü bebek var."

Tiyatrodakilerin *abajur takmak* dediği bir şey var. Diyelim kulisteki duvardan çıkan kocaman, çirkin bir boru var ve o şeyi ne yapacağınızı bilmiyorsunuz. Üstüne bir abajur takıp adına duvar lambası diyebilirsiniz.

Dorothy'nin sözleri ıslak yastıkta boğuluyor. "Ama o bizim bebeğimiz olmayacak ki."

"Tabii ki olacak."

"Ben küçük bir RayRay istiyorum. Senin küçüğünü. Oğlan istiyorum. Senin bebeklik hâlini."

"Öyle bir şey hiç de–"

"Ya da sana benzeyen küçük bir kız olsun. Fark etmez."

"Tatlım. Yapma böyle. Bir çocuğun anne babası onu büyütenlerdir. Kimin genlerine sahip olduğu–"

"Elimizde genlerden başka bir şey *yok ki*, lanet olsun." Dorothy avucunu yatağa geçirip ansızın doğrulmaya çalışıyor. "Gerçekten. Sahip. Olduğumuz. Tek. Şey."

"Genlerimiz bize ait değil," diyor Ray, şirketlerin onlara bizim adımıza sahip olabildiği gerçeğini es geçerek. "Bak, ne diyeceğim. Çok fazla bebeğin olduğu bir yere gideriz. İki tanesini evlat ediniriz. Onları sever, birlikte oyunlar oynar, doğruyu yanlıştan ayırt etmeyi öğretiriz ve bizimle birlikte büyür giderler. Genlerinin kimlerden geldiği umurumda değil."

Dorothy yastığı başına örtüyor. "Şuna da bakın. Adam herkesi sevebiliyor. O zaman köpek alalım. Daha da iyisi, bahçeye dikip orada olduğunu bile unutacağımız bir bitki alalım, olsun bitsin." Sonra yıldönümlerinde yapmayı gelenek hâline getirdikleri, son iki yıldır boş verdikleri şeyi hatırlıyor. Ağzından uçup giden sözcükleri yakalamak için yerinden sıçrıyor. Fakat omzu tam o anda öne eğilen Ray'in çenesine çarpıyor. Ray'in dişleri dilini yan taraftan parçalıyor. Bağırıp acıyla kırışan yüzünü tutuyor.

"Of, Ray. Kahretsin. *Kafama sıçayım!* Ben... istemeden oldu..."

Ray eliyle bir işaret yapıyor. *İyiyim ben.* Ya da: *Ne yapıyorsun sen?* Hatta: *Uzak dur benden.* Dorothy on yıllık evliliğin ve öteki amatör oyunların ardından bile ne demek istediğini anlayamıyor. Bahçede, evin dört bir yanında, geçmiş yıllarda diktikleri şeyler yoktan, havadan, güneşten ve yağmurdan şeker ve kereste yarattıkları gibi kolayca fark ve anlam yaratıyor. Ama insanlar bir şey duymuyor.

Batıya giden eyaletler arası beş yol, bileği Illinois'ye dayanarak kıtanın üzerine serilmiş bir eldivenin beş parmağı. Olivia orta-parmağı seçiyor. Artık bir hedefi var – uzay gemisi büyüklüğündeki ağaçların sonuncuları da kesilmeden önce en kısa yoldan Kuzey California'ya gitmek. Quad Cities'de Mississippi'den geçip I-80'de, Iowa sınırındaki Dünyanın En Büyük Kamyon Durağı'nda duruyor. Burası küçük bir kasaba gibi. Donmadan sayamayacağı kadar çok benzin pompası seçeneği var. Park ettiği yerin çevresine beslenme zamanı gözü dönen dev köpekbalıkları misali üşüşmüş yüzlerce kamyon var.

Güneş gitmiş. Olivia bir duş kiralayıp kendini yeniden biraz insana benzetiyor. Mısır, mısır şurubu, mısırla beslenmiş tavuk ve mısırla beslenmiş sığır tüketmenin yüzlerce yöntemini öneren lokantalarla dolu, üstü kapalı, kalabalık bir bulvarda geziniyor. Bir dişçi muayenehanesi ve masöz var. İki katlı dev bir teşhir salonu. Dünyanın kamyonlara ne kadar bağımlı olduğunu gösteren bir müze. Oyun salonları, çeşitli eğlencelerin sunulduğu sokaklar, sergiler, dinlenme salonları ve önüne pofuduk koltuklar dizilmiş bir şömine de var. Koltuklardan birine kıvrılınca içi geçiyor. Güvenlikten birinin ayak ucuyla ayak bileğini dürtmesiyle uyanıyor. "Uyumak yasak."

"Yalnızca uyuyordum."

"Uyumak yasak."

Arabasına dönüp bir kez daha giysilerinin altına girerek şafağa kadar uyuyor. Tekrar lokantaların olduğu yere gidip kâğıtlı kek alıyor, dört doları çeyreklikler hâlinde bozdurup bir telefon buluyor ve kendini en kötü ihtimale hazırlıyor. Fakat göğsünde tuhaf ve ilk kez hissettiği bir ferahlık var. Bir şekilde anlatacak.

Operatör bir sürü para atmasını söylüyor. Telefonu babası açıyor. "Olivia? Saat sabahın altısı. Ne oldu?"

"Yok bir şey! İyiyim. Iowa'dayım."

"*Iowa mı?* Neler oluyor?"

Olivia gülümsüyor. Olan şey telefona sığmayacak kadar büyük. "Baba, yok bir şey. İyi bir şey oldu. Hem de çok iyi."

"Olivia. Alo? Olivia?"

"Buradayım."

"Başın mı dertte?"

"Hayır, baba. Tam aksi."

"Olivia. *Sen ne işler çeviriyorsun?*"

"Ben... yeni arkadaşlar edindim. Şey, organizatörler. Bana iş verdiler."

"Ne işiymiş o?"

Dört milyar yıllık yaşamın yarattığı en muhteşem şeylerin yardıma ihtiyacı var. Işık varlıkların işareti geldikten sonra gayet basit ve aşikâr. Gezegendeki bütün akılcı insanların görebilmesi gerekir. "Bir proje var. Batıda. Çok mühim bir gönüllü çalışma. Beni de dahil ettiler."

"Ne demek *dahil ettiler?* Derslerin ne olacak?"

"Okulu bu dönem bitirmeyeceğim. Bu yüzden aradım. Biraz uzaklaşmam lazım."

"*Ne?* Saçmalama. İnsan mezuniyetine dört ay kala derslerden uzaklaşmaz ki."

Genel olarak doğru ama azizlerin ve yakında trilyoner olacakların yaptığı şey tam da bu.

"Yalnızca yorgunsun, Ollie. Şurada birkaç hafta kaldı. Nasıl geçtiğini bile anlamazsın."

Olivia kahvaltı için avluda toplanan motorculara bakıyor. Anlatılamayacak kadar tuhaf bir şey: Bir hayatta elektrik çarpmasından ölüyor. Başka bir hayattaysa dünyanın en büyük kamyon durağında, babasına dünyadaki en muhteşem yaratıkların korunmasında yardımcı olması için ışık varlıklar tarafından seçildiğini anlatıyor. Hattın öbür ucundaki ses umutsuzluğa kapılmış gibi gelmeye başlıyor. Olivia gülümsemeden edemiyor: Babasının dönmesi için yalvardığı hayat –uyuşturucular, korunmasız seks, manyak partiler ve ölüme kafa tutan cesaret gösterileri– cehennemin ta kendisiyken, batıya doğru bu yolculuk onu ölümden döndürüyor.

"Kiranı geri alamazsın. Harçların iadesini talep etmek için de çok geç. Okulu bitir, gönüllü çalışmanı yazın yaparsın. Eminim annen de–"

Olivia'nın annesi arkadan, "Eminim annen de *ne?*" diye bağırıyor.

Olivia annesinin bağırarak okul ücretlerini onun ödeyeceğiyle ilgili bir şeyler söylediğini duyuyor. Etrafında boş boş dolaşan insanlar var. Onların kaygısını hissediyor; açlığın hareketli gol çizgisi. Şimdiye dek kendi hayatı da bayağı, alaycı, son moda bir kendini koruma hâlinde geçen ayrıcalıklı, narsist, gereğinden fazla uzatılmış bir ergenlik dönemi olmuş. Artık bir misyonu var.

"Bak," diye fısıldıyor babası telefonda. "Mantıklı ol. Bir sömestir bile dayanacak hâlim kalmadı diyorsan, eve gel."

Olivia'nın içi çocukluğundan beri hissettiğinden daha çok sevgiyle dolup taşıyor. "Baba? Çok sağ ol. Ama bunu yapmam lazım."

"*Neyi*? Nerede? Canım? Orada mısın? Hayatım?"

"Buradayım, baba." Daha birkaç gün önceki hâlinden kalma kırıntılar orasından burasından çekiştirip, *Savaş, savaş*, diye şakıyor. Ama artık gerçek bir savaş var ve o savaş başka yerde.

"Ollie, olduğun yerde kal. Seni almaya geliyorum. Oraya varmam en fazla–"

Her şey öyle aşikâr, o kadar sevinç verici ve net ki. Ama annesiyle babası göremiyor. Yapılması gereken büyük, sevinçli, zorunlu bir iş var. Ama önce insanın sürekli kendine âşık olma hâlinden mezun olması lazım.

"Ben iyiyim, baba. Başka bir şey olursa haber ederim."

Kaydedilmiş bir kadın sesi yetmiş beş sent daha atmasını istiyor. Olivia'nın başka bozuk parası yok. Elinde bir tek indirimdeki televizyonlarla dolu duvarda gözleri çakmak çakmak bakan kadından duyduğu, o an hattın öbür ucundaymışçasına net bir şekilde dikte ederek ışık varlıkların da onayladığı mesaj var. *Yaşayan en muhteşem şeylerin sana ihtiyacı var.*

Olivia kamyon durağının cam kapılarından onlarca benzin pompasını, onların ötesinde, şafakta dümdüz uzanan I-80'i, karla kaplı tarlaları, doğuyla batı arasındaki daimi yolcu rehine değiş tokuşunu görüyor. Babası hukuk fakültesinde öğretilen bütün ikna tekniklerini kullanarak konuşmayı sürdürüyor. Gökyüzü

harika şeyler yapıyor. Batının özgürlüğünde hafifçe morarırken, doğuya doğru nar gibi açılıyor. Hat bir çıt sesiyle kesiliyor. Taze yetim Olivia telefonu kapıyor. Güneşe doğru uzanan, her şeye hazır bir şey olarak.

Olivia kamyon durağından ayrılırken amaçsız insanlığa karşı sevgiyle dolu. Eyaletlerarası yola döndüğünde, güneş yine dikiz aynasında doğuyor. Drumlinler dalgalanıyor. Yol bembeyaz kışta ufka kadar açılmış iki hendek gibi. Turistik yerler çok az ama her biri onu keyiflendiriyor. Herbert Hoover Kütüphane ve Müzesi. Sharpless Müzayede. Amana Kolonileri. Yoldaki çıkış tabelaları yoldan çıkmış, kaprisli güney aristokrasisini anlatan bir romandaki karakterlerin adları gibi: Wilton Muscatine, Ladora Millersburg, Newton Monroe, Altoona Bondurant...

Üzerine yeni gelen tuhaf ve çok güzel bir cesaret var. Neredeyse hiç parası yok ve gideceği yerin adı dışında, orada ne yapacağına dair bile bir şey bilmiyor. Dışarısı kasvetli, kutuplar kadar soğuk ve dünyada sahip olduğu her şey arkasındaki pansiyon odasında. Yine de küçük banka hesabına bağlı bir kartı, kaderini yaşadığına dair onu yalnız bırakmayacak bir his ve çok yüksek mevkilerde olduklarını zannettiği dostları var.

Saatler bulut gibi akıyor. Haritaya bakıldığında, Des Moines ve Council Bluffs arasında dümdüz gitmeye başlayan çizgiden az uzakta ve dört bir yanda sonsuza kadar uzanan buz kaplı tahıl kabuklarından başka bir şey yokken, göz ucuyla ona el eden bir şey görüyor. Dönüp yolun sağ emniyet şeridinin gerisinde, karların içinde duran hayalet bir otostopçu görüyor. Sallayıp durduğu kolları Vişnu'ninkilerden daha fazla. Birinin ucunda okuyamadığı bir flama var.

Olivia ayağını gazdan çekip frene basıyor. Otostopçu Indiana'daki o kereste yüklü ölüm treninin tümünü dolduracak büyüklükte bir ağaca dönüşüyor. Sarmallar çizerek onlarca metre yükseldikten sonra çok sayıdaki iri dalını fıskiye gibi püskürtmüş, çatlaklarla kaplı bir gövdesi var. Ağaç kilometrelerce genişlikteki bir alanda çiftlik evlerinden daha yüksek olan tek şey,

göğün önündeki bir sütun hâlinde eyaletlerarası yolun uzağında yükseliyor. Işık varlıklar yolcu koltuğunda kıpırdanıyor. Olivia ağaçla bir hizaya gelince, muazzam dallarının birinden sarkan levhayı okuyabiliyor: BEDAVA AĞAÇ SANATI. Varlıklar ince dallarını boynunda gezdiriyor.

Olivia sonraki çıkıştan dönüyor. Rampanın şehirlerarası bir yolla birleştiği yerdeki dur işaretinin altında aynı sarmaşık benzeri harflerle sağa dönmesini söyleyen el yapımı bir afiş var. Kırların içinde bir kilometre kadar gittikten sonra o muhteşem ağacı işaret eden ikinci bir afiş görüyor. Kıvrılarak inen yolun aşağısında, aniden bir cennet bahçesi beliriyor – mayıs ayındaki gibi çiçek açmış geniş yapraklı ağaçlardan bir açıklık. Buzlarla kaplı unutkan dünyadan gizli bir yaza açılan bir kapı gibi. Yüz metre kadar yaklaşınca, açıklık bir samanlığın yanılsama yaratan müthiş resimlerle dolu duvarına dönüşüyor. Olivia çakıl taşlı yoldan samanlığın yanındaki cebe kadar gidip durarak arabadan iniyor. Öylece durup duvar resmine bakıyor. Yanılsama o mesafeden bile çok etkileyici.

"Tabelayı mı görüp geldin?"

Olivia olduğu yerde dönüyor. Saçları Bronz Çağı'ndaki bir peygamberinkine benzeyen, kot pantolon, gri-beyaz gofre gömlek giymiş bir adam onu inceliyor. Adamın nefesi buharlaşıyor. Çıplak elleriyle dirseklerini tutmuş. Olivia'dan birkaç yaş büyük, hüzünlü ve yabani, bir müşteriyle karşılaşmanın onu ürküttüğü belli. Altı metre gerisindeki çiftlik evinin kapısı açık duruyor. Ağaç evin yan tarafında, biraz uzağında. Olivia ağacın uzun zaman önce onun dikkatini çekmek için dikildiğini hissediyor. "Evet. Galiba öyle."

Olivia arabadan parkasını almayı isteyerek ve titreyerek öylece duruyor. Adam kaçmayı düşünür gibi onu inceliyor. Çenesi iki kez kalkıp iniyor. "İlk gelen sensin de." Çarmıha gerilişi betimleyen bir Rönesans tablosundaki İsa'nın eline benzeyen elindeki uzun parmağıyla duvar resimli samanlığı işaret ediyor. "Galeriyi görmek ister miydin?"

Adam Olivia'nın önünden hafif eğimli bir rampayı çıkıp binadan içeri dalıyor. Bir düğmeyi kaldırmasıyla birlikte biraz

evsizlerin kaldığı bir mezbeleliğe, biraz firavun mezarına benzeyen mekân aydınlanıyor. Dört bir yanda tılsımlar: Totemler, çizimler, testere tezgâhlarının üzerine konmuş kontrplaklarda sergilenen kargo kültü sembolleri. Cilalı Taş Devri'nde yaşamış otistik bir panteistin arkeolojik kazılarda bulunmuş eserlerine benziyor her şey.

Olivia şaşkın bir tavırla başını çeviriyor. "Bunları bedavadan dağıtacak mısın?"

"İşe yaramayacak, değil mi?"

"Anlayamadım." *Delilik bu*, demek istiyor Olivia. Ama sesler duymaya başladığından beri bu sözcük anlamsız geliyor. Neresinden bakılsa tuhaf denebilecek bir adamla ıssız bir yerde olduğu için kaygılanması gerektiğini düşünüyor. Ama gerçeği görmek için ona bir kez bakmak yeterli: Adamdaki en tuhaf şey masumiyeti.

Üstelik gördüğü şeyler gerçek sanat eserleri. Tuhaf, gotik bir his veren bir tabloya doğru eğiliyor. Gördüğü şey samanlıktaki loş ışıkta bile gayet net. Adamın teki daracık bir yatağa yatmış, gözlerini penceresinden içeri girip burnunun dibine kadar uzayan bir ağaç dalının tepesine dikmiş. Panodaki yeşil çıkartmada 0 $ yazılı. Olivia yandaki resme geçiyor. Yan duran bir kapının girintili paneline yapılmış. İç içe geçmiş yoğun dalların arasından bir açıklığa açılan, kapı içindeki bir kapı gibi görünüyor.

Benzer konulardaki çalışmalarla kaplı masaya göz gezdiriyor. Hep ağaçlar, ısıyı arayan sondalar gibi insanları hedef alarak sözüm ona güvenli odaların pencerelerinden, kapılarından ya da tavanlarından girerek kıvrılan dallar. Bazı resimlerde bu gerçeküstü sahnelerin üzerinde süzülen renkli sözcükler var: *Aile Ağacı. Ayakkabı Ağacı. Para Ağacı. Yanlış Ağaca Havlamak.* Başka bir masada mahşer günü toprağın altından çıkan ölülerin ellerine benzeyen, siyah kilden yapılmış dört heykel var. Hepsinin etiketinde 0 $ yazılı.

"Pekâlâ. Önce..."

"Sana bir fiyatına iki veririm. Sonuçta ilk müşterimsin."

Olivia elindeki resmi bırakıp resmi yapana bakıyor. Başkaları

yapmadan önce deli gömleğini kendi giyer gibi, kollarını göğsüne bastırıp omuzlarını kavramış. "Bunu neden yapıyorsun?"

Adam omuz silkiyor. "Piyasa değerleri bu bence."

"Bunları New York'ta, Chicago'da satman gerekir."

"Bana Chicago deme. Grant Park'ta iki buçuk yıl anamorfik yer resimleri yaptım. Herkes üstlerinden yürüyüp geçti."

Olivia dudağını sarkıtıp gelecek rehberliği duymaya çalışıyor. Ama varlıklar onu buraya getirip –BEDAVA AĞAÇ SANATI– bırakmış gibi. "İlk gelen ben miyim yani?"

"Biliyorum! Evet: Böyle bir tabelaya kim durmaz, değil mi? Ama en yakın kasaba yirmi kilometre uzakta ve elli kişilik nüfusu var. Ben daha çok kanun kaçaklarının geleceğini sanmıştım. Sen kanun kaçağı falan değilsin herhalde?"

Olivia'nın düşünmesi, bunun yeni bildirilen misyonuyla ne ilgisi olabileceğini anlaması gerek. Bir masadan ötekine geçiyor. Ahşaptan yapılmış detaylı bok püsürle dolu gerçeküstü Cornell kutuları. Toplama seramik kırıkları, boncuklar ve araba lastiği parçalarından yapılmış ağaç kökleri ve asma bıyıkları. Onu buraya getiren dallar. "Hepsini sen mi yaptın? Bunların hepsi de...?"

"Ağaç dönemim. Dokuz yıl, birkaç ay."

Olivia adamın yüzünü inceleyerek orada olması gereken anahtarı arıyor. Belki de anahtar onda. Ama kilidin neye benzediğini bile bilmiyor. Ona doğru bir adım atınca, adam geri çekilip elini uzatıyor. Olivia da uzatıyor ve isimlerini söyleyerek el sıkışıyorlar. Olivia Vandergriff bir an Nick Hoel'in elini sıkarak bir açıklama hissetmeyi bekliyor. Sonra Nick'in elini bırakıp tekrar sanatına dönüyor. "Neredeyse on yıl, ha? Buradaki her şey... ağaçlarla mı ilgili?"

Bu söz her nedense adamı güldürüyor. "Yarım asır daha geçse, dedemden bir farkım kalmayacak."

Olivia bir şey anlamadan ona bakıyor. Adam açıklama olarak onu serginin yan tarafındaki portatif bir masaya götürüyor. El yapımı kalın bir defteri ona veriyor. Olivia ilk sayfayı, genç bir ağacın en ince ayrıntısına kadar yapılmış kara kalem-mürekkep çizimini açıyor. Sonraki sayfada da aynı çizim var.

"Çevirsene." Adam başparmaklarıyla ne yapması gerektiğini gösteriyor.

Olivia çeviriyor. Ağaç hızla yükselerek büyümeye başlıyor. "Aman Tanrım! Dışarıdaki ağaç bu." Adam bu gerçeği de inkâr etmiyor. Olivia sayfaları bir kez daha çeviriyor. Sırf hayal gücüne dayalı olamayacak kadar doğru bir simülasyon. "Bunları nasıl yaptın?"

"Fotoğraflardan. Yetmiş altı yıl boyunca ayda bir fotoğraf. Obsesif kompulsiflerle dolu köklü ve seçkin bir aileden geliyorum."

Olivia deftere biraz daha göz gezdiriyor. Nick iflasın eşiğindeki bir küçük işletme sahibi gibi gergin, hevesli, onu izliyor. "İstediğin bir şey varsa, hemen sarabilirim."

"Burası senin çiftliğin mi?"

"Ailemin. Yakın zamanda şeytana ve ortaklarına satıldı. Boşaltmak için iki ayım var."

"Nasıl geçiniyorsun?"

Adam sırıtarak başını yan yatırıyor. "Yaşıyor muyum dersin?"

"Hiç gelirin yok mu?"

"Sigorta poliçeleri var."

"Sigortacı mısın?"

"Hayır, ödeme yapıyorlar. Yapıyorlardı." Adam kararsız bir mezatçı gibi kendi varlığıyla kaplı masalara bakıyor. "Otuz beş yaşındayım. Ömür boyu yarattıklarım pek fazla görünmüyor."

Adamın kafa karışıklığı odun ateşinden yayılan sıcaklık misali etrafa yayılıyor. Olivia iki metre öteden hissedebiliyor bunu. "*Niçin?*" Sesi niyet ettiğinden daha haşin çıkıyor.

"Niçin mi bedavadan dağıtıyorum? Bilmem. Bunun da bir çeşit sanat olacağını hissettim. Serinin sonu. Ağaçlar da her şeyi karşılıksız vermez mi?"

Bu eşleştirme Olivia'yı ürpertiyor. Sanat ve meşe palamutları: İkisi de bol keseden dağıtılan ve pek bir işe yaramayan broşürler gibi.

Adam testere tezgâhlarıyla kontrplaklara soğuk bir bakış atıyor. "Yangın satışı da denebilir. Hayır – mantar satışı."

"O ne demek?"

"Gel." Adam kapıya doğru yürüyor. "Göstereyim."

Karla kaplı tarladan yürüyüp evi geçiyorlar. Olivia durup parkasını alıyor; adamın üzerinde sadece kot pantolon ve gofre gömlek var. "Sen üşümüyor musun?"

"Hep üşürüm. Üşümek iyidir. İnsanlar kendilerini gereğinden fazla ısıtıyor."

Nick'in yürüdüğü yoldan giderek porselen gökyüzünün önünde yayılmış devin önüne gidiyorlar. Yüzlerce ana dalın, binlerce küçük dalın, on binlerce incecik dalın dağılımını ayarlayan tuhaf ve görkemli bir matematik, samanlıktaki sanat eserleri tarafından görmek için hazırlandığı bir güzellik.

"Hiç böyle ağaç görmemiştim."

"Yaşayan çok az insan görmüştür."

Olivia eyaletlerarası yoldan gitgide incelen bu kalın şeydeki zarafeti görememiş. Yukarıya, göz dolduran o ilk ayrılma noktasına doğru öyle bir bakışı var ki. Çevirmeli defter olmasa, yine fark etmeyebilirdi. "Nedir bu?"

"Kestane. Doğunun sekoyası."

Bu sözcüğü duymak Olivia'nın tüylerini ürpertiyor. Pek ihtiyacı olmasa da, yine bir onaylanma. Birkaç adım atıp dalların altına geliyorlar.

"Artık hiçbiri yok. Bu yüzden görmedin."

Nick hikâyeyi anlatıyor. Büyük büyük büyük büyükbabasının ağacı nasıl diktiğini. Büyük büyük büyükbabasının yüzyılın başında onu nasıl fotoğraflamaya başladığını. Bütün ülkeyi saran hastalığın birkaç yıl içinde Amerika'nın doğusundaki en iyi ağacı nasıl yok ettiğini. Yalnızlığı seven bu haylazın hastalığı kapamayacağı ıssız bir yerde olduğu için hayatta kalabildiğini.

Olivia başını kaldırıp dalların ördüğü ağa bakıyor. Dalların her biri samanlıktaki o can çekişen heykellere modellik edebilir. Bu adamın ailesine bir şey olmuş: Bunu sınav için hazırladığı bir kopya kâğıdından bakar gibi görüyor. On yıldır atalarının yaptığı bu evde yaşayıp tek başına hayatta kalan dev bir ucubeyi konu alan eserler üretmiş. Ağacın çatlaklarla kaplı kabuğuna dokunuyor. "Artık buradaki... işin bitti mi? Yoluna devam mı edeceksin?"

Nick dehşetle irkiliyor. "Hayır. Asla. Onun benimle işi bitti." Dev gövdenin etrafından dolaşıp karşı tarafa geçiyor. O uzun, Rönesans dönemi parmağıyla yine bir şeyi gösteriyor. Kabuğun orasında burasında, turuncu lekelerin etrafında kurumuş halkalar var. Parmağını lekelere bastırıyor. Bastırdığı yerler içe göçüyor.

Olivia da o süngerimsi yerlere dokunuyor. "Oha. Ne bu?"

"Maalesef, ölüm." Can çekişen tanrının yanından ayrılıyorlar. Bayırdan ağır ağır eve doğru yürüyorlar. Nick karları temizlemek için ayaklarını arka kapının basamaklarına vuruyor. Eliyle samanlığı, o galeri bozuntusu yeri gösterir gibi bir hareket yapıyor. "Bir-iki parçayı alır mısın lütfen? Alırsan güzel bir gün yaşamış olacağım."

"Önce neden burada olduğumu anlatmam lazım."

Nick on yıl önce Omaha'daki sanat müzesine gitmek üzere annesiyle babasına ve babaannesine veda ettiği mutfaktaki ocakta çay demliyor. Konuğu bol bol yüzünü buruşturup gülümseyerek kendi hikâyesini anlatıyor. Dönüşüm geçirdiği geceyi anlatıyor – cigarayı, ıslak çıplaklığını, ölümüne neden olan lamba duyunu. Nick de oturup arada yüzü kızararak tek bir sözünü kaçırmadan onu dinliyor.

"Delirdiğimi zannetmiyorum. Garip olan bu. Asıl *önceden* deliydim. Deliliğin nasıl bir şey olduğunu biliyorum. Bu olanlarsa... ne bileyim. Sonunda gözümün önünde olan şeyleri görebilmişim gibi." Olivia ellerini sıcak çay bardağına sarıyor.

Ölü kestane onu anlayamadığı bir şekilde rahatsız ediyor. Olivia genç, özgür, atılgan bir kadın ve yepyeni bir amacı var. Neresinden bakarsan bak, bayağı bir çatlak olduğu söylenebilir. Ama Nick onun öyle kalmasını, mutfakta bütün gece çılgınca varsayımlarından söz etmesini istiyor. Evde bir nefes var. Ölümden geri dönmüş biri. "Bana da deli gibi gelmiyorsun," diye küçük bir yalan söylüyor. En azından *tehlikeli* bir deli değil.

"İnan bana, nasıl göründüğünü biliyorum. Ölümden dönüş. Tuhaf rastlantılar. Toptancı markette ucuza satılan televizyonlardan alınan bir mesaj. Göremediğim ışık varlıklar."

"Yani, şimdi böyle anlatınca..."

"Ama bir açıklaması var. Olmalı. Belki de her şeyi bilinçaltım yapıyor, sonunda benden başka bir şey de dikkatini çekti. Belki de ağaçları koruyan protestocuları elektrik çarpmadan haftalar önce görmüştüm de, şimdi her yerde karşıma çıkmaya başladılar."

Nick hayaletler tarafından yönlendirilmenin ne demek olduğunu biliyor. Uzun zamandır tek başına can çekişen ağacının resimlerini yapan biri olarak, kimsenin varsayımına karşı çıkacak konumda değil. Canlıların tuhaflığından daha tuhaf hiçbir tuhaflık cinsi yok. Acı bir çay yaprağını kemirerek kıkırdıyor. "Ben son dokuz yıldır sihirli zamazingolar yapmış biriyim. Sanat tarzım gizli mesajlardan oluşuyor."

"Anlamadığım da bu işte." Olivia'nın gözleri merhamet için yalvarıyor. Elindeki çay, yüzündeki buhar, karlı vahşi Iowa: Bu o kadar eski ve büyük bir hikâye ki aklında bir yere oturtamıyor. "Arabayla giderken senin ağaçtan sarkan tabelanı görüyorum ve ağaç tıpkı şeye benziyor..."

"Ne derler bilirsin, yeterince direksiyon sallarsan..."

"*Bilmiyorum.* Neye inanacağımı bilemiyorum. Bir şeye inanmak da çok saçma. Zaten hep yanılıyoruz."

Nick o yüzü canlı renkteki savaş boyalarıyla boyarken görebiliyor kendini.

"Adına ne dersen de. Dikkatimi çekmek isteyen *bir şey* var."

Son on yıldır Hoel Kestanesi üstüne çalışmalar yapmış olmasının anlamlı olabileceğini düşünen biri var. Nick için bu kadarı yeterli. Omuz silkiyor. "İnsan gerçekten bakmaya başladığında, bu kadar çılgınca şeyler görmesi müthiş bir şey."

Olivia'nın içindeki sıkıntı derhal inanca dönüşüyor. "Ben de onu diyorum. Hangisi daha delice? Farkında olmadığımız varlıklarla yan yana olduğumuza inanmak mı? Yoksa yeryüzünde kalmış en yaşlı birkaç sekoyayı da yer ve çatı döşemesi yapmak için kesmek mi?"

Nick parmağını havaya kaldırıp izin isteyerek üst kata çıkıyor. Elinde eski bir yol atlası ve dedesinin 1965'te seyyar satıcıdan aldığı ansiklopedinin üç cildiyle geri geliyor. California'da, uzun ağaçların ortasında cidden Solace diye bir yer var. Otuz katlı bina

yüksekliğinde, İsa'dan daha yaşlı sekoyalar cidden de var. Deliler kesinlikle soyları tükenmekte olan bir tür değil. Adam kadına bakıyor; kadının yüzü bir amaç hissiyle parlıyor. Aldığı rehberlik onu nereye götürürse götürsün, peşinden gitmek istiyor. Rehberlik fos çıkarsa da, peşinden gitmeye devam etmeyi.

"Aç mısın?" diye soruyor Olivia.

"Her zaman. Açlık iyidir. İnsan hep aç olmalı."

Olivia eritme peynirli, acı biberli yulaf lapası yapıyor. "Bunu gece düşünmem lazım," diyor Nick.

"Sen de benim gibisin."

"Nasıl yani?"

"Kendi sesimi en iyi uyurken duyarım."

Nick dedesiyle babaannesinin, 1980 Noel'inden beri toz almak dışında hiç girmediği odasını Olivia'ya veriyor. Kendisi alt katta, çocukluğundan beri sığındığı, merdiven altındaki küçücük odada yatıyor. Ve bütün gece dinliyor. Düşünceleri dört bir yana doğru uzanarak ışığı arıyor. Hayatında ucundan köşesinden tutarak da olsa plan denebilecek başka hiçbir şey olmadığını idrak ediyor.

Uyandığında, Olivia mutfakta, üstünü değiştirip arabadan aldığı yeni giysiler giymiş, Nick'in bitlenmeye terk ettiği unu bulmuş *pancake* yapıyor. Nick flanel sabahlığının içinde yuvarlak masaya oturuyor. Sözcüklerin üzerine basa basa konuşuyor. "Bu evi ay sonuna kadar boşaltmam lazım."

Olivia *pancake*'lere bakarak başını sallıyor. "Hallederiz."

"Şu resimlerle heykellerden de kurtulmam gerek. Sonra da, yılın geri kalanı için takvimimde ufak bir boşluk var."

Nick mutfaktaki çok camlı pencereden dışarı bakıyor. Hoel Kestanesi'nin ardındaki gökyüzünün öyle salak bir mavisi var ki ilkokul öğrencilerinin parmak boyalarını oraya sürerek yaptığı bir resme benziyor.

Mimi Ma için babasız geçireceği ilk ilkbahar geliyor. Çiçek elmaları, armutlar, erguvanlar ve kızılcıklar pembeli sarılı tonlarda patlıyor. Kalpsiz taçyaprakların hepsi onunla dalga geçer gibi. Bilhassa dutlar, çiçek açan her şeyi ateşe vermek istemesine sebep oluyor. Babası bu göz kamaştırıcılığı artık hiç göremeyecek. Yine de her yer Şimdi'nin acımasız, umursamaz renkleriyle dolup taşıyor.

Ardından zor geçen başka bir ilkbahar, sonra üçüncü ilkbahar geliyor. Yaptığı iş onu katılaştırıyor ya da çiçeklerin renkleri soluklaşıyor. Mimi'nin sık uçan yolcu kartı mayıs ayında platin karta yükseltiliyor. Kore'ye gönderiliyor. Brezilya'ya gönderiliyor. Portekizce öğreniyor. Her ırktan, renkten, inançtan insanın isteğe göre kalıplanmış seramiklere sonsuz bir açlık duyduğunu öğreniyor.

Koşmaya, doğa yürüyüşüne, bisiklete başlıyor. Salon danslarına, ardından caz dansına, sonra da öteki dansları sonsuza kadar unutmasını sağlayan salsaya başlıyor. Kuş gözlemciliğine başlıyor ve çok geçmeden 130 türü kaydettiği bir listesi oluyor. Şirkette şube müdürlüğüne terfi ediyor. Rönesans sanatı kursuna, modern şiirle ilgili gece derslerine gidiyor ve Holyoke'dayken mühendis olmak için bir kenara ittiği her şeye ilgi duyuyor. Neredeyse vatanperverce bir hedef: Bütün parklarda oyna. Her şeyi yap. Her şey ol.

İş arkadaşlarından biri ofis liginde hokey oynamaya ikna ediyor onu. Kısa sürede hokeysiz yapamaz oluyor. Dört kıtadan erkekle poker oynayıp iki kıtadan iki erkekle yatıyor. İnanılmaz çeşitlilikte zevkleri olan bir kızla San Diego'da bir hafta geçiriyor ve önceden anlaşmış olmalarına rağmen kızın kalbini kırıyor. Başka bir hokey takımında oynayan, maçlarda onu engellemek için kenara savururken fazlasıyla dikkatli davranan evli bir adama gönül veriyor. Bir aralık ayında, yalnızca bir kez buluşup Helsinki'de öğle vakti gece karanlığının olduğu üç günlük sihirli bir alternatif tatil yapıyorlar. Bir daha görüşmüyorlar.

Evlenmesine ramak kalıyor. Hemen sonrasında, bunu yapmaya nasıl olup da bu kadar yaklaştığını hatırlayamıyor. Otuzu-

nu dolduruyor. Ardından (güvenilirlik mühendisi olarak) otuz birini ve otuz ikisini. Rüyalarında, muazzam havaalanlarında, sıkış tıkış kalabalıkların ortasındayken sürekli ismi anons ediliyor.

Şirket onu genel merkeze alıyor. Maaşındaki dokuz bin dolarlık zam anında daha fazlasını istemesine neden olmaktan başka bir işe yaramıyor. Fakat bir üretim tesisindeki bölmesinden kurtulup zihninde her nasılsa aileyle yapılan uzun bir araba seyahatinin son durağına dönüşen bir çamlığa bakan, tavandan yere kadar uzanan pencereleri olan bir köşe ofisine geçmiş oluyor. Dünyanın en küçük, en mahrem bakir doğa parçası.

Ofisi annesinden habersiz aşırdığı şeylerle dekore ediyor. Çıkartmalarla kaplı bir valiz: CARNEGIE ENSTİTÜSÜ, GENERAL MEIGS, NANKING ÜNİVERSİTESİ. Bir vapur seyahati sandığı; üstüne şablonla telaffuzu imkânsız bir isim yazılmış. Masasının üstündeki çerçevede iki kişinin, rivayete göre dedesiyle babaannesinin, ellerinde esrarengiz üç çocuğun fotoğrafını tutarken çekilmiş bir fotoğrafı var. Onun yanında, fotoğraf içindeki fotoğrafın tabedilmiş hâli var: Hangi ırktan oldukları belirsiz üç kız Wheaton'ın yerlisi gibi usturuplu şekilde divana oturmuş. En büyükleri bir yere ait olmak için zorbalığa hazır gibi görünüyor. Yersiz yurtsuz olduğunu söyleyeceklerin yüzüne geçirmeye hazır.

Babasının uzun resmi klasik bir friz gibi ofisin duvarlarını kaplıyor. Resimleri tavandan yere kadar uzanan pencerelerden sızan kuzeybatı güneşinde birazcık bile tutmak doğru değil. Bu kadar eski ve nadir bir sanat eserinin arkasına bant yapıştırmak doğru değil. Böyle paha biçilmez bir şeyi gece mesaisi yapan birinin kolayca dürüp tulumunun cebine atabileceği bir yerde bırakmak doğru değil. Başını her kaldırışında ona babasının intiharını hatırlatan bir şeyi duvara asması hiç doğru değil.

Ofisine ilk kez gelenlerin çoğu Aydınlanma'nın giriş salonundaki bu Küçük Buda'ları soruyor. Mimi babasının resmi ilk gösterdiği gün söylediklerini duyar gibi oluyor. *Bu adamlar mı? Son sınavı geçmişler*. Kimi günler masasında, öfkeli profesyonel

başarısı içinde otururken, faturalarla tahmini hesapların yükselen dalgası üzerinden o resimlere baktığında, babasıyla aynı mezuniyet notunu aldığını görebiliyor. Bu boğucu his göğsünü daraltınca tavan boyu camlardan koruluğuna bakıyor ve orada kısa süreliğine özgür olmuş üç zıpır kızı çok eski bir gölün kıyısından değiş tokuş etmek üzere çam kozalaklarını toplarken görür gibi oluyor. Bunu yapınca bazen biraz rahatlıyor. Bazen yere çömelmiş o dopdolu defterlerinden birine kamp yeriyle ilgili söylenebilecek ne varsa yazan adamı da görür gibi oluyor.

İş arkadaşları öğle tatillerinde, bin yıllık yumurta yemediği günlerde, ofisini yemek salonu gibi kullanıyor. Bugün menüsünde tavuklu sandviç olduğu için ofis bütün etnik gruplar için güvenli. Öteki müdürlerden birkaçı ve İnsan Kaynakları'ndan bir çömez bir sentine Papaz Kaçtı oynamak için ofise doluşuyor. Mimi de istekli. Anlamsız riskleriyle kafasını boşaltmasına yarayacak her çeşit oyunu oynamaya hazır. Tek şartı Komutan Koltuğu'nda oturmak.

"Oradan neye *komuta* ediyorsunuz, kaptan?"

Mimi eliyle pencereyi işaret ediyor. "Bu manzaraya."

Masadakiler gözlerini kartlarından ayırıp manzaraya bakıyor. Gözlerini kısarak omuz silkiyorlar. Fena değil: Düzlükte ağaçlarla kaplı küçük ve manzaralı bir yol. Kuzeybatıda ağaçtan bol bir şey yok ki. Bütün yüksekliklerde, her yerde birbirine yer bırakmayan, her boşluğa süzülen, gökyüzünü perdeleyen ağaçlar var.

"Çam mı bunlar?" diyerek tahmin yürütüyor Pazarlama'nın başkan yardımcısı.

Mimi'nin işinde gözü olan Kalite Kontrol müdürü, "Ponderosa," diyerek fikrini belirtiyor.

"Willamette Vadisi ponderosa çamı," diyor Arge'nin başındaki Britannica Adam.

Kartlar ofis masasına yayılıyor. Bozukluk yığınları el değiştiriyor. Mimi'nin yeşim yüzüğü parmağında. Yüzüğü çalmak için kimse parmağını kesmeye kalkışmasın diye oymalı tarafını içe çevirmiş. Yüzüğü bir kez çeviriyor. Boğumlu dut ağacı Fusang – kardeşleriyle babasından kalanları bölüşürken çektiği ağaç– par-

mağında bir kez dönüyor. Kazanmaya kararlı bir tavırla, avucunu dağıtıcıya uzatıyor. "Hadi. İşe yarayacak bir şey ver bana."

Bu elde de gümlüyor. Tekrar gözlerini kaldırıyor. Öğle vakti özel ağaçlarının ardında masmavi bir gök var. Güneş bakır yeşili iğneyapraklarda yıldız patlamaları yaratıyor; astral ışık yayan binlerce aplik. Gövdelerdeki büyük dinozor tabakları turunculu, kil renkli, tarçınlı tonlara bürünüyor. Mimi'nin işinde gözü olan kalite kontrolcü, "Kabuklarını kokladın mı hiç?" diyor.

"Vanilya," diyor kalite kontrolcü.

"Jeffrey çamı bu," diyor Britannica Adam.

"Adam uzmanmış meğer. Bu konuda da!"

"Vanilya değil. Terebentin."

"Ne dedim size?" diyor kalite kontrolcü. "Ponderosa çamı. Vanilya. Kursuna gitmiştim."

"Biri gidip şu yarıkları koklasın." Pis pis gülüşmeler.

Kalite kontrolcü elini masaya vuruyor. Kartlar dağılıyor, peniler devriliyor. "On dolarına!"

"Şimdi oldu," diyor İnsan Kaynakları'ndaki çömez.

Ötekiler ne olduğunu anlayamadan, Mimi kapının yolunu yarılıyor.

"Hey! Kâğıt oynuyoruz burada."

"Veri lazım," diye yanıtlıyor bunu mühendisin mühendis kızı. Sonra birkaç adımda dışarı çıkıyor. Daha ağaçların yanına gitmeden, kokuları ona ulaşıyor – reçinenin ve batıdaki geniş arazilerin kokusu. Çocukluğundaki el değmemiş birkaç günün kokusu. Ağaçların rüzgârla uyum sağlayan müziğini de duyuyor. Hatırlıyor. Burnu o kil rengi düz tabakların arasındaki karanlık yarıklardan birine dalıyor. O kokunun, iki yüz milyon yıl öncesinden gelen ezici bir dalganın içinde kayboluyor. Böyle bir parfümün ne amaçla var olduğunu hayal dahi edemiyor. Ama o an ona bir şey yapıyor koku. Zihin kontrolü. Ne vanilya ne terebentin, ikisinin de en keskin notalarıyla dolup taşan bir koku. Hafif bir spiritüel karamela dokunuşu. Bir tutam ananas aroması. Hiçbir şeye benzemeyen, keskin ve olağanüstü, kendine has bir koku. Mimi gözlerini kapayarak ağacın gerçek adını içine çekiyor.

Burnunu ağacın kabuğuna dayamış, sapkınca bir mahremiyet içinde öylece duruyor. Tedavisi imkânsız, kendi kendine morfin yapan bir hasta gibi uzun uzun dozunu alıyor. Kimyasallar nefes borusundan içeri dalıp kan dolaşımına karışarak vücudunun bütün bölgelerine nüfuz ediyor, kan-beyin bariyerini aşarak düşüncelerine sızıyor. Koku beyin sapını kavrıyor ve Mimi kendini ruhunun en derinlerindeki milli parkta, balıkların gizlendiği o çam gölgeliğinde, ölen adamla birlikte balık tutarken buluyor.

Parktaki yoldan geçen bir kadın onu ağacı koklarken görünce acil bir durum olabileceğinden şüpheleniyor. Anılarının ve uçucu organiklerin hazzına kapılmış olan Mimi tek bir bakışla kadını yatıştırıyor. Ofiste oyun oynadığı arkadaşları tavan boyu pencerede durmuş, tehlikeli birine dönüşmüş gibi onu izliyor. Mimi ağaca yaslanarak son bir kez o tarifsiz kokunun içine dalıyor. Gözleri kapalı, kendi çamının altında duran o arhatı, dudaklarında belli belirsiz bir keyifle ve yaşam ve ölüme dair tam bir kabullenmişlikle bir eşikte duran o adamı hatırlıyor. Derken bir şey oluyor. Işık daha da canlanıyor; koku daha derinleşiyor. Her şeyden uzaklaşarak çocukluğunun kaldırma kuvvetiyle yukarı doğru süzülüyor. Kendini inanılmaz derecede iyi hissederek ağacın gövdesinden ayrılıyor. *Oldu mu? Oraya ulaştım mı?* Yandaki ağaca elde yazılmış bir ilan bantlamışlar.

Belediye binasında toplantı! 23 Mayıs!

İlana doğru süzülerek okuyor. Şehir yönetimi dökülen iğneyaprakların ve ağaç kabuklarının yangın teklikesi yarattığına, ağaçların çok yaşlı olduğuna ve temizlik masraflarının her geçen yıl daha da arttığına karar vermiş. Çamların yerine etrafı fazla kirletmeyen, daha güvenli bir tür ekmeyi planlıyorlarmış. Ağaçların kesilmesine karşı olan güçler halka açık bir toplantı yapılmasını talep etmiş.

Gelip duygularınızı anlatın!

Mimi'nin ağaçlarını kesmek istiyorlar. Mimi dönüp geldiği yolun sonundaki ofisine bakıyor. İş arkadaşları yüzlerini cama yapıştırmış, hâline gülmekle meşgul. El sallıyorlar. Cama vuruyorlar. Biri tek kullanımlık makineyle fotoğrafını çekiyor. Burnundan sözcüklerin hamlığını aşan bir doz daha çekiyor. Adına hatırlamak deyin. Önsezi deyin. Vanilya, ananas, karamel, terebentin.

Kırkına merdiven dayamış bir adam Route 212 otobanının kenarındaki, adını hak eden Damascus* kasabasına çok da uzak olmayan Spar diye bir barda gümüş dolarlarını saçıyor. Oregon,
218 Damascus. "Kutlama var, anasını satayım. Paranın alabileceği en iyi şey biradır."

Teklifine atlayanlar oluyor. "Neyi kutluyoruz, Rockefeller?"

"Elli bininci ağacımı. Neredeyse dört yıl boyunca, ekim yapılan her ay, hava nasıl olursa olsun, günde dokuz saat, haftada beş buçuk gün."

Tek tük alkışlar ve bir baykuş ötüşü. Mekândaki herkes buna içeceğini söylüyor.

"Yaşlı bir adam için zor iş."

"Daha bel nakli yaptırmadın mı?"

"Birkaç yıl sonra onların da hepsini kesecekler, biliyorsun."

Bardaki yabancıların kadirşinaslığıyla, içki paraları boşa gidiyor. Douglas Pavlicek gülümseyerek başına gelene katlanıyor. Yirmi gümüş doları da bir bilardo masasının kenarından içeri atıp akçaağaçtan yapılmış kaya sertliğindeki ıskatasını havada sallayarak isteyen herkesi oyuna davet ediyor. Çok geçmeden iki rakip çıkıyor: Dum ve Dee.

---

* Şam. –*çn*

Dönüşümlü olarak üç top oynuyorlar. Douglas cidden acınacak hâlde. Yağmur çamur, cürufun içinde dört yıl boyunca tepe bayır ağaç ekmek sinir sistemini çökertmiş, sakat bacağını haşat etmiş ve geriye Körfez Bölgesi'ndeki sismograflarda görülebilen bir motor titreme bırakmış. Her dizişte, her bahiste, her vuruşta kazanmak, neredeyse Dum ve Dee'nin vicdanlarını sızlatacak. Fakat büyük şehre gelip köpüklü köpek sidiğini içerek tanımadığın insanlarla takılmanın verdiği mutluluğu hatırlayan Douggie'nin keyfi yerinde. O gece bir yatakta uyuyacak. Sıcak duş alacak. Elli bin ağaç.

Dum kesmeli bir atışla üç topa da vurduruyor. O gece ikinci kez ilk vuruşta kazanmış oluyor. Belki de anında kazanmaya hedefli. Douglas Pavlicek'in umurunda değil. Sonra Dee dördüncü turu da kazanıyor.

"Ya? Demek elli bin ağaç," diyor Dum, sırf bir sohbeti sürdürmenin bilişsel yükü olmadan da yeterince zorlanan Douggie'nin dikkatini dağıtmak için.

"Aynen. Yapacağımdan fazlasını yaptım, artık ölebilirim."

"Oralarda hatun işlerini ne yapıyorsunuz?"

"Ağaç diken çok kadın var. Çoğu için yaz tatili oluyor. Ne ararsan var." Mutlu anılara dalan Douggie beyaz topu cebe düşürüyor. Bu bile gülmeye değer.

"Kime çalışıyorsun?"

"Parayı kim verirse."

"Sayende bol bol temiz oksijen olacak. Sera gazlarının çoğu etkisini yitirecek."

"Kimsenin haberi yok. Ağaçtan şampuan yapıldığını biliyor muydun? Kırılmaz cam? Diş macunu?"

"Bilmiyordum."

"Ayakkabı cilası. Dondurma için kıvam artırıcı."

"Binalar da yapılıyor, değil mi? Kitaplar falan. Gemiler. Mobilyalar."

"Kimsenin haberi yok. Hâlâ Ağaç Çağı'ndayız. Gelmiş geçmiş en ucuz ve maliyetsiz kaynak, ağaç."

"Doğrudur, ahbap. Yirmi dolarına bir tur daha?"

Saatlerce oynuyorlar. İçmesi görünürde bir sorun yaratmayan Douggie, eşikten dönmek için mücadele ediyor. Dum ve Dee'nin mesaisi bitince, yerlerine başkaları geliyor. Birinci ve İkinci Şey. Doug gece mesaisine gelenlere de içki ısmarlayıp neyi kutladıklarını açıklıyor.

"Elli bin ağaç. Hah."

"Bu daha başlangıç," diyor Douglas.

İkinci Şey gecenin göt laleliği için güçlü bir aday. Hatta haftanın. "Hayallerini yıkmak istemezdim, dostum. Ama bir tek BC'de yılda iki milyon tomruk kamyonunun yüklendiğini biliyor muydun? Bir tek orada! Dört ya da beş asır boyunca ağaç dikersen ancak o zaman–"

"İyi. Hadi sen vuruşunu yap."

"Sana ağaç diktiren şu şirketler, diktiğin her fideyle birlikte iyi vatandaşlık kredilerini artırıyorlar, farkında mısın? Toprağa soktuğun her fide yıllık kesim kotalarını artırmalarını sağlıyor."

"Hayır," diyor Douglas. "İnanmıyorum."

220 "Ah, ama doğru, hem de nasıl. Dedelerini öldürebilmeleri için torunları ekiyorsun sen. O fideler büyüyünce tek tür kıyımına uğrayacaklar, abi. Mutlu ve zararlı böceklerin geçerken uğrayabilecekleri lokantalar kuruyorsun."

"Tamam artık, şu gaganı bir saniye kapar mısın lütfen?" Douglas beyaz topunu, sonra başını kaldırıyor. "Sen kazandın, ahbap. Parti bitti."

Mimi ertesi gün öğle tatilinde oyuna katılmıyor. Yemeğini açık havada, çamların altında yiyor.

"Yine de ofisini kullanabilir miyiz?" diye soruyor İnsan Kaynakları'ndaki çömez.

"Alın sizin olsun. Tepe tepe kullanın."

Sırtını turuncu ağaçlardan birine yaslayarak oturuyor. İğneyaprakların yarattığı örtüyü delip geçen parlak ışık noktalarına

bakıyor. Arhatı taklit ederek bekliyor, nefes alıp veriyor. Yaşam onu yalnız bıraktığında ve hiçbir şeyden zevk almamaya başladığında, Hint prens Siddharta da böyle yapmış. Görkemli bir pipalın –Bo'nun, *Ficus religiosa*'nın– altına oturmuş ve yaşamın ondan ne istediğini anlayıncaya kadar kalkmamaya ant içmiş. Bir ay, sonra bir ay daha geçmiş. Derken insanlığın gördüğü rüyadan uyanmış. Gerçekler, gün ışığında gizli en basit şeyler zihninde aydınlığa kavuşmuş. O an yeni Buda'nın tepesindeki –dallarından köklendirilen ağaçların tüm dünyaya yayıldığı– ağaç birden çiçek açmış ve o çiçekler mor renkli dolgun incirlere dönüşmüş.

Mimi böylesine muhteşem bir şeyin yüzde birini bile beklemiyor. Hatta bir şey beklediği yok – hiçbir şey içinde kaybolabileceği kadar iyi değil. O tarifsiz koku – tek istediği bu. Bu koruluk. O iki yüz milyon yıllık koku. Ailesinin en iyi ve özgür zamanları, yerlisi oldukları kendi ülkeleri. Onu tanıyan tek adamın yanında, tarihe karışmamış bir nehrin akıntısında, yine balık tutmak.

İkizlerini oturttuğu çift koltuklu bebek arabasını iten bir kadın nefeslenmek için yakındaki bir banka oturuyor. "Ne güzel gölge veriyorlar," diyor Mimi. "Belediyenin bunları kesmek istediğini biliyor muydunuz?"

Politize olmak. Ajitasyon yapmak. Mimi ajitasyon yapanlardan, umurunuzda olmayan konularda sürekli başınızın etini yemelerinden nefret ediyor. Ama çok geçmeden, ürkmüş görünen genç anneye ayın 23'ünde belediye binasında yapılacak toplantıdan söz ederken buluyor kendini. Babasının çamlar altında durarak ona gülümseyen hayaleti çok da uzakta değil.

Mimi son bir kez ciğerlerini doldurup iklim denetimine dönerken, Douglas Pavlicek uyanıyor. İki yüz doları biraya harcadıktan, bir iki yüzü de üç topta kaybettikten sonra tuttuğu motel odasında olduğunu anlaması için kısa bir sonsuzluğun geçmesi gerekiyor. Bunları hatırlarken yüzünü bile buruşturmuyor Doug.

Bu öğleden sonra, uyanmanın dehşeti daha da somut. İçindeki bütün kaygı olduğu gibi yıllık kesim kotasına ve tufaya getirilip son dört yılını, en iyi ihtimalle, boşa harcayıp harcamadığı düşüncesine odaklanmış durumda.

Oda ücretine dahil olan kahvaltıyı dört saat önce kaçırmış. Ama görevli ona parasıyla bir portakal, bir çikolata ve bir fincan kahve veriyor; halk kütüphanesine gidecek enerjiyi veren, ağaçlardan elde edilmiş üç paha biçilmez hazine. Orada araştırmasına yardım edecek bir kütüphaneci buluyor. Adam raflardan cilt cilt kanun kitabı indiriyor ve incelemeyi birlikte yapıyorlar. Aldığı yanıt iyi değil. İkinci Şey, o boşboğaz pislik haklı çıkıyor. Ektiği fideler ancak daha büyük ölçekli kesimlere yeşil ışık yakılmasına yaramış. Douggie bu gerçeği bütün kuşkularından kurtulup kabullendiğinde, akşam yemeği vakti. Ağaçların verdiği üç armağandan beri gün boyu bir şey yememiş. Ama –bir kez daha– bir şey yeme düşüncesi midesini bulandırıyor.

Yürümesi lazım. Yürümek: Yapılabilecek en mantıklı şey. Asıl yapmak istediği kel bırakılmış bir yamaca koşup geleceği tekrar toprağa sokmak. Kaslarının, özellikle sahip olduğu en büyük kasın –ruhunun– bildiği şey bu. Bir kürek ve yeşil eratla dolu bir heybe. Bugüne dek umut diye bildiği şey.

Bütün akşam yürüyüp ancak bedenine ödün vermek zorunda kaldığında duruyor: Tat alma reseptörlerini es geçerek midesine inen bir hamburger. Gece güzel ve hava öyle yumuşak ki dehşete doğru yaptığı serbest düşüşü bir kilometre boyunca unutuyor. Ama o soruları durduramıyor: *Bir kırk yıl daha ne yapacağım ben şimdi? Birleşik insanlığın kesme eylemine gübre olmaktan ne yaparak kurtulabilirim?*

Saatlerce, kilometrelerce yürüyüp Portland şehir merkezini teğet geçiyor ve adını koyamadığı bir kokunun çekimine kapılarak işyerlerinin de olduğu sakin bir mahalleye geliyor. Köşe başındaki bir marketten aldığı yeşilimsi bir meyve suyunu içerek marketin çıkışındaki ilan tahtasına asılmış duyuruları okuyor. *Kayıp kedi, çok zekidir. Çi enerjisi dengeleme. Uzak mesafeli görüşmelerde indirim.* Derken:

Belediye binasında toplantı! 23 Mayıs!

Douglas'ın ait olduğu türün beyninde işe yaramayan ve başkalarıyla geçinemeyen, deliliğe benzeyen kalıtsal bir miras var. Kasadaki çocuğa söz konusu parkın nerede olduğunu soruyor. Çocuğun yüzünde fare ısırmış gibi bir ifade beliriyor. "Yürüme mesafesinde değil."

"Sen tarif et." Meğer Douggie yolda parkı geçmiş. Geldiği yoldan geri yürümeye başlıyor. Cep parkı görmeden kokusunu alıyor – Tanrı'nın doğum günü pastasından bir dilim gibi. Suçlu bulunan ağaçların üç iğneli yaprakları, pul pul turuncu kabukları var. Eski dostlar. Douggie çamların altındaki bir bankta üs kuruyor. Ağaçların onu rahatlatmasına izin veriyor. Her yer karanlık ama mahalle güvenli bir yere benziyor. Kamboçya üzerinden kargo uçurmaktan daha güvenli. Uyuyakaldığı barların çoğundan daha güvenli. Orada uyuyakalmayı istiyor. Neyin nasıl olması gerektiğine dair bağlayıcı zorunlulukların canı cehenneme. Bir erkek için açık havada uyumaktan, tohum yağmuruyla çıplak başı arasında hiçbir şey olmamasından daha güzeli yoktur. Ayın yirmi üçüne –toplantıya– yalnızca dört gün kaldığını fark ediyor.

Görmeye başladığı rüya bu kez yıllardır olduğundan daha canlı. Uçak bu kez Khmer Ormanı'na düşüyor. Ağaçların altındaki, Douglas'ın göremediği hain bir çalı Kaptan Straub'u delip geçiyor. Levine ve Bragg yakın bir yere düşüyorlar ama Douglas onlara ulaşamıyor ve bir süre sonra seslenişlerine yanıt vermeyi de kesiyorlar. Tek bir banyan ağacının yuttuğu acayip bir Portland olduğunu anladığı yerde, yine bir başına. Ormanı tarayan, projektörlerini yakmış onu arayan helikopterlerin sesine uyanıyor.

Bu gece helikopterler kamyona dönüşüyor. İçlerinden teçhizatlı adamlar iniyor. Bir süreliğine, son bir silahlı çatışmayla Douggie'nin köyünü yerle bir etmeye gelen birer asker olmaya devam ediyorlar. Derken motorlu testereleri seçebilecek kadar ayılıyor. Saatine bakıyor: Gece yarısını biraz geçmiş. Önce dört gündür uyuduğunu zannediyor. Dikilerek keşfe çıkıyor.

"Hey!" Adamların aletleri yığdığı yere yaklaşıyor. "Alo!" İşçiler deli görmüş gibi irkiliyor. "Kesmeye kalkışmayacaksınız, değil mi?"

Adamlar çalışmayı, testerelere benzin doldurmayı sürdürüyor. Ağaçların çevresinden bant geçiriyorlar. Kertenkelegillerden birine benzeyen insan kaldırma platformunu yerine yerleştirip desteklerini sabitliyorlar.

"Yanlış geldiniz herhalde. Birkaç gün sonra toplantı var. Afişe baksanıza."

Ekibin başına benzeyen biri yanına geliyor. Tam olarak *tehditkâr* denemez. *Yetkili bir tavırla* denebilir belki. "Beyefendi, biz kesime başlamadan önce burayı terk etmenizi istemek zorundayız."

"Kesim mi yapacaksınız? Burası zifiri karanlık." Ama değil tabii. İki sıra ark lambası tekerleri üstünde itilerek getirildikten sonra değil. O zaman *zifiri karanlık* falan kalmıyor. Derken yurttaşlık bilgisi boyutlarındaki jeton düşüyor. "Durun biraz."

"Valilik emri," diyor formen. "Bandın öteki tarafına geçmek zorundasınız."

"Valilik mi? Ne alaka?"

"Buradan çıkın. Bandın öteki tarafına geçin."

Douglas ölüme mahkûm edilmiş ağaçlara doğru fırlıyor. Bunu yapması herkesi afallatıyor. İşçilerin peşine düşmesi için bir an geçmesi gerekiyor. Douglas kimseye yakalanmadan, bir ağaca birkaç metre tırmanmayı beceriyor. Ayağından yakalıyorlar. Biri uzun bir budama çubuğunun sapıyla vuruyor. Yere çakılırken sakat bacağının üstüne düşüyor.

"Yapmayın. Korkunç bir şey bu."

Kesim yapanlardan ikisi polis gelinceye kadar onu yere çiviliyor. Saat sabahın biri. Şehir uyurken kamu malına karşı işlenen sıradan bir suç işte. Bu kez Douggie'ye karşı yapılan suçlamalar, kamu huzurunu bozmak, resmi bir göreve engel olmak ve tutuklanmaya mukavemet. "Ne oldu, çok mu komik?" diye soruyor kelepçeyi takan memur sertçe.

"İnan bana, sen de komik bulurdun."

İkinci Cadde'deki karakolda adı soruluyor. "Mahkûm 571."

Gerçek kimliğini öğrenmek için cüzdanını zorla cebinden çıkarmak zorunda kalıyorlar. Bir de diğer suçluları isyana kışkırtmaması için tecrit etmek zorunda kalıyorlar.

Sabah yedi buçuk. Mimi ofise erken geliyor. Santrifüj pompaları için Arjantin'den gelen bir siparişte terslik var. Kahvesini masaya bırakıyor, tavan lambalarını yakıyor, bilgisayarını açıyor ve şirket ağına bağlanmayı bekliyor. Dışarıya şöyle bir bakmak için olduğu yerde dönüp bir çığlık atıyor. Yaprakların olması gereken yerde yalnızca gökyüzüne yayılmış gri-mavi bir kümülonimbus var.

İki dakika sonra, bir anlığına geçmişe gidip huzur bulmak için baktığı ağaçlardan geriye kalan kel alanda duruyor. Lastik pabuçlarını çıkarıp arkası bantlı ayakkabılarını bile giymemiş. Kesim öyle profesyonelce yapılmış ki bilmeyen biri anlamaz. Geride tek bir ağaç gövdesi ya da dal bırakılmamış. Yalnızca yeni kesilmiş, düz çotukların çevresini kaplayan talaşlar ve iğneyapraklar var. Sarı-turuncu kütüklerin üst tarafları havayla temas hâlinde, en dıştaki halkaların üzerinden reçine çıkmış – halka üstüne halka, kendi yaşının kimbilir kaç katı yaş halkası var.

Bir de o koku, yeni kesilmiş çamların beklenti ve kayıp hissiyle yüklü kokusu. O mesaj, beynine işleyen o uyuşturucu şimdi yoğunlaşmış, ölümle açığa çıkmış. Yağmur serpiştirmeye başlıyor. Mimi gözlerini kapıyor. İçinden büyük bir öfke taşıyor, insanoğlunun sinsiliği, bütün hayatından daha büyük bir adaletsizlik hissi, asla telafi edilemeyecek olan o eski kayıp. Gözlerini açtığında, gerçekler zihninin içine hücum ediyor. Aydınlanma gibi ama o ışıltı yok.

Filiz çabuk büyüyor. Neelay uzay operasını bitiriyor. Fütürist tekerlekli sandalyesinde oturan upuzun çocuğun bir yanı hâlâ oyunu bedava dağıtmak istiyor. Fakat oyunun kendisinde de olduğu gibi, evrende size ait olan o güzel su birikintisini bir gelir akışına çevirmek zorunda kaldığınız bir an mutlaka geliyor.

Oyunu yayımlamak için sahte bile olsa bir şirket gerekiyor. Şirketin genel merkezi Neelay'in Redwood City, El Camino'daki, kapısı rampalı, giriş kat, tek odalı dairesi. İki tekerli at arabasında taşınan çalı çırpı misali ortalıkta dolaşan yirmili yaşlardaki Hint kökenli bir Amerikalıdan başka çalışanı olmasa da, şirketin bir adı olmalı. Ama şirkete isim bulmanın program yazarak bir gezegen yaratmaktan daha zor bir iş olduğunu görüyor. Neelay üç gün boyunca farklı sözcükleri birleştirmeyi ve yeni sözcükler türetmeyi deniyor ama bulduğu şeylerin hepsi ya yetersiz ya da önceden alınmış. Öğle yemeğini emerek –tarçınlı kürdan– uydurmasyon bir anteti incelerken gönderenin adresindeki *Redwood* aniden dikkatini çekiyor. Bariz cevap kulağına fısıldanır gibi oluyor. Paint programını kullanarak logoyu tasarlıyor – Stanford'ın korkunç ağacından apartma bir şey. Sempervirens* böylece doğuyor.

Şirketin ilk oyununa *Orman Kehanetleri* adını koyuyor. En gelişmiş masaüstü yayıncılık programlarından biriyle reklamı tasarlıyor. Sayfanın tepesine şu sözü ortalıyor:

Mahallede Yepyeni Bir Gezegen Var

Neelay bu reklamı bütün ülkede yayımlanan çizgi romanların ve bilgisayar dergilerinin arka kapaklarına bastırtıyor. Menlo Park'ta disk kopyalayan bir şirket disketten üç bin kopya çıkarıyor. Neelay oyunu iki sahildeki bütün mağazalara sokmaları için Stanford'dan iki eski arkadaşını işe alıyor. *Orman Kehanetleri* bir ay içinde tükeniyor. Neelay daha fazla kopya sipariş ediyor. Onlar

---

* Redwood, Sekoya ağacı, Sempervirens sekoyanın Latince adı. *–çn*

da tükeniyor. Neelay ülkede oyunun minimum gereksinimlerini karşılayan bu kadar çok cihaz olduğuna inanamıyor. Oyunun ünü ağızdan ağıza yayılıyor. Hasılat arttıkça artıyor ve iş kısa sürede Neelay'in tek başına altından kalkamayacağı kadar büyüyor.

Neelay eskiden dişçi muayenehanesi olan bir yeri beş yıllığına kiralıyor. İşe aldığı sekretere ofis müdürü diyor. Bilgisayar hastası bir tip başprogramcı oluyor. Muhasebe okumuş biri işletme müdürüne dönüşüyor. Ekibi oluştururken *Orman Kehanetleri*'ndeki ana gezegeni yaratır gibi hissediyor kendini. Onlarca başvuru arasından, motorlu koltuğa yayılmış çöp adam vücudunu gördüklerinde en az irkilenleri seçiyor.

İnanılmaz bir şey ama yeni işe aldığı insanlar gelecekteki kârdan pay yerine peşin ödeme almayı tercih ediyor. Hayal gücünden yoksunlar. İnsan türünün nasıl bir geleceğe doğru gittiğini göremiyorlar. Neelay anlatmaya çalışsa da, güvenliği ve nakit parayı seçiyorlar.

İşletme müdürü çok geçmeden kötü haberi veriyor: Şirketmiş gibi yapması yeterli değil. Gerçekten şirketleşmesi gerekiyor. Sempervirens tüzel kişiliğe kavuşuyor. Neelay geceleri şubeler açmayı ve genişlemeyi hayal ederek uykuya dalıyor. Sınırsız büyüme eğrisine sahip yepyeni bir sanayi. Yalnızca her biri bir öncekinin başarısını da aşan, pazarı silip süpürecek birkaç oyuna ihtiyacı var. Sonra da Stanford'ın iç avlusundaki o çılgın teraryumda uzaylı yaşam formlarının bir an için gösterdiği şekilde, dünyayı farklı bir yer yapacak.

Neelay gündüzleri, şirket yönetmeyi öğrenmediği zamanlarda program yazmaya devam ediyor. Programcılık hâlâ onu büyülüyor. Bir değişken ata. İşlem belirle. Doğru şekillendirilmiş rutinlerin her birini, kendilerinden daha büyük, daha zeki, daha kabiliyetli yapılar içinde, hücreyi oluşturan organeller gibi kendi görevlerini yapmaya çağır. İşte bu kadar basit talimatlardan, özerk davranışlara sahip bir varlık doğuyor. Sözcüklerden eylem doğuyor: Gezegenin bir sonraki adımı bu olacak. Program yazarken, Neelay yine yedi yaşında bir çocuk ve doğmayı bekleyen olasılıklarla dolu koskoca bir dünya babasının kucağında merdivenden çıkıyor.

Sempervirens devamını piyasaya sunduğunda, ilk oyunun satış hızı hâlâ oldukça iyi. *Yeni Orman Kehanetleri*'nde kullanılan renk sayısı, yani 256 renk sayesinde ulaşılan gerçeğe yakınlık hissi inanılmaz. Artık paketleme ve grafik tasarım gayet profesyonel ama oyun yüksek çözünürlüklü muhteşem bir galakside yapılan keşif ve değiş tokuşla ilerleyen klasik bir şey. Müşteriler aynı şeyin ısıtılıp tekrar önlerine konmasını umursamıyor. Müşteriler oyuna doymuyor. Bu dünyanın açık uçlu doğasına bayılıyor. Aslında oyunu kazanmak pek mümkün değil. Şirket yönetmekte olduğu gibi, amaç olabildiğince uzun zaman oynayabilmek.

Daha ilk oyun ilk ondan düşmeden, *Yeni Orman Kehanetleri* liste başı oluyor. Oyuncular internetteki forumlarda bilinmeyen gezegenlerde buldukları tuhaf, ne yapacağı bilinmeyen, hayvan, bitki ve mineral karışımı vahşi yaratıklardan söz ediyor. Galaksinin merkezindeki hazineyi bulmaktansa oyundaki flora ve fauna hakkında çok şey bilmekle caka satmaktan hoşlananlar çoğunlukta.

İlk iki oyun çok daha düşük maliyetle çoğu Hollywood filminden daha çok para getiriyor. Neelay kârın tamamını ilk iki oyunu yazarken hissettiği tutkuyu katbekat aşan bir tutkuyla yazdığı üçüncü bölüm için kullanıyor. *Orman Vahiyleri* dokuz ay sonra elli dolar gibi fahiş bir fiyatla piyasaya sunuluyor. Fakat sayıca gitgide çoğalan bir kitle için, daha iki yıl önce var olmayan böyle dönüştürücü bir deneyime verilmeyecek para değil.

Digit-Arts adında büyük bir yayıncı, markayı satın almayı teklif ediyor. Anlaşma her açıdan mantıklı. Gelecekteki bütün ürünlerin satış ve dağıtım işlerini profesyoneller yaparken, Sempervirens yalnızca yaratıcılığa yoğunlaşabilecek. Neelay'in istediği şirket yönetmek değil; dünyalar yaratmak. Digit-Arts'ın teklifi özgürlüğünü garanti ettiği gibi, ölene kadar son teknoloji ürünü koltuklarda oturmasını da sağlayacak.

Neelay bu anlaşmayı prensipte kabul ettiği günün gecesinde uyuyamıyor. Kenarında annesinin ıvır zıvır koymak için diktiği muflonlu çok cepli şeylerin dizili olduğu, üzerinden boylu boyunca köpük kaplı çelik bir tutunma barı geçen, ayarlanabilir yata-

ğında yatıyor. Gece yarısına doğru bacaklarında yürüyebilen bir hastanınkine benzer kasılmalar başlıyor. Kalkması lazım. Bakıcısı olsa kolay iş ama Gena'nın gelmesine daha saatler var. Bir düğmeye basarak yatağın başını dimdik kaldırıyor. Kolunu sağ taraftaki dik çubuğa geçirip sol kolunu savurarak yatay çubuğun önüne getiriyor. Kas erimesi yüzünden kolları dirsekten bileğe kadar sahile vurmuş iki çift dal gibi görünüyor. Dirsekleri şişkin birer yumru. Kendini oturur pozisyona getirmek için bütün gücünü harcaması gerekiyor. Omuzları sarsılırken, her seferinde yatağa geri serilme riskini taşıyan o ânı zorlanarak da olsa geçiyor. Gövdesini iki kolunu da arkaya atıp onlardan destek alarak doğrulabilecek kadar öne eğmek için bir süre sallanıyor. Birinci adım. Nasıl saydığınıza bağlı olarak, yaklaşık elli bir adım daha var.

Kateter takılı olduğunda hep yaptığı gibi, eşofman altı dizlerine kadar inik, hazır pozisyonda. Neelay eğilebildiği kadar eğiliyor, ellerini kalçasının yanına getireceği süre içinde başıyla omuzlarının ağırlığı sabit kalabilsin diye neredeyse iki büklüm oluyor. Sağ kolu sol uyluğunun altına kayıyor. Orada da fazla bir et kalmamış –aslında hiç yok– ama yük gibi taşıdığı bacakları için hâlâ destek alıp pörsük gövdesini doğrultmasını sağlayacak kadar güçlü bir çapa olduklarını onaylayan bir hareket bu.

Eşofman altına yapışıp sol dirseğinin üstüne devriliyor. Pelteleşmiş bacak açılır kapanır köprü gibi havaya kalkıyor. Poposunu eşofman altının kıç tarafını el yordamıyla önüne çekecek kadar kaldırabiliyor. Başarıya ulaşmasına daha zaman var. Bacak aşağı iniyor, Neelay çıkık kürekkemiklerinin üstüne düşüyor ve yine yatağa seriliyor. Tutunma barını kavrayarak kendini bir kez daha doğrultup aynı işlemi sağ bacağı için de gerçekleştiriyor ve eşofman altını güzelce beline oturtuyor. Eşofmanın iki bacağını da düzeltmek zaman alıyor ama gecenin o vaktinde zamandan bol bir şey yok. Sonra başının üstündeki çubuğa tutunup tekrar dengesini sağlayarak alet edevatla dolu bir sürü kancadan birine uzanıyor, U şeklindeki askıyı çekiyor ve küçük küçük yüzlerce hareketle ilerleyerek dik duran gövdesinin altına seriyor. Ortadan geçen kayışın iki yanına bacaklarını yerleştiriyor.

Tekrar uzanıp vinci başından yakalıyor, yatay rayının üzerinden çekerek tam üstüne getiriyor. Askının dört ucu, ikisi sağdan, ikisi soldan, vincin kancalarına geçiyor. Neelay uzaktan kumandayı ağzına alıp vinç onu yeniden oturur pozisyona getirinceye kadar güç düğmesini ısırıyor. Kumandayı askıya takıp katetere bağlı idrar torbasını yatağın yanından çıkarıyor. İki elini de kullanabilmek için hortumunu dişlerinin arasında tutarak torbayı içinde oturduğu askıya takıyor. Sonra yine vincin düğmesine basıyor ve basmayı sürdürerek havalanıyor.

Havada yanlamasına, yataktan onu bekleyen koltuğa doğru kayarken, her seferinde bu hassas sistemin teklediği bir an yaşanıyor. Önceden hata yapıp küt diye düşmüşlüğü, metal ayaklara çarparak acı ve sidik içinde yere kapaklanmışlığı var. Ama bu geceki yolculuk hatasız gerçekleşiyor. Tekerlekli sandalyenin yeniden ayarlanması, tekerlerinin bir kontrol edilmesi lazım ama inişi kusursuz gerçekleştiriyor. Koltuğa oturduktan sonra bütün adımları geri alarak askının uçlarını vinçten çıkarıyor, torbayı koltuğa asıyor ve altındaki askıdan Houdini gibi, kalkmasına hiç gerek kalmadan kurtuluyor. Cübbeyi giymek kolay. Bağcıksız ve palyaço ayakkabısı kadar oldukları hâlde ayakkabıları giymek o kadar kolay değil. Ama artık kumanda kolunu ve düğmeleri kullanarak, uçuş simülatöründe Immelmann dönüşleri yapar gibi kolayca, vın oraya vın buraya gitmekte serbest. Bu zorlu iş baştan sona yarım saatten biraz fazla sürüyor.

Bir on dakika sonra da minivanın yanında, hidrolik liftin yere inmesini bekliyor. Sandalyeyi sürerek o çelik kare zeminin üstünden geçiyor. İçi boşaltılmış aracın arkasından girip şoför mahalline gidiyor. Lift geri çekiliyor, kapılar kayarak kapanıyor ve Neelay tekerlekli sandalyesinde, gaz pedalıyla frenin göğüs hizasındaki, güçsüz kollarla bile idare edilebilecek kollardan ibaret olduğu panelin karşısında duruyor.

Özgürlüğe giden bu algoritmada onlarca komutu daha gerçekleştirdikten sonra minivanı park edip çıkıyor ve koltuğu Stanford'ın iç avlusuna sürüyor. Altı yıl önce olduğu gibi yine başka bir âleme ait yaşam formlarıyla çevrili hâlde 360 derece

dönerek etrafı inceliyor. Çok çok uzaktaki farklı bir galaksiden gelmiş bütün o yaratıklar: Mendil ağacı, jakaranda, çöl kaşığı, kâfur ağacı, alev ağacı, tüylü pavlonya, kurrajong, mor dut. Kaderinde bir oyun yazmak olduğunu nasıl fısıldadıklarını hatırlıyor – tüm dünyada sayısız insanın oynayacağı, oyuncuları ancak belli belirsiz hayal edilebilecek bir potansiyelle dolu canlı, nefes alan bir ormanın göbeğinde bırakacak bir oyun.

Bu gece ağaçların ağzını bıçak açmıyor, ona bir şey söylemeyi reddediyorlar. Neelay parmaklarıyla sıskacık kalmış bacaklarında trampet çalarak evden oraya yaptığı yolculuktan daha uzun bir zaman bekliyor, kulak kabartıyor. Etrafta kimcesikler yok. Ay dünyadaki herkesin bir tek başlarını kaldırıp onunla aynı şeyi görerek onu arayabileceği, alev alev bir telefon. Bahçede sergilenen ağaçların kendisine bir mesaj vermesini istiyor. Uzaylı şeyler o garip dallarını sallıyorlar. Çıkardıkları toplu patırtıyla vıdı vıdı eder gibiler. Anılar özsu misali içinde yükseliyor. Savrulan, eğilip bükülen dallar bu kez dışarıyı, avlunun arkasını, Escondido'yu, ardından Panama Caddesi'nin aşağısını, Roble'ın ötesini işaret eder gibi...

Neelay dalların kendisini yolladığı yere doğru gitmeye başlıyor. Güneyde, kampüsteki damların üzerinde yükselen Santa Cruz Dağları'nın kavisli zirveleri var. Şimdi hatırlıyor: Hayatının yarısından fazla bir zaman önce, bir gün babasıyla birlikte o dağların sırtındaki bir orman patikasında yürürken muhteşem, muazzam bir sekoya, ağaçları kesenlerin elinden her nasılsa kurtulmuş yalnız bir Metuşelah gördüklerini. Şimdi görebiliyor: Şirkete o ağacın adını vermiş olmalı. Tereddütsüz, esas o ağaca danışması gerektiğini anlıyor.

Sand Hill Yolu'ndaki dönemeçler, öğle vakti işkence gibi, karanlıkta ölümcül. Neelay *Orman Kehanetleri*'ndeki teknolojik olgunluk düzeyi 29'a geçtiğinizde sahip olabildiğiniz uçuş kapsüllerinden birini sürer gibi zikzaklar çizip duruyor. Yol o saatte bomboş; kendi ihtiyacına göre değiştirilmiş minivanı kemikli ucube parmaklarıyla idare eden, bacakları beş para etmez, bir deri bir kemik kalmış Ent'i görecek hiç kimse yok. Dağın zirvesinden, adını San Francisco'nun kurulması için bu tepele-

ri çıplak bırakan teleferikli taşıyıcıdan alan bir yol olan Skyline Bulvarı'ndan sağa dönüyor. O kadarını hatırlıyor. Anılar beyindeki bağlantıları değiştiren şeylerse, patika hâlâ orada olmalı. Yalnızca o vahşi şeylerin alt bitki örtüsünden çıkarak belirmelerini beklemek yeterli.

Yüz yıl içinde, zifiri karanlıktayken el değmemiş bir ormanda olduğunu sanmasına yetecek kadar sıklaşmış ikincil orman, içinden geçtiği bir tünel gibi. Sağ taraftaki bir cep durmasına neden olacak kadar tanıdık geliyor. Torpido gözünde el feneri var. Neelay minivandaki lifti süngersi zemine indiriyor ve kalın tekerleri zorlu şartlara uygun olduğu hâlde tekerlekli sandalyesini karşısındaki patikada nasıl ilerleteceğini bilemeden, öylece kalıyor. Ama bu üzerine tıklamalı maceranın ondan istediği bu.

Patikada dört yüz metre kadar sorunsuzca gidiyor. Derken sol tekeri ıslak bir meyilden kayıveriyor. Kumanda koluna asılarak tam gaz kurtulmayı deniyor. Geri gidip patinajla yanlamasına savrularak kurtulmayı umuyor. Teker çamurları püskürterek iyice gömülüyor. Neelay feneri önünde gezdiriyor. Gölgeler üzerine saldıran hayaletler gibi yükseliyor. Her bir dal çatırtısı soyu tükenmiş alfa yırtıcıların marifeti sanki. Skyline'ın çok aşağısından, bir arabanın gitgide yükselen sesi geliyor. Neelay cılız ciğerlerini patlatacak gibi bağırarak feneri deliler gibi sallıyor. Ama arabanın sesi uzaklaşmaya başlıyor.

Mutlak karanlıkta otururken, insanoğlunun böyle bir yerde nasıl hayatta kalabildiğine şaşıyor Neelay. Güneş doğunca, yürüyüşe çıkanlardan biri nasılsa onu bulacak. Ya da bir sonraki gün. Bu patikadan ne sıklıkta geçildiği belli değil. Arkasında tiz bir ses patlıyor. Neelay feneri döndürüyor ama yeterince uzağa ulaşamıyor. Kalp atışlarının normale dönmesi biraz zaman alıyor. Döndükten sonra da, dolan idrar torbasını yere, tekerlerden olabildiğince uzağa dökmek zorunda kalıyor.

Derken karşısındaki on metreden kısa alandaki diğer gölgelerin içine karışmış hâlde, o şeyi görüyor. Önceden niçin göremediği belli: Çok büyük. Anlamlandırılamayacak kadar büyük. Canlı bir şey gözüyle bakılamayacak kadar büyük. Gecenin ka-

ranlığına açılan üçlü bir kapı. Fenerin ışığı sonu gelmeyen gövdesinin ancak kısacık bir bölümünü aydınlatabiliyor. O gövde boyunca dimdik uzanan, anlaşılmaz, ölümsüz, kolektif bir ekosistem var – Sempervirens.

Bu görkemli yaşamın altında, ufacık bir adam ve ondan daha da ufak oğlu başlarını kaldırmış yukarı bakıyorlar. İkisinin boyunu toplasan, o şeyin kök sistemini destekleyen bölümünden daha kısa çıkar. Neelay neler olacağını bilerek izliyor. Anısı beynine yeni kodlanmışçasına güçlü. Babası geriye doğru eğilip ellerini göğe açıyor. *Vişnu'nun inciri bu, Neelay-ji. Bizi yutmak için geri gelmiş!*

Ayakta duran çocuk da şu anda sandalyede oturanın yapmak istediği gibi gülmüş olmalı.

Pita? Delirdin iyice. Sekoya bu.

Babası izah ediyor: Dünyadaki bütün ağaç gövdeleri aynı kökten gelir ve topraktan dışarı fırlayıp aynı ağacın her yere yayılan dalları yoluyla bir şey ararlar.

Bu dev şeyi yaratan kodu düşünsene bir, Neelay'im. İçinde kaç hücre var? Kaç programı çalıştırıyor? Bütün bunlar ne işe yarıyor? Nereye ulaşmaya çalışıyorlar?

Neelay'in kafasının içinde ışıklar yanıyor. Orada, o karanlık ormanda, fenerin minicik ışığını oraya buraya tutarak o muazzam siyah sütundan gelen titreşimi hissederken, cevabını alıyor. Dalın tek istediği, dallanmayı sürdürmek. Oyunun amacı, oynanmayı sürdürmek. Şirketi satması mümkün değil. Babasıyla yazdıkları ilk programlarda zaten var olan, atadan kalma, henüz onunla işi bitmemiş bir kod var. Neelay yeni projeyi ve bunun ne kadar basit bir şey olduğunu görüyor. Evrim gibi, kendinden önce gelen her şeyin eski ve başarılı parçalarını yeniden kullanan bir şey. *Evrim* gibi, yalnızca katlanarak açılmak demek.

Artık birilerinin onu bulması için yarını bekleyemez. Bu kez çok daha kısa ama daha dolaysız bir beyin fırtınası yapıyor. Cübbeyi sırtından çekerek yere çakılan tekerin önüne atıyor. Kumanda kolunu ilk itişinde kurtuluyor ve patikadan geçip bindiği minivanı üstü çıplak, yüz bin tane adımı ve alt rutini gerçekleştirerek sürüp Redwood City'ye, iş istasyonunun başına dönüyor.

Ertesi gün Digit-Arts'ı arayıp anlaşmayı bozuyor. Fikri mülkiyet uzmanı avukatlar bağıra çağıra tehditler savuruyor. Fakat bu birleşmeden tek istedikleri Neelay'in kendisi. Sempervirens'in elde edilmeye değer tek sermayesi o. Neelay isteksiz olduğu takdirde anlaşmanın hiçbir değeri yok.

Neelay anlaşmayı bozar bozmaz, personeli toplantı odasına çağırıp yeni projenin nasıl bir şey olacağını anlatıyor. Oyuncular yepyeni tasarlanmış bir dünyanın henüz yerleşilmemiş bir köşesinde işe başlayacak. Maden kazabilecek, ağaç kesebilecek, tarla sürebilecek, ev yapabilecek, kiliseler, pazarlar, okullar kurabilecek – hayal edebileceği her şeyi yapıp ayaklarının ulaşabildiği her yere gidebilecek. Dev bir teknoloji ağacının uzun dalları boyunca seyahat ederek, istediği yaşam tarzını sürdürerek, son teknoloji ürünü teknelerini yüzdürecek kültürü yaratarak taş işçiliğinden uzay istasyonlarına kadar her şeyi araştırabilecek.

Alışılmadık olan şu: Başkaları da, modemin öbür ucundaki gerçek insanların her biri de bu bakir dünyanın farklı bölgelerinde kendi kültürlerini yayıyor olacaklar. Bu gerçek insanların her biri öteki oyuncuların kurduğu imparatorlukların altındaki toprağa sahip olmayı isteyecek.

Dokuz ay sonra, ofiste dolaşmaya başlayan ilk kopya Sempervirens'te işi durduruyor. Oyunu oynamaya başlayan çalışanların hayatla ilişkisi kesiliyor. Uyumuyorlar. Yemek yemeyi unutuyorlar. İlişkilere sinir bozucu gereksiz şeyler gözüyle bakmaya başlıyorlar. *Bir tur daha. Sadece bir tur daha.*

Oyunun adı *Egemenlik.*

Nick'in geçerken uğrayan konuğuyla birlikte Hoel'lerin evini kapatması iki hafta alıyor. Des Moines'daki Hoel'ler gelip Nick'in arabasını satın alarak aile yadigârı şeyleri paylaşıyor. Ardından mezatçılar gelip para edebilecek bütün eşyalarla cihazların üzerine yeşil etiket yapıştırıyor. Belirgin pazıları olan iriyarı adam-

lar taşınabilir malları ve paslanmış tarım makinelerini konsinye satılmak üzere iki vilayet öteye taşıyorlar. Nick hiçbiri için alt limit belirlemiyor. Nesiller boyu birikmiş şeyler rüzgârla taşınan polenler gibi dağılıyor. Sonra da Hoel'lerin evi diye bir şey kalmıyor.

"Atalarım buraya geldiklerinde hiçbir şeyleri yokmuş. Benim de o şekilde ayrılmam gerekir, değil mi?"

Olivia elini Nick'in omzuna koyuyor. Yarım asır boyunca ekin ekip iklimin kaprislerine göğüs gerdikten sonra nihayet bir satranç tahtasının başında alın alına, kamburlarını çıkarmış vaziyette ölmek için emekli olup Scottsdale'e gidiyorlarmış gibi, evi kapatacağız diye on dört gün, on üç gece birlikte çalışmışlar. Durumun sınırsız tuhaflığı geceleri Nick'i uyutmamış. O saçma sapan tabelayı görüp bir anda otobandan çıkarak gelen bir kadınla beraber California'ya gidiyor. Duyulmayan sesleri duyabilen bir kadınla. *İşte*, diye düşünüyor Nicholas Hoel, *performans sanatı diye buna denir*.

Yabancılarla seks yapanlar var. Evlenenler var. Yarım asır aynı yatağı paylaştıktan sonra birbirine yabancı olanlar var. Nicholas bunu biliyor; annesiyle babasının, dedesiyle babaannesinin ölümünden sonra ev temizlerken yalnızca ölümün vesile olabileceği korkunç keşifler yapmış. Birini tanımak ne kadar sürer? Beş dakika, o kadar. İlk izlenimi hiçbir şey bozamaz. Hayatınızın yolcu koltuğunda giden o insan? Yolun az ötesinde bırakılacak bir otostopçudur her seferinde.

Gerçek şu ki, saplantıları iç içe geçmiş durumda. İkisinde de gizli bir mesajın yarısı var. Bu yarıları birleştirmeyi denemekten başka ne gelir ki elinden? Gümlerlerse, bu rüyadan eli boş uyanırlarsa da, tek başına beklemekten başka neyi feda etmiş olacak?

Nick gece yarısından sonra atalarının yatak odasında oturmuş fenerin loş ışığında okuyor. Orayı işgal evi gibi kullandığı on yılın ardından, devletin verdiği ıssız bir yerdeki arazisine yaptığı kulübede oturur gibi hissediyor kendini. Mezatçının yeşil etiket yapıştırdığı ansiklopedideki Sekoya maddesini tekrar tekrar okuyor. Yükseklikleri futbol sahası uzunluğuna ulaşan ağaçları

okuyor. Enlemesine kesilip döşendiği salonda düzenlenen sosyeteye takdim balolarında, üzerinde onlarca kişinin dans edebildiği bir ağacı.

Ansiklopedideki psikolojik hastalıklar maddesini okuyor. Şizofreni tanısıyla ilgili bölümde şöyle bir cümle var: *Toplumsal normlara uyan inançlar hastalık belirtisi olarak görülmemelidir.*

Ev arkadaşı gitmeye hazırlanırken kendi kendine bir şarkı mırıldanıyor. Kaş çatışı Nick'in nefesini kesiyor. Genç ve riyasız, bir şeyden korkusu kalmamış, Orta Çağ'daki bütün rahibelerden daha önemli bir misyonu var. Hayallerini resme aktarmaktan vazgeçmesi ne kadar mümkünse, onunla araba seyahati yapma fırsatını kaçırması da o kadar mümkün. Zaten basıp gitmeyecek miydi? Şimdiyse hayatında hiç sahip olmadığı bir lüks var: Gideceği bir yer ve ona eşlik edecek bir yol arkadaşı.

Ortabatı'da, kış ortasında, aynı evde iki hafta geçiriyorlar ve ona dokunmaya yeltenmiyor bile. Esas delilik bu. Bunu yapmayacağını Olivia da biliyor. Kendi vücudundan hiç rahatsız olmadan Nick'in etrafında dolaşırken, tedirginlik gibi bayağı hislerden muaf. Bir gölün yüzeyi rüzgârdan ne kadar sakınırsa, o da kendini Nick'den ancak o kadar sakınıyor.

Mezatçıya ait kamyonun Hoel'lere ait son eşyaları da alıp götürdüğü sabah, soğuk bir kahvaltıyı bölüşüyorlar. Gece uyku tulumlarının içinde uyumuşlar. Olivia beyaz çam döşeli yere, Nick'in büyük büyük büyük büyükbabasının yaptığı meşe masanın yüz yıldan fazla zamandır durduğu yerin yakınına oturmuş. Yerdeki minik çukurlar masayı sonsuza kadar hatırlayacak. Olivia'nın üstünde neyse ki ona gayet uzun gelen bir Oxford gömlek ve çubuk şeker çizgili bir külot var.

"Sen üşümüyor musun?"

"Bu ara hep sıcaklıyorum sanki. Öldüğümden beri."

Nick başını yana çevirip Olivia'nın çıplak bacağına bir şaplak atıyor. "Üstüne – bir şey giysen olmaz mı? Sonuçta erkeğim, hislerim incinebilir."

"Aman, sen de. Sanki hiç görmediğin şey."

"*Sende* görmedim."

"Hepimiz aynıyız nasılsa."

"Orasını bilemem."

"Hah. Burada bir kadın varmış. Yakın zamanda."

"Yanlışın var. Ben münzevi bir sanatçıyım. Özel yeteneğim var."

"İlaç dolabındaki kırışıklık karşıtı krem. Oje." Olivia yüzü kızararak susuyor. "Tabii eğer sen..."

"Hayır. O kadar ilginç bir şey değil. Son zamanlardaki kadınlardan. Tek bir kadından."

"Anlatsana."

"Kestanedeki hastalığı fark edişimin üstünden çok zaman geçmemişti ki gidiverdi. Bir erkeğin arada bir de olsa ağaçlardan başka bir şeyin resmini yapması gerektiğini düşünüyordu."

"Sen deyince aklıma geldi. Galerideki şeylere de bir yer bulmamız lazım."

"Yer bulmak mı?" Nick'in yüzü limon tuzu emmiş gibi buruşuyor – yirmili yaşlarda ürettiği, sonunda hepsini birleştirip yakarak kavramsal sanata dönüştürdüğü büyük eserlerine Chicago'da bir zamanlar ev sahipliği yapmış U-Stor-It konteynerini hatırlıyor.

Olivia'nın yüzünde yine farklı yaşam formlarından talimat alırmışçasına, uzaklara gitmiş gibi bir ifade beliriyor. "Hepsini şu arka tarafa gömmeye ne dersin?"

Nick'in aklına çok eski teknikler, patina ve sır çatlatma, okulda öğrendiği seramik gömme uygulamaları geliyor. Bu da en az işlerini yoldan geçenlere dağıtmak kadar iyi bir fikir. "Neden olmasın? Bırakalım orada eriyip gitsinler."

"Ben baloncuklu naylona sarmayı düşünmüştüm."

"Ocak ayındayız, biliyorsun. Havalar iyi gitmiş olsa da. Çukur kazmak için kepçe kiralamak lazım." Derken bir şey hatırlıyor. Bu fikir onu güldürüyor. "Üstüne bir şeyler giy. Paltonu da al. Hadi."

Makine barakasının arkasındaki, evden görünmeyen bir yükseltide yan yana durarak bel hizasına kadar gelen gevşek bir toprak ve taş yığınının yanındaki büyücek bir çukura bakıyorlar.

"Çocukken kuzenlerimle birlikte burayı kazıp dururduk. Dünyanın çekirdeğindeki erimiş madenlere ulaşmak için. Sonradan da doldurulmadı işte."

Olivia etrafı inceliyor. "Ah, güzel. Öngörülü bir davranış."

Sanat eserlerini gömüyorlar. Biriktirilmiş resimler –kestanenin bir asırlık gelişimini gösteren çevirmeli defter– de çukura giriyor. Orada yer üstündeki herhangi bir yerden daha güvende.

O gece yine mutfakta, sabahleyin gitmeye hazırlanıyorlar. Olivia penye bluzu ve taytıyla daha usturuplu. Nick midesinde maviliklere atlarken gelen o hoplama hissiyle ileri geri yürüyüp duruyor. Biraz dehşet, biraz heyecan: Her şey havaya saçılıyor. Yaşarız, biraz dışarı çıkarız ve sonra her şey biter. Olacağı *biliriz* – katakulliye getirilip meyvesini yediğimiz o tabu ağaç sayesinde. O şeyi oraya koyup yasaklamanın ne anlamı var ki? Sırf yenmesini garantilemek için yapılmış.

"Şimdi ne diyorlar? Şu rehberlerin?"

"Öyle bir şey değil, Nicholas."

Nick ellerini ağzının altında birleştiriyor. "Nasıl bir şey peki?"

"*Benzini kontrol et*, diyorlar. Tamam mı?"

"Onları nasıl bulacağız?"

"Rehberlerimi mi?"

"Hayır. Protestocuları. Ağaçları koruyanları."

Olivia gülerek Nick'in omzuna dokunuyor. Alışkanlık hâline getirmeye başladığı ve Nick'in de getirmemesini dilediği bir şey bu.

"Haberlere çıkmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Kolay buluruz. Oraya kadar gidip bulamazsak da, kendi hareketimizi başlatırız."

Nick buna gülerek karşılık vermeyi denese de, Olivia ciddi görünüyor.

Sabah yola çıkıyorlar. Olivia'nın arabası tıka basa dolu. Beş saat batıya gittikten sonra, felaket zamanları hariç, iki kişinin birbirini tanıyabileceği kadar iyi tanıyorlar birbirlerini. Olivia arabayı sürerken, Nick hiç kimseye anlatmadığı şeyi ona anlatıyor. Omaha'ya gidip sabaha kadar yolda mahsur kaldıktan sonra

eve gittiğinde annesini, babasını ve babaannesini gaz zehirlenmesinden ölmüş hâlde buluşunu.

Olivia koluna dokunuyor. "Böyle bir şey olduğunu biliyordum. Neredeyse emindim."

On saat geçtikten sonra, "Sessizlik seni hiç rahatsız etmiyor," diyor Olivia.

"Alıştım artık."

"Güzel bir şey. Sana yetişmem için çok zaman lazım."

"Ben de şeyi soracaktım... Nasıl desem. Duruşun. Yani... auran. Bir şeyin kefaretini öder gibisin."

Olivia on yaşındaki bir kız gibi gülüyor. "Belki de öyledir."

"Neyin?"

Olivia cevabı uzaktaki dağlarla fokurdayan batı ufkunda buluyor. "Sürtüğün teki oluşum. Özenli biri olmayışım."

"Konuşmamak insanı fazlasıyla rahatlatan bir şey."

Olivia biraz düşündükten sonra bu fikri kabullenmiş görünüyor. Nick ise şöyle düşünüyor: *Bir gün biriyle birlikte hapse düşecek ya da serpinti sığınağında mahsur kalacaksam, bu kişiyi seçiyorum.*

Salt Lake'i geçer geçmez durdukları motelde resepsiyonist, "İki kişilik mi, iki tek kişilik mi?" diye soruyor.

Nick, "İki tek kişilik," derken yanından gelen çocuksu kahkahayı duyuyor. Banyoyu sırayla, biraz utanarak kullanıyorlar. Sonra bir saat daha uyumadan yatıp yataklar arasındaki bir metrelik uçurumun iki yanından sohbet ediyorlar. Kat ettikleri bin altı yüz kilometreye kıyasla bayağı bir çeneleri düşüyor.

"Ben hiç toplu protestoya katılmadım."

Nick'in düşünmesi gerekiyor: Üniversitede siyasi öfkeyle bir eyleme karışmış olmalı. "Ben de," demek zorunda kalışı onu şaşırtıyor.

"Bu protestoya kim katılmak istemez ki?"

"Keresteciler. Liberteryenler. İnsanlığın kaderine inananlar. Çatı ve yer döşemesine ihtiyacı olanlar." Nick'in gözleri çok geçmeden kendiliğinden kapanıyor ve bir kez daha uykuya, geceleri bir bitki kadar hür olabildiği o âleme dalıyor.

***

Nevada insanların siyasetiyle dalga geçebilecek kadar geniş ve kasvetli bir yer. Çöl kışı. Olivia arabayı sürerken, Nick çaktırmadan ona bakıyor. Olivia huşu içinde bir deniz tutması yaşıyor. Derken Sierralar'a tırmanıp kar fırtınasına yakalanıyorlar. Nick yol kenarındaki kazıkçı bir yerden zincir almak zorunda kalıyor. Donner Geçidi'nde bir tırın arkasında takılıp kalıyor, iki şerit de sıkışmış kar katmanının üzerinde yüzle giden kalın metalle kaplı. Arabayı telepatiyle sürüp sol şeritte küçük bir boşluk bularak geçmek için tırı solluyor. Birden her yer bembeyaz oluyor. Ön cam gazlı bezlerle kaplanmış gibi.

"Livia? Kahretsin. *Göremiyorum.*"

Araba emniyet şeridine girip çıkıyor. Nick el yordamıyla şeride giriyor, hızlanıyor, kör topal ilerliyor ve ölümden beş-on karlı santimle kılpayı kurtarıyor.

Kilometreler sonra, hâlâ titriyor. "Aman Tanrım. Az kalsın ölümüne neden olacaktım."

"Hayır," diyor Olivia, neler olacağını birilerinden dinler gibi. "Öyle bir şey olmayacak."

Dağın batı yamacından Shangri-la misali bir yere iniyorlar. Daha bir saat bile geçmeden, kapsüllerinin camlarından görünen manzara diz boyu kar altındaki çam ormanlarından, otobanın kenarlarında çiçek açmış çok yıllık bitkilerle dolu Merkez Vadi'nin muazzam yeşilliğine dönüşüyor.

"Cali," diyor Olivia.

Nick gülümsememek için kendini tutmakla uğraşmıyor bile. "Haklısın galiba."

Douglas'ın mahkeme günü.

"Resmi görevi engellemekle suçlanıyorsunuz," diyor yargıç. "Kendinizi nasıl savunacaksınız?"

"Efendim. O resmi görev birinin köpeğinin bahçe yoluna bıraktığı, dumanı tüten bir şey gibi kokuyordu."

Yargıç gözlüğünü çıkarıp burnunu ovuşturuyor. İçtihadın derinliklerine doğru bakıyor. "Ne yazık ki bunun davanızla bir ilgisi yok."

"Saygısızlık olmayacaksa, neden olmadığını sorabilir miyim, efendim?"

Yargıç iki dakikada kanunların nasıl işlediğini anlatıyor. Mülkiyet. Sivil otorite. Nokta.

"Ama yetkililer demokrasiyi sona erdirmeye çalışıyordu."

"Mahkemeler bütün vatandaşların şehir yönetimine karşı haklarını aramaları için vardır."

"Efendim. Ben madalyalı bir gaziyim. Mor Kalp ve Hava Kuvvetleri Haçı verilmiş biriyim. Son dört yılda elli bin ağaç diktim."

Douglas yargıcın ilgisini çekmeyi başarıyor.

"Kimbilir kaç bin kilometre yürüyüp toprağa fideler ekerek bu gidişatı biraz da olsa tersine çevirmeye çalıştım. Meğer bu pisliklere daha fazla yaşlı ağaç kesebilmeleri için kredi kazandırıyormuşum. Üzgünüm ama bu budalalığa şehirdeki o parkta bu kadar yakından şahit olunca kendimi kaybetmişim. Hepsi bu."

"Hiç hapse girdiniz mi?"

"Zor bir soru. Hem evet hem de hayır."

Yargıç düşünüyor. Davalı özel bir kesim şirketinin gecenin bir yarısında resmi talimatla yaptığı işi engellemeye çalışmış. Ekipten kimseyi itip kakmamış. Mala zarar vermemiş. Yargıç Douglas'a yedi günlük tecil edilmiş hapis cezası ve iki yüz dolar para cezası ya da belediye için Oregon dişbudakları ekme göreviyle üç günlük çalışma cezası veriyor. Douglas ağaç ekmeyi tercih ediyor. Mahkemeden bir telaş moteline koştuğunda, pikabını çoktan çektiklerini görüyor. Haydut herif geri vermek için üç yüz dolar istiyor. Douggie parayı toparlayıncaya kadar pikabı beklet-melerini istiyor. Bir yerlere zulaladığı birkaç gümüş doları var.

Kıçını sıkıp bir hafta boyunca belediye için ağaç dikiyor – zorunlu hizmet süresini aşıyor. "Niye ki?" diye soruyor bahçe işlerindeki ağaç uzmanı. "Bunu yapman gerekmezdi."

"Dişbudak asil ağaçtır." Fazlasıyla dirençli. Alet saplarının ve beyzbol sopalarının hammaddesi. Douglas o bileşik, tüye ben-

zeyen yaprakların ışığı süzerek hayatı olduğundan daha hafif göstermesine bayılıyor. Tekneye benzeyen sivri uçlu tohumlarını seviyor. Aslında herkesin yapması *gereken* şeyi yapmadan önce birkaç dişbudak ekme fikri hoşuna gidiyor.

Douglas çabaladıkça, uzman kendini daha da suçlu hissediyor. "O parkta olanlara şehrin yüz akı denemez pek." Ufak bir itiraf ama maaşını şehir yönetiminden alan birinin başını kolayca yakabilir.

"Herhalde. Karanlıktan istifade. Belediye binasında yapılacak toplantıdan birkaç gün önce."

"Hayat kanlı bir spor," diyor uzman. "Aynı doğa gibi."

"İnsanlar doğa hakkında bir bok bilmiyor. Demokrasi hakkında da. Şu delilerin haklı olabileceğini düşündün mü hiç?"

"Bilmem. Hangi delilermiş onlar?"

"Yeşiller. Bunlardan bir grup Siuslaw'da kel bırakılan bir yere ağaç dikilmesine yardım ediyordu. Umpqua'da protesto yaptıklarını gördüm. Oregon'da nerede ağaç dense onları görüyorsun."

"Birkaç yeniyetme ve uyuşturucu müptelası. Neden bunların hepsi Rasputin'in izinden gider ki?"

"Hey!" diyor Douglas. "Rasputin hoş adamdı." Uzmanın onu isyana teşvikten ihbar etmemesini diliyor.

Douglas, Portland'dan hemen ayrılmıyor. Gerilla ormancılık üstüne bir şeyler okumak için yine halk kütüphanesine gidiyor. Oradaki eski kütüphaneci dostu ona yardımcı olmak için yine elinden gelenin fazlasını yapıyor. Douglas'ın kokusuna rağmen adamın ona karşı ilgisi var gibi. Ya da kokusu yüzünden. Toprak ve gübre kokusu bazılarını tahrik edebiliyor. Salmon-Huckleberry Vahşi Alanı'ndaki bir çalışmayla –tomruk taşınan yolların nasıl bloke edileceğini öğreten bir ekiple– ilgili haber Douglas'ın dikkatini çekiyor. Tek yapması gereken pikabını rehinden kurtarmak. Ama önce tek başına bir gerilla eylemi gerçekleştirmesi lazım. Suç mahalline gitmesinin ne kadar yasal olduğunu bilemiyor. Yeni bir sivil itaatsizlik eylemi onu büyük ihtimalle kodese gönderecek. Kargo taşıdığı zamanlarda olduğu gibi, Douglas'ın

dünyaya yükseklerden bakmayı seven bir yanı neredeyse bunun olmasını istiyor.

Parka yaklaşırken içindeki öfke kabarıyor. Daha öğlene çok var. Omuzlarında, boynunda ve sakat bacağında yine o his beliriyor: Halkın arkasından iş çeviren haydutlar tarafından yere serilişi. Ama öfkesi heyheylenmesine yol açmıyor. Bilakis. Öfke üzerine çullanıp solar pleksusuna beklenmedik yumruklar ata ata, koruluğa vardığında artık ayaklarını sürümesine neden oluyor.

Yeni kesilmiş çotukların ilkinden hâlâ reçine çıkıyor. Douglas çotuğun yanına yığılıp cebinden ince uçlu bir gazlı kalemle cetvel gibi kullanacağı ehliyetini çıkarıyor. Ameliyat yapar gibi ikisini de kesilmiş ağaçtan kalan çotuğun üstünde tutarak geriye doğru sayıyor. Yıllar parmaklarının altından geçip gidiyor – sellerle kuraklıkların, buz gibi soğuk kışlar ve kavurucu yazların hepsi değişken halkalarda yazılı. Geriye doğru sayarak 1975'e kadar geliyor ve oraya küçük siyah bir çarpı atıp tarihi yazıyor. Sonra bir yirmi beş yıl daha sayıyor, ilk çarpıdan başlayıp saatin aksi yönünde gider gibi çizdiği bir çizginin ucuna da çarpı atıp yanına 1950 yazıyor.

Ağacın merkezindeki noktaya ulaşıncaya kadar çeyrek asırlık artışlarla gitmeye devam ediyor. Şehrin ne zaman kurulduğunu bilmiyor ama ilk beyaz buraya ayak bastığında ağacın sağlıklı bir fidan olduğu ortada. Douglas emin olabileceği yıla kadar saydıktan sonra tekrar çotuğun kenarına, daha birkaç gün öncesine kadar genişlemeye devam etmiş halkaya dönüyor ve çevresinin yarısı boyunca devam eden büyük harflerle, SEN UYURKEN KESİLDİ, diye yazıyor.

Mimi öğle yemeği için dışarı çıktığında Douglas hâlâ orada, kütükleri işaretlemekle meşgul. Mimi'nin öğle tatillerinde, birkaç gün önce küçültülmüş Zen bahçesindeki bir banka oturup yumurtalı ve acı biberli sandviçini yiyerek tek başına oynadığı yeni oyunun adı Öfke. Gece baskınının ardından onlarca yeri aramış, sonuçsuz bir toplantıya katılmış, iki avukatla görüşmüş ve avukatların ikisi de adaletin yalnızca bir hayal olduğunu belirtmiş. Henüz kurumamış çotuklara bakarak öfkesini kemirdiği,

açık havada yenen bu yemekler onun tek başvuru merci. Emekleme pozisyonunda durmuş ağaçlara verilen zararı kayda geçiren adamı görünce patlıyor. "*Bu sefer* ne yapıyorsunuz?"

Douggie'nin başını kaldırıp gördüğü kadın tıpkı bir zamanlar Patpong'da görüp canından çok sevdiği Lalida diye bir dansçı kıza benziyor. Yanına yaklaşmak için dağları delmekten çekinmeyeceğiniz bir kadına. Kadın elindeki sandviçi mızrak gibi tutarak tehditkâr adımlarla ona doğru geliyor.

"Hepsini katlettiğiniz yetmedi mi? Üstüne bir de küçük düşürmeniz mi gerekiyor?"

Douglas avuçlarını ona doğru uzatıp kütüklerden birinin üstündeki hiyeroglifleri gösteriyor. Mimi durup bakıyor: Merkezdeki noktaya kadar giden, tarihlenmiş yaş halkaları. Babasının beynini bütün arka bahçeye saçtığı yıl. Ma'ların ailece o ayıdan kaçtığı yıl. Mezun olup bu Tanrı'nın cezası işe girdiği yıl. Doğduğu yıl. Babasının büyük Carnegie Teknoloji Enstitüsü'nde okumak için geldiği yıl. En dıştaki halkadaysa şöyle bir yazı:

SEN UYURKEN KESİLDİ.

Mimi tekrar dizleri üstünde duran adama bakıyor. "Aman Tanrım. Çok özür dilerim. Sanmıştım ki... Az kalsın yüzünüze tekme atacaktım."

"Bunu yapan herifler senden önce davrandı."

"Nasıl yani? *Sen burada mıydın?*" Aklından bir çekme gerilmesi hesabı yapan Mimi'nin kaşları bitişiyor. "Ben olsam, kesin birilerine saldırırdım."

"Anıt ağaçlar dünyanın her yerinde kesiliyor."

"Evet. Ama burası *benim* parkımdı. Beni yaşatan şeydi."

"İnsan şu dağlara bakıp diyor ki: *Uygarlık unutulup gidecek ama* bu *sonsuza kadar var olacak*. Ama uygarlık büyüme hormonu verilmiş bir öküz gibi burnundan soluyup dururken, bu dağlar yok olup gidiyor."

"İki avukatla konuştum. Yasalara karşı bir şey yok."

"Tabii ki. Bütün güç yanlış insanların elinde."

"Ne yapabiliriz ki?"

Çılgın adamın gözleri parlıyor. Douglas insani tutkuların bu-

dalalığıyla dalga geçer gibi görünen on ikinci arhata benziyor. Bir an duraksıyor. "Sana güvenebilir miyim? Yani, niyetin böbreğimi falan çalmak değildir herhâlde?"

Mimi'nin gülüşü yeterli cevap oluyor.

"Öyleyse dinle. Bir yerlerde iki yüz doların var mıdır acaba? Ya da sağlam bir araban?"

Brinkman'lar, yalnız kaldıkları zamanlarda okumayı âdet hâline getirmiş. Zaten birlikteyken de çoğu zaman yalnızlar. Tiyatro dönemi bitmiş; hayali çocukla ilgili oyundan sonra başka oyunda rol almamışlar. Oyunculuk günlerinin geçmişte kaldığını birbirlerine hiç söylememişler. Diyaloğa gerek yok.

Yani çocukların yerine kitaplar. Okuma zevklerinde, ikisi de gençlik hayallerine sadık. Ray hâlâ belirsiz görünen kaderine doğru yükselen, uygarlık denen büyük projeyi anlamaya çalışmaktan hoşlanıyor. Tek istediği gecenin geç saatlerine kadar yaşam kalitesinin nasıl yükseldiğine, yeni buluşların insanlığı gitgide nasıl özgürleştirdiğine, uzmanlığın yükselişe geçmesinin sonunda insan türünü kurtaracağına dair okumalar yapmayı sürdürmek. Dorothy'nin ise ateşli itirazlara, fikirlerden yoksun, mahalli kişiliklerle dolup taşan hikâyelere ihtiyacı var. Onun kurtuluşu çok yakın, ateşli ve kişisel bir şey. Kişinin *her şeye rağmen* deyip gücünü aşacakmış gibi görünen ufacık bir şeyi yapmasına ve zamanın kıskacından bir an için kurtulabilmesine bağlı.

Ray'in kitapları konuya göre dizili; Dorothy'ninkiler yazar adına göre alfabetik dizilmiş. Ray telifi yeni alınmış, en son çıkmış kitapları tercih ediyor. Dorothy'nin ise kendi ruhundan olabildiğince farklı, ona uzak, yabancı ruhlarla iletişim kurması gerekiyor. Ray başladığı kitabı, yol ne kadar dikenli olursa olsun, uygun adım marş sonuna kadar okuyor. Dorothy yazarın felsefelerini atlayıp tek bir karakterin, çoğu zaman hiç beklemediği

birinin kendi içine dönüp doğasının elvermediği kadar iyi birine dönüştüğü anlara geçmekten çekinmiyor.

Artık kırklı yaşları. Evlerine giren bir kitap bir daha asla çıkmıyor. Ray'in nedeni hazır olmak: Bütün öngörülemeyen ihtiyaçlar için bir kitap. Dorothy ise civardaki bağımsız kitapçıları desteklemeye ve indirimli kitapların durduğu sepetlerdeki gizli hazineleri kurtarmaya ant içmiş gibi. Ray şöyle düşünüyor: *Beş yıl önce seçtiğin o koca cildi ne zaman okumak isteyeceğini bilemezsin.* Dorothy ise: *Günün birinde o aşınmış cildi alıp sondan on sayfa önceki, sağ sayfanın altındaki, içini tatlı ve feci bir acıyla dolduran o paragrafı tekrar okumak isteyebilirsin.*

Evlerinin kütüphaneye dönüşü fark edilmeyecek kadar yavaş gerçekleşiyor. Dorothy raflara sığmayan kitapları dizili kitapların üstüne yanlamasına koyuyor. Kapaklarının yamulması Ray'i deli ediyor. Yeni kitaplıklar alarak bu sorunu bir süreliğine çözüyorlar. Ray'in alt kattaki ofisinin pencereleri arasına yerleştirilen bir çift kiraz kitaplık. Salona, normalde televizyonun konulması için yapılan sunağın yerine büyük, ceviz bir birim. Misafir odasına akçaağaç. Ray, "Bu bizi bir süre idare eder," diyor. O güne dek okuduğu bütün romanlardan, bu bir sürenin ne kadar kısa *bir süre* olabileceğini bilen Dorothy buna gülüyor.

Dorothy'nin annesi ölüyor. Ölen kadının kitaplarından tekini bile vermeye kıyamıyorlar. Böylece onlar da kralları kıskandıracak koleksiyona ekleniyor. Dorothy şehir merkezindeki bir sahafta Walter Scott'ın *Bütün Waverly Romanları*'nın inanılmaz ucuz bir baskısını buluyor. "Bin sekiz yüz seksen iki! Şu kapak içlerinin güzelliğine bakar mısın. Resmen ebru."

"Ne yapabiliriz, biliyor musun?" Ray fikrini kasaya giderlerken söyleyiveriyor. Scott'ın yanına, kendi *The Age of Intelligent Machines*'ini* koyuyor. "Alt kattaki küçük yatak odasının o korkunç duvarı var ya. Bir marangoz bulup oraya gömme kitaplık yaptırabiliriz."

O oda için bir zamanlar planladıkları şeyler artık kitaplık-

---

* *Akıllı Makineler Çağı*, Ray Kurzweil. –ç*n*

lardaki her şeyden daha eski geliyor. Dorothy başını sallayıp gülümseyerek zihninin derinliklerindeki bir sözü bulmaya çalışıyor. Hangi söz olduğunu bilmiyor. Bunu yaptığının bile farkında değil. *Her şeye rağmen*. Söz, *her şeye rağmen*.

Aralarında süregelen, Noel'lerde yaptıkları, bir anlık kararla şaka olmaktan çıkabilen bir şaka var. Birbirlerine verdikleri hediyelerden biri o yıl karşıdakini kendi tarafına çekebilecek kadar iyi bir şey olmalı. Ray bu sene *Dünyayı Değiştiren Elli Fikir* bir kitap diye hediye ediyor.

"Aşkım! Ne kadar düşüncelisin!"

"Beni değiştirdiği kesin."

Dorothy onun asla değişmeyeceğini düşünerek dudağının yanından öpüyor. Sonra ritüelin ona düşen kısmını gerçekleştiriyor: *Jane Austen'dan Dört Büyük Roman* diye bir kitabın açıklamalar eklenmiş yeni bir baskısını veriyor.

"Dorothy, hayatım. Aklımı okuyorsun!"

"Yıllardan bir yıl cidden de okumayı *deneyebilirsin*."

Ray denemiş, yıllar önce denemiş ve klostrofobiden nefessiz kalıp ölmesine ramak kalmış.

Tatili sabahlıklarını giyip karşılıklı verdikleri hediyeleri okuyarak geçiriyorlar. Yılbaşında gece yarısını etmekte zorlanıyorlar. Yatakta yan yana, bacak bacağa yatsalar da, elleri sımsıkı karşılarındaki sayfaları tutuyor. Ray aynı paragrafı okuya okuya uyuyakalıyor; sözcükler havada dönen kanatlı yapraklar misali fırıl fırıl dönen şeylere dönüşüyor.

"Mutlu yıllar," diyor, top nihayet düştüğünde.* "Bunu da atlattık, ha?"

Yatağın yanında buzda bekleyen şampanyayı patlatıyorlar. Dorothy kadehini tokuşturup bir yudum alarak, "Bu sene bir macera yaşayalım," diyor.

İkitaplıklar önceden alınıp rafa kaldırılmış kararlarla dolu. *Kolay Hint Mutfağı. Greater Yellowstone'da Yüz Yürüyüş. Doğu-*

* New York şehrinde Times Meydanı'ndaki kulenin üzerine her yıl yerleştirilen topun düşürülmesi geleneği. *–çn*

nun Ötücü Kuşları Rehberi. Doğunun Yaban Çiçekleri. Avrupa'nın Yürünmemiş Yolları. Bilinmeyen Tayland. Bira ve şarap yapımıyla ilgili kitapçıklar. Yabancı dilde yazılı, dokunulmamış metinler. Bunca dağınık keşif denenip talan edilmeyi bekliyor. Şimdiye kadar sorumsuz ve unutkan tanrılar gibi davranmışlar.

"Hayati risk içeren bir şey olsun," diye ekliyor Dorothy.

"Ben de *tam* onu düşünüyordum."

"Belki maraton koşarız."

"Ben deee... antrenörün olurum. Falan."

"Birlikte yapacağımız bir şey olmalı. Pilot ehliyeti alsak mı?"

"Olabilir," diyor Ray, yorgunluktan yarı baygın vaziyette. "İmdat." Kadehini bırakıp pat pat bacaklarına vuruyor.

"Evet. Işıkları kapamadan önce bir sayfa daha?"

Dorothy hayali varlıkların gerçek azabını çekiyor. Hıçkırıklarıyla Ray'i uyandırmamak için hiç kıpırdamadan yatıyor. *Nedir bu, bir anlamı varmış gibi kalbimi sıkan şey? Bu hayali yerin üzerimde nasıl böyle bir büyük bir gücü olabilir?* Sadece şu: Görememesi gereken bir şeyi gören birinin bir anlık görüntüsü. Zaten bunun için, kaçışı olmayan bir plana karşı oyunda kalmak üzere yaratıldığını bile bilmeyen biri.

Yıl dönümleri geldiğinde, Brinkman'lar her nedense ağaç dikmeyi bir kez daha unutuyor.

Sekoyalar karşısında dilleri tutuluyor. Nick arabayı sessizce sürüyor. Genç ağaçlar bile birer melek gibi. Birkaç kilometre sonra havaya doğru uzanan ilk dalı yerden on iki metre yüksekte, doğudaki çoğu ağaç kadar kalın bir devin önünden geçtiklerinde, artık biliyor: *Ağaç* sözcüğü büyümeli, *gerçek* olmalı. Onu sarsan şey boyutları değil, daha doğrusu *yalnızca* boyutları değil. Omuz hizasındaki eğreltiotlarının arasından, yosun kaplı

zeminden –dimdik, dümdüz, Tanrı'nın bakır rengi, deriye bürünmüş bir tezahürü gibi– yükselen o kızıl-kahverengi sütunların oluk oluk, Dorik kusursuzluğu. Sütunlar sonunda dallanmaya başladığında, bu öyle bir yükseklikte, ağacın dibinden o kadar uzak bir yerde oluyor ki orada, sonsuzluğa daha yakın bir yerde, ikinci bir dünya var sanki.

Olivia yolculuğun bütün gerginliğini atıyor. Six Flags St. Louis'in ötesine hiç geçmemiş olduğu hâlde oraları tanır gibi. Kıyı ormanından geçen dar bir yolda, "Durdur arabayı," diye bağırıyor.

Nick arabayı iğneyapraklardan kalın bir tabakayla kaplı, yumuşak zeminli bir cebe çekiyor. Kapılar açıldığında içeri dolan havanın tatlı ve iştah açıcı bir tadı var. Olivia arabadan inip devlerle dolu bir ağaçlığa yürüyor. Nick yanına gittiğinde, yüzünde ıslak çizgiler, gözlerinde ateşli ve sıvı bir sevinç var. İnanamıyormuş gibi, başını iki yana sallıyor. "Burası. *Bunlar* işte. Geldik."

Ormanın muhafızlarını bulmakta zorlanmıyorlar. Kayıp Sahil boyunca örgütlenmiş farklı gruplar var. Yerel gazetelerde hemen her gün yeni bir eylemin haberleri yer alıyor. Nick'le Olivia birkaç gün sefalet çekiyor, arabada uyuyor, üstünkörü yapılmış darmadağınık bir rol dağıtımının ve en hafif tabirle doğaçlama denebilecek bir örgütlenmenin içinde kimin kim olduğunu anlamaya çalışıyor.

Harekete sempati duyan emekli bir balıkçının Solace'a çok uzak olmayan çamurlu tarlalarında gönüllülük esasına dayalı bir kamp yeri olduğunu öğreniyorlar. Tutarlılıktan çok faaliyetlerle dolup taşan bir bivak kampı. Bağlılıklarını avaz avaz ilan eden tezcanlı gençler benek benek çadırlarla kaplı çayırlıkta birilerine seslenip duruyor. Burunlarında, kulaklarında ve kaşlarında metalik parıltılar var. Rengârenk kıyafetlerinin iplikleri rasta saçlarına takılıp duruyor. Üzerlerine toprağın, paçuli yağının, idealizmin ve bütün ormanlarda yetiştirilen kenevirin tatlı kokusuyla birlikte ter kokusu işlemiş. Kimileri iki gün kalıp gidiyor. Mikrofloralarına bakılırsa, kimileri birkaç mevsimden daha uzun zamandır orada.

Kamp alanı daha çok Yaşamı Savunma Gücü adıyla bilinen, lidersiz, kaotik bir hareketin birçok merkezinden biri. Nick'le Olivia tarlalarda keşfe çıkıp herkesle sohbet ediyor. Yumurta ve fasulyeden oluşan akşam yemeğini Moses diye bir adamla birlikte yiyorlar. Weyerhaeuser, Boise Cascade ya da oralara daha yakın bir güç olan Humboldt Kerestecilik'ten gelen birer casus olmadıklarına emin olmak için, adam da onlara sorular sorup kendi araştırmasını yapıyor.

"Biz... nasıl görev alacağız?" diye soruyor Nick.

Moses buna çok gülüyor. "Burada görev almak diye bir şey yok. Ama iş hiç bitmez."

Onlarca kişi için yemek pişirip bulaşıkların yıkanmasına yardım ediyorlar. Ertesi gün yürüyüş var. Nick pankartları yazarken, Olivia ötekilerle birlikte marşları söylüyor. Alev saçlı, ekoselere bürünmüş, örgü şalına sarınmış atmaca siluetli bir kadın kampta yürüyor. Olivia, Nick'i tutuyor. "Bu o. Indiana'da televizyonda gördüğüm kadın." Işık varlıkların bulmasını istediği kadın.

250 Moses başını sallıyor. "N. Anne. Megafonları Stradivarius'a çevirir."

Akşam çökerken, N. Anne, Moses'ın çadırının yanındaki açıklıkta oryantasyon konuşması yapıyor. Çemberler hâlinde oturmuş insanları gözleriyle tarayıp eskileri selamlayarak yeni gelenlere hoş geldiniz diyor. "Kışın bu zamanında bu kadar kalabalık olduğumuzu görmek güzel. Geçmişte, kerestelerin taşındığı yollar yağmurlar yüzünden bahara kadar kapandığında, çoğunuz kışları evinde geçirirdi. Fakat Humboldt Kerestecilik artık yıl boyu çalışıyor."

Kalabalıktan yuh sesleri duyuluyor.

"Kanunlara yakalanmadan kesebilecekleri kadar çok ağaç kesmeye çalışıyorlar. Ama *hepinizin* burada olacağını hesaba katmadılar!"

Nicholas'ın üzerinden köpüklü dalga misali bir tezahürat geçiyor. Nick dönüp Olivia'nın elini tutuyor. Böyle bir sevinçle ilk tutuşu değilmiş gibi, Olivia elini sıkmakla yetiniyor. Kız etrafına ışıklar saçarken, Nick onun kararlılığına bir kez daha şaşıyor. Sırf

hislerine –*Sıcak, bu tarafa, daha sıcak*– ve yalnızca kendisinin duyabildiği varlıkların fısıldadığı talimatlara güvenerek onu buraya kadar getirmiş. Gidecekleri yeri başından beri biliyorlarmış gibi, şimdi buradalar işte.

"Birçoğunuz uzun zamandır burada," diye devam ediyor N. Anne. "Yaptıklarınız çok işe yaradı! Gözcülük. Gerilla tiyatrosu. Barışçıl gösteriler."

Moses kazınmış kafasını kaşıyarak, "Tanrı korkusu neymiş gösterelim şunlara artık!" diye bağırıyor.

Teahürat iki katına çıkıyor. Buna N. Anne bile gülüyor. "Ah, keşke! Fakat Yasal Savunma Fonu şiddetsizliği ciddiye alıyor. Yeni gelenler için söylüyorum: Herhangi bir doğrudan eyleme katılmadan önce pasif direniş eğitimi almanızı ve şiddetsizlik yemini etmenizi istiyoruz. Mala zarar vermeyi tasvip etmiyoruz..."

Moses bu kez, "Ama tekerlerin etrafına hızlı kuruyan çimentodan birazcık dökmenin ne kadar işe yarayacağını hayal edemezsin," diye bağırıyor.

N. Anne'nin dudak uçları yukarı doğru kıvrılıyor. "Bizler dünya çapındaki çok eski, çok yaygın bir sürecin parçasıyız. Hindistan'daki Chipko hareketini başlatan o güzel kadınlar tehdit edilip dayak yemeyi göze almışsa, Brezilya'daki Kayapo yerlileri ölmeyi göze almışsa, biz de yapabiliriz."

Yağmur serpiştiriyor. Nick'le Olivia farkında bile değil.

"Humboldt Kerestecilik'i çoğunuz tanıyorsunuz. Tanımayanlar için anlatayım: Yaklaşık yüz yıllık bir aile şirketidir. Eyaletteki, gelişmeye devam eden son şirket kasabası onlara aitti ve çalışanlarına inanılmaz haklar vermişlerdi. Emeklilik sistemleri her açıdan destekliydi. Kendilerinden olanlara iyi bakar ve serserileri işe almazlardı. Her şeyin ötesinde, kesecekleri ağaçları iyi seçer, sonsuza kadar sürdürülebilir bir verim elde etmeyi hedeflerlerdi.

"Eskileri yavaş yavaş kestikleri için sahil boyunca iş yapan rakipleri bütün kaynaklarını kullandıktan çok sonra bile gezegendeki en iyi yumuşak ağaçların milyarlarca metreküpü hâlâ onlara aitti. Yüz bin hektar – bölgedeki kesilmemiş yaşlı ağaçların yüzde kırkı. Fakat maksimum kâr elde eden diğer şirketle-

rin aksine, Humboldt'ın hisse fiyatlarında duraklama yaşandı. Yani kapitalizmin kurallarına göre birinin araya girip eskilere işin nasıl yapılacağını göstermesi gerekiyordu. Çöp Tahvil Kralı Henry Hanson'ı hatırlarsınız. Geçen yıl haksız kazanç elde etmekten hapse giren adam. Her şeyi o ayarladı. Şirket avcısı bir arkadaşı ta Wall Street'ten olaya el attı. Cidden usta işi: Çöp tahvillerden gelen parayı şirketi hileyle satın almak için kullanıp borcu tasarruf ve krediye satıyor, sonuçta halktan çıkarıyorsun. Sonra bu tatlı parayı bulmak için şirketi bütünüyle ipotek ediyor, emeklilik fonunu talan ediyor, kaynakları elden geçiriyor, para edecek her şeyi satıyor ve geriye kalan iflas etmiş hurdayı yok fiyatına satıyorsun. Sihir gibi! Yağmalaman için üste para veren bir ganimet.

"Şu an sondan bir önceki aşamadalar: Stoktaki satılabilir keresteleri sonuna kadar satıp nakde çeviriyorlar. Şimdiki durumda bu yedi, sekiz asırlık ağaçların çoğuna tekabül ediyor. Hayal edemeyeceğiniz kalınlıktaki ağaçlar Bıçkı Makinesi B'ye girip kereste olarak çıkıyor. Humboldt sanayideki normal hızın dört katı bir hızda kesim yapıyor. Yeni yasalar çıkmadan önce işi bitirebilmek için her gün daha da hızlanıyorlar."

Nick, Olivia'ya bakıyor. Kız ondan kaç yaş küçük ama bazı şeyleri anlayabilmek için ona bel bağlamış durumda. Olivia'nın yüzü geriliyor ve gözleri acıyla kapanıyor. Yanaklarından aşağı yaşlar süzülüyor.

"Bizim yasaları bekleyemeyeceğimiz ortada. Yeni yasalar çıkana kadar işbilir yeni Humboldt bütün devleri öldürmüş olacak. Bu yüzden her birinize soracağım bir soru var. Sizin katkınız ne olabilir? Zaman. Emek. Para. Paranın ne kadar işe yarayacağını tahmin edemezsiniz!"

Konuşmanın sonunda gelen alkış ve tezahüratın ardından birden çok kamp ateşinde pişen mercimek çorbasını yemek üzere herkes dağılıyor. Ramen haşlamak için biraz su kaynatmaktansa ev arkadaşlarının buzdolabındaki yemeklerini aşırmayı tercih eden Olivia yemeklerin pişirilmesine yardım ediyor. Nick kimileri haftalardır yıkanmamış orman adamlarının, çayırlıkta

yanı başlarına bir orman perisi düşmemiş gibi, Olivia çorbaları dağıtırken yorgun ve ilgisiz görünmeye çalıştıklarını seziyor.

Kara Sakal diye bir adamın önderliğindeki grup, park edilmiş bir Caterpillar D8 dozeri mısır şurubuyla yıkama görevinden dönüyor. Titreşen kamp ateşinin ışığında, hepsi de başarı hissiyle ışıldıyor. Karanlık çöktükten sonra şirketin yamacın daha yukarısındaki gece güvenliğine daha geniş ölçekli bir test uygulamak üzere tekrar gitmeyi planlıyorlar.

"Mala zarar verilmesinden hiç hoşlanmıyorum," diyor N. Anne. "Cidden hoşlanmıyorum."

Moses bunu gülerek geçiştiriyor. "Zarar verilen en değerli mal, bu ormanlar. Bir yıpratma savaşının içindeyiz. Kesimleri birkaç saatliğine geciktiriyoruz, sonra makineleri yine tamir ediyorlar. Ama bu arada zaman ve para kaybetmiş oluyorlar."

Kara Sakal gözlerinden ateş saçarak alevlere bakıyor. "Humboldt'ın tek işi mala zarar vermek. Biz cici çocuk mu olacağız?"

On beş-yirmi gönüllü bir ağızdan konuşmaya başlıyor. Nick, Iowa'nın kırsal kesiminde geçirdiği yılların ardından, ucuz radyosunu dinleyerek büyüdükten sonra ilk canlı senfonisini duyan bir çocuk gibi. Kış gecelerinde Hoel ailesinin ansiklopedisinden okuduğu, ağaçlara tapan druid'lerinkine benzer bir tarikatın içine düşmüş durumda. Dodona'daki tapınakta kâhinlerin meşeye verdiği değer, Britanya ve Galya'daki druid'lerin ormanları, Şintoistlerin taptığı sakaki, Hindistan'daki değerli taşlarla bezeli dilek ağaçları, Mayaların kapok ağacı, Mısırlıların firavun inciri, Çinlilerin mabet ağacı – dünyadaki ilk dinin bütün dalları. Saplantılı şekilde resimler yaparak geçirdiği on yıl Nick'i bu tarikatın ondan istediği sanata hazırlamış.

Olivia ağırlığını ona veriyor. "Sen iyi misin?" Nick'in cevabı onu bir halt yemiş gibi gösteren geniş sırıtışına takılı kalıyor.

Baskıncı grup tekrar göreve hazırlanıyor. Kara Sakal, Diken, Yosun Yiyen ve Gaipten Haber Veren: Palmiyeler, defneler, zeytinler için dövüşen savaşçılar.

"Durun," diyor Nick. "Bir şey deneyeceğim." Gruptakileri

ateşin gölgeleri altındaki bir kamp taburesine oturtup yüzlerini boyuyor. Fırçayı Tinkerbell diye bir kadının pankartları yazdığı yeşil lateksle dolu teneke kutuya batırıyor. Kafataslarının konturlarını, alınlarının kavislerini, elmacıkkemiklerinin çıkıntılarını takip ederek sarmallar ve spiraller, Maori *tâ moko* dövmelerini andıran gerçeküstücü serbest çizimler yapıyor. Batik tişörtler ve bandana desenli yüzler: Yarattığı etki müthiş. Gece komandoları karşılıklı durup hayran hayran birbirlerini inceliyor. İçlerine bir şey girmiş gibi; üstlerine yazılan şeylerle değişmiş, tarih kadar eski sembollerin gücüyle dolmuş, başka varlıklara dönüşmüş hâldeler.

"*Aman Tanrım!* Ödleri boklarına karışacak."

Moses yeni gelen çocuğun eserine bakarak başını sallıyor. "Güzel. Bizi tehlikeli bulmaları işimize gelir."

Olivia onunla iftihar ederek Nick'in arkasına geliyor. Eliyle pazısını kavrıyor. Arabayla ülkeyi boydan boya aştıktan, geceleri kalın uyku tulumlarının içinde yan yana yattıktan sonra, bunun Nick için nasıl bir şey olduğundan habersiz. Belki de biliyor ve umursamıyor. "İyi iş çıkardın," diye fısıldıyor.

Nick omuz silkiyor. "Çok da gerekli olduğu söylenemez."

"Acilen gerekliydi. Bilgi güvenilir kaynaktan."

O gece hafif hafif serpiştiren sekoyaların altında, iğneyapraklardan bir örtünün üzerinde, birbirlerine orman isimlerini koyuyorlar. İlk başta çocukça bir oyun gibi geliyor. Ama sanat, hikâye anlatıcılığı, bütün insani umutlar ve korkular da çocukça zaten. Bu yeni iş için neden yeni isimleri olmasın? Ağaçlar onlarca isimle anılıyor. Tek bir bitkiye hem Monillo hem Texas hem İspanyol hem de sahte at kestanesi denebiliyor. Ağaç isimleri akçaağaç tohumları kadar uçarı. Düğme ağacı, namıdiğer koca ağaç, namıdiğer çınar: Çekmecesi sahte pasaportlarla dolu bir adam gibi. İngilizcede ıhlamur ağacına bir yerde *lime*, bir yerde *linden*, familya olarak *Tilia*, kerestesine ve balına *basswood* deniyor. Uzun yapraklı çamın yirmi sekiz adı var.

Olivia karanlıkta, ateşin oldukça uzağında Nick'i inceliyor. Gözlerini kısarak ona vereceği ada dair bir ipucu arıyor. Saçlarını

kulaklarının arkasına atıyor, serin elleriyle çenesini tutup yüzünü yan yatırıyor. "Gözcü? Nasıl sence? Sen benim Gözcü'msün."

Gözetleyen, gözlemleyen. Koruyup kollamak isteyen. Nick sırrı keşfedilmiş gibi sırıtıyor.

"Sıra sende!"

Nick elini uzatıp yakında üzerinden çamurun eksik olmayacağı o başak rengi şeyden bir tutamı parmaklarının arasında tutuyor. Tutam parmaklarının arasında yayılıyor. "Kızsaçı."*

"Öyle bir şey var mı?"

Nick olduğunu, çiçek veren ağaçlardan daha eski, ilk kozalaklı ağaçlar kadar eski, bir zamanlar bu kaynak akıntılar boyunca var olmuş, ardından milyonlarca yıl ortadan kaybolduktan sonra yeniden yetişmeye başlamış, yaşayan bir fosilin diğer adı olduğunu söylüyor. İlk ağaçlarla birlikte ortaya çıkan bir ağaç.

Uyumak için yattıklarında, birbirlerinin sıcaklığından daha mahrem bir şeyden birçok gönüllüyle dip dibe olmaları sayesinde korunan Olivia, iki kişilik ufak çadırın içinde Nick'in yanına kıvrılıyor. Nick onun sırtına, kaburgalarının hafifçe inip kalkışına bakıyor. Olivia'nın pijama yerine giydiği tişörtün omzu düşünce, kürekkemiğinin üzerindeki, dallı çiçekli harflerle yapılmış dövme ortaya çıkıyor: *Değişim gelecek.*

Nick olabildiğince kıpırtısız, ereksiyonunu dert eden bir keşiş gibi yatıyor. Kalp atışlarının kulaklarına vuran gümbürtüsünü sayarken içindeki dalga duruluyor ve uykuya dalıyor. Dalarken düşündüğü şey, zihninde örümcek gibi seğirtiyor. Başka bir gezegende yaşayanlar dünyadaki isimlerin neden böyle olduğunu, tek bir şeyi tanımlamak için neden birçok farklı isme gerek duyulduğunu anlayamaz. Ama işte, daha birkaç haftadır tanıdığı, birçok yaşamın ardından tekrar bir araya geldiği dostuyla yan yana yatıyorlar. Nick ve Olivia, Gözcü ve Kızsaçı –dördü birlikte– bir ocak gecesinde, kıyı ormanlarındaki tepeliksiz sütunlara benzeyen sekoyaların, ölümsüz *Sempervirens*'lerin altında.

Gingko bilboa, mabet ağacının diğer adı. –*çn*

Patricia Westerford rustik çam masada, merdiven arkalıklı sandalyede oturmuş, kalemi havada, böceklerin ona ilham vermesini bekliyor. Saat on bire yaklaşıyor ama ortada bir şey yok – üstünden geçe geçe anlamsızlaştırmadığı tek bir cümle kalmamış. Pencereden içeri süzülen rüzgârda gübre ve sedir kokusu var. Bu koku belli bir amacı varmış gibi görünmeyen, eski, derin bir arzuyu tetikliyor. Orman onu çağırıyor, gitmesi lazım.

Kış boyunca hayatını adadığı işin kendisine verdiği coşkuyu ve kısacık birkaç yılda somutlaşan keşifleri anlatmak için didinip durmuş: Ağaçların hava yoluyla ve yeraltından birbirleriyle nasıl konuştuğunu. Toprak altında kurdukları ağ sayesinde ortak davranışlar oluşturarak birbirlerini nasıl koruyup gözettiklerini ve beslediklerini. Orman boyutlarındaki bağışıklık sistemlerini nasıl oluşturduklarını. Bir bölümü tamamıyla ölü bir kütüğün sayısız farklı türe nasıl yaşam verdiğini ayrıntılarıyla anlatmaya ayırmış. Ölü ağacı oradan alarak öteki ağaçları öldüren böceklerin yayılmasını önleyen ağaçkakanların ölümüne neden olabileceğimizi. İnsanın hayatı boyunca yanlarından geçip asla fark etmeyebileceği eriksilerle rasemoidleri, paniküllerle involukrumları anlatmış. Odunsu kozalaklı kızılağaçların ne kadar altın içerdiğini. Birkaç santimlik bir pikan ağacının iki metrelik kökü olabileceğini. Huş ağacının iç kabuğunun açlığa çare olabildiğini. Amerika kayacıklarının tek bir amentumunda milyonlarca polen taneciği olabileceğini. Yerlilerin balıkları sersemletip avlamak için toz hâline getirilmiş ceviz yapraklarını kullandıklarını. Söğütlerin topraktaki dioksinleri, poliklorlu bifenilleri ve ağır metalleri temizlediğini.

Hiflerin –bir kaşık toprakta kilometrelercesi bulunan fungal iplikçiğin– ağaç köklerini açılmaya ikna ederek nasıl içlerine sızdıklarını. Mantarların bir ağ kurarak ağaçların minerallerle bes-

lenmesini nasıl sağladıklarını. Ağaçların da buna karşılık olarak mantarlara kendi üretemedikleri şekeri verdiklerini.

> Yerin altında nasıl görebileceğimizi yeni yeni öğrenmeye başladığımız, muhteşem şeyler oluyor. Katmanlar hâlinde döşeli mikrizal kablolar ağaçların birbiriyle bağlantı kurarak yüzlerce dönüme yayılan dev, zeki topluluklar oluşturmasını sağlıyor. Bu sayede meta, hizmet ve bilgi alışverişinde bulunan muazzam bir ağ kurabiliyorlar...
>
> Bir ormanda bireyler, birbirinden ayrı gerçekleşen olaylar yok. Kuşlar üzerine tünedikleri ağaç dallarıyla bağlantılı. Bir ağacın ürettiği besinin en az üçte biri başka başka organizmaları besleyebiliyor. Farklı ağaç türleri arasında bile ortaklıklar var. Bir huş ağacını kestiğinizde, bundan yakınlardaki bir Douglas köknarı zarar görebiliyor...
>
> Doğudaki büyük ormanlarda, meşeler ve hikoriler yemişlerini yiyen hayvanları şaşırtmak için eşzamanlı meyve veriyor. Haber yayılıyor ve belli bir türdeki ağaçlar –ister güneşte ister gölgede, yağmurlu ya da kurak bir alanda olsunlar– hep birlikte, grup hâlinde hareket ederek ya bol bol meyve veriyor ya da hiç vermiyorlar...
>
> Ormanlar toprak altındaki sinapslar sayesinde kendilerini iyileştirip yeniden şekillendiriyor. Bunu yaparken, kendilerini içeriden şekillendiren birbiriyle bağlantılı on binlerce yaratığı da şekillendirmiş oluyorlar. Ormanları gitgide yayılan, dallanan, süper yeraltı ağaçları gibi düşünebiliriz.

Amerikan Devrimi'nin sembolü olan karaağacı anlatıyor. Gezegendeki en kurak çöllerden birinin ortasında büyüyen beş yüz yıllık dev meskiti anlatıyor. Umutsuzluk içinde saklanırken bile, pencereden gördüğü bir at kestanesinin Anne Frank'e nasıl umut verdiğini. Aya götürülüp geri getirilen tohumların dünyanın dört

bir yanında nasıl filizlendiğini anlatıyor. Dünyada herkesin habersiz olduğu muhteşem yaratıkların yaşadığını. İnsanlığın bir zamanlar ağaçlar hakkında bildiği her şeyi yeniden öğrenmenin asırlar sürebileceğini.

Kocası yirmi kilometre uzaktaki şehirde yaşıyor ve günde bir kez, Dennis'in mevsimlik şeylerle yaptığı öğle yemekleri için buluşuyorlar. Bütün gün ve gece boyunca Patricia'nın tek ailesi ağaçlar ve onlar adına bir tek sözcüklerle, dünyaya sonradan gelip yeşil şeylerin ürettiği enerjiyi sömürerek yaşayan çürükçüllerin araçlarıyla konuşabilir.

Makale yazmak ona öteden beri zor gelmiş. Beş-on kişiyle birlikte yazılan makalelerde bile aforoz edildiği yılları anmadan edemiyor. İşin içinde başkaları olunca daha da endişeleniyor. Kendi çektiklerini sevgili meslektaşlarına da çektirmektense derhal emekli olmaya razı. Fakat genel okur kitlesine yazmaya kıyasla makale yazmak bile ormanda yürüyüş yapmak gibi. Bilimsel makaleler hemen herkesin kayıtsız kaldığı, arşivlere konan
258 şeyler. Ama ağır bir sorumluluk bu kitap: Muhakkak ki basının onu yanlış anlayıp alay konusu yapmasına neden olacak. Yayıncısı ona verdiği avansı asla çıkaramayacak.

Kış boyunca bildiği her şeyi bir yabancıya nasıl anlatabileceğini çözmeye çalışmış. Cehennemde geçen ama cennet gibi de gelen aylar geçirmiş. Cehennemin dibindeki bu cennet hayatı çok yakında bitecek. Ağustosta alan laboratuvarını kapatıp malzemelerini toplayacak ve özenle topladığı numunelerini sahildeki, yeniden –bunu düşünmek bile istemiyor ama– ders vermeye başlayacağı üniversiteye nakledecek.

Sözcükler bu gece ona gelmeyi reddediyor. Aslında uyuyup ilhamı rüyalarda araması lazım. Onun yerine boynunu uzatıp yamuk duran, antika değerindeki buzdolabının üzerindeki mutfak saatine bakıyor. Hâlâ küçük göle kadar bir gece yarısı yürüyüşü yapacak zamanı var.

Kulübenin yakınındaki ladinler şişkin ayın altında dalgalanarak tekinsiz kehanetlerini fısıldıyor. Düz bir çizgi hâlinde, bir zamanlar çaprazgagaların tüneyip tohum sıçtığı bir çitin hayali

şeklinde gidiyorlar. Ağaçlar gece vakti, karanlık evrelerinde, karbon tutma reaksiyonuyla meşgul. Çok geçmeden hepsi çiçeklenecek: Yabanmersinleri ve kuş üzümleri, gösterişli süt otları, sarıboya çalıları, çivanperçemleri ve *sidalcea candida*'lar. Gezegendeki en üstün zekânın nasıl olup da çiçeğin ne olduğunu anlamadan önce kalkülüs ve yerçekiminin evrensel kanunlarını keşfedebildiğini bir kez daha merak ediyor.

Sıra sıra ağaçlar bu gece sözcüklerle dolu zihni kadar sisli ve bulanık. Patikayı bulup sevgili *Pseudotsuga*'sının altından geçiyor. Kış sonunun ayıyla aydınlanan, neredeyse her gece yürüdüğü, o eski palindromdaki gibi başladığı yere döndüğü bir patika: *La ruta nos aportó otro paso natural*.* İğneyaprakların geceleri yaydığı, literatüre girmemiş uçucu bileşikler kalp atışlarını yavaşlatıp solunumunu yumuşatıyor ve yanılmıyorsa, ruh hâlini ve düşüncelerini de değiştiriyor. Ormanların kimyasında henüz kimsenin tanımlamadığı sayısız madde var. Ağaç kabuklarında, sünger dokularda, yapraklarda, etkilerinin keşfedilmesini bekleyen güçlü moleküller var. Ağaçların kullandığı stres hormonlarından bir aile –jasmonatlar– gizemliliğe ve baştan çıkarıcılığa oynayan bütün kadınsı parfümlerin vurucu notalarını oluşturuyor. *Kokla beni, sev beni, başım belada*. Bütün bu ağaçların başı cidden belada. Dünyadaki bütün ormanların hatta kenara ayrılmış araziler denen o garip isimli yerlerin bile. Kısacık kitabının okurlarına söylemeye cesaret edemeyeceği kadar büyük bir bela bu. Bela atmosfer gibi, insanların öğürme ya da kontrol etme gücünü aşan akımlar hâlinde her yere yayılıyor.

Patricia gölcüğün olduğu açıklığa çıkıveriyor. Tepesinde patlayan yıldızlı gökyüzü insanların öteden beri neden ormanlara karşı savaş açmış olduğuna dair en iyi cevap. Oduncuların o deyişini Dennis'ten duymuş: *Şu bataklığa biraz ışık girsin*. Ormanlar insanları korkutuyor. İçlerinde neler olduğu belli değil. İnsanların gökyüzüne ihtiyacı var.

Oturacağı yer boş, onu bekliyor – suyun kenarındaki o yosun

(İsp.) Bir sonraki doğal adım yolda gizlidir. –*çn*

kaplı devrik ağaç. Patricia göle baktığı anda kafasının içi boşalıyor ve peşine düştüğü paragraf zihninde beliriyor. Balta girmemiş ormandaki karbon ve metabolit piyasasını canlı tutan muazzam ve yaşlı ağaçlar için bir isim düşünüp durmuş. Artık o ismi biliyor:

> Mantarlar ağaçlara mineral tedarik etmek için madencilik yapar. Ev sahiplerini avladıkları sıçrarkuyruklularla beslerler. Buna karşılık, ağaçlar da mantarların sinapslarına hastalara, gölgede kalmışlara ve yaralılara gerekli miktarlarda dağıtılmak üzere fazladan şeker depolar. Ormanlar hayatta kalmak için gereksindikleri yerel iklimleri oluştururken bile kendilerine iyi bakarlar.
>
> Yarım milenyumluk bir Douglas köknarı ölmeden önce kendi ambarındaki kimyasalları köklerine, oradan mantar ortakları aracılığıyla dışarı göndererek bütün servetini son bir vasiyetle halka açık bir havuza aktarır. Bu yaşlı hayırseverlere *verici ağaçlar* diyebiliriz.

Genel okur kitlesinin bu mucizeyi gözünde daha iyi canlandırabilmesi için böyle bir tanıma ihtiyacı var. Patricia'nın uzun zaman önce babasından öğrendiği bir şey bu: İnsan kendine benzeyeni daha iyi görür. *Verici ağaç* bütün cömert insanların anlayıp sevebileceği bir şey. Patricia Westerford bu iki sözcükle kendi kaderini belirleyip geleceği değiştiriyor. Ağaçların geleceğini de.

Sabahleyin yüzüne soğuk su çırpıyor, yaptığı keten tohumlu ve böğürtlenli bulamacı içerken dün yazdıklarını okuduktan sonra öğle yemeğinde Dennis'e göstermeye değecek bir paragraf çıkarıncaya kadar kalkmamaya yemin ederek çam masaya oturuyor. Kırmızı sedirden yapılmış kurşunkaleminin kokusu içini sevinçle dolduruyor. Grafitin kâğıt üstünde kolayca kayışı, yüzlerce galon suyun dev bir Douglas köknarının gövdesinden her gün yüzlerce metre yukarı çıkmasını sağlayan düzenli buharlaşmayı hatırlatıyor ona. Sayfaya başlarken tek başına oturup elinin hare-

ketini bekleme edimi belki de bitkilerin aydınlanmasına en fazla yaklaşabildiği an oluyor.

Son bölüm elinden kaçıp duruyor. İhtiyacı olan üçlüyü kurması neredeyse imkânsız: Umut verici, işe yarar ve doğru. Yaşlı Tjikko'yu, İsveç-Norveç sınırının ortalarında yaşayan o Norveç ladinini kullanabilir. Ağacın yer üstündeki kısmı birkaç yüz yıllık. Ama yerin altında, mikrop kaynayan toprağın altındaki kısmı en az dokuz bin yıllık – ağacı anlatmak için kullandığı yazının icadından binlerce yıl öncesine ait.

Patricia bütün sabah bu dokuz bin yıllık destanı on cümleye sığdırmak için uğraşıyor: Aynı kökten çıkıp tekrar tekrar devrilen bir dizi ağaç gövdesi. Bulmaya çalıştığı *umut verici* şey bu işte. Gerçekse bundan biraz daha acımasız. Öğlene doğru bugüne, insanın yarattığı yeni atmosferin, Yaşlı Tjikko'nun genelde kar yüzünden güdük kalan cüce gövdelerinden sonuncusunun büyüyerek gerçek bir ağaç olmasını sağladığı zamana ulaşıyor.

Ama *işlerine yaramadığı* sürece, umut ve gerçek insanları etkilemez. Sözcükleri parmak boyayla kaba saba, biçimsiz bir resim yapar gibi kullanmaya çalışarak o çıplak tepenin zirvesinde, her iklim değişikliğinde ölüp ölüp yeniden dirilen Yaşlı Tjikko'nun nasıl bir işlevi olabileceğini çözmeye çalışıyor. İşlevi dünyanın bizim işimize yarayacak bir şey olarak yaratılmadığını göstermek. Biz ağaçların ne işine yarıyoruz ki? Patricia, Buda'nın sözlerini hatırlıyor: Ağaçlar bütün canlıları barındıran, besleyen ve koruyan harika şeylerdir. Onları yok eden odunculara bile gölgelerini sunarlar. Patricia kitabını bu sözlerle bitiriyor.

Öğle vakti, elinde öğle yemeği için yarattığı son şaheseri brokolili-bademli lazanyayla, yağmur kadar güvenilir Dennis geliyor. Patricia her hafta defalarca düşündüğü gibi, son birkaç mutlu yılını zamanının çoğunu yalnız geçirmesine izin verecek tek adamla geçirebildiği için ne kadar şanslı olduğunu düşünüyor. Sabırlı, iyi huylu, kafa adam Dennis. Patricia'ya işinde destek olup çok az şey istiyor. İnsanın çok az şeyin ölçütü olabileceğini bilen becerikli bir adam. Üstelik otlar kadar verici ve istekli.

Dennis'in hazırladığı ziyafet yenirken, Patricia o gün yazdığı, Yaşlı Tjikko'yla ilgili bölümü okuyor. Dennis heyecanla, Yunan efsanelerini dinleyen mutlu bir çocuk gibi onu dinliyor. Patricia okumayı bitiriyor. Dennis alkışlıyor. "Ah, bebeğim. Çok iyi olmuş." Patricia'nın toy, yeşil ruhunun derinliklerinde dünyanın en yaşlı bebeği olmaktan hoşlanan bir şeyler var. "Bunu söylemek istemezdim ama bence kitabın bitmiş."

Bu korkunç bir şey ama Dennis haklı. Patricia iç çekerek mutfak penceresinden, kompost bidonuna dalmak için detaylı bir plan yapmakta olan üç kargaya bakıyor. "Ne yapacağım şimdi ben?"

Söylediği komik bir şeymiş gibi, içten bir kahkaha atıyor Dennis. "Daktiloya çekeceksin ve yayıncıya göndereceğiz. Zaten dört ay geciktin."

"Yapamam."

"Nedenmiş o?"

"Her şey yanlış. Adı bile."

"*Ağaçlar Dünyayı Nasıl Kurtaracak*'ın neresi yanlış? Dünyayı ağaçlar kurtarmayacak mı?"

"Kurtaracaklarından eminim. Dünya bizi sırtından attıktan sonra."

Dennis kıkırdayarak bulaşıkları topluyor. Hepsini derin lavaboların, damlalıkların olduğu ve sıcak suyun aktığı evine götürecek. Mutfağın öbür tarafından Patricia'ya bakıyor. "*Ormanların Kurtuluşu* olsun. Kimin neyi kurtaracağını boş ver."

"Seni seviyorum."

"Sevmiyorsun diyen mi var? Bak. Bebeğim. Bu senin için büyük bir zevk olmalı. İnsanlara hayatta seni en çok mutlu eden şeyi anlatmış olacaksın."

"Biliyorsun, Den. Halkın önüne son çıkışım pek de başarılı olmamıştı."

Dennis eliyle boş versene der gibi bir hareket yapıyor. "O günler geçmişte kaldı."

"Kurt sürüsü. İstedikleri haksız olduğumu ispatlamak değildi. Kan akıtmak istediler!"

"Ama aklandın artık. Defalarca."

Patrica kimseye anlatmadığı şeyi ona anlatmayı istiyor: O günlerde kendine ormandan topladığı şeylerle ölümcül bir ziyafet hazırlayacak kadar büyük bir travma yaşadığını. Ama yapamıyor. Uzun zaman önce ölen o kız Patricia'yı çok utandırıyor. Bir yanı o yemeği yemeyi cidden düşündüğüne tam olarak inanamıyor artık. İnkâr edilebilir bir performans. Bir oyun. Bu yüzden ondan gizlediği tek şeyin –o zehirli mantarı yemesine ramak kalışının– üstünü bir kez daha örtüyor.

"Bebek. Artık resmen peygamber mertebesindesin."

"Parya olarak yıllar geçirdim. Peygamberlik daha zevkli."

Patricia, Dennis'in bulaşıkları arabaya taşımasına yardım ediyor. "Seni seviyorum, Den."

"Öyle deyip durmasana. Beni korkutuyorsun."

Patricia taslağı daktiloya çekiyor. Oradan birkaç sözcük, buradan birkaç deyim çıkarıyor. Artık kitapta sevgili Doug köknarlarıyla ve yeraltındaki refah devletleriyle ilgili "Verici Ağaçlar" diye bir bölüm var. Ülkedeki ormanlarda gezinip on yılda otuz metre uzayan kavaklardan beş bin yılda yavaş yavaş ölen higori çamlarına kadar birçok ağacı anlatıyor. Ardından postane ve parayı verip dosyayı öbür sahile yolladığı anda içindeki bütün kaygının uçup gidişi.

Altı hafta sonra ofisindeki telefon çalıyor. Patricia telefondan nefret ediyor. Manüel şizofreni. Görmediğiniz insanların size uzaklardan fısıldayışı. Ancak tatsız bir iş olduğunda ararlar. Arayan hiç görmediği bir şehirdeki, New York'taki, hiç görmediği editörü. "Patricia? *Kitabını* yeni bitirdim!"

Patricia irkilerek gelecek darbeyi bekliyor.

"İnanılmaz bir şey. Ağaçların bunca şeyi yaptığını kim bilebilirdi?"

"Ne diyeyim. Yüz milyon yılık evrim sonrasında repertuvarları bayağı bir genişlemiş tabii."

"Onlara *hayat* vermişsin."

"Zaten yaşıyorlardı." Ama Patricia'nın aklında on dört yaşındayken babasının verdiği kitap var. Kitabını babasına ithaf etmesi gerektiğini anlıyor. Bir de kocasına. Bir de zaman içinde başka şeylere dönüşecek olan insanlara.

"Metro durağıyla ofisim arasında ne kadar çok şeyi görmemi sağladığını bilemezsin, Patty. Verici ağaçlarla ilgili bölüm var ya. Müthiş. Az para vermişiz sana."

"Son beş yıldır kazandığımdan fazlasını verdiniz."

"Onu iki ayda çıkarırsın."

Patricia Westerford'ın geri kazanmak istediği şeyse –ağaçların uzaktan gelen istilayı hissettikleri gibi– bir daha asla sahip olamayacağını sezmeye başladığı yalnızlığı, tanınmadan canının istediğini yapabilme özgürlüğü.

Egemenlik geldikten sonra artık geri dönüş yok. Oyun Kuzey Amerika'da satışa çıktıktan iki ay sonra Sempervirens'in başkanı, CEO'su ve çoğunluk hissedarı, şirketin Page Mill Yolu'nun yukarısındaki dağ eteklerinde bulunan yeni parıltılı merkezinin üst katındaki dairesinde duran canavar bilgisayarına bir kopyayı yüklüyor. Evin her yeri sekoya ve cam – fantastik, meditatif alanlardan oluşan bir oyun parkı. Dev fıstık çamlarının ekili olduğu üstü açık orta avluları çevreleyen garip açılar. İnsanın kendine ait bir bölmede çalışması milli parkta kamp yapmak gibi.

Neelay'in sığınağı bu arı kovanının üstünde, tepede saklı. Daireye sadece bir yangın merdiveninin arkasında gizli özel bir asansörle çıkılabiliyor. Bu gizli inin ortasında karmaşık bir hastane yatağı var. Neelay'in o yatağı artık hiç kullanmadığı söylenebilir. Yatması ve kalkması kırkar dakika sürüyor; bugünlerde biraz uzanmak bile ölüm gibi. Vakit yok. Koltuğunda yaptığı şekerlemelerin çoğu en fazla kırk dakika sürüyor. Fikirler ona Erinyeler gibi işkence ediyor. Gelişmekte olan dünyasına dair planlar ve buluşlar onu acımasızca kovalayıp duruyor.

Neelay koltuğunu altına sokabileceği kadar yüksek bir masadaki dev ekranın karşısında oturmuş. Ekranın ardındaki camdan görünen panoramada Monte Bello'nun tepesi var. Bu manzara ve karanlık gökyüzünden parıldayan yıldızlı manzaralar, Neelay'in yabancı diyarlara yaptığı yolculukların çoğuna eşlik ediyor. Bütün akınları bugünkü gibi – kara parçalarının kıyılarında sisler içinde başlayıp keşfe açılan seferler yapıyor. Oyunun altyapısını o tasarlamış, neredeyse bütün kodları o yazmış ve olası yolları inceleyerek aylar geçirmiş. *Egemenlik*'in artık onu şaşırtamaması lazım; yine de her seferinde kalp atışlarını hızlandırmayı başarıyor. Fareyi bir kez tıklatıp birkaç tuşa basıyor ve bir sonraki bakir kıta, karşısına çıkıveriyor.

Aslında uyduruk bir oyun. İki boyutlu – koklama, dokunma, tat alma yok, bir şeyi hissedemiyorsun. Yaratılış'taki kadar basit bir dünyayı model alan, ufacık, görüntüsü kumlu bir şey. Yine de her oynayışında onu ele geçirmeyi başarıyor. Haritalar, iklimler ve dağınık kaynaklar oyuna her girişinde farklı. Konkistadorlar, Kurucular, Teknotratlar, Doğaya Tapanlar, Cimriler, Hümaniteryenler ya da Radikal Ütopyacılar'la rakip olabiliyor. Böyle bir yer görülmemiştir. Yine de insan kendini evindeymiş gibi hissediyor. O hain ağaçtan düştüğü günün çok öncesinde bile zihnen özlemini çektiği bir yer.

Neelay bugün Bilge olmayı seçiyor. Tüm dünyadaki çevirmeli ağ ilan tahtalarında oyuncuların *Aydınlanma* dediği üstün bir kazanma stratejisinin olduğuna dair söylentiler dolaşıyor. Yüksek mertebedeki liderler bu yöntemin tümüyle yasaklanması için baskı yapıyor. Fakat Neelay nüfus büyümesinin bedelini ödemek için Bilge olarak bile yeterli kömüre, altına, cevhere, taşa, oduna, besine, şerefe ve zafere sahip olmak zorunda. Bilinmeyen toprakları keşfederek, ticaret yolları oluşturarak, komşu yerleşim bölgelerine baskınlar yaparak dallanan ağaçlar boyunca Kültür, Zanaat, Ekonomi ve Teknoloji'ye ulaşmak zorunda. Oyun size neredeyse Gerçek Hayat ya da şirket çalışanlarının biraz burun kıvırarak söylemeyi âdet hâline getirdiği gibi *GH* kadar fazla, anlamlı seçenek sunuyor. Bu sabah görüntüler, üstünde çalışmaya

şimdiden başladığı *Egemenlik 2*'ye kıyasla biraz bulanık geliyor. Ama grafik tasarım Neelay için hiçbir zaman fazla önemli olmamış. Görünen şey ancak gerçek tutkunun vekili olabilir. Neelay'in ve yarım milyon *Egemenlik* oyuncusunun sadece sürekli büyüyen bir krallıkta kolayca sonsuz şekle bürünebilmeye ihtiyacı var.

Neelay'in içinde bir şey burkuluyor. Bunun açlık denen his olduğunu anlaması biraz zaman alıyor. Bir şeyler yemesi lazım ama öyle zor ki. Mini buzdolabına gidip enerji içeceğiyle birlikte aldığı şey tavuklu börek çıkıyor ve böreği mikrodalgada bile ısıtmadan mideye indiriyor. Bu gece gerçek bir yemek yapacak; ya da yarın. Tam en sevdiği oduncu ekipten aldığı servi ağacından kesilmiş kalaslarla dev bir mavna yaparken, telefon çalıyor. Bu sabah bebek endüstrinin yükselen yıldızıyla, daha yirmili yaşlarındayken birçok evsiz çocuğun kendine bir ev bulmasını sağlayan çocukla röportaj yapmak isteyen bir gazeteciyle randevusu var.

Yaşıt oldukları sesinden anlaşılan muhabirin eli ayağına dolaşmış durumda. "Bay Mehta?"

Bay Mehta, Neelay'in Cupertino yakınındaki havuzlu, sinema salonlu bir saray yavrusuna yerleştirdiği babası ve Bayan Mehta eve ait küçük gölün yanındaki gül ağacından yapılmış mandir'de her hafta puja'larını yaparak oğlunu olduğu gibi sevecek bir kız gönderip mutlu etmeleri için tanrılara dua eden annesi.

Camdaki bir yansıma meydan okuyarak ona bakıyor: Omuzlarının üstünde kafa derisini sımsıkı geren koca bir kafatası, eklemleri boğum boğum, kara kuru bir peygamberdevesi. "Bana Neelay de."

"Ah, öyle mi? Vay! Tamam. Neelay. Ben Chris. Görüşmeyi kabul ettiğin için sağ ol. İlk sorum şu: *Egemenlik*'in bu kadar tutacağını biliyor muydun?"

Neelay oyunun vahşi ormanlara salınmasından çok önce bunu biliyormuş. Gece vakti Skyline'da, gökyüzünü kaplamış gibi görünen, titreşimler yayan o dev ağacın altında, fikir aklına geldiği anda anlamış. "Sayılır. Evet. Deneme sürümü yüzünden ofisteki iş gücü sıfırlandı. Proje yöneticimiz oyunu yasaklamak zorunda kaldı."

"Vay canına. Satış rakamlarını biliyor musun?"

"Satışlar gayet iyi. On dört ülkede birden."

"Sence bunun nedeni nedir?"

Başarının nedeni gayet basit. Oyun Neelay'in yedi yaşındayken, babasının o koca karton kutuyu merdivenden güçlükle çıkardığı gün hayal ettiği yerin kabul edilebilir bir kopyası. *Şimdi, Neelay-ji. Bu küçük yaratık neler yapabilir dersin?* Çocuğun o siyah kutuya yaptırmak istediği gayet masum bir şey varmış: Onu insanın ulaşabildiği her yerin yemyeşil ve uyumlu, hayatta her şeyin hâlâ mümkün olduğu, efsanelerde kalmış ilk günlere geri götürmesi.

"Bilmem ki. Basit kuralları var. Dünya sana tepki veriyor. Her şey gerçek hayattakinden daha hızlı gerçekleşiyor. Kendi imparatorluğunun büyümesini izliyorsun."

"Benim de... itiraf etmem gereken bir şey var. Oyuna âşık oldum! Dün gece nihayet başından kalkabildiğimde, saat sabahın dördü falandı. Hep bir hamle sonra ne olacağını görmek istiyorum. Monitörün başından kalktığımda bütün oda titreşip dalgalanıyordu."

"Seni çok iyi anlıyorum." Neelay cidden anlıyor. Ayağa kalkmanın nasıl bir şey olduğunu bilmese de.

"Oyunu oynayanların beyni değişiyor mu sence?"

"Evet, Chris. Ama bence her şey değişiyor zaten."

"Geçen haftaki *Times*'ta oyun bağımlılığıyla ilgili bir yazı vardı, gördün mü? Haftada elli saat bilgisayar oyunu oynayanlar varmış."

"*Egemenlik* bilgisayar oyunu değil. Akıl oyunu."

"Tamam. Ama verimli geçebilecek onca zamanın boşa geçtiğini kabul edersin herhalde."

"Oyunun kronofajik olduğu bir gerçek." Hattın öteki ucundaki düşünce balonunda küçük bir soru işaretinin belirdiğini duyabiliyor. "Zamanı yiyor."

"Verimliliği bu şekilde yok ediyor olması seni rahatsız etmiyor mu?"

Neelay camdan dağın yarım asır önce kel bırakılmış bir bölü-

müne bakıyor. "Ben buna o şekilde... Verimliliği biraz olsun yok etmek çok da kötü bir şey olmayabilir."

"Hım. Peki. Oyunun *benim* küçük hayatımı ele geçirdiği bir gerçek. Yüz yirmi sekiz sayfalık oyun kılavuzunda olmayan şeylere rastlayıp duruyorum."

"Evet. Oynamaya devam edilmesinin bir nedeni de bu."

"Oyunu oynarken, bir amacım olduğunu hissediyorum. Yapılacak şeyler hiç bitmiyor."

Evet, aynen öyle, demek istiyor Neelay. Güvenli ve anlaşılabilir, seni aşağı çekecek belirsizlik bataklıkları yok, insan ilişkilerindeki karanlık yok ve kendi iradenle hakkın olan ülkeyi kuruyorsun. *Anlam* yaratıyorsun. "Sanırım çoğu insan oradayken kendini daha rahat hissediyor. Gerçek hayatın aksine."

"Belki de! En azından benim yaşımdaki birçok insan diyebiliriz."

"Evet. Fakat sonraki oyun için çok çeşitli yeni roller düşünüyoruz. Her çeşit insan için olasılıklarla dolu yollar olacak. Herkes için güzel bir yer olmasını istiyoruz."

"Vay. Güzel. Müthiş. Peki şirketin yeni projesi nedir?"

Neelay artık şirketin kontrolünü yitirdiğini hissediyor. Ekiplerle yöneticilerin doldurduğu organizasyon şemasını aklında tutamıyor. Vadi'deki en iyi yazılım geliştiriciler oyuna katılmak için her gün kapısını aşındırıyor. Boston'daki çevre yolu Route 128'den gelen yazılım mühendisleri, Georgia Tech ve Carnegie Mellon'ın yeni mezunları –bebeklikten itibaren Neelay'in bedava yüklenmesine izin verdiği oyunlarla şekillenmiş beyinler– artık çoktan başlamış olan toptan satış göçünün şekillendirilmesinde yer alabilme fırsatını vermesi için ona yalvarıyor.

"Keşke söyleyebilsem."

Chris sızlanıyor. "Yalvarsam?"

Sesinde yürüyebilen, sağlıklı bir erkeğin özgüveni var. Büyük ihtimalle beyaz ve yakışıklı. Korkular, acılar ve ihtiyaçlar karşısında insanın insana ve başka canlılara neler yapabileceğinden habersiz bir gencin sevimliliğine ve iyimserliğine sahip.

"Biraz ipucu alsam?"

"Yani, aslında çok basit. Her şeyin daha fazlası. Daha fazla sürpriz. Daha fazla olasılık. Daha farklı yaratıklarla dolu daha fazla yer. *Egemenlik*'in kırk kat yoğunlaşmış ve karmaşıklaşmış hâlini düşün. Öyle bir yerin neye benzeyeceğini bile bilmiyoruz." *Hepsi* şu *kadarcık bir tohumdan.*

"Ah. Muhteşem. Çok... çok güzel!"

Bir şey Neelay'i dürtüklüyor. *Tekrar sor*, demek istiyor. *Dahası var.*

"Biraz senden söz edebilir miyiz?"

Neelay'in nabzı egzersiz halkalarına tutunup kendini yukarı çeker gibi şaha kalkıyor. *Hayır. Lütfen sorma.* "Tabii ki."

"Seninle ilgili çok şey okudum. Kendi çalışanların sana münzevi diyor."

"Münzevi değilim. Yalnızca – bacaklarımı kullanamıyorum."

"Onu da okumuştum. Şirketi nasıl yönetiyorsun?"

"Telefon. E-posta. Çevrimiçi mesajlaşma."

"Neden hiç resmin yok?"

"Hoş bir manzara olmaz."

Chris bu cevap karşısında bocalıyor. *Sorun değil. GH böyle işte*, demek istiyor Neelay.

"Sence göçmen çocuğu olarak büyümek–"

"Ah, sanmıyorum. Büyük ihtimalle, hayır."

"Hayır, ne?"

"Üzerimde fazla bir etkisi olduğunu sanmıyorum."

"Ama... Hint kökenli Amerikalı olmak? Sence bunun–"

"Ben şöyle düşünüyorum: Gandi de oldum, Hitler de, Şef Joseph da. Üzerimde, açıkçası fazla bir yerimi korumayan, zincir zırhlı tanga bikinilerle koca kılıçları da savurdum!"

Chris gülüyor. Özgüvenli, güzel bir gülüş. Adamın nasıl göründüğü Neelay'in umurunda değil. İsterse her yeri çıbanlarla kaplı iki yüz kiloluk bir tip olsun. İçi arzuyla doluyor. *Bir ara birlikte çıkalım mı?* Ama dışarı çıkmak içeri girmek gibi olurdu. *Bir şey olması gerekmiyor. Daha doğrusu* olamaz. *Olması mümkün değil. Yalnızca... Bir yerde oturup sohbet ederiz; korkusuz, acısız, sonrasız. Oturup insanlığın nereye gittiğinden söz ederiz.*

İmkânsız. Neelay'in garip bacaklarını ilk görüşte, sözlerine gülen bu özgüvenli gazetecinin bile midesi bulanır. Ama Chris denen bu adam – Neelay'in oyununa *âşık*. Bütün gece sabaha kadar oynuyor. Neelay'in yazdığı kod bu adamın beynini değiştiriyor.

"Demek istediğim, ben her şey oldum. Her yerde yaşadım. Taş Devri'nde Afrika'da, başka galaksilerin dış kenarlarında. Yazılımlar gelişmeye ve bize daha fazla alan açmaya devam ederse, bence çok yakında –hemen değil ama yakında– kendimizi istediğimiz her şeye dönüştürebileceğiz."

"Bu biraz... sıradışı bir fikir."

"Evet. Olabilir."

"Oyunlar gerçeğin yerini... İnsanlar yine para isteyecek. Prestij ve sosyal statü isteyecek. Politika olacak. Bunlar değişmez ki."

"Evet. Değişmez mi diyorsun? Belki de." Neelay gözlerini ekrana, sosyal statünün tamamen anlık, küresel, anonim, sanal ve acımasız bir ortamda verilecek oylarla belirleneceği, güçlü bir şekilde gelmekte olan o dünyaya dikiyor.

270 "İnsanların bedenleri yerli yerinde duruyor. Onlar gerçek güç istiyor. Arkadaşları ve sevgilileri olsun istiyor. Ödüller. Başarılar."

"Orası öyle. Ama çok yakında bütün bunları cebimizde taşıyacağız. Simgesel bir alanda yaşayacak ve ticareti, anlaşmaları, gönül ilişkilerini, bunların hepsini orada gerçekleştireceğiz. Dünya puanlarımızın ekranda belireceği bir oyuna dönüşecek ve bütün bunlar..." Neelay telefonda konuşurken herkesin yaptığı gibi, Chris'in onu göremeyeceğini bildiği hâlde eliyle her şeyi gösterir gibi bir hareket yapıyor. "İnsanların *gerçek* istekleri olduğunu söylediğin her şey. *Gerçek* hayat. Yakında onun nasıl bir şey olduğunu hatırlamayacağız bile."

Bir araba 36. Otoban'dan kuzeye doğru gidiyor. Sabahın onunda aşırı hızla bayırın tepesine çıkan bir Impala. Uzun inişin aşağısında yolu tıkamış beş-on tane siyah kutu var. Tabutlar. Sürücü

frene basıp toplu cenazeye birkaç metre kala arabayı durduruyor. Tabutların tepesindeki, deniz feneri kadar sağlam iki ağacın arasına gerilmiş halatın üstüne dişi bir dağ aslanı çıkıyor. Sarımsı kahverengi beline takılı bir kemer karabinayla güvenlik halatına tutturulmuş. Kuyruğu pürüzsüz arka bacaklarının arasında sallanırken asil, bıyıklı başı boynunun üzerinde uzanarak halata takılı bez bir pankartı inceliyor.

Güney tarafından başka bir araba geliyor. Tabutların önünde kayarak duran bir Rabbit. Sürücüsü iki kez korna çaldıktan sonra pumayı fark ediyor. Esrarkeşlerin mekân tuttuğu bu yer için bile öyle garip bir manzara ki bu, sürücü bir süre aval aval bakmayı dert etmiyor. Dişi aslan genç, kıvrak ve üstünde bir tek omzundaki *Değişim gelecek* dövmesini olduğu gibi gösteren sımsıkı bir vücut çorabı var. Kedi pankartla cebelleşiyor; sürücüler merakla bekliyor. Kuzeye giden arabanın arkasında başka bir araba duruyor. Sonra bir araba daha.

Yolun kenarındaki platformda duran bir ayı gergi halatını ucundan çekerek çarşafı öteki uca kadar açmaya çalışıyor. Bozayının *papier-mâché* yüzüne kusursuz boyanmş bir burnu ve çukur gözleri var. Göz delikleri öyle küçük ki görebilmek için başını sallayıp duruyor. Birkaç dakika içinde iki yönde de arabalar birikmeye başlıyor. İki adam arabalarından iniyor. Kızgın oldukları hâlde bu megafaunaya gülmeden edemiyorlar. Puma pençesiyle bir hamle yapıyor ve pankart nihayet düşüp rüzgâra kapılarak yolun üzerinde yelken gibi dalgalanıyor:

Bakireleri Kurban Etmeyin

Kenarları yapraklar ve çiçeklerle dolup taşan bir Orta Çağ yazması. Yolda kalan sürücüler bir an öylece bakakalıyor. İşe giderken sıkışıp kalanlardan tek tük alkışlar geliyor. Biri camını indirip, "Bekaret sorununa ben yardımcı olurum, yavrum!" diye bağırıyor. Dişi aslan yolun tepesinden el sallıyor. Esir alınanlar da ona başparmak ya da ortaparmaklarıyla karşılık veriyor. O yük-

seklikten aşağı bakan vahşi maskesi izleyicilerin iç organlarında ilkel bir hareketlilik yaratıyor.

Sürücülerden biri tabutlara saldırıyor. "Sosyal yardım çekleriniz benim kestiğim ağaçlarla ödeniyor. Defolun gidin şuradan!" Adamın tekmelediği siyah kutular yerinden bile oynamıyor. Puma boynundaki kolyeye takılı düdüğü var gücüyle üç kez çalıyor. Hep birlikte açılan tabutlardan Mahşer Günü dirilir gibi cesetler çıkıyor. Ayı da sis bombaları atarak daha büyük bir kaos yaratıyor. Bütün tabutlardan kâinatın renklerine bezenmiş yaratıklar çıkıyor. Boynuzları melek kanatları gibi yanlara doğru kavis yaparak açılan bir geyik. Kesici dişleri kocaman yemek çubuklarından yapılmış bir çizgili sincap. Çingene pembesi ve yanardöner bronz tonlarda parıldayan bir Anna'nın sinek kuşu. Dali'nin kâbuslarına yaraşır bir Pasifik dev semenderi. Güneş sarısı amorf bir muz salyangozu.

Yolda kalmış sürücüler hayvanların dirilişine kahkahalarla gülüyor. Yine alkışlar ve küfürler. Hayvanlar çılgınca bir dansa başlıyor. Bu durum sürücüleri sindiriyor; Bakkhaların bu ritüeli –hayvanların çemberler hâlinde çılgınca hoplayıp sıçrayışı– daha önce de gördükleri, her şeyin mümkün ve gerçek olduğu günlerde parmaklarını üzerinde gezdirdikleri ilk kitapların resimli sayfalarından, anılarında kalan bir şey. Bütün ilgi hayvanların dansına kaymışken, dişi aslanla ayı karabinaları halatlardan çıkarıp tünedikleri yerlerden aşağı iniveriyorlar. Uzayıp giden arabaların arkasından polis sireni patladığında, önce şovun bir parçası zannediliyor. Polis kapatılmış yolun emniyet şeridine süzülerek hayvanlara dağılıp diri örtüde kaybolmaları için bol bol zaman tanıyor. Bunlar olurken, yaşlıca bir kadınla video kamerasını yan taraftaki kulbundan eline geçirmiş bir adam da arkalarındaki ormanda gözden kayboluyorlar.

Film iki gün sonra ulusal haberlere düşüyor. Tepkiler türlü çeşit. Pankartı gerenler kahraman. İçeri tıkılması gereken göstericiler. Hayvanlar. Hayvanlar: Evet. Eyaletlerarası bir yolu bir süreliğine kapayıp vahşi doğanın kendi bildiğini okuyabileceğini gösteren çok bilmiş, diğerkâmcı, sahtekâr hayvanlar.

Fortuna Koleji'nde geçen dört yıl gelip tek bir öğleden sonrasında düğümleniyor: Adam, Daniels Amfisi'nde, en ön sıradaki yerinde. Kürsüde Profesör Rubin Rabinowski – Etki ve Biliş. Final sınavından önceki son ders ve Rabi-Man –aşırı talep gören dersindeki öğrencileri mest ederek– psikoloji öğretmenin zaman kaybı olduğunu ima eden bütün deneysel kanıtları gözden geçiriyor.

"Şimdi de size çıpalama, temel oran yanılgısı, sahip olma etkisi, bulunabilirlik, inanç ısrarı, doğrulama, yanıltıcı korelasyon ve ipucuna –bu derste öğrendiğiniz bütün yanlılıklara– karşı ne kadar duyarlı oldukları sorulan insanların öz değerlendirmelerini göstereceğim. Bunlar kontrol grubunun puanları. Bunlar önceki yıllarda bu dersi almış olanların puanları."

Bol bol gülüşmeler: Rakamlar aşağı yukarı aynı. İki grup da çelik bir iradeye, net bir görüşe ve bağımsız düşünme yetisine sahip olduğundan emin.

"Bunlar da neyin test edildiğini gizleyecek şekilde tasarlanmış farklı değerlendirmelerin sonuçları. İkinci gruptakilerin çoğu bu dersi aldıktan en fazla altı ay sonra test edilmiş."

Gülüşmeler kontrolsüz kahkahalara dönüşüyor. Körlük ve akıldışılık gırla gidiyor. Beş doları kazanmak için harcadıkları zamanın iki katını parayı biriktirmek için harcayan yeni mezunlar. Sarhoş sürücülerden çok ayılardan, köpekbalıklarından, şimşekten ve teröristlerden korkanlar. Yüzde sekseni ortalamanın üstünde zekâya sahip olduklarını düşünmüş. Bir kavanozun içindeki şeker sayısı tahminlerini sırf başkasının saçma sapan tahminine dayandırarak inanılmaz rakamlara çıkarmışlar.

"Psişenin işi kim olduğumuz, nasıl düşündüğümüz ve belli durumlarda nasıl davranacağımız gibi konularda cahil ve mutlu olmaya devam etmemizi sağlamaktır. Hepimiz karşılıklı pekiştirmenin koyu sisinde işleriz. Düşüncelerimiz öncelikle bizden başka

herkesin *haklı olması gerektiğini* varsayacak şekilde evrim geçirmiş, eskiden kalma bir donanım tarafından şekillendirilir. Fakat sisin yeri bize gösterildiğinde bile, *içinden kolayca geçmekte zorlanırız.*

"Öyleyse neden buraya çıkıp konuşmaya devam ettiğimi merak edebilirsiniz. Kolejden aldığım çekleri yıllardır bozdurmaya neden devam ediyorum?"

Gülüşler bu kez anlayış dolu. Adam bu zekice pedagojiye hayran kalıyor. En azından kendisinin bu dersi yıllar sonra da hatırlayacağına ve çalışmalar ne sonuç verirse versin ders sayesinde anladıklarının onu daha bilge biri yapacağına ant içiyor. En azından o, bu itham edici rakamlara kafa tutacak.

"Şimdi de sömestir başında size doldurttuğum basit bir anketi göstereceğim. Herhalde verdiğimi bile unutmuşsunuzdur." Profesör cevap ortalamalarına bir göz atıp yüzünü buruşturuyor. Dudakları acıyla sıkılıyor. Sınıftan kıkırtılar yükseliyor. "Hatırlamıyor olabilirsiniz ama o günlerde size sorduğum şey..." Profesör Rabinowski kravatını çekiştiriyor. Sol kolunu bir kez çevirip tekrar yüzünü buruşturuyor. "Bir dakika lütfen." Kürsüden inip sendeleyerek kapıdan dışarı çıkıyor. Amfiden mırıltılar yükseliyor. Aşağı koridordan bir gürültü geliyor – bir yığın kutu yere devriliyor. Altmış dört öğrenci oturup en vurucu cümleyi duymayı bekliyor. Koridordan belli belirsiz, boğuk sesler duyuluyor. Ama kimse yerinden kıpırdamıyor.

Adam arkasındaki sıralara göz gezdiriyor. Birbirine kaş göz eden ya da notlarıyla meşgul olan öğrenciler. Dönüp her derste iki sıra solunda oturan o muhteşem kıza bakıyor. Tıbba hazırlık dersleri alan, buğday tenli, güzelliğinin farkında bile olmayan, klasörleri güzel elyazısıyla yazılmış notlarla dolu kadına bakarak bir kez daha Bucky's'de onunla birlikte bira içip bu müthiş dersten söz etmenin ne kadar harika olacağını düşünüyor. Ama sömestirin bitmesine iki gün var ve o fırsatı kaçırmış sayılır.

Kadın da şaşkın gözlerle ona doğru bakıyor. Adam başını iki yana sallayarak sırıtmadan edemiyor. Kulağına bir şey fısıldamak için uzanınca, kız da ona doğru uzanıyor. Fırsat henüz kaçmamış olabilir. "Kitty Genovese. Seyirci etkisi. Darley ve Latané, 1968."

"Peki o iyi mi acaba?" Kızın nefesi tarçın kokuyor.

"Belli bir durumda birine yardım eder miydik diye sorulmuştu, unuttun mu...?"

Aşağıdan bir kadın bağırarak ambulans çağırmalarını söylüyor. Ama paramedikler ambulansla avluya girerken, Profesör Rabinowski miyokardiyal enfarktüsten ölüyor.

"Hiç anlamıyorum," diyor tıbba hazırlanan güzel, Bucky's'deki bölmelerinde. "Seyirci etkisini göstermeye çalıştığını zannettiysen, neden öylece oturmaya devam ettin?"

Kızın üçüncü buzlu kahvesini içişi Adam'ı rahatsız ediyor. "Konu o değil. Esas konu onun kalp krizi geçirdiğini düşünen, sen dahil altmış üç kişinin neden bir şey yapmadığı. *Ben* bir şeyi anlatabilmek için bizimle dalga geçtiğini sanmıştım."

"O zaman ayağa kalkıp maskesini düşürecektin!"

"Oyununu bozmak istemedim."

"Beş saniye içinde kalkmış olman gerekirdi."

Adam yumruğunu masaya geçiriyor. "Hiçbir boka yaramazdı!"

Kız Adam'ın ona vuracağını zannetmiş gibi bölmenin içine kaçıyor. Adam ellerini havaya kaldırıp özür dilemek için ona doğru eğilince, biraz daha kaçıyor. Korkudan sinen kızın gördüğü şeyi gören Adam, elleri havada, donup kalıyor.

"Özür dilerim. Haklısın." Profesör Rabinowski'nin son dersi. Psikoloji okumak cidden de zaman kaybı sayılır. Adam içtiklerinin parasını ödeyip çıkıyor. Sonraki hafta gözetmenli final sınavında iki saat boyunca dört sıra uzağında oturmasının dışında, kızı bir daha hiç görmüyor.

Adam, Santa Cruz'da yeni açılan sosyal psikoloji lisansüstü programına kabul ediliyor. Kampüs Monterey Koyu'na tepeden bakan bir dağın yamacına kurulu sihirli bir bahçe gibi. Doktora yapmak –ya da herhangi bir şekilde cidden çalışmak– için hayal edebileceği en uygunsuz yer. Öte yandan, iskeledeki denizaslanlarıyla türler arası temasta bulunmak, geceleri kafayı kırmış

vaziyette çırılçıplak Gün Batımı Ağacı'na tırmanmak ve Great Meadow'da çimlerin üstüne yatıp çılgın yıldız bulutlarına bakarak tez konusunu bulmaya çalışmak için mükemmel. İki yılın ardından, öteki öğrenciler ona Yanlılıkçı Çocuk demeye başlıyor. Yüksek lisans öğrencisi Adam Appich, toplumsal formasyonların psikolojisiyle ilgili bütün tartışmalarda, insanın kendisi için en iyi olanı yapmasını sonsuza kadar engelleyecek, atalarından miras bilişsel körlükle ilgili çeşitli çalışmaları dile getiriyor.

Adam danışmanıyla görüşüyor. Kâküllü saçları Hollanda stili kısacık ve kusursuz kesilmiş, sessiz harfleri kısacık, seslileri yumuşatıp yuvarlayarak konuşan Profesör Mieke Van Dijk. Kadının iki haftada bir College Ten'deki ofisinde onunla görüşmesini şart koşması, aslında bu zoraki yoklamaların Adam'ın araştırmasında bir şeyleri tetikleyeceğini ummasından.

"Boş yere ayak sürüyüp duruyorsun."

Gerçekteyse, Adam'ın ayakları havada, oraya psikanalize gelmiş gibi, ofisindeki çalışma masasının karşısında duran Viktoryen kanepeye uzatılmış vaziyette. Bu durum ikisini de eğlendiriyor.

"Ayak sürümek mi...? Hiç de bile. Tamamen felç olmuş durumdayım."

Profesör Mieke Van Dijk, "İyi ama niçin? Bu işi gözünde fazla büyütüyorsun. Tezini..." derken *z*'yi *s* gibi söylüyor, "uzun bir seminer projesi gibi düşün. Dünyayı kurtarmak zorunda değilsin."

"Öyle mi? Hiç olmazsa bir-iki ulus-devleti kurtaramaz mıyım yani?"

Profesör gülerken, üst çenesindeki çıkık ve iri dişler Adam'ın kalp atışlarını hızlandırıyor. "Bak, Adam. Bunun kariyerinle bir ilgisi olmadığını düşün. Profesyonel açıdan kabul görmekle ilgisi olmadığını varsay. *Kişisel* olarak, gerçekten keşfetmek istediğin şey nedir? Üzerinde birkaç yıl çalışmaktan zevk alacağın şey nedir?"

Adam profesörün seminerlerde kullanmayı sevdiği sosyal bilimler jargonundan yoksun sözcüklerin o güzel ağızdan dökülüşünü izliyor. "Sözünü ettiğiniz şu *zevk alma* meselesi..."

"*Hayır*. Bilmek istediğin *bir şey* vardır mutlaka."

Adam'ın bilmek istediği şey profesörün onu bir kez olsun arzulayıp arzulamadığı. Olmayacak şey değil. Aralarında yalnızca on yaş var ve Profesör Van Dijk gayet... Adam'ın içinden ona *kanlı canlı* demek geliyor. Tezine bir konu bulmak için oraya, onun ofisine gelinceye kadar neler yaşadığını anlatmak için garip bir istek var içinde. Bütün entelektüel geçmişini –karıncaların üstüne oje sürdüğü günden üniversitedeki en sevdiği akıl hocasının ölümüne seyirci kaldığı güne kadar– düz bir çizgi hâline getirmek ve ona çizginin şimdi nereye gideceğini sormak istiyor.

"İlgimi çeken şey... gözlerin açılması." Profesöre kaçamak bir bakış atıyor. Keşke cinsel çekim duyduklarında insanlar da bazı omurgasızlar gibi mosmor olsaydı. Bu sayede insan türü gerginliğinden biraz olsun kurtulurdu.

Profesör Van Dijk dudağını sarkıtıyor. Bunun ona ne kadar yakıştığını biliyor olsa gerek. "Gözlerin açılması mı? Bir anlamı vardır herhalde?"

"İnsanlar kabilelerinin inançlarından bağımsız ahlaki kararlar alabilir mi?"

"Güçlü, normatif grup içi kayırmacılığın bir fonksiyonu olarak transformatif potansiyeli incelemek istiyorsun."

Bu jargon tüylerini diken diken etmese, Adam başını sallayacak. "Şöyle anlatayım. Ben kendimi iyi biri olarak görüyorum. İyi bir vatandaşım. Ama diyelim ki eski Roma'da, babaların çocuklarını öldürebilme gücüne sahip olduğu, bazen de vazife olarak öldürmek zorunda kaldığı zamanlarda iyi bir vatandaşım."

"Anlıyorum. İyi bir vatandaş olarak pozitif ayırt ediciliği koruma motivasyonun..."

"Hepimiz köşeye kıstırılmışız. Sosyal kimlik tarafından. Burnumuzun dibinde koskoca, dev gerçekler varken bile..." Adam öğrenci arkadaşlarının onunla *Yanlılıkçı Çocuk* diye dalga geçtiğini duyar gibi oluyor.

"Öyle değil. Bu çok açık, yoksa grup içi dönüşüm diye bir şey olmazdı. Sosyal kimliğin transformasyonu."

"Öyle mi?"

"Elbette! Amerika'da insanlar kadınların oy veremeyecek kadar zayıf olduğuna inanırken, çoğu ölmeden önce bir kadının ana partilerin birinden başkanlığa aday gösterildiğini görebildi. Dred Scott davasından birkaç yıl sonra bütün köleler azat edildi. Çocuklar, yabancılar, mahkûmlar, kadınlar, siyahlar, sakatlar ve psikolojik rahatsızlıkları olanlar: Mal olarak görülürken, hepsinin birer birey olduğu kabul edildi. Ben doğduğumda bir şempanzenin mahkemede söz hakkına sahip olması düşünülemezdi bile. Sen benim yaşıma geldiğinde, bir zamanlar bu hayvanlara zeki varlıklar olarak saygı duymadığımıza inanamayacağız."

"Kaç yaşındasınız ki?"

Profesör Van Dijk gülüyor. Güzelim çıkık elmacıkkemikleri pespembe oluyor; Adam bundan kesinlikle emin. O ten rengiyle gizleyebilmek çok zor. "Konuya dönelim lütfen."

"Bazı bireylerin herkesin nasıl bu kadar kör olabildiğine şaşmasını sağlayan kişilik unsurlarını belirlemek isterdim..."

"...ötekiler hâlâ grup içi sadakati korumak için ellerinden geleni yaparken. Şimdi bir şeyler şekillenmeye başladı işte. Tez konun bu olabilir. Biraz *daha* daraltıp netlik kazandırdıktan sonra. Bilincin tarihteki gelişiminin bir sonraki aşamasına bakabilirsin. Toplumumuzdaki mantıklı insanların çılgınca bulduğu görüşleri destekleyen insanları incele."

"Mesela?"

"İnsanlığın ötesindeki bir ahlaki otoriteye atıfta bulunulan zamanlarda yaşıyoruz."

Karın kaslarının hafifçe kasılışıyla, Adam oturduğu yerde dikiliyor. "Nasıl yani?"

"Haberlerde görmüşsündür. Bu sahil boyunca bitkiler için yaşamlarını riske atan insanlar var. Geçen hafta bir haber okudum – adamın teki kendini zincirlemeye çalıştığı bir makineye bacaklarını kaptırmış."

Haberleri Adam da *görmüş* ama umursamamış. Şimdi neden böyle yaptığını anlayamıyor. "Bitki hakları mı? Bitkilerin kişi kabul edilmesi mi?" Adam bir zamanlar doğmamış kardeşinin fidesini korumak için diri diri gömülmeyi göze alarak çukura

atlayan bir çocuk tanımış. O çocuk çoktan ölmüş. "Aktivistlerden nefret ediyorum."

"Öyle mi? Niye ki?"

"Sabit fikirli slogan meraklıları. Çok sıkıcılar. Çevreci tiplerin sokakta üstüme saldırmasından nefret ediyorum. *Doğruculuğa* takanlar... hiçbir şey anlamamıştır."

"Neyi anlamıyorlar?"

"Hepimizin ne kadar kırılgan, haksız, umutsuz durumda olduğumuzu. Her konuda."

Profesör Van Dijk alnını kırıştırıyor. "Anlıyorum. *Senin* psikolojini masaya yatırmadığımız için şanslıyız."

"Bu insanlar cidden de insanlığın ötesindeki yepyeni bir ahlaki düzene mi inanıyor? Yoksa yemyeşil güzel şeylere bakıp bakıp içlenmekle mi meşguller?"

"Kontrollü psikolojik ölçümler bu yüzden var."

Buna Adam da sırıtıyor. Ama içinde kabaran büyük bir şey var ve o şeyin kaybolacağı korkusuyla kaykılmaktan bile çekiniyor. İlerlenecek bir yol. "Kişilik oluşumu ve bitki hakları aktivistlerinin ortak Beş Kişilik Unsuru."

"Ya da: Ağaca sarılan biri aslında kime sarılıyordur?"

Güneş Cascade Dağları'nın batısını aydınlatırken, Mimi ve Douglas Orman Hizmetleri'ne ait, arabalarla dolu yola giriyor. Küçük açıklıkta dört dönen insanlar var. Protesto yürüyüşü değil bu. Karnaval. Seramik fabrikasının müdürü yaralı gaziye, "Kim bu insanlar?" diye soruyor.

Douggie, Mimi'nin barınaktan kurtardığı bir köpeğin havlamalarından hoşlanırcasına hoşlanmaya başladığı o havayı ya da güneşi yiyen sırıtışıyla arabadan iniyor. Çalışmaktan boğum boğum olmuş elini sersem bir kovboyun sevinciyle kalabalığın üzerinden geçiriyor. "*Homo sapiens* işte, abi. Hep bir şeylerin peşindedir."

Mimi ona yetişebilmek için hızlanıyor. Katılımcı sayısı başını döndürüyor. "Ne yaparlar?"

Douglas sağlam kulağını ona doğru uzatıyor. "Ne dedin?" Bir amaç uğruna toplanmış, sirke benzeyen kalabalık çok gürültücü ve Douglas kargo uçaklarında çalıştığı günlerde bayağı bir işitme kaybına uğramış.

Bu durum Mimi'yi hâlâ şaşırtıyor. Bir erkeğin onu dinlemesi. "Babam öyle derdi. *Ne yaparlar?*"

"Ne mi yaparlar?"

"Evet. Yani, *Bu insanlar nereye varmaya çalışıyor böyle?*"

"Kafadan çatlak mıydı?"

"Çinliydi. İngilizcenin olanakları ona yetersiz gelirdi."

Douglas alnına bir şaplak atıyor. "*Çinlisin* sen."

"Yarı Çinli. Sen ne sanmıştın?"

"Bilmem. Daha esmer tenlilerden."

Mimi asıl kendisine, *Ne yaparsın sen?* diye sorulması gerektiğini biliyor. Douglas'ın onu bu gösteri için buraya kadar getirdiğine inanamıyor. O güne kadarki tek siyasi eylemi ilkokulda Başkan Mao'ya karşı güdülen kan davasına destek verişi. Onun hıncı kendi şehir yönetimine, belediyenin gece vakti çamlarına sinsice baskın düzenleyişine. Bu ağaçlarsa şehirden çok uzakta: Sonuçta, Mimi *mühendis*. Bu ağaçlar onun gözünde kullanılmayı bekleyen şeyler.

Ama birkaç konferans ve bu masum, sakat adamın eşliğinde katıldığı bir örgüt toplantısı yüreğini cız ettirmiş. Bu dağlar, çağlayan gibi akan bu ormanlar – bir kez gördükten sonra onları da benimsemiş. Sonuç olarak işte burada, göçmen babasının sınır dışı edilme ve işkence korkusuyla hatta daha da kötüsünden korkarak onu kolundan tuttuğu gibi alıp götüreceği bir toplu gösteride. "Şunların hâline bak!"

Gitarlı nineler ve uzay çağı su tabancaları taşıyan bebeler. Kendilerini birbirlerine kanıtlamak için gelmiş üniversite öğrencileri. Bebek arabalarını zırhlı Hobbit arazi araçları gibi iten, toplu felaketlere hazırlıklı olmaya takmış tipler. Ciddi ciddi pankart taşıyan ilkokul çocukları: YAŞLILARA SAYGI GÖSTER.

CİĞERLERİMİZ BİZE LAZIM. Anayoldan servis yoluna doğru giden çeşit çeşit ayakkabılardan bir gökkuşağı ittifakı: Makosenler ve spor ayakkabılar, arkaya doğru eğimli sandaletler, burunları çatlamış Chuck Taylor'lar ve, evet, altı çivili oduncu botları. Giysiler daha da çeşitli: Düğmeli yaka Oxford gömlekler ve eskitilmiş kot pantolonlar, batik ve flanel, denim gömlekler hatta Douggie'nin on beş yıl önce birkaç dolar için rehine verdiği Hava Kuvvetleri uçuş ceketlerinden bile bir tane var. Palyaço kıyafetleri, mayolar, tulumlar – üç parçalı takımlar dışında ne ararsan var.

Kalabalığın çoğu daha yakın bir hedef olmadığında birbirleriyle savaşa giren, birbirinden müthiş farklı dört çevreci grubun sağladığı otobüslerle gelmiş. Bir grup sırt çantalı tip gösteriye katılmak için iki günlük kara yolculuğu yapmış, kapitalizm okyanusunu palamut kadehiyle boşaltmaya çalışıyor. Civarda yaşayanlardan gösteriyi izlemeye gelen küçük bir grup da var. Bu uzak yerde, yüz elli kilometrelik alandaki insanların çoğu kesilen ağaçlar sayesinde geçiniyor. Onlarda da elle yazılmış pankartlar var. ASIL NESLİ TÜKENEN TÜR: AĞAÇ İŞÇİLERİ. DÜNYADAKİ AĞAÇLAR BİTERSE, BAŞKA GEZEGENLERE GEÇERİZ!

Sakalları göğüslerine kadar uzamış iki adam omuzda taşınan kameralarıyla kalabalığın çevresinde dolanıp duruyor. Spor taytı, fört şapka ve yelek giymiş kır saçlı bir kadın konuşmak isteyen herkesle röportaj yapıyor. Biraz daha uzakta, ağaçların arasında duran megafonlu bir adamla kadın kalabalığı havaya sokuyor. "Arkadaşlar! Muhteşemsiniz. Müthiş bir katılım var. Hepinize teşekkürler! Orman yürüyüşüne hazır mıyız?"

Bir tezahürat kopuyor ve tören alayı taş dökülmüş bir patikadan aşağı servis yoluna doğru harekete geçiyor. Douglas ötekilere ayak uydururken, Mimi de onun yanından yürüyor. Gökkuşağı bayrakları sallayarak yüz kızartıcı sözler haykıran rengârenk kalabalığın içine karışıyorlar. Mimi gerçeği bu bayram havasında, masmavi bir gökyüzünün altında, o hafif eğimli bayırı yabancılarla kol kola inerken görüyor. Hayatı boyunca, bilmeden, anne-

siyle babasının en temel ortak prensibine boyun eğmiş: Sakın sesini çıkarma. Carmen de, Amelia da, o da – Ma'ların üç kızı da. Sakın göze batmayın; öyle bir hakkınız yok. Kimse size bir şey borçlu değil. Dikkat çekme, kazanacak olana oy ver ve onlardan biriymişsin gibi başını salla. Ama Mimi işte burada, belasını arıyor. Bir fark yaratabilirmiş gibi davranıyor.

Servis yolunda onar kişilik sıralar hâlinde omuz omuza yürünürken, arkada sayamayacağı kadar çok sıra var. Mimi'nin en son Kuzey Illinois'deki yaz kampında söylediği, çocukluk günlerinden kalma şen şakrak şarkılar söyleniyor. "This Land Is Your Land." "If I Had a Hammer." Douggie gülümseyerek cansız bas sesiyle eşlik ediyor. Şarkıların arasında, grubun önlerine doğru, yan taraftan yürüyen megafonlu biri amigoluk yapıyor. *Kesilen ağaçların bedeli büyük! Son kalanları kurtaralım!*

Ahlakçılık Mimi'yi deli ediyor. Güçlü inançlara sahip insanlara öteden beri alerjisi var. Fakat sabit fikirlilikten, sinsice kullanılan güçten ettiği kadar nefret etmiyor. Bu dağ yamacına dair mide bulandırıcı şeyler öğrenmiş. Varlıklı bir ormancılık şirketi, sanayi yanlısı bir Orman Sirki'nin desteğiyle, mülkiyet kavramı buralara gelmeden yüzyıllar önce de var olan bazı iğneyapraklıları büyük bir mahkeme kararının öncesinde güç boşluğundan istifade kaçak olarak alelacele gasp etme çabasında. Bu hırsızların işini yavaşlatmak için her şeyi, ahlakçılığı bile denemeye hazır.

Koro hâlinde söylenen üç şarkı boyunca yoğun ladinlerin arasından yürüyorlar. Ağaçlar güneş ışığını çizgilere bölüyor. Kardeşleriyle birlikte *Tanrı'nın parmakları* dedikleri hüzmelere. Dört bir yanda adlarını bilmediği, sarmaşıklara sarınarak yükselen ya da barikat kurar gibi yere devrilmiş ağaçlar – yaşamın, alıp kaçırmak istediği sonsuz çeşnisi. Alt bitki örtüsünde yumruğuyla kavrayabileceği fidanlar, belki de yüz yıldır kendi zamanlarının gelmesini bekleyen süpürge sapları. Fakat gökyüzünü kaplayan dallarla yaprakları kol kola girmiş birçok protestocunun bile çevreleyemeyeceği gövdeler taşıyor.

Mazgallı yeşil siperlerden görünen manzaralar var. Mimi, Doug'ın kolundan çekiştirip gösteriyor. Kuzeydoğuda, koyak-

ları ve tırmanılamayacak kadar dik bayırları kaplayan, tepeleri iğnedenlik gibi gösteren dalgalı bir esenlik var. Ağaçların tepesi, Avrupa'dan gelen ilk gemilerin bu sahilde yanaşacak bir liman aradığı gün olduğu gibi, sisle kaplı. Fakat güneyi gören başka bir aralıktan, dağın yamacını ayın yüzeyine benzeten bir yıkım da görülüyor – kesilip mazot dökülerek mantarlar bile ölünceye kadar yakılmış, ardından kısa bir dönem için bu şirketin monokültür ağaçlarından başka bir şeyin yetişmemesi için kimyasal ilaçlara boğulmuş bir alan ve, Mimi'nin öğrendiğine göre, bu dönem en fazla birkaç tur sürüyor, sonra da toprağın bütün verimliliği gidiyor. Yüksekten bakınca, bu bayırlara yayılan ağaçlar bile savaş hâlindeymiş gibi görünüyor. Yemyeşil alanlar ta ufka kadar kusulmuş çamur rengindeki alanlara karşı yürüyor. Burada toplanan bu insanlar: En ateşli olanların bile bilemediği nedenlerle, öteden beri yaptıkları gibi birbiriyle çatışan cahil ordular. Ne zaman yeter denecek? Güle oynaya şarkılar söyleyerek teker izleriyle kaplı yolun sonundaki ekibi ikna etmeye giden kalabalığa inanacak olursanız, *şimdi*. Şimdi: İkinci en iyi zaman.

Yol daralıyor ve zümrüt orman yoğunlaşıyor. Dev gövdelerin yanında cüce gibi kalan Mimi ne yapacağını şaşırıyor. Her şeyin üzeri kalın tabakalar hâlinde yosunla kaplı. Eğreltiler bile göğsüne kadar ulaşıyor. Yanındaki adam ağaçların adlarını biliyor ama Mimi kimliklerini soramayacak kadar gururlu. On yıldır bu eyalette yaşamasına, kitapları ve şemaları yalayıp yutmak için elinden geleni yapmış olmasına rağmen bırakın Port Orford servisi ve tütsü sedirini, Rocky Dağları beyaz çamıyla şeker çamını bile ayırt edemiyor. Gümüş, beyaz, kırmızı, büyük sahil köknarları zihninde fırfırlı bir bulanıklık hâlinde. Bir de alt bitki örtüsündeki çeşitlilik; inanılmaz. Bodur yabanmersinini, her nasılsa biliyor. Uyku çiçeğiyle trilyumu biliyor. Ama geriye kalanlar gizemli yeşilliklerden yapılmış, patikanın kenarından uzanıp ayak bileklerine yapışmaya hazır, karışık bir salata.

Douglas yolun sol tarafını işaret ediyor. "Bak!" O mavi-yeşil karmaşanın ortasında, Öklid'in hayallerindeki kadar düz bir hat üstünde büyümüş yedi gürbüz ağaç.

"Nasıl yani? Yoksa birileri...?"

Douglas gülerek pat pat Mimi'nin omzuna vuruyor. Dokunuşu Mimi'ye iyi geliyor. "Geçmişi düşün. Çok eskiyi düşün."

Mimi düşünüyor ama bir şey göremiyor. Douglas gerilimi biraz daha sürdürüyor.

"Birkaç yüzyıl önce, Mayflower'a binecek olanların, *Ne olacaksa olsun! Yapalım şu işi*, dedikleri günlerde, devlerden biri devrildi. Çürüyen kütüklerden mükemmel fidelik olur. Birkaç fide bu devi, Tanrı'nın çapasıyla ekilmişçesine, bir saban izi gibi kullandı!"

Mimi'nin karşısında, örümcek ağını ele veren çiy misali, benek benek ışığın ortaya çıkardığı bir şey parıldıyor. İnsanın göremeyeceği kadar ince ipliklerle iç içe dokunmuş on binlerce türün oluşturduğu sımsıkı ağlar. Burada ne devaların gizli olduğunu kim bilebilir? Yeni aspirin, kinin; yeni bir Taxol. Bu son birkaç ağacın dokunulmadan kalması için yeterli neden.

"Müthiş, değil mi?"

"Evet, Doogles."

Bu adam Mimi'nin çamlarını kurtarmaya çalışmış. Kendi vücudunu testerelere karşı ağaçlara siper etmiş. O olmasa burada, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu cennette bile olamayacaktı. Ama Mimi'ye göre biraz fazla çatlak. Cesarette sınır tanımayışı onu korkutuyor. Karşılarındaki ormana sabitlediği o parıltının tam evcilleşmemiş bir hâli var. Başını sevinçle, tekrar eve alınan bir köpek yavrusunun mutluluğuyla, o kalabalığa baka baka çevirip duruyor.

"Duyuyor musun?" diye soruyor Douglas.

Mimi zaten sabah boyunca duymuş. O boğuk uğultu bir beş yüz metre kadar sonra yoğunlaşıyor. Yolun aşağısında, dikenli çalıların içinde toprağı pençeleyen hardal rengi ve turuncu makineler var – yolun önünde yeni ufuklar açan greyder ve skreyperler.

"Aman yarebbim, Mimi. Güzelim yere yaptıklarına bak. *Ne yapar bunlar?*"

Protestocular yolu kaplayan metal parmaklıklı bir kapıyla

karşılaşıyor. Öncü birlik engelin karşısında durunca, pankartlılar etraflarında toplanıyor. Megafonlu kadın konuşuyor: "Kesim yapılan araziye girmek üzereyiz. Karşı çıktığımız kesimleri yapan şirketin alanına tecavüz etmiş olacağız. Tutuklanmak istemeyenler burada kalsın. Varlığınız ve sesinizi duyurmanız yine de önemli. Duygularınız basın tarafından fark edilecek!"

Orman tavuklarının kanat çırpışı misali bir alkış.

"Devam etmeye gönüllü olanlara, teşekkürler. Şimdi geçiyoruz. Düzeni bozmayın. Sakin olun. Provokasyona gelmeyin. Bu barışçıl bir gösteri."

Kalabalığın bir kısmı kapıya doğru ilerliyor. Mimi tek kaşını kaldırarak Douglas'a bakıyor. "Emin misin?"

"Hem de nasıl. Buraya bunun için gelmedik mi?"

Mimi onun *buraya* derken en yüksek teklifi verene satılmış bir ormanın öbür ucuna gelmelerini mi yoksa *buraya*, kurtarılmaya değer tek varlık olan dünyaya mı demek istediğini anlayamıyor. Felsefe yapmaya boş veriyor. "Hadi gidelim."

On metre sonra suç işlemiş olacaklar. Uğultu korkunç bir seviyeye ulaşıyor. Bir kilometre kadar sonra, insan yaratıcılığının en iyi örnekleriyle karşılaşıyorlar. Mimi bu metal canavarların adlarını ağaç isimlerinden daha iyi biliyor. Açıklığın ortasında küçük ağaç gövdelerini gruplar hâlinde dizen, dallarını kesen ve hepsini belli uzunluklara getirerek insanlardan oluşan bir ekibin bir haftada yapacağı işi bir günde yapan bir kesici-istifleyici var. Kütükleri kendi üzerine yükleyen bir taşıyıcı treyler var. Biraz daha yakında, yol temelini ilerleten bir yükleyici ve silindir gelmeden önce kaba tesviyeyi yapan bir skreyper. On beş metrelik ağaçları dişleriyle koparıp mutfak robotunun havucu rendelediğinden daha kısa bir sürede yere çalan bu makineleri öğrenmiş. Kütükleri kürdan gibi istifleyerek on beş metrelik ağaç gövdelerinin silindirler arasında fır döndüğü ve kabuklarının açılı bir bıçağın dokunuşuyla düz bir kaplama hâlinde soyulduğu tomruk makinelerine atan başka makineleri de.

İşçiler yollarını kesiyor. Ustabaşı, "Araziye izinsiz giriyorsunuz," diyor.

Mimi'nin küçük bir kız gibi hayranlık duymaya başladığı megafonlu kadın, "Burası kamu malı," diye yanıtlıyor onu.

Öteki megafonlu lider bir komut veriyor ve göstericiler toprak yol temeline dağılıyor. Omuz omuza verip yere oturarak yolu kaplıyorlar. Mimi'yle Douglas da kol kola girerek güçlü hattın parçası oluyor. Mimi ellerini önünde kavuşturup kilit yapıyor. İçe döndürdüğü yeşim yüzüğündeki dut ağacı bileğine basınç yapıyor. Şirketin adamları olanları gördüğünde, zinciri oluşturmuş durumdalar. İnsan zincirinin iki ucundakiler kendilerini bisiklet kilitleriyle yolun iki yanındaki ağaçlara bağlıyorlar.

İşçilerden ikisi kol kola girenlerin oluşturduğu zincire kadar yürüyor. Çelik burunlu botları neredeyse Mimi'nin göz hizasında. "Siktir," diyor sarışın olan. Mimi adamın cidden gergin olduğunu görüyor. "Siz ne zaman büyüyüp gerçekleri göreceksiniz acaba? Siz kendi işinize baksanız, biz de işimizi yapsak ya!"

"Bu iş herkesi ilgilendiriyor," diye cevap veriyor Douglas. Mimi onu kolundan çekiyor.

286 "*Esas* sorun nerede biliyor musunuz? Brezilya'da. Çin'de. Esas oralarda deli gibi kesim yapılıyor. Gidip protestonuzu oralarda yapsanıza. Bizim kadar zengin olamayacaklarını söylediğinizde neler olacak bakalım."

"Amerika'daki en yaşlı ağaçların sonuncularını kesiyorsunuz."

"En yaşlı ağacı, kafana düşse tanımazsın. Biz bu dağlarda on yıllardır kesim yapıp yeniden ağaç dikiyoruz. Kesilen her ağaca karşılık on ağaç."

"Yanlışın var. O ağaçları *ben* dikiyordum. Farklı farklı türlerdeki bu tarih kadar eski harikaların bir tekine karşılık kâğıt saksıda yetiştirilmiş on tane minicik fide."

Mimi ustabaşının bildiği bütün fayda maliyet hesaplarını yapışını izliyor. Kapitalizmin garipliği burada: Yavaşladığın için kaybettiğin para her zaman için kazandığın paradan daha önemli. Adamlardan biri botunu sallayıp Douglas'ın yüzüne bir parça çamur sıçratıyor. Mimi çamuru silmek için kolunu çekmeye yelteniyor ama Douglas pazısının altında sımsıkı sıkarak kolu yerinde tutuyor.

Bir parça çamur daha. "Ah! Pardon, canım. Bilmeden oldu."

Mimi patlıyor. "Pis haydut!"

"Sen daha böyle tiplerle takılmaya devam et. Beni ancak kodesten mahkemeye verirsin."

Adam insan zincirinin arka tarafını, Orman Hizmetleri yolundan var gücüyle hücum eden polisi gösteriyor. Polisler zinciri papatya falı bakar gibi dağıtıyorlar. Sonra da insanları yeniden birbirine kelepçeliyorlar. Mimi'yle Douglas'ın arasına bir, yanlarına ikişer yabancı kelepçeleniyor. Polis kargaşayı bastırırken çamurlu yola oturtulup bekletiliyorlar.

"Çişim var," diyor Mimi bir aynasıza, saat iki gibi. Yarım saat sonra, yine aynı polise sesleniyor. "Cidden ama cidden işemem lazım."

"Hayır, değil. Cidden değil."

Bacaklarından aşağı çişler süzülüyor. Mimi hıçkırıklara boğuluyor. Kelepçeli olduğu kadın öğürerek yüzünü buruşturuyor.

"Özür dilerim. Çok özür dilerim. Tutamadım."

"Hişşşt, tamam," diyor Douglas iki kişi öteden. "Boş ver." Mimi hıçkırıklarla sarsılıyor. "Tamam," deyip duruyor Douglas. "Sana sarıldığımı hayal et."

Mimi ağlamayı kesiyor. Sonradan yıllar boyu hiç ağlamayacak. Tutanağı tutulup tutuklanırken, hayvanların alanlarını belirlemek için üstüne işediği ağaç kökleri gibi kokuyor. Kadın memur parmak izlerini alırken, babasının ölümünden beri ilk kez, bir günü tam yaşanması gerektiği gibi yaşadığını hissediyor.

Çalışma odasında oturmuş okurken, Ray'in başının tepesine arkadan bir öpücük konuyor. Dorothy bugünlerde tel güdümlü füzecikler misali ani ve çevik öpücükler kondurmayı âdet edinmiş durumda. Her seferinde Ray'in kanını donduruyor.

"Koroya gidiyorum."

Ray başını çevirip ona bakıyor. Dorothy kırk dört yaşında ama Ray'e sorarsanız yirmi sekizden fazla göstermiyor. Doğum yapmadığı için, diye düşünüyor. Gençliği bu kadar geride bırakmışken, bu gülünç güzelliğin hâlâ bir işlevi varmış gibi, doğurganlık dönemi, o saf çekicilik damarlarında akmaya devam ediyor. Kot pantolon ve plise kolları hüzünlü bileklerinde iliklenen beyaz koton bir bluz. Onun üzerinde leylak rengi, tatlı bir salaşlıkla omzuna atıp boynundan, ona ihanet ettiğini düşündüğü tek yerinden arkaya attığı bir şal. Hâlâ ilk çıkışlarında Leydi Macbeth denemelerine katıldığı günkü uzunlukta tuttuğu parlak, kestane rengi, kusursuz saçları şalın üstüne düşüyor.

"Çok güzel görünüyorsun."

"Hah! Gözlerinin bozulması bana yarıyor." Dorothy öpücük kondurduğu yeri gıdıklıyor. "Burası da açılmaya başladı."

"Zamanın kanatlı arabası."

"O arabayı hayal etmeye çalışıyorum da. Tam olarak nasıl çalışırdı acaba?"

Ray başını biraz daha döndürüyor. Dorothy'nin tek eliyle kavrayıp koşucu bacaklarından birine yapışık tuttuğu açık yeşil Peters Edition nota kitabının kapağında dev siyah harflerle yazılı sözcükler kusursuz koluyla:

BR MS

diye ikiye bölünmüş. Onun altında da daha küçük harflerle şu yazı görünüyor:

Ein Deu equiem

Konser haziran sonunda. Dorothy yaklaşık yüz kişiyle birlikte sahneye çıkacak ve henüz saçları kırlaşmayan kadınlardan biri olması dışında pek dikkat çekmeden, koronun bir üyesi olarak şarkı söyleyecek:

Siehe, ein Ackermann wartet
auf die köstliche Frucht der Erde
und ist geduldig darüber,
bis er empfahe den Morgenregen und Abendregen.

Bakın, nasıl bekliyor çiftçi toprağın kıymetli meyvelerini ve uzun zaman sabrediyor, gündüz ve akşam yağmurlarının yağması için.

Artık Dorothy'nin bütün hayatı şarkı söylemek. Haftayı olabildiğince verimli geçirme umuduyla asıldığı bir dizi hobinin sonuncusu da bu. Yüzme. Cankurtaranlık. Kurşunkalem ve pastelle insan figürü çizimi. Bu arada Ray de çalışma odasını sığınak bellemiş. İkinci bir ev, yaşanacak daha güzel bir yer almak gibi cılız bir umutla, her zamankinden daha çok çalışmaya başlamış. Bakir doğayla değilse bile, onun anısıyla çevrili bir yeri olsun istiyor.

"Ne çok prova yapılıyor." Haftada iki kez ikişer saat ve Dorothy birini bile kaçırmamış.

"Ama çok eğlenceli." Haftalardır gereğinden fazla çalışmış. Hatta evde bile o kadar çok alıştırma yapmış ki parçayı baştan sona, her bir notasına kadar hemen bu gece söyleyebilir. "Katılmak istemediğine emin misin? Daha çok basa ihtiyacımız var."

Karısı onu her zamankinden çok şaşırtıyor. Evet dese ne yapacak ki? "Belki sonbaharda. Mozart için."

"İşin başından mı aşkın?"

İnsanlar böyle işte – başkalarının hayatlarında kendi sorunlarını çözüyorlar. Ray gülüyor. "Şu an için, evet. Şununla cebelleşiyorum." Elindeki kâğıtları gösteriyor: "Ağaçların Yasal Hakları Olmalı mı?" Dorothy başlığı okuyup alnını kırıştırıyor. Ray kendi aklı da karışmış gibi sözcükleri inceliyor. "Anladığım kadarıyla, adam hukuktaki eksikliğin yalnızca insanların mağduriyetlerini tanıması olduğunu söylüyor."

"Sorun bu muymuş yani?"

"İnsan dışındaki varlıkların da yasal haklara sahip olması gerektiğini savunuyor. Ağaçların fikri mülkiyet haklarının tanınmasını istiyor."

Dorothy burun kıvırarak gülüyor. "Başına iş açacak, desene?"

"Bu şeyi elimden fırlatıp bir kahkaha mı atsam yoksa ateşe atıp kendimi mi öldürsem, bilemiyorum."

"Kararını bana bildir. On, on bir gibi görüşürüz. Uykun gelirse beni bekleme."

"Zaten uykum var." Ray espri yapmış gibi bir kez daha gülüyor. "Üşümezsin, değil mi? Hava serinleyecek. Paltonun önünü ilikle."

Dorothy kapıda duruyor ve o an bir kez daha yaşanıyor. Aniden yükselen öfke ve karşılıklı mağlubiyet ânı. "Ben senin malın değilim, Ray. Anlaşmıştık."

"Ne alakası var? Malımsın mı dedim?"

Dorothy, "Evet, dedin," diyerek çıkıyor. Ray ancak kapı çarpılarak kapandıktan sonra yerinden fırlıyor. Paltolar. Önünü iliklemeler. Hava rüzgârlı olacaklar. *Kendine iyi bak. Sen bana aitsin.*

Dorothy arabayı Birch'ten, turuncu akçaağaçların altından batıya doğru sürüyor. Ray arka ışıkları takip etmekle ya da nereye döndüğüne bakmakla uğraşmıyor. İkisi için de onur kırıcı olur. Dorothy önce prova yaptıkları salonun önünden geçmeyi akıl edemeyecek kadar salak değil. Ayrıca: Kimbilir kaç gece pencerede durup arka ışıkları takip etmişliği var. Çaresizlik içinde bütün iğrençlikleri yapmış. Telefon faturasındaki bilmediği numaraları kontrol etmiş. Önceki gece giydiklerinin ceplerine bakmış. Bir not olabilir diye çantasını karıştırmış. Not falan bulamamış. Yalnızca mahkeme salonunda A'dan Z'ye sergilenen utancının kanıtları.

Uzun zaman önce, olan şeye inanamayarak geçirdiği birkaç haftanın ardından gençliklerinde denedikleri paraşütle atlamadan daha korkunç bir serbest düşüş başlamış. Keşfetmenin paniği çok geçmeden annesi öldüğünde yaşadığı türden bir acıya dönüşmüş. O acı haftalarca gizli gizli bakıp büyüttüğü bir erdeme dönüşmüş ve erdem kendi ağırlığı altında çöküp patlayarak sitem dolu bir hareketsizliğe yol açmış. Artık her soru, deliliğe çıkarılan bir davet. Kim? Neden? Ne zamandır? Daha kaç kişi oldu?

Ne fark eder ki? Paltonun önü açık kalsın. Artık Ray'in tek istediği huzur ve Dorothy öğrendiğini anlayıp sırf onu cezalandırmak için her şeyi paramparça etmeden önce olabildiği kadar uzun, birazcık daha onun yanında kalmak.

Dorothy arabayı prova yaptıkları salonun arkasındaki otoparka bırakıyor. Görgü tanıkları olsun diye değil, altında açılan kapak bu denli çılgınca bir his verebilsin diye bir süreliğine içeri bile giriyor. Korodaki yüz kişi basamaklara çıktığında, arabada unuttuğu bir şeyi almaya gider gibi dışarı süzülüyor. Bir dakika sonra yağmurun parlattığı sokakta, *capcanlı*, üşüyor, kalbi deliler gibi çarpıyor. Hiç tanımadığı bir adam tarafından her şekilde, uzun uzun, sevgiyle, amaçsızca, sözleşmeye bağlı yükümlülükler olmadan *becerilecek*. Damardan bir şey yapmış gibi, bu düşünce bütün bedeninde dolaşıyor.

Kötü kız olacak. Bir kez daha. Aptalca ve kötü bir şey yapacak. Yapacağını hayal dahi etmediği şeyler. Yepyeni şeyler. Kendini biraz daha tanıyacak – korkutucu bir şekilde, tam gaz, büyük bir hazla. Tembellik edip ahlaklı olduğu yalanını söylemediği zamanlarda, neyi sevip neyi sevmediğini öğrenecek. Son otuz yılı ateşi özgür bırakan alevlere atarak. Bu düşünce onu paramparça ediyor – sihir gibi. *Büyüyecek*; ve siyah BMW'nun kaldırıma yanaştığını görüp arabaya bindiğinde ıpıslak, on altılık körpecik bir kız gibi, resmen kendi bacaklarının birbirine sürtünmesiyle boşalıyor.

Kırk sekiz dakikalık vahşi orman deneyi. Hemen sonrasında, hatırlamakta zorlanıyor. Adam sırf eğlence olsun diye biraz uyuşturucu vermiş gibi. Bacaklarını açıp koca yatakta dizlerinin üstüne çökerek üniversiteli, kardeşlik cemiyetinin gözdesi, körkütük sarhoş bir kız gibi kıkırdıyor. Bir Brahms selinin içinde, şiir gibi, bir kraliçe gibi, tanrı gibi, devleştiğini hatırlıyor. Ardından uzun mesafe koşucuları gibi, bacaklarındaki ve ciğerlerindeki acıyla yere serildiğini. Adamın onu parmaklarken fısıldadıklarını hatırlıyor – tam anlamasa da onu besleyen o belirsiz, tehditkâr, tapınan, ürperten heceleri.

Önceki hafta olduğu gibi, o yükselip alçalan denizin içinde, arada bir zinayla ilgili en sevdiği romanlardan detaylar korkunç bir netlikle gözlerinin önünden gelip geçiyor. *Şu an kendi talihsiz hikâyemin kadın kahramanıyım*, diye düşündüğünü hatırlıyor. Sonra siyah arabanın içinde, salonun üç blok uzağındaki bir kaldırımın kenarında, uzun ve tatlı bir iyi geceler öpücüğü. Parıldayan kaldırımda attığı on adımın ardından, yaşadığı macerayı olduğu gibi hayal gücüne mal ediyor, maceraya yalnızca bir kitapta yaşanmış bir şey gözüyle bakmaya başlıyor.

Tekrar salona girip basamağına çıktığında hâlâ vakti var ve bariton, *Bak, sana bir sır açıklayacağım; bizler ölmeyeceğiz, şekil değiştireceğiz. Bir anda, göz açıp kapayıncaya kadar*, diye kendi bölümünü söylerken, koronun şarkıya girmesini bekliyor.

Ray akşam yemeğini kemiriyor – şamfıstığı ve elma. Okuması yavaş gidiyor, her şey dikkatini dağıtıyor. Elma koçanının altına bakınca, *kaliksin* –bu hayatta asla öğrenmeyeceği bir sözcük– resmen elma çiçeğinin solarak düşüp geride bıraktığı bir şey olduğunu anlıyor. Nüfuz edemediği sözcüklerden dakikada üç kez başını kaldırarak gerçeğin devrilip evin damını çökerten bir meşe gibi çarpmasını bekliyor. Onu öldürecek bir şey olmuyor. Hiçbir şey olmuyor ve var gücüyle, sabırla, olmamaya devam ediyor. O kadar hiçbir şey olmuyor ki Dorothy'nin neden hâlâ dönmediğini merak ederek saate bakıp daha yarım saat bile geçmediğini görünce çok şaşırıyor.

Başını indirip sayfaya odaklanıyor. Makale gerginliğini körüklüyor. Ağaçlar yasal haklara sahip *olmalı mı*? Geçen ay bu zamanlarda olsa, bu zekice argümanı aklında evirip çevirmek gecelerinin gayet keyifli geçmesini sağlayabilirdi. Kimler, nelere sahip olabilir? Bir şeyin *hak* olmasını sağlayan nedir ve bu haklara bütün gezegende neden bir tek insanlar sahip olabilmektedir?

Ama bu gece sözcükler havada süzülüyor. Sekiz otuz yedi. Bir zamanlar *onun* olan her şey ona sırt çeviriyor ve bu felakete neyin yol açtığını bilmiyor. Makaledeki korkunç mantık içine işlemeye başlıyor. Çocuklar, kadınlar, köleler, Aborijinler,

hastalar, deliler, engelliler: Yüzyıllar önce kimsenin aklına bile gelmezken, bunların hepsi de kanunlar karşısında eşit haklara sahip olmuş. Hırsızlık ve dur durak bilmeyen hasarlar yüzünden niçin ağaçlar, kartallar, nehirler ve yaşam dolu dağlar da insanları dava edemesin? Bu fikir baştan sona feci bir kâbus, saatindeki ikinci ibrenin yerinden kıpırdamayı reddedişini izlerken yaşadığına benzer, adalet için yapılan bir ölüm dansı. O âna kadarki bütün kariyeri –büyüme hakkına sahip olanların mallarını korumuş olması– uzun zamana yayılmış bir savaş suçu, devrim olduğunda hapse atılmasına neden olacak bir şey gibi gelmeye başlıyor.

Bu önerme mutlaka garip, korkunç ya da gülünç gelecektir. Bunun nedeni kısmen, hakka sahip olmayan şey haklarını elde edinceye kadar, onu ancak "bizim" için –şu an haklarına sahip olanlar için– yaratılmış bir şey olarak görebilmemizdir.

Saat sekiz kırk iki ve Ray artık umutsuz durumda. Şu an Dorothy'yi aldatmak, her şeyden habersiz olduğuna inanmasını sağlamak için her şeyi yapabilir. Nasılsa bu çılgınlık dönemi de gelip geçecek. Onu tanıyamadığı birine dönüştüren ateş sönecek ve yine eskisi gibi olacak. Utanç onu kendine getirecek ve her şeyi hatırlayacak. Geçen yılları. İtalya'ya gidişlerini. Uçaktan atlayışlarını. Yıl dönümleri için yazdığı mektubu okurken ağaca çarpıp ölümden dönüşünü. Amatör oyunları. Yaptıkları arka bahçeye birlikte diktikleri şeyleri.

Akarsularla ormanlar konuşmadıkları için haklara sahip olamayacaklarını söylemek yeterli bir cevap değil. Şirketler de, devletler de, özel mülkler de, bebekler de, cezai ehliyeti olmayanlar da, belediyeler ve üniversiteler de konuşamaz. Onların adına avukatlar konuşur.

En mühimi bildiğini asla öğrenmemesi. Ray neşeli, zeki, komik olmak zorunda. Dorothy şüphelendiği an, ikisinin de sonu olur. Affedildiğini bilerek asla yaşayamaz.

Ama gizlenmek Ray'i öldürüyor. Sağduyulu Macduff'tan başka rol oynayacak biri değil. Sekiz kırk sekiz. Odaklanmaya çalışıyor. Gece ardı ardına iki müebbet hapis cezası gibi önünde uzanıyor. Ona eşlik ve işkence edecek bir tek bu makale var.

İçimizdeki, yalnızca biyolojik ihtiyaçları gidermek zorunda olmamıza değil, irademize başka şeylerin de boyun eğmesini, onları nesneleştirmeyi, bize ait kılmayı, manipüle etmeyi, aramıza psişik mesafe koymayı istememize neden olan şey nedir?

Makale parmaklarının altında titreşiyor. Ray mantığı takip edemiyor, müthiş mi yoksa boktan mı olduğuna karar veremiyor. Bütün benliği dağılıp gidiyor. Hakları ve ayrıcalıkları, bütün sahip oldukları. Doğduğundan beri onun olan büyük bir armağan elinden alınıyor. Kant'ın o iddiası görkemli, şaşaalı bir kendini kandırma eylemi, resmen yalan: *İnsan olmayan varlıklara karşı hiçbir doğrudan sorumluluğumuz yoktur. Onların hepsi bir amaca hizmet eder. O amaç insandır.*

Dorothy eve dönerken içini bir tiksinti kaplıyor. Ama bu tiksinti bile özgürlük gibi. İnsan kendi içindeki en kötüyü görebilirse... Gerçekten ne olduğunu tam bir dürüstlükle, tamamıyla kabul edebilirse... Artık doyuma ulaşmış ve yine saflığı istiyor. Snelling'deki ışıklarda dikiz aynasına bakıyor ve gözlerinin kendi kaçamak bakışından kaçtığını görüyor. *Artık duracağım. Normal hayatıma döneceğim. Sağduyuya. Bunun alev alev bir ateş topuna dönüşmesi gerekmiyor,* diye düşünüyor. Fazla enerjisini tarihi yaklaşan konsere akıtabilir. Sonra da onu meşgul edecek başka bir şey bulacak. Aklı başında biri gibi yaşamasını sağlayacak bir şey.

On blok sonra, Lexington'dayken, son bir kez daha yapmayı planlıyor. Bu dağ kıtada kayak yapmanın nasıl bir şey olduğunu hatırlamak için bir kerecik daha. Saçmalamayacak. Acınası kararlılıklara gereksinim duymadan, bağımlı olacak. Bağımlı olanın hangisi olduğunu bilemiyor: Bedeni mi yoksa iradesi mi? Tek bildiği, onu nereye götürürse götürsün, sonuna kadar gideceği. Oturdukları caddenin yapraklarla örtülü kanyonuna döndüğünde, yine sakinleşiyor.

Soğuktan pembeleşmiş bir yüzle içeri giriyor. Kapıyı iterek kaparken, şalı peşinden süzülüyor. *Requiem*'in nota kitabını yere düşürüyor. Eğilip alarak doğrulduğunda, göz göze geliyorlar,

gözleri her şeyi ele veriyor. Ürkmüş, karşı koyan, yalvaran, zorba gözler. Yuvasına, eski dostuna dönmeyi isteyen.

"Hey! O koltuktan kalkmamışsın bile."

"Prova iyi geçti mi?"

"Çok iyiydi!"

"Sevindim. Hangi bölümü çalıştınız?"

Dorothy kocasının oturduğu yere gidiyor. Bildik ritimlerine ait bir şey bu. *Ziemlich langsam und mit Ausdruck*,* Ray'e sarılıyor. Ray'in kalkmasına fırsat vermeden mutfağa doğru süzülürken, üzerine sinmiş tuz ve çamaşır suyu karışımı kokuyu alıyor. "Yatmadan önce çabucak bir duş yapacağım."

Dorothy zeki bir kadın ama apaçık ortada olan şeyleri gizleyecek sabrı yok. Ray'in böyle basit şeyleri fark edebileceğini de zannetmiyor. Brahms söylemeye gitmeden önce tam yirmi dakika duş aldığını.

Yatakta, tavuskuşlu pijamalarının içinde, sıcak duşta haşlanmış ve yenilenmiş vaziyette, "Okuman nasıl gidiyor?" diye soruyor Dorothy.

Ray'in bütün geceyi okuyarak geçirdiği şeyi hatırlaması biraz zaman alıyor. *Gereken şey bir mit...*

"Zordu. Aklımı veremedim."

"Hımm." Dorothy yatakta ona dönüp gözlerini kapıyor. "Anlatsana."

Dünyayı, bazılarının önerdiği gibi, insanlığın –zihniyle belki– işlevsel bir parçası olduğu tek bir organizma gibi görmeye başlayacağımız günün çok da uzak olduğunu sanmıyorum.

"Adam bütün canlılara haklarını teslim etmek istiyor. Ağaçlara yaratıcı buluşlarının bedelini ödemenin tüm dünyayı zenginleştireceğini öne sürüyor. Eğer haklıysa, bütün sosyal sistemimiz... uğruna çalıştığım her şey..."

Ama Dorothy'nin nefesi değişiyor ve Dorothy yeni keşifler yaptığı bir günün ardından uyuyakalan bir bebek gibi sızıyor.

Oldukça yavaş ve ifade ile. Bir müzik terimi. *–çn*

Ray yatağın yanındaki lambayı söndürüp ona sırtını dönüyor. Dorothy buna rağmen uykusunda bir şeyler mırıldanarak ona sarılıyor, sırtından yaydığı sıcaklığa yapışıyor. Âşık olduğu kadının çıplak kolları, üzerinde. Evlendiği kadının. Komik, taşkın, vahşi, dizginlenemez Leydi Macbeth'in. Uzun romanları seven. Uçaklardan atlayan. Tanıdığı en iyi amatör oyuncunun.

Kızsaçı ve Gözcü, sekoyaların derinliklerinde. Gözcü erzak dolu çantayı güçlükle taşıyor. Kızsaçı'nın bir elinde kampın video kamerası var; öteki eliyle lastik bota tutunmuş kanalda yüzer gibi Gözcü'nün koluna yapışmış. Arada bir bileğinden tutup rengârenk bir şeyi ya da ne olduğu anlaşılmadan fırlayıp giden şeyleri gösteriyor.

Dün gece açık havada, soğuk zeminde yatmışlar. Eğreltiotlarıyla çevrili adalarının etrafında çamur denizleriyle dolu hendekler varmış. Gözcü 1950'lerden kalma sidik lekeli bir uyku tulumunda, Kızsaçı aynı onunki gibi başka bir tulumda, nazik, devasa, dingin yaratıkların altında. "Üşümüyor musun?" diye sormuş Gözcü.

Kızsaçı üşümediğini söylemiş. O da inanmış.

"Ağrın, sızın var mı?"

"Pek sayılmaz."

"Korkuyor musun?"

Kızsaçı'nın gözleri, *Niye ki?* diye sormuş. Ağzından, "Korkmalı mıyız?" sözü çıkmış.

"Çok büyükler. Humboldt Kerestecilik'in yüzlerce çalışanı var. Binlerce iş makinesi var. Milyarlarca dolar sermayesi olan çokuluslu bir şirkete ait. Bütün kanunlar onlardan yana, Amerikalıların desteği arkalarında. Bizse ormanlarda kamp yapan bir avuç işsiz güçsüz vandalız."

Bir çocuğun Çinliler tünel kazsa bize ulaşırlar mı sorusuna maruz kalmış gibi, gülmüş Kızsaçı. Eli kendi uyku tulumundan

kıvrılarak çıkıp Gözcü'nün tulumuna dalmış. "İnan bana. En güvenilir kaynaktan bilgi aldım. Yakında müthiş şeyler olacak."

Kızsaçı uyurken kolu cambaz ipi gibi aralarında kalmış.

Bir dönemeci takip ederek uzaktaki bir drenaja iniyorlar ve patika çamurlu bir dereye dönüşüyor. Üç kilometre kadar sonra patika diye bir şey kalmıyor ve otlarla çalıların içinden ilerlemek zorunda kalıyorlar. Ağaçların tepelerinden ışık süzülüyor. Nick, Olivia'nın kuzukulaklarının içinden fırlamış hodanlardan bir halının üzerinde yürüyüşünü izliyor. Kendi deyimiyle, daha birkaç ay önce uyuşturucu sorunu olan, her şeyden bezmiş, kendini beğenmiş bir pislikken okulu bırakan bir kız. Şimdiyse – ne denebilir? İnsan olmadığı aşikâr bazı şeylerle işbirliği yapan, insan olmakla barışık bir şey.

Sekoyalar garip şeyler yapıyor. Uğulduyorlar. Güç arkları saçıyorlar. Büyülü şekillerde beliren yumruları var. Olivia, Nick'in omzundan tutuyor. "Şuna bak!" Küçük Nicky'nin çok zaman önce yağmurlu pazar günlerinde iletkiyle çizdiği daireler kadar kusursuz bir peri çemberi hâlinde duran on iki havari ağaç. Atalarının ölümünden asırlar sonra boş kalan merkezin, pusula gülünün çevresini kaplamış on iki adet bazal klon. Nick'in beyninde kimyasal bir semafor gerçekleşiyor: Bu ağaçlardan tek birinin heykelini, hiçbir şeyini değiştirmeden bir insan yapmış olsa, o heykel tek başına insan sanatının sınır noktası olurdu.

Çakıl taşlı derenin yanına devrilmiş, yanlamasına dururken bile Olivia'nın boyunu aşan dev bir ağaca rastlıyorlar. "Geldik. N. Anne hemen sağda demişti. Şu taraftan."

Önce Nick görüyor: Yükselerek gözden kaybolan altı yüz yaşındaki ağaçlardan bir koruluk. Kızıl kahverengi bir katedral nefinin sütunları. Matbaanın icadından daha eski ağaçlar. Ama kabuklarına beyaz sprey boyayla, canlı bir ineğin üzerine postunun altında gizli farklı isimlerdeki et parçalarını gösteren bir kesim diyagramı çizer gibi rakamlar yazılmış. Katliam için talimatlar.

Olivia Handycam'i gözüne tutup çekim yapıyor. Nick sırt çantasından kurtulup ağırlıksız birkaç adım atıyor. Çantanın

içinden gökkuşağı renklerinde sprey boyalar çıkıyor. Kutuları bir grup körpe atkuyruğunun üstüne yayıyor: Spektrumdan altı renk. Bir elinde vişne, ötekinde limon rengi, işaretli ağaçlardan birine gidiyor. Önceden yapılmış beyaz rakamı inceliyor. Sonra spreyi kaldırıp püskürtüyor.

Olivia'nın videosu sonradan kurgulanacak ve dış ses de eklendikten sonra Yaşamı Savunma Gücü'nün adres defterindeki bütün sempatizan gazetecilere gönderilecek. Şimdilik yalnızca ormanın yüzlerce çığlığı içinde mikrofunun dibindeki birinin şaşkınlık ve hayranlıkla haykırışı –*Nasıl yaptın?* – duyuluyor. Nick yere serdiği paletine dönüp iki renk daha seçiyor. Onları da kullandıktan sonra geri çekilip eserini inceliyor. Müzelerin koleksiyon dolaplarında duranlar kadar vahşi bir tür. Rakamlarla tahrif edilmiş bir sonraki ağaca geçip yeniden başlıyor. Rakamlar çok geçmeden yok olup tanınmaz hâle gelerek kelebeklere dönüşüyor.

Nick yalnızca mavi tik işareti atılmış ağaçlara geçiyor. Tek bir basit hareketle verilmiş bu idam hükümleri her yerde. Sonra üstünde hiç işaret olmayan ağaçlara da resimler yapıyor ve sonunda hangi ağaçların kesim için ayrıldığı, hangilerinin buna seyirci kalacağı anlaşılmaz oluyor. Öğleden sonra gelip geçiyor; o kadar uzun zamandır orman saatindeler ki artık zamanı yalnızca saatlerle ölçemiyorlar. İşleri bir anda, göz açıp kapayıncaya kadar bitiyor.

Olivia kamerayı değişim geçiren korulukta gezdiriyor. Ölçümlerle planlamaların, somut rakamlarla belirlenmiş bir projenin olduğu yerde yalnızca zıpzıplar ve kırlangıçkuyruklar, morfolar, su güzelleri, zıpzıp perileri var şimdi. Kendinizi Tiffany böceklerinin nesiller boyu süren göçlerini sürdürdükleri, Meksika dağlarındaki kutsal köknarlarla dolu bir ormanda zannedebilirsiniz. Arazi mühendisleriyle değerleme uzmanlarının bir haftada yaptığı işi, iki kişi tek bir öğleden sonrasında bu şekilde bozmuşlar işte.

Kurgulanmamış videodaki ses, "Tekrar gelecekler," diyor. Rakamları yazan adamların kesimlik ağaçları daha güvenli bir şekilde işaretlemek için geleceğini kast ediyor.

"Ama çok güzel oldu. Bayağı uğraşacaklar."

"Olabilir. Ama belki de makinelerle gelip Murrelet Grove'da yaptıkları gibi her şeyi keserler."

"Artık filmimiz var."

Olivia'nın kayıtlı sesindeki müzikte duyabiliyorsunuz: Sevginin özgürlük sorunlarını hâlâ çözebileceği inancını. Sonra ekran kararıyor. Orada, orman zemininde, eğreltiotlarıyla mührüsüleymanların ortasında, iki insan arasında yaşananları kimse görmüyor. Toprak altında tünel kazan, ağaç kabuklarının altında ilerleyen, dallara tünemiş, ağaçların tepelerine doğru tırmanıp sıçrayan ve bir araya toplanan sayısız yaratığı saymazsak, kimse görmüyor. Yuvaya dönüşle havaya yayılan milyarlarca molekülden birkaçını dev ağaçlar bile soluyor.

Patricia dört yüz metre öteden duyuyor: Dennis'in çakıl taşlı tümsekli yolda tangırdayan pikabı. Bu ses onu sevindiriyor – sevindiğini bilmeden seviniyor. O çıtırtı ve kütürtüler de, bir bakıma, bir açıklığın kenarından uçan Townsend'in ötleğenlerinin hırıltılı cıvıltıları kadar neşelendiriyor onu. Pikap da az rastlanır vahşi bir tür sayılır ama bu yaratık her gün, yağmur kadar dakik, beliriveriyor.

Patricia yoldan aşağı süzülürken, son yirmi dakikadır ne kadar gergin bir bekleyiş içinde olduğunu fark ediyor. Dennis'in yanında öğle yemeği var, evet, ama dış dünyayla iletişimini içeren ortaya karışık postası da gelmiş oluyor. Corvallis'teki laboratuvardan yeni veriler. Ama *Dennis*: Şu an ruhunun gereksindiği tek gündelik doz. Dennis onu dinleyerek sakinleştiriyor ve Patricia artık keyifli bir dehşet içinde, görüşmeler arasına giren yirmi iki saatin fazla uzun gelmeye başlamış olabileceğini düşünüyor. Duran pikaba o kadar yaklaşıyor ki kapı açıldığında geri çekilmek zorunda kalıyor. Dennis'in koca kolu beline sarılıp burnu boynuna sürtülüyor.

"Den. En sevdiğim memeli."

"Bebek. Sen bir de yemekleri gör." Dennis mektupları Olivia'ya verip buzluğu kapıyor. Kulübeye çıkan yokuşu, birlikteyken sessiz kalmaktan rahatsız olmayan iki insan gibi, omuz omuza çıkıyorlar.

Patricia sundurmadaki kablo makarasından bozma masaya oturup teker teker mektuplara bakarken, Dennis öğle yemeğini çıkarıyor. Bu ustalıklı düzenbazlık –*Sigortanıza dair önemli bilgi. Geciktirmeden açın!* – nasıl oluyor da, Patricia'yı burada bile buluyor ki? On yıllardır ticari ilişkilerden uzakta yaşamış olmasına rağmen ismi hâlâ değerli bir meta, kulübesinde oturup Thoreau okurken alınıp satılmaya devam ediliyor. Alanların çok para vermemiş olmasını diliyor Olivia. Hayır, kazıklanmış olmalarını diliyor.

Corvallis'ten bir şey yok ama yazar ajanından gelen bir paket var. Paketi kalasların üstüne, tabağının yanına koyuyor. Dennis iki tane küçük, içleri doldurulmuş, harika gökkuşağı alabalığını çıkarırken paket hâlâ orada duruyor.

"Her şey yolunda mı?"

Patricia başını hem yukarı aşağı hem de iki yana sallıyor.

"Kötü bir haber yok, değil mi?"

"Hayır. Bilmem. Açamıyorum ki."

Dennis balıkları bölüştürüp paketi alıyor. "*Jackie*'den gelmiş. Korkacak ne var?"

Patricia bilmiyor. Mahkeme celbi. Ceza. Resmi işler. Geciktirmeden açın. Dennis zarfı ona verip eliyle bir işaret yaparak cesaretlendiriyor.

"Benim için fazla iyisin, Dennis." Patricia parmağını yapışık tarafın altına sokup çekince, zarftan bir sürü şey saçılıyor. Kitap incelemeleri. Hayran mektupları. Jackie'nın yazdığı, ataşla bir çek iliştirilmiş mektup. Patricia çeke bakıp küçük bir çığlık atıyor. Kâğıt yüzüstü yere, her daim ıslak olan toprağın üstüne düşüyor.

Dennis çeki yerden alıp siliyor. Islık çalıyor. "Vay be!" Kaşlarını kaldırıp Patricia'ya bakıyor. "Noktalardan birini yanlış yere koymuşlar herhalde, değil mi?"

"İki sıfır önde olmalıydı!"

Dennis gülünce, omuzları antika pikabının sıfırın altında bir gece geçirdikten sonra hayata dönmeye çalıştığı zamanlardaki gibi sarsılıyor. "Satışların iyi gittiğini söylemişti zaten."

"Bir hata olmalı. Parayı geri vermemiz lazım."

"Sen güzel bir şey yaptın, Patty. İnsanlar güzel şeyleri sever."

"İmkânsız bir şey..."

"Abartma. O kadar da *çok* değil."

Ama çok. Patricia'nın hayatı boyunca bankaya yatırdığı paraların toplamından daha fazla. "Bu para benim değil."

"Ne demek, benim değil? O kitap için yedi yıl çalıştın!"

Patricia onu duymuyor. Kızılağaçların arasından esen rüzgârı dinliyor.

"İstersen bir yerlere bağışlarsın. Amerikan Ormanları'na çek yazarsın. Kestaneleri geri çaprazlayan şu kurtarma programına verirsin. Araştırma ekibi için harcarsın. Hadi şimdi balığını ye. Bunları yakalamak iki saatimi aldı."

Yemekten sonra, Dennis yazıları okuyor. Onun radyofonik bariton sesinden duyunca, her nasılsa çoğu kulağa hoş geliyor. Takdir dolu. *Hiç farkında değildim*, diyenler. *Gözlerim yeni açıldı*, diyenler. Ardından okur mektuplarını okuyor. Kimileri yalnızca teşekkür etmek istemiş. Kimileri onu bütün ağaçların anası gibi görmüş. Kimileri kendini Bayan Yalnızkalpler gibi hissettiriyor. *Bizim arka bahçedeki meşe herhalde iki yüz yaşında falan. Geçen bahar bir tarafı çürümeye başladı. Böyle ağır ağır ölüşünü izlemek beni kahrediyor. Ne yapabilirim?*

Verici ağaçlardan –yaşamları son bulurken ikincil metabolitlerini topluma bağışlayan o yaşlı Douglas köknarlarından– söz eden çok kişi var.

"Duydun mu, bebek? '*Sayenizde hayata farklı gözlerle bakmaya başladım.*' Bu bir iltifat olabilir mi?"

Patricia gülüyor ama gülüşü kapana yakalanmış bir doru vaşağınki gibi.

"Hah. Bak, bu güzel işte. Ülkenin en çok dinlenen devlet rad-

yosu programından bir davet. Gezegenin geleceğiyle ilgili bir seri yapıyorlarmış ve ağaçlar adına konuşacak birini arıyorlarmış."

Patricia bu sözleri uğultulu bir fırtınanın ortasında, bir Douglas köknarının tepesinden duyuyor. Dört bir yanda hummalı bir insan faaliyeti. Herkes ondan bir parça istiyor. Onu başka birisi zannediyor. Herkes onu vahşice gerçek *dünya* zannettiği yere geri çekmeye çalışıyor.

Moses anakampa bitap düşmüş vaziyette geliyor. Her yerde eylemler var ve son yarım haftada gözaltına alınıp tutuklanan on üç kişiyi kaybetmişler. "Bir anıt ağaç işgali için adama ihtiyacımız var. Ağacın tepesinde kısa bir göreve gönüllü olan var mı?"

Gözcü ne istendiğini anlayamadan, Kızsaçı'nın eli havaya kalkıyor. Yüz ifadesi şöyle der gibi: *Evet. İşte bu. Nihayet.*

"Emin misin?" diye soruyor Moses, az önce ışık varlıkların kehanetlerini gerçekleştirmemiş gibi. "En az birkaç gün orada kalacaksın."

Olivia toplanırken, Nick'i rahatlatmaya çalışıyor. "Burada daha çok işe yarayacağını düşünüyorsan... tek başıma da giderim. Bana dokunmaya cesaret edemezler. Basından çekinirler!"

Nick onun yanında olmazsa rahat edemez. Gerçek bu kadar basit, bu kadar mantıksız. Bunu ona söylemiyor. Zaten etrafında dört dönüp başını sallayışından o kadar bariz ve aşikâr ki. Olivia'nın anlamaması mümkün değil. Görünmeyen varlıkları duyabiliyor. Durmak bilmeyen yağmura rağmen onun avaz avaz bağıran düşüncelerini, kulaklarını gümleten kalbini mi duymayacak?

Kapıyı önce çantaları aşıyor. Ardından onlar geliyor – Kızsaçı, Gözcü ve haftalardır bu işe yerden destek veren rehberleri Loki. Ayakları Humboldt Kerestecilik'in topraklarına basıyor, suç

kastıyla araziye izinsiz giriş yapıyor. Çantalar ağır, yol çok dik. Haftalardır yağan yağmur patikayı Türk kahvesi kıvamına getirmiş. Haftalar önce olsa, beş kilometre bile yürüyemeyeceklerdi. Şimdi bile, sekiz kilometre sonra, Gözcü nefes almakta zorlanmaya başlıyor. Utanç içinde biraz geride kalıp hırıltılı nefeslerini Kızsaçı'nın duyamayacağı bir mesafeden yürüyor. Patika balçıklı bir kayalığı tırmanıyor. Çantanın ağırlığı ve ayaklarını içine çeken çamur her bir adımını sırıkla atlama deneyimine dönüştürüyor. Biraz nefeslenmek için durduğunda, soğuk yağmur damlalarının içine işlediğini hissediyor. Kızsaçı ileride efsanelerdeki bir canavar gibi ilerliyor. İğneyapraklarla kaplı zeminden ayaklarına güç aktarılıyor. Çamura her batışında yenileniyor. Kızsaçı *dans* ediyor.

Korkaklığı Nick'in çantasına eklenen birkaç taş gibi. Nick tutuklanmak istemiyor. Yükseklerden pek hazzetmiyor. O dik kayalığı tırmanmasını sağlayacak tek şey aşk. Olivia'yı güdüleyen şeyse yaşayan bütün canlıları kurtarma ihtiyacı.

Loki avucunu havaya kaldırıyor. "Yanıp sönen ışığı gördünüz mü? Bunlar Akbaba'yla Kıvılcım. Bizi duydular." Ellerini ağzına götürüp baykuş gibi ötüyor. Yüksek dağ ormanının tepesindeki ışık bir kez daha, sabırsızca yanıp sönüyor. Bu da Loki'yi güldürüyor. "Bu manyaklar yere inmek için sabırsızlanıyor. Çok belli, değil mi?"

Nick de aynı durumda ve henüz yerden ayrılmış bile değil. Canlarını dişlerine takıp son birkaç yüz metreyi de çıkıyorlar. Ağaçların içinden gerçek olamayacak kadar büyük bir siluet beliriyor.

"İşte burada," diyor Loki, gereksizce. "İşte, Mimas."

Nick'in ağzına kadar yükselen sözcükler aşağı yukarı, *Hadi be oradan*, anlamına gelen heceler hâlinde çıkıyor. Haftalardır gördüğü dev ağaçlar içinde böylesi yok. Mimas: Büyük büyük büyük büyükbabasının eski çiftlik evinden daha geniş bir ağaç. Orada, üzerlerini örten günbatımının altında, kadim, darşan, tanrısal olanla bir an yüz yüze gelme hissini yaratıyor. Tanık tepeler gibi dümdüz yükselen ağaç, bir yerde durmayı unutmuş

gibi. Aşağıdan bakınca, kökleri yeraltı dünyasında, tepesi yeryüzünde olan Yggdrasil, Dünya Ağacı gibi görünüyor. Yerden yedi buçuk metre yüksekte, yandan çıkan bir dal gibi görünen, Hoel Kestanesi'nden daha büyük ikinci bir gövde var. Daha da yüksekte, ana gövdeden ayrılan iki gövde daha var. Bütün olarak bakıldığında bir kladistik çalışması, Evrimsel Yaşam Ağacı gibi görünüyor – uzun zaman boyunca yükselişteki tek bir müthiş fikirden ayrılan yepyeni kollar.

Gözcü vazgeçmek için çok geç olup olmadığını düşünerek süklüm püklüm, gözlerini dikmiş ağaca bakan Kızsaçı'nın yanına gidiyor. Ama Kızsaçı'nın yüzü çöken akşam karanlığında bile amaç hissiyle ışıldamakta. Iowa'daki çakıl taşlı bahçe yoluna girdiği günden beri ayrılmaz bir parçası olan gerginlik uçup gitmiş, yerine tek başına öten baykuşlarınki kadar saf ve acılı bir kararlılık gelmiş. Olivia ağacın kabuğundaki olukların üzerinde kollarını açıyor. Köpeği kucaklamaya çalışan pire gibi. Başını iyice kaldırarak muazzam ağaca bakıyor. "İnanamıyorum. Bu şeyi korumak için canımızı ortaya koymaktan başka çaremiz olmadığına inanamıyorum."

"Birinin canı yanmıyor ya da birileri para kaybetmiyorsa, yasaların umurunda bile değil," diyor Loki.

Ağacın iki muazzam yumru arasındaki tabanı o gece üçünün birlikte uyuyabileceği büyüklükte, kömür döşeli bir kaz kümesine açılıyor. Gövdesinde yükselen kara is lekeleri, Amerika diye bir yer yokken yakılmış ateşlerin yara izleri. Tepesine yakın bir yerdeki yarık hâlâ sızlayacak kadar taze bir yıldırım çarpmasının anısı. Ta yukarıdaki o karmakarışık yoğun kütlenin içinden, aşağıdan görülemeyecek kadar yüksek bir yerdense, o gece birkaç saatliğine de olsa kuru, sıcak, güvenli bir yerde olmaktan başka şey istemeyen, alışkın olmadıkları bir ortamda yaşayan iki insanın tezahüratı duyuluyor.

Yukarıdan aşağı bir şey yuvarlanıyor. Gözcü bir çığlık atarak Kızsaçı'nı yana çekiyor. Yılan küt diye yere düşüyor. Gözcü'nün işaretparmağı kalınlığında bir halat, görüş alanından daha geniş bir şaftın önünde, havada asılı kalıyor.

"Bu ne işe yarayacak? Çantaları mı takacağız?"

Loki kıs kıs gülüyor. "Bununla tırmanacaksınız." Bir emniyet kemeri, düğümlü halatlar, karabinalar çıkarıyor. Kemerin kayışını Gözcü'nün beline takmaya girişiyor.

"Bir saniye. Bu ne? *Zımba mı* bunlar?"

"Biraz aşınma var. Merak etme. Ağırlığını zımbalarla bantlar taşımayacak."

"Evet, ağırlığımı taşıyacak şey şu incecik ayakkabı bağcığı."

"Senden daha ağır yükler de taşıdı."

Olivia didişen erkeklerin arasına girip emniyet kemerini alıyor. Kayışı kendi beline sarıyor. Loki de karabinaları takıyor. Birini göğsüne, öbürünü üzengi olarak kullanabileceği şekilde ayağına taktığı iki tane kaymalı Prusik düğümüyle onu tırmanma halatına bağlıyor.

"Anladın mı? Ağırlığın bu düğümleri küçük yumruklar gibi sıkarak halata sabitleyecek. Ama ağırlığını vermediğinde..." Gevşek düğümlerden birini halattan yukarı çekiyor. "Üzenginin üzerinde ayağa kalk. Göğsündeki düğümü çekebildiğin kadar yukarı çek. Ağırlığını arkana verip sabitle. Emniyet kemerine otur. Sonra üzengi düğümünü çekebildiğin kadar yukarı çek. Üstünde ayağa kalk. Aynı şeyleri tekrarla."

Kızsaçı gülüyor. "Solucan gibi mi?"

Aynı solucan gibi. Kıvrılıyor. Ayağa kalkıyor. Ağırlığını arkaya verip oturuyor. Ayağa kalkıp biraz daha yükselerek havadaki bir merdivene tırmanıyor, kendiliğinden kayan üzenginin üstünde yeryüzünden uzaklaşıyor. O teklifsizlik –vücudunun yukarıda kıvrılıp durması– yüzünden Gözcü ruhuna kadar kızarıyor. Kızsaçı cehennem, cennet ve burası arasında mesajlar taşıyan, Yggdrasil'e tırmanan sincap Ratatoskr gibi.

"Doğuştan yetenekli," diyor Loki. "Resmen uçuyor. Yirmi dakikada tepeye varır."

Aynen öyle oluyor ama tepeye ulaştığında Olivia'nın bütün kasları titriyor. Yukarıdan zirveye ulaşmasını kutlayan bir tezahürat duyuluyor. Yer seviyesinde kıskançlığa kapılan Nick, tekrardan aşağı bırakılan emniyet kemerinin üstüne atlıyor. Otuz

metre çıktıktan sonra panikliyor. Halatın onu taşıması mümkün değil. Kıvrılıp bükülerek naylon gıcırtıları çıkarıyor. Nick başını kaldırıp ne kadar kaldığına bakıyor. Sonsuz bir yol. Ardından aşağı bakma gafletine düşüyor. Loki aşağıda yavaşça daireler çizerek dönmekte. Yüzü ayaklar altında ezilmek üzere olan bir pasifik yıldızçiçeği gibi yukarı bakıyor. Gözcü'nün kasları paniğe yenik düşüyor. Gözlerini kapayarak, "Yapamayacağım. Öldüm ben," diye fısıldıyor. O zumlanan görüntüyü, sonsuz düşüşü bacaklarında hissediyor. Gırtlağından yükselen iki küçük kusmuk parçası rüzgarlığına düşüyor.

Ama Olivia'nın sesi kulağının dibinde. *Nick. Bunu zaten yaptın. Haftalardır izledim seni. Önce el*, diyor. *Sonra ayak. Otur. Düğümü yukarı kaydır. Ayağa kalk.* Nick hayatında gördüğü en büyük, en güçlü, en geniş, en yaşlı, kendinden en emin, en aklı başında canlının, Mimas'ın gövdesine karşı gözlerini açıyor. Yaşadığı yarım milyon gün ve gecenin ardından, Mimas onu tepesinde istiyor.

306 Tepede çığlık çığlığa karşılanıyor. Yukarıdakiler iki kelepçeyle onu ağaca sabitliyor. Olivia ip merdivenle geçilen platformların arasında seğirtiyor. Akbaba'yla Kıvılcım kira sözleşmesinin maddelerini çoktan sıralamış. Tek istedikleri iyice karanlığa kalmadan önce aşağı inmek. Gizlice sokulan karanlığın içinden seslenen Loki'nin yanına halatla iniyorlar. "Yerinize geçecek adamları birkaç gün içinde getirirler. O zamana kadar tek yapmanız gereken yukarıda kalmak."

Derken Nick hayatına el koyan kadınla yalnız kalıyor. Olivia, kasları hâlâ gevşememiş elini tutuyor. "Nick. Geldik işte. Mimas'tayız."

Yaratığın adını eski bir dostundan söz eder gibi söylüyor. İğneyaprakların çizdiği karanlığın içinde, yerden altmış metre yükseklikte, Akbaba'yla Kıvılcım'ın Büyük Balo Salonu dediği yerde yan yana oturuyorlar: Birbirine eklenmiş üç kapıdan oluşan, ikiye üç metrelik bir platformda. Üç yanlarında onları koruyan sürmeli muşamba duvarlar var.

"Okuldaki odamdan daha büyük," diyor Olivia. "Hem de daha güzel."

Hemen alttaki başka bir dalın üzerine yerleştirilmiş, ip merdivenle ulaşılan daha küçük bir kontrplak parçası var. Banyoları bir yağmur varili, büyük bir kavanoz ve kapaklı bir kovadan oluşuyor. İki metre yukarıdaki daha kısa bir dalın üzerinde kiler, mutfak ve dinlenme odası yerine geçen bir platform daha var. Su, yiyecek, muşambalar ve diğer malzemeler orada duruyor. İki küçük dalın arasına gerilmiş bir hamakta önceki işgalcilerin bıraktığı kitaplardan oluşan zengin bir kütüphane var. Üç katlı ağaç evi bütünüyle, ağaca asırlar önce düşen bir yıldırımın oluşturduğu muazzam bir çatalın üstüne kurulmuş. En ufak esintide sallanıyor.

Gaz lambası Olivia'nın yüzünü aydınlatıyor. Nick onu hiç bu kadar kendinden emin görmemiş. "Gel buraya." Nick'in bileğinden tutup kendine çekiyor. "Şurası. Biraz daha yaklaş." Uzaklaşması mümkünmüş gibi. Sonra Olivia hayatın ona ihtiyacı olduğundan şüphe duymayan biri gibi, onu içine alıyor.

Gece vakti, Nick'in yüzüne yumuşak ve ıslak bir şey değiyor. Olivia'nın eli ya da üzerine eğildiği için sarkan saçı olduğunu sanıyor. Uyku tulumunun o yavaş, deniz tutmasını hatırlatan gondolcu şarkısı bile kutsanmış gibi geliyor – daracık bir aşk yuvası. Bir pençe yanağını çiziyor ve iblisin teki tiz çığlıklar atarak uzaklaşıyor. Gözcü, "Siktir!" diye haykırarak yerinden sıçrıyor. Patformun kenarına doğru sendeliyor ama güvenlik halatı daha fazla ilerlemesini engelliyor. Gözcü hayal gibi görünen muşamba duvarlardan birini yumruğuyla deliyor. Canlılar çığlık çığlığa dalların içine kaçışıyor.

Kızsaçı bir hamlede kalkarak kollarından tutuyor. "Nick. Yapma. *Nick!* Yok bir şey." Tehlike paramparça dağılıyor. Nick o hengâmenin içinde, Olivia'nın dediklerini zar zor duyuyor. "Uçan sincaplar. On dakikadır tepemizde oynayıp duruyorlar."

"Tanrım! Niye ki?"

Olivia onu gülüp okşayarak aşağı çekip tekrar yatay konuma getiriyor. "Onlara sorarsın. Geri gelirlerse tabii."

Olivia karnını Nick'in beline dayayarak burnunu omzuna sürtüyor. Uyuyamıyorlar. Bu kadar yüksekte, insanlardan bu kadar uzakta yaşadıkları için korkunun ne demek olduğunu bilmeyen yaratıklar var. Nick ise hücrelerindeki delilik sayesinde –ilk ağaç işgalinin daha ilk gecesinde– onlara korkuyu öğretmiş bulunuyor.

Nick'in yüzüne avuçlar dolusu, benek benek ışık vuruyor. Hemen hiç uyumamış olmasına rağmen çalışkan olanlara has bir tavırla, yenilenmiş olarak kalkıyor. Yan dönüp muşambayı kaldırıyor. Mavilerden kahverengilere, yeşillerden acayip altın renklerine kadar türlü çeşit renk çıkıyor karşısına. "*Şuna bak!*"

"Bakiim." Uykulu ama istekli konuşan Olivia'nın nefesini kulağında hissediyor. "Vay canına."

Birlikte bakıyorlar: Yeni keşfedilmiş bir ülkenin haritasını çıkaran iki cambaz gibi. Manzara Nick'in yüreğini sızlatıyor. Bulut, dağ, Dünya Ağacı ve pus –evrenin yaratılışındaki, başlangıçtaki sözlerin ortaya çıkmasına yol açan bütün o karmakarışık, zengin istikrar– karşısında sersemliyor, dili tutuluyor. Mimas'ın ana gövdesinden tekrar tekrar çıkan yan gövdeler bir Buda'nın havaya açılan elleri gibi yukarı fırlayarak ana ağacı kendi çaplarında desteklemiş, asıl şekli defalarca tekrarlamış, dalları iç içe geçerek birbirinden ayırt edilemeyecek kadar kaynaşık bir labirent oluşturmuş.

Ormanın tepesini sis kaplamış. Mimas'ın tepesindeki bir açıklıktan, puslu bir Çin manzarasında püsküllü kuleler misali dönerek yükselen yakınlardaki ağaçlar görünüyor. O grimsi bulanıklıklarda içlerinden fırlayan kahverengi-yeşil iğnelerden daha yoğun bir somutluk var. Dört bir yanları Ordovisyen döneminden kalma bir peri masalı, bir hayal gibi. Toprakta ilk yaşamın görüldüğü sabah gibi bir sabah.

Gözcü muşamba perdelerden birini daha halat rayının üzerinde kaydırarak açıp yukarı bakıyor. Mimas tepelerinde de onlarca metre yükseliyor – yıldırım o gövdeye çarptığında bayrağı devralan diğer gövdeler. Karmaşık sistemin tepesi alçak bir bulu-

tun içinde kayboluyor. Gökteki bir kutudan saçılmış boyalar gibi, her yerde mantar ve likenler. Kızsaçı'yla ikisi Flatiron Binası'nın tepesine yakın bir yere tünemiş gibiler. Nick aşağı bakıyor. Orman zemini küçük bir kızın meşe palamutları ve eğreltiotlarıyla yaptığı bebeklerden oluşan bir manzara gibi.

Aniden düşme düşüncesiyle, Nick'in bacakları buz kesiyor. Muşambayı indiriyor. Olivia'nın ona diktiği gözlerindeki çılgınlık, dudaklarından bir gıdaklama şeklinde dökülüyor. "Buradayız işte. Başardık. Bizi burada istiyorlar." Olivia tıpkı dört milyar yıllık yaşamın yarattığı en muhteşem şeyleri korumak için çağrılmış biri gibi görünüyor.

Bu devler korosunun içinden yükselen tek tük kule uçları var. Fırtına bulutlarının tepelerine ya da roket dumanlarına benziyorlar. En yakın komşuların alt kısımları tütsü sediri olduklarını düşündürüyor. Nicholas en büyük balinadan beş kat büyük olan en yaşlı birkaç ağacın gerçek boyutlarını ancak şimdi, yerden yetmiş metre yüksekteyken algılayabiliyor. Devler dün gece üç kişi tırmandıkları koyağa kadar iniyor. Orman orta mesafede genişleyerek daha yoğun, daha derin bir maviye dönüşüyor. Nick bu ağaçlara ve sise dair çok şey okumuş. Ağaçlar dört bir yanda o alçak, ıslak gökyüzünü, tohumlarının atılmasına bizzat yardımcı oldukları bulutları yalıyor. Yükseklerdeki öbek öbek iğneyaprak –bunlar yer seviyesinde dümdüz büyüyenlerden farklı, daha boğum boğum ve yamru yumru şeyler– sis tabakalarından yudumlar alıyor, su buharını yoğunlaştırıp süzerek aşağıdaki büyüklü küçüklü dallara yolluyor. Nick yukarıdaki mutfağa, bir şişenin içine damlacıklar akıtan kendi su toplama sistemlerine bakıyor. Dün gece müthiş yaratıcı bulduğu şey –yoktan su elde etmek– ağacın yaratıcılığı karşısında solda sıfır kalıyor.

Nicholas sonsuz bir çevirmeli deftere bakar gibi bu dramayı izliyor. Manzara birbiri ardına gelen dağ sırtları hâlinde gözlerinin önüne seriliyor. Gözleri bu barok bolluğa alışıyor. Sisin içinde yıkanan beş farklı tondaki ormanların hepsi de henüz keşfedilmemiş yaratıklarla dolu birer biyom. Ve gördüğü her bir ağaç hayatında tek bir sekoya görmemiş, onları elde etmek için

altına girdiği borcu ödemek amacıyla hepsini yağmalamaya niyetli, Teksaslı bir yatırımcıya ait.

Gözcü yanı başındaki bir ısı değişimiyle hatırlıyor. O tünekteki tek büyük omurgalı kendisi değil.

"Bakmayı sürdürürsem, sidik torbam patlayacak."

Olivia'nın ip merdivenden aşağıdaki platforma inişini izliyor. *Bakmasam iyi olacak*, diye düşünüyor. Fakat gezegen yüzeyinden altmış metre yüksekte, bir ağacın üstünde. Uçan sincaplar yüzünü incelemeye almış durumda. Dünyanın başlangıcından kalma sisler zamanı sonsuzluğa kadar geriye alırken, Nicholas başka bir türe dönüştüğünü hissediyor.

Olivia geniş ağızlı kavanozun üzerine çömelip bacak arasından sıvı püskürtüyor. Nick bir kadının işediğini ilk kez görüyor – gelmiş geçmiş çoğu erkek insanın ölüm döşeğinde de söyleyebileceği bir şey bu. Bu eylemi gizleme ritüeli BBC'deki doğa belgesellerinde görülebilecek, gerektiğinde cinsiyet değiştiren balıklar ya da çifleşme sonrasında eşini yiyen örümcekler misali
310 bir şey gibi geliyor birden. Ekranda görünmeyen birinin saygın Oxford İngilizcesiyle şöyle fısıldadığını duyar gibi oluyor: *İnsanoğlu kendi türünden yalıtıldığında müthiş değişimler yaşayabilir*.

Olivia izlendiğini biliyor. Nick de onun bildiğini biliyor. Orada, en ham hâliyle, şimdi: O yere uygun bir kültür. Olivia işini bitirip kavanozu platformun kenarından boşaltıyor. Sıvı rüzgâra kapılıp dağılıyor. Olivia'nın idrarı altmış metre yükseklikte ayrışarak sise karışıyor. İğneyapraklar sayesinde yine hayata katılacak. Olivia geri dönünce, "Sıra bende," diyor Nick. Bu kez de Olivia yukarıdan onun, içine Loki'nin bir dahaki gelişinde alıp organik gübreye dönüştürülmek üzere götüreceği bir poşet yerleştirilmiş kovanın üstüne çömelişini izliyor.

Kahvaltıyı açık havada yapıyorlar. Üşüyen parmaklarıyla manzaraya hayran, beş karış açık kalmış ağızlarına fındıklarla kurutulmuş kayısıları sokuyorlar. Öylece oturup bakmak: Yeni iş tanımları bu. Ama sonuçta ikisi de insan ve çok geçmeden manzaraya doyuyorlar. "Hadi keşfe çıkalım," diyor Olivia. Büyük Balo Salonu'nun korkuluklarında yengeç kilitli karabinalar

ve ipler, ip merdivenler, karabinaların geçeceği yerler var. Olivia emniyet kemerini ona veriyor. Üç tane naylon tırmanma ipinden, kendine de bir tane yapıyor. "Çıplak ayakla çık. Daha iyi kavrarsın."

Nick sallanan bir dalda yalpalayarak ilerliyor. Esen rüzgârda, Mimas'ın tepesi olduğu gibi inip kalkıyor. Ölecek. Yirmi kat yukarıdan, eğreltiotlarından bir yatağın üstüne düşecek. Ama artık bu fikre alışmaya başlamış ve daha feci ölümler de var.

Farklı yönlere gidiyorlar. Birbirlerini gözden kaçırmamaya çalışmak anlamsız. Nick aklında bir plan olmadan, halatına bağlı vaziyette, fıçı kalınlığındaki bir dal boyunca yan yan ilerliyor. Soyuklarla kaplı dalda limon kokusu var. Daldan çıkmış küçük bir dalda hepsi de bilyeden küçük bir grup kozalak var. Bir tanesini alıp avucuna bastırıyor. İçinden kabaca çekilmiş karabiber parçalarına benzeyen tohumlar çıkıyor. Bir tanesi hayat çizgisine yapışıyor. Onu hiç esnemeden yerden altmış metre yukarıda tutan ağaç böyle bir tanecikten büyümüş işte. Bütün bir köyü içine aldıktan sonra yine de boş odası kalacak bir kale hisarı.

Olivia yukarıdan, "Yabanmersini! Burada bir sürü var," diye sesleniyor.

Nick'in üzerine böcekler, yanardöner, rengârenk, minik minik korku filmi canavarları üşüşüyor. Aşağı hiç bakmamaya özen göstererek tuhaf bir birleşme yerine gidiyor. Asırlar boyunca oyun hamuru gibi iç içe geçerek büyümüş iki büyük dal. Tümseği yoklayınca, içinin boş olduğunu anlıyor. Boşlukta küçük bir göl var. Yer yer kabuklu hayvanların yaşadığı gölcükte bitkiler büyümüş. Sığlık yerinde kestane rengi, bronz, siyah ve sarı beneklerle kaplı bir şey kımıldıyor. O şeyin adını bulması bikaç saniye sürüyor: *Semender*. Suyu arayan bir yaratık birkaç santimlik bacaklarıyla, kuru ve lifli ağaç kabuğundan, bir futbol sahasının üçte ikisi kadar yolu nasıl tırmanmış olabilir ki? Belki de ağacın en tepesinde karnını doyurmaya çalışan bir kuş düşürmüştür. Ama bu pek olası değil. Kaygan yaratığın göğsü inip kalkıyor. Tek mantıklı açıklama hayvanın atalarının beş yüz nesil önce ağaca yerleşip zamanla oraya kadar çıkmış olmaları.

Nick yan yan kayarak geldiği yolu geri gidiyor. Kızsaçı döndüğünde, Büyük Balo Salonu'nun kenarına dayanmış durumda. Kızsaçı güvenli göbek bağından kurtulmuş. "Bulduğum şeye inanamayacaksın. Şu kadarcık bir toprakta yetişmiş iki metrelik bir tsuga ağacı!"

"Lanet olsun. *Olivia*. İpsiz mi tırmandın sen?"

"Merak etme. Çocukken çok ağaç tırmanmıştım." Olivia çabucak, önleyici darbe misali bir öpücük veriyor. "Hem biliyorsun. Mimas düşmemize izin vermeyeceğini söyledi."

Olivia spiralli defterine o sabahki keşiflerini kaydederken, Nick de onun resmini çiziyor. Yalnızlığın ağırlığını taşımak onun için çok daha kolay. Iowa'daki çiftlik evinde yıllar boyu kamp kurduktan sonra bu dev bayrak direğinin tepesinde bir gün geçirmek tatil gibi bir şey. Olivia'ysa, özünde, hâlâ sisteminden tam atamadığı, saniyede birçoğuna maruz kalmaya alışkın olduğu uyaranlara bağımlı, üniversiteli bir kız. Sis kayboluyor. Uzayıp giden öğle vaktinin derinliklerinde bir yerde, "Sence şu an saat kaçtır?" diye soruyor. Nick kâğıda geçirdiği Mimas'ın dallarından oluşan labirentten başını kaldırıp iki yana sallıyor. Olivia kıkırdıyor. "Peki. *Günlerden* ne?"

Bir öğleden sonrası, yarım saat, bir dakika, bir cümlenin yarısı ya da yarım bir sözcük, çok geçmeden aynı gelmeye başlıyor. Ritimsizliğin ritminde kayboluyorlar. Üç metrelik bir platformun bir ucundan ötekine gitmek ulusal bir destan. Zaman akmaya devam ediyor. Sonsuzluğun onda biri. Onda ikisi. Olivia tekrar konuştuğunda, sesindeki yumuşaklık Nick'in yüreğini parçalıyor. "İnsanların bu kadar güçlü bir uyuşturucu olduğunu bilmezdim."

"En güçlüsüdür. En azından en yaygın kullanılanı."

"Peki... arınmak ne kadar sürer?"

Nick biraz düşünüyor. "Şimdiye kadar tam temizlenen olmamıştır."

Kızsaçı öğle yemeği yaparken, Nick onun resmini çiziyor. Şekerleme yaparken. Kuşlarla tatlı tatlı konuşurken ya da altmış metre

yüksekte bir fareyle oynarken. Olivia'nın yavaşlama çabası insanlık destanının özeti, bir sekoya tohumundaki hâli gibi geliyor ona. Sekoyalarla dolu koyağın ve güdük kalan kardeşlerinin üzerinde yükselen tek tük dev ağaçların resmini çiziyor. Sonra ışığın değişimini daha iyi görebilmek için resim defterini bırakıyor.

"Duyuyor musun?" diyor Gözcü. Uzaktan gelen, sistematik ve muktedir bir uğultu. Testereler ve motorlar.

"Evet. Her yerdeler." Ekip devrilen her devle birlikte biraz daha yaklaşıyor. Üç metre kalınlığında, dokuz yüz yaşındaki ağaçlar yirmi dakika içinde devrilip bir saatte tomruk hâline getiriliyor. Büyüklerden biri yere indiğinde, uzaktan bakıldığında bile, bir katedral roketle vurulmuş gibi oluyor. Yer eriyor. Mimas'taki, altmış metre yüksekteki platformları titreşiyor. Dünyanın yarattığı, bu son baskına kadar ayakta kalabilen en büyük ağaçlar.

Kızsaçı hamaktaki kütüphanede bir kitap buluyor. *Gizli Orman.* Kapağında tarih öncesinden kalma bir porsuk ağacının yerin üstündeki uzantısı ve altındaki kökleri var. Arka kapağa, *Yılın Sürpriz Çoksatanı – 23 Dile Çevrildi*, diye yazmışlar. "Biraz okumamı ister misin?"

Kitabı bütün onuncu sınıflara ezberlettikleri, dörtlükleri yük treninin vagonları gibi art arda gelen *Çimen Yaprakları*'nı bütün sınıfın önünde okur gibi okuyor.

Bahçendeki ağaçla sen aynı atadan geliyorsun.

Olivia durup ağaç evlerinin şeffaf duvarından dışarı bakıyor.

Yollarınızı bir buçuk milyar yıl önce ayırmıştınız.

Yılları hesaplar gibi, bir kez daha duruyor.

Fakat şimdi, farklı yönlere yapılan muazzam bir yolculuğun ardından bile genlerinizin dörtte biri aynı.

Güneş batmaya başlayıncaya kadar bu şekilde, yazarın düşüncelerinin esintisine kapılarak tam dört sayfa okuyorlar. Yemeği bu kez mum ışığında yiyorlar – minik bir kamp ocağında kaynatılmış suyla dolu iki fincanda yüzen bir çabuk çorba karışımı.

Yemekleri bittiğinde, karanlık hüküm sürüyor. Kesim yapanların motorları susmuş, yerine gecenin anlam veremedikleri binlerce hayalet görüntüsü gelmiş.

"Mumdan tasarruf etmeliyiz," diyor Kızsaçı.

"Evet."

Uyku vaktine çok var. Onlara emanet edilen uzun, sarsak platforma uzanıp karanlıkta çene çalıyorlar. Oradayken, en eski tehlikeden başka tehlike yok. Rüzgâr eserken, derme çatma bir salla Pasifik'i geçer gibiler. Durduğunda, o ânın ve şimdinin kucağında, iki sonsuzluk arasında asılı kalıyorlar.

Olivia karanlıkta, " Ne düşünüyorsun?" diye soruyor.

Nick o gün hayatının doruğuna ulaştığını düşünüyor. Artık görmek istediği her şeyi gördüğünü. Mutlu olabildiğini. "Bu gece yine soğuk olacağını düşünüyordum. Uyku tulumlarını birbirine eklesek iyi olacak."

"Bana uyar."

Galaksideki bütün yıldızlar, dökülmüş sütten bir nehrin içinde, mavi-siyah iğnelerin arasından tepelerine saçılıyor. Gece vakti gökyüzü – insanların topluca daha güçlü bir uyuşturucuya dönüşmesinden çok önce bile var olan, gelmiş geçmiş en iyi uyuşturucu.

Uyku tulumlarını birbirine fermuarlıyorlar. "Aslında," diyor Kızsaçı, "birimiz düşse, öbürü de onunla gidecek."

"Nereye gidersen git, gelirim."

Güneş tam doğmadan, altlarındaki derinlikten gelen motor seslerine uyanıyorlar.

Yasadışı gösteri için gelen celp kâğıdı Mimi'ye üç yüz dolara patlıyor. Fena sayılmaz. Bunun yarısı kadar doyum hissi vermeyen kışlık bir paltoya iki katını vermişliği var. Tutuklandığı iş yerinde de duyuluyor. Ama üstlerinin hepsi mühendis. Ekibinin

kalıp projesini zamanında bitirdiği sürece federal hapishaneden çalışmasını bile umursamayacak bir şirketin elemanı. Bin kadar protestocu ellerinde pankartlarla ve Kereste Hasat Planı'nda reform yapılması talebiyle Salem'deki Orman Bakanlığı'nın önünde toplandığında, Mimi'yle Douglas da orada.

Nisan ayında bir cumartesi günü erkenden, birlikte Pasifik Kıyı Dağları'ndaki bir eyleme gidiyorlar. Douglas işe girdiği hırdavatçıdan bir gün izin alıyor. İnanılmaz güzel bir sabah ve günün manşetleriyle birlikte grunge müzik dinleyerek güneye doğru giderlerken, gökyüzü şafak pembesinden azur mavisine dönüşerek sakinleşiyor. Arka koltuktaki sırt çantasında iki tane ucuz yüzme gözlüğü, burunlarıyla ağızlarının üzerine bağlayacakları tişörtler ve modifiye edilmiş su şişeleri var. Ayrıca erkekler ve kadınlar için yapılmış ve polislerin de kullanımına uygun çift kilitli iki kelepçe, zincirler ve iki adet bisiklet kilidi. Silahlar konusunda yarışılıyor. Protestocular artık bütün vergilerin hırsızlık olduğunu düşünen ama kamuya ait ağaçların hibe edilmesini umursamayan bir toplumun finanse ettiği polislerden daha fazla para harcıyor olabileceklerini düşünmeye başlamış.

Protesto alanına giden tali yola dönüyorlar. Douglas'ın gözleri park edili araçları tarıyor. "Canlı yayın aracı yok. Bir tane bile."

Mimi bir küfür savuruyor. "Tamam, panik yapmayalım. Yazılı basın mutlaka gelmiştir. Fotoğrafçılarıyla birlikte."

"Televizyonlar yoksa, kimsenin haberi olmaz."

"Daha çok erken. Belki yoldadırlar."

Yolun aşağısından bir çığlık, maçta gol atılınca kopan türden bir tezahürat duyuluyor. Ağaçların arasından, birbirlerine karşılıklı meydan okuyan iki ordu görünüyor. Bir bağrış, biraz itiş kakış. Derken birinin montunu birilerinin elinden kurtarmaya çalışması. Geç gelenler kendi aralarında bakışarak yavaşça koşmaya başlıyorlar. Kel bırakılmış ormanda iki ordunun karşı karşıya geldiği yere ulaşıyorlar. Manzara bir İtalyan sirki gibi. Vincini uzun boyunlu bir dinozor gibi üzerlerine sarkıtmış C7 motorlu bir paletli yükleyicinin, bir Caterpillar canavarının etrafını iki daire hâlinde sarmış protestocular. İşçiler de anarşistlerin

etrafını sarmış. Havada bu ormanlık yamacın en yakın kasabaya bile çok uzak olmasından kaynaklı, farklı bir öfke var.

Mimi'yle Doug yokuşu hafifçe koşarak çıkıyor. Motorlu bir testerenin sesi yükselince, Mimi, Doug'ı kolundan çekiyor. Bir makine homurtusunun ardından bir diğeri başlıyor. Çok geçmeden bütün orman benzinli kesici aletlerin çığlıklarıyla doluyor. Adamlar makinelerini kısa hareketlerle, tembel tembel sallıyorlar. Orakla ekin biçer gibi.

Douglas duruyor. "Kafayı mı *yedi* bunlar?"

"Şov yapıyorlar. Silahsız bir insanı kimse testereyle biçemez." Fakat Mimi bunları söylerken, iki kadının kendilerini kelepçeledikleri bir yükleyicinin sürücüsü makineyi vitese takıp kadınları sürüklemeye başlıyor. Gördüklerine inanamayan protestocular çığlık çığlığa bağırıyor.

İşçiler dikkatlerini rehin alınan Caterpillar'dan başka yere çeviriyor. Bir grup büyük sahil köknarının üstünde çalışmaya başlayarak ağaçları kendilerini kelepçelemiş işsiz güçsüzlerin üstüne devirmekle tehdit ediyorlar. Doug bir şeyler mırıldanıp fırlıyor. Mimi bir şey yapamadan, sırt çantası peşinde, olayın göbeğine doğru koşuyor. Dalgaya dalan bir sörfçü gibi kargaşanın içine dalıp önce birini, sonra başka birini omzundan tutarak protestocuların arasında hızla ilerliyor. Köknarlara doğru inen makineleri gösteriyor. "Şu ağaçlara olabildiğince çok adam çıksın?"

"Polis hangi cehennemde? Biz kazanıyorken işi bozmak için gelirler ama," diye bağırıyor biri.

"Tamam," diye haykırıyor Douglas. "Bu ağaçlar on dakika içinde tarih olacak. Hadi!"

Mimi yanına varamadan fırlayıp herhangi birine sıçrayabileceği kadar alçak dalları olan bir köknara doğru koşuyor. Ayakları yerden kesildikten sonra, dallar resmen dümdüz yirmi beş metre tırmanabileceği bir merdiven gibi. Öylece duran beş-on protestocu da canlanarak onun peşinden koşuyor. İşçiler hattın yan taraflarında neler olduğunu fark ediyor. Çivi tabanlı botlarıyla koşabildikleri kadar hızlı koşarak protestocuların peşine düşüyorlar.

Köknarlara ulaşan ilk birkaç protestocu tırmanarak yaprakların içinde gözden kayboluyor. Mimi onun bile ulaşabileceği kadar alçak dalları olan bir köknar görüyor. Ağaca ulaşmasına beş-altı metre kala, bacaklarına feci bir darbe alıyor. Mimi yüzüstü bir grup şeytan sopasının içine düşüyor. Ağaçtaki Douglas saldıran adama on metre yukarıdan bağırıyor. "Tanrı şahidim olsun, seni geberteceğim. O geri zekâlı kafanı boynundan koparacağım senin."

Dizlerini Mimi'ninkilerin arkasına bastıran adam ağzını yaya yaya, "Onun için önce aşağı inmen lazım, ha?" diyor.

Mimi çamur tükürüyor. Saldırgan incik kemiklerini Mimi'nin uyluklarına geçiriyor. Mimi kendini tutamayıp haykırıyor. Douglas bir dal aşağı iniyor. "Hayır!" diye bağırıyor Mimi. "Kal orada!"

Yakalanan birkaç gösterici yerde yatıyor. Ama ağaçlara ulaşanlar dallara tutunarak kendilerini yukarı çekiyorlar. Ayakkabılar uzanan parmaklara galip geliyor.

Mimi, "Çekil üstümden," diye inliyor.

Onu yere çivileyen adam kararsız kalıyor. Karşı taraf sayıca çok fazlayken orada mahsur kalmış, ancak çalılara tırmanabilecek kadar ufak tefek Asyalı bir kadını tutuyor. "Burada kalacağına söz ver."

Mimi bu medeni cevap karşısında afallıyor. "*Senin* şirketin verdiği sözleri tutsaydı, bunların hiçbiri olmazdı zaten."

"Söz ver."

Bütün canlıları bir arada tutan şey, ancak verilen dayanıksız sözlerdir. Mimi söz veriyor. İşçi fırlayıp tekrar zor durumdaki kendi tarafına katılıyor. İşçiler bir araya toplanıp durumu kurtarmayı deniyor. O köknarları birini öldürmeden kesmeleri imkânsız.

Mimi ağaçtaki Douglas'ı gözlüyor. O ağacı daha önce de görmüş. Hatırlaması uzun zaman alıyor: Babasının resmindeki, üçüncü arhatın arkasındaki ağaç. İşçiler yine testereleri çalıştırıyor. Havada basit hareketlerle savurup çalıları kesiyor, köknarların devrileceği alanlara yığıyorlar. İçlerinden biri büyük bir ağacın altına kesik atıyor. Mimi haykıramayacak kadar şaşkın

vaziyette bakakalıyor. Ağacı işgal edilen bir ağacın dallarından geçirerek devirmeye niyetliler. Koca köknar çatırdarken, Mimi bir çığlık atıyor. Muazzam çarpışmanın karşısında gözlerini kapıyor. Açtığında devrilen ağacın koruluğu yardığını görüyor. İşgalci kendi gemi direğine sımsıkı sarılarak dehşet içinde inliyor.

Douglas yukarıdan adamlara küfürler yağdırıyor. "Kafayı mı yediniz? Adamı öldürecektiniz."

Ekibin başı, "Buraya izinsiz girdiniz," diye bağırıyor. İşçiler başka bir yere çalı yığmaya başlıyor. Eline demir makası geçiren biri kendini Caterpillar'a kelepçeleyen protestocuların kelepçelerini kızılcık budar gibi kesmeye başlıyor. Açıklıkta itiş kakış başlıyor; şiddetsizliğin konforu sona eriyor. Ağaçlık yerde, işçilerden biri ağacı işgal altındaki başka bir ağacın bir metre yakınına düşürme niyetiyle testeresini tereyağına daldırır gibi sıradaki talihsiz köknara daldırıyor. Hedefteki işgalcinin çığlıkları testerelerin gürültüsünde, işçilerin gürültü önleyici kulaklıklarında kayboluyor. Ama kollarının deliler gibi havaya savrulduğunu ve yerde o ürkünç çarpışma yaşanıncaya kadar bir süre havada kaldığını görüyorlar. İki cephede de tam bir yenilgi yaşanıyor. Kuşatma altındaki araçlar ilerlemeye başlıyor. Geriye kalan işgalcilerin dokuzu tünedikleri yerlerden atlıyor. İşçiler zafer içinde testerelerini sallıyor. Protestocular vurulan geyikler gibi yere devriliyor.

Mimi söz verdiği yerde oturuyor. Arkasında bağırtılar uçuşuyor. Döndüğünde, yanıp sönen ışıkları görünce, *Özel Harekât* diye düşünüyor. Zırhlı bir araçtan kurşun geçirmezlerini giymiş yirmi memur fırlıyor. Yüz siperlikli, siyah polikarbonat kasklar. Kevlar montlar. Kurşun geçirmez, yüksek çarpma dirençli kalkanlar. Polis açıklıkta hızla ilerleyerek protestocuları toparlıyor, kelepçelerinin zincirleri kesilmiş olanların bileklerinde kalan halkaları bile kesiyor.

Mimi ayağa kalkıyor. Omzuna sertçe inen bir elin bastırmasıyla, tekrar yere oturuyor. Dönüp baktığında korkmuş, en fazla yirmi yaşında bir aynasızla karşılaşıyor. "Otur! Kıpırdama!"

"Bir yere gittiğim yok."

"Bir daha ağzını açarsan, pişman olursun." Hafta sonu aktivistlerinden üçü yola, arabalarına doğru yavaşça koşarak yanlarından geçiyor. Çocuk polis bağırıyor: "Olduğunuz yerde kalın ve oturun. Hemen, şimdi!"

Koşanlar irkilerek durup oldukları yere oturuyorlar. Yakındaki işçiler tezahürat yapıyor. Çocuk polis olduğu yerde dönüp kaçmaya çalışan başka bir grup protestocuya doğru depara geçiyor. Bir ekip ağaçların altına dağılıyor. Ağaçlarda kalan protestocuların altında çifter çifter durup coplarıyla ayaklarına vuruyorlar. Geriye kalan beş işgalci de pes ediyor ama bir tek Douglas Pavlicek daha da yükseğe tırmanıyor. Sırt çantasından kendi kelepçesini çıkarıp bileğine takıyor. Sonra ağacın gövdesine sarılıp öteki bileğini de kelepçeliyor.

Mimi ellerini başına götürüyor. "Douglas. İn aşağı. Buraya kadarmış işte."

"Yapamam." Douglas ağaca sarılıp bileklerine taktığı kelepçeyi şakırdatıyor. "Televizyoncular gelene kadar dayanmam lazım."

Gözünü karartan asi, polislerin ağaca dayadığı merdivenleri tekmeleyerek itiyor. Bir hamleden öyle atletik bir numarayla kurtuluyor ki işçiler bile tezahürat yapıyor. Ama polislerden dördü çok geçmeden bacaklarından yakalıyor. Ellerinden ağaca kelepçeli olan Douglas kıpırdayamıyor. Polisler demir makasıyla kelepçeyi kesmeyi deniyor. Douglas kollarını gerip zinciri iyice ağaca yapıştırıyor. İşçiler polislere balta veriyor. Ama Douglas parmaklarını zincirin üstüne örtüyor. Polisler belinden yukarıya ulaşamıyor. Kısa bir fikir alışverişinin ardından sanayi makasıyla pantolonunu kesmeye başlıyorlar. İki aynasız bacaklarını tutuyor. Üçüncü polis yıpranmış kot pantolonu Douglas'ın kasığına kadar kesiyor.

Mimi öylece bakakalıyor. Douglas'ın bacaklarını hiç görmemiş. Son birkaç ay boyunca görüp görmemekte çok kararsız kalmış. Douglas'ın arzusu, birlikte soğuk milkshake içerlerken yüzünde beliren haz dolu ifade kadar açık. Tek sırrı, elini Mimi'nin ensesine koymaktan daha vahim bir şey yapmasına neyin engel olduğu. Mimi haftalar önce bir savaş yarası olduğu sonucuna

varmış. Şimdiyse herkesin önünde, hayretler içindeki bir kalabalığın karşısında onun çıplak bırakılışını izliyor. Tek bacağı açıkta, kemikli ve bembeyaz, neredeyse hiç kılı yok, çok daha yaşlı bir adamın pörsümüş bacağı gibi. Ardından öbür bacağı da ortaya çıkıyor ve kot pantolon lime lime olmuş bir bayrak gibi belinden aşağı sarkıyor. Üç etkili biber gazı da ortaya çıkıyor – kapsaisin katkılı CS gazı.

Seyirciler bağırıyor. "Adam ağaca zincirli, abi. Kıpırdayamaz."

"Ne istiyorsunuz adamdan?"

Memur spreyi Douglas'ın kasığına doğru tutarak sıkıyor. Sıvı ateş –Scoville ölçeğine göre birkaç milyonluk birime eşdeğer bir kokteyl– Douglas'ın aletini ve testislerini kaplıyor. Douglas kendini bırakıp ağaçta asılı kalarak kısa kısa, sert nefesler alıp veriyor. "Sik, sik, siktir..."

"Lanet olsun. Yerinden kıpırdayamıyor. Rahat bırakın adamı."

Mimi kimin bağırdığına bakmak için dönüyor. Grimm masallarından fırlama öfkeli bir cüceye benzeyen, kısa boylu ve sakallı bir işçi.

320

"Aç şu kilidi," diye emrediyor polislerden biri. Sözcükler Douglas'ın boğazında düğümleniyor. Ağzından ancak bir hava baskınının ilk yarım saniyesinde duyulabilecek pes bir ses çıkıyor. Spreyi bir kez daha sıkıyorlar. Oturmuş sessizce işlemlerin yapılmasını bekleyen protestocular başkaldırmaya başlıyor. Mimi öfkeyle ayağa kalkıyor. Bir saat sonra bile hatırlamayacağı şeyler haykırıyor. Çevresindekiler de kalkıyor. Esir alınan adamın çıktığı ağacın altında toplanıyorlar. Polis hepsini geri püskürtüyor. Ağaçtaki memurlar spreyi Douglas'ın çıplak kasığına bir kez daha sıkıyor. Douglas'ın ağzından usulca çıkan homurtu yavaş yavaş, feci şekilde yükseliyor.

"Kelepçeyi açıp aşağı in. Bu kadar basit."

Douglas bir şey demeye çalışıyor. Aşağıdan biri, "Bırakın da konuşsun, hayvanlar," diye bağırıyor.

Polis uzanıp Douglas'ın, "Anahtarı düşürdüm," diye fısıldayışını duyacak kadar yaklaşıyor.

Polisler kelepçeyi keserek Douglas'ı kurtarıp İsa'yı çarmıhtan indirir gibi ağaçtan aşağı indiriyor. Mimi'nin yanına yaklaşmasına izin vermiyorlar.

İşkence gibi geçen işlemler yapıldıktan sonra, Mimi, Douglas'ı evine götürüyor. Bulabildiği bütün yatıştırıcı merhemleri kullanarak yıkamayı deniyor. Ama Douglas'ın eti canlı somon renginde ve Mimi'nin bunu görmesine izin veremeyecek kadar büyük bir utanç içinde.

"Geçer." Douglas yatağında yatarak söyleyeceği sözleri tavandan okur gibi. "Geçer."

Mimi her akşam gidip onu kontrole ediyor. Douglas'ın tenindeki turunculuk ancak bir haftada geçiyor.

Egemenlik 2 devletlerin yıllık bütçeleri kadar kâr ediyor. *Egemenlik 3* tam önceki oyunun eskimeye başladığı zamanda çıkıyor. Altı kıtadan birçok insan bu güncellenmiş âleme akıyor – uç beyleri, hacılar, çiftçiler, madenciler, savaşçılar, rahipler. Yoncalar ve konsorsiyumlar oluşturuyorlar. Binalar inşa edip programcıların hayal dahi edemediği ticari mallar yaratıyorlar.

Egemenlik 4 üç boyutlu. Öncülünün iki katı programcının ve sanatçının üstünde çalışmasını gerektiren, şirketin çöküşüne yol açmasına ramak kalan anıtsal bir proje. Dört katı çözünürlük, on katı oyun alanı, onlarca yeni macera. Otuz altı yeni teknoloji. Altı yeni kaynak. Üç yeni kültür. İnsanın yıllarca oynadıktan sonra bile tam olarak keşfedemeyeceği kadar çok sayıda dünya harikası ve şaheser. İşlemci hızları sürekli iki katına çıkarken bile en iyi kişisel bilgisayarların sınırlarını aylarca zorlayabilen bir oyun.

Her şey Neelay'in yıllar önce öngördüğü şekilde gerçekleşiyor. *İnternet tarayıcıları* çıkıyor – zaman ve mekânın tabutuna bir çivi daha çakılıyor. Bir tıkla, CERN'e gidiyorsunuz. Başka bir tıkla, Santa Cruz'dan yeraltı müzikler dinliyorsunuz. Bir tık daha

yapıp MIT'de gazete okuyabiliyorsunuz. İkinci yılın başında elli tane büyük *sunucu* varken, yıl sonunda bu sayı beş yüze ulaşıyor. Siteler, arama motorları, ağ geçitleri. Sanayileşmiş gezegenin ağzına kadar dolu, bitkin kentleri bu şeyi tam zamanında var etmiş durumda: Sonsuz büyüme öğretisinin kurtarıcısı. İnternet hayal dahi edilemezken vazgeçilmez bir şeye dönüşüyor, dünyayı on sekiz ay içinde birleştiriyor. *Egemenlik* de kervana katılıp çevrimiçi olduğunda, milyonlarca yalnız çocuk daha bu yepyeni ve güncellenmiş Var Olmayan Ülke'ye göç ediyor.

Ev yapımı oyunlar artık yok. Oyun işi büyüyor; lüks tüketim ürünlerine dönüşüyor. *Egemenlik 5* sırf karmaşıklığı ve toplam kod satırlarıyla bile işletim sistemlerini katbekat aşıyor. Oyundaki en iyi yapay zekâlar geçen yılki uzay sondalarından daha zeki. *Oyna* komutu insanlığın gelişiminin motoruna dönüşüyor.

Fakat bütün bunlar şirket merkezinin üstündeki dairesinde yaşayan Neelay'i fazla etkilemiyor. Ev Noel ışıkları gibi yanıp sönen ekranlar ve modemlerle dolu. Kibrit kutusu kadar modüllerden raflara monte edili, insan boyunu aşan sunuculara kadar çeşit çeşit elektronik cihaz. Bu cihazların her biri, peygamberin de dediği gibi, sihirden ayırt edilemeyen şeyler.* Neelay'in çocukluğunda okuduğu en müthiş bilimkurgular bile bu mucizeleri öngörebilmiş değil. Buna rağmen özelliklerin her ikiye katlanışıyla birlikte içindeki sabırsızlık da bir o kadar artıyor. Her zamankinden beter bir açlık – her şeyi bir kez daha değiştirecek basit ve güzel bir şeye, bir *sonraki* şeye, yeni bir ilerlemeye duyulan. Şimdi ne olacağını sormak için o botanik bahçesine gidip Mars'tan gelme kâhin ağaçlarına danışıyor. Ama o yaratıklar da sessizliklerini bozmuyor.

Vücudu yatak yaralarıyla kaplı. Kemikleri gitgide kırılganlaştığı için dışarı çıkması tehlikeli. İki ay önce minibüse binerken ayağını kırmış – bacaklarınızın nerede bittiğini algılayamamanın riski. Yatağa yatıp kalkarken çubuğa çarpan kolları mosmor. Her şeyden çok istediği –uğruna şirketi bile feda edeceği– tek şey, bir

* "Yeterince gelişmiş bir teknoloji, sihirden ayırt edilemez." Arthur C. Clarke –*çn*

kez olsun Yüksek Sierralar'da, bir patikanın on beş kilometre altındaki bir gölün kenarında oturup grotesk gagalarıyla kozalaklardaki tohumları almak için göl çevresindeki ladinlerin dallarına dalan çaprazgagaları izleyebilmek. Ama bunu asla yapamayacak. Asla. Dışarı bir tek *Egemenlik 6* aracılığıyla çıkmasına izin var artık.

Egemenlik 6 oynayanların kolonileri oyunu oynamadıkları zamanlarda da gelişmeye devam ediyor. Birbirine bağımlı, dinamik ekonomiler. Ticaret yapan ve kanunlar çıkaran gerçek insanlarla dolu şehirler. Aşırı savurganlığıyla, tam bir yaratılış. İnsanlar orada yaşamak için her ay kira ödüyor. Bu cesur bir adım ama oyun dünyasında hiçbir cesur adım ölümcül değil. Sizi öldürecek tek şey sıçrama yapmayı başaramamak.

Neelay artık sakinlikle gözü dönmüşlüğü birbirinden ayıramıyor. Saatler boyu manzaralı pencerenin önünde oturduktan sonra geliştirme ekibine destanlar yazarak yıllardır üstünde ısrar ettiği şey yüzünden başlarının etini yiyor:

Bize daha çok gerçekçilik lazım... Her şey daha canlı olmalı! Hayvanlar aynı canlı modelleri gibi bir koşup bir durmalı, aylak aylak gezinip boş boş bakmalı... Bir kurdun poposunun üstüne oturup başını uzattığını, gözlerinin içeriden aydınlatılmış gibi yemyeşil parladığını görmek istiyorum. Ayıların pençeleriyle karınca yuvalarını açtığını görmek istiyorum...

Bu yeri doğadan *aldığımız en ince detaylarla donatalım. Savanlar, ılıman ormanlar, sulak alanlar gerçek gibi olsun. Van Eyck kardeşler Ghent Altar Panosu'na 75 farklı tanımlanabilir bitki türü çizmişti. Ben Egemenlik 7'de her biri kendine has davranış tarzına sahip 750 bitki simülasyonu sayabilmek istiyorum...*

Destanını yazarken, çalışanlar kapıyı tıklatıp imzalaması gereken kâğıtlarla, çözmesi gereken karışıklıklarla içeri giriyorlar. Koltukta dimdik oturan çiroz gibi adamı gördüklerinde herhangi bir iğrenme ya da acıma belirtisi göstermiyorlar. Bu genç sibernotlar onu kanıksamış. Tekerlekli sandalyedeki hazneye bağlı

kateteri bile fark etmiyorlar artık. Neelay'in net değerini biliyorlar. Sempervirens hisseleri o öğleden sonra kırk bir çeyrekten, geçen yılki ilk halka arz fiyatının üç katından kapanmış. O koltuktaki çöp adam şirketin yüzde yirmi üçüne sahip. Hepsini zengin etmiş, oyun işinin en büyük imparatorları kadar zengin olmuş bir adam.

Neelay kitapçık uzunluğundaki son yazısını gönderdikten sonra karamsarlığa kapılıyor. Sonra da her dibe vuruşunda yaptığı şeyi yapıyor: Annesiyle babasını arıyor. Telefona annesi bakıyor. "Ah, Neelay. Aramana çok sevindim!"

"Ben de sesini duyduğuma sevindim, moti. İyi misin?" Annesinin ne dediği önemli değil. Pita uyukluyormuş. Yeniden Ahmedabad'a gitmeyi planlıyorlarmış. Garajı uğurböcekleri istila etmiş – çok fena kokuyormuş. Yakında saçlarını gayet kısacık kestirebilirmiş. Annesi neden söz etmek isterse istesin, ona uyuyor. Henüz herhangi bir simülasyona sığamayacak kadar acıklı binbir detayıyla, hayat.

Derken o vurucu soru, bu kez biraz fazla erken. "Neelay, biz hâlâ sana birini bulmanın imkânsız olmadığını düşünüyoruz. Bizim camiadan."

Yıllar boyu enine boyuna konuşup durdukları, kapatıp kapatıp yeniden açtıkları bir konu bu. Bir kadını böyle bir çöpçatanlığın içine sokmak, sosyal baskı aracılığıyla uygulanan sadizm olur. "Hayır, moti. Anlaşmıştık."

"Ama Neelay." Neelay annesinin bunu söyleyiş şeklinden ne demek istediğini alıyor: *Sen milyonlar, on milyonlar değerindesin, belki de daha fazla – annene bile söylemiyorsun! Bunun neresi fedakârlık? Senin gibi birini sevmeyi hangi kız öğrenemez?*

"Anneciğim, sana daha önce söylemeliydim. Burada biri var. Aslında bakıcılarımdan biri." Sesi neredeyse inandırıcı çıkıyor. Hattın diğer ucundaki, bastırılmış bir umutla dolu sessizlik yüreğini parçalıyor. Güvenli ve inandırıcı, unutmayacağı bir isim bulması lazım. Rupi. Rutu. "Adı Rupal."

Annesi feci bir nefes aldıktan sonra ağlamaya başlıyor. "Ah, Neelay. Öyle mutlu oldum ki!"

"Ben de, anne."

"Gerçek mutluluğu sen de tadacaksın! Onunla ne zaman tanışıyoruz?"

Neelay suçlu aklının bu küçük zorluğu öngörememiş olmasına hayıflanıyor. "Çok yakında. Onu korkutmak istemiyorum."

"Ailenden mi korkacakmış? Ne biçim kızmış bu?"

"Belki gelecek ay? Ay sonu gibi?" Bunu derken, tabii ki, dünyanın sonunun çok daha önce geleceğini varsayıyor. İki kadının tanışmasına günler kala uyduracağı sahte ayrılığın annesine nasıl derin bir acı yaşatacağını şimdiden hissediyor. Yine de onu insanların gerçekten yaşadığı yerde, Şimdi'nin birkaç saniye genişliğindeki penceresinde mutlu edebildi ya. Her şey yolunda ve telefonu kapatırken hem Gucarat'taki hem de Racastan'daki insanların programlarını ayarlamaları için en az on dört ay önceden haber vereceğine, uçak biletlerini alacağına, düğün öncesinde sarilerini diktireceğine söz veriyor.

"Tanrım. Böyle şeyler zaman ister, Neelay."

Telefonu kapadıktan sonra elini havaya kaldırıp masanın ön kenarına geçiriyor. Hiç olmaması gereken bir ses ve gözlerini kararan bir acıyla, en az bir kemiğinin kırıldığını anlıyor.

Gözlerini kör eden bir acı içinde özel asansörüne binip gösterişli lobiye, sekoya lambrilerinin parası milyonlarca insanın bir tek orada yaşama isteği sayesinde ödenmiş olan yere iniyor. Gözleri yaşlarla ve öfkeyle bulanık. Fakat dehşet içindeki resepsiyoniste şişmiş, kırık pençesini göstererek usulca, kibarca, "Benim hastaneye gitmem gerek," diyor.

Orada eli alçıya alındıktan sonra neler olacağını biliyor. Onu azarlayacaklar. Koluna serum takıp düzenli besleneceğine dair söz verdirecekler. Resepsiyonist telaş içinde bir yerleri ararken, Neelay duvarda asılı, gençliğinden beridir hayatının temel prensibi olan, Borges'e ait söze bakıyor:

Herkes her fikri gerçekleştirebilmeli ve ben gelecekte bunun mutlaka olacağına inanıyorum.

Portland'ın adını bile duymak Patricia'yı hasta ediyor. *Eğitmen bilirkişi*, daha da kötü. Dr. Westerford ön duruşmanın yapılacağı günün sabahı felç olmuş gibi yatıyor. "Yapamam, Den."

"Yapman lazım, bebek."

"Ahlaki açıdan mı yoksa yasal açıdan mı?"

"Hayatını adadığın iş bu. Şimdi sırt çeviremezsin."

"Hayatımı buna adamadım ben. Ağaçları dinlemeye adadım!"

"Hayır. O hayat boyu oynadığın oyun. Yapacağın iş insanlara ağaçların neler dediğini anlatmak."

"Hassas federal bölgede ağaç kesimini durdurmak için karar çıkarılacakmış. Bu avukatların işi. Ben hukuktan ne anlarım ki?"

"Ağaçlar hakkında bildiklerini öğrenmek istiyorlar."

"*Bilirkişiymiş!* Şimdi kusacağım."

"Sen bildiklerini anlat, yeter."

"Sorun da bu ya. Bir şey bildiğim yok."

"Sınıfın karşısına çıkmak gibi bir şey olacak."

"Ama bir şeyler öğrenmek isteyen yirmi yaşındaki idealistlerin yerine milyonlarca dolar için savaşan avukatlar olacak."

"Para için değil, Patty. Öbür şey için."

Patty içinden, *Pekâlâ*, deyip durumu kabullenerek ayaklarını soğuk parkelerin üzerine basıyor. Bu konu öbür şeyle ilgili. Paranın tam aksi olan şeyle. Tanıklık edebilecek herkese ihtiyacı olan şeyle.

Yüz altmış kilometrelik yolu Dennis'in külüstür pikabıyla gidiyorlar. Adliyeye vardıklarında, Patricia'nın kulakları zonkluyor. Ön ifadesini verirken çocukluğundan kalma konuşma bozukluğu mayısta açan koca bir manolya gibi çiçekleniyor. Yargıç sürekli bir şeyleri tekrarlamasını istiyor. Patricia soruları duymakta zorlanıyor. Ama yine de anlatıyor: Ağaçların gizemini. Sözcükler kış bitiminde köklerden gövdeye ve yapraklara kadar yükse-

len şeker gibi yükseliyor içinde. Ormanda bireyler yoktur. Bütün ağaçlar birbirine bağımlıdır.

Kişisel önsezilerini bastırıp bilim camiasının hemfikir olduğu şeylere yoğunlaşıyor. Fakat ifadesini verirken, bilim liselerde yapılan popülerlik yarışmaları kadar yüzeysel gelmeye başlıyor. Ne yazık ki karşı taraf da aynı fikirde. Savcı ilk önemli akademik makalesinin yayımlandığı derginin editörlerine gelen mektubu çıkarıyor. Önde gelen üç ağaç bilimcinin imzaladığı, Patricia'yı yerden yere vuran mektubu. Kusurlu yöntemler. Sorunlu istatistikler. *Patricia Westerford'ın doğal seçilim birimlerini bu denli yanlış anlamış olması utanç vericidir...* Patricia'nın tüm vücuduna kan hücum ediyor. Yok olmayı, hiç doğmamış olmayı diliyor. Dennis onu bu mahkeme salonuna getirmeden önce, o sabah kendine yaptığı omletin içine biraz zehirli mantar koymuş olmayı diliyor.

"Sonraki araştırmalar o makalede yazan her şeyi doğruladı."

Bileğini kıstırıncaya kadar nasıl bir tuzağa düştüğünü anlayamıyor. "Siz var olan inançları yıkmışsınız," diyor savcı. "Bundan sonra yapılacak araştırmaların da sizin inançlarınızı yıkmayacağının bir garantisi var mı?"

Yok. Bilimin de kendine has dönemleri var. Ama bu herhangi bir mahkemeyi ilgilendirmeyecek kadar incelikli bir konu. Gözlemcilerin bireysel ihtiyaçları ve korkularına rağmen gözlem –birçok kişinin gözlemi– tekrarlanabilen bir noktada birleşir. Fakat yargıcın karşısında ormancılık biliminin nihayet *yeni ormancılıkta*, arkadaşlarıyla birlikte gelişmesine yardımcı oldukları inanç sisteminde birleştiğine yemin edemez. Ormancılığın henüz gerçek bir bilim olduğuna bile yemin edemez.

Yargıç Patricia'ya, karşı tarafın getirdiği bilirkişinin önceden iddia ettiği gibi genç, sürdürülebilir, hızlı büyüyen, istikrarlı ormanların insan eli değmemiş yaşlı ormanlardan daha iyi olup olmadığını soruyor. Yargıç ona birini hatırlatıyor. Yeni sürülmüş tarlalar arasından geçerek yapılan uzun araba yolculuklarını hatırlatıyor. *Bir kayın ağacının yüz yirminci santimine adını kazısan, ismin yarım asır sonra hangi yükseklikte olur?*

"Öğretmenlerimin yirmi yıl önce inandığı şey buydu."

"Bu konularda yirmi yıl uzun bir zaman mıdır?"

"Bir ağaç için hiçbir anlamı yoktur."

İhtilaf hâlindeki bütün insanlar buna gülüyor. Ama yirmi yıl insanlar için –acımasız, becerikli, çalışkan insanlar için– ekosistemleri bütünüyle öldürmeye yetecek bir zaman. Ormansızlaştırma: Ulaşımın tamamından daha fazla iklim değişikliği yaratan bir şey. Kesilen ormanlarda bütün atmosferdekinin iki katı karbon var. Ama bu başka bir davanın konusu.

"Genç, düzgün, daha hızlı büyüyen ağaçlar, daha yaşlı, çürüyen ağaçlardan daha iyi *değil mi* yani?"

"Bizim için daha iyi. Orman için değil. Aslında kontrol altındaki, genç, homojen ağaç gruplarına orman bile denemez." Patricia konuşurken sözcükler barajdan taşar gibi çıkıyor. Hayatta olduğu, hayatta olup yaşamı inceleyebildiği için onu mutlu eden sözcükler. *Başka şeylere* dair keşfedebildiği her şeyi hatırlamak dışında, hiç nedensiz minnettar hissediyor kendini. Bunu yargıca söylesemese de, onları, hayatı boyunca kulak verdiği, iç içe geçmiş yaşamlardan oluşan o karmaşık, etkileşimli ulusları seviyor. Kendi türünü de –dar görüşlü bedenlerin içine hapsolmuş, dört bir yanındaki zeki yaşama karşı kör, sinsi ve kendi çıkarından başka şey düşünmeyen ama her şeye rağmen *bilmek* üzere seçilmiş o türü de– seviyor.

Yargıç biraz daha açmasını istiyor. Dennis haklı çıkıyor. Patricia *cidden* ders verir gibi. Çürüyen bir ağaçta canlı ağaçların yüzlerce katı daha fazla tür yaşadığını anlatıyor. "Zaman zaman ağaçların dünyadaki gerçek görevinin orman zemininde uzun zaman ölü yatmak üzere gelişmek olduğunu düşünürüm."

Yargıç ölü ağaçlara hangi türlerin ihtiyacı olabileceğini soruyor.

"Aklınıza gelebilecek her tür. Her cins. Kuşlar, memeliler, başka bitkiler. On binlerce omurgasız. Bölgedeki amfibilerin dörtte üçü onlara muhtaç. Hemen hemen bütün sürüngenler. Diğer ağaçları öldüren zararlıları yiyen hayvanlar. Ölü ağaçlar herkesi içine alabilecek kadar büyük birer oteldir."

Yargıca ambrosia böceğinden söz ediyor. Çürüyen ağacın

ürettiği alkolün kokusuna geldiğini. Ağacın içini oyarak ilerlediğini. Kazdığı tünel sistemlerine başının özel yapısı sayesinde taşıdığı mantarları ektiğini. Mantarın ağacı yediğini; böceğin mantarı yediğini anlatıyor.

"Bu böcekler ağaçta çiftçilik mi yapıyor?"

"Yapıyorlar. Devlet yardımı olmadan. Ağacı saymazsak tabii."

"Peki devrilerek ya da ayakta çürüyen ağaçlara muhtaç olan bu türlerin içinde nesli tükenmekte olanlar var mı?"

Patricia anlatıyor: Her şeyin her şeyle bağlantılı olduğunu. Eski ormanlara ihtiyacı olan bir sıçan türünden söz ediyor. Bu sıçanın ölü ağaçlar üstünde büyüyen mantarları yediğini ve sporları dışkısıyla birlikte başka yerlere bıraktığını. Ölü ağaçlar olmazsa, mantarlar olmayacak; mantarlar olmazsa, bu sıçan olmayacak; sıçanlar olmazsa, sporlar yayılmayacak ve yeni ağaçlar da olmayacak.

"Eski ormanların bazı bölümlerine dokunmadığımız takdirde bu türleri kurtarabilir miyiz sizce?"

Patricia cevap vermeden önce biraz düşünüyor. "Hayır. Bazı bölümler yetmez. Büyük ormanlar canlıdır ve nefes alırlar. Karmaşık davranış şekilleri geliştirirler. Ormanın küçük bir parçası o kadar dirençli ve zengin olamaz. İçlerinde büyük yaratıkların yaşayabilmesi için ormanların da büyük olması gerekir."

Savcı daha büyük ormanlık bölgeleri oldukları gibi korumanın insanların milyonlarca dolar kaybetmesine değip değmeyeceğini soruyor. Yargıç rakam vermesini istiyor. Karşı taraf fırsat kaybına dair bir rakam veriyor – ağaçları kesmemenin nasıl bir zarara yol açacağını rakamlarla açıklıyor.

Yargıç Dr. Westerford'a buna cevabının ne olacağını soruyor. Patricia alnını kırıştırıyor. "Ölü ağaçlar ormana değer katar. Buradaki ormanlar dünyanın en zengin biyokütle örnekleri. Eski ormanlardaki akarsularda beş ila on katı daha fazla balık var. İnsanların buralardaki mantarlardan, balıktan ve diğer besin maddelerinden elde edeceği yıllık kazanç, beş-on yılda bir toplu kesim yaparak elde edilenden çok daha fazla olur."

"Cidden mi? Yoksa kinaye mi yapıyorsunuz?"

"Elimizde rakamlar var."

"Peki piyasa neden buna tepki vermiyor?"

Çünkü ekosistemler çeşitlenmeye yönelirken, piyasalar bunun tam tersini yapar. Ama Patricia bunu söylemeyecek kadar zeki. Yerel tanrılara saldırmak olmaz. "Ben ekonomist değilim. Psikolog da değilim."

Karşı taraf toplu kesimlerin ormanları kurtardığını beyan ediyor. "Kesim yapılmadığı takdirde milyonlarca dönüm ya kendi başına ölecek ya da muazzam orman yangınlarıyla kül olacak."

Bu konu kendi alanının dışında olduğu hâlde Patricia kendini tutamıyor. "Kesilen ormanlara dikilen yeni ağaçların rüzgârla devrilme riski daha fazladır. Büyük orman yangınlarıysa yangınların uzun zaman kontrol altında tutulması yüzünden çıkar." Ne demek istediğini açıklıyor: Yangın hayat verir. Bazı kozalaklar –serotin olanlar– ateş olmadan açılamaz. Kontorta çamları on yıllar boyunca kozalaklarını üstlerinde tutar, polenlerini yayacak yangını beklerler. "Yangınların bastırılması eskiden en mantıklı yol olarak görülürdü. Fakat bize kaybettirdiklerinin maliyeti kazandırdıklarından çok daha fazla." Patricia'yı çağıran tarafın avukatı yüzünü buruşturuyor. Ama Patricia artık diplomatik davranamayacak kadar kendini kaptırmış durumda.

"Kitabınıza baktım," diyor yargıç. "Hiç aklıma gelmezdi! Ağaçlar hayvanları çağırıp onlara bir şeyler yaptırıyor, ha? Hatırlıyorlar mı? Birbirlerine göz kulak olup birbirlerinden mi besleniyorlar?"

Koyu renk lambrili mahkeme salonunda, Patty'nin diyecekleri saklandıkları yerden çıkıyorlar. Ağaçlara –o zarafetlerine, esnek deneyselliklerine, bitmeyen çeşitlilikleri ve sürprizlerine– olan aşkı içinden taşıyor. Her biri kendine özgü, birbirini şekillendiren, kuşları besleyen, karbonu azaltan, suyu arıtan, topraktaki zehirleri filtreleyen, mikroklimayı dengeleyen, gelişmiş söz dağarcıklarına sahip o telaşsız, temkinli yaratıklara duyduğu aşk. Havada ve yeraltında, yeterli sayıda canlıyı bir araya getirdiğinizde, *amacı olan* bir şey yaratmış olursunuz. Orman. Tehdit altındaki bir varlık.

Yargıç alnını kırıştırıyor. "Kesilen ormanın yerine dikilen ağaçlar orman olamaz mı yani?"

Patricia'nın içi hayal kırıklığıyla dolup taşıyor. "Ormanı kesip yeni ağaçlar dikmek, Beethoven'ın Dokuzuncu Senfonisi'ni düdükle çalmaya benzer." Yargıç hariç herkes gülüyor. "Banliyödeki bir evin bahçesinde ağaç tarlalarındakinden daha fazla çeşitlilik vardır!"

"Geriye ne kadar el değmemiş orman kaldı?"

"Çok değil."

"Başlangıçta olanın çeyreğinden daha mı az?"

"Ne diyorsunuz! Çok daha az. Herhalde en fazla yüzde ikisi ya da üçü kalmıştır. Kenarları seksen kilometrelik bir kare kadar." Patricia temkinli davranma yeminine iyice boş veriyor. "Bu kıtada dört büyük orman vardı. Hepsinin de sonsuza kadar var olması gerekiyordu. Hepsi on yıllar içinde yok oldu. Romantizme ayıracak zamanımız olmadı! Oradakiler elimizde kalan son ağaçlar ve şimdi onlar da yok olmak üzere – her gün yüz futbol sahası büyüklüğünde alan kesiliyor. Bu eyaletin ırmaklarında doğal yollarla biriken kütüklerin uzunluğu bir zamanlar on kilometreye ulaşırdı.

"Bir ormanın bugünkü net değerini şimdiki sahipleri için maksimuma çıkarmak ve en kısa sürede en fazla ağacı elde etmek istiyorsanız, evet: Eski ormanları kesip yerlerine sıra sıra ekilmiş, birkaç kez daha kesilebilecek yeni ağaçlar dikin. Ama toprağın gelecek yüzyılda da verimli olmasını, saf su içebilmeyi, çeşitliliği ve sağlıklı olmayı, ölçümünü dahi yapamayacağımız dengeleyicilerin ve hizmetlerin devamını istiyorsanız, o zaman sabırlı olacak ve ormanın zaman içinde vermesini bekleyeceksiniz."

Sözü bittiğinde yüzü kızaran Patricia, sessizliğe gömülüyor. Kararın alınması için baskı yapan tarafın yüzüyse ışık saçmakta. Yargıç, "Eski ormanların bildiği şeyleri... yerlerine dikilen ağaçlar bilemez mi diyorsunuz?"

Patricia gözlerini kısınca babasını görüyor. Ses onun sesi değil ama o çerçevesiz gözlük, şaşkınlıkla yukarı kalkan kaşlar, daimi merak aynı. Yarım asır öncesinde aldığı bütün o başlangıç

dersleri; külüstür Packard'ın, mobil okulunun içinde, Güneybatı Ohio'nun arka sokaklarında gezinerek geçen günler canlanıyor gözünde. Yetişkinliğinde inanacağı şeylerin orada, Highland County'deki soya tarlaları camı indirilmiş arabanın dikiz aynasından film şeridi gibi geçerken, bir cuma öğleden sonrasında söylenen birkaç sözle embriyo hâlinde şekillendiğini fark ederek sarsılıyor.

Hatırladınız mı? *İnsanlar zannettikleri gibi en üstün tür değiller.* İklimi, bizzat havayı yaratan, güneş ışığını yiyen, esas borusu öten –onlardan daha büyük, daha küçük, yavaş, hızlı, yaşlı, genç, daha güçlü– başka yaratıklar. Onlar olmazsa, *hiçbir şey* olmaz.

Ama yargıç o arabadaki adam değil. Yargıç başka biri.

"İnsanoğlu sonsuza kadar çalışsa da, ormanların bildiklerini öğrenemez."

İnce sassafras dallarını, kök birası tadındaki o şeyleri çiğnerken babasının yüzünde beliren ifadeye benzer bir ifade beliriyor yargıcın yüzünde.

Verilen aradan sonra kararı duymak için salona dönüyorlar. Yargıç davalı kesimlere karşı ihtiyati tedbir kararı alıyor. Toplu kesimlerin nesli tükenmekte olan türler üzerindeki etkisi belirleninceye kadar Batı Oregon'un kamu arazilerindeki ağaç satışlarının durdurulmasına karar veriyor. Herkes gelip Patty'yi kutluyor ama o duymuyor bile. Kulakları tokmağın masaya indiği anda tıkanmış.

Mahkeme salonunu bir sis perdesi içinde terk ediyor. Dennis yanında, koridordan geçip farklı görüşleri savunan pankartları kaldırmış karşı karşıya duran kalabalık göstericilerle dolu giriş salonuna inerek göstericilerin arasından geçerken ona eşlik ediyor.

ORMAN KESEREK CENNETİ YARATAMAZSIN
BU EYALET AĞAÇLARI SEVER.
AĞAÇLAR BU EYALETİN GEÇİM KAYNAĞIDIR.

Boşluğun iki yanından, yenilginin ve zaferin verdiği gazla birbirine bağıran iki düşman taraf. Ülkelerini kendilerine göre seven, iyi insanlardan oluşan, uzlaşmaz iki grup. Patricia'ya kavga eden kuşlar gibi görünüyorlar. Sağ omzuna biri dokununca dönüyor ve karşı tarafın bilirkişisiyle burun buruna geliyor. "Sayende ağaç fiyatları kimbilir kaç katına çıktı."

Patricia bunun neden kötü bir şey olması gerektiğini anlayamadan, bu suçlama karşısında gözlerini kırpıştırıyor.

"Şu anda hak sahibi olan ya da özel araziye sahip olan bütün şirketler olabildiğince çok ağaç kesmeye çalışacaklar şimdi."

Dönemeyecekleri kadar dar bir alanda elleri üşüyor, bacakları tutuluyor. Geceler ağacın özsuyuyla kaplı ayak parmaklarını ayazlayacak kadar sert geçiyor. Sürekli esen rüzgâr ve çırpınan muşambalar, konuşma çabalarını bölük pörçük ediyor. Zaman zaman tepeden tombul dallar devriliyor. Sessizlik daha da sinir bozucu olabiliyor. Vücutlarını ancak bir yerlere tırmanarak hareket ettirebiliyorlar. Fakat sürekli değişen ışığın içinde süzülen o günlerde, yerdeyken imkânsız gelen şeyler rutine dönüşüyor.

Sabahlar bir kedi fare oyunu. Ya da Gözcü'yle Kızsaçı'nın o rutubetli, buz gibi kartal yuvasından ta aşağıdaki yerde çekişmelerini izledikleri minik memelilerin, mesela bir baykuşla sıçanın arasındaki bir oyun. Ekipler sis dağılmadan geliyor. Bir gün yalnızca üç kişi. Sonraki gün, makinelerinin kokpitlerinde gürültü yapan yirmi kişi. İşçiler bazen ikisini ikna etmeyi deniyor: "Az aşağı insenize."

"Şimdi olmaz. Ağaç işgal etmekle meşgulüz!"

"Bağırmak zorunda kalıyoruz. Sizi göremiyoruz bile. Boynumuz kırılacak."

"Siz çıkın. Burada çok yer var!"

İçinden çıkılmaz bir durum. Farklı günlerde gelen farklı adamlar durumu çözmeye çalışıyor. Ekip başı. Formen. Tehdit-

ler savurup makul vaatlerde bulunan boğuk sesler. Hatta orman ürünlerinin başkan yardımcısı bile geliyor. Başında beyaz bir kask, Senato'da nutuk çeker gibi Mimas'ın altında duruyor.

"Mülke izinsiz girmekten üç yıl hapis yatabilirsiniz."

"O yüzden inmiyoruz ya."

"Uğradığımız zarar yüzünden büyük para cezası yersiniz."

"Bu ağaç buna değer."

Başkan yardımcısı ertesi gün tekrar geliyor. "Bu akşam saat beşe kadar aşağı inerseniz, hakkınızdaki bütün suçlamalar düşürülecek. İnmezseniz, başınıza neler geleceğini bilemeyiz. İnin hadi. Gitmenize izin vereceğiz. Sicilinize işlenmeyecek."

Kızsaçı Balo Salonu'nun kenarından sarkıyor. "*Sicilimize* ne işlendiği umurumuzda değil. Siz *kendi* sicilinize bakın."

Ertesi sabah yine işçilerden biriyle atışırken, adam birden susuyor.

"Hey! Şu kaskını çıkarsana bir." Olivia kaskını çıkarıyor. Adamın şaşkınlığı bir futbol sahasının üçte ikisi kadar mesafeden bile belli. "Vay canına! *Süpersin*."

"Sen bir de yakından gör! Her yerim buz tutmamış ve bir-iki ay önce yıkanmış hâlimi görmen lazım."

"Bu ağacın tepesinde ne işin var ki? İstediğin adamı elde edersin."

"Mimas varken adamı ne yapayım?"

"Mimas mı?"

O ismin adamın ağzından çıkmasını sağlamak, küçük bir zafer.

Gözcü aşağıdaki işçileri kâğıt bomba yağmuruna tutuyor. Adamlar açtıkları kâğıtlarda yerden altmış metre yukarıdaki yaşamı gösteren çizimler görüyorlar. Etkileniyorlar. "Bunları sen mi *çizdin?*"

"O da mı suç?"

"Doğru mu bu? Orada *yabanmersini mi* var?"

"Sürüsüne bereket!"

"Bu küçük havuzun içinde minik *balıklar* mı var?"

"Daha neler neler."

Rutubetli ve buz gibi, her biri bir öncekinden daha da kötü günler geçiyor. Gözcü'yle Kızsaçı'nı oradan kurtaracak işgalciler gelmiyor. İşlerin duraklatılması ikinci haftasına girince, Mimas'ın etrafını kuşatan işçiler artık öfkelenmeye başlıyor.

"Bir dağın başındasınız. En yakın insan beş kilometrede uzakta. Her an her şey olabilir. Kimsenin ruhu duymaz."

Kızsaçı ışıklar saçarak, adamları kutsar gibi aşağı bakıyor. "Hepiniz fazla iyi kalplisiniz. Bir tehdit savurmayı bile beceremiyorsunuz!"

"Rızkımıza engel oluyorsunuz."

"Onu yapan patronlarınız."

"Hadi oradan!"

"Son on beş yılda orman işçilerinin yaptığı işin üçte birini makineler yapmaya başladı. Hem daha çok ağaç kesiliyor hem de daha az insan çalışıyor."

Diyecek şey bulamayan işçiler başka taktikler deniyor. "Tanrı aşkına. Diğer ekinlerden ne farkı var ki? Nasılsa tekrar yetişiyor! Buranın güneyindeki ormanları gördünüz mü?"

"Tek seferlik bir ikramiye," diye bağırıyor Gözcü. "Sistemlerin eski hâline gelmesi bin yıl sürer."

"Ne derdiniz var sizin? Neden insanlardan nefret ediyorsunuz?"

"Nasıl *yani?* Bizi bunu *insanlar için* yapıyoruz."

"Bu ağaçların hepsi ölüp devrilecek. Olgunken kesilmezlerse heder olacaklar."

"Aferin. Vücudunda hâlâ biraz et varken dedeni de kıyma yapıp yiyelim bari."

"Delirmişsiniz. Neden laf anlatmaya çalışıyoruz ki?"

"Burayı sevmeyi öğrenmek zorundayız. Buranın yerlisi olmak zorundayız."

İşçilerden biri elektrikli testeresini çalıştırıp Mimas'ın dibindeki en büyük sürgünün dallarını doğruyor. Geri çekilip yukarı bakarak dallardan birini gemi direği gibi havada sallıyor. "Biz insanların karnını doyuruyoruz. Siz ne yapıyorsunuz?"

Değişimli olarak, Kızsaçı'na sesleniyorlar. "Biz bu ormanları tanırız. Bu ağaçlara saygı duyarız. Bu ağaçlar arkadaşlarımızı öldürdü."

Kızsaçı öylece kalıyor. Bir ağacın adam öldürmesi aklına bile getirmeyeceği bir şey.

Aşağıdaki adamlar avantajlarını kullanıyorlar. "Gelişmeyi durduramazsınız! İnsanların ağaçlara ihtiyacı var."

Gözcü o rakamları görmüş. Yılda kişi başına yüzlerce metreküp kereste, yarım ton kâğıt ve karton. "Neye ihtiyacımız olduğunu bir kez daha düşünmeliyiz."

"Benim çocuklarımı doyurmaya ihtiyacım var. Senin?"

Gözcü bağıra çağıra sonradan pişman olacağını bildiği şeyler söylemeye başlıyor. Kızsaçı kolundan tutarak onu susturuyor. Yapmaları söylenen şeyi yaptıkları için saldırılan adamları duyabilmek için gözünü dikip aşağı bakıyor. Yapmayı çok iyi öğrendikleri, tehlikeli ve elzem bir işi yapan o adamlara bakıyor.

"Biz hiç kesim yapmayın demiyoruz." Kollarını sarkıtıp altmış metre uzaktaki adamlara doğru uzatıyor. "Hakkınız olan bir şeymiş gibi değil, bir lütufmuş gibi kesin diyoruz. Gereğinden fazla lütfu hiç kimse istemez ve *bu* ağaç var ya. Bu ağaç öyle büyük bir lütuf ki onu kesmek İsa'yı yere sermek gibi bir şey olur ve..."

Gözcü'yle aynı anda aklına gelen bir düşünceyle cümlesini yarıda kesiyor: *Oradaydım. Ben de yaptım.*

Sulu sepken karın kasvetiyle dolu günler oluyor. Havanın kapayıp soğuduğu öğleden sonraları. Yerlerine geçecek adamlar hâlâ ortada yok. Gözcü yağmur toplama sistemini geliştiriyor. Kızsaçı kadınların da kullanabileceği bir pisuvar yapıyor. Üçüncü haftanın sonlarına doğru, işçiler yakınlarda kesim yapmaya başlıyor. Fakat birkaç saat sonra işi durdurmak zorunda kalıyorlar. Testerenin biraz kayması ya da hafif bir esinti adam öldürmeye yol açabilecekken, gökdelen yüksekliğindeki ağaçları devirmek kolay değil.

Loki ve Kıvılcım o gece nihayet geliyorlar. Loki, Mimas'ın tepesindeki kampa çıkıyor. Kıvılcım aşağıda kalıp gözcülük yapıyor. "Bu kadar geciktiğimiz için kusura bakmayın. Kampta birtakım... iç çatışmalar yaşandı da. Bir de Humboldt'ın adamları

yamacı olduğu gibi kordon altına aldı. İki gece önce bizi kovaladılar. Akbaba'yı aldılar. Hapse atıldı."

"Ağacı *geceleri de mi* gözetliyorlar?"

"İlk fırsatta görünmeden geldik."

Keşif kolunun başı değerli erzakları onlara veriyor: Paket paket hazır çorba, şeftali ve elma, on tahıllı karışımlar, hazır kuskus. Yalnızca sıcak su eklenenlerden. Gözcü yiyecekleri inceliyor. "Buradan kurtulamıyor muyuz yani?"

"Şu an bu riski alamayız. Yosun Yiyen ve Bozkurt ölüm tehditlerinden korkup gittiler. Yaşamı Savunma Gücü'ndeki adam sayısı çok azaldı. İç haberleşmede sorunlar var. Aslında şu an bayağı sıçmış durumdayız. Siz bir hafta daha burada kalabilir misiniz?"

"Tabii ki!" diyor Kızsaçı. "Sonsuza kadar kalabiliriz."

Işık varlıkların seslerini ben de duyabilseydim, diye düşünüyor Gözcü, *sonsuza kadar kalmak daha kolay olurdu*. Loki mum ışığında ürperiyor. "Abi, burası çok soğukmuş. Nemli rüzgâr adamın içine işliyor."

Kızsaçı, "Biz artık hissetmiyoruz," diyor.

Gözcü de, "Pek değil," diyerek duruma açıklık getiriyor.

Loki emniyet kemerini takıyor. "Adamlar Kıvılcım'la ikimizi kapana kıstırmadan inmem gerek. Dağcı Cal'e dikkat edin. Çok ciddiyim. Humboldt'ta ağaçlara aletsiz, bir tek sikkeler ve uzun bir halatla tırmanan bir adam var. Önceki ağaç işgallerinde başımıza çok işler açtı."

"Orman efsanesi gibi," diyor Gözcü.

"Değil."

"İnsanları ağaçlardan *zorla mı* indiriyor?"

"Biz iki kişiyiz," diyor Kızsaçı. "Hem artık buraların kurdu olduk."

İşçiler gelmekten vazgeçiyor. Artık tartışacak bir şey yok. YSG'nin yer desteğinden gelen erzaklar da kesiliyor. "Herhalde hâlâ kuşatma altındayız," diyor Gözcü. Ama görünürde barikat falan yok. İnsanlar fosil kalıntıları dışında yeryüzünden silinmiş

gibi. Ağacın tepesinde, geceleri vücutlarının sıcağına sığınan uçan sincaplardan daha büyük bir hayvan görmüyorlar.

Kaç gün geçtiğini ikisi de söyleyemiyor. Nick her sabah kendi çizdiği bir takvimi işaretliyor ama işeyip süngerle silindikten, kahvaltısını edip ormanın hakkını verecek toplu bir sanat eserinin hayalini biraz daha kurduktan sonra, çoğu zaman o günü işaretleyip işaretlemediğini hatırlayamıyor bile.

"Ne fark eder ki?" diye soruyor Kızsaçı. "Fırtınalar duruldu sayılır. Havalar ısınıyor. Günler uzuyor. Başka takvime ihtiyacımız yok."

Gözcü genelde bütün öğleden sonralarını çizim yapmaya ayırıyor. Bütün çatlaklarda büyümüş yosunları çiziyor. Ağacı peri masalına çeviren usneaları ve diğer likenleri çiziyor. Eli hareket ederken düşünce beliriyor: *Yiyecekten başka neye ihtiyacımız var ki?* Mimas gibi kendi yiyeceklerini yaratanlarsa... en özgür varlıklar.

Açılan yamaçtan hâlâ makinelerin homurtusu geliyor. Yakınlardaki bir testere, daha uzaktaki bir tomruk çekicisi: Ağaç işgalcileri bu yaratıkları seslerinden ayırt etmekte ustalaşıyor. Bazı sabahlar, serbest girişimcilik sisteminin Tanrı kadar büyük bir duvara tam gaz gitmeye devam edip etmediğini ancak bu seslerden anlayabiliyorlar.

"Bizi aç bırakıp pes ettirmek istiyorlar herhalde." Ama erzağın gelmediği o uzun dönemde, kuskusları ve hayal güçleri var.

"Dayan," diyor Kızsaçı. "Yakında yabanmersinleri yine meyve vermeye başlar." Leblebileri bir felsefe kursunun dersleriymiş gibi kemiriyor. "Şimdiye kadar tatların bu kadar farkında olmamıştım hiç."

Gözcü de öyle. Kendi vücut kokularını, gübreye dönüşecek taze bokunun nasıl koktuğunu da bilmezmiş. Dalların arasından oluk oluk süzülen güneş ışığına saatlerce baka baka, düşüncelerinin nasıl değiştiğini de. Güneş battıktan sonraki zamanda, gökyüzü karardıktan sonra bütün canlıların nefeslerini tutup olacakları beklediği bir anda, kulaklarında atan nabzının nasıl bir sesi olduğunu da.

Gerçeklik dimdik bir şeyken, en ufak esintide eğilip bükülüyor. Fırtınalı öğleden sonraları iki kişilik destansı bir spor. Rüzgâr şiddetlendiğinde geriye, rüzgârdan başka hiçbir şey kalmıyor. Muşambalar deliler gibi çırpınır, iğneyapraklı kırbaçlar ikisini de hissizleştirirken – vahşi birer hayvana dönüşüyorlar. Rüzgâr eserken, beyninizin içinde başka bir şey kalmıyor –ne resimler, ne şiirler, ne kitaplar, ne bir amaç ne de misyon– yalnızca sert bir rüzgâr ve çılgınca duvardan duvara çarpan deli düşünceler, savrularak aile ağacından düşen kendi türleri.

Güneş batınca, geriye bir tek sesler kalıyor. Mumlar ve gaz lambası okuma lüksüne harcanamayacak kadar değerli. Kordondan bir daha ne zaman erzak geçirebileceklerini, hâlâ bir kordon olup olmadığını, ikisinin orada, bin yaşındaki bir ağacın tepesinde erzağa muhtaç olduğunu hatırlayan bir YSG ya da herhangi başka bir kurum olup olmadığını bilmiyorlar.

Kızsaçı'nın karanlıkta elini tutması, Gözcü'nün gereksindiği tek işaret. Karanlığın içinde, her gece yaptıkları gibi, iç içe geçiyorlar. "Neredeler?"

Kızsaçı *onlar* derken ancak iki şeyi kast ediyor olabilir. Işık varlıkları da katarsa, üç. Gözcü'nün cevabı üçü için de aynı. "Bilmem."

"Belki de burayı unutmuşlardır."

"Hayır," diyor Gözcü. "Sanmam."

Arkasından vuran ay ışığı, Kızsaçı'nın başındaki bir kapüşon gibi görünüyor. "Kazanamayacaklar. Doğayı yenemezler."

"Ama işlerin çok uzun zaman boyunca sarpa sarmasına neden olabilirler."

Yine de böyle bir gecede, orman milyonlarca bölümlük senfonilerini çalmayı sürdürür ve alev alev yanan tombul ay Mimas'ın dallarında kıyılırken, yeşilin memeliler çağını kısacık bir tali yol gibi gösterecek bir planı olduğuna inanmak Nick için bile çok kolay.

"Hişşt," diyor Olivia, Nick sesini çıkarmadığı hâlde. "Ne bu?"

Nick bunu hem biliyor hem de bilmiyor. Yoklayan, nerede olduğunu ilan eden, karanlığı test eden, bu muazzam arı kovanının

içindeki yerini belirleyen, tecelli etmiş bir yaşam daha. Aslında gözlerini açık tutmakta zorlanıyor ve Olivia'nın sorusunun hiyeroglife dönüşmesine engel olamıyor. Karanlığı ehlileştirmenin ya da en ufak bir işe yaramasını sağlamanın bir yolunu bulamadan, bitkin düşmüş durumda. Fakat şunu ayırt edecek kadar uyanık hâlâ: *Kara köpeğe kıçımı ısırtmadan geçen en uzun zaman dilimi bu.*

Uyuyorlar. Artık birbirlerine bağlanmıyorlar. Ama çoğu gece öyle sımsıkı sarılıyorlar ki platformun kenarından düşecek olsalar, yine birlikte düşecekler.

Hava yeniden aydınlandığında, Nick el yapımı takvimine anlamsız bir çizik atıyor. Yıkanıp boşaltım yapıyor, bir şeyler yedikten sonra her zamanki uyanma pozisyonuna geçiyor – birbirlerini görebilmeleri için başını Olivia'nın ayaklarının yanına koyuyor. Yerden yirmi kat yüksekte, açık havada yaşamayı nasıl olup da kabul edebildiği gelip geçiyor aklından. Ama başka ne yapacaktı ki? Hem ağaçların tepesindeki hayatı gördükten sonra kim aşağıda kalabilir? Yaz güneşi gökyüzünde azar azar kayarak yükselirken, resim yapıyor. İşlerin nasıl olabileceğini, bembeyaz boş bir alandaki birkaç siyah işaretin dünyayı nasıl değiştirebileceğini görmeye başlıyor.

Olivia muşambayı kaldırıp platformun kenarında oturmuş, dalgalanarak uzayıp giden ormana bakıyor. Orta mesafedeki kel kalmış alanlar gitgide yaklaşmakta. Ona sürekli güvence veren bedensiz sesleri duymaya çalışıyor. Her gün gelmiyorlar. O da kendi defterini alıp sekoya tohumundan daha küçük, minik minik şiirler yazıyor.

Nick, Olivia'nın muşambada biriken suyla ve süngerle silinmesini izliyor. "Annenle baban nerede olduğunu biliyor mu? Ya... bir şey olursa?"

Olivia çırılçıplak ve titreyerek dönüp doğrusal olmayan dinamiklerle ilgili bir şey sorulmuş gibi alnını kırıştırıyor. "Iowa'dan ayrıldığımdan beri konuşmadık."

Güneş yedi derece battıktan sonra, temizlenmiş ve yeniden giyinmiş hâlde ekliyor: "Olmayacak."

"Ne olmayacak?"

"Bir şey olmayacak. Bu hikâyenin iyi sonla biteceğine dair garanti verildi bana." Kızsaçı daha o gün havadan iki kilo karbon emmiş, orta yaşlarının sonlarına doğru bile kitlesine katmış olan Mimas'ı okşuyor.

Sonu gelmeyen saatleri uyku tulumlarının içinde okuyarak geçiriyorlar. Önceki işgalcilerin hamak kütüphanede bıraktığı bütün kitapları okuyorlar. Kalın cildi dip dibe duran karınlarının üzerinde tutarak Shakespeare okuyorlar. Bütün rolleri karşılıklı oynayarak, her öğleden sonra bir oyun okuyorlar. *Bir Yaz Gecesi Rüyası. Kral Lear. Macbeth.* Biri üç, öbürü yüz yirmi üç yıl önce yayımlanmış iki harika roman okuyorlar. Eski kitabın sonuna yaklaştıklarında, Olivia sesini kontrol etmekte zorlanıyor.

"Bu insanları sevdin mi?" Nick kendini hikâyelere kaptırmış. Olacakları umursuyor. Ama Olivia – üzgün.

"Sevmek mi? Ah. Bilmem. Olabilir. Ama bunların hepsi bir ayakkabı kutusunun içinde hapis ve bundan haberleri bile yok. Hepsini sarsıp, *Kahretsin, kendinizden başka bir şeyle de ilgilenin artık! Biraz etrafınıza bakın!* diye bağırmak istiyorum. Ama bakamıyorlar, Nick. Hayata dair her şey görüş alanlarının dışında."

Kızsaçı'nın yüzü seğiriyor ve bir kez daha gözleri kızarıyor. İnsanların, roman karakterlerinin körlüğü bile onu ağlatıyor.

Gizli Orman'ı bir kez daha okuyorlar. Porsuk ağacı gibi: İkinci bakışta daha fazla şeyi açığa vuruyor. Bir dalın ne zaman dal olması gerektiğini nasıl anladığını okuyorlar. Köklerin suyu, sızdırmaz boruların içindeki suları bile nasıl bulduğunu. Bir meşenin rekabetten kaçınan beş yüz milyon kök ucuna sahip olabileceğini. Taç utangaçlığı olan yaprakların komşu ağaçların yapraklarıyla aralarında nasıl boşluk bıraktığını. Ağaçların renkleri nasıl gördüğünü. Yeraltında ve üstünde, nasıl vahşi bir el sanatları menkul değerler piyasası olduğunu. Diğer yaşam türleriyle ağaçlar arasındaki karmaşık, sınırlı sorumlu ortaklıkları. Tohumları yüzlerce kilometre boyunca uçuran ustalıklı tasarımları. Yayıl-

mak için ağaçlardan on milyonlarca yıl daha genç, her şeyden bihaber şeyler yoluyla gerçekleştirilen numaraları. Bedava yemek yediğini sanan hayvanlara verilen rüşvetleri.

Karnak'taki kabartmalarda, üç bin beş yüz yıl önce köye mür ağacı getirip dikmek için yapılan seferlerin anlatıldığını okuyorlar. Göç eden ağaçları okuyorlar. Geçmişi hatırlayan ve geleceği öngören ağaçları. Meyve ve yemiş verme zamanlarını muazzam korolar hâlinde uyum içinde ayarlayan ağaçları. Yalnızca kendi yavrularının büyüyebilmesi için toprağı bombalayan ağaçları. Böceklerden oluşan hava kuvvetlerini yardıma çağırarak paçayı kurtaran ağaçları. Gövdelerinde küçük mezraları içinde barındıracak kadar büyük oyukları olan ağaçları. Alt yüzlerinde tüyler olan yaprakları. Rüzgârı çözen, incelmiş yaprak saplarını. Ölü tarihten bir sütunun çevresindeki, her bir yeni tabakası mevsimin cömertliği oranında kalınlaşan yaşam çemberlerini.

"Hissedebiliyor musun?" diye soruyor Olivia bir akşam erken
342 saatte, batıdaki gökyüzünün kargaşası altında. Nick onun ne demek istediğini, Olivia'nın başka bir şey demesine gerek kalmadan anlıyor. Amaçsızca düşüncelere dalarak, dirsek dirseğe, diz dize, birlikte o kadar çok zaman geçirmiş durumdalar ki artık, onun aklını okuyabiliyor.

Üzerinden kalkıp yok olduğunu hissedebiliyor musun? Sürekli parazit yapan o sabit dalganın? Her yanını sardığını bile anlamayacağın kadar yaygın olan o kafa karışıklığının? İnsani mutlaklığın? Gözünün önünde olanlara karşı körleşmene neden olan o şey – artık yok. Hissedebiliyor – *Nick de* hissediyor. Ağaç, muazzam bir fener gibi. İkisi de, Mimas'ın hâlâ tepelerinde yükselen onlarca metrelik dallarının arasından süzülen benek benek güneş ışığıyla çalışan bir şeye dönüşmekte.

"Hadi zirveye çıkalım," diyor Olivia. Nick karşı çıkmaya fırsat bulamadan, yıldırımla biçilmiş bir kulenin tepesine tünemiş, bacaklarını yere kadar inen o boruya sarıp kollarını havaya açmış vaziyette gökyüzünü eleyen bir gargoyl'a bakarken buluyor kendini.

***

Nick bir gece yemyeşil bir rüyaya dalmışken, Mimas'ı savuran bir sarsıntıyla platformun ucuna kadar yuvarlanıyor. Hemen kolunu uzatıp ince bir dala tutunuyor. Sımsıkı tutarak yirmi kat aşağı bakıyor. Olivia arkasından bir çığlık atıyor. Nick platformun ortasına kadar sürünürken daha sert bir esinti muşambaya çarparak yapıyı olduğu gibi kaldırıp hoplatıyor. Rüzgâr havada sıvılaşıyor ve iğneyaprakların arasından üzerlerine dolu yağmaya başlıyor. Nick muazzam bir çatırtı duyarak yukarı bakıyor. Tepesindeki, on metre yukarıdaki, bacağından daha kalın bir dal koparak ağır çekim aşağı düşerken başka dalları da kırıyor.

Azgın rüzgârlar Olivia'yı Mimas'ın gövdesine çarparak sağlama yapıyor. Olivia can havliyle platforma yapışıyor. Ağaç metrelerce yan yattıktan sonra bir de aksi tarafa yan yatıyor. Nick dünyanın en yüksek metronomundaki kaydırmalı ağırlık gibi ileri geri sallanıyor. Öleceğinden adı kadar emin. Çenesinden ayak parmaklarına kadar kasılmış, vücudunda kalan son güçle hayata sarılmış durumda. Bir bıraksa, toprak her şeyi çözecek.

Dolunun içinden bir haykırış duyuyor. Olivia. "*Karşı. Koyma. Karşı koyma!*"

Bu sözlerin yarattığı tokat etkisiyle, Nick yeniden düşünebilmeye başlıyor. Olivia haklı: Kasılmış hâldeyken, üç dakika bile dayanamayacak.

"*Gevşe. Bırak kendini!*"

Olivia'nın gözlerini, o çılgın seladon yeşilini görüyor. Olivia fırtına ona vız gelirmiş gibi, o sert çarpmalarla birlikte gidip geliyor, eğilip bükülüyor. Nick birkaç saniye içinde, cidden öyle olduğunu görüyor. Fırtınalar sekoyalara vız gelir. Bu ağacın tepesinde bunun gibi binlerce, on binlerce fırtına esmiş ve Mimas'ın tek yaptığı kendini teslim etmek olmuş.

Bin yıl boyunca esen ölümcül fırtınalarda ağacın da yaptığı gibi, kendini o şiddete teslim ediyor. Yüz seksen milyon yıldır bütün *sempervirens*'lerin yaptığı gibi. Evet, bu ağacın tepesi asırlar önce bir fırtınada gitmiş. Evet, bu şiddetteki fırtınalar, bu boyuttaki ağaçları devirebilir. Ama bu gece değil. Mümkün de-

ğil. Bu gece, bu fırtınada, bir sekoyanın tepesi de her yer kadar güvenli. Eğil ve bırak kendini.

Doluyla yüklü rüzgârı delip geçen bir kahkaha duyuyor. Nick de bir kahkaha atıyor. Haykırışları delice bir gülme krizine dönüşüyor. Dünyadaki bütün savaş çığlıkları ve vahşi haykırışlar şükretmeye dönüşünceye dek, birlikte feryat figan gülüşüyorlar. Nick'in kasılmış yumruklarının pes etmek üzere olduğu an çoktan geçmişken, fırtınaya karşı avaz avaz şakıyorlar.

Ertesi sabah geç saatte, Mimas'ın dibinde üç orman işçisi beliriyor. "Siz iyi misiniz? Dün gece fırtınada çok ağaç devrildi. Koca ağaçlar devriliverdi. Merak ettik."

İnanılmaz bir şey ama videoyu polis çekiyor. Bir yıl önce olsa, polisin imha edeceği sarsak, bulanık bir kanıt olurdu. Ama kanunsuzların taktikleri değişiyor. Polisin de onlara karşı yeni şeyler denemesi gerekli. Kayda geçip değerlendirilmesi, geliştirilmesi gereken yöntemler.

Kamera kalabalığa çevriliyor. Parlak şirket tabelasının ötesinde sokağa yayılmış insanlar var. Ladin ve köknarlarla çevrili bir dağ oteline benzeyen şirket merkezini kuşatmışlar. Becerikli bir kameraman bile bunu Amerika'daki demokrasiden, insanların barışçıl gösteri yapma hakkından başka bir şey gibi gösteremez. Kalabalık özel mülk sınırının oldukça uzağında durmuş şarkılar söyleyerek bez pankartlarının sallıyor: YASADIŞI KESİMLERE SON. HALKA AİT ARAZİLERDEKİ KATLİAMLAR BİTSİN. Ama kareye girip çıkan polisler de var. Yayan ve atlı polisler. Zırhlı personel taşıyıcıya benzeyen araçların arkalarında oturan adamlar.

Mimi başını hayretle iki yana sallıyor. "Bu şehirde bu kadar çok aynasız olduğunu bilmezdim." Douggie çarpık bacaklarıyla ya-

nında topallıyor. "Bunu yapmamız gerekmiyor, biliyorsun. Yerimize seve seve geçecek en az beş-on kişi bulunur."

Doug ansızın dönüp Mimi'ye bakınca sendelemesine ramak kalıyor. "*Ne* diyorsun sen?" Gururla alıp getirdiği dürülü gazeteyle kıçına vurulmuş bir golden retriever gibi görünüyor. "Dur biraz." Şaşkın bir tavırla Mimi'nin omzuna dokunuyor. "Korkuyor musun yoksa, Meem? İstemediğin hiçbir şeyi yapmak zorunda–"

Mimi'nin böyle bir iyiliğe tahammülü yok. "Hayır. Yalnızca bu kez kahramanlık yapma diyorum."

"*Geçen* sefer de kahramanlık yapmadım ki. Benim oğlanı eriteceklerini nereden bilecektim?"

Kot pantolonunu kesip rüzgâra savurdukları gün, Mimi de görmüş. Oğlanın havada çırpına çırpına kimyasallarla yakıldığını. Douggie o günden sonra sık sık yeniden göstermek istemiş: O mucizevi iyileşmeyi – yeniden diriliş de denebilecek o mucizeyi. Ama Mimi'nin elinde değil. Adam kardeşlerinden ve yeğenlerinden sonra belki de hayatta en sevdiği insan. İçi dışı onun kadar bir olan bir adamın kırk yaşına kadar gelmiş olması Mimi'yi sürekli şaşırtan bir şey. Ona göz kulak olmamak elinde değil. Ama ikisi ayrı dünyaların insanları. Kendilerini adadıkları bu dava –hareket edemeyen masumları savunmak, intihara duyulan sonu gelmez arzudan daha iyi bir şey için savaşmak– tek ortak noktaları.

Protestocuların yeni gizli silahı, siyah ayı denen çelik tüplerin dağıtıldığı malzeme aracına doğru gidiyorlar. "Bu işi mutlaka yapıyoruz, kadın. Ne sanmıştın? Bu benim ilk Mor Kalp'im değil. Sonuncusu da olmayacak. Bir gün hepsini solucan gibi dizeceğim."

"Douggie. Artık yaralanmak yok. Bugün hiç çekemem."

Douglas yan yana dizilmiş bir şey olmasını bekleyen polisleri çenesiyle işaret ediyor. "*Onlara* söyle." Sonra da, güneşten başka anısı olmayan bir yaratık gibi, "Vay canına!" diyor. "Şu insanlara bak hele! *Hareket mi* başlatıyoruz ne?"

Kamera suçun ilk işlenişini –şirket arazisi sınırının geçilişini– yakalayamıyor. Fakat objektif derhal harekete çevriliyor. Barışçıl

gösteri yapanlardan birkaçı yoldan çıkıp çimleri yeni biçilmiş bahçeye girerken, otomatik fokus görüntüyü bir an bulanıklaştırıp odaklanıyor. Protestocular orada durup megafonla yapılan çağrılara yanıt veriyor.

Birleşen! Halk! Yenilmez!
Bozulan! Orman! Tekrar dikilmez!

Araziye girenlerin yanına yaklaşan iki memur geri çekilmelerini söylüyor. Sesleri boğuk ama yeterince kibar çıkmış. Fakat ağır ağır ilerleyen grup çok geçmeden kaynayan bir balık sürüsüne dönüşüyor. İnsanlar yuhalayarak meydan okumaya başlıyor – tam da polisin kaçınmak isteyeceği türden bir durum. Beyaz saçlı, kamburu çıkmış bir kadın, "Onlar bizim mülkümüze saygı gösterdiğinde, biz de onlarınkine gösteririz," diye bağırıyor.

Kamera keskin bir hareketle sola kayarak çimenliğe dalan dokuz kişilik bir grubu yakalıyor. İlk atışmanın polisi oyalayarak binanın girişinden uzaklaştırmak için başarıyla gerçekleştirilmiş bir taktik olduğu anlaşılıyor. Kestirmeden dümdüz gidenlerde doksan santim uzunluğunda, kol girecek kalınlıkta, kavisli, ince çelik tüpler var.

Derken görüntü kesiliyor. İç mekâna geçiş yapıyor. Aktivistler giriş salonundaki bir sütunun etrafında halka hâlinde birbirine zincirlenmiş. Meraklı çalışanlar koridorlardan giriş salonuna doluyor. Kameramanın arkasından gelen polisler durumu kontrol altına almaya çalışıyor.

Protestocular en hızlı şekilde konuşlanmanın tatbikatını yapmış. Fakat gerçek lobide, etrafta dört dönen çalışanlar ve peşlerinde polis varken, hiçbir şey tatbikattaki gibi olmuyor. Mimi'yle Douglas o itiş kakış içinde ayrı düşüyor. Sonunda çemberde karşı karşıya kalıyorlar. Kenetlenmek için üç saniyeleri var. Douglas sol kolunu siyah ayıya sokup bileğine takılı karabinayı çelik tüpün ortasına sabitlenmiş çelik çubuğa takıyor. Yoldaşları da aynı şeyi yapıyor. Birkaç saniye içinde elmaslı

testereden başka bir şeyin kesemeyeceği dokuz düğümlü sağlam bir çember oluşturuyorlar.

Kalın bir sütunun etrafında bağdaş kurup çember hâlinde oturuyorlar. Douglas yan yatıyor ama yine de Mimi'yi göremiyor. "Meem," diye bağırınca, dünyadaki bütün iyiliklerle özdeşleştirdiği o yuvarlak kahverengi surat uzanıp ona bakarak sırıtıyor. Douggie tam başparmağını kaldıracakken, o parmağın çelik tüpün içinde olduğunu hatırlıyor.

Uzun bir kamera hareketiyle herkesin yüzü yakın plan görünüyor. Ön dişleri ayrık, çalı misali uzun saçlarını sımsıkı atkuyruğu yapmış, uzun boylu, hantal bir adam marş söylemeye başlıyor. *Bir gün geleceek. Bir gün geleceek.* Önce alaycı gülüşmeler oluyor. Ama üçüncü mısrada grubun geri kalanı da ona katılıyor. Beş polis göstericileri çekiştirmeye başlıyor ama kolayca ayırmaları mümkün değil. Üniformalı bir adam ekrandan okur gibi konuşuyor: "Ben Şerif Sanders. Burada bulunmanız ceza kanunu, madde..." Çemberden gelen bağırtılar adamın sesini bastırıyor. Şerif susup bir kez gözlerini kapadıktan sonra devam ediyor. "Burası özel mülktür. Sizlere Oregon eyaleti adına dağılmanızı emrediyorum. Olaysız şekilde dağılmadığınız takdirde yasadışı toplantı ve cürüm niyetiyle izinsiz özel mülke girmekle suçlanacaksınız. Tutuklanmaya direnmeniz durumunda ceza hukuku, madde–"

Ayrık dişli, hantal adam bağırarak şerifin sesini bastırıyor. "Esas bizim yanımızda olmanız gerekir."

Şerif irkiliyor. Görüntüye girmeyen biri, "Hepiniz suçlusunuz. Tek istediğiniz her şeye sıçıp sıvamak!" diye bağırıyor.

Çemberdekiler tekrar şarkıya başlıyor. Çemberin etrafındaki polislerin sayısı artıyor. Şerif tekrar öne çıkıyor. İlkokul öğretmenleri gibi yavaş, net ve yüksek sesle konuşuyor. "O tüplerin içinde... nasıl bir mekanizma varsa, hemen çözüp ellerinizi çıkarın. Beş dakika içinde çıkarmazsanız, zorla yaptırmak için biber gazı sıkmaktan çekinmeyeceğiz."

Çemberdekilerden biri, "Yapamazsınız," diye bağırıyor. Kamera siyah saçlarını kısacık ve küt kestirmiş, yuvarlak yüzlü,

ufak tefek, Asyalı bir kadına çevriliyor. Görüntüden çıkan şerif, "Tabii ki yapabiliriz. Ve yapacağız," diyor. Çemberdekiler bağırıp çağırıyor. Kamera nereye döneceğini şaşırıyor. Yuvarlak yüzlü kadının şöyle dediği duyuluyor: "Kamu personelinin tehlikede olmadıkları sürece biber gazı kullanmaları, Birleşik Devletler yasalarınca yasaklanmıştır. Şu hâlimize baksanıza. Hareket bile edemiyoruz!"

Şerif saatine bakıyor. "Üç dakika."

Herkes bir ağızdan konuşmaya başlıyor. Kamera lobideki karmaşayı aldıktan sonra korku dolu yüzlerin yakın plan çekimine geçiyor. Bir itiş kakış yaşanıyor; çemberdekilerden genç bir adam arkadan böbreğinin üstüne tekmeyi yiyor. Kamera dönerek ayrık dişli adamı çekmeye başlıyor. Adamın atkuyruğu ileri geri sallanıyor. "Kadının astımı var, lan. Ne bu? Astımlı insana biber gazı sıkamazsınız. Öldüreceksiniz, lan."

Görüntünün dışında kalan biri, "Şerifin dediğini yapın," diye sesleniyor.

Ayrık dişli adam boynu kırılmış gibi başını sallıyor. "Yap, Mimi. Çıkar, gitsin. *Yap hadi.*"

Kır saçlı kadın da onunla aynı anda bağırıyor. "Hep birlikte sonuna kadar direneceğimize söz verdik."

Şerif sesleniyor: "Kanunları çiğniyor ve kamu huzurunu bozuyorsunuz. Lütfen bu binayı terk edin. Altmış saniyeniz var."

Altmış saniye de aynı karmaşa içine geçiyor. "Sizden bir kez daha ellerinizi o tüplerin içinden çıkarıp burayı olaysız bir şekilde terk etmenizi istiyorum."

"Ben bu ülkeyi korurken vurulduğu için Hava Kuvvetleri Haçı almış biriyim."

"Dağılmanız emrini beş dakika önce verdim. Bunun sonuçlarına dair uyarı aldınız ve kabul ettiniz."

"Kabul etmiyorum!"

"Ellerinizi o metal borulardan çıkarmanızı sağlamak için birazdan biber gazı ve başka kimyasal maddeler kullanacağız. Siz ellerinizi çözünceye kadar bu kimyasalları kullanmayı sürdüre-

ceğiz. Şu anda dağılmayı ve bu işlemi durdurmayı kabul ediyor musunuz?"

Douglas bir sağa bir sola yatıyor. Mimi'yi göremiyor. Aralarında sütun var ve çemberdekiler çıldırmış vaziyette. Adını haykırınca, Mimi uzanıp korkmuş gözlerini gözlerine dikiyor. Douglas'ın bağırarak söyledikleri gürültüde kayboluyor. Ufacık bir sonsuzluk boyunca gözleri kenetleniyor. Douglas o daracık kanala söyleyemediği onlarca sözü sığdırıyor. *Bunu yapmak zorunda değilsin. Benim için bu şirketin katledebileceği bütün ormanlardan daha değerlisin sen.*

Mimi'nin bakışıysa hep birlikte, yutulması zor demir bir leblebiye dönüşen, daha çok mesajla yüklü: *Douglas. Douglas. Ne yapar bunlar?*

Şerifin ayaklarına en yakın olandan başlıyorlar: Saç uçlarını sarıya boyatmış, geçen yılın en moda güneş gözlüğünü takmış, kırklı yaşlarda, kilolu bir kadından. Memurun teki bir elinde kâğıt bardak, ötekinde kulak çubuğuyla kadının arkasından yaklaşıyor. Şerifin sesi sakin. "Direnmeyin. Ağzınızdan çıkacak her tehdit polise saldırı olarak nitelendirilecektir ve bu ağır suçtur."

"Elimiz kolumuz bağlı! Elimiz kolumuz bağlı!"

Kâğıt bardakla kulak çubuğunu taşıyan polisin yanına bir memur daha geliyor. Adam eğilip tek eliyle kadını tuttuktan sonra ötekiyle başını geriye yatırıyor. Kadın, "Ben Jefferson Orta Okulu'nda biyoloji öğretmeniyim," diye yumurtlayıveriyor. "Yirmi yılımı çocuklara bunları öğretmek için–"

Görüntüye girmeyen biri, "Şimdi de sen dersini alacaksın!" diye bağırıyor.

Şerif, "Kollarınızı borulardan çıkarın," diyor.

Öğretmen nefesini tutuyor. Bağrışmalar oluyor. Polis kulak çubuğunu kadının sağ gözüne götürüyor. Sol gözüne de biraz sürebilmek için bayağı bir uğraşıyor. Gözkapaklarına dolan kimyasal kadının geriye yatırılmış yüzünden aşağı süzülüyor. Kadın-

dan hayvani iniltiler çıkıyor. İniltiler gitgide yükselerek çığlıklara dönüşüyor. "*Kesin şunu! Derhal!*" diye bağırıyor biri.

"Gözleriniz için suyumuz var. Kendinizi çözerseniz, verebiliriz. Birbirinizden ayrılacak mısınız?" Yardım eden memur kadının başını tekrar geriye yatırıyor ve diğeri çubuğu gözleriyle burnuna sürüyor. "Kendinizi çözerseniz, yüzünüzü yıkamanız için soğuk su verilecek."

Biri, "Kadını öldüreceksiniz. Hemen doktor lazım," diye haykırıyor.

Kulak çubuğunu tutan polis, yardımcısına doğru bir el hareketi yapıyor. "Bundan sonra Mace sprey kullanacağız. Daha kötü yapar."

Kadının çığlıkları cılızlaşarak sızlanmaya dönüşüyor. Kendini çözemeyecek kadar büyük bir acı içinde. Elleri çözmesi gereken karabinaları bulamıyor. Ekmek ve şarap dağıtan iki papaz yardımcısına benzeyen polisler saat yönünde giderek yandaki kişiye geçiyor: Doğa âşığından çok ağaç kesecek birine benzeyen, otuz-
350 lu yaşlarının başlarında, kaslı bir adama. Adam başını önünde tutup gözlerini sımsıkı kapıyor.

"Bayım? Kendinizi çözecek misiniz?"

Adamın geniş, güçlü omuzları öne doğru kıvrılıyor ama siyah ayılar yüzünden kolları iki yana doğru açık. Yardım eden polis adamın başını zorla arkaya yatırıyor. Güç dengesi polisten yana ve üçüncü bir memurun da yardıma gelmesiyle, adamın boynu çok geçmeden bükülüyor. Gözlerini açtırmak o kadar kolay olmuyor. O koca kafayı sabit tutarak çubuğu gözkapaklarının birleştiği yerlere sürüyorlar. Konsantre biber her yere yayılıyor. Birazcığı burnundan içeri kaçınca, adam nefes alamamaya başlıyor. Kamera hızla lobide dolaşıyor. Dış pencereye yaklaşıp çimenlerin üstünde durmuş, içeride neler olduğundan habersiz, şarkılar söyleyen bir grup protestocuyu çekiyor. Adamın boğulma sesleri arasında bir polisin sesi duyuluyor. "Kendinizi çözecek misiniz? Bayım? Bayım. Beni duyuyor musunuz? Kendinizi çözmeyi kabul ediyor musunuz?"

"Sizde vicdan yok mu?" diye bağırıyor biri.

Başka biri, "Spreyi kullanın. Sıkın hepsinin gözlerine," diye ciyaklıyor.

"Buna işkence derler. Burası Amerika!"

Kameranın başı dönüyor. Sarhoş olmuş gibi sallanıyor.

Aynasızlar sütunun arkasında kaybolurken, Douglas makineli tüfek gibi konuşmaya başlıyor. "Onun astımı var. Biber gazı sıkamazsınız, abi. Tanrı aşkına, kadını öldüreceksiniz."

Siyah ayıların verdiği acıya rağmen iyice sağa yatıyor. Memurların Mimi'nin iki yanında durduğunu, üniformalı adamın arkadan eğilip başına âşığı gibi sarıldığını görüyor. Üç herif birden Mimi'nin gözlerine tecavüz ediyor. Şerif, "Hanımefendi," diyor, "kollarınızı çözüp gidebilirsiniz. Acı çekmek zorunda değilsiniz." Mimi'nin yanındaki kadın öğürüyor.

Douglas, Mimi'nin adını haykırıyor. Pamuklu çubuğu tutan memur tek eliyle boynuna bastırıyor. "Bayan? Kendinizi çözecek misiniz?"

"Lütfen canımı yakmayın. Acımasını istemiyorum."

"Öyleyse kollarınızı çözün."

Douglas neredeyse yere kadar yatıyor. *"Bırakın onu!"* Mimi'nin gözleri gözlerine kenetleniyor. Çılgınca parlıyorlar ve burun delikleri tuzağa kapılmış bir tavşanınkiler gibi açılıp kapanıyor. Douglas bir çeşit önseziye benzeyen o bakışa anlam veremiyor. Mimi'nin gözleri şöyle der gibi: *Her ne olursa olsun, yapmayı denediğimi unutma.* Polis o güzel başı arkaya yatırıyor. Mimi'nin gırtlağından gargara yapar gibi bir *arrgh* sesi çıkıyor...

Douglas o anda hatırlıyor. *Kendisi* hareket edebilir. Çok basit: bileklerini siyah ayıların ortalarındaki çubuklara bağlayan karabinaları şöyle bir kurcalayıp serbest kalıyor. *"Çekilin!"* diye uluyarak çabucak ayağa kalkıyor.

Aslında hiçbir şey yavaşlamıyor. Yalnızca Douglas'ın beyni adamların hareket hızından daha hızlı çalışmaya başlıyor. *Polis memuruna saldırmak. Ağır suç. On-on iki yıl arası hapis*, diye düşünebilmek için dünya kadar zamanı oluyor. Daha olduğu yerde sallanmaya fırsat bulamadan, polis kelepçeyi takıp yere yatırarak

kollarıyla bacaklarını ayırıyor. Birinin, *Ağaç*, diye bağıracağı kadar kısa bir sürede.

O gece bir kamera operatörü sarsılmış vaziyette kasedi çoğaltıyor ve kopyayı basına sızdırıyor.

Dennis öğle yemeği için Patricia'nın kulübesine balkabağı çorbası götürüyor. "Patty? Bunu getirmekle iyi mi ettim, bilmem."

Patricia omzuna kafa atıyor. "Bunu söylemek için biraz geç değil mi?"

"Karar uygulanmayacak. Bozuldu bile."

Patricia geri çekilerek ciddileşiyor. "Nasıl yani?"

"Dün gece televizyonda söylediler. Yeni bir mahkeme kararı. Katıldığın davada alınan geçici durdurma kararı Orman
352 Hizmetleri'ni bağlamıyor."

"Bağlamıyor mu?"

"Bir yığın yeni kesim planını onaylamak üzereler. Eyalette herkes çıldırmış durumda. Bir ormancılık şirketinin merkezinde eylem yapılmış. Polis insanların gözüne kimyasal dökmüş."

"*Ne?* Den, bu feci bir şey."

"Videosunu gösterdiler. Bakamadım."

"Emin misin? *Burada mı?*"

"Gözlerimle gördüm."

"Demin bakamadığını söylemiştin."

"*Gördüm* işte."

Dennis'in ses tonu tokat gibi çarpıyor. Kavga ediyorlar – ikisinin de yapmayı bilmediği bir şey bu. Dennis utançla başını eğiyor. Yaramaz köpek; bir daha olmasın. Patricia elini tutuyor. Boş çorba kâselerinin başında oturup tsuga koruluğundaki dar bir açıklığa bakıyorlar. Duruşmada yargıcın sorduğu sorular geliyor Patricia'nın aklına. El değmemiş orman ne işe yarar? Sınırsız refah hakkı bütün ormanları geometrik ispatlara çevirse, ne fark

eder? Esen rüzgârda tsugaların tepelerindeki tüylü sürgünler dalgalanıyor. Ne zarif bir siluet, ne hoş bir ağaç. İnsanlık için, verimlilik adına, resmi kararlarla zora sokulmuş bir ağaç. Kabuğu gri, dalları taze yeşil; sürgünleri kaplayan yassı iğneyaprakları dışarıyı ve uzakları işaret eden. Dinginlik içinde, sessiz sakin, bilge bir yaratılış. Kozalakları, aşağı sarkmış o küçük çıngıraklar, sürekli sessiz kalmaktan hoşnut.

Tam ilginçleşmeye başlamışken, sessizliği bozmanın suçunu Patricia üstleniyor. "*Gözlerine*, ha?"

"Biber gazı. Kulak çubuklarıyla. Yani burada... bu ülkede olamayacak bir şey dersin."

"İnsanlar ne kadar güzel."

Dennis dehşetle Patricia'ya dönüyor. Ama inancını yitirecek bir adam değil ve Patricia'nın bir açıklama yapabileceğini düşünerek bekliyor. Ve, *Evet*, diye düşünüyor Patricia. Bu fikirde ısrarcı. *Evet: Çok güzeller*. Ve yok olmaya mahkûm. Öteden beri onlarla birlikte yaşamayı beceremememesinin nedeni de bu.

"Böyle yürekli olabilmelerinin nedeni umutsuzluk. Bundan daha güzel bir şey olabilir mi?"

"Umutsuz durumda mıyız sence?"

"Den. Bu yıkım nasıl durdurulacak? Yavaşlatılamıyor bile. Tek bildiğimiz büyümek. Daha çok büyümek; daha hızlı büyümek. Geçen seneden daha fazla. Uçurumun kenarına kadar büyüdüğün hâlde büyümeye devam etmek. Başka seçenek yok."

"Anlıyorum."

Dennis'in anlamadığı belli. Ama onu için yalan söylemeye hazır olması Patricia'nın yüreğini burkuyor. Büyük canlılardan oluşan o yüce, sarsak piramitlerin, güneş sistemini yerinden oynatan o dev, seri tekmeyle şimdiden, ağır çekim çökmeye başladığını – bunu anlatabilir ona. Muazzam hava ve su döngülerinin bozulduğunu. Yaşam Ağacı'nın bir kez daha devrileceğini; omurgasızların, dayanıklı toprak örtüsünün, bakterilerin üzerine düşerek kütüğe dönüşeceğini; eğer insan... Eğer insan.

İnsanlar ateş hattının karşısına diziliyor. Burada, iş işten geçti

denebilecek, ta güneydeki yıkımın yanında bu yılki kaybın solda sıfır kaldığı bu ülkede bile... insanlar hırpalanıyor, kötü muamele görüyor. Gözlerine pamuklu çubuklarla biber sürülüyor ve onun –her gün milyarlarca yaprağın yerine konayamayacak şekilde yok olduğunu bilen birinin– elinden hiçbir şey gelmiyor.

"Sence ben barışçıl biri miyim?"

"Ah, Den. Neredeyse bitkiler kadar barışçılsın!"

"Kendimi çok kötü hissediyorum. O aynasızları gebertmek istiyorum."

Patricia dalgalanan tsugaların ritmine uygun olarak Dennis'in elini sıkıyor. "İnsanlar. Çok acı."

Dennis eve dönerken bulaşıkları pikabına koyuyorlar. Patricia aracın kapısında Den'in kolunu tutuyor.

"Ben zengin bir kadınım, değil mi?"

"Aklındaki oysa, başkanlığa aday olacak kadar da zengin de-
354 ğilsin."

Patricia bu espriye biraz sertçe gülüp gereğinden çabuk ciddileşiveriyor. "Doğayı olduğu gibi korumayı beceremiyoruz. Artık bunun hep böyle olacağını görebiliyorum." Dennis ona bakarak bekliyor. Patricia şöyle düşünüyor: *Türün geri kalanı da bakıp beklemekte onun kadar iyi olsaydı, şimdiye kadar kurtulmuş olabilirdik.* "Tohum bankası kurmak istiyorum. Biz icaplarına bakmaya başladığımızdan beri dünyadaki ağaç sayısı yarı yarıya azaldı."

"Bizim yüzümüzden mi?"

"Her on yılda bir, dünya ormanlarının yüzde biri. Her yıl Connecticut'tan daha büyük bir alan."

Dikkatle dinleyen hiç kimse buna şaşmazmış gibi, başını sallıyor Dennis.

"Ben gittiğimde, var olan türlerin üçte biri ya da yarısı kaybolmuş olabilir."

Bu söz Dennis'in aklını karıştırıyor. Patricia bir yere mi gidiyor yani?

"Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz on binlerce ağaç. Henüz

sınıflandıramadığımız türler. Kütüphaneyi, sanat müzesini, eczaneleri, bütün kayıtları aynı anda yakmak gibi bir şey."

"Nuh'un Gemisi'nden yapmak istiyorsun."

Bu söz Patricia'yı gülümsetse de, omuz silkiyor. Varsın, öyle olsun. "Aynen öyle."

"Ve o gemiye..." Dennis bunun ne kadar tuhaf bir fikir olduğunu fark ediyor. Yüz milyonlarca yıllık ıvır zıvırın depolanacağı bir depo. Eli pikabın kapısında, gözünü sedirlerden birinin tepesindeki bir şeye dikiyor. "Ne yapacaksın... onlarla? O şeyler ne zamana kadar...?"

"Bilmiyorum, Den. Ama tohumlar binlerce yıl atıl kalabilir."

Akşam vakti, denize bakan bir tepenin yamacında buluşuyorlar. Baba, oğul. Bayağı zaman olmuş. Bu yepyeni yerde birlikte geçirecekleri bir saatin ardından, bu süre daha da uzayacak.

Neelay-ji. Sen misin?

Pita. İşte buradayız. İşe yaradı!

İhtiyar dilenci mavi tenli tanrının yanına gidip elini sallıyor. Tanrı kıpırdamadan duruyor. *Ses çok kötü, Neelay.*

Seni duyabiliyorum, baba. Merak etme. Yalnızca ikimiz varız.

İnanamıyorum. Harika!

Daha bu ne ki. Bekle de gör.

Mavi tanrı yürümeye çalışırken sendeliyor. *Şu kostümüne bak! Benim şu hâlime bak!*

Seni güldürmek için, Pita.

Yan yana, sarsak adımlarla, okyanusun dövdüğü uçurumların yanından yürüyorlar. Babanın uzakta, Minnessota'daki kliniğe yatışından beri böyle bir yürüyüş mümkün olmamış. Zaten çocuğun küçüklüğünden beri böyle birlikte çıkıp yan yana, adımlarının ritmiyle yarışan sözcüklerle sohbet ederek yürümemişler.

Ne kadar büyükmüş, Neelay.

Dahası da var. Çok daha fazlası.

Ya bu detaylar? Bunları nasıl becerdin?

Pita, bu daha başlangıç, inan bana.

Mavi tanrı sendeleyerek uçurumun kenarına kadar gidiyor. *Tanrım. Şuraya bak. Dalgalar!*

Aşağıdaki sahile dökülen bir şelalenin tepesindeler. Kıyıya vuran dalgaların oyduğu kayalar kumların üzerinde, peri masallarından çıkma kaleler gibi. Altlarında parıldayan gelgit havuzları.

Neelay. Çok güzel olmuş. Her şeyi görmek istiyorum! Bir süre sahili takip ettikten sonra denizden uzaklaşmaya başlıyorlar. *Şu anda neredeyiz? Burası neresi?*

Hepsi hayal ürünü, Pita.

Evet ama tanıdık.

Güzel.

Babası oğlanın annesine sonradan anlatacak. Olduğu yerden alınıp bebekliğini yaşayan bir dünyanın, insanlığın doğuşundan önceki hâline nasıl bırakıldığını. Puslu hava ve eğimli, tropikal gün ışığı aklını karıştırıyor. Gözlerini kısarak fazlasıyla gür bitki örtüsüne bakıyor. Şimdiye dek bitkilere fazla dikkat etmemiş. Ömrü boyunca haklarında bir şeyler öğrenecek zamanı olmamış. Artık hiç olmayacak.

Tepeleri güneşe karşı açılarak boğumlu dev şemsiyelere dönüşen ağaçların olduğu bir patikadan yürüyorlar. *Nedir bunlar, Neelay? Kendi bilimkurgun mu?* Oğlunun üst üste dizilmiş ucuz dergileri çocukluğundaki yatağının altında toz toplamaya devam ediyormuş gibi konuşuyor.

Hayır, Pita. Dünya. Ejder kanı ağaçları.

Bunlar gerçek mi? Dünyamızda böyle ağaçlar mı var?

Dilenci gülümseyerek etrafı gösteriyor. *Her şey gerçek yaşamdan alıntı!*

Mavi tanrı anlamaya başlıyor: Bu denizlerdeki balıklar, havadaki kuşlar, bu yapay dünyadaki bütün sürüngenler gelecekte sığınılacak bir yerin kabataslak başlangıcı, yok olmaya mahkûm gerçek dünyadan kurtarılmış şeyler. Şapkalı dev mantarlardan birinin yanına yaklaşıyor. *Oyuncular burada neler yapabilecek?*

Sözcükler dilencinin ağzından kendiliğinden dökülüyor. *Sen neler yapılmasını isterdin, baba?*

Ah, Neelay. Hatırlıyorum. Güzel cevap.

Dilenci ne kadar büyük bir kum havuzunda olduklarını anlatıyor. İnsanın burada şifalı otlar toplayabileceğini, avlanabileceğini, ekin ekebileceğini, ağaç kesimi yapıp döşemelik tahta üretebileceğini, derin madenler kazıp mineral ve cevher çıkarabileceğini, pazarlık ve ticaret yapabileceğini, kulübeler ve belediye binaları ve katedraller ve dünya harikaları inşa edebileceğini...

Yine yürümeye başlıyorlar. İklim daha verimli bir şeye dönüşüyor. Çalıların içinde av aranan büyük hayvanlar. Havada dönüp duran kuş sürüleri. *İnsanlar ne zaman gelmeye başlayacak?*

Gelecek ayın sonunda.

Anladım. Çok kalmamış!

Sen de göreceksin, baba.

Evet, tabii ki, Neelay. Başımı nasıl sallıyordum? Mavi tanrı başını sallamayı öğreniyor. Öğrenecek öyle çok şey var ki. *Sonra ne olacak?*

Herkes buraya akın edecek. Şimdiden beş yüz bin kişi kaydoldu. Ayda yirmi dolara. Sayıyı birkaç milyona çıkarmayı planlıyoruz.

Acemi Vişnu sendeleyerek patikayı tırmanıyor. Şimdi aşmaları gereken dağlar var. Sarmaşıklarla kaplı kanyonlar. Tanrı şöyle bir durup hayran hayran çevreye bakınıyor. Sonra orman yolundan inmeye başlıyor.

Yalnızca çeyrek asır geçti, baba. "Merhaba Dünya" programını yazışımızın üstünden. Ve eğri hâlâ dimdik yükseliyor.

Aralarında üç bin kilometre mesafe varken, işlemcinin –mavi tenli tanrının kurulmasına yardım ettiği işlemcinin soyundan gelen bir işlemcinin– saati birkaç trilyon kez dönerken, baba oğul birlikte ilerideki dağlara ve geleceğe doğru bakıyorlar. Canlandırılmış dileklerle dolu bu diyar sınırsız genişleyecek. Yaşamın ötesinde, daha zengin, daha vahşi, daha şaşırtıcı bir yaşamla dolacak. Harita, yerine geçtiği şey kadar dopdolu bir şeye dönüşecek. Buna rağmen insanlar yine aç ve yalnız olacak.

Muhteşem zirvelerde yürüyorlar. Çok aşağıda, geniş, yaşlı bir ırmak yeşilin her tonuyla dolu yoğun bir ormanda kıvrıla kıv-

rıla akıyor. Mavi tanrı durup bakıyor. Ömür boyu vatan hasreti çekmiş. Bu özlem onu Gucarat'taki bir köyden Altın Eyalet'e sürüklemiş. İşi ve ailesi dışında bir ülkesi olmamış hiç. Hayatı boyunca şöyle düşünmüş: *Bir tek ben varım.* Şimdi yılan gibi kıvrılan o ırmağa bakıyor. Milyonlar buraya gelmek için her ay kira verecek. Ve o gitmiş olacak.

Şimdi neredeyiz, Neelay-ji?

Öyle bir şey yok, baba. Hepsi yepyeni yerler.

Evet. Hayır. Anlıyorum. Ama bu bitkilerle hayvanlar. Afrika'dan Asya'ya falan mı geldik?

Benimle gel. Bir şey göstereceğim. Dilenci dönemeçli bir yolda önden yürüyerek sıklaşan bir ormana iniyor. Hepsi birbirine benzeyen dolambaçlı patikalardan bir labirente giriyorlar. Çalıların içindeki yaratıklar oraya buraya kaçışıyor.

Nim ağaçları, Neelay. Sihir gibi!

Dur. Dahası da var.

Orman sıklaştıkça, patika daralıyor. Eğreltiotlarının ve sarmaşıkların üzerinde şekiller belirip kayboluyor. Derken baba bu muazzam simülasyonun yaprakları arasındaki gizli şeyi görüyor: Tek bir banyan ağacının altında kalmış bir tapınak harabesi.

Ah, prensim benim. Cidden iyi iş başarmışsın.

Tek başıma değil. Yüzlerce insanla birlikte. Hatta binlerce. İsimlerini bile bilmediğim. Senin de katkın var, baba. Çalışmalarınla... Dilenci dönüyor. Eliyle o tarihi taşlar boyunca kıvrılarak ilerleyen, içlerine süzülerek suyu yudumlayabilecekleri çatlaklar arayan kökleri gösteriyor. Boğumlu serçeparmağının ucunu havaya kaldırıyor. *Görüyorsun ya, pita? Hepsi şu kadarcık bir tohumdan...*

Vişnu sormak istiyor: *Gözlerimden nasıl yaş akıtıyorum?* Onun yerine, *Teşekkür ederim, Neelay,* diyor. *Artık gitmeliyim.*

Tamam, baba. Görüşürüz. Zararsız bir yalan bu. Dilenci bu dünyada bir kıtanın yarısını yürüyerek aşmış olabilir. Ama öbür dünyada uçağa binemeyecek kadar güçsüz ve bitkin. Sarp sıradağları yalınayak aşan mavi tanrıysa: Yukarıdaki dünyada onun vücudu da sahte yazılımlar ve sözdizimi hatalarıyla öyle delik deşik ki bu dünyanın açılış gününe kadar hayatta kalamayacak.

Mavi tanrının kukla bedeni sallanıyor ve avuçları birleşiyor. *Bu yürüyüş için çok teşekkür ederim, sevgili Neelay. Yakında yuvamıza kavuşacağız.*

Ray Brinkman'ın beynindeki aydınlanmadan baraj patlamasına kadar geçen süre on üç saniye.

Yatak odasındaki televizyon bangır bangır akşam haberlerini bildiriyor. İsrail güçleri Filistinlilerin zeytinliklerini biçiyor. Ray yorganın altında uzaktan kumandayı sıkarak sesi düşüncelerini bastıracak seviyeye getiriyor. Dorothy banyoda, yatmaya hazırlanıyor. Gece ritüelinin gürültüleri art arda duyuluyor: Saç kurutmanın ardından elektrikli diş fırçası ve seramik lavaboya akan suyun sesi. Herhalde bir zamanlar kurt ulumalarının ya da bir dalgıç kuşu ötüşünün söylediği gibi, bütün sesler ona *gece* olduğunu söylüyor. Bu hayvanların seslenişleri gibi, bu sesler de yakında kaybolacak.

Dorothy'nin işi bitmek bilmiyor – ve ne için? Bu geceki faciadan sonra... Bu hazırlıkların bazılarını sabah yapsa, daha anlamlı olmaz mıydı? Uyumak için tertemiz ve gecenin getirebileceği her şeye hazırlıklı olacak ama gece günün yaşattığından daha feci bir kâbus yaşatamaz ki.

Hiçbir şey Ray'e anlamlı gelmiyor. Bu akşamın ardından, Dorothy'nin on iki yıldır paylaştıkları yatağa bir kez daha yatacak olmasını aklı havsalası almıyor. Fakat koridorun ilerisindeki, bir zamanlar, yıllar önce çocuk odası yapmayı hayal ettiği odada yatması daha da imkânsız. Ray o yatağı parçalayacak. Oymalı meşe yatak başını parçalayıp ateşe atacak. Haber sunucusu şöyle diyor: "Öte yandan, Kanadalı çocukların güvenliği için okul bahçelerindeki ağaçların kesimi ülke çapında devam ediyor..."

Ray dikkatle ekrana baktığı hâlde tam olarak ne gördüğünü algılayamıyor. Bunlar bir ve üçüncü saniyeler arasında. Hâlâ tutarlı denebilecek bir mantıkla, şöyle düşünüyor: *Şimdiye dek üzerinde anlaşılmış olanla gerçeği birbirine karıştıran mutlu bir adam-*

dım. Hayatta anlamlı bir gelecek olacağından şüphe duymayan bir adam. Artık öyle bir şey yok.

Bunları düşünmesi de çeyrek saniyeden kısa sürüyor. Bir an gözlerini kapıyor ve kendini seçmelerde buluyor. Dorothy ile ilk çıkışları. Cadılar yarını hiç dert etmemesini söylüyor. Orman ayaklanıp kilometreler boyu yürümedikçe, ağaçlar uzaklardaki bir dağın yamacına tırmanmadıkça kılına zarar gelmeyecek. Güvende, bundan böyle güvende çünkü kim yürütebilir ormanı, kimin sözü geçer ağacın toprağa perçinli köklerine?* *Macbeth yaşayacak yücelerde, tabiat yeter demedikçe.* Ama ona başka bir rol verilmiş. Annesinin doğurmadığı, ormanı yürüten adamın rolü.

Ray'in gözkapakları yarım saniyeliğine kapanıyor. O canlı ekranlarda birlikte uyumalarını, amatör tiyatro maceralarının ilk gecesini izliyor. Bütün dünlerimiz, tekrar tekrar. Bebek Lady Macbeth, taş çatlasa yirmi dördünde, yetişkinliğin fuayesinde, tedirgin. Karanlıkta yanına uzanmış, bir telaş yaptığı iş görüş-
360 mesiyle onu soru yağmuruna tutan gergin bir arkadaş: *Annen ve babanla aran nasıl? Hiç ırkçı düşüncelerin oldu mu? Bir mağazadan bir şey çaldın mı hiç?* O zamandan, daha ilk geceden, yaşlılık günlerinde bile birbirlerine nasıl göz kulak olacaklarını görmüş. Birlikte, çok önceden tasarlanmış, zaman içinde anlaşılacak bir plana uyduklarını. Sonsuza kadar. Daima. Ve daima.

Bu kehanet bir kandırmacaymış. Kendini toplayıp hayata devam etmeli. Ama nasıl? Niçin? Haberlerde vahşet dolu görüntüler beliriyor. Ray bir sis perdesinin ardından izliyor: Birbirine zincirlenmiş insanlar, polisin onları ayırmaya çalışması. Banyoda akan suyun sesi kesiliyor. Bunlar altıncı ve yedinci saniyelerde oluyor.

Bütün aidiyetler hırsızlığa dönüşür. Karısı daha bir saat önce böyle demiş: *Bütün bunların geçip gideceğini ve bir gün akıllanacağımı mı düşünüyorsun? Senin kaçık ve de tatlı Dot'una mı dönüşeceğim yani?*

Ray aylardır bildiğini söylemek istemiş. En az bir yıldır. Hâlâ

William Shakespeare, *Macbeth*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Sabahattin Eyüboğlu. –*çn*

orada olduğunu. Hâlâ kocası olduğunu. İstediğin gibi git, gel. Kiminle istersen ol. İstediğini yap. Yanımda kal, yeter.

Hırsızlıktan da kötü. Cinayet. *Beni öldürüyorsun, Ray.*

Ray ona hatırlatmayı denemiş: Aralarında hâlâ yaşanmamış bir şeyler var. Ayrılmamak zorunda olmalarının bir nedeni de bu. Ray'in çoktan gördüğü, bir şey yapmadan geçen aylar boyunca dayanmasını sağlayan bir önsezi. Birlikteliklerinin öteden beri var olan bir amacı var. Birbirlerine aitler.

Kimse kimseye ait olamaz, Ray. Beni özgür bırakmalısın.

Banyoda bir şey oluyor; her şey hiçbir şey gibi. İki saniyelik sessizliğin ardından, Ray dehşete kapılıyor. Her şey anlamsız. Umursanacak hiçbir şey yok. Yine televizyona bakıyor. İnsanların gözlerine yok yere tecavüz ediliyor. Hiçbir işe yaramıyor.

Dokuz ve onuncu saniyelerde, beyni gezici mahkemeye dönüşüyor. İlk kez aylar önce, bir gece kitap okurken, yasal eşi sözüm ona gizlilik içinde orgazmdan orgazma koşarken düşündüğü bir şey geliyor aklına. Birinin telifli kitabından aşırdığı, artık bedelini ödemesi gereken bir fikir. Sahip olunabilecek şeyler ve kimin neye sahip olabileceği, zamanla değişiyor. İnsanoğlu komşuları hakkında tümüyle yanılmış durumda ve bunu görebilen yok. Dünyaya ondan çaldığımız her bir fikir, her *şey* için geri ödeme yapmak zorundayız.

Ekrandaki insanlar çığlıklar atmaya başlıyor. Belki de sararıp solarak düşüşünü izlerken, kendi çıkardığı bir ses bu. Dorothy kapıda, adını haykırıyor. Ray'in dudakları hareket ediyor ama sesi çıkmıyor.

Ben bir tek "kitap" demeyi biliyordum, sen elime bir kitap verdin sanki.

Ray yataktan kayarak çam döşemeli yere düşüyor. Gözleri hızla yaklaşan, girdap misali budak desenleriyle aynı hizada kalıyor. Beyninde bir kopukluk oluyor ve bir zamanlar yuva kadar güvenli olan her şey gereğinden fazla kazılmış bir maden gibi çöküveriyor. Korteksi kanla doluyor ve artık hiçbir şeye sahip değil. Bundan başka, hiçbir şeye.

Mimi pazartesi sabahı saat yedide ofise geldiğinde, köstebek rengi şayak takımıyla masasının yanında duran bir adam var. Bu yabancının kim olduğunu ilk görüşte anlıyor. "Bayan Ma?"

Masasına düzlenmiş hâlde karton kutular dayanmış. Adam bir süredir onu bekliyormuş demek. Görevi ondan erken gelmek ve sorun çıkmamasını sağlamak. Bilgisayarının fişi çoktan çekilmiş, bütün kablolar güzelce sarılarak işlemcinin üzerine konmuş. Dosyalar önceden kaldırılmış, Mimi iki kilometre ötede kahveyle birlikte simit yerken başka yere taşınmış.

"Adım Brendan Smith. Şirketten ayrılışınıza yardımcı olmak için buradayım."

Mimi bunun olacağını günlerdir biliyor. Mülke izinsiz girme suçunu işlediği bütün haberlerde yer almış. Mühendis meslektaş-
362 ları böyle bir hatayı görmezden gelebilir –sonuçta, sayısız tasarım hatasının ceremesini çeken bir türe aidiz– ama aynı zamanda ilerlemeye, özgürlüğe ve refaha karşı mücadele etmekten de suçlu. Bunlar insanoğlunun doğuştan hakkı olan şeyler. Bu yaptığı, onunla aynı meslekten olanların affedebileceği bir şey değil.

Gözlerini kaçırtıncaya kadar profesyonel tahliyecisinin gözlerinin içine bakıyor. "Garreth burayı darmaduman edeceğimi mi zannediyor? Uluslararası seramik kalıplama sırlarını mı çalacakmışım?"

Adam kartonlardan birini kutu hâline getiriyor. "Bunları doldurmak için yirmi dakikamız var. Yalnızca kişisel eşyalar. Almak istediğiniz her şeyi listeye yazacağım ve çıkışınız yapılmadan önce listeyi onaylatacağız."

"Çıkış mı? *Çıkış mı?*" Öfkesi, bu özel koruma şirketinin etkisiz hâle getirmek için para aldığı öfke Mimi'nin boğazında düğümleniyor. Mimi dönüp kapıya doğru gitmeye başlıyor. Köstebek Adam neredeyse zor kullanarak onu durduruyor.

"Siz çıktıktan sonra ofisi kapanmış sayacağız."

Mimi duraksayarak masasına oturuyor. Artık onun masası değil. Beynine biber gazı sıkılmış gibi. Bunu nasıl yaparlar? Nasıl yapabilirler? *Dava açıp ellerindeki her şeyi alacağım.* Ama işi kitabına göre yapmanın bütün hak ve menfaatleri onlardan yana. İnsanoğlu haydut. Hukuk kiralık katil. Meslektaşları kapısının önünden geçerken yaşanan trajediye şöyle bir bakacak kadar yavaşladıktan sonra utanç içinde süzülüp gidiyorlar.

Kitaplarını muhafızının yaptığı kutuya koyuyor. Ardından defterlerini.

"Defter olmaz. Defterler şirket malı."

Mimi zımbayı fırlatmamak için kendini zor tutuyor. Resimlerini muhafızının verdiği kâğıda sarıp kutuya koyuyor. Carmen ve o Kentucky Dağı cinsi binek atı. Amelia ve çocuklar, Tucson'daki yüzme havuzunda. Babası, Yellowstone'daki bir akarsunun içinde dururken. Şanghay'daki dedesiyle babaannesi, en şık giysilerini giymiş, hiç tanışmayacakları Amerikalı kızların fotoğrafını objektife gösterirken.

Bükülmüş çivilerden yapılmış zekâ oyunları. Çerçevelenmiş, komik özlü sözler: *Lafa değil tepkimeye bak. Kimileri bardağın yarısını boş, kimileri yarısı dolu görür; mühendisin gördüğüyse olması gerekenden iki kat büyük bir muhafaza tertibatıdır.*

"İşiniz bitti mi?" diye soruyor kişisel erken emeklilik danışmanı.

Flamalarla kaplı bir valiz. Üzerine şablonla yabancı bir isim yazılmış seyahat sandığı.

"Anahtarlarınız." Mimi başını iki yana sallayarak iş anahtarlarını adama veriyor. Adam anahtarları listeden kontrol ederek kâğıdı Mimi'ye imzalatıyor. "Lütfen beni takip edin." Kutuları adam alıyor. Mimi valizle sandığı. Koridordaki meraklı iş arkadaşları kaçışıyor. Adam kutuları yere bırakıp kapıyı kilitliyor. Mimi kilidin sesini duyduğu anda hatırlıyor.

"Kahretsin. Açın kapıyı."

"Ofis kapatıldı."

"*Aç* dedim."

Adam kapıyı açıyor. Mimi tekrar odaya girip duvarlardan

birine giderek sandalyeye çıkıyor. Aydınlanmanın eşiğindeki arhatları betimleyen bin iki yüz yıllık resmi santim santim sökerek dürüyor. Sonra mihmandarını takip ederek yıllar boyu onu içtenlikle selamlamış ama şimdi kendi yoğun işleriyle meşgul çalışanların arasından geçip dış kapıya kadar yürüyor. Profesyonel yaşamından geriye kalanları taşımak için otoparka gidip gelirken, adam Cennet Bahçesi'nin doğu kapısında durarak insanların, yasak ağacın meyvesini aşıranların tekrar bahçeye dalıp her şeyi çözecek olan öbür meyveyi yemelerini engelleyen melek gibi şirketin kapısında dikiliyor.

Sıçmış durumda olduğunu bilen tek hayvan: *İşte*, deyip duruyor Douggie –vakit gece yarısına yaklaşmışken; her daim göreve hazır milisler ve başka silahlı vatanperverlerle dolu, otoban kenarındaki bir barda bangır bangır çalan marşlaşmış heavy metal parçaları eşliğinde– *esas sorun da bu.*

"Yani, öleceğini bilmek insana nasıl bir fayda sağlayabilir ki? En fazla ne kadar zamanda –güneş birkaç bin kez daha doğup battıktan sonra?– miadını dolduracak bir lağım borusunun etrafına sarılmış, gün geçtikçe çürüyen bir et yığınından ibaret olduğunu bilecek kadar zeki olmak?"

Saten ağacından yapılmış barda yanında oturan filozof kardeşi, "Az kapa şu gaganı," diye cevap veriyor.

"Ama ağaçların bilgi düzeyi bizim ulaşamayacağımız bir seviyede ve uzun bir geçmişe dayalı..."

Uçarak gelen bir yumruk elmacıkkemiğine öyle bir çarpıyor ki Douglas olduğu yere çakılmış gibi kalıyor. Köknar döşemeli yere balıklama düşüp öyle çabuk bayılıyor ki adamın tepesinde durup yaptığı anma konuşmasını duyamıyor. "Kusura bakma. Uyarmıştım."

Douggie kendine geldiğinde, dostu Spinoza çoktan gitmiş. Parmak uçlarını temkinli hareketlerle başına ve yüzüne değdiri-

yor. Eksik bir şey yok ama garip gelen bir lapamsılık var. Yıldızlar ve ışıklar, kara bulutlar ve acı var ama Douggie bundan daha kötüsünü de görmüş bir adam. Kalkarken kaygılı garsonun yardım etmesine izin verdikten sonra hemen kadının elinden kurtuluyor. "Kimse göründüğü gibi değil." Bu kez karşı çıkan olmuyor.

Doug barın otoparkındaki aracında oturup plansızca plan yapıyor. Bildiği kadarıyla, yardım ve teselli için dünyayı kurtarma işindeki ortağından, kasvetli Pavlicekizm'den daha büyük bir amaç için ona katılmış kadından başka gidecek kimsesi yok. Onu alıp hayatına bir anlam kazandırmayı bilen tek kişi o. Bu saatte çat kapı Mimi'ye giderek sınırları zorlamış olacak. Geceleri ona gitmesini açıkça yasaklamış değil ama sevinçten havaya uçacağını da sanmıyor. Yine de bu pisliği, yüzünü nasıl halledeceğini en iyi o bilir.

Bir seferinde, sonradan anlaşıldığına göre ormancılık şirketlerinin bile fazla ilgilenmediği bir yerdeki yolda, bitmek bilmeyen sıkıcı saatler boyunca birbirlerine zincirlenmişken, Mimi ona gençlik aşklarını anlatmış. Hem de iki cinsle birden yaşadığı. Bu itirafın üstüne bir de tüy gelse, Douglas yere serilebilirmiş. Douglas için Mimi'nin kiminle birlikte olduğu fark etmiyor. Dünyanın devamı hepsi de çılgınca bir deney olan sayısız türe bağlı. Tek isteği günün birinde Mimi'nin onu güvenilir sırdaşı, uşağı falan olarak gizli mabedine kabul etmesi. Mimi'nin ve Mimi'nin hayatını o dönem için anlamlandıran kişi her kimse onun, Doug'ın onlara bakmasına –dünyanın kötülüğüne karşı bir muhafız olarak koruyup gözetmesine– izin vermeleri, tek dileği.

Anahtarı kontağa zar zor sokuyor. Büyük ihtimalle ağır iş makineleri kullanacak durumda değil. Ama yanağı fena durumda ve gözünün yanından bir şey sızıyor. Cidden de gidebileceği başka bir yer yok. Otoparktan dikkatle çıkıp yeniden vadi yoluna girerek şehre, sevgiye doğru gitmeye başlıyor.

Barın önündeki emniyet şeridine çekmiş kamyonu görmüyor. Arkasından asfalta çıktığını fark etmiyor. Bembeyaz iki göz dikiz aynasını doldurunca ya ve o canavar arka tamponuna çarpıncaya kadar bir şey fark etmiyor. Sarsılarak öne fırlayan pikabın arka-

sı savruluyor. Kamyon arkadan yaklaşıp bir kez daha geçiriyor. Douggie frene basamıyor, düşünemiyor bile. Yol yokuş aşağı gitmeye başlıyor. Doug gazı köklüyor ama kamyon peşini bırakmıyor. Tepenin dibinde, bir hemzemin geçidin üzerinden kayarak geçip hopluyor.

Bir dörtyol ağzı ona doğru süzülüyor. Kontrollü bir dönüş yapabileceği hızın iki katı hızdayken, direksiyonu aniden sağa kırıyor. Pikabın arkası ağır çekim slalomda saat yönünde 270 derece, neredeyse tam arkaya dönüyor. Araç durduğunda kavşakta, yola dik açıyla kalmışken, boş tomruk kamyonu otobandan gürültüyle, hızla gelip geçiyor ve şoför kornaya uzun uzun basarak ona veda ediyor.

Douglas ödü kopmuş vaziyette kavşakta kalakalıyor. Bu saldırı polisin yaptığı her şeyden daha beter sarsıyor onu. Uçağının düşmesinden de beter. O olay Tanrı'nın her zamanki gibi rulet oynaması. Buysa planlı programlı davranan bir kaçık.

Douglas kavşaktan geçip uzun yoldan şehre gidiyor. İki beyaz ışığın her an yeniden belirmesini beklediği yere, dikiz aynasına bakmadan duramıyor. Ama Mimi'nin apartmanına kadar kazasız belasız gidiyor. Evde ışık hâlâ açık. Kapıyı açan Mimi'nin sarhoş olduğu belli. Arkasındaki salon darmadağın. Yerde açılmış uzun bir resim var.

Mimi sallanarak, "Ne oldu?" derken dili dolaşıyor.

Douggie hayretle kendi yüzüne dokunuyor. Olanları tamamen unutmuş. Mimi cevap vermesini beklemeden onu içeri çekiyor. Ağaçlar sonunda ikisini yuvaya bu şekilde döndürüyor.

Adam Appich sağ ayağını olmayan bir oyuğa koyup bir adım yukarı çıkıyor. İpteki ilmeği kaydırıp sol ayağıyla bir adım daha çıkıyor. Şimdiye kadar havada kaç adım attığını unutmaya çabalıyor. İçinden şöyle diyor: *Eskiden hep ağaçlara tırmanırdım.* Ama Adam ağaca tırmanmıyor. İki yanını aynı anda göreme-

yeceği kadar kalın bir ağaçtan sarkmış, kalem kalınlığında bir iple, havaya tırmanıyor. Ağacın neredeyse yarım metre kalınlığındaki kabuğunda elinden daha derin yarıklar var. Tepesindeki uzun, kahverengi yol bulutlarda kayboluyor. İp dönmeye başlıyor.

Ta yukarıdan gelen bir ses, "Bekle. Karşı koyma," diyor.

"Yapamayacağım."

"Yapabilirsin. *Yapacaksın*, efendim."

Adam'ın boğazı mide asidi ve dehşetle doluyor. Aşılması imkânsız mesafeyi santim santim daraltıyor. Tepeye yaklaştığında, yukarı bakmaya cesaret edebiliyor. Ne duyduğu ne de inandığı cesaret verici sözler söyleyen, ağaçta yaşayan iki yaratık. Sağlam bir yere ulaştığında, hâlâ nefes alıyor. İyi değil ama nefes alabiliyor.

"Gördün mü?" Kadının yüzündeki ışıltı, tırmanırken bir ara ölmüş olabileceğini düşündürüyor. Genç adam –teni pütür pütür, Eski Ahit sakallı– bir bardak su veriyor. Adam içiyor. Düzeleceğine inanması biraz zaman alıyor. Altındaki platform rüzgârda hafif yan yatıyor. Ağaçta yaşayan çift bir yerlere gidip gelerek yabanmersini ikram ediyor.

"İyiyim." Ardından: "Bunu beş dakika önce söylesem daha inandırıcı olacaktı galiba."

Kızsaçı denen kadın vertigosuna iyi geleceğini iddia ettiği çayı bulmak için bir dalın üzerinden seğirterek eğreti kilere çıkıyor. Bir yere bağlı değil. Yirmi kat yükseklikte yalınayak. Adam yüzünü iğneyaprak dolgulu yastığa gömüyor.

Kendini hazır hissettiğinde, Adam aşağı bakıyor. Aşağıda yama işi yorgan gibi uzayıp giden bir orman var. Kılavuz Loki tarafından gizlice getirilirken, bu katliama yakından şahit olmuş. Fakat kuş bakışı manzara daha da beter. Bölgedeki en uzun süreli, en azimli ağaç işgali –yanlış yönlendirilmiş idealizm üstüne yaptığı çalışma için mükemmel iki deneğin gerçekleştirdiği işgal– kesimlerden geriye kalan en büyük şey. Kel alanlarda, ergenlik dönemindeki bir çocuğun tıraş olurken kesemediği sakallar misali, benek benek ağaç grupları var. Dört bir yanda taze kü-

tükler, mucur ve kesimden sonra yakılmış alanlar, üzerine talaş atılmış atıklar, uğraşılamayacak kadar dik koyaklarda bırakılmış tek tük ağaçlar. Bir de işgalcilerin adıyla hitap ettiği dev ağacı çevreleyen bir grup sık ağaç.

Gözcü denen adam belirli noktaları işaret ediyor. "Gevşeyen yüzey toprağı şu taraftan olduğu gibi Eel'a kayıyor. Ta okyanusa kadar bütün balıkları öldürüyor. Hatırlaması zor ama on ay önce buraya geldiğimizde her yer göz alabildiğine yemyeşildi. İşleri ancak bu kadar yavaşlatabildik."

Adam klinik psikolog değil ve Kayıp Sahil boyunca 250 aktivistle yaptığı görüşmelerin ardından tanılar konusunda çekimser biri olup çıkmış. Ama bu Gözcü ya ağır depresyonda ya da gerçekçiliği yeniden keşfetmiş biri.

Uzaklardan ani bir ses patlaması, ağır iş makinelerinin eşekarısı misali vızıltıları duyulunca, Gözcü uzanıp bakıyor. "İşte." Sekiz yüz metre kadar ötede, eriyip giden ormanın içinde zikzaklar çizen, muz salyangozundan daha da sapsarı bir şey.

"Neymiş o?" diye soruyor Kızsaçı.

"Halatlı tomruk taşıyıcı. İki tane Caterpillar kıskaçlı taşıyıcı. Yarına kadar bütün yollar kapanmış olabilir." Adam'a bakıyor. "Ne soracaksan sorup bu gece dönsen, iyi edersin."

"Ya da bize katıl," diyor Kızsaçı. "Misafir odasını sana veririz."

Adam cevap veremiyor. Başı hâlâ çatlayacak gibi. Nefes aldıkça midesi bulanıyor. Tek istediği Santa Cruz'a dönüp anketlerindeki verileri analiz etmek ve katı istatistiklerden su götürür sonuçlar çıkarmak.

"Başımızın üstünde yerin var," diyor kadın. "Sonuçta biz de birkaç günlüğüne gönüllü olmuştuk ama neredeyse bir yıl geçti, hâlâ buradayız."

Gözcü gülümsüyor. "Muir'ın çok güzel bir sözü vardır. 'Yalnızca yürüyüşe çıkmıştım...'"

Adam'ın midesindeki her şey havadan, altmış metre yüksekten yere yağıyor.

Denekler gözlerini anket kâğıtlarına ve Adam'ın verdiği kurşunkalemlere dikmiş, platformda oturuyor. Ellerinde kahverengi ve yeşil lekeler, tırnak içlerinde kabuklaşmış ölü örtü tozları var. Sekoya gibi ekşi ve küflü bir koku yayıyorlar. Anketçi ikisinden daha yukarıda, sallanıp duran manzaralı hamakta oturmuş. Yüzlerini inceleyerek o güne kadar görüştüğü birçok aktivistte gördüğü, ruhun kurtarılması gerektiği inancının yarattığı paranoyadan izler arıyor. Adam – açık görüşlü ama kaderci. Kadın – onun kadar hırpalanan birinin olamayacağı kadar kendine hâkim.

Kızsaçı, "Bunlar doktora araştırman için mi?" diye soruyor.

"Evet."

"Hipotezin nedir?"

Adam bu görüşmeleri o kadar uzun zamandır yapıyor ki sözcük yabancı geliyor. "Söyleyeceğim herhangi bir şey cevaplarınızı etkileyebilir."

"Bazı insanlar hakkında bir teorin var, değil mi?"

"Hayır. Henüz teori yok. Yalnızca veri topluyorum."

Gözcü gevrek gevrek, tek bir kahkaha atıyor. "Ama o iş öyle yürümez ki."

"Hangi iş?"

"Bilimsel yöntem. Önce bir teorin olmadan veri toplayamazsın."

"Söylemiştim. Çevreci aktivistlerin kişilik profillerini inceliyorum."

"Patolojik inançlılık?" diye soruyor Gözcü.

"Alakası yok. Ben yalnızca... bazı insanlar hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorum. İnançları..."

"Bitkiler de birey midir?"

Adam güler gülmez yaptığına pişman oluyor. Yükseklik yüzünden. "Evet."

"Umduğun şey bütün puanları toplayıp çıkararak ve bir çeşit regresyon analizi yaparak–"

Kadın ortağının ayak bileğini parmağıyla dürtüyor. Gözcü'nün derhal sessizleşirkenki tavrı Adam'ın ankette sezdir-

meden sormayı denediği iki soruyu cevaplıyor. Diğer soru yerden altmış metre yüksekte, birbirlerinin yanında nasıl sıçtıkları.

Kızsaçı'nın gülüşü Adam'ın kendini sahtekâr gibi hissetmesine neden oluyor. Kadın ondan birkaç yaş genç ama net olabilmekte on yıllarca ileride. "İncelediğin şey çoğunluk için tek gerçek başka insanlarken, bazı insanların doğayı daha çok önemsemesine neden olan şeyin ne olduğu. Aslında en önemli şeyin insan olduğunu düşünenleri incelemelisin."

Gözcü gülüyor. "Patolojik demişken."

Tepelerindeki güneş, bir an için, duruyor. Derken batıya, onu bekleyen okyanusa doğru biraz daha yavaşça alçalmaya devam ediyor. Öğle vakti bütün manzarayı yaldızla ve sulu boya renkleriyle kaplıyor. California, Amerika'nın cenneti. Tarih öncesi ormandan kalan bu son kutsal emanetler, yeryüzünde eşi benzeri olmayan bir âlem. Adam sonraki sayfalara bakmamalarını söylediği hâlde Kızsaçı anket kitapçığının sayfalarını çeviriyor.
370 Üçüncü sayfada safça bir şey görüp başını iki yana sallıyor. "Bunlardan önemli bir şey çıkaramazsın. Bizi tanımak istiyorsan, konuşmamız gerekir."

"Ama..." Adam hamak yüzünden kendini deniz tutmuş gibi hissediyor. Tek bakabildiği yer, altında kalan beş metrekarelik doğa parçası. "Şöyle bir sorun var–"

"Onun verilere ihtiyacı var. Basit niceliklere." Gözcü eliyle güneyi, ilerlemenin testere gıcırtılı şarkısının geldiği yeri gösteriyor. "Şu analojiyi tamamla: Anketler karmaşık kişilikler için neyse, halatlı tomruk taşıyıcıları da..."

Kadın oturduğu yerden öyle bir fırlıyor ki Adam platformdan düşüvereceğini zannediyor. Kadın bir yana, Gözcü arkaya yatınca denge sağlanmış oluyor. Böyle bir karışık çiftler manevrası yaptıklarının ikisi de farkında bile değil. Kızsaçı, Adam'a dönüyor. İkarus gibi atlamasını bekliyor. "Aktüerya bilimcisi olarak diplomayı almama üç kredi saati kalmıştı. Aktüerya biliminin ne olduğunu bilir misin?"

"Bu... tuzaklı soru mu?"

"Bütün bir insan yaşamının yerine cari değerini koyma bilimidir."

Adam nefesini bırakıyor. "Lütfen oturabilir misin?"

"Hiç rüzgâr yok ki! Ama peki. Bir soru sormama izin verirsen."

"Tamam. Ama lütfen..."

"Gözümüze bakarak öğrenemeyeceğin, anket yaparak öğrenebileceğin şey nedir?"

"Benim öğrenmek istediğim..." Söylerse anket işe yaramayacak. Verecekleri cevapları geçersiz kılan ipuçları vermiş olacak. Ama bin yaşındaki bu fasulye sırığının tepesindeyken, nedense artık umurunda değil. Konuşmak istiyor ve bu bir süredir hiç istemediği bir şey. "Grup sadakatinin mantığın önüne geçtiğini gösteren çok fazla çalışma var."

Atmosferin daha çok havadan oluştuğunun bilim tarafından kanıtlandığını söylemiş gibi, Kızsaçı ve Gözcü bakışarak sırıtıyorlar.

"Gerçekliği insanlar *yaratır*. Hidroelektrik santralleri. Deniz altından geçen tüneller. Süpersonik taşıtlar. Buna karşı durmak çok zor."

Gözcü yorgun argın gülümsüyor. "Gerçekliği biz yaratmıyoruz. Bizim tek yaptığımız, gerçeklerden kaçmak. Şimdiye kadar öyleydi. Doğanın sermayesinden yiyip bunun maliyetini gizliyoruz. Ama bunun bir bedeli de var ve o bedeli ödeyemeyeceğiz."

Adam gülümsemekle başını sallamak arasında kalıyor. Tek bildiği bu insanların –üzerinde anlaşılmış gerçekliğe karşı bağışıklığı olan bu küçücük azınlığın– anlamak istediği bir sırrı gizlediği.

Kızsaçı bir laboratuvardaki çift yönlü aynadan bakar gibi Adam'ı inceliyor. "Bir şey daha sorabilir miyim?"

"İstediğini sorabilirsin."

"Basit bir soru. Sence ne kadar zamanımız kaldı?"

Adam anlamıyor. Gözcü'ye bakıyor ama adam da cevabını bekler gibi. "Bilmem."

"Dürüst ol. Sence her şeyi yerle bir etmemize ne kadar kaldı?"

Söylediği şey Adam'ı utandırıyor. Üniversite yurtlarında sorulacak bir şey bu. Cumartesi geceleri geç vakit, barlarda. Kontrolün elinden alınmasına izin verdiği ortada ve bunların hiçbiri –özel araziye izinsiz girmek, tırmanış, bu belirsiz sohbet– fazladan iki veriye değmez. Başını çevirip yağmalanmış sekoyalara doğru bakıyor. "Cidden. Hiç bilmiyorum."

"İnsanlar kaynakları dünyanın yenileme hızından daha çabuk mu tüketiyor sence?"

Hesaplanması o kadar imkânsız bir şey ki bu, soru anlamsız geliyor. Derken Adam'ın içindeki minik bir pim yerinden oynuyor ve gözleri ansızın açılmış gibi oluyor. "Evet."

"Teşekkürler!" Kızsaçı azman öğrencisinden memnun. Adam da ona sırıtıyor. Kızsaçı'nın başı öne düşünce kaşları ışıldıyor. "Peki bu oran artıyor mu yoksa azalıyor mu dersin?"

Adam grafikleri görmüş. Görmeyen yok ki. Alevler daha yeni başlamış durumda.

"Çok basit," diyor Kızsaçı. "Çok aşikâr. Sonlu bir sistem içindeki üstel büyüme çöküşe neden olur. Ama insanlar bunu görmüyor. Yani *insanların hakimiyeti iflas etmiş durumda*." Kızsaçı'nın Adam'a diktiği gözlerinde ilgi ve acıma arası bir şeyler var. Adam'ın tek istediği oturdukları beşiğin sallanmayı kesmesi. "Ev yanıyor mu yani?"

Bir omuz silkiş. Yana bükülen dudaklar. "Evet."

"Herkes yangını mutlu mesut izlerken, sen tutmuş, *Söndürün şunu*, diye haykıran bir avuç insanı incelemek istiyorsun."

Bir dakika önce bu kadın Adam'ın gözlemsel araştırmasının deneğiyken, şimdi ona içini açmak istiyor. "Bunun bir adı var. Seyirci etkisi deniyor. Bir zamanlar öğretmenimin ölmesine seyirci kalmıştım çünkü amfideki kimse ayağa bile kalkmamıştı. Grup büyüdükçe..."

"...*Yangın var*, diye bağırmak zorlaşıyor mu?"

"Çünkü gerçek bir sorun olduğunda birileri mutlaka–"

"–zaten birçok insan çoktan–"

"–altı milyar daha varken–"

"Altı mı? Sen ona yedi de. Birkaç yıl sonra on beş. Yakında gezegenin net üretiminin üçte ikisini yiyor olacağız. Ağaç talebi biz doğduğumuzdan bu yana üç katına çıktı."

"Duvarla burun burunayken frene basamazsın."

"Kendi gözlerini oymak daha kolay."

Uzaktan gelen homurtu bir kez daha patlıyor, sessizliğin içinde duyulur oluyor. Yaptığı çalışma Adam'a baştan sona vakit kaybı gibi gelmeye başlıyor. Esas yapması gereken hayal edilemeyecek düzeydeki, görse bile hiçbir seyircinin tanıyamayacağı bir hastalığı incelemek.

Sessizliği Kızsaçı bozuyor. "Yalnız değiliz. Bize ulaşmaya çalışan başkaları da var. Onları *duyabiliyorum*."

Adam'ın ensesinden beline kadar bütün tüyler kalkıyor. Vücudu oldukça kıllı. Ama bu evrim içinde kaybolmuş, görünmez bir işaret. "Kimleri?"

"Bilmiyorum. Ağaçları. Yaşam enerjisini."

"Konuşuyorlar mı yani? Seslerini mi duyuyorsun?"

Kızsaçı büyük bir dalı evcil hayvanıymış gibi okşuyor. "Seslerini değil. Daha çok kafamın içinde bir Yunan korosu varmış gibi." Akşam yemeğine kalmasını söylemiş gibi sakin bir ifadeyle Adam'a bakıyor. "Öldüm ben. Yatağımda yatarken elektrik çarptı. Kalbim durdu. Sonra geri döndüm ve onları duymaya başladım."

Adam akıl sağlığı kontrolü için Gözcü'ye dönüyor. Ama sakallı peygamber kaşlarını kaldırmakla yetiniyor.

Kızsaçı parmağının ucuyla tık tık ankete vuruyor. "Herhalde artık cevabını almışsındır? Dünyayı kurtarmak isteyenlerin psikolojisi hakkında?"

Gözcü, kızın omzuna dokunuyor. "Hangisi daha çılgınca – bitkilerin konuşması mı, insanların dinlemesi mi?"

Adam onu duymuyor. O an uzun zamandır gözünün önünde gizlenen bir şeyi fark etmekle meşgul. Kendi kendine konuşur gibi, "Ben de bazen kendi kendime konuşurum," diyor. "Aslında ablamla. Ben küçükken ortadan kaybolmuştu."

"Hah, bu da güzel. O zaman biz seni incelesek?"

Bir gerçek, ait olduğu disiplinin asla bulamayacağı bir gerçek, Adam'ın yanına kıvrılıveriyor. Bilincin kendisi de, yeşil dünyanın düşüncelerine karşı gelen bir çeşit çılgınlık. Adam dengesini sağlamak için ellerini uzatarak yalnızca sallanan incecik bir dala dokunuyor. Aslında ölmesini isteyecek bir yaratık tarafından göz alabildiğine uzanarak gözden kaybolan bir yüzeyin bu kadar yükseğinde tutuluyor. Beyni dönüyor. Ağaç onda uyuşturucu etkisi yaratıyor. Sarmaşık kalınlığındaki bir ipte hızla döndüğünü hissediyor yine. Can havliyle yapılacak son bir kişilik okuması onu hâlâ kurtarabilirmiş gibi, gözlerini kadının yüzüne dikiyor. "Neler...? Ne diyorlar? Ağaçlar?"

Kızsaçı anlatmayı deniyor.

Onlar konuşurken, savaş en yakın drenaja kadar sokuluyor. Devrilen ağaçların çarpma kuvveti, henüz kesilmemiş devlerin arasından düşmeye başladıklarında bile Adam'ın içini paramparça ediyor. Gökdelenlerin yıkılışı gibi, böylesi bir şiddet olacağını tahmin bile edememiş. İğneyapraklar ve ağaç tozları havada bulutlar yaratıyor. "Esas katliam ağaçların devrildiği alanlarda gerçekleşiyor," diyor Kızsaçı. "Ağaçlar devrilirken parçalanmasın diye üzerlerinden buldozerle geçip şeritler açıyorlar. Toprak mahvoluyor."

Aşağıdaki bayırda Adam'ın boyu kadar kalınlıkta bir ağaç çatırdayarak yerle bir oluyor. Düştüğü yerdeki toprak fokurduyor.

Öğleden sonra geç bir saatte, delik deşik ormanda ilerleyerek psikoloğu Humboldt'ın ablukasından bir kez daha geçirmek için tam zamanında gelen Loki'yi uzaktan görüyorlar. Ama sendeleyerek ilerleyişinde misyonun değiştiğini anlatan bir şeyler var. Ağacın dibine kadar gelip seslenerek iple kemeri atmalarını söylüyor.

"Ne oldu ki?" diye soruyor Gözcü.

"Çıkınca anlatırım."

Daracık kuş yuvasında ona da yer açıyorlar. Loki solgun ve nefes nefese ama tırmanış yüzünden değil. "N. Anne ve Moses."

"Yine mi hırpalandılar."

"Öldüler."

Kızsaçı bir çığlık atıyor.

"Ofis bombalandı. Orada Orman Genel Müdürlüğü eyleminin konuşmasını hazırlıyorlardı. Polis stokladıkları patlayıcılar yüzünden olduğunu söylüyor. YSG'yi terörle suçluyorlar."

"Hayır," diyor Kızsaçı. "Hayır. Lütfen doğru olmasın."

Aslında sessizlik olmayan uzun bir sessizlik oluyor. Gözcü konuşuyor. "N. Anne teröristmiş, ha? Ağaca çivi çakmama bile izin vermezdi. 'Kesenler zarar görebilir,' derdi."

Ölenler hakkında hikâyeler anlatılıyor. N. Anne'nin eğitiminden geçişleri. Moses'ın Mimas'a çıkmalarını teklif edişi. Yerden altmış metre yüksekte, bir anma töreni. Adam lisansüstü eğitimde öğrendiği bir şeyi hatırlıyor: Hafıza süregelen bir işbirliğidir.

Yeryüzünde yas tutanların arasına dönmek için sabırsızlanan Loki ağaçtan iniyor. "Yapabileceğimiz bir şey yok. Ama en azından birlikte devam edebiliriz. Sen geliyor musun?" diye soruyor Adam'a.

"İstersen kalabilirsin," diyor Kızsaçı.

Araştırmacı parmağını oynatmaktan korkarak yattığı hamağında sallanıyor. "Karanlığı bir de buradan görmek isterdim."

O gece görülmeye değer, uçsuz bucaksız bir karanlık var. Koklamaya da değer: Yerden kaç kat yüksekte bile, sporlarla çürüyen bitkilerin, her yeri kaplayan yosunların, yaratılan toprağın keskin kokusu. Kızsaçı ocakta beyaz fasulye pişiriyor. Adam'ın alana çıktığından beri yediği en iyi yemek. Artık yeri göremediği için, yükseklik o kadar da rahatsız etmiyor.

Uçan sincaplar yeni geleni teftişe çıkıyor. Karanlığın tepesine tünemiş, hâlinden memnun bir sütun azizi. Gözcü mum ışığında cep defterine çizimler yapıyor. Yaptığı resimleri arada bir Kızsaçı'na gösteriyor. "Ah, evet. Aynı onlar gibi!"

Uzaklardan, dört bir yandan, binlerce şiddette, en tizinden en pesine kadar sesler geliyor. Karanlığa karşı kanat çırpan,

Adam'ın tanıyamadığı bir kuş. Görünmeyen memelilerin sert zılgıtları. O yüksek kulenin gıcırtıları. Bir dalın yere düşüşü. Ardından bir dal daha. Kulağındaki tüylerin üstünde yürüyen bir sinek. Yakasının içinde yankılanan kendi nefesi. Bulutlar köyünde sessizce ritüellerini gerçekleştiren öteki ikisinin gereksiz bir yakınlıktan duyulan nefesleri. Samimiyetin dehşete bu kadar yakın oluşu Adam'ı şaşırtıyor. Kadın mum ışığını sonuna kadar kullanmaya çalışan ressama sımsıkı sarılıyor. Çıplak ve güzel bir omzun bir parçasına ışıltı vuruyor. Her nasılsa kürklü, tüylü gibi görünen bir omuz. Derken dövmeyle yazılmış iki kelime net olarak beliriyor.

Yakınlardan gelen hırlamalara uyanıyorlar. Altlarında ve uzaktaki harap edilmiş ağaç yığınlarının oralarda gezinen adamlar telsizler aracılığıyla işbirliği yapıyor.

"Hey," diye sesleniyor Kızsaçı aşağıya. "Neler oluyor?"

Adamlardan biri yukarı bakıyor. "Basıp gitseniz iyi edersiniz. Bela kapıda!"

"Ne belası?"

Telsizde bir parazit patlıyor. Havada bir gerilim ve uğultu oluyor. Gün ışığı bile titreşmeye başlıyor. Ufuktan bir *kabarcıklanma* sesi yükseliyor. "Olamaz," diyor Gözcü. "Yapamazlar."

Yakındaki tepenin üzerinden bir helikopter geliyor. Önce oyuncak gibi ama bir dakika sonra bütün ağaçtan tamtam sesleri çıkmaya başlıyor. Canavar yan yatıyor. Adam sallanan hamağına yapışıyor. Gözü dönmüş eşekarısı yükselerek saldırırken fısıldadığı küfür bir hava basıncıyla yüzüne geri çarpılıyor.

Rüzgâr, yukarı yönlü taşkın bir hava akımı, ardından ters yönde bir akım ağaca çarpıyor. Sekoyaların tepeleri lastiğe dönüyor, dallar tepedeki yaprakları yarıyor. Gözcü kamerayı almak için ambara tırmanırken, Kızsaçı beyzbol sopası büyüklüğündeki kırık bir dala tutunuyor. Saldırının geldiği yere en yakın dala tırmanıyor. Adam, "Geri çekil!" diye haykırıyor. Helikopterin pervaneleri sesini parçacıklarına ayırıyor.

Kadın yalın ayak, devasa bir şey olduğu hâlde bu tersine tayfunda lastik gibi çırpınan dala kilitleniyor. Helikopter yan yatarak ışıklarını açınca, araçla burun buruna geliyor. Helikopter burnunu yaklaştırıyor; Kızsaçı deliler gibi elindeki dalı sallıyor. Gözcü arkasından yaklaşarak olanları filme alıyor.

Helikopter çok büyük, gövdesi bungalov kadar. Amerika'dan daha yaşlı bir ağacı dosdoğru göğe çekip diklemesine taşıyarak alıp götürecek kadar büyük. Pervane kanatları ağaçtan sarkan kızı çevreleyen havayı köpürtüyor. Fiberglas kabinin içinde, çeneden bağlamalı kasklar ve siperlikler takmış, kulaklıklarına bağlı minik mikrofonlarla uzaktaki kontrol merkeziyle konuşan iki kişi oturuyor.

Adam geriden projeksiyonla gösterilen gişe rekortmeni bir film izler gibi bakakalıyor. Böyle büyük ve kötü niyetli bir şeye hiç bu kadar yaklaşmamış. Herhangi bir insanın, bırakın tasarlamayı, bir araya getirmeye bile gücünün yetmeyeceği milyonlarca parçayı –şaftları, milleri, pervane kanatlarını, plakaları, adını bile bilmediği şeyleri– görüyor. Ama bütün kıtalarda sanayilere hizmet eden bunun gibi binlerce araç olmalı. Yerküredeki birçok orduya ait, zırhlı ya da zırhsız, on binlercesi daha. Dünyanın en çok görülen yırtıcı kuşu.

Dallar koparken hava tozla kaplanıyor. Canavardan etrafa yayılan yanık fosil buharı yanan bir petrol kulesi gibi kokuyor. Pis koku Adam'ı öğürtüyor. Uğultu kulak zarlarını deliyor, bütün düşüncelerini öldürüyor. Kadın çıktığı dalda flama gibi uçuştuktan sonra silahını atıp dayanmaya çalışıyor. Film çeken ortağı da bu yapay fırtınada kamerayı elinden düşürüyor ve kamera altmış metre aşağı düşüp çat diye parçalanıyor. Helikopterden metalik, aşırı yükseltilmiş bir ses geliyor. *Derhal ağaçtan inin.*

Kadın titremeye başlıyor. Uzun süre dayanamayacak. Mimas sarsılıyor. Adam her şeye rağmen aşağı bakıyor. Ağacın dibini düzleyen safra rengi buldozerler. Mimas'ın dibindeki yumrulara kadar uzanan bir alan açan adamlar, testereler ve makineler. Adam ona bakınca, Gözcü altmış metre ötedeki bir sekoyanın

dibinde çalışan başka bir ekibi gösteriyor. Ağacı Mimas'ın yanına devirmeyi planlıyorlar. Kızsaçı bacağını yeniden onu üzerinden atan dala geçiriyor. Helikopterden avaz avaz bir ses geliyor: *Derhal inin!*

Adam haykırarak kollarını sallıyor. O çılgınlığın içinde bağırarak söylediği şeyleri kendi bile duymuyor. "Yeter. Siktirin gidin!" Bu cinayete seyirci kalmayacak.

Helikopter durup yan yatarak biraz uzaklaşıyor: *İniyor musunuz?*

"Evet," diye bağırıyor Adam.

Bu söz Gözcü'yü transtan çıkarıyor. Gözcü o dala yapışmış hıçkırarak ağlayan Kızsaçı'na doğru bakıyor. Sağduyulu davranmaktan başka yol yok. Gözcü başını yana eğiyor ve işgal sona eriyor. Aşağıda, alan açma çalışmasını yöneten formen telsiziyle görünmez ağına bilgi veriyor. Helikopterden bir ses patlaması daha geliyor: *İniş onaylandı. Derhal terk edin.* Uçan araç havada geri geri gidip dönerek uzaklaşıyor. Rüzgârlar diniyor. Sağır eden gürültüden geriye yalnızca huzur ve yenilgi kalıyor.

Emniyet kemeriyle iniyorlar: Dehşet içindeki psikolog, metanetli ressam ve altmış metreyi yüzünde allak bullak bir ifadeyle iple kayarak inen kadın peygamber. Gözaltına alınıp tepenin yaralı bereli yamacından artık Mimas'ın birkaç yüz metre yakınına kadar sokulmuş olan, ağaçların taşındığı yola indiriliyorlar. Çamurun içinde oturup saatlerce polisi bekliyorlar. Ardından haşin polisler, üçünü yan yana, bir ekip otosunun arkasına bindiriyor.

Ağaçların taşındığı yol U yaparak koyaktan aşağı iniyor. Üç mahkûm arkaya dönüp tepenin kel bırakılmış sırtından yukarı, Hıristiyanlığın yarı yaşındaki o dev ağacın siluetine şöyle bir bakıyor. Helikopterin pırpırlarından daha alçak bir sesle söylenen şeyi hiçbiri, Kızsaçı bile duymuyor.

Mahkûmlar alıkonulurken, Patricia Westerford da Küresel Tohum Yatağı Gen Kaynakları Deposu'nu kurmak için dört üniversiteden oluşan bir konsorsiyumla müzakere başlatıyor. Birkaç belgenin dosyaya girmesiyle birlikte, Tohum Yatağı tüzel kişilik kazanıyor.

"Zamanı geldi," diyor Dr. Westerford, iklim kontrolü, yüksek teknoloji ürünü depolar ve eğitimli personel için fon sağlayacak farklı dinleyici gruplarına, "geldi de *geçiyor* bile; biz ölene dek yok olacak on binlerce ağaç türünü korumamız lazım." Böylesi cümlelerin ağzından kolayca döküldüğü bir noktada. İki ay içinde Amazon havzasına yapacağı ilk keşif gezisi için güneye gidecek. O gidene kadar iki bin altı yüz kilometre kare orman daha yok olacak. Döndüğünde, Dennis öğle yemeğini hazır etmiş olacak.

Mahkûmlar uyur gibi yaparken, Neelay Mehta yaratıcılığın doruklarında. Ofisindeki yatağında Sempervirens'in elfleri için *Egemenlik 8*'in doğasına dair bir direktif yayımlıyor:

> *Milyonlarca oyuncunun oyunda kalmasını ne sağlayacak? Burası onlara geri dönecekleri çevrimdışı hayatlardan daha fazlasını vadetmeli... Milyonlarca kullanıcının yaptıkları her şeyle zenginleştirdikleri bir dünya hayal edin. Kaybettiklerinde yüreklerini cız ettirecek bir kültür yaratmalarına yardım edin.*

Ülkenin neredeyse başka bir ucunda, başka bir kadın da kendi hapis cezasını çekmeye başlamak üzere. Kocasının beynindeki kanama onun da yüreğini kanatıyor. Kadın 911'i arıyor. Ilık gecede ambulansa binip onunla birlikte gidiyor. Hastanede bilgilendirilmiş rıza belgesini imzalatıyorlar ama kendini bilgilendirilmiş falan hissetmiyor. İlk operasyonun ardından adamın yanına giriyor. Ray Brinkman'dan geriye kalan şey ayarlanabilir yatağın üstüne serilmiş yatıyor. Kafatasının yarısı alınmış, beyninin üzeri kafa derisiyle kaplanmış. Her yerinden hortumlar çıkıyor. Yüzü dehşet içinde donup kalmış.

Dorothy Cazaly Brinkman'a kocasının ne kadar süre bu durumda kalacağını söyleyebilen yok. Bir hafta. Yarım yüzyıl daha. O ilk gecelerde, acilde tuttuğu nöbetler boyunca aklından binbir türlü şey geçiyor. Korkunç şeyler. Ray biraz düzelinceye kadar kalacak. Sonra da, kendini kurtarmak zorunda.

Daha Ray'in beyni oyulmadan birkaç saat önce ona bağırarak söylediklerini tekrar tekrar duyar gibi oluyor. *Artık bitti, Ray. Bitti. Biz diye bir şey kalmadı. Sana karşı bir sorumluluğum yok. Biz birbirimize ait değiliz, hiçbir zaman da olmadık.*

Kodeste, üst ranzasında kesik kesik uyurken, Adam muazzam sekoyaların fırlatma rampalarında roket gibi patladığını görüyor. Araştırması iyi gitmiş –anket sayesinde aylar boyu bol bol değerli veri toplamış– ama o hiç iyi değil. İnanca ve kanunlara dair, o güne kadar kendilerini uçsuz bucaksız bir ortak aklın arkasında saklamış olan bazı şeyleri görmeye başlamış. Sorgulanmadan hapis yatmak gözlerine iyi gelmiş.

380 "Nasıl bir oyun oynadıklarını anlıyorsundur," diyor Gözcü. "Bizi mahkemeye çıkararak her şeyin duyulmasının bedelini ödemek istemiyorlar. Verebilecekleri kadar zarar verebilmek için hukuk sistemini kullanıyorlar."

"Buna karşı bir yasa...?"

"Var. İhlal ediyorlar. Bizi herhangi bir şeyle suçlamadan en fazla yetmiş iki saat tutabilirler. O süre dün doldu."

Adam birden *radikal* sözcüğünün nereden geldiğini fark ediyor. *Radix. Wrad. Kök.* Bitkinin, gezegenin, beyni.

Nick hücrede geçirdiği dördüncü gece rüyasında Hoel ailesinin kestanesini görüyor. Otuz iki milyon katı hızlandırılmış olarak, ağacın görünmez planının bir kez daha ortaya çıkışını izliyor. İncecik döşeğin üstünde, uykusunda, ağacın zaman aşımlı olarak kalınlaşan kollarını sallayışını hatırlıyor. O kolların nasıl yokladığını, keşfettiğini, ışıkla bir araya gelerek havaya mesajlar yazdığını. Bu rüyada, ağaçlar onlara gülüyor. *Bizi kurtaracak mısınız? Tam insanlara göre.* Gülmeleri bile yıllar sürüyor.

***

Nick rüyayı görürken, orman da –insanların tanımladığı dokuz yüz tür birden– rüya görüyor. Boreal kuşaktan tropiğe kadar, dört milyar hektar – dünyanın esas varoluş şekli. Dünya ormanları rüya görürken, insanlar kamuya ait arazilerden bir eyalet daha kuzeye çıkıyor. Dört ay önce, Deep Creek denen bir yerde kundakçılık sonucu dört bin hektar yanıp kül olmuş – her yıl kasten çıkarılan birçok yangından biri de bu. Yangın Orman Hizmetleri'nin az hasar gören ve ayakta kalan ağaçları satarak kurtarmak üzere harekete geçmesine neden olmuş. Kundakçının kim olduğu anlaşılamamış. Onu bulmak isteyen yok. Ormanın sahiplerinden, ellerinde afişlerle satılmış ağaçların olduğu bölgelerde buluşan birkaç yüz tanesi dışında, bulunmasını isteyen yok. Mimi'nin elindeki pankartta TEK BİR DAL BİLE YANAMAZ yazılı. Douglas'ın pankartında DOĞRU OLMADIĞINI SÖYLE, SMOKEY* yazıyor.

Adam, Nick ve Olivia herhangi bir suçlama yapılmadan yasal süreden iki gün fazla içeride tutuluyor. Onlarca suçlama olasılığıyla tehdit ediliyorlar ama bir gecede bütün suçlamalar düşürülüyor. Kızsaçı salıverildiğinde, erkekler dışarıda onu bekliyor. Onu pencerenin kümes telli camından, elindeki küçük heybede eşyalarını taşıyarak kadınların bölümünden kapıya doğru yürürken görüyorlar. Sonra üstlerine atlayıp ikisini de kucaklıyor. Geri çekilip ateş yeşili gözlerini kısıyor. "Bakmak istiyorum."

Artık Adam'a başkasına aitmiş gibi gelen arabayı alıyorlar. İşçiler gitmiş; kesilecek bir şey kalmamış. Çoktan yeni ağaçlıklara doğru yola çıkmışlar. Yokluğu bir kilometreden anlaşılıyor. Bir zamanlar bütün gün inceleyebileceğiniz yemyeşil dokulardan bir örgünün olduğu yerde, yalnızca mavilik var. Kızsaçı'na kimsenin zarar görmeyeceğine dair söz veren ağaç gitmiş.

İşte, diye düşünüyor Adam. *Şimdi kopacak. Öfkeden deliye dönecek.*

Kızsaçı ağacın dibine gidip elini uzatarak, şaşkınlık ve hay-

---

Orman Hizmetleri'nin çocukları orman yangınları konusunda bilinçlendirmek için hazırladığı çizgi filmlerdeki Smokey Bear karakterine gönderme yapılıyor. "Smokey" aynı zamanda "dumanlı" ve argoda "polis" anlamlarına geliyor. –*çn*

ranlıkla, geriye kalan son kanıta dokunuyor. "Baksanıza! Çotuğu bile boyumu aşıyor."

O muhteşem kesiğin kenarına dokunarak hıçkırıklara boğuluyor. Ona doğru sendeleyen Nick'i yanına yaklaştırmıyor. Adam o korkunç sarsılışlara seyirci kalıyor. En derin insan sevgisinin bile veremeyeceği teselliler var.

"Nereye gideceksiniz?" diye soruyor yumurtasını yiyen Adam, otoban kenarındaki lokantada kahvaltı edilirken.

Kızsaçı camdan dışarı, kaldırım boyunca yan yana dizilmiş California çınarlarına bakıyor. Gözcü onun bakışlarını takip ediyor. *Bu ikisi, parmaklarını havada birbirine geçiriyor. Bir kilise korosu gibi dalgalanarak kabarıyor.*

"Kuzeye gidiyoruz," diyor Kızsaçı. "Oregon'da bir şeyler oluyor."

"Direnen gruplar var," diyor Gözcü. "Her yerde. Orada işe yarayabiliriz."

Adam başını sallıyor. Etnografya buraya kadar. "Bunu... *onlar* mı söyledi? Duyduğun şu... sesler mi?"

Kızsaçı şiddetli, kısa bir kahkaha krizi geçiriyor. "Hayır. Şerif yardımcısı kulaklıklı radyosunu bana ödünç vermişti. Kadın benden hoşlanıyordu galiba. Sen de gelsene."

"Bilmem ki. Araştırmamı bitirmem lazım. Şu tez olayını."

"Orada da çalışırsın. Her yerde incelemek istediğin türden insanlar olacak."

"İdealistler," diyor Gözcü.

Adam bu herifi tam çözemiyor. Ağacın tepesinde ya da o daracık hücrede, alaycılıkla dürüstlük arasında ayrım yapabilme yetisini kaybetmiş. "Yapamam."

"Eh. İyi o zaman. Yapamıyorsan yapamıyorsundur." Kızsaçı kendini onun yerine koyuyor olabilir. Dalga geçiyor da olabilir. "Seninle orada buluşuruz. Yolun düştüğünde."

***

Adam laneti Santa Cruz'a kadar taşıyor. Haftalarca veriler üstünde çalışıyor. Yenilenmiş NEO Kişilik Testi'ndeki 240 soruyu cevaplayanların sayısı yaklaşık iki yüz. Bu kişiler ayrıca insanların doğal kaynaklar üzerindeki haklarına dair düşünceler, birey olmanın kapsamı ve bitki hakları da dahil olmak üzere farklı inançları test eden kendi hazırladığı anketi de doldurmuş. Sonuçları sayısallaştırma işi çok basit. Verileri farklı programlarla analiz ediyor.

Profesör Van Dijk de bir göz atıyor. "Güzel çalışma. Bayağı bir zamanını aldı. Alan çalışmanda ilginç bir şeyler oldu mu?"

Adam yokken libidosuna bir şeyler olmuş. Profesör Van Dijk her zamanki kadar seksi. Ama Adam'a başka bir türe aitmiş gibi geliyor.

"Kodeste beş gün geçirmek ilginç sayılır mı?"

Kadın dalga geçtiğini zannediyor. O da öyle düşünmesine izin veriyor.

Verilerden radikal çevrecilerin mizacına dair bariz eğilimler çıkıyor. Temel değerler, bir kimlik hissi. NEO testinin ölçtüğü otuz kişilik özelliğinden yalnızca dördünün sonuçları, kayda değer bir kesinlikle, bir kişinin şuna inanıp inanmayacağını öngörür gibi: *İnsanlar için faydalı olsun ya da olmasın, ormanlar korunmayı hak ederler*. Testi kendine de uygulamak istiyor ama artık işe yaramayacak.

Adam bilgisayar laboratuvarında geçen on saatin ardından dairesine döndüğünde, televizyonu açıyor. Petrol savaşları ve yobaz şiddeti. Tek istediği bu olsa da, uyumayı düşünmek için çok erken. Hâlâ yerden onlarca kat yüksekte, olmayan bir ağaç tarafından havada tutulmaya, o yüksek kulenin gıcırtılarını duymaya ve isimlerini bilmeyi çok istediği kuşların ötüşünü dinlemeye devam ediyor. Egzotik mekânlarda geçen ve birbirleriyle ilişkilerinde sorunlar yaşayan imtiyazlı insanlarla ilgili bir roman okumayı deniyor. Kitabı duvara fırlatıyor. İçinden bir şeyler kopup gitmiş. İnsanın kendini aşırı önemsemesine dair hikâyelere olan ilgisini yitirmiş.

Lisansüstü yapanların sıkça takıldığı bir yere gidip anında arkadaş olduğu yirmi kişiyle birlikte beş bira, doksan altı desibellik patlak müzik ve duvarı kaplayan ekrandan yayınlanan yüz dakikalık sinüs dalgalı basketbol tüketiyor. Eğlencenin kalbinden de dışarı pompalandığında, barın otoparkında toparlanıyor. Kafası araba sürebilecek durumda olduğunu sanacak kadar güzel değil ama eve dönmenin başka yolu yok.

Binadan dışarı neşe taklidi dalgalar pompalanırken bir dizi çok silindirli araba konvoy hâlinde Cabrillo'dan aşağı iniyor. Kadının teki bir sokak lambasının altında kendi kendine, "Seni anlamaya *çalıştığım* için de götümü siksinler," diye bağırıyor. Barın arkasındaki sokağın karşısında yalnızca davetlilerin girebildiği, sabaha kadar sürecek bir partiye girebilmek için bir yerin arka girişinde bekleyenler var ve bu minik izdihamı görerek gaza gelen Adam da birden oraya girmek için can atıyor. Gayet iyi bildiği ama sarhoş olduğu için nasıl isimlendirildiğini hatırlayamadığı, insan doğasına ait başka bir saçmalık. Kendinden beslenen, arkasından atıklar püskürten muazzam bir dalganın gücüyle, yarım blok yürüyor: Baloncuklar, soykırımlar, cihatlar, piramitlerden evcil taşlara kadar bütün çılgınlıklar – kültürün, yeryüzünden onlarca metre yüksekteyken, bir gece apansız uyandığı, umutsuz sanrıları.

Köşe başında, sokak lambasına yaslanıyor. Bir gerçek, uzun zamandır sezdiği ama bir türlü sözcüklere dökemediği bir şey ondan kaçmaya çalışıyor. *İhtiyaç* neredeyse bütünüyle bir refleks, bu mevsimin gereksinimlerini bir sonraki mevsim bit pazarına düşürmeyi görev edinmiş, hayalet misali, demokratik bir komite tarafından yaratılmakta. Sendeleyerek geceyle ve kendi arzularıyla meşgul insanların doldurduğu bir parka giriyor. Havada ıslak mendil, ot ve seks kokusu var. Dört bir yanda açlık ve tek besin tuz.

Sert bir şey başına çarpıp yere düşüyor ve bir-iki metre yuvarlanıyor. Karanlıkta yere çömelip düşen şeyi arıyor. Çimlerin içinde duran fail dümdüz ve yuvarlak yüzüne kusursuz bir X işlenmiş, gizemli, sanayi tipi bir düğme gibi. Büyük bir yıldız

tornavidayla takılıp çıkarılmak üzere tasarlanmış, steampunk bir şeye benziyor: Usta işi, Viktoryen, incelikli bir üretim. Ama ahşap.

Anlatılamayacak kadar tuhaf bir şey. O şeyi neredeyse bir dakika boyunca incelerken, hiçbir şey bilmediğini bir kez daha öğreniyor. Kendi türü dışında bir şey bildiği yok. Başını kaldırıp o gizemli şeyin düştüğü yere, söğüt misali bir ökaliptüse bakıyor. Kalın ağaç kendi türüne has striptizine başlamış. Kahverengi, ince kabuk parçaları ağacın dibine yığılarak geriye müstehcen denebilecek beyazlıkta bir gövde bırakmış.

"Ne var?" diye soruyor Adam ağaca. *"Ne var?"* Ağaç cevap vermeye gerek duymuyor.

Orman Hizmetleri'nin on kilometrelik yolu öyle görkemli ki onu korkutuyor. Adam kel bırakılmış alanı takip ederek yolu bekleyen –ladinlerden tsugalara ve Douglas köknarlarına, porsuk ağaçlarına, boylu mazılara, hepsine *çam* gözüyle baktığı üç çeşit gerçek köknara kadar– iğneyapraklıların arasından tırmanıyor.

Bir yıllık tez tamamlama bursu –tanrılardan bir armağan– almış ve zamanını buna ayırmış. Çantasının bütün ağırlığı kalçasında. Tepede, maviliğin içinde, bir daha hiç gizlenmeyecekmiş gibi davranan bir güneş var. Fakat havanın ayazı ve dönemeçlere erken vuran gölgeler yakında neler olacağını sezdiriyor. Tezi birkaç hafta sonra bitmiş olacak. Ama önce bu var: Kontrol grubuyla yapılacak son bir karşılaştırma.

Northwest'te ağaçların taşındığı yolların toplam uzunluğu otobanlarınkinden fazla. Akarsuların toplam uzunluğundan da fazla. Ülkedekilerin toplam uzunluğu dünyayı on-on beş kez sarmaya yetecek kadar. Yolları açmanın maliyeti vergiden düşülebiliyor ve bu yollar, ilkbahar yeni gelmiş gibi, her zamankinden daha hızlı dallanıp budaklanıyor. Bu yolun kıvrımları sonunda genişliyor ve yerleşim alanı karşısında beliriyor. Kampın sınır-

larında son bir direniş sergileyen, rengârenk, çoğu genç, yaklaşık yüz kişi var. Adam yaklaşıyor; çalışmalar netleşiyor. Toplu hendek kazımı. Anarşistler tarafından kurulan bir açılır kapanır köprü. Geri kazanılmış kalaslarla yapılmış kazık tepeli çitler. Ağaçları keserek açtıkları yolu kaplayan, hendeklerle korunan girişin üstündeki tabelada boylu boyunca şöyle yazıyor:

CASCADIA ÖZGÜR BİYOBÖLGESİ

Harflerden saplar ve asma filizleri çıkmış. Bitki harflerin üzerlerine kuşlar tünemiş. Adam bunun hangi ressamın tarzı olduğunu anlıyor. Kazımı devam eden hendeğin üstündeki köprüden oyuncağa benzeyen kaleye giriyor. Daracık kapıyı geçer geçmez kamuflaj giysiler giymiş, alından açılan saçlarını atkuyruğu yapmış, yolun ortasında yatan bir adamla karşılaşıyor. Adam sağ kolunu Yatan Buda heykeli gibi kendi üstüne uzatmış. Sol kolu yerdeki bir deliğin içinde kaybolmuş

"Selam sana, iki ayaklı. Yardıma mı, zorluk çıkarmaya mı geldin?"

"Sen iyi misin?"

"Adım Doug Köknar. Yeni bir numarayı deniyordum da. İki metre derinde içine beton dökülmüş bir petrol varili var. Beni buradan çekmek için kolumu kesmek zorunda kalacaklar!"

Etnik kökeni belirsiz, ufak tefek, siyah saçlı bir kadın, birbirine bağlı ağaç parçalarıyla yapılmış üç ayaklı bir yükseltinin tepesinden, "Her şey yolunda mı?" diye sesleniyor.

"Bu da Dut Ağacı. Seni Freddie sandı."

"Freddie nedir?"

"Yalnızca sordum," diyor Dut Ağacı.

"Freddie, federal demek."

"Freddie falan sanmadım. Yalnızca..."

"Yakası düğmeli gömleğin ve bej pantolonun yüzünden olsa gerek."

Adam üç ayaklı şeyin tepesine tünemiş kadına bakıyor. Ka-

dın, "Araçları buradan geçirmek için bu şeyi devirip beni öldürmeleri lazım," diyor.

Kolunu yere sokan adam gıdaklıyor. "Freddie'ler öyle bir şey yapmaz. Onlar için hayat kutsaldır. En azından insan hayatı. Dünya bizim için yaratılmış ya. Çok acıklı. Zırhlarındaki tek çatlak bu."

"Peki Freddie değilsen," diye soruyor Dut, "kimsin sen?"

Adam'ın aklına ne zamandır düşünmediği bir şey geliyor. "Akçaağaç."

Dut'un yüzünde, Adam'ın içini okumuş gibi, çarpık bir tebessüm beliriyor. "Güzel. Burada hiç Akçaağaç yoktu."

Adam gözlerini kaçırarak o ağacın şimdi ne durumda olabileceğini düşünüyor. Arka bahçedeki ikinci benliğinin. "Gözcü diye bir adamı ya da Kızsaçı diye bir kadını tanıyanınız var mı?"

"Tanımaz olur muyuz," diyor yere zincirli adam.

Tepedeki kadın sırıtıyor. "Burada lider yok. Ama o ikisi var."

Eski suç ortakları Adam'ı, geleceğini bilirmiş gibi karşılıyor. Gözcü omuzlarını sıkıyor. Kızsaçı uzun uzun sarılıyor. "Gelmen iyi oldu. Burada işimize yarayabilirsin."

İkisinde de hiçbir kişilik testinin ölçemeyeceği, belli belirsiz bir değişim var. Daha sert, daha kararlılar. Mimas'ın ölümü onları sıkıştırmış, killi yaprak taşından kiremite dönüştürmüş sanki. Bu dönüşüm, Adam'ın incelemek için başka bir konu seçmiş olmayı dilemesine neden oluyor. Direnç gücü, içkinlik, ruh: Bunlar ait olduğu disiplinin ölçmeyi beceremediğini herkesin bildiği şeyler.

Kızsaçı bileğinden tutuyor. "Yeni gelenler için küçük bir tören yapmak hoşumuza gider."

Gözcü çantasını inceliyor. "Bize katılıyorsun, değil mi?"

"Tören mi?"

"Basit bir şey. Hoşuna gidecek."

Kızsaçı haklı sayılır; basit bir tören. O akşam duvarın ardındaki geniş bir çayırlıkta gerçekleşiyor. Cascadia Özgür Biyobölgesi sakinleri tören üniformalarıyla toplanıyor. Ekoseler ve grunge

giysiler içinde onlarca insan. Çiçekli, dökümlü hippi eteklerinin üstüne polar yelekler. Toplananların hepsi genç değil. Eşofman altlarının üzerine hırkalar giymiş birkaç tombul *abuela** da var. Töreni eski bir Metodist rahip gerçekleştiriyor. Boynunda kendini kereste kamyonuna bağladığı günden kalma kolye misali bir iz olan, seksenli yaşlarda bir adam.

Şarkılara başlıyorlar. Adam erdemli şarkılara duyduğu nefretle boğuşuyor. Bu hırpani doğa âşıkları ve basmakalıp sözler midesini bulandırıyor. Çocukluğunu hatırladığı zamanlardaki gibi bir utanç hissediyor Adam. İnsanlar sırayla güncel sorunları dile getirip çözümler öneriyor. Dört bir yanında örgütsüz demokrasinin cafcaflı renkleri. Belki de sorun değil. Kitlesel yok oluş kafa karışıklığını mazur gösteriyordur belki. Kimbilir.

Sabık rahip, "Sana hoş geldin diyoruz, Akçaağaç," diyor. "Umarız olabildiğince uzun kalırsın. İçinden gelirse, söyleyeceklerimi tekrar et lütfen. 'Bugünden itibaren...'"

"'Bugünden itibaren...'" Onca insan toplanmış onu izlerken,
388 Adam'ın tekrar etmemesi mümkün değil.

"'...kendimi bütün canlıların...'"

"'...kendimi bütün canlıların...'"

"'...gereken saygıyı görmesi ve savunulması davasına adıyorum.'"

Bunlar Adam'ın o güne dek söylediği en yıkıcı ya da acıklı sözler değil. Beyninin içinde bir şeyin, bir zamanlar bir yerden kopyalayıp yazdığı bir şeyin yankısı var. *Bir şey doğrudur... bir şey doğrudur, şayet...***Ama çıkartamıyor. Son sözü tekrarlamasının ardından tezahürat kopuyor. Herkes kamp ateşi yakmaya koyuluyor. Yüksek, geniş, tupturuncu bir alevle karbonlaşan odunlar çocukluğu gibi kokuyor.

"Sen psikologsun," diyor Mimi yeni üyeye. "İnsanları haklı olduğumuza nasıl ikna ederiz?"

En yeni Cascadialı oltaya geliyor. "En sağlam argümanlar bile insanların fikrini değiştiremez. Bunu ancak iyi bir hikâye başarabilir."

---

* (İsp.) Büyükanne. –*çn*

** "Biyotik topluluğun bütünlüğünü, istikrarını ve güzelliğini koruma eğiliminde olan bir şey doğrudur. Aldo Leopold, *Land Ethic*. –*çn*

Kızsaçı ateşin çevresindeki herkesin ezbere bildiği hikâyeyi anlatıyor. Önce öldüğünü ve hiçlikte olduğunu. Sonra hayata döndüğünü ve ışık varlıkların ona dört milyar yılın en muhteşem ürünlerinin yardımına ihtiyaçları olduğunu söylemesiyle her şeyin değiştiğini.

Kırlaşmış uzun saçları olan, Clark Kent gözlüğü takmış yaşlı bir Klamath Kızılderilisi başını sallıyor. Toplu dua için ayağa kalkıyor. Eski şarkıları söyleyip herkese Klamath-Modoc dilinde birkaç sözcük öğretiyor. "Burada olan her şey önceden biliniyordu. Benim insanlarım bugünün geleceğini uzun zaman önce söylemişti. Ormanlar ölmek üzereyken, insanların ansızın bu aileye dahil olduklarını hatırlayacakları söylenmişti." Sonra bütün karakterler gecenin yarısı boyunca ateşin etrafında oturup gülüşüyor, dinliyor, fısıldaşıyor ve ladinlerin tepesindeki aya karşı uluyor.

Sonraki gün çalışmaktan başka şey yapılmıyor. Genişletilip derinleştirilmesi gereken hendekler, sağlamlaştırılması gereken bir duvar var. Adam saatlerce balyoz sallıyor. Akşam öyle yorgun düşüyor ki yerinden kalkamıyor. Yemeği Jung'un arketiplerinden bir aile gibi gördüğü dört arkadaşıyla birlikte yiyor: Kızsaçı, Rahibe Ana; Gözcü, Koruyucu Baba; Dut Ağacı, Çocuk Zanaatkâr; Doug Köknar, Çocuk Soytarı. Kızsaçı kamptaki herkese büyüler yapan, birleştirici bir zamk gibi. Uğradığı bütün hezimetlere rağmen sarsılmayan iyimserliğiyle Adam'ı şaşırtıyor. Geleceği önceden, yukarılardan görmüş birinin bilgeliğiyle konuşuyor.

O gece onu kare bir karavanda yatırıyorlar. Çaresizliğin bir araya getirdiği bu klandaki rolünün ne olması gerektiğini bilemiyor. Doug Köknarı ona Profesör Akçaağaç diyor ve o rolü benimsiyor. O gece bitkin bir gönüllünün her şeyden bihaber, derin uykusuna dalıyor.

Adam korkularını iki gece sonra, kozalaklarla yakılmış bir ateşte ısıtılan konserve kuru fasulyeler yenirken dile getiriyor. "Devlet malına zarar vermek. Ciddi bir iş."

"Ah, canisin tabii ki, abi," diyor Doug Köknarı.

"Ağır suç."

Douglas onu bir el hareketiyle susturuyor. "Ben zaten ağır suçlar işlemiş biriyim. Hem de devlet adına."

Dut Ağacı, Douglas'ın Adam'ı dürten elini yakalıyor. "Dünün siyasi suçluları, bugün posta pullarının üzerinde!"

Kızsaçı uzaklarda, başka bir diyarda. "Radikallik bu değil. Radikalliğin ne olduğunu iyi bilirim."

Derken Adam da bir kez daha görüyor. Yaşayan, nefes alan bir dağ yamacının çırılçıplak bırakılışını.

Sempatizanların bağışlarıyla alınan malzemeler geliyor. Kamp eyalet çapındaki bir ağın yaptığı çalışmaların parçası. Başkentin sokaklarında kol kola yürüyen bir ordudan söz ediliyor. Eugene'deki ABD Bölge Mahkemesi'nin merdivenlerinde kırk gün, kırk gece kamp kurarak açlık grevi yapan biri var. Yeşil şeritlerden bir örtüye sarınıp cambaz ayaklıkları takan Ormanın Ruhu 58. devlet karayolunda yüz elli kilometre yürümüş.

O gece uyku tulumunun içinde toprağın üzerinde uyuyan Adam tezini bitirmek için Santa Cruz'a dönmeyi istiyor. Hendek kazmayı, toprak yığmayı, kendini bir yerlere zincirlemeyi herkes becerebilir. Ama projesini tamamlayıp insanların bir ormanın ölüp ölmemesini neden umursuyor olabileceğini, ölçülü değerler hâlinde, ancak o tanımlayabilir. Fakat bir gün daha kalıyor ve yepyeni birine –kendi araştırma konusuna– dönüşüyor.

İşgal uzadıkça, daha uzak yerlerdeki gazeteciler de onları görmeye geliyor. Orman Hizmetleri minibüsüyle gelen bir ekip orayı terk etmelerini istiyor. Özgür Cascadialılar adamları yanlarına yaklaştırmadan postalıyorlar. Kongre temsilcisinin ofisinden gelen takım elbiseli iki adam söyleyeceklerini dinlemek istiyor. Şikâyetlerini Washington'a ileteceklerine söz veriyorlar. Bu ziyaret Dut'u heyecanlandırıyor. "Siyasetçiler gelmeye başladıysa, bir şeyler oluyor demektir."

Adam –Akçaağaç– da aynı fikirde. "Siyasetçiler kazanan tarafta olmak ister. Rüzgârın estiği yöne doğru üflerler."

Kızsaçı, "Kazanan her zaman dünya olacak," diye mırıldanıyor.

Bir gece anayolda farlar parlıyor ve birkaç el ateş ediliyor. Üç gün sonra, barikatın hemen önünde bir geyiğin iç organlarını buluyorlar.

Yolun aşağısında, köprünün yüz metre kadar ilerisinde kocaman bir Ford F-350 Super Duty duruyor. Hâki renk dik yakalı avcı montu giymiş iki adam. Genç sürücü, bakımlı keçi sakalıyla, yürekleri hoplatan bir country şarkıcısı gibi. "Kimler varmış burada? Yeşiller! Hey – süper!"

Trillium denen kız, "Yalnızca güzel bir şeyi korumaya çalışıyoruz," diye bağırıyor.

"Siz kendinize ait olanı korusanız, biz de işimizi, ailemizi, kendi dağlarımızı ve yaşam tarzımızı korusak, olmaz mı?"

"Ağaçlar kimseye ait değildir," diyor Doug Köknarı. "Ağaçlar ormana ait."

Yolcu tarafındaki kapı açılıyor ve daha yaşlı olan adam dışarı çıkıyor. Yürüyüp aracın önünde duruyor. Akçaağaç bir zamanlar, başka bir hayatta, çok önceleri, krizin ve karşılıklı meydan okumanın psikolojisi konulu bir seminere katılmış. Fakat hiçbir şey hatırlamıyor. Yaşlıca olan adam uzun boylu ama kambur duran biri, kır saçları yüzüne düşmüş. Arka bacakları üstünde ileri doğru hamle yapan bir bozayıya benziyor. Bileğindeki bir şey parıldıyor: Akçaağaç şöyle düşünüyor: *Silah. Bıçak. Kaç.*

Yaşlıca olan adam elini ön tamponun soluna doğru uzatıp metal silahını gösteriyor. Fakat yarattığı tehdit hissi hafif, felsefi, kafa karıştırıcı ve silah yalnızca metal bir el. "Ben bu ağaçları keserken, kolumu dirseğe kadar kaybettim."

Yürek hoplatan yakışıklı aracın içinden sesleniyor: "Bende de bu iş yüzünden, beyaz parmak hastalığı var. Çalışmanın ne demek olduğunu bilirsiniz, değil mi? İnsanlar için yapılması gereken işleri yapmak?"

Yaşlı adam sağlam elini kaputa dayayıp başını iki yana sallıyor. "Derdiniz ne sizin? Ağaçları kullanmaktan vazgeçemeyiz ki."

Kızsaçı ortaya çıkıp köprüden adamlara doğru yürüyor. Ayağa kalkmış bozayı bir adım geri gidiyor. "İnsanlığın ne yapıp ya-

pamayacağını *bilmiyoruz*. Şimdiye dek çok az şey denendi!" diyor Kızsaçı.

Keçi sakallı onu görür görmez her anlamda alarma geçiyor. "Ağaçları dürüst insanların hayatlarından üstün tutamazsınız." Çocuk afallamış vaziyette; Kızsaçı'nı istediği belli. Adam bunu yüz metre öteden anlayabiliyor.

"Hayır," diyor Kızsaçı. "Öyle bir şey söylemiyoruz. İnsanlar ve ağaçlar bu işte beraberler."

"Ne demek o?"

"İnsanlar ağaçların nelere kadir olduklarını bilselerdi, onlara minnet duyar, bu fedakârlığı seve seve yaparlardı. Minnet duyan insanların fazla şeye ihtiyacı olmaz." Bir süre adamlarla konuşuyor. "Burada misafirmişiz gibi davranmaktan vazgeçmemiz gerek," diyor. "Buralı gibi yaşamalı, doğal hâlimize geri dönmeliyiz."

Bozayı, Kızsaçı'yla el sıkışıyor. Arabanın önünden dolaşıp tekrar yolcu tarafındaki kapıya giderek araca biniyor. Canavar pikap hareket ederken, sürücü koltuğundaki delikanlı köprünün arkasında toplanan güçlere, "Çekin gidin, yeşiller! Yoksa sizi oyarlar," diye bağırıyor. Çakıl taşlarını arkasından püskürterek basıp gidiyor.

Evet, diye düşünüyor Adam. *Büyük ihtimalle. Sonra da gezegen bizi oyanları oyar.*

Direniş ikinci ayına giriyor. Adam'ın görebildiği kadarıyla, çoktan bitmiş olması gerek. İdealist kişiliğin yetersizliğiyle çoktan çökmüş olmalıydı. Ama Özgür Biyobölge devam ediyor. Kampta Başkan'ın –Birleşik Devletler Başkanı'nın– direnişi duyduğuna ve politikalar yeniden gözden geçirilinceye kadar ulusal ormanlardan yapılacak bütün satışları, bilhassa yangınlardan kurtulan ağaçların satışını durduracağı söylentileri dolaşıyor.

Güneşli, serin bir öğleden sonrasında, güneş tepeden inmeye başlayalı iki saat olmuş. Gözcü gece olduğunda ateş çevresinde anlatılacak hikâyeler için herkesin yüzünü boyuyor. Bayırın aşa-

ğısında çalınan Alp borusunun sesi, alçalan güneşe karşı böğüren tarihi ve dev hayvanların sesleri gibi. Marten denen maratoncu bayırı hızla koşarak çıkıp biraz yavaşlayarak kampa giriyor. "Geliyorlar."

"Kimler?" diye soruyor Gözcü.

"Freddie'ler."

Böylece, o gün gelip çatıyor. Yoldan hendeğin önündeki eğime, tamamladıkları hendekle duvara doğru yürüyorlar. Geçidin aşağısında, Adam'ın uzun zaman önce tırmandığı ağaç taşıma yolu boyunca yavaşça ilerleyen, dört farklı renkte ve kesimde üniformalar giymiş insanlarla dolu bir konvoy var. En öndeki Orman Hizmetleri minibüsünün arkasından herhangi bir saldırıya karşı korunan dev bir ekskavatör geliyor. Onun arkasında başka iş makineleri, başka araçlar.

Yüzleri boyalı Özgür Cascadialılar öylece durup bakakalıyor. Derken boynunda kolye izi olan seksenlik eski rahip, "Tamam, çocuklar. Hadi hareketlenelim," diyor. Herkes yerini alıp kendini zincirlemeye, köprüyü kaldırmaya, duvar boyunca dizilmeye ya da savunulabilir mevkilere çekilmeye başlıyor. Konvoy çok geçmeden kapılara ulaşıyor. Orman Hizmetleri'nden iki adam en önceki minibüsten inip sivri kazıklardan yapılmış çitin önünde duruyor. "Olaysız şekilde burayı terk etmek için on dakikanız var. Sonra da nezarete atılacağınız yere götürüleceksiniz."

Surlardaki herkes bir ağızdan bağırıyor. Lider yok; herkesin sesi duyulmalı. Hareket aylardır bu prensibe bağlı olarak yaşamış ve bağlılığını yitirmeden ölecek. Adam bu söz sağanağında bir aralık bulmayı bekliyor. Derken o da bağırmaya başlıyor.

"Bize üç gün verirseniz, bu iş olaysız şekilde çözülür." Konvoyun başındaki kişi ona dönüyor. "Bize kongre temsilcisinin ofisinden bir görevli gönderildi. Başkan emri çıkartmak üzere."

Adam Orman Hizmetleri görevlilerinin ilgisini çeker çekmez kaybediyor. Memur, "On dakikanız var," diye tekrarladığında, Adam siyasi masumiyetini yitiriyor. Bu hesaplaşmayı çözecek olan Washington değil. *Nedeni* Washington.

Dokuz dakika kırk dokuz saniye geçtiğinde, kertenkelegiller-

den uzun boyunlu ekskavatör kovasını hendeğin üzerinden geçirip duvara toslatıyor. Surun darbe alan yerlerinden çığlıklar geliyor. Savaş boyalı muhafızlar yere yuvarlanarak kaçışmaya başlıyor. Adam da koşarken yere düşüp yuvarlanıyor. Dev pençe bir kez daha duvara çarpıyor. Bilek gibi kıvrılıp köprüyü tokatlıyor. Bir tokat daha yiyen köprü yana savruluyor. Köşe kazıklara iki sert darbe vurulunca, bariyer yerle bir oluyor. Ayların çalışması –Özgür Biyobölge'de kurulabilecek en aşılmaz barikat– bir çocuğun dondurma çubuklarından yaptığı kale duvarı gibi parçalanıyor.

Canavar hendeğe kadar tırmanıp karşı taraftaki enkazı pençeliyor. Ekskavatörün yıkılan duvarın kazıklarını hendeğin içine çekmesi en fazla bir dakika sürüyor. İş makinesinin paletleri doldurulmuş hendeğin ve yıkılmış duvarın üzerinden geçiyor. Yarılan bir höyükten dışarı akan termitler gibi kaçışan Cascadialıların yüzlerindeki boyalar artık akmaya başlamış. Bazıları işgalcilere yalvar yakar laf anlatmaya çalışıyor. Kızsaçı marş söylemeye başlıyor: *"Ne yaptığını bir düşün! Daha iyi bir yol var!"*

Konvoydaki polisler dört bir yanda, insanları zorla yere yatırıp kelepçeliyorlar.

Marş, *"Şiddet yok! Şiddet yok!"* haykırışlarına dönüşüyor.

Yüzü gül hastalığı yüzünden ekosavaşçılardan birine benzeyen koca bir polise yakalanan Adam yere kapaklanıyor. Bayırın elli metre yukarısında dizlerinin arkasına cop yiyen Gözcü mavi yüzünün üstüne düşerek taşların üzerinden aşağı kayıyor. Geriye bir tek kendini bir yerlere zincirleyenler kalıyor. Yolda tangır tungur ilerleyen ekskavatör yavaşlıyor. İlk üç ayaklı kuleye doğru uzanıp pençesiyle dibinden sarsıyor. Kule yalpalıyor. Polisler düşmanı alt etmeye ara vererek onu izliyor. Kartal yuvasının tepesindeki Dut Ağacı kollarını sarsılan kulenin tepesine sarıyor. O külahın alttan her pençelenişinde, tepede kaza testi mankenleri gibi savruluyor.

Adam, "Tanrım. Pes et artık!" diye haykırıyor.

Ardından başkaları –iki taraftan insanlar– da bağırmaya başlıyor. Yola yattığı yerden, Doug bile sesleniyor. "*Meem.* Tamam. İn artık."

Pençe Kızılderili çadırına benzeyen şeyin altına bir kez daha çarpıyor. İskeleti oluşturan üç ağaç gövdesi gıcırdayarak yamuluyor. Korkunç bir gacırtının ardından, bir tanesi çatlıyor. Yüzlerce yaş halkası derinlikte başlayan çatlama dışa doğru yayılıyor. Yarılan köknarın tepesi punji kazığına dönüşüyor.

Kartal yuvası Mimi'nin çığlığı eşliğinde çöküyor. Kazığın ucu kadının yanak kemiğine geçiyor. Mimi kazığın ucundan fırlıyor ve üç ağaç gövdesini de kendisiyle birlikte devirip bir kayaya çarparak yere seriliyor. Douglas kendi zincirini çözüp yanına koşuyor. Ekskavatörün sürücüsü pençeyi dehşet içinde, masum olduğunu anlatmaya çalışan bir avuç gibi aniden geri çekiyor. Fakat elin tersi çocuk soytarıya çarpıyor ve geriye çekilen pençenin tüm gücüyle çarptığı Douglas da ipleri kesilmiş bir kukla gibi yere seriliyor.

Dünya adına yapılan savaş sona eriyor. İki taraf da yaralılara koşuyor. Mimi çığlıklar atarak ellerini yüzüne bastırmış. Douglas yerde bilinçsiz yatıyor. Polisler karavana koşup yaralılar için yardım istiyor. Darmaduman olan Özgür Biyobölge'nin şaşkın sakinleri dehşet içinde birbirine sokuluyor. Mimi yan yatıp cenin gibi kıvrılarak gözlerini açıyor. Göğü delen, zümrütten deniz yeşiline kadar farklı farklı renklerde ağaçlar. *Renklere bak*, diye düşünerek kendinden geçiyor.

Adam, Kızsaçı'yla Gözcü'yü şaşkın kalabalığın içinde, kaybı değerlendirirken buluyor. Kızsaçı tepenin yukarısındaki, tek kolları hâlâ yerin altında, yatmaya devam eden üç direnişçi kadını gösteriyor. "Daha kaybetmedik."

"Ettik," diyor Adam.

"Ağaçları kesmeye cesaret edemezler artık. Basın olanları haber aldıktan sora."

"Ederler." Bütün ormanlar boş arazilere ya da ağaç tarlalarına dönüşünceye kadar, bunları ve geriye kalan yaşlı ağaçların hepsini kesecekler.

Kızsaçı kirli buklelerini sallıyor. "Bu kadınlar Washington bir şey yapıncaya kadar dayanabilir."

Adam, Gözcü'yle göz göze geliyor. Gerçek, onun bile dile getiremeyeceği kadar acımasız.

Yaralılar helikopterle Bend'deki ikinci düzey travma merkezine taşınıyor. Le Fort III maksiller kırığı yüzünden, Douglas'ı hemen ameliyata alıyorlar. Mimi'nin ayak bileği yerine oturtuluyor ve patlama kırığı oluşan gözü bantlanıyor. Acildeki doktorlar yanağındaki oyuğa plastik cerrahların göreceği güne kadar geçici dikiş atmaktan başka bir şey yapamıyor.

Freddie'ler işgalcilere hiçbir suçlama yapmıyor. Yalnızca otuz altı saat daha dayanan o son dört kadın hapse giriyor. Sonra Cascadia Özgür Biyobölgesi'nin geriye kalan sakinleri de tepenin yamacını terk ediyor ve sömürü devam ediyor.

Fakat, *buna rağmen*: Yirmi sekiz gün sonra, Willamette Ulusal Ormanı'ndaki, iş makineleriyle dolu bir baraka yanıp kül oluyor.

Gerçek değil. Akıbeti gördükten sonra en fazla bir film sahnesi, bir simülasyon gibi.

Gazetelerde bir fotoğraf yayımlanıyor: Yanmış bir ekskavatörü inceleyen bir itfaiyeciyle iki polis. Mimi Ma'nın yemek masasında oturan beş kişi resmi elden ele dolaştırıyor. Artık çoğu düşüncenin yaptığı gibi, onları yeraltından birleştiren bir düşünce var. *Siktir. Bunu biz yaptık.*

Uzun zaman, sözcüklere gerek duyulmuyor. Ortak ruh hâlleri dalgalanan hisse senedi gibi değişip duruyor. Derken edilgen bir isyankârlıkta karar kılıyor. "Hak ettiklerini aldılar," diyor Mimi. Yüzündeki yirmi iki dikiş yüzünden her bir sözcük canını yakıyor. "Ödeştik."

Adam ne ona bakabiliyor ne de yüzündeki bandajlarla berbat görünen Douglas'a. İçlerinden birini kör etmesine ramak kalan, birinin yüzünü mahveden iş makinelerinden alınacak bu intika-

mı Adam da istemiş. Adamların sadizmine karşılık olarak. Şimdiyse ne istediğini, neyi nasıl yapacağını bilemiyor.

"Aslında," diyor Nick, "çok daha fazlasını hak ettiler."

Çaresizlikten doğan tek bir eylem. Ama adaleti sağlama ihtiyacı, sahiplik duygusu ya da aşk gibi. Beslendikçe büyüyor. İş makinelerinin durduğu barakadan iki hafta sonra California, Solace'taki, lisansı iptal edildiği hâlde aylardır çalışmaya devam eden ve bunun cezasını bir haftalık kârla ödeyebilen bir kereste fabrikasını hedef alıyorlar. Sesleri duyabilen kadın saldırının nasıl gerçekleştirileceğini söylüyor. Mektepli gözlemci ön araştırmayı yapıyor. Mühendis iki düzine plastik süt şişesini patlayıcıya dönüştürüyor. Savaş gazisi patlayıcıları yerleştirme işini üstleniyor. Psikolog moral destek sağlıyor. Ölümcül iş makineleri beklediklerinden daha iyi yanıyor. Bu kez yakınlardaki, masum ağaçlarla dolu olduğu için dokunmadan bıraktıkları bir deponun yan duvarına bir mesaj yazıyorlar. Sanatsal, âdeta çiçeklerden yapılmış harflerle:

İNTİHAR EKONOMİSİNE HAYIR
GERÇEK BÜYÜMEYE EVET

Oyun için kartlar dağıtılacakmış gibi kamburlarını çıkarmış, Dut Ağacı'nın masasında oturuyorlar. Felsefe ve başka incelikler, artık işlerine yaramıyor. Bir sınır aşılmış, yapılacak olan yapılmış; sözcükler anlamsız. *Buna rağmen* konuşmadan duramıyorlar ama hep kısa cümleler kurarak. Argümanlarının vardığı sonuç kargo araçlarının dikiz aynasında çoktan kaybolduğu hâlde tartışmayı sürdürüyorlar.

Adam kundakçı suç ortaklarını izleyerek elinde olmadan aklının bir kenarına notlar alıyor. Dut Ağacı ağır çekim havayı keser gibi yapıyor. Bıçağın ucunu açık duran avucundaki belli bir noktaya değdiriyor. "İki yıldır bitmeyen bir cenazedeymişim gibi hissediyorum."

Çocuk soytarı, "At gözlüklerinden kurtulduğundan beri," diyerek onu destekliyor.

"Onca direniş. Onca mektup. İtilip kakılma. Avazımız çıktığı kadar bağırdığımız hâlde kimsenin duymaması."

"Yıllarca mücadele vererek başaramadığımız şeyi iki gecede başardık."

Başarı Adam'ın nasıl ölçüleceğini bildiği bir şey değil artık. Yaptıkları *–yaptığı–* şey, acıyı bir süreliğine durdurarak dayanılabilir hâle getirmek.

"Artık cenazede değiliz," diyor Mimi.

"Zor bir seçim değil," diyor Nick. Sağduyunun kurduğu pusuya düşerek afallayan sesi alçalıyor. "Ya biz birkaç makineyi yok edeceğiz ya da o makineler büyük miktarda yaşamı yok edecek."

Psikolog dinliyor. İnsan ruhunda bundan başka, daha derin aldatmacalar da var. Kurtarılabilecek olanın kurtarılması gerektiği düşüncesiyle, o da buna ortak. Yaklaşan kıyamete karşı biraz zaman kazanmak lazım. Hiçbir şey bundan daha önemli olamaz. Tezinin cevabı kendi içinde saklı.

Olivia'nın çenesini aşağı indirmesi herkesi susturmaya yetiyor. Suçlar işlendikçe, üzerlerindeki etkisi artmış. Olivia kesilmiş bir ağaçtan kalan şapel büyüklüğündeki bir çotuğa dokunmuş. Kendi türünden daha yaşlı bir ormanın ölümünü izlemiş. Farklı boyutlardan varlıkların rehberliğini almış biri. "Yanılıyorsak, bedelini öderiz. En fazla canımızı alırlar. Ama eğer haklıysak?" Bir düşünce demetini takip ederek gözlerini yere dikiyor. "Ki yaşayan her şey bana öyle olduğunu söylüyor..."

Düşünceyi tamamlamasına kimsenin ihtiyacı yok. Dört milyar yıldır yaratılmış en muhteşem ürünlere yardım etmek için, insan ne yapmaz ki? Adam bunu düşündüğü süre içinde, bir şeyin daha farkına varıyor: Beşi birlikte bu işi bir kez daha yapacaklar. *Bir kerecik daha.* Son bir kez. Sonra da insan türünün intihar etmesine engel olmak için ellerinden gelen ufacık bir şeyi yapmış olarak, herkes kendi yoluna gidecek.

***

Haberi Adam bizzat keşfediyor: "Orman Hizmetleri Çok Amaçlı Projeler Arıyor." Washington, Idaho, Utah ve Colorado'daki halka ait binlerce dönüm arazi özel girişimcilerin ve inşaat şirketlerinin kullanımına açılacak. Dünyanın sonu gelmeden önce biraz daha kâr edebilmek için ormanları yok etmeyi sürdürecekler. Grup raporu sessizce dinliyor. Oylamaya bile gerek kalmıyor.

Mektup ya da e-posta yazılmıyor, telefonla neredeyse hiç görüşülmüyor. Ya yüz yüze görüşüyorlar ya da hiç. Yalnızca nakit harcıyorlar. Hiçbir şey yazılmıyor. Dut'un mühendisliği birçok yöne doğru gelişiyor. Mimi o güne dek yaptığı en iyi çalışma için kolları sıvayarak el yapımı yeraltı kitapçıklardan faydalanıyor: *Kundakçılığın Dört Kuralı. Elektrikli Zamanlayıcılarla Yangın Çıkarma.* Yeni tasarım daha güvenilir. Akçaağaç'la Doug Köknar gerekli malzemeyi tedarik etmek için seksen kilometre yol yapıyor.

Kızsaçı'yla Gözcü yeni kiralanan yerlerden birini –Idaho, Stormcastle, Bitterroots'taki, Montana sınırına yakın bir yeri– keşfe gidiyor. Dört mevsimlik yeni bir tatil köyü daha kurulsun diye halka ait ormanlardan bol kepçe ayrılıp satılmış araziler. İkisi oraya kadar gidip bölgeyi geceleyin, etrafta kimseler yokken dolaşıyor. Ressam her şeyin –yeni açılmış yol temellerinin, iş makinelerinin durduğu barakaların ve inşaat karavanlarının, tatil köyünün taze temellerine ait izdüşümlerin– çizimlerini yapıyor. Kusursuz resimlerinde büyük bir tutku ve tevazu var. O çizimleri yaparken, aktüerya bilimlerinden terk kız da açılmış arazide dolaşıp topograf kazıklarının arasındaki mesafeleri adımla ölçüyor. Başını yan yatırıp sesleri dinliyor.

Beşi birlikte Dut'un garajında, bir fumigasyon çadırının içinde, badanacı tulumları ve eldivenleriyle çalışıyorlar. Beş galonluk dolu benzin bidonlarıyla zamanlayıcıları plastik Tupperware'lere istifliyorlar. En dayanıklı yangını çıkarmak için bombaların nerelere konması gerektiğini, Gözcü'nün haritasından işaretliyorlar. Son bir mesaj verecekler ve bu iş bitmiş olacak. Ülkenin dikkatini çektikten sonra ayrılacak, rutin yaşamın gö-

rünmezliğine sığınacaklar. Milyonlarca insanın vicdanına seslenmiş olacaklar. Açılmak için yangına ihtiyacı olan türden bir tohum ekilmiş olacak.

Her şeyi minibüsün arkasına yüklüyolar. Dut Ağacı'nın garaj kapısının kalktığı ve burunlarını dışarı çıkardıkları anda, kamp kurup doğa yürüyüşü yapmak için dağlara doğru yola çıkar gibiler. Yanlarında bir polis tarayıcısı var. Hepsi için birer balaklava ve eldivenler. Hepsi simsiyah giyinmiş. Batı Oregon'dan sabahın erken bir saatinde ayrılıyorlar. Eyaletlerarası yolda seyrederken gerçekleşecek herhangi bir kaza minibüsün dev bir patlamayla havaya uçmasına neden olabilir.

Minibüsle giderken sohbet edip manzarayı izliyorlar. Yalnızca birkaç metre derinliğindeki göstermelik ormanların, arkadaki boşluğu gizlemek için uzun mesafeler boyunca yol kenarında bırakılmış ağaçların arasından geçiyorlar. Doug eğlencelik sorularla dolu bir kitap çıkarıp Amerika Bağımsızlık Savaşı ve
400 İç Savaşı konularında bir yarışma düzenliyor. Adam kazanıyor. Kuşları –otobandaki küçük memeli kıyımı koridorunu yaratan yırtıcıları– izliyorlar. İki saat geçmişken, Mimi kanat açıklığı iki metre olan bir kel kartal görüyor. Herkes suspus oluyor.

Kasetten sesli kitap dinliyorlar: Kuzeybatının ilk insanlarına ait mitler ve efsaneler. Eski insanların babası Kemush kuzey ışıklarının küllerinden doğuyor ve herşeyi o yaratıyor. Coyote ve Wishpoosh destansı kavgalarını ederken yeryüzünün şeklini değiştiriyor. Hayvanlar bir araya gelip Çam Ağacı'nın ateşini çalıyor. Karanlığın bütün ruhları yapraklar kadar farklı ve akışkan şekillere girip çıkıyor.

Bitterroots'a karanlık çöküyor. Yolun en zor kısmı son birkaç kilometre: yavaş, dolambaçlı ve sapa. Sonunda otobandan üç kilometre uzaktaki inşaat alanına geliyorlar. Arazi aynı Gözcü'nün çizdiği gibi görünüyor. Mimi yaralı yüzünde bir eşarpla araçta kalıp polis tarayıcısıyla telsiz frekanslarını tarıyor. Ötekiler sessizce çalışmaya başlıyor. Yapılacak her şey onlarca kez konuşulmuş. Tek bir varlık gibi hareket ederek beş galonluk bidonları

zar zor yerlerine yerleştiriyor ve itici yakıta batırılmış havlularla çarşaflardan yaptıkları fitilleri içlerine sokarak bir zincir yaratıyorlar. Sonra da Tupperware zamanlayıcıları takıyorlar.

Gözcü de ona düşen görevi yapmaya koyuluyor. Bu gece milyonlar tarafından görülecek bir eser yaratmak için son şansı. Ötekilerin malzemeleri yerleştirdiği, müstakbel tatil köyünün iskeleti yarı bitmiş ana binasından uzaklaşmaya başlıyor. Düzlenmiş çayırda, patlamaların etki edemeyeceği bir uzaklıkta, iki karavana rastlıyor. Duvarları orada bulabileceği en iyi tuval. Montunun ceplerinden iki sprey boya çıkarıp daha temiz olan karavanın duvarına yaklaşıyor. Becerebildiği kadar özenli harflerle şöyle yazıyor:

KONTROL ÖLDÜRÜR
BAĞLANTI İYİLEŞTİRİR

Emin olduğu tek şeyin taslağını incelemek için geri çekiliyor. Büyük bir keçeli kalemle, saplar ve incecik dallarla süslediği blok harfler sonunda kıyametin ardından tekrar filizlenmiş gibi görünüyor. Mısır hiyerogliflerine ya da op-art bir yaratıklar ansiklopedisindeki dans eden figürlere benziyorlar. Bu iki satırın altına nasıl bir umut ışığı olduğunu yazıyor:

YUVAYA DÖN YA DA ÖL

Bu arada patlayıcıların yerleştirildiği bölgede, Adam'la Doug bir işte zamanlama hatası yapıyor. Adam'ın montunun koluna ve siyah kotuna benzin dökülüyor. Leş gibi petrokimyasal kokuları yayarak yumruklarını sıkıp sırsıklam olmuş eldivenlerinden benzin damlatıyor. Çok fazla şey taşımaktan elleri yorulmuş. Ofis binasının üçgen çatısına bakarak, *Ne bok yiyorum ben?* diye düşü-

nüyor. Son birkaç haftadır hissettiği zihin açıklığı, uyurgezerlikten ansızın uyanışı, en kısa vadeli kazançlar için dünyanın talan edildiğine ve atmosferin delik deşik olduğuna duyduğu inanç, yaşayan dünyanın en muhteşem varlıklarını korumak için bütün gücüyle savaşması gerektiği hissi: Bütün bunlar Adam'ı terk ederek insanlığın varoluşunun temelini inkâr etmenin çılgınlığıyla baş başa bırakıyor. Mal mülk ve egemenlik; başka hiçbir şeyin önemi yok. Bütün ağaçların sıra sıra büyüdüğü, üç insanın yedi kıtaya sahip olduğu, bütün büyük organizmaların kesilmek üzere yetiştirildiği güne kadar, dünyadaki her şey nakde çevrilmeye devam edecek.

Gözcü öbür karavanın yan tarafında vahşi ve capcanlı harflerle bir şey yazıyor. Beyaz boşlukta beliren mısralar akmaya başlıyor.

Çünkü sizlerin Cennet'te
ne yazda ne de kışta
hiç değişmeyen ve yapraklarını dökmeyen
beş ağacı vardır.
Onları tanıyan kimse
ölümü tatmayacaktır.

Boğazında bir düğümle, içinden çıkan şeyin, onu anlamayacak insanlara göndermeye çok ihtiyaç duyduğu bu duanın karşısından duyduğu hafif şaşkınlıkla geri çekiliyor. Derken: *Gümm*, şiddetli bir şok dalgası arkadan Nick'e çarpıyor. Patlamaların planlandığı zamandan çok daha önce, havaya büyük bir ısı püskürüyor. Gözcü dönüp turuncu bir topun hızla, güneşin doğuşunu taklit eder gibi havaya fırladığını görüyor. Bacakları öne atılıyor ve parlayan alevlere doğru koşuyor.

Göz ucuyla başka birinin siluetini görüyor. Tek bacağını kıvıramadığı için kesik kesik bir ritim tutturmuş topallayarak koşan Douglas. Ateşin yanına aynı anda varıyorlar. Sonra Douglas haykırırcasına fısıldayarak, "Siktir! *Siktir!*" diyor. Dizlerinin üstüne çöküp gördüğü şey karşısında bebek gibi ağlıyor. Yerde yatan iki

kişi var. Nick yaklaşırken kıpırdamaya başlayan, Nick'in kıpırdamasını istediği kişi değil.

Adam omuzlarını yerden kaldırıyor. Başını periskop gibi çevirerek dört bir yanı tarıyor. Kan yüzünü peçe gibi kaplayarak yere damlıyor. "Off," diyor Adam. "Off!"

Douglas, Adam'ı tutuyor. Nick, Olivia'yı kaldırmak için hızla diz çöküyor. Olivia sırtüstü yere serilmiş, yüzü yıldızlara dönük. Gözleri açık. Etraflarını saran turuncu bir ışıltı var. "Livvy?" Nick'in sesi berbat. Ses tonundaki o yoğun, dilini dolaştıran boğukluk Olivia için patlamadan daha kötü. "Beni duyuyor musun?"

Olivia'nın dudağında bir kabarcık oluşuyor. Sonra da, "*Nnn*," diye bir şey söylüyor.

Yan tarafında, belinin orada bir ıslaklık var. Siyah gömleğinin önü karanlıkta parlıyor. Nick gömleği kaldırıp bir çığlık atarak hemen indiriyor. İçinden boğuk bir feryat çıkıyor. Sonra yine becerikli, canavar Nick'e dönüşüyor. Yaralı kadın dehşet içinde ona bakıyor. Nick kendini dışa kapatıp yüzünü ifadesizleştiriyor. Yardım için yapabileceği her şeyi yapmaya başlıyor. Hava titreşiyor. İki siluet tepelerinde dikiliyor. Douglas ve Adam. "Yoksa o...?"

Olivia bu sözle sarsılıyor. Başını kaldırmayı deniyor. Onu Nick yatıştırıyor. "Ben," diyor Olivia. Gözleri tekrar kapanıyor.

Her yer ateş gibi. Douglas ellerini başına yapıştırmış, küçük daireler çizerek dönüyor. Kesik kesik sesler çıkarıyor. "Siktir, siktir, siktir..."

"Onu taşımamız lazım," diyor Adam.

Nick onun yaklaşmasını önlüyor. "Yapamayız!"

"Yapmamız lazım. Alevler."

Beceriksizce itişmeleri başlamadan bitiyor. Adam kadını koltuk altlarından tutup taşlı zeminde sürükleyerek çekiyor. Olivia'nın gırtlağından fokurtuya benzer sesler çıkıyor. Nick ne yapacağını bilemeden, tekrar yanına çöküyor. Bu imge yirmi yıl boyunca gözünün önünden gitmeyecek. Ayağa kalkıyor ve sendeleyerek uzaklaşıp yere kusuyor.

Derken Mimi karanlıkta yanlarında bitiveriyor. Nick'in içi

rahatlıyor. O da bir kadın. Bir kadın onları nasıl kurtaracağını bilir. Mühendis tek bakışta neler olduğunu anlıyor. Minibüsün anahtarlarını Adam'ın eline tutuşturuyor. "Hadi. Geçtiğimiz son kasabaya git. On beş kilometre yol. Polise bildir."

Yerde yatan kadın, "Hayır," diyerek herkesi ürkütüyor. "Olmaz. Devam..."

Adam alevleri gösteriyor. "Umurumda değil," diyor Mimi. "Git. Yardıma ihtiyacı var."

Adam olduğu yerde kalıyor, vücudu ona karşı koyuyor. *Yardım istemek onu kurtarmaz. Ayrıca hepimizi mahveder.*

"İşi bitirin," diyor yerde yatan kadın. Bunu öyle usulca söylüyor ki Nick bile anlayamıyor.

Adam elindeki anahtarlara bakıyor. Öne doğru eğilerek yavaşça minibüse koşmaya başlıyor.

"Douglas," diyor Mimi sertçe. "Kes." Savaş gazisi sızlanmayı kesip put gibi kalıyor. Sonra Mimi yere diz çöküp Olivia'yla ilgilenmeye, yakasını açmaya, hayvani paniğini dindirmeye girişiyor.

"Yardım geliyor. Kıpırdama."

Bu sözler ancak yaralı kadını telaşlandırmaya yarıyor. "Hayır. İşi bitirin. Devam–"

Mimi yanağını okşarayak onu sakinleştiriyor. Nick sessizce uzaklaşıyor. Uzaktan izliyor. Bütün bunlar sonsuza kadar dönüşü olmamacasına, gerçekten olan şeyler. Ama başka bir gezegende, başkalarına.

Olivia'nın beli hâlâ ıpıslak. Dudakları oynuyor. Mimi eğilip kulağını Olivia'nın ağzına yaklaştırıyor. "Biraz su."

Mimi hemen dönüp Nick'e bakıyor. "Su!" Nick ne yapacağını bilemeden donup kalıyor.

"Ben bulurum," diye bağırıyor Douglas. Alevlerin ötesinde, tepenin yamacında bir çukur görüyor. "Şurada bir koyak var. Herhalde akarsu da vardır."

Erkekler suyu koyacak bir şey arıyor. Ellerindeki bütün kaplara kimyasal bulaşmış. Nick'in cebinde kilitli poşet var. İçindeki birkaç ay çekirdeğini yere boşaltıp poşeti Doug'a veriyor, o da inşaat alanının arkasındaki ormana dalıyor.

Dereyi bulmakta zorlanmıyor. Fakat torbayı suya daldırırken olumsuz bir tat koşullanmasının etkisiyle duraksıyor. *Doğadaki su içilmez.* Ülkede suyunu güvenle içebileceğin tek bir göl, gölet, akarsu ya da dere yok. Yine de kendini zorlayarak eğilip poşeti dolduruyor. Ne kadar zehirli olursa olsun, kadının yalnızca ağzına birazcık soğuk, berrak sıvı almaya ihtiyacı var. Douglas poşeti alıp tepenin yamacından tekrar yanlarına gidiyor. Olivia'nın ağzına birazcık su döküyor.

"Sağ ol." Olivia'nın ateşli gözleri minnetle dolu. "İyi geldi." Biraz daha içiyor. Sonra gözleri kapanıyor.

Douglas ne yapacağını bilemeden, elinde poşetle kalıyor. Mimi parmaklarını suya batırıp Olivia'nın kanla kaplı yüzünü siliyor. Başını kucağına alıp kestane rengi saçlarını okşuyor. O yeşil gözler yine açılıyor. Bu kez ayık, her şeyin farkında, hemşirenin gözlerine dikilmiş bakışlarla. Olivia'nın yüzü pusuya düşmüş bir kısrağınki gibi, dehşet içinde buruşuyor. Düşündüklerini konuşur gibi net bir şekilde Mimi'nin zihnine iletiyor: *Bunda bir yanlışlık var. Neler olacağı bana gösterilmişti ve böyle olmuyordu.*

Mimi de onun gözlerine bakarak acısını paylaşabildiği kadar paylaşıyor. Rahatlatmak imkânsız. Gözleri birbirine kenetli, ikisi de başka yere bakamıyor. Bitkin kadının düşünceleri, anlaşılamayacak kadar büyük ve ağır düşünceler, genişleyen bir kanaldan Mimi'ye akıyor.

Nick hiç kıpırdamadan ayakta duruyor, gözleri kapalı. Douglas poşeti yere atıp sendeleyerek uzaklaşıyor. Gökyüzü ansızın alevleniyor, reddedilişle parlıyor. İki yeni patlama havayı delip geçiyor. Olivia haykırarak tekrar Mimi'nin gözlerini arıyor. Bakışları vahşi, ısrarcı, gözlerini bir an bile kaçırmak en beter ölümden daha kötü olacakmış gibi.

Cehennem ateşinin ucunda üçüncü bir adam beliriyor. Dönmesi gereken zamandan çok daha önce Adam'ı görmek, Nick'i yeniden canlandırıyor. "Yardım getirdin mi?"

Adam yerdeki Pietá'ya bakıyor. Bir yanı bu trajedinin hâlâ sürdüğünü görmekten şaşkın gibi.

"Yardım geliyor mu?" diye bağırıyor Nick.

Adam susuyor. Bütün iradesiyle, delirmemeye çalışıyor.

"Korkak herif... Anahtarları bana ver. *Bana ver.*"

Ressam psikoloğun üstüne saldırıp kolunu boynuna sarıyor. Şiddet uygulamaktan ancak Olivia'nın adını söylediğini duyarak vazgeçiyor. Anında Olivia'nın yanına diz çöküyor. Olivia nefes almakta zorlanıyor artık. Yüzü acıyla buruşuyor. Onu uyuşturan şokun etkisi geçmeye başlamış, Olivia acılar içinde kıvranıyor.

"Nick?" Olivia kesik kesik nefes almayı bırakıyor. Gözleri kocaman açılıyor. Nick başını çevirip omzunun üzerinden nasıl korkunç bir manzara gördüğüne bakmamak için kendini zor tutuyor.

"Buradayım. Buradayım."

"Nick?" Bu kez bir çığlık. Olivia doğrulmaya çalışınca, gömleğinin altından yumuşacık şeyler dökülüyor. *"Nick!"*

"Evet. Ben buradayım. Yanı başında. Seninleyim."

Olivia yine kesik kesik nefes almaya başlıyor. Dudaklarından bölük pörçük bir itiraz dökülüyor. *Hnn. Hnn. Hnn.* Nick'in parmaklarını kıracak gibi sıkıyor. İnliyor ve iniltisi uçup giderek geriye bir tek üç yanlarındaki alevlerin sesini bırakıyor. Gözleri sımsıkı kapanıyor. Sonra vahşi bakışlarla açılıyor. Neye baktığını bilmeden, öylece bakıyor.

"Bu daha ne kadar sürer?"

"Çok değil," diye söz veriyor Nick.

Olivia çok yüksekten düşen bir hayvan gibi, pençesini Nick'e geçiriyor. Sonra tekrar sakinleşiyor. "Ama bu bitmez, değil mi? Aramızdaki bu şey... hiç bitmeyecek. Değil mi?"

Nick biraz fazla duraksayınca, cevabı onun yerine zaman veriyor. Olivia cevabı duyabilmek için birkaç saniye kendini zorladıktan sonra gevşeyerek meçhule gidiyor.

DALLAR

*Kuzeydeki boreal kuşakta, bir adam şafak vakti soğuk toprağa yatmış. Başını tek kişilik çadırından dışarı çıkarmış, yüzü yukarı bakıyor. Bir esintinin olduğu, tepesinde beş ince silindir gibi yükselen beyaz ladinlerden anlaşılıyor. Yerçekimi yok gibi. Dört mevsim yeşil kalan ağaçların sivri uçları sabah vakti gökyüzüne bir şeyler çizikti*rip karalıyor. *Adam bir ağacın günün her saati, bitişik el yazısı yazar gibi azar azar ilerleyerek, kilometreler boyu yol yaptığını pek düşünmemiş. Bu yerleşik şeyler sürekli hareket hâlinde.*

Başını çadırdan çıkarmış yatan adam kendi kendine soruyor: Bu ağaçların tepeleri nasıl şeyler acaba? Çocukların kalemlerini deliklerine sokup çizimler yaptığı, iç içe geçmiş en basit döngülerden sürpriz desenler yaratan o dişli çark misali oyuncaklara benziyorlar. Öte dünyadan gelen mesajları anlamamızı sağlayan ruh çağırma tahtalarının uçlarına. *Aslında kendilerinden başka hiçbir şeye benzemiyorlar. Beş beyaz ladinin kozalaklarla dolu, varoluşlarının her günü yaptıkları gibi rüzgârla eğilip bükülen tepelerine.* Benzetme yapmak *insanlığın temel sorunu.*

Fakat ladinler kendi yarattıkları araçlarla mesajlar yayıyorlar. İğneyaprakları, gövdeleri ve kökleri aracılığıyla konuşuyorlar. Yaşadıkları bütün krizlerin tarihini kendi bedenlerine kaydediyorlar. Çadırda yatan adamın kendi ham duyularından yüz milyonlarca yıl daha yaşlı mesajlar yağıyor. Her şeye rağmen mesajları anlayabiliyor.

Beş beyaz ladin mavi gökyüzünü imzalıyor. Şunu yazıyor: Gü-

neşin, suyun ve küçük bir taş parçasının uzun cevaplara ihtiyaçları vardır.

Yakınlardaki kontorta ve Banks çamları karşı çıkıyor: Uzun cevaplar uzun zamanda verilir. Ve uzun zaman hızla yok olan bir şeydir.

Drumlinin aşağısındaki kara ladinler lafı dolandırmadan söylüyor: Sıcak sıcaktan besleniyor. Donmuş toprak tabakasının dumanı tütüyor. Devir hızlanıyor.

Daha güneydeki geniş yapraklılar onlara katılıyor. Gürültücü titrek kavaklar ve ayakta kalabilen huş ağaçları, ormanları dolduran kavaklar da koroya katılıyor: Dünya başka bir şeye dönüşüyor.

Adam dönüp sırtüstü yatarak sabah vakti yüzünü göğe çeviriyor. Mesajlar üzerine akın ediyor. Buradayken, evsizken bile şöyle düşünüyor: Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Ladinler yanıt veriyor: Hiçbir şey eskisi gibi değildi.

Hepimiz yok olmaya mahkûmuz, *diye düşünüyor adam.*

Başından beri öyleydi.

410 Ama bu kez durum farklı.

Evet. *Sen* varsın.

Ağaçların yaptığı gibi, adam da kalkıp çalışmak zorunda. İşi bitmiş sayılır. Yarın ya da ertesi gün, çadırı toplayacak. Ama şimdi, sabahın bu vaktinde, ladinlerin yazdıklarına bakarak şöyle düşünüyor: Güneşin güneş gibi, yeşilin yeşil gibi olması; neşenin, sıkıntının, acının, dehşetin ve ölümün kendileri gibi olmaları için, ölümcül bir kesinliğe duyulan ihtiyacın ötesinde, farklı bir şey yapmama gerek yok ve o zaman bu şey –*bu şey*, ışıktan, sudan ve taştan, gitgide büyüyen halkalar– beni olduğu gibi içine alıp benim adıma her şeyi anlatacak.

İnsanlar başka şeylere dönüşür. Yirmi yıl sonra, her şey olanları hatırlamaya bağlıyken, o gecenin gerçeği çoktan öz oduna dönüşmüş olacak. Olivia'nın cesedini yüzüstü ateşe yatırıyorlar. Bunu üçü hatırlayacak. Nick bir şey hatırlamayacak. Olivia'nın ona ihtiyaç duyduğu anda kaya gibi sağlam durmuşken, sonradan hiçbir işe yaramadan, kaşlarının alazlanabileceği bir yakınlıkta, ateşin yanında otururken, yanan ceset kadar hissiz.

Ötekiler Olivia'yı hazırladıkları odun yığınının, gece kadar eski bir şeyin üstüne yatırıyor. Önce giysileri, sonra teni yanıyor. Kürekkemiğinin üstündeki çiçekli yazı –*Değişim gelecek*– kararıp buharlaşıyor. Alevler karbonlaşan ruhunu benek benek havaya savuruyor. Ceset tabii ki bulunacak. Dolgulu dişler, yanmamış kemik parçacıkları. Bütün ipuçları bulunup yorumlanacak. Cesetten kurtulmuyorlar. Onu sonsuzluğa yolluyorlar.

Oradan ayrılışlarına dair, Nick'i minibüse zorla bindirdikleri dışında hiçbiri bir şey hatırlamayacak. Her daim yeşil ormanın üzerinde turuncu, kuzey ışıkları kadar hayaletimsi titreşimler. Ardından onlarca kilometre boyu kare kare fotoğraf. Yarım saat boyunca tek bir araç görmüyorlar ve yanından geçtikleri ilk arabanın içindeki Illinois, Elmhurst'ten eve gidip uyumak için daha beş saatlik yolu olan emekli çift de ateşi gördükleri anda aksi yöne doğru geçen beyaz minibüsü hatırlamayacak kadar yorgun.

Kundakçılar arada bağrış çağırışla kesilen uzun bir sessiz-

lik içinde ilerliyor. Adam'la Nick karşılıklı tehditler savuruyor. Mimi ses geçirmez bir baloncuğun içinde. Portland'a üç yüz kilometre kala, Douglas teslim olmaları gerektiğini söylüyor. İçlerinden bir ses de olmamalarını söylüyor. Olivia. Bir tek bunu, hepsi hatırlayacak.

"Gören olmadı," diyor Adam kimbilir kaçıncı kez.

"Bitti artık," diyor Nick. "O öldü. Biz diye bir şey kalmadı."

"Kapa çeneni," diyor Adam emreder gibi. "Bizi gösterecek tek bir ipucu yok. Çeneni kapalı tut, yeter."

Bir şeyi korumayı becerdikleri yok. En azından birbirlerini koruma konusunda anlaşıyorlar.

"Her ne olursa olsun, hiçbir şey söylemeyelim. Zaman bizden yana."

Ama insanlar zamanın ne olduğundan bihaber. Üç saniye gerilerinden açılmaya başlayan, üç saniye ötelerindeki sisin içinde gözden kayboluveren dümdüz bir ip zannediyorlar onu. Zamanın başka bir halkaya sarılarak gitgide genişleyen bir halka olduğunu, *Şimdi*'nin derisindeki en ince nokta kendi varoluşu için ölüp gitmiş olan her şeyin muazzam kütlesine bağımlı hâle gelinceye kadar da genişlemeye devam ettiğini göremiyorlar.

Portland'da dağılıyorlar.

Nicholas, Mimas'ın hayaleti üstünde kamp kuruyor. Çadırsız, uyku tulumsuz. Gece çökerken, başını Charlemagne'ın öldüğü yıla denk gelen yaş halkasının yanına koyduğu dolgulu bir monta yaslayıp yan yatıyor. Kuyruksokumunun altında bir yerde, Kristof Kolomb var. Ayak bileklerinin altında, Hoel'lerin ilki Brooklyn'e ve Iowa'nın açık düzlüklerine gitmek üzere Norveç'ten yola çıkıyor. Vücudunun dışında kalan bölümde, ağaçtan kalan çotuğun uçurum misali kenarlarına doluşmuş hâlde, kendi doğumuna, ailesinin ölümüne, onu tanıyan ve hayata tutunup yaşamayı öğreten kadının yoldan gördüğü çiftlik evine gelişine denk gelen halkalar var.

Kütüğün kenarlarından sızan özsuyun ne renk olduğunu hiçbir ressam bilemez. Nick sırtüstü dönüp havaya, yirmi kat yuka-

rıya bakarak Olivia'yla bir yıl boyunca tam olarak nerede yaşadıklarını kestirmeye çalışıyor. Ölmek istemiyor. Yalnızca o neşeli sesten, istekli ve açık sözlü, birkaç kelime daha duymak istiyor. Tek istediği hayatın onlardan ne istediğini başından beri duyabilen kızın, küllerinden yeniden doğup ona şimdi ne yapacağını söylemesi. Hiç ses yok. Ne Olivia'nın ne de hayali varlıkların sesleri var. Uçan sincapların, çizgili alkların, baykuşların ve o bir yıl boyunca onlara şarkılar söyleyen başka yaratıkların sesleri de yok. Nick'in kalbi küçülerek Olivia'nın onu bulduğu günkü boyutuna dönüyor. Sessizlik, diye karar veriyor Nick, yalanlar işitmekten daha iyidir.

Kamp yerinin sert zemininde, fazla uyuyamıyor. Sonraki yirmi yılda da geceleri pek iyi geçmeyecek. Zaten sonradan eklenecek yirmi halkanın genişliği en fazla yüzükparmağı kadar olurdu.

Mimi'yle Doug minibüsü tamamen boşaltıp bütün çaputları, hortumları ve lastik bantları imha ediyorlar. Koltukları türlü çeşit kimyasalla fırçalayıp silerek temizliyorlar. Mimi o şeyi yok pahasına satıp nakit parayla minik bir Honda satın alıyor. Satışın bir Poe hikâyesi gibi gelişip sonuçlanacağını düşünmeden edemiyor. Minibüsün yeni sahibi bir gün mutlaka gözlerinin önünde olduğu hâlde görmedikleri bir kâğıt parçasının arkasını çevirecek.

Evini de satışa çıkarıyor. "Niye ki?" diye soruyor Douglas.

"Birbirimizden uzaklaşmamız lazım. Böylesi daha güvenli."

"Nesi daha güvenli?"

"Görüşmeye devam edersek birbirimizi ele veririz. Douglas. Bana bak. *Bak bana.* Öyle bir şey asla olmayacak."

En fazla üçüncü sayfa haberi olacak bir olay. İnşaat alanında çıkarılan yangınla temelleri yok edilen bir tatil köyü. İşi geciktirecek bir eylem. Çalışmalar kaldığı yerden devam eder. Fakat incelenen küllerin içinde kemik parçaları bulunuyor, insan cesedi olduğu anlaşılıyor. Batıdaki dokuz eyaletin yazılı ve sözlü basını haberi alıp günlerce işliyor.

Dedektifler kimliği belirleyemiyor. Kadın, genç, bir yetmiş bo-

yunda. Şiddet, tecavüz olup olmadığını söyleyebilmek imkânsız. Tek ipucu yangına yakın bir yerde bırakılan gizemli mesajlar:

KONTROL ÖLDÜRÜR
BAĞLANTI İYİLEŞTİRİR
YUVAYA DÖN YA DA ÖL
Çünkü sizlerin Cennet'te beş ağacı...

Ortak akıl en inandırıcı yorumda karar kılıyor. Katil dengesiz bir cani.

Adam sessizce Santa Cruz'a dönüyor. Bütün olanlardan sonra, inanılmaz. Ama tezi bitmek üzereyken programdan ayrılması yalnızca herkesin dikkatini çekmeye yarar. Bir yıllık bursunun çoğunu harcamış. Bütün perdeleri çekip kiracıdan kiraladığı evinde oturuyor. Başının yarım metre yukarısında süzülerek tepeden kendini izliyor. Olur olmaz zamanlarda bir heyecana kapılıp ardından şiddetli bir kaygı hâline tosluyor. Yürüyerek on dakika mesafedeki markete giderken bile hayatını tehdit altında hissediyor.

Bir cuma gecesi geç saatte, üniversiteye gelen postasını almak için bölüme uğruyor. Binaya en son ne zaman girdiğini bile hesaplayamıyor. Şifresini ancak üçüncü denemede hatırlayabiliyor. Posta kutusu reklamlarla öyle dolup taşmış ki önce onları ayırmak zorunda. Elindeki kördüğüm patlıyor ve aylardır biriken posta yerlere saçılıyor. Arkasından biri, "Selam, yabancı," diyor.

Kim olduğuna bakmak için dönmeden önce gereğinden fazla coşkulu bir sesle, "Selam!" diye cevap veriyor Adam.

Marry Alice Merton, onun gibi tezini bir türlü bitiremeyen biri. Tatlı bir çiftçi kızı yüzü ve dişçi broşürlerindeki gibi bir gülüş. "Öldün sandık."

Adam'ın içinde özgürlüğün en feci hâli kabarıyor. *Ölmedim. Ama bir cinayete ortak oldum.* "Yok. Burs almıştım."

"Ne yaptın? Nerelerdeydin?"

Adam üniversitedeki eski akıl hocasının Mark Twain'den alıntı yaptığını duyar gibi oluyor. *Doğruyu söylersen, bir şey hatırlamak zorunda kalmazsın.* "Alanda. Biraz dağıldım galiba."

Mary tırnaklarıyla koluna bir fiske atıyor. "Yalnız değilsiniz, bayım."

"Bütün veriler elimde. Ama onları tutarlı br şekilde bir araya getiremiyorum."

"Bitirme korkusu. Tezini teslim etmek neden bu kadar zor ki? İsterse berbat bir şey olsun. Siktir et, ver gitsin."

Adam içindeki çılgınca heyecanı bastırıp normal ses tonuyla konuşabilmek için mücadele veriyor. Kendini bir kundakçı, kasıtsız cinayetin suç ortağı değil de, kendisi gibi gösterebilmek için. Psikologlar dünyadaki en iyi yalancılar olsa gerek. Yıllar boyu insanın kendini ve başkalarını nasıl kandırdığını öğreniyorlar. Adam girdiği dersleri hatırlıyor. Suçluluk güdülerinin yapmanı söylediği şeyin tam tersini yap. Kamuoyu mahkemesine çağrıldığında, konuyu çarpıtarak akıl karıştır.

"Aç mısın?" Adam kaşlarını bir tık kaldırmayı ihmal etmiyor.

Kızın içinde alarmlar çaldığını görebiliyor. *Ne diyor bu adam böyle? Üç yıl boyunca derslerden başka şey düşünmemiş, otistik sınırda kişilik gibi davranmışken, bir anda insan gibi davranmaya mı karar verdi yani?* Ama doğrulama yanlılığı her zaman sağduyuya üstün gelir. Bütün veriler bu yönde. "Karnım zil çalıyor."

Adam aylardır birikmiş postasını sırt çantasına tıkışırıyor ve sabaha kadar açık falafelciye gidiyorlar. Adam beş yıl sonra, grup içi idealizm üstüne yazıp saygın dergilerde yayımlattığı makalelerle dolu bir dosyayla, Ohio'da kalıcı öğretim görevliliğine zamanından önce hak kazanacak. Bir on beş yıl daha sonra –on beş yıl nedir ki?– kendi alanında tanınmış bir isim olacak.

Aylarca bir sekoyanın tepesinde yaşamak, yer seviyesinde yedi gün geçirmekten daha kolay. Her şeyin sahibi var; bir yaşındaki bir çocuk bile bilir bunu. Newton'ınki kadar kesin bir kanundur. Paran olmadan sokakta yürümek bile suç ve dünyadaki hiç kimse bu durumun bir gün değişeceğini hayal dahi edemez. Nick her-

hangi bir şey yüzünden –serserilik, izinsiz kamp yapmak, milli parkta ayı üzümleri yiyerek karnını doyurmak– içeri alınmayı göze alabilecek durumda değil. Kel bırakılmış dağların dibindeki kasvetli küçük bir kasabada, haftalık kiralanan bir kulübe buluyor. Bahçesi sıra sıra dikilmiş, yalnızca kırk beş santim kalınlığında ama çok iyi tanıdığı sekoyalardan bir ağaçlıkla dip dibe. Artık ailem diyebileceği tek şey onlar.

Akıl sağlığı için değilse de sırf güvende olabilmek için oradan ayrılmalı, gidebileceği kadar uzağa gitmeli aslında. Ama beklememek, yaşanan felaketi birazcık da olsa telafi edecek bir mesaj geleceğini ummamak elinde değil. Burası, onunla birlikte yaşadığı yer. Burada, neredeyse bir yıl boyunca, bir amaca sahip olmanın nasıl bir şey olduğunu görmüş. Bu unutkan dünyada, Olivia'nın dönüp dönebileceği tek yer burası.

Kimseyle konuşmuyor, bir yere gitmiyor. Henüz bitmişken, yine yağmur mevsimi. Nick yağmur serpiştirirken uyuyup sağanakla uyanıyor. Çatısı suyun taarruzuyla canlanıyor. Kalkıp yağmuru dinliyor, gevşeyemiyor. Tekrar uykuya dalar dalmaz gün ışığıyla ve yağmurun ateşkesiyle yine panik içinde uyanıyor.

Suyoluna bakmak için dışarı çıkıyor. Kanal taşmış ve kiralık kulübenin sundurmasından akan geçici bir dere yaratmış. Nick tişörtü ve eşofman altıyla öylece durup dağın üzerinde söken şafağı izliyor. Günün rutubet ve balçık kokan bir saati, toprak çıplak ayaklarının altında uğuldamakta. Onu ele geçirmek için çarpışan iki düşünce var. Hepimizin çocukluğundan çok daha eski bir geçmişe sahip olan ilki: *Yarın yeni bir gün*. İkincisiyse yepyeni: *Ben katilim*.

Hava bir kopma sesiyle sarsılıyor. Nicholas yukarı, dağın erir gibi göründüğü yere bakıyor. Dün gece yağan yağmur, yüz binlerce yıldır sabit kalmasını sağlayan kaplaması soyulan toprağı gevşetmiş, dağ gürleyerek aşağı doğru kayıyor. Deniz fenerinden daha yüksek ağaçlar incecik dallar gibi kırılarak iç içe geçiyor, kabaran bir dalga hâlinde pat küt bayır aşağı iniyor. Nick dönüp koşmaya başlıyor. Tepesinde eve doğru gelen, kayalardan ve ağaçlardan oluşan altı metrelik bir set var. Bir patikada düşe

kalka giderken dönüp arkasına bakınca, bir ağaç selinin kulübeye bodoslamadan daldığını görüyor. Salonun içi çotuklar ve kayalarla doluyor. Kulübe temellerinden koparak akıntıyla birlikte alçalıp yükselmeye başlıyor.

Adam, "Kaçın! Çabuk!" diye bağırarak komşularına doğru koşuyor. Derken iki küçük oğullarıyla birlikte komşular da bahçe yolundan pikaplarına doğru koşmaya başlıyorlar. Fakat akıntıyla birlikte gelenler onlardan daha önce davranıp pikabın yolunu kapıyor. Tek katlı eve vuran ağaçlar volkandan püskürmüş gibi kabarıyor.

Nick, "Şu taraftan," diye bağırınca, komşular onu takip ediyor. Nick onları fazla dik olmayan bir bayırdaki başka bir sel yatağından geçiriyor. Kayan toprağın akıntısı orada sekoyalardan incecik bir hatta rastlayarak duruyor. Bu son bariyerden çamurla birlikte sızan taşlar oluyor ama ağaçlar sımsıkı duruyor. Kadın artık kendini tutamıyor. Hıçkırarak çocuklarına sarılıyor. Babalarıyla Nick dağın kel kalmış yamacına, inanılmaz derecede alçalmış sırtına bakıyorlar. Adam, "Aman Tanrım," diye fısıldıyor. Nick bunu duyunca irkiliyor. Komşusunun gösterdiği yere bakıyor. Az önce hayatlarını kurtaran barikattaki bütün ağaçlarda parlak mavi boyayla yapılmış birer X işareti var. Bunlar gelecek hafta kesilecek ağaçlar.

Douglas pek de uygun olmayan saatlerde, bir köpek gibi tekrar tekrar Mimi'nin kapısına gidiyor. İlk başta yalnızca şöyle bir uğramak, iyi mi diye bakmak için. Ardından gördüğü olağanüstü rüyayı anlatmak için. Mimi de telesekreterini açsaydı. Kapısına böyle çat kapı gelip durması Mimi'yi hafiften delirtiyor.

Rüyasında, Mimi'yle ikisi kendisinden daha güzel bir körfeze bakan çok güzel bir şehrin bir parkında yüz yüze oturuyorlarmış. Kızsaçı yanlarında belirmiş. Gülümseyerek, *Bekleyin! Açıklamasını yapacaklar! Göreceksiniz!* demiş. Douggie rüyayı anlatacağım diye, sabırsızlıktan yerinde duramıyor. "Her şeyi görmüş gibiydi! Bize haber vermeye gelmişti. Uyandığımda, her şey çok netti. Her şey güzel olacak."

Duydukları Mimi'yi hiç de heyecanlandırmıyor. Mimi her şeyin güzel olacağı fikrini duyduğu anda avaz avaz bağırmak istiyor. Doug bu yüzden bir süre ondan uzak duruyor. Fakat aynı rüyayı bir kez daha, Mimi'nin duymak isteyeceğinden emin olduğu yeni, taptaze gelişmelerle bir kez daha görüyor. Kapısı uzun uzun ısrarla çalındıktan sonra, Mimi kapıyı açıp Douggie'yi içeri çekiyor. Binlerce protesto mektubuna adres yazdıkları yemek masasına oturtuyor. "Douglas. Binaları yakıp kül ettik. Kafayı yemiştik. Manyak gibi suç işledik. Bizi gebertirler. Bunu *anlayabiliyor musun*? Ömrümüzün geri kalanını eyalet hapishanelerinde geçiririz."

Douglas cevap vermiyor. *Hapishane* lafı kendi geçmişine ait bir klip izlemesine neden oluyor – bu dolambaçlı yolu başlatan günleri gösteren. "Tamam, anlıyorum. Ama rüyamda sana sarılmıştı ve diyordu ki–"

"Douglas!" diye bağıran Mimi'nin sesi duvarların ardından duyulabilecek kadar yüksek çıkıyor. Sesini alçaltarak tekrar konuşuyor. "Artık bana gelme. Bu evi kapatıyorum. Gidiyorum ben."

Douggie'nin gözleri yutkunmaya çalışan bir kurbağanınkiler gibi pörtlüyor. "Gidiyor musun?"

"Beni iyi dinle. Senin de. Gitmen. Lazım. Yeni bir hayata başla. Adını değiştir. Kundakçılık yaptık biz. *Adam öldürdük*."

"O yangınları herkes çıkarmış olabilir. Bizi gösterecek ipucu yok."

"Sabıkamız var. İkimiz de azılı çevrecileriz. Listeleri inceleyecekler. Bütün kayıtları bulacaklar ve–"

"Ne kaydı? Her şeyi nakit ödedik. Yüzlerce kilometre yol yaptık. O listelerde kimbilir kaç kişi vardır. Listeyle bir şey kanıtlayamazlar."

"Douglas. Ortadan kaybol. Kimselere görünme. Bir daha gelme. Beni arama."

"İyi." Doug'ın gözleri yanıyor. Ona ulaşması imkânsız. Tek eli kapıda, arkasına dönüyor. "Şimdi de pek görünür sayılmam zaten."

O rüyayı bir kez daha görüyor. Gelecekteki bir şehirde, yük-

sek bir yerde oturuyorlar. Kızsaçı, *Bekleyin! Göreceksiniz!* diyor. Tabii ki dört bir yanlarından ormanlar fışkırıyor. Olağanüstü bir şey ve mutlaka Mimi'nin de duyması lazım. Ama oraya gittiğinde, evin önünde kocaman kırmızı bir tabela var: SATILDI.

Douglas'ın gidecek hiç ama hiçbir yeri yok. Üç seçenekten en iyisi doğu gibi görünüyor. O da taşınabilir bütün eşyalarını pikaba yükleyip Columbia Gorge'a doğru yola çıkıyor. Mağazadaki patronuna söylemiyor. Son iki haftalığı da onlarda kalıversin.

Tam Idaho sınırında, o yeri görmesi gerektiğini fark ediyor. Batı standartlarına göre, resmen yan kapı sayılır. Başka bir şey olmasa da, doğru düzgün bir veda edebilme şansı. Kulağının dibinde Mimi'nin haykıran, artık iyice delirdiğini söyleyen sesini duyuyor. Mantıklı düşünen her insan aynı şeyi söyler. Ama dünyadaki bütün ormanları birer dikdörtgene çeviren şey de mantık zaten.

Eyalet yoluna geldiğinde, kalbi balyoz gibi kaburgalarına çarpıyor. Issız tali yoldaki ladinlerin, çöken karanlıkta birer yargıç gibi dimdik duran ağaçların arasındaki geçitte ilerliyor. Kasları hatırlıyor. Sanki hayatta kalan dört kişi, olay sonrasının manyaklığı içinde, yine o minibüsteler. Ama inşaat alanına yaklaşınca şiddetli, kontrollü ve bembeyaz, yeni bir yangın olduğunu görüyor – gece mesaisinin elektrik arkları. Dört bir yana akın etmiş, hasarı gideren inşaat işçileri. Sermayenin iş gecikmesine verdiği tepki, vardiyaları artırmak.

Makas kirişleri taşıyan koca bir kamyon. Kırmızı bayraklı bir işaretçi. Douglas şöyle bir bakmak için duruyor. Yangına ait tek iz kalmamış. Mimi'nin sesi ağaçlardan birine takılmış kameralardan biri plakasını kaydetmeden önce hemen basıp gitmesini haykırıyor. Başka bir ses de şöyle diyor: *Burası değil.* Kızsaçı.

Douggie inşaat alanını hızla geçip boş otobana iniyor. Bir sonraki kavşaktan yine doğuya dönüyor. Gece yarısı olduğunda, pikap el yordamıyla Montana'ya giriyor. Doug bir milli parka giden toprak yolun başında durup koltuğunu yatırarak biraz uyuyor.

Gün ışığı gökyüzünde mermer desenleri yaratmış. Douglas nereye gittiğini bilmeden arka yollardan ilerleyerek benzin almak

için durduğunda aldığı kurutulmuş etlerle ve tarçınlı şekerlerle karnını doyuruyor. İki yanında sivri tepeler, işe yaramayacak kadar kuru kalmış taşlı otlaklar olan düz bir havzadan geçiyor. Ama yaşam burayı milyonlarca şekilde kullanmaya devam ediyor. Bir tarlanın öteki ucundaki hareketlilik gözüne çarpıyor – dikenli telle kavga eden Amerikan antilopları. Biri yaralı, beş antilop. Douglas bu sayıyı *–işareti–* fark edince, titremeye başlıyor. Pikabı kenara çekiyor. Üzerine muazzam, gökyüzü kadar büyük, bomboş bir uzaklık hissi çöküyor. Pencereyi hafif aralayarak dünya hâlâ onlara aitmiş gibi uluyup duran kır kurtlarının sesleri eşliğinde uykuya dalıyor.

İkinci günün sabahında, pikabı gelişigüzel sürmeye devam ediyor. Yükselen güneş ona belli belirsiz yol gösteriyor. Sürekli dümdüz bir çizgide akmayan kilometreler, saatler akıp gidiyor. Yolun sol tarafında garip bir şey beliriveriyor. Douglas daha görmeden, bir gariplik olduğunu anlıyor. Göz alabildiğine uzayıp giden bu altın rengi ve gri açıklığın içinde, capcanlı ve yemyeşil, kayıp bir vaha. Olmayan bir nehrin kenarına konuşlanmış bir ileri karakol. Doug sonraki çıkıştan biraz fazla hızlı dönüp onlarca karlı mevsimin ve hayırı cevap olarak kabul etmeyen otlara ait köklerin altını üstüne getirdiği harap hâldeki şose yola giriyor. Yavaşlayarak kağnı hızıyla gitmeye başladığı hâlde yol hâlâ dingilleri kırmaya, pikabın altını delmeye çalışıyor. Derken çocuk çetesi kadar hırpani kavaklarla dolu bir ağaçlığa geliyor.

Pikaptan inip yürüyor. Birkaç metre ötedeki serçe sürüsü çimlerin üzerinde uçuşarak dağılıyor. Burada böyle bir yer olması çok saçma. Ağaçlar fıskiye gibi yükselmiş. Kimileri iki metre genişliğinde, dip dibe gövdelerden buketler gibi. Eğri büğrü pamukağacı-kavaklar. Çevrede kilometreler boyu tek bir yerleşim yeri olmamasına rağmen ağaçlar çocukların çözdüğü bulmacalardaki gibi bir mantık izleyerek büyümüş. O yemyeşil sıra kemerlerin altında dururken, birden anlıyor: Görünmez bir kasabanın sokaklarında. Kaldırımlar, arsalar, bahçeler, temeller, dükkânlar, kiliseler, evler: Bu birkaç blokluk rüzgâr kıranın dışında hepsi yok olmuş, silinip süpürülmüş. Bir zamanlar bir ailenin manzaralı

penceresinden gururla izlediği şeylerden birinin altına oturuyor. O dev şeyin, artık kimsenin üstüne düşmeyen gölgesine.

Gizlice akan bir akarsuyun sesine benzer bir ses var. Coşkulu bir alkış sesi ama yüzlerce yıl öteden. Dizi dizi sütunlara benzeyen kavaklara, esintide şarkılarını söyleyen, birinin bu terk edilmiş kasabaya gelip onlara hayran kalmasına sevinen ağaçlıklı birkaç gölgelik meydana bakıyor. Hışırtıları için geniş ve kayıp bulvardaki kayıp kilisede bütün kayıp insanlar için söylenen bir ilahi gibi. Artık o kutsal şarkı yalnızca bu coşkulu koroya vaaz ediyor ve bunda bir sorun yok. Hatırlamayı koro da hak ediyor. *Bayram etsin kırlar ve üzerindekiler. O zaman bütün orman ağaçları sevinçle haykıracak.*

Mimi krep daracık siyah bir elbiseyle Grant'taki Dört Sanat adlı galerinin resepsiyonunda oturuyor. Şezlonga benzeyen deri koltukta dengede kalmaya çalışarak dakikada bir elbisenin başına buyruk eteğini orta yaşı geçmiş dizlerinden aşağı çekiyor. Elbise o sabah bir sanat galerisine uygun, bir erkekle oturulacak pazarlıkta birkaç yüz dolar daha koparabilecek bir şey gibi gelmiş. Yanağındaki yara izini telafi edebilecek bir şey gibi görünmüş gözüne. Şimdiyse o an basiretinin bağlandığını düşünüyor.

Saçlarını Pixie model kestirmiş asistan gelip Mimi'nin yüzündeki kesik izine bakmamaya özen göstererek biraz daha kahve ikram ediyor ve Bay Siang'ın hemen geleceğini söylüyor. Bay Siang şimdiden on yedi dakika gecikmiş durumda. Resimler haftalardır onda. O arka odada bir şeyler dönüyor. Mimi'ye bir oyun oynanıyor ama nasıl bir şey olduğunu bilemiyor.

Galeri başka hazinelerle dopdolu. Lake yatlar. Bulutlar içinde süzülen, mürekkeple en ince detayına kadar çizilmiş bir dağ. Her birinde binbir detaylı âlemlerin betimlendiği, iç içe geçmiş fildişi küreler. Karşı duvardaki bir resim dikkatini çekiyor: Mavi gökyüzünün önünde, gökkuşağından dalları olan, büyük, siyah bir ağaç. Mimi ayağa kalkıp eteğini çekiştirerek resme doğru yürüyor. Uzaktan minik minik bir sürü yaprak gibi görünen şeyler meditasyon yapan yüzlerce figüre dönüşüyor. Etiketi okuyor:

Mertebe Alanı ya da *Ağaç Sığınak*. On yedinci yüzyıl ortaları, Tibet. İnsan yapraklar ağacın yayılan dallarında dalgalanır gibiler.

Arkasından biri, "Bayan Ma?" diye sesleniyor.

Üzerinde koyu gri takım elbise, gözünde kan kırmızı çerçeveli bir gözlük olan Bay Siang onu arka odaya buyur ediyor. Yüzündeki oyuğa bakarken gözünü bile kırpmıyor. Sahiplenici bir el hareketiyle, onu kaçak maundan yapılmış toplantı masasına oturttuğunda, Mimi'nin kutusu ortalarında kalıyor. Bay Siang pencereye bakarak, "Elinizdeki eser çok güzel," diyor. "Özgün bir tarzda yapılmış harika arhatlar. Elinizde kaynağını belirten herhangi bir belge olmaması üzücü."

"Evet. Bende... bizde öyle bir belge yoktu."

"Bu resimler babanızla birlikte Amerika'ya gelmiş, öyle mi? Şangay'daki ailesinin sanat koleksiyonuna mı aitmiş?"

Mimi masanın altından elbisesini çekiştiriyor. "Evet."

Bay Siang pencerenin önünden ayrılıp Mimi'nin karşısına oturarak bütün dikkatini ona veriyor. Sağ dirseğini sol avucuna dayayıp sağ elinin iki parmağını hayali bir sigarayı tutar gibi önde bırakıyor. "Hangi tarihte yapıldığını tam olarak belirleyemiyoruz. Yapan sanatçının kim olduğunu da bilemiyoruz."

Mimi gardını alıyor. "Peki ya sahiplerinin mührü?"

"Kronolojik sırayı takip ederek onlara kadar gidebildik. Babanızın ailesinin eline nasıl geçtiği belirsiz."

Mimi haftalardır şüphelendiği şeyin gerçek olduğunu o an anlıyor. Resimleri değer biçtirmek için oraya götürmesi büyük bir hata. Kutuyu alıp hemen kaçmak istiyor.

"Yazıların tarzı da bizi zorluyor. Tang Hanedanlığı dönemine ait, serbest dediğimiz bir kaligrafi türü. Tam adı *Sarhoş Su*. Ama daha sonraki bir tarihte de yapılmış olabilir."

"Ne yazıyor?"

Bay Siang, Mimi'nin küstahlığına karşı daha net bir sınır çizebilmek için başını geriye atıyor. "Bir şiir; şairi bilinmiyor." Resmi ortalarına açıyor. Parmağı sözcük sütunlarından aşağı doğru kayıyor.

Bu dağda, böyle bir havada,
Neden daha fazla kalayım ki?
Üç ağaç bana ısrarla el sallıyor.
Onları duymak için eğiliyorum ama
ısrarlarının sesi aynı rüzgâr gibi.
Tomurcuklar, kış vakti bile, dalları yokluyor.

Daha şiir bitmeden, Mimi'nin tüyleri ürperiyor. O an yine San Francisco Havaalanı'nda, isminin anons edildiğini duyar gibi oluyor. Babasının intihar mektubu olarak bıraktığı şiiri okuyor. *Bir adam bu hayatta nasıl yükselir ya da düşer?* Zifiri karanlıkta ve soğukta, bir dağın yamacında, alelacele yangınlar çıkarıyor. Bir kadının ölümüne yol açan yangınlar.

"Üç ağaç mı?"

Bay Siang özür diler gibi avuçlarını gösteriyor. "Şiir işte."

Mimi'nin buz kesen yüzüne ateş basıyor. Beyni durmuş vaziyette. Çok uzaklardan, ona ulaşmaya çalışan bir şey var. *Neden daha fazla kalayım ki?* Kardeşi Amelia'nın, on iki yaşındayken, onu iki katı iri gösteren bir kayak tulumunun içinde, arka kapıya doğru paytak paytak yürüyerek ağladığını görüyor. *Kahvaltı ağacı erkenden tomurcuk verdi. Kar yüzünden ölecek.* Babası gülümsemekle yetiniyor. *Yeni yapraklar her zaman çıkar. Kış öncesinde bile.* On altı yaşındaki Mimi'nin, daha önce her nasılsa hiç fark etmediği bir durum.

"Bu şiiri... herhangi biri de okuyabilir mi?"

"Bu işin eğitimini alanlar, belki. Kaligrafi öğrencileri."

Mimi babasının ne öğrencisi olduğunu bilemiyor. Minyatür elektronik aletler. Kamp yerleri. Ayılarla konuşma. "Şu yüzük." Yumruğunu masanın üstünden sanat simsarına doğru uzatıyor. Bay Siang başını yana eğiyor. Yüzündeki tebessüm ikisi için de utanç verici.

"Evet? Yeşime oyulmuş para ağacı, Ming tarzı. Güzel işçilik. İsterseniz değer biçebiliriz."

Mimi elini geri çekiyor. "Önemli değil. Siz resimden söz edin."

"Arhatlar çok ustaca betimlenmiş. Örneğine az rastlanan bir şey olması ve kaligrafinin kalitesi sebebiyle, belirlediğimiz değer..." Bay Siang fiyat aralığını belirleyen iki rakam söyleyince, Mimi tiz perdeden bir maymungiller kıkırtısı çıkarmadan edemiyor. "Dört Sanat size bu aralıkta bir ödeme yapmaya hazır."

Mimi soğukkanlı görünmeye çalışarak arkasına yaslanıyor. Para sıkıntısı çekmeden bir süre özgür kalabilmeyi ümit etmiş. İki ya da üç yıl kadar. Ama bu miktar bir servet. Özgürlük. Yepyeni bir hayat kurmaya yeter. Bay Siang yara izli yüzünü inceliyor. Kan kırmızı çerçeveli gözlüğünün ardındaki gözleri duygularını belli etmiyor. Mimi de restleşmeye hazır vaziyette ona bakıyor. Yangınların en vahşet dolu olanını sönene kadar izlemiş biri. Olivia'dan sonra, gözlerini kaçırmadan gözlerine bakamayacağı tek bir canlı yok.

Resim masanın üstünde, ortalarında duruyor. O savsak, sarhoş yazı, gizemli şiir, âdeta dönüşüm geçirmiş, âdeta her şeyle bir olmuş, eski ormanlarında tek başlarına oturan figürler – hepsine ne yapacağına karar verecek tek kişi o. Ama onları elden çıkararak suç işleyecekmiş gibi geliyor birden. Üç ağacın ondan istediği bir şey var. Ama ne istiyor olabileceklerine dair hiçbir fikri yok.

Bay Siang'a karşı koymak nefes almak kadar kolay. Adam üç saniyede gözlerini kaçırıyor. Başını çevirirken, Mimi sanat simsarının ruhunu okuyor. Bir yerlerde tesadüfen bu resme ait kayıtlı bir referansa rastlamış olduğu kesin. Gözkapağındaki tik kadar açık bir gerçek. Resmin değeri verdiği teklifin kimbilir kaç katı. Uzun zamandır kayıp olan bir milli hazineye rastlamış durumda.

Mimi bir nefes alırken gülümsemeden edemiyor. "Asya Sanatları Müzesi'nden birileri tam tarihini ve yapan sanatçıyı belirleyebilir diye düşünüyorum."

Dört Sanat'ın yeni teklifi gecikmeden geliyor. Mimi'nin, yeğenlerinin ve iki kız kardeşinin uzun zaman boyunca parayı dert etmemelerini sağlayacak bir meblağ. Mimi için kurtuluş. Yeni bir diploma. Yeni bir kimlik. *Neden daha fazla kalayım ki?*

Mimi bir yıl sonra ilk defa Carmen'le Amelia'yı arıyor. Yüzünden söz etmiyor. İşten atıldığından. Evini sattığından. Üç

eyalette aranan biri olduğundan. Kaybolduğu için özür diliyor. "Kusura bakma. Sert bir kayaya çarptım da."

Carmen gülüyor. "Yumuşağı da mı var?"

Mimi tekliften söz ediyor.

"Bilmem ki, Mimi. Aile yadigârımız. Babamdan kalan başka ne var ki?"

Üç yeşim yüzük, demek istiyor Mimi. *Israrla el sallayan*. "Ben yalnızca onun yapacağı şeyi yapmak istiyorum."

"O zaman *o* nasıl yaptıysa, öyle yap. Hayat boyu yanından ayırmadığı tek şey oydu."

Sonra Amelia. Amelia: Kaçık ablasını dinlerken bile çocuklarıyla ilglenmekten geri durmayan, sağlıklı, sabırlı azize. Şu sözler Mimi'nin dilinin ucuna kadar geliyor: *Kanun kaçağı oldum. Bir arkadaşım öldü. Özel mülklerde yangın çıkardım.* Onun yerine şiiri okuyor.

"Güzelmiş, Mimi. Bence rahatla demek istiyor. Gevşe, sev ve ne istiyorsan onu yap."

"Carmen tek aile yadigârımız olduğunu söylüyor."

"Amaan. Bu kadar duygusal olmaya gerek yok. Babam dünyadaki en duygusal olmayan adamdı."

"Ve çok tutumluydu."

"Tutumlu mu? *Cimrinin tekiydi!* Yangından kurtarılmış o ucuz şeylerle dolu bodrumu unuttun mu? Kasa kasa kolalar, kuş tüyü montlar, yarı fiyatına alınmış lokma anahtarlar!"

"O resimleri hayat boyu yanından ayırmadığını söylüyor."

"*Öfff*. Büyük ihtimalle antika pazarına gitmek için zaman kolluyordu."

Dünyanın eşitliği bozan oyu bir kez daha bir çocuğun omuzlarından daha geniş olmayan bir yere düşüyor. Yüzündeki tebessüm hiç silinmeyen, kamp yerlerini defterlerine not eden, usulca intihar ederek giden mühendis o gece Mimi'ye fısıldıyor. Cevabı kulağına söyleyip gidiyor. *Geçmiş Sidret'ül-müntehâ ağacıdır. Budandıkça daha da büyür.*

Dorothy Cazaly Brinkman, gereğinden fazla neşeli bir gülüşle, elinde kahvaltılık lapayı koyduğu gül ağacı tepsiyle mutfaktan

çıkıp kocasının odasına giriyor. Ağlak gözler mekanik yataktan ona bakıyor. Kocasının dehşetle kasılmış yamuk ağzı Yunan trajedilerindeki masklar gibi. "Günaydın, Ray-Ray. Uyuyabildin mi?"

Dorothy tepsiyi komodinin üstüne bırakıyor. Korkunç gözler onu takip ediyor. *Gömüldüm. Diri diri. Sonsuza kadar.* Dorothy kendini devam etmeye zorluyor. Müge çiçekleri, şat bardağının içinde, yatağın yanındaki sehpaya gidiyor. Yorganın salyayla ıslanmış ucunu katlıyor. Sonra da gül ağacı tepsiyi içindeki sıcak kahvaltıyla birlikte yarı felçli vücudun üzerine kaydırıyor.

Metod oyunculuğu her sabah biraz daha inandırıcı hâle geliyor. Daha böyle kaç gün yaşayacağını ya da daha kaç gün dayanabileceğini bilmenin imkânı yok. Ray bir ses çıkarıyor. Dorothy kulağı Ray'in dudağına değinceye kadar eğiliyor. Tek duyabildiği, "*Dddtt*," diye bir şey oluyor.

"Biliyorum, Ray. Dert değil. Hazır mıyız?" Komik bir tavırla kollarını sıvar gibi yapıyor. Ray'in maskındaki ağız hafifçe oynuyor ve Dorothy bunu işine geldiği gibi yorumluyor. Ray'i farklı gösteren şey felçten, kırık dökük konuşmasından çok, o ağız. "Yeni bir ata tohumu. Afrika'dan. Hücre onarımı için iyiymiş."

Ray hareket ettirebildiği elini, büyük ihtimalle ona engel olmak için, birkaç santim kaldırıyor. Dorothy görmezden geliyor; bu konuda çok ustalaşmış. Ata tohumundan yetişmiş tahıl çok geçmeden Ray'in çenesinden önlüğüne akmaya başlıyor. Dorothy yumuşak bezle kocasının ağzını siliyor. Ray'in felçten taşlaşmış yüzünü kaskatı hissediyor. Ama gözleri – gözleri gayet açık seçik şöyle der gibi: *Sen bana kalan son tahammül edilebilir şeysin, ölüm dışında.*

Kaşık ileri geri gidip geliyor. Dorothy'nin içinde uçak sesi çıkarmak istemesine neden olan ilkel bir içgüdü var. "Dün gece baykuşları duydun mu? Nasıl da birbirlerini çağırıyorlardı?" Ray'in ağzını silip tekrar kaşıkla besliyor. Onun hâlâ hastanede olduğu ikinci haftada yaşanan bir ânı hatırlıyor. Yüzüne takılı oksijen maskesiyle. Koluna takılı bir hortumla. Hareket ettirebildiği tek elini onlara doğru savurup durduğu bir an. Do-

rothy hemşireyi çağırmak zorunda kalmış, o da Ray'in elini gazlı bezle bağlamış. Ray maskenin üzerinden azarlar gibi ona bakmış. *Bırak bitireyim şu işi. Sana yardım etmeye çalışıyorum, anlamıyor musun?*

Dorothy haftalar boyunca tek şey düşünebilmiş: *Yapamayacağım.* Ama zaman imkânsız olana alışmanızı sağlıyor. Doktorların pragmatizmine, arkadaşlarının acıyarak bakmasına zamanla alışmış. Ray'in taşlaşmış vücudunu öğürmeden hareket etirebilmeyi zamanla öğrenmiş. Onun buzdağı sözcüklerini anlayabilmeyi zamanla öğreniyor. Az daha zaman geçse, ölü gibi yaşamakta bile ustalaşacak.

Kahvaltının ardından, Ray'i temizlemesine gerek olup olmadığını kontrol ediyor. Var. Ray ilk seferinde –hastanede, kıdemli bir hemşire vakumla alırken– utançla inleyip durmuş. Lastik eldivenler, sünger, hortum ve Dorothy'nin tuvalete taşıdığı ılık kütleler şimdi bile o gargoyl gözlerini nemlendiriyor.

Ray'i temizleyip yan çevirerek yatak yaralarını kontrol ediyor. Bugün tek başına. Gezici bakıcılar, Carlos ve Reba haftada yalnızca dört gün, Ray'in isteyeceğinden iki kat fazla, Dorothy'nin gereksindiğinden iki kat az geliyor. Dorothy elini kocasının taş gibi omzuna koyuyor. Şefkat, bitkinliğinin vekili. "Televizyon mu? Yoksa bir şeyler mi okuyayım?"

Ray'in oku dediğini zannediyor. *Times*'ı okumaya başlıyor. Ama başlıklar Ray'i huzursuz ediyor.

"Ben de, Ray." Dorothy gazeteyi bırakıyor. "Cehalet mutluluktur, değil mi?"

Ray bir şey diyor. Dorothy eğiliyor. "*Blmm.*"

"Kızgın mıyım? Değilim, Ray. Salakça bir şakaydı işte." Ray bir kez daha söylüyor. "*Sen mi* kızdın? Niye ki?" Milyonlarca haklı neden dışında demek istiyor yani.

Ray'in kaskatı dudaklarından bir sözcük daha sızıyor: "*Çıprıss.*"

Dorothy rahatlıyor. Birlikte yaşadıkları yıllar boyunca Ray'in sabah ritüeli olan şey. Artık imkânsız. En kötüsü de canavar gibi bulmaca çözdüğü cumartesilerden birinde olmaları. Ray'in ağzından küfür çıktığını duyduğu tek gün.

Bütün sabah bulmaca çözüyorlar. Dorothy ipuçlarını veriyor, Ray de gözlerini buzullara dikiyor. *Darbe almak, diyebiliriz. Brown'ın mavisi gibi. Kol mesafesinde tutmak.* Ray jeolojik zaman aralıklarıyla anlamlı olabilecek iniltiler çıkarıyor. Yaptıkları şeyin onu televizyonun karşısında bırakmaktan daha kolay olduğunu görmek Dorothy'yi şaşırtıyor. Hatta her gün bulmaca çözmenin –bu işi rutine bağlamanın– beyninin eski hâline dönmesine yardımı olabileceğini hayal ederken buluyor kendini.

"İlkbaharın ilk müjdecilerinden. Beş harfli. İlk harfi *A*."

Ray'in kesik kesik söylediği iki heceyi anlayamıyor. Tekrarlamasını istiyor. Bu kez bir hırıltı, yine cüruf misali bir şey.

"Olabilir. Kurşunkalemle yazayım, sonra tekrar bakarız." Bez bebekle dans eder gibi. "Şuna ne dersin: *Tomurcuğun sevinç veren dönüşü?* Altı harfli, ilk harfi *R*, dördüncü harf *E*, beşincisi *A*."

Ray içine kapanmış hâlde ona bakıyor. O kilitli odanın içinde, geriye neler kaldığını anlayabilmek imkânsız. Başı sarkık, hareket ettirebildiği eliyle kışın yağan karda otlamaya çalışan bir hayvan gibi yorganı tırmalıyor.

Sabahın tadı daha öğlen olmadan kaçıyor. Dorothy düzeltmeler ve önermelerle karman çorman bir şeye dönüşen kareli şeyi bırakıyor. Öğle yemeğini düşünme zamanı. Ray'in boğazında kalmayacak, haftada kimbilir kaç kez yedirmediği bir şey bulmalı.

Öğle yemeği Atlantik'i kayıkla geçmek gibi. Öğleden sonra Ray'e kitap okuyor. *Savaş ve Barış*. Bunun için uzun ve meşakkatli, haftalarca süren bir kampanya yürütmesi gerekmiş ama Ray kitabı dinlemeye istekli görünüyor. Kaç yıldır onu bir edebiyat okuruna dönüştürmeye çalışmış. Şimdiyse onu dinleyecek bir tutsağı var.

Hikâyeyi takip etmekte Dorothy bile zorlanıyor. Aklında tutamayacağı kadar çok sayıda insan duygudan duyguya geçişler yapıyor. Romanın prens kahramanı muazzam bir savaşın ortasına düşüyor. Dört bir yanında kaos, felç olmuş hâlde soğuk toprağın üzerine sırtüstü seriliyor. Askerin üzerinde gökten, yüce gökyüzünden başka bir şey yok. Kıpırdayamıyor; yalnızca göğe

bakabiliyor. Öylece yatarken varoluşun merkezindeki gerçeği o âna kadar nasıl göremediğine şaşıyor: Koca dünya ve dünyadaki bütün yürekler, o sonsuz maviliğin karşısında bir hiç.

"Affedersin, Ray. Bu bölümü unutmuşum. İstersen atlayabiliriz."

Ona bakan, yine o ağlak gözler. Ama belki de Ray'in aklını karıştıran şey roman değil. Karısının neden ağlayıp durduğunu anlayamıyor belki.

Akşam yemeği yine uzatmalı bir sefere, Asya'daki bir savaşa dönüyor. Dorothy kocasını televizyonun karşısında bırakıyor. Sonra ikinci akşam yemeği için dışarı çıkıyor. Kendi akşam yemeği için. Alan onu atölyesinin kapısında karşılıyor. Saçları talaş tozuyla kaplı. Onun gözlerinde de bir aylaklık var. Dorothy gözlerini kaçırıyor. Alan onu kollarına aldığında, korkunç bir yuvaya dönüş hissi yaşıyor. Müstakbel nişanlısı. Boşanması kocasının mesleğindekilerin mücbir sebep dediği şey yüzünden engellenmiş birinin nişanlısı olabilir mi?

"Günün nasıl geçti?" Evet, Alan cidden buna cevap vermesini bekliyor. Ama bu gece, parçalarına ayrılmış kemanlarla viyolaların ve çelloların, sapsız enstrüman gövdelerinin, tellere sıra sıra asılmış cilasız plakaların, akçaağaçtan yapılmış iki parçalı arka kapakların, ladin ve söğüt bloklarından, tuş yapımında kullanılacak kapkara abanoz parçalarından, ek parçalar için kullanılacak şimşir ve geri dönüştürülmüş maun parçalarından gelen kokuların ortasında General Tso usulü tavuklarını yerlerken, tek yapması gereken ciğerlerini tamamen doldurarak tekrar tekrar nefes almak.

Dorothy tek kullanımlık yemek çubuklarını birbirine vuruyor. "Keşke gençken tanışsaydık. O zamanki hâlimi görmeliydin."

"Yok, yok. Yaşlı ağaç daha iyidir. Dağların kuzey yamaçlarından, yükseklerden gelen ağaçlar."

"İşe yaramak güzel."

"Keşke *ben* bu kadar yaşlı olmasaydım esas. Bu işte çok iyi olabilirdim." Alan kirişlerden aşağı sarkan oyulmuş, tıraşlanmış gövdeleri gösteriyor. "Ağacın nasıl işleneceğini daha yeni yeni anlamaya başlıyorum."

Dorothy iki saat sonra eve dönüyor. Ray onun arabayla bahçe yoluna girdiğini, garaj kapısının açıldığını, anahtarı arka kapının kilidine soktuğunu duymuş olmalı. Ama odaya girdiğinde gözleri kapalı, yamuk çenesi aşağı sarkmış. Televizyonda üst üste espriler patlatıp deliler gibi gülen insanlar var. Dorothy televizyonu kapayıp lekeli yorganı kaskatı duran vücudunun üstüne çekmek için yatağa gidiyor. Ray'in hareket ettirebildiği eli pençe gibi bileğine yapışıyor. Çığlık atarcasına açılan gözlerinde o cehennemden çıkma cinai bakışlar var. Dorothy yerinden sıçrayarak bir çığlık atıyor. Ardından sakinleşerek Ray'i de yatıştırmaya çalışıyor.

Başından beri dünyanın en iyi adamı olan Ray. Bir azizin sabrıyla bütün maceralarını sineye çeken adam. Artık bittiğini söylediğinde biraz gözyaşı döken, onun için en iyisini istediğini söyleyen. Yanında kalıp istediğini yapabileceğini. Başı ne zaman derde girse, hep yanında olacağını söyleyen adam. Şimdi Dorothy'nin başı dertte. Ve. Evet. Ray de. Hep. Yanında.

430 "Ray! Korktum. Uyuyorsun sanmıştım." Ray'in ağzından yuvarlanarak çıkan şeyin anlamı Sanskritçe bir mantra olabilecek kadar belirsiz. "Ne dedin?" Dorothy pandomimin yasak olduğu ıstıraplı sessiz sinema oyunu için eğiliyor. İkisi de bulanık, iki hece. "Bir daha, Ray."

Ölümden önceki yaşamda olduğu gibi, Ray'in sabrı onunkini kat kat aşıyor. Tam felçli olmayan tarafındaki kaslar oynamaya başlıyor. Türlü çeşit varlık Dorothy'nin tenine değerek parmaklarını saçlarından geçiriyor. "RayRay. Kusura bakma. Dediğini anlamıyorum."

Ray'in tam hareket ettiremediği dudaklarından kesik kesik birkaç ses daha çıkıyor. Dorothy bir kez daha eğiliyor ve bu kez duyuyor. İlk duyduğu: *Yas*. Ray'in gerçek isteği o kadar olmayacak bir şey ki ilk başta anlayamıyor. *Yaz*. Dorothy mantığa falan boş verip hemen kâğıt kalem buluyor. Kalemi yatağın kenarında duran eline tutuşturup parmaklarının sismograf iğneleri gibi hareket edişini izliyor. Ray'in birkaç berbat harf çiziktirmesi dakikalar sürüyor.

Dorothy o karman çorman titrek harflere bakıyor ama bir şey göremiyor. Gördüğü şeyin bir anlamı yok ama o enkazın altında kalan adam her kimse, bunu ona söyleyemez. Derken bir sözcük beliriyor ve Dorothy anlayarak sarsılıyor. Hıçkırarak, Ray'in kaskatı kolunu çekiştirerek, kocasının zaten bildiği şeyi dile getiriyor. "Doğru. *Doğru!*" Altı harfli, ilk harfi *R*. *Tomurcuğun sevinç veren dönüşü*. Releaf.*

Yirmi bahar nedir ki? Yazın ölçülmüş en yüksek sıcaklıkların yaşandığı yıl gelip geçiyor. Ardından bir yıl daha. Sonra hemen hepsi kayıtlı tarihteki en sıcak yazlardan olan on yaz daha. Denizler yükseliyor. Mevsimler şaşıyor. Geçen yirmi baharın sonuncusu ilkinin başladığı zamandan iki hafta önce başlıyor.

Türler yok oluyor. Patricia makalelerinde bundan söz ediyor. Sayılamayacak kadar çok tür. Resiflerin rengi beyaza dönüyor, sulak alanlar kuruyor. Henüz bulunmamış şeyler kaybolup gidiyor. Yaşam formları temel yok olma oranının bin katı bir hızla yok oluyor. Çoğu ülkeden daha büyük ormanlar tarlaya dönüşüyor. *Dört bir yanındaki yaşama bak; sonra gördüklerinin yarısını sil.*

Bu yirmi yılda, Douglas'ın doğduğu yılki dünya nüfusundan daha fazla doğum oluyor.

Nick gizlenerek çalışıyor. Ağaçlardan daha yavaş bir çalışma için yirmi yıl nedir ki?

Adam'ın makalelerinden birinde de kanıtlandığı gibi, pasparlak ve rengârenk bir şey gözümüze sokulmuşken, arka plandaki yavaş bir değişimi fark edebilecek şekilde tasarlanmış yaratıklar değiliz.

İngilizcede rahatlama, iç rahatlaması anlamına gelen *relief* sözcüğünden türetilmiş, *yeniden yapraklanma* anlamına gelen, aslında var olmayan bir sözcük. –*çn*

Mimi'nin de fark ettiği gibi, insan saatin akrebini takip edebilir, bir saat boyunca gözünü ondan ayırmayabilir ama hareket ettiğini bir an bile göremez.

Egemenlik 8'deki Neelay altmış beş kilo ve ten rengi beyaza yakın, saçları Einstein'ın saçları gibi. Yüz hatları ışığa ve hangi kasabada olduğuna göre değişerek farklı ırkların özelliklerine bürünüyor. Boyu yalnızca bir kırk iki olduğu hâlde esnek baldırları ve kaslı bacakları sayesinde durduğu yerde durmuyor. Adı Spor ve sıradan biri. On bir kıtadaki bütün arazi sahipleri gibi o da birkaç madalya kazanmış, anıtlar dikmiş ve kenara biraz para ayırabilmiş durumda. Hayatında birbirinden çok uzak bölgelerde yaşayan kızlar var. Ufacık bir kasabanın belediye başkanı, başka bir kasabada duvar halısı üretimi yapıyor. Bir ara kapanmak üzere olan bir manastırda rahiplik yapmış. En sevdiği şey yürümek. Yabancılarla karşılaşmak. Servilerin dalgalanan dallarını izleyerek rüzgârın hangi yöne kıvrıldığını kestirmek.

Hepsi de oyunu kendi tercih ettiği şekilde oynayan milyonlarla birlikte, o da paralel dünyaya taşınmış gibi. *İnternetin* olmadığı bir zamanı hatırlayamıyor. Şimdi'yi *Hep*'e çevirmek, olanı olması gerekenle karıştırmak bilincin işi. Bazı günler interneti Heart's Delight Vadisi'ndekilerle birlikte kendisi icat etmemiş de, yalnızca içinde bir alan açmışlar gibi geliyor. Evrimin üçüncü aşaması.

Bir çarşamba öğleden sonrasında, üç boyutlu modelleme stüdyosunun açılışını onaylayacağı bir yönetim kurulu toplantısında olması gerekirken, yine yollara düşüyor. Toplantıya gitmek yerine oyuna girerek kendi Ar-Ge'sini yapıyor. Zaten günlerdir kutsal bir yolculuğa çıkmış, kutuptan ekvatora kadar taban teperek bütün enlemlerde karşılaştığı her vatandaşla konuşuyor. Rasgele odak grupları. Hem ürün araştırması hem de spor, bir taşla iki kuş.

Önceden hiç gitmediği bir kantondaki varlıklı bir şehrin belediye sarayı önünde pazar kurulmuş. Yüksek bir çanın altında türlü çeşit mal ve hizmet için pazarlık eden insanlar: At ara-

baları, mumlar, motorlar, optik ürünler, değerli metaller, araziler, bostanlar. El yapımı kumaşlardan dikilmiş giysiler, el yapımı mobilyalar, gerçek müzik yapan lavtalar. Geçen yıl olsa, yalnızca değiştokuş olurdu: İnsanlar zor bulunan malları karşılıklı takas ederdi. Ama bugünlerde gerçek para konuşuyor –dolarla, yenle, sterlinle, avroyla– yukarıdaki dünyada gerçekten milyonluk elektronik transferler gerçekleşiyor.

"Salaklar," diyor biri, şehir pazarının kanalında. Neelay dönüp bakıyor. Kalabalıkta yanında duran güderilere bürünmüş bir adam. Bir an için adamın bir bot, oyuna dahil olmayan zeki bir yapay zekâ olabileceğini düşünüyor. Ama figürün yürüyüşünde bir şey var. İnsani bir açgözlülük.

"Kim salak?"

"Zaten yukarısı da böyle değil mi?"

"Yukarısı mı?"

"Aynı dünyayı burada da yarat. Her gün işe git, eve yabandomuzu pastırması getir, evin içini bok püsürle doldur. Burası da BodyLand kadar beter bir yer oldu."

"Yapılacak başka şeyler de var."

"Ben de öyle sanmıştım," diyor güderili adam. "Sen tanrı mısın?"

"Hayır," diyerek yalan söylüyor Neelay. "Niye ki?"

"Sizde bütün büyüler oluyor da."

Neelay gelecek sefere büyülerini biraz azaltmaya karar veriyor. "Uzun zamandır oynuyorum."

"Tanrıların nerelerde takıldığını biliyor musun?"

"Hayır. Düzeltilmesini istediğin bir şey mi var?"

"Her şey."

Bu söz Neelay'i kızdırıyor. Oyunun kârı her zamankinden daha yüksek. Koreli bir çocuk oyunu bırakmasını söyleyip durduğu için annesini öldürmüş. Annesinin cesedi yandaki odada yatarken, onun kredi kartını kullanarak iki gün boyunca oyundan hiç çıkmadan kazanılabilecek bütün zaferleri kazanmış. Ama millet ağzına geleni söylüyor işte.

"Senin derdin nedir?"

"Yalnızca burayı yeniden sevmek istiyorum. Oyuna ilk başladığımda cennetteyim sanmıştım. Kazanmanın milyonlarca yolu vardı. *Kazanmanın* anlamı bile kalmamıştı." Güderili kâşif bir an donup kalıyor. Belki de animusunun çöpü dışarı bırakması, telefona bakması ya da yeni bebeğini sallaması gerekiyor. Derken avatarı iki adım atarak garip bir şekilde yeniden canlanıyor. "Şimdiyse tekrar tekrar aynı bayat numaralar. Maden dağları, kesilmiş ormanlar, çayırlıklara serilmiş metal levhalar, saçma sapan kaleler ve depolar. Tam her şey istediğin gibi oluyor, paralı askerleri olan bir pislik gelip ağzına sıçıyor. Gerçek hayattan da beter."

"Şikâyet etmek istediğin bir oyuncu mu var?"

"Sen *tanrısın*, değil mi?"

Neelay cevap vermiyor. On yıllardır yürümeyi beceremeyen bir tanrı.

"Buradaki sorun ne biliyor musun? Midas sorunu. Millet salak saçma şeyler inşa edip her yeri kaplıyor. Sonra da siz tanrılar yeni bir kıta yaratıp yeni silahlar icat ediyorsunuz."

"Oyun başka şekillerde de oynanabilir."

"Ben de öyle sanmıştım. Dağların tepesindeki, denizlerdeki gizemli şeyler. Ama hayır."

"Belki de başka bir yere gitmelisin."

Güderili adam kollarını yanlara açıyor. "Ben o başka yerin *burası* olduğunu sanmıştım."

Uzun zaman önce ölen babası için dijital bir uçurtmayı dans ettirmeyi hâlâ isteyen çocuk, ormandan gelenin haklı olduğunu biliyor. *Egemenlik*'te Midas sorunu var. Oyunda her şey altına dönüşerek ölüyor.

Adam Appich doçentliğe yükseliyor. Ona soluk aldıran bir şey değil – bilakis üzerindeki baskıyı artırıyor. Her an en az iki işi birden yapmak zorunda: Konferanslar, literatür taramaları, alan çalışmaları, ders hazırlama, mesai saatleri, devrildi devrilecek yığınlar hâlinde duran ödevlerin değerlendirilmesi, kurullar, terfi dosyaları ve sekiz yüz altmış üç kilometre uzakta yaşayan yayıncılık işindeki bir kadınla sürdürülen uzak mesafe ilişkisi.

Ohio, Columbus'taki ilk evinde mikrodalgada ısıtılmış teriyakisini yiyip haberleri izlerken yayımlanacak bir makalenin üzerinden geçiyor. Ne güncel olaylara ne de gerçek bir yemek pişirmeye zamanı var. Ama çalışırken onları da araya sıkıştırarak âdeta kendini aklıyor. Baktığı şeyin ne olduğunu haber başladıktan on saniye sonra anlayabiliyor: Harap olmuş binalar ve kapkara kirişler, kendi hafızasında net olarak canlandırmayı artık beceremediği bir olayın sonrası. Washington eyaletindeki, kavakların genomlarıyla oynayan bir araştırma laboratuvarı yakılmış. Kamera isli bir duvarı uzun uzun gösteriyor. Betonun üzerine sprey boyayla bir zamanlar oluşturulmasına katkıda bulunduğu sloganlar yazılmış:

KONTROL ÖLDÜRÜR
BAĞLANTI İYİLEŞTİRİR

Eski *sloganları*. Adam anlayamıyor. Haber spikerinin söyledikleri iyice aklını karıştırıyor. "Yetkililer yedi milyon dolarlık hasara yol açan yangının son birkaç yılda Oregon, California ve Kuzey Idaho'da gerçekleştirilen benzeri eylemlerle bağlantılı olabileceğini düşünüyor."

Dünya bölünüp ikiye ayrılıyor ve Adam kendi taklidine dönüşüyor. Ardından daha ekonomik bir açıklama: Ötekilerden biri ya da ikisi tek başına ya da birlikte devam ediyor olmalı. Sevgilisinin ölümünden sonra, Nick'in yapıyor olması kuvvetle muhtemel. Ya da o çocuksu savaş gazisi, Douglas. Ya da ikisi birlikte yeni müritler edinip yangınlar çıkarmayı sürdürmeye karar vermişler. Bu yangını her kim çıkarmışsa, telifi ona aitmiş gibi eski sloganlarını kullanmış.

Kamera harap hâldeki laboratuvarın kapkara olmuş tavan kirişine çevriliyor. Adam bu görüntüyü saldırıya kendi de katılmışçasına hatırlıyor. Beş yıl önce değil; dün gece. Eve yeni gelmiş de üstündeki is kokulu giysileri yakmak zorundaymış gibi. Gö-

rüntüde koridorun sonuna sprey boyayla yazılmış birkaç sözcük daha beliriyor:

İNTİHAR EKONOMİSİNE HAYIR

Doçent oluşunun üzerinden henüz altı hafta geçmişken, Adam yine kundakçı oluyor.

Üç ay sonra, Olympic Milli Parkı yakınındaki bir kereste deposunda, iş makinelerinin durduğu ambarda patlama oluyor. Mimi haberi *Chronicle*'dan okuyor. Rehabilitasyon ve ruh sağlığı danışmanlığında yaptığı doktorayı bitirmek üzere olduğu San Francisco Üniversitesi'ne, yürüyerek on dakika mesafede olan Golden Gate Parkı'ndaki Çiçek Serası'nın önünde, çimlerin üzerinde otururken. Olay yerine yazılan –bir zamanlar onların olan– sloganları hatırlıyor. Haberin yanında bir ek bilgi kutucuğu var:

"Ekolojik Terörün Tarihçesi, 1980-1999."

Tutuklamaların yapılması an meselesi olmalı. Gelecek ay, gelecek yıl, kapısı tıklatılacak, rozetler şöyle bir gösterilecek... Mimi oturmuş haberi okurken yanından insanlar gelip geçiyor. Bütün dünyalığını yağlı bir sırt çantasında taşıyan evsiz barksız bir tip. Elindeki Japon bayrağını sallayan bir kadını takip eden sarı şapkalı turistler. Oyuncak bir zürafayı birbirlerine atarak gülüşen iki âşık. Mimi çimlerin üzerinde otururak kendi işlemiş gibi hissettiği suçun haberini okuyor. Gazeteyi önüne yayıp başını geriye atıyor. Gökyüzü konumunu üç metrelik hatayla belirleyebilecek uydularla kaplı. Uzayda önündeki manşetleri okuyabilecek kameralar var: "Ekolojik Terörün Tarihçesi." Göğe bakarak geleceğin üzerine çullanıp onu tutuklamasını bekliyor. Sonra gazeteyle birlikte öğle yemeğinden kalan çöpleri de toplayıp bir dizi California meşesini geçerek Lone Dağı'na ve öğleden sonra gireceği Terapide Etik ve Mesleki Sorunlar dersine doğru yürüyor.

***

Nick yeni yangın haberlerini duymuyor. Onun haber kaynakları sahile kadar bütün küçük kasabalardaki, yorumcuların ve analistlerin hemen hepsinden gizlenen gerçekleri, çoğu zaman bedavadan açıklamaya hevesli insanlarla dolu otobüs durakları ve kafeler, tele pazarlamacılar ve sayım memurları, dilenciler.

Nick kendisi için mükemmel işi Washington, Bellevue'de buluyor: Muazzam bir ikmal merkezinde göklere çıkarılan depocu çocuk olarak mini forkliftin üstünde hızla oraya buraya gitmeye, dağ gibi kitap paletlerini boşaltmaya, barkodlarını okuttuğu kitapları o engin, üç boyutlu depolama matrisinde belirlenmiş yerlerine yerleştirmeye başlıyor. Kara hız rekorlarını kırmak zorunda. O da kırıyor. En özel izleyici kitlesinin, hiçliğin karşısında gerçekleştirdiği bir çeşit performans.

Buradaki ürün kitaplardan çok, on bin yıllık tarihin hedefi, insan beyninin her şeyden çok açlığını duyduğu ve doğanın vermektense ölmeyi tercih edeceği şey: Kolaylık. Konfor bir hastalık ve Nick bu hastalığın taşıyıcısı. Patronları günün birinde herkesin içine girip onlarla birlikte yaşayacak bir virüs. İnsan bir kez pijamalıyken roman satın aldığında, bunun geriye dönüşü olmuyor.

Nick o günkü otuz üç numaralı kartonu da açıyor. İyi günündeyse, dört dakikada bir yeni bir tanesini açıp barkodları tarayarak ve kitapları raflara yerleştirerek yüzden fazla kutuyu halledebiliyor. Ne kadar hızlı olursa, yerine geçecek robotun gelişini de o kadar geciktirebilecek. Verimlilik gelip canına okumadan önce birkaç yıl daha dayanabileceğini zannediyor. Ne kadar çok çalışırsa, o kadar az düşünmek zorunda kalıyor.

Karton kapaklı kitaplarla dolu kasaları çelik raflarına yerleştirip sayım yapıyor. Raflar karşılıklı yükselerek kitaplardan oluşan dipsiz uçurumlara dönüşüyor. Bir tek bu merkezde karşılıklı binlerce raf var. Bütün kıtalarda her ay yeni ikmal merkezleri açılıyor. Patronları herkesin her şeyini ikmal edinceye kadar bu işten vazgeçmeyecekler. Nick iş etüdüne girecek zamanının değerli beş saniyesini bu dar boğaza bakarak harcıyor.

Karşısındaki manzara içini umuttan farksız bir dehşetle dolduruyor. Basılı kâğıttan oluşan bu sonsuz, gitgide daralan, şişen kanyonların içinde, loblolly çamından elde edilmiş milyonlarca ton life şifrelenmiş hâlde, gerçeği anlatan birkaç sözcük, ikmal merkezleri sayesinde doyuma ulaşmanın büyüsünü bozup tehlikeyi, gereksinimi ve ölümü geri getirecek bir sayfa, bir paragraf olmalı.

Geceleri duvar resimleri yapıyor. Şablonları kendi evinde hazırlayıp şehirde gezinirken keşfettiği boş duvarlara kadar yürüyor. Polisin dikkatini çekecek bir şey yaparak kadere kafa tutuyor. Fakat imgeler yoluyla çığlık atma güdüsü karşı koyamayacağı kadar güçlü. Orta boyutlardaki bir işi, şablonu yapıştırıp sökmeye kadar, yarım saat-kırk beş dakikada bitirebiliyor. Gece ikiyle dört arasında, evde kalsa içi içini yiyerek öylece yatacağı zaman aralığında, birkaç mahalleye damgasını vuruyor. Kurşun geçirmez mont giymiş inekler. Akçaağaç tohumundan el bombaları fırlatan direnişçiler. Çit hâlinde büyütülmüş gerçek güllerin üzerine, çiçekleri polenlemek ister gibi akın eden savaş uçakları ve helikopterler.

Bugünkü işi çok büyük: Üst üste binecek on altı şablon kullanarak bir avukatlık şirketinin dış duvarını resimleyecek. Nick merdivene tırmanıp hem tepede hem de dipte genişleyen büyük bir vazoya benzeyen numaralı şablonları üst üste bantlıyor. Cüruf briketinden örülmüş duvarı kaplayan şablonlar doksan derecelik açıyla dönerek kaldırıma taşıyor. Sonra sprey boyalar çıkıyor ve kesilerek oluşturulmuş çizgiler maskeleme bandını da kaplayan renklerle doluyor. Nick boyaların kuruması için çok az bekledikten sonra şablonları söktüğünde ortaya bir kestane ağacı çıkıyor. Ağacın dalları ofisin ikinci katına kadar ulaşıyor. Gövdesi bir yığın köke kadar dümdüz inmiş ve kökler kaldırımın üzerinden ilerleyerek sokaktaki rögar kapağına kadar uzanmış. Ağacın kabuğundaki çizgiler göğüs hizasında, göz mesafesinin biraz altında, barkoda dönüşüyor.

Nick sırt çantasından parmak kalınlığında bir deve kılı fırça

ve bir kutu siyah boya çıkarıp evrensel ürün kodunun yanına el-yazısıyla Mevlana'dan dizeler yazıyor:

Aşk
dalları ezelde
kökleri ebediyette
gövdesi hiçlikte
bir ağaçtır

Bu şiiri bir zamanlar bir ağaç evinde, bir ağacın çok yüksekteki bir dalında, dünyanın hâlâ yaşayan bir ucunda, birinin ağzından dinlemiş. *Birimiz düşecek olursa*, diye hatırlattığını duyar gibi oluyor o kişinin, *öbürü de onunla birlikte gider*. Resmini incelemek için geri çekiliyor. Resmin yarattığı etkiyle şöyle bir irkiliyor ve beğenip beğenmediğinden emin olamıyor. Ama beğenmek ve beğenmemek –tüketim kültürünün çomağı ve değneği– ona pek bir şey ifade etmiyor. Tek istediği bu duvarları üzerleri duvarla kaplanamayacak şeylerle olabildiğince doldurmak.

Şablonlarla sprey boyaları toplayıp tekrar çantasına koyuyor ve nevresim takımıyla çarşafını bir türlü değiştiremediği yatakta uyuklayarak beş saat daha geçirmek üzere kör topal yürüyerek eve dönüyor. Rüyasında sık sık gördüğü Olivia ölmenin paniğiyle bir kez daha ona sesleniyor: *Aramızdaki bu şey... hiç bitmeyecek. Değil mi?*

"Bırak beni," diyor Ray Brinkman karısına her hafta, defalarca. Ama karısı ağzından pıhtılaşmış yumrular hâlinde çıkan sözleri anlamıyor ya da anlamazlıktan geliyor. Dorothy'nin saatlerce dışarıda kaldığı geceler, Ray'in en mutlu olduğu zamanlar. O zaman bütün umutları onun arkadaşıyla birlikte olduğu, değiştiği, sohbet ettiği, acı çektiği, uzaktaki bir odanın karanlığında ulaşmayı bir türlü beceremediği şeyler için haykırdığı düşüncesiyle canlanıyor. Yine de sabahları odasına girip, *Günaydın, RayRay. Bugün iyi miyiz bakalım?* dediğinde, felçli bir sevinç duymadan edemiyor.

Dorothy ona bir şeyler yedirip televizyonun karşısında bırakıyor. Ekranda haberler, seyahat olasılıkları, ona yârenlik eden insanlar, hayat boyu sahip olduğu ama göremediği fırsatları hatırlatan şeyler var. Bu sabah, Seattle savaş hâlinde. Dünyanın geleceği, serveti, bu servete kimin sahip olduğuyla ilgili bir şeyler. Sabahçı spikerlerin de kafası karışmış gibi. Onlarca ülkeden gelen delegeler bir kongre merkezinde toplanmaya çalışıyor; binlerce coşkulu direnişçi içeri girmelerine engel oluyor. Pançolu, kamuflaj pantolonlu çocuklar alevler içindeki bir zırhlı aracın üstünde tepiniyor. Birileri betondan söktükleri bir posta kutusunu bir bankanın camına fırlatırken, kadının teki avazı çıktığı kadar bağırıyor. Benek benek Noel ışıklarının parıldadığı ağaçların altında, siyahlara bürünmüş, kasklı birlikler kalabalığa pembe duman yayan sis bombaları atıyor. Yirmi yıl cephede savaşarak patent haklarını korumuş olan Ray Brinkman, polisler ne zaman bir anarşisti etkisiz hâle getirse tezahürat yapıyor. Tanrı'nın elinin tersiyle dur dediği Ray Brinkman'sa camları kırıyor.

440 Kalabalık dalga gibi kabararak kırılıyor, gürleyerek yeniden gruplanıyor. Polis kalkanlarından bir set hepsini geri püskürtüyor. Senkronize kanun tanımazlık barikatların üzerinden, zırhlı araçların çevresinden ileri doğru akıyor. Kamera izdihamın içindeki müthiş bir şeye çevriliyor: Bir sürü vahşi hayvana. Boynuzlar, bıyıklar, uzun dişler, kocaman sarkık kulaklar, kapüşonlular ve pilot montları giymiş çocukların başlarında taşıdıkları özenle yapılmış maskeler. Yaratıklar ölüyor, Sierra Club için hazırlanmış bir ölüm pornosunda oynar gibi, yere serilip serilip tekrar kalkıyor.

Bir anı Ray'in farklılaşmış kafatasından içeri sinsice süzülüyor. Ray bu anının verdiği acıyla gözlerini kapıyor. O hayvan maskelerini, desenli mayoları hatırlıyor. Hepsi tanıdık geliyor. Önceden fotoğraflarını falan görmüş sanki. Bunun mümkün olmadığını biliyor ama gerçekler bu tekinsiz hissi yok edemiyor. Televizyonu kapaması için Dorothy'ye sesleniyor.

"Bir şeyler okuyayım mı?" diye soruyor Dorothy her seferinde, hiç gerek olmadığı hâlde. Ray asla hayır demiyor. Artık

Dorothy'nin okuduğu kitaplar için yaşıyor. Yıllar yılı Tüm Zamanların En İyi Yüz Romanı'nı bitirmeye çalışmışlar. Ray edebiyata neden hiç sabrı olmadığını hatırlayamıyor. Artık öğle yemeğinden önceki saatleri kolayca geçirebilmesini sağlayan tek şey edebiyat. İnsanlığın geleceği ona bağlıymış gibi, olay örgüsündeki ufacık bir şeye tutunup saatlerce gidebiliyor.

Kitaplar ıssız adalardaki ispinozlar kadar akışkan, birbirlerinden apayrı ışıklar saçıyorlar. Ama özde paylaştıkları öyle belirgin bir şey var ki insan hepsinin aynı şeyi anlattığını düşünebilir. Herkes öfke ve korkunun, şiddet ve tutkunun, hiddetle iç içe geçmiş bir *–karakteri–* affedebilme becerisinin, sonuçta en mühim şey olduğunu hissediyor. Çocukça bir itikat tabii, Evreni Yaratan'ın federal mahkemedeki bir yargıç gibi cezalar vermekle uğraşacağı inancının bir adımcık ötesi. Yalnızca tatmin edici olan bir hikâyeye anlamlar yüklemek, hayatın iki bacaklı dev bir şey olduğunu zannetmek, gayet insani bir şey. Ama hayır: Hayat çok daha büyük ölçekte seferber olmuş bir şey ve dünyanın kötüye gitmesinin nedeni tam da *dünyadaki* üstünlük savaşını hiçbir romanın birkaç sorunlu insanın mücadelesi kadar ilginç ve inandırıcı gösteremeyişi. Ama Ray'in edebiyata herkes kadar gereksinimi var artık. Karısının bu sabah karşısına çıkardığı kahramanlar, kötü adamlar ve figüranlar gerçekten daha iyi. *Sahte olsam da*, diyorlar, *yapıp ettiklerim hiçbir fark yaratmasa da, bütün mesafeleri aşıp gelerek bu mekanik yatakta yanında oturuyor, sana eşlik ediyor ve fikrini değiştiriyorum.*

On binlerce sayfanın ardından yine başa, Tolstoy'a dönmüş ve *Anna Karenina*'da bir parça ilerlemiş durumdalar. Dot en ufak bir rahatsızlık ya da utanç belirtisi göstermeden, sanatla yaşamın aynı resim kursuna gittiğinden habersizmiş gibi, kaldığı yerden okumaya devam ediyor. Ve bu, edebiyatın Ray'e verdiği en büyük teselli: Birbirlerine yaptıkları en büyük kötülüklerin bile, günün sonunda, birlikte okuyabilecekleri hikâyelerden biri olduğunun kanıtı.

Dorothy okurken, Ray'in gözkapakları kayıyor. Çok geçmeden kitabın içine süzülüyor, yaşadıklarıyla hikâyenin özünü hiç-

bir şekilde değiştiremeyen yan karakterlerden biri olarak, kenar boşluklarında her şeye seyirci kalıyor. Bir asrın üçte biri boyunca dinleyerek uyuduğu sese uyanıyor: Karısının horultusuna. Böylece yeni hayatının her gününde tek başına beş-on saat yapmak zorunda kaldığı şeyi yapmaya başlıyor: Pencereden arka bahçeye bakıyor.

Ateş gibi parlayan bir meşeye gidip gelen bir ağaçkakan, ağacı çevreleyen oyuklara meşe palamutlarını yerleştiriyor. İki sincap çılgınca spirallar çizerek yapraklarını dökmüş bir ıhlamura tırmanıyor. Yaklaşan soğuklarla dengesizleşen minik böcekler çimlerin üzerine üşüşerek siyah bulutlar oluşturuyor. Herhalde Dorothy'yle birlikte yıllar önce diktikleri bir çalı, bütün yaprakları döküldüğü hâlde öbek öbek tüylü sarı çiçekler vermiş. Bir kötürüm için izlenmeye değer şeyler. Rüzgâr gıybet estiriyor; Brinkman'ların yıl dönümlerinde ektikleri şeylerin dalları skandallarla sarsılıyor. Her yerde bir tehlike, bir hazır olma hâli, entrika, ağır çekim dönüm noktasına doğru giden bir olaylar zinciri var; bir zamanlar göremeyeceği kadar yavaş gerçekleşen muazzam mevsim dönümleri artık ne olduğunu bile anlayamadan yatağının üzerinden gelip geçiyor.

Dorothy de kendi horultusuna uyanıyor. "Ah! Özür dilerim, Ray. Seni yalnız bırakmak istemezdim."

Ray ona söyleyemiyor. Hiç kimse, hiçbir zaman, hiçbir yerde yalnız bırakılamaz. Dört bir yanlarında sürekli bangır bangır çalan, yangın alarmlı, kargaşalı, senfonik bir anlatı var. Dorothy bundan habersiz ve ona anlatabilmesi imkânsız. Medeni bahçelerin hepsi aynı. Vahşi bahçelerin hepsinde kendine has bir vahşilik var.

Aynı ağa bağlı yüz milyonlarca bilgisayarın saatleri, göstermeye hazır olmadıkları çift haneli rakamlara geçiş yapmaya hazırlanıyor. Bilgi Çağı'nın bitişinden önce kilerler dolduruluyor. Douglas milenyumun ne zaman biteceğinden bile habersiz. Onun olduğu yerde, bir haftadan daha uzun sürelerin bir önemi yok. Şimdilerde güneş yalnızca birkaç saatliğine beliriyor, karlar mezar

derinliğinde, öğle vakti bile soğuktan iliğiniz kemiğiniz donuyor. Douglas'a sorarsanız, bilgisayarlar çoktan delirip kontrolden çıkarak gezegenin altyapısını tamamen ele geçirmiş durumda. Montana'da gizlendiği, Arazi Yönetimi Dairesi'ne ait kulübeye sığınmışken, ulaşabilecekleri son insan olacak.

Sönen ateşi harlamak ya da donarak ölmek arasında seçim yapmak zorunda kaldığı an uyanıyor. Kutup koşullarına uygun uyku tulumunun içinden uzun içliğiyle, larva evresi bitmeden kozadan çıkan bir şey gibi çıkıyor. Parkasını giyiyor ama parmakları öyle uyuşmuş ki iki çam odununu ancak korku dolu on beş dakikada tutuşturabiliyor. Parmaklarını da ancak marshmallow kızartma yakınlığında ateşe tuttuktan sonra biraz oynatabiliyor. Kahvaltıda iki yumurta, üç koca dilim jambon ve odun sobasının üstünde ısıttığı bayatlamış koca bir ekmek parçası var.

Sundurmaya çıkıp kasabayı gözden geçiriyor. Aşağıdaki karlı yamaçta gri-kahverengi ön cepheler benek benek görünüyor. Üç katlı köhne otel, yıkık dökük market, doktorun muayenehanesi ve berber, genelev ve birçok meyhane: Hepsi ona kalmış. Ötedeki yüksek bir dağın zirvesinde, beyaz kabuklu çamlar. Kar ziyaretçilerin –Kanada geyikleri, başka geyikler, kır tavşanları– bıraktığı izlerle, okumayı yeni yeni öğrendiği yoğun olaylarla kaplı. Üzerine saldırdığı avının icabına bakan, geride adres bırakmadan ortadan kaybolan yırtıcı bir kuşun kara oyduğu şiiri görüyor.

Doug, Batının En Davetkâr Hayalet Kasabası'nda kış bekçisi: Hayatında birçok fuzuli iş yapmış ama bu en fuzuli olanı. İki yandaki geçitler –otuz kilometre giden dik ve kayalık iki çukur– karla tıkanmış. Mayıs sonuna kadar gelen olmaz. Tamam: Douglas oradayken *bir şeyler* olabilir. Belki deprem olur ya da meteor düşer. Uzaylılar gelebilir. Bunların hiçbirine karşı, elinden bir şey gelmez. Devlete ait, kar küreyebilen araç bile bayağı bir zaman yerinden oynamayacak.

Dağlar yüksek, toprak verimsiz ve gevşek, ağaç namına bir şey kalmamış sayılır ve değerli metal madenleri artık işe yaramaz durumda. Geriye satılacak bir tek nostalji, insanın istediği bütün cevapların yarınlarda gizliymiş gibi göründüğü yakın

geçmiş kalmış. Yaz gelince madenci kıyafetlerini giyecek ve sırf bu kadar uzak olduğu için fethedilecek yerler listesinden kolayca silinebilecek bir yere gelebilmek için bozuk yollardan geçmeyi göze alan turistlere hikâyeler anlatacak. Çocuklar yüz elli yaşında olduğunu zannedecek. Old Faithful gayzerine ya da Glacier Milli Parkı'na giderken şöyle bir uğrayan aileler birkaç fotoğraf çekip gidecek.

Sarsak mutfak masasına oturup füzyon camdan yapılmış kalın tuzluğun yanında tuttuğu hazineyi alıyor. Koyu kahverengi bir şişe olan tuzluğu geçen yıl madenin kuyu kulesinin yakınında, yarı gömülü hâlde bulmuş. Şişenin etiketinden geriye kalan parçanın üstünde birkaç Çince harf, gezegenin ilk okyanuslarından fırlama yaratıklar var. Herhalde madende çalışan ya da çamaşırhaneyi işleten çok sayıda Çinliden biri bırakmış. Douglas gözlerini kısıp harflere bakarak, "Ne yapar bunlar?" diye fısıldıyor. Arkadaşının öğrettiği bir laf – ne zaman, nerede olduğunu hatırlamıyor. Çin'le ve arkadaşının babasıyla ilgili bir şey. Douglas'ın her söyleyişinde arkadaşını güldüren. Sıkça söylemeye çalıştığı.

Douglas şişeyi bırakıp sabah ritüeline başlıyor: Yeni değersiz tevazu dininin kutsal kitabını yazmaya devam ediyor. Kasım ortasından beri Başarısızlık Manifestosu diye bir şey üzerinde çalışmış. Masanın duvarla bitiştiği yere arkaları tükenmezkalemle doldurulmuş sarı resmi kâğıtlar yığılı. Kâğıtlarda kendi türüne ihanet eden birine nasıl dönüştüğünün hikâyesi var. Orman isimleri dışında hiçbir ismi vermiyor. Ama her şey orada: Gözündeki perdenin kalkışı. Farkındalığın öfkeye dönüşmesi. Kendine benzeyen insanlara rastlayıp ağaçların dilinden anlamaya başlaması. Yapmayı umdukları şeyi yapmayı denemelerini anlatıyor. Nerede ve niçin hata yaptıklarını söylüyor. Yazdıklarında ayrıntılarla dolu yoğun bir tutku var ama hikâye belli bir yapıdan yoksun. Cümleler dallara ayrılıp tomurcuklandıktan sonra dallara ayrılmaya devam ediyor. Böylece oyalanmış oluyor. Klostrofobi hissinden kurtulmasını sağlayan bir şey bu ama bazı günler çok da işe yaramıyor.

Bugün dünkü yazdıklarını baştan okuyor: Mimi'sinin gözle-

rine göz yaşartıcı sürülmesine seyirci kalmanın nasıl bir şey olduğuna dair iki sayfa. Sonra tükenmezkalemini alıp kâğıdı delmek istercesine bastıra bastıra boylu boyunca birkaç çizik atıyor. Bir dağ yamacının yükselti çizgileri boyunca yeniden ağaç diker gibi. Tek sorun, genel olarak Başarısızlık'tan söz etmesine rağmen ona çok yakın, onunla iç içe geçmiş bir konu olan Ne Olacak Bu İnsanlığın Hâli konusunu da irdelemeden duramayışı.

Kalem hareket ediyor; çağrılan bir ruh tarafından yazdırılır gibi, fikirler beliriyor. Göze çarpan bir şey, o kadar bariz bir gerçek var ki sözcükler kendilerini dikte ediyor. Gezegenin milyarlarca yıllık tasarruf bonolarını bozdurup şatafata, lükse harcıyoruz. Douglas Pavlicek'in bilmek istediğiyse, insan bir dağ yamacındaki kulübede tek başına kaldığında bunu görebilmek çok kolayken, evden çıkıp statükoyu besleyen milyarlara katıldığında buna inanabilmenin neden imkânsız olduğu.

Yazmayı bırakıp yeni ateş yakıyor. Yiyecek bir şeyler daha buluyor – krakerlere sürülmüş fıstık ezmesi ve yanan çam odunların üstünde pişirilmiş patates. Derken kasabaya yürüyüp hayaletlerin uslu durup durmadığını kontrol etme vakti geliyor. Kat kat giyinip elden düşme kar ayakkabılarını botlarına takıyor. Kocaman perdeli ayakları –kışları geçirdiği bu dönüşüm– onu yarı insan, yarı iki ayağı üzerinde yürüyen dev kır tavşanı, kırma bir yaratığa benzetiyor. Karların üzerinden, değneklerini de kullanarak dağdan aşağı kasaba gibi görünen yere doğru inerken yine de on-on beş kez yere çakılıyor.

Anacaddede fazla hareket yok. Yamuk yapıları, yapıların içindeki vitrinleri ve sergilenen şeyleri kontrol ederek istenmeyen kuş yuvaları, diş ve tırnak izleri olup olmadığına bakıyor. Kendini meşgul etmek için yaptığı bir iş bu. İşin aslı, Crow Kızılderili Bölgesi'nin başındaki patronu kışın kulübede kalmasına izin vermiş çünkü bunun Arazi Yönetimi'ne bir maliyeti yok; Douggie de orada bedavadan kalmayı hak etmek için böyle bir teftiş rutini uydurmuş. Otelin üst katındaki balkonda, "Burası *ölmüş*," diye bağırıyor. *Müş* hecesi Garnet Dağları'nda birkaç kez sektikten sonra duyulmaz oluyor. Douggie fazladan bir kilometre

daha yürümüş olmak ve geçidin üzerinden uzakları görebilmek için uzun yoldan dönmeye başlıyor. Hava böyle açık olduğunda, kilometrelerce uzaktaki melez çamları görebiliyor. Kışın yaprak döken kozalaklı ağaçları.

Patika olması gereken yerleri kar ayakkabılarıyla hissederek ilerliyor. İlk *S* dönemecini zar zor aştıktan sonra vadi ayaklarının altına seriliyor. Sarp kayalığın altına halı gibi serilen ağaçlar öyle yoğun ki insan dünyanın cidden de kopma noktasına kadar inceldiğine inanamıyor. Heykel gibi görünen karlar üstlerinde biriktikleri ağır dalları etek gibi yere kadar sarkıtmış. Köknarların diklemesine duran mor kozalakları açılarak tohum bırakmış. Ama ladinlerin tepesinde, düşmeyi unutmuş beyaz başlıklı yumurtalara benzeyen öbek öbek kozalaklar var. Karsız kaya tabakalarında ardıçlar büyümüş. Ladin büyükleri onu yargılar gibi tepesinde dikiliyor.

Daha iyi bakabilmek için kayalıktan biraz aşağı inince, sağlam zemin zannettiği bir yer ayaklarının altında çöküyor. Dikey
446 alçalan yerdeki karla kaplı ilk kayaya çarpıp havalanarak üç yüz metrelik uçurumun kenarına düşüyor. Karlı kayalara düşmemek için tek ayağını uzatıp takmaya çalıştığı bir ladin dalı kopuyor. Karşısında altmış metre kadar aşağı inen kayşatlı bir bölge var. Çığlık atarak bir ağaç gövdesine yapışıp kurtulmayı başarıyor. Ağaçlar ikinci kez hayatını kurtarıyor.

Sıyrıklarla kaplı yüzündeki kanlar donuyor. Hava öyle soğuk ki burnu elektrikli sandalyeye oturtulmuş gibi. Tek kolu omzundan yanlış bir açıyla ileri doğru uzanmış. Karlar üzerini örtmüş. Kar etekli bir ladinden fazlasını bilmeden, hareketsiz yatıyor. Gökyüzü kararıyor. Soğuğu andıran şey profesyonel dolaplarda yaratılan donma seviyelerine ulaşıyor. Douggie'nin beyni titreşiyor ve onu öldürmek isteyen beyazlığın içinde, gözleri açılıyor. Doug dağın sırtına doğru bakıyor ve dimdik kaya tabakasına yenik düşmüş vaziyette, *Burada biraz dinlensem*, diye düşünüyor. Sonunda, ölen kadın yanına diz çöküp yüzünü okşayarak onu ayağa kaldırıyor. *Sen kendinden ibaret değilsin.*

Douglas kendi sesiyle –"Değil miyim?"– hayata dönüyor.

Ölen kadının, yüzünü okşayan parmakları düşerken sarıldığı ladinin dallarından birine dönüşüyor. Burnu kırık, omzu yerinden çıkmış. Yaralı yaşlı bacağı işe yaramaz hâlde. Gece çökerken sıcaklık hızla düşmekte. Tepesinde dimdik yükselen yirmi beş metrelik bir kayalık var. Ama gerçeklerin bir önemi yok. Ölen kadın üç sözcüklü bir cümleyle bunu da söylüyor. *Henüz işin bitmedi.*

Patricia emeklilik yaşını geçmişken, yarın ölecekmiş gibi çalışıyor. Ya da yeteri kadar çok insan kolları sıvayıp çalışırsa, hiç ölmeyebilirmiş gibi. Birbirine zıt iki işi var. Nefret ettiği işinde kürsülere çıkıyor ve kara sırtlı ağaçkakanların çamları didiklediği ritimle kekeleyerek para dileniyor. Bir dizi basmakalıp özlü sözü sıralayıveriyor. Blake'den: *Budalanın gördüğü ağaçla bilgenin gördüğü, aynı değildir.* Auden'dan: *Bir kültür ancak ormanları kadar iyi olabilir.* Dinleyicilerin yüzde onu tohum bankasına yirmişer dolar bağışlıyor.

Çalışanları yapmamasını söylediği hâlde rakamlar veriyor. Shaw gerçekten zeki olanların istatistiklerden etkileneceğini söylerken haklı değil miydi? Ormanlardaki, tepeden başlayan kurumanın on yedi türü var, ısınma yüzünden hepsi de artıyor. Her yıl *kalkınma* adına yok edilen binlerce kilometrekarelik alan. Yüz milyar ağaç civarındaki yıllık net kayıp. Bu yeni yüzyılın sonunda gezegendeki ağaç türlerinin yarısı kaybolmuş olacak. Dinleyicilerin yüzde onu daha yirmişer dolar bağışlıyor.

Patricia ekonomiden, dürüst iş yapmaktan, estetikten, ahlaktan, ruhtan söz ediyor. Sevilebilir karakterlerin yer aldığı, dramatik, umut, öfke, kötülük dolu *hikâyeler* anlatıyor. Chico Mendes'i anlatıyor. Wangar Maathi'yi anlatıyor. On kişiden biri yirmi papel, onu duyan bir melek bir milyon veriyor. Sevdiği işi sürdürebilmesi için bu kadarı yeterli: İşi dünyayı uçakla dolaşıp sera etkisini vicdana sığmayacak ölçüde artırmak, gezegeni kaçınılmaz sona biraz daha yaklaştırmak ve çok geçmeden yok olacak ağaçlardan tohumlar ve sürgünler toplamak.

Honduras gül ağacı. Meksika'daki Quercus hintonii'ler. St. Helena sakızı. Ümit Burnu'ndaki sedirler. Dalları en az otuz

metre yükseklikte başlayan, üç metre genişliğindeki dev kaurilerin yirmi türü. Şili'nin güneyindeki, İncil'den önce de var olduğu hâlde hâlâ tohum vermeye devam eden bir fitzroya. Avustralya'daki, Çin'in güneyindeki, Afrika'dan geçen bir hattaki türlerin yarısı. Madagaskar'daki, dünyanın başka hiçbir yerinde görülmeyen uzaylı yaşam formları. Yüze yakın ülkeden yok olmaya yüz tutan tuzlu su mangrovları; sahilleri koruyan deniz fidanlıkları. Borneo, Papua Yeni Gine, Maluku Adaları, Sumatra: Yağ palmiyesi tarlalarına dönüşen, yeryüzündeki en verimli ekosistemler.

Neredeyse altı üstüne getirilmiş olan Japonya'da, geriye kalan kasvetli, düzgün kesimli ormanlarda geziniyor. Hindistan'ın kuzeydoğusundaki, canlı köklerden oluşan köprüleri aşıp –Khasi dağ kabilesi *Ficus elastica*'ları nesiller boyunca nehir kıyılarını birbirine bağlayacak şekilde eğitmiş– yerlilerin yerini hızlı büyüyen yeni çamların aldığı ormanlara giriyor. Tayland'da bir zamanlar tik ağaçlarıyla kaplı olan, şimdiyse üç yılda bir kesilen okaliptusların ekili olduğu geniş arazilerde yürüyor. Güneybatıdaki kimbilir kaç dönüm arazide buğday ekmek için kesilen pinyon çamlarından geriye kalanları arıyor. Çeşit çeşit vahşi, kayda geçirilmemiş orman yok olup gitmekte. Gittiği yerlerde yaşayan insanlar hep aynı şeyi söylüyor: Altın yumurtlayan kazı kesmek istemeyiz ama bizim buralarda yumurtayı almanın tek yolu bu.

Basın Patricia'nın bu aşırı hevesli ve kötü bitmeye mahkûm girişimine bayılıyor. "Tohumları Kurtaran Kadın." "Nuh'un Karısı." "Güzel Günler İçin Kasaya Konan Tohumlar." On beş dakikalığına dünyaca meşhur oluyor. Tohum bankası Kuzey Kutbu'nda, yeraltının derinliklerindeki o kale gibi yerlerden biri olsa, şöhreti yarım saat sürebilirdi. Fakat Fort Dağları eteklerinin az üstündeki kutu gibi bir deponun videosunu bile çekmeye gerek görülmüyor.

Deponun içi şapel ve son teknoloji kütüphane karışımı bir yer hissini veriyor. Tarihlere, türlere ve yerlere göre etiketlenmiş, fırçalanmış metal ve çift camdan üretilen dizinli çekmecelere konmuş, gerçek bir bankadaki çelik kasaların olduğu bölüme benzeyen ama eksi yirmi derece ısının koruduğu bir yer. Patricia

depoda dururken kendini çok garip hissediyor. Biyolojik çeşitlilik açısından dünyanın en zengin bölgelerinden birinde, etrafı yıkanıp kurutulmuş, ayıklanıp röntgenleri çekilmiş, hepsi de en ufak bir çözülme ve bir damlacık suyla birlikte DNA'larının uyanmasını, yoktan ağaç var etmeye devam etmeyi bekleyen binlerce atıl tohumla çevrili. Tohumlar mırıldanıyor. İşitme eşiğinin bir tık altında bir *şarkı* mırıldanıyorlar – yemin edebilir buna.

Gazeteciler neden Patricia'nın grubunun da diğer STK tohum bankaları gibi, felaket olduğu takdirde insanların işine yarayacak bitkilere odaklanmadığını soruyorlar. Patricia, *Esas felaket insanların işine yaramaktır*, demek istiyor. Onun yerine şöyle diyor: "Biz ne işe yaradıkları henüz keşfedilmemiş ağaçlara odaklanıyoruz." Hepsi de birbirine yakın sebeplerle azalmakta olan ormanların en çok nerelerde risk altında olduğundan söz ettiğinde biraz canlanıyorlar: Asit yağmuru, pas, kanser, kök çürümesi, susuzluk, istilacı türler, başarısız tarımcılık, kemirgen böcekler, zararlı mantarlar, çölleşme... Ama onlara bütün bunların tek bir şey yüzünden, bir zamanlar yeşil olan şeyleri yakan insanların atmosferi sürekli duman altı etmesi yüzünden ölümcül olabildiğini söyleyince, gözleri camlaşıyor. Aylık, haftalık, günlük, saatlik, dakikalık basında haberi yer alıyor ve gazeteciler sonraki yeni habere geçiyor. Haberleri okuyan birkaç kişi yirmi dolar yolluyor. Patricia da böylece yok olan başka bir ormandaki nesli tükenen başka bir ağacın peşine düşebiliyor.

Patricia bir ormanın nelere kadir olduğunu Brezilya'nın batısında, Machadinho D'Oeste'de öğreniyor. Orada dünyadaki en vahşi yaşam kaynaklarının, sarmaşıklarla kaplı ağaç gövdelerinin arasından çizgi çizgi gün ışığı süzülüyor. Her bir yüzeyi kaplayan sayısız tür, *bewilderment** sözcüğünün özündeki metaforu hayata döndürüyor. Dört bir yanda saçaklar, örgüler, pililer, pullar ve dikenler. Patricia sarılganlardan, orkidelerden, yosun tabakalarından, ananasgillerden, havaya püskürür gibi görünen dev eğrel-

Günümüzde şaşırmak, aklı karışmak, bir şey anlamamak anlamlarına gelen bu sözcük, başlangıçta vahşi doğada ya da ormanda kaybolmak anlamında kullanılıyordu. –*çn*

tiotlarından, kat kat su yosunundan oluşmuş halatların içinden ağaçları zor ayırt edebiliyor.

Gövdelerinden çiçek ve meyve veren ağaçlar var. Çevreleri on iki metre civarında, aynı gövdeden hem dikenli hem parlak hem de pürüzsüz dallar vermiş tuhaf kapok ağaçları. Bütün ormana dağılmış, hepsi de aynı gün çiçek veren mersin ağaçları. Hindistancevizine benzeyen yemişlerinden çok sayıda Brezilya fındığı çıkan *Bertholletia*. Yağmur yağdıran, saati söyleyen, hava tahmini yapan ağaçlar. Müstehcen şekil ve renklerdeki tohumlar. Hançere ve palaya benzeyen tohum kabukları. Ayaklık gibi görünen kökler, yılan gibi kıvrılan kökler, heykele benzeyen kökler, nefes alan kökler. Çözümler tükenmiyor. Biyokütle çıldırmış gibi. Herhangi bir ağ bir kez salınarak on beş-yirmi çeşit böceği yakalayabiliyor. Onları besleyen ve barındıran ağaçlara dokunduğu için, karıncalar ordular hâlinde Patricia'nın üstüne saldırıyor.

Buradaki bir hafta, sayımla geçen yedi uzun gün. Dr. Westerford'ın ekibi gün ağarırken sayıma başlayıp altmışlı yaşlardaki bir kadını bitkin düşürecek bir mesai yapıyor. Ama Patricia bunun için yaşıyor. Dün dört hektardan biraz daha geniş bir alanda, her biri dünyanın sesli düşünmesinin ürünü, 213 farklı ağaç türü saymışlar. Bu kadar yoğun bir canlı kütlenin içinde, rüzgâr kadar kaprisli bir şeye bel bağlamak riskli. Çoğu ağaç türünün kendi polen taşıyıcısı var. Bu çılgınca çeşitliliğin altında yayılmacılık da yatıyor. En yakın polen alıcısı bir-iki kilometre uzakta olabiliyor. Hemen her gün ekipten hiç kimsenin tanımadığı türlere rastlıyorlar. Yeni ve bilinmeyen yaşam formlarına: *İşte, şu da Tanrı bilir nedir*. Kollara ayrılan nehrin yatağına yayılmış binlerce zeki tür var. Nesli tükenmekte olan bu kimya fabrikalarının herhangi birinden AIDS'e karşı bir çözüm, yepyeni bir antibiyotik, kanser ilacı çıkabilir.

Hava o kadar nemli ki Patricia iliklerine kadar ıslanıyor. Her yer sarmaşık kaplıyken, yürümek kolay değil. Her bir santimetreküpte toprağı ve güneşi kimyagerlerin asla inceleme fırsatını bulamayabilecekleri uçucu maddelere dönüştürme amaçlı hum-

malı bir faaliyet var. Kauçuklardan lateks toplayan insanlardan oluşan bölüğü önünde yelpaze gibi açılarak koruma ağı yaratıyor ve Colorado'daki ısı kontrollü deposuna götürmeden önce yok olabilecek sekiz bin Amazon türünü keşfe çıkıyorlar.

Bir asırdan da uzun bir zaman önce, kauçuk ağacının tohumlarını kaçak olarak ülke dışına çıkaran bir İngiliz, Brezilya'nın mahvına sebep olmuş. Bugün bütün dünyanın doğal kauçuk ihtiyacı neredeyse bir tek Güney Asya'da, henüz kayda geçirilmeden kesilen ağaçların yerine ekilen ağaçlardan elde ediliyor. Brezilyalılar bu yüzden –yine tohumlarını çalmaya gelmiş bir Anglosakson gözüyle baktıkları için– ona karşı tetikte. Fakat bir öğleden sonra ekibiyle birlikte lime lime edilmiş yaşlı maun ve ipe ağaçlarına rastladıklarında, etrafına toplanıyorlar. Kendileri dışında, ağaçların arkasından ağlayan birini ilk kez görüyorlar.

Büyük büyükbabalarının on dokuzuncu yüzyıldan kalma tüfekleriyle olsa da, silahlı adamları var. Geceleri akarsu yataklarında ve yollarda *pistoleiro*'lar* kol geziyor. Avlanmalarına engel olacak herkesi öldürmeye hazır kaçak avcılar var. Mendes'in yüzde biri kadar bile kahramanlık yapsanız, ağaçlar için ölmeniz işten değil. Patricia'nın en iyi rehberlerinden biri olan Elizeu, gece yakılan kamp ateşinin karşısında çevirmen Rogerio aracılığıyla bir hikâye anlatıyor. "Arkadaşlarımdan biri, çocukluğundan beri lateks toplardı – sonra *kırt!* Tuzak teliyle kafasını koparıverdiler. Küçük ağaçlığını korumaya kalktı diye."

Elvis Antônio ateşe bakarak başını sallıyor. "Üç ay önce birini daha bulduk. Cesedini büyük bir ağacın altındaki hayvan inine tıkmışlardı."

"Amerikalılar," diyor Elizeu.

"Amerikalılar mı? Burada mı?" *Salak, salak.* Patricia düşünmeden söylediği bu sözü ağzından kaçırır kaçırmaz, anlıyor.

"Pazar Amerikalıların elinde. Sana kaçakçılık kalıyor. Elinden bir şey gelmiyor. Bizim polisler de şaka gibi. Rüşvet alıyorlar. Ağaçların ölmesi umurlarında değil. Toptan kaçakçı

---

* Haydutlar. –*çn*

olmamamız büyük mucize. Lateks toplamak gibi olur mu hiç? Mümkün değil."

"Öyleyse neden pes edip kaçak ağaç kesmiyorsunuz?"

Elizeu soruyu mazur gören bir tavırla gülümsüyor. "Bir ağaçtan nesiller boyunca lateks alabilirsin. Ama o ağacı bir kez kesebilirsin."

Patricia cibinliğinin altında, Dennis'i düşünerek uykuya dalıyor. Çocuklara kayıp diyarları anlatan kitaplara benzeyen bu yeri o da görebilseydi keşke. Dennis Colorado'daki tohum bankasında onu bekliyor. O eyalete hiçbir zaman alışamayacak. Gereğinden fazla neşeli, soğuk ve kuru bir yer – en sertinden bir Oz gibi. Bütün o titrek kavakları ve güneşi hiç doğal bulmuyor Dennis. *Buradaki en uzun ağaç bile bizim oradaki yeniyetme tsugalardan daha kısa.*

Dennis bankanın bakım işlerinde çalışmaktan, depolardaki ısıyı ve nemi aynı seviyelerde tutmaktan memnun. Fakat iki yer arasında bölüştürdüğü yılının çoğunu, tohum avcısının yakında
452 kendi iklim kontrollü depolarından başka hiçbir yerde var olmayacak türlere ait tohumları koyduğu minik şişelerle dönüşünü bekleyerek geçiriyor. Hiçbir şeye karşı çıkmıyor ama bu projeye tam olarak inanmış da değil. *Burada daha ne kadar dayanırlar dersin, bebeğim?*

Patricia ona Büyük Hirodes'in Masada'daki sarayında bulunan Yahudiye hurma ağacının tohumunu anlatmış – İsa'nın da bizzat meyvelerinden yemiş olabileceği, Muhammed'in Âdem'le aynı özden yaratıldığını söylediği bir ağaç. Bulunan tohumlarından biri birkaç yıl önce filiz vermiş. Siberya'daki donmuş toprak tabakasının derinliklerinde bulunan *silene stenophylia* tohumlarını anlatıyor. Otuz bin yılın ardından büyüyen. Dennis bir ıslık çalıp başını iki yana sallamakla yetiniyor. Ama esas sormak istediği, Patricia'nın sorulması gerektiğini bildiği soruyu soramıyor. *Tohumları kim ekecek?*

Patricia şafak vakti geçit vermez bir yeşillikte uyanıyor. Sarmaşıklarla kaplı çürümenin içinden süzülen gün ışığı, paganlığa ge-

çiş yapan bir kilisenin bülteninde göreceğiniz resimlere benziyor. Dennis'in soramadığı soru aklında dönüp duruyor. Çadırının dışındaki yaşam bolluğu, her gün aynı siperlerde savaşarak bir ağacın gerçek yuvasını kuran bunca epifit, mantar, polen taşıyıcı ve başka ortak yaşar organizmalar olmadan, tek bir türü kurtarmanın ne işe yarayacağını sorgulamasına neden oluyor bu soru. Ama başka seçenek var mı? Uyku tulumunun içinde yatarken, bir an kamp alanının otlak olduğunu hayal ediyor – her gün 310 kilometrekare daha. Ormanların azalması küresel ısınmayı hızlandırıp kaynakları daha da azaltıyor.

Kahvaltıdan sonra tekrar yola düşüyor, bir yığın yeni kesilmiş ağaca rastlıyorlar. Öncüler dağılıyor. Birkaç dakika sonra, patlayan tüfek seslerinin ardından ormanda uzaklaşan bir motosikletin sesi duyuluyor. Çalılıkların içinden tekrar beliren Elvis Antônio kollarını sallayarak tehlike geçti işareti yapıyor. Patricia yol denebilecek azıcık bir açıklıktan *pistoleiro*'lar tarafından apar topar terk edilmiş gibi görünen derme çatma bir kampa kadar onu takip ediyor. Geriye bir yığın yağlı giysi, bir torba bozulmuş manyok unu, sabun tozu ve elden ele çok fazla dolaştığı belli olan Portekizce bir erotik dergi dışında fazla bir şey kalmamış. Kampı ateşe veriyorlar. Alevleri görmek iyi geliyor – ilerlemeyi geri püskürten minik bir turunculuk.

Bir akarsu yatağından, rehberlerin Patricia'ya istediği, türüne az rastlanan bütün tohumları bulacağına dair garanti verdiği bir düzlüğe doğru yürüyorlar. Patricia garip bir meyveyi incelemek için duruyor. *Annona*'lar – tarçın elması, Hint ayvası, Boğa yüreği, çeşit çeşit yabani ve melez tür, hepsi kendi derdinde. İnanılmaz bir *Lecythis* çılgın kokusuyla onu ele geçiriyor. Gövdeleri bütünüyle diken kaplı floş ağaçları da var. Numune şişeleri çıkarılıyor. Kayda geçmiş hiçbir şeye benzemeyen, çiçek vermiş etkileyici bir *Bombax* buluyorlar.

Elvis Antônio yanında bitip gülerek kolundan çekiştiriyor. "Gel bak!"

"Tamam. Birazdan. Olur mu?"

"Hemen gelsen, daha iyi!"

Patricia iç çekerek Elvis'in peşinden gidip dallar ve çılgın sarmaşıklardan bir çardağın altına giriyor. Adamların dördü dışarıdaki payanda kökleri, yere kadar uzanan bir giysinin kıvrımlarına benzeyen bir ağaca bakakalmış. Patricia ağacın cinsini ve türünü bırakın, ailesini bile tahmin edemiyor. Ama ağacın türü umurlarında değil. Heyecanlı adamların arkasına kadar gelince, nutku tutuluyor. Nereye bakacağını söyleyen olmuyor. Bir çocuk bile görebilir. Tek gözlü bir miyop bile. Ağacın pürüzsüz gövdesinde düğüm düğüm, boğum boğum kaslar belirmiş. Yan dönmüş gövdesiyle, yukarı doğru uzattığı ve parmaklara ayrılan kollarıyla, bir insan, bir kadın bu. Panikle çevrilmiş yüzündeki bakışlar öyle yoğun ki Patricia gözlerini kaçırıyor.

Oyma izlerini görmek için yaklaşıyor. Hiç kimsenin görmeyebileceği kadar ıssız bir yerde, hangi heykeltıraş böyle bir emek harcar, böyle incelikli bir iş yapar ki? Ama bu heykel falan değil. Oyulduğunu, zımparalandığını gösteren en ufak bir iz yok. Yalnızca ağacın kökündeki kıvrımlar. Adamlar üç dilde birden, bir ağızdan bağıra çağıra konuşuyor. Ağaç bilimcilerden biri bir sürü el kol hareketiyle ağacın her nasılsa kadın figürüne benzeyecek şekilde budandığını anlatıyor. Lateks toplayıcıları gülüşüyor. Can çekişen dünyaya dehşet içinde bakan Bakire Meryem bu.

"Pareidolia," diyor Patricia.

Çevirmen bu sözcüğü bilmiyor. Patricia izah ediyor: İnsanların her şeyi insan gibi görme eğilimi. İki budak deliğiyle bir kesiği insan yüzüne benzetme alışkanlığı. Çevirmen Portekizcede öyle bir laf olmadığını söylüyor.

Patricia daha dikkatli bakıyor. Öyle bir şekil cidden *var*. Hayatının sonuna gelmiş, korkunun bilgiye dönüşmesinden önceki anda yukarı bakarak ellerini havaya kaldırmış bir kadın. Yüzü tesadüfen tam orada gelişmiş, böceklerin plastik cerrah gibi çalışmasını sağlayan bir kanser sayesinde belirmiş olabilir. Ama kolları, elleri, parmakları: O aile benzerliği. Patricia etrafında dönüp durdukça, izlenim daha da güçleniyor. O kıvrılan bedeni gören bir köpek havlar. Bir bebek görse, ağlar.

Yükseklerdeki bu tropik bölgede mitler, hem kendi çocuk-

luğundan hem de dünyanın çocukluğundan kalma masallar geliyor aklına. Babasının verdiği, Ovidius'un o sansürlü baskısı. *Şimdi size, insanların nasıl başka şeylere dönüştüğüne dair bir şarkı söylememe izin verin.* Tohum toplamak için gittiği her yerde –Filipinler'de, Doğu Türkistan'da, Yeni Zelanda'da, Doğu Afrika'da, Sri Lanka'da– hep aynı hikâyeleri duymuş. Toprağa ansızın kök salıp ağaca dönüşen insanlar. Konuşmayı, köklerini kaldırıp hareket etmeyi bir süreliğine sürdürebilen ağaçlar.

O sözcük zihninde tuhaflaşıyor, yabancılaşıyor. *Mit. Mit.* Yanlış bir söyleyiş. Bir gaf. İnsanlığın yaşayan her şeyden ayrıldığı o büyük ânın kıyısında duranların gönderdiği anılar. Planlı kaçıştan şüphe duyanların yolladığı, *Bundan binlerce yıl sonra, baktığın yerlerde kendinden başka bir şey göremediğinde, bunu hatırla*, diyen telgraflar.

Nehrin doğduğu yerin hemen yanında, kendi bahçelerine ve ormanlarına şarkılar söyleyen ama yalnızca bitkilerin ruhları duysun diye bunu gizlice, içlerinden yapan Achuar kabilesi –palmiye halkı– var. Ağaçlar onların soydaşı; onların da umutları, korkuları ve sosyal kodları var ve Achuar'ların hedefi öteden beri yeşil şeylere hoş görünüp onları baştan çıkarmak, sembolik bir evlilikle onları kazanmak olmuş. Patricia'nın tohum bankasının böyle düğün şarkılarına ihtiyacı var. Dünyayı ancak böyle bir kültür kurtarabilir. Başka neyin kurtarabileceğini bilemiyor.

Fotoğraf makineleri çantalarından çıkıyor. Botanikçiler de, rehberler de fotoğraf çekmeye başlıyor. Akılsız bir ağacın tesadüfen, *bizim* gibi, böyle bir şey yaratabilmesinin imkânsız olduğunu düşünüp afallayarak kahkahalar atıyorlar. Patricia içinden hesaplıyor. Başlangıçta o iki kozmik zarın –inert maddeye yaşam eşiğini atlatan zarla basit bakterileri kendilerinden yüzlerce kat büyük ve karmaşık bileşik hücrelere dönüştüren zarın– atılmış olmasına kıyasla, hiç de olmayacak bir şey değil. Başlangıçtaki bu iki uçurumun yanında, ağaçlarla insanlar arasındaki uçurum solda sıfır kalır. Tek bir ağacın yoktan var olabilmesi bile yeterince inanılmaz bir mucizeyken, bir ağacın köklerinin Meryem şeklini alması nedir ki?

Patricia da fotoğraf çekip ağacın aldığı şekli belgeliyor. Kimlik tespiti için ötekilerle birlikte numuneler alıyor. Hiç tohum yok. İlerleyerek numuneler almayı sürdürüyorlar. Ama artık bütün ağaçlar herhangi bir heykeltıraş tarafından değil, ancak yaşam tarafından oyulmuş olabilecek kadar karmaşık ve capcanlı görünen heykellere benziyor.

Seyahatlerin ardından Boulder yakınındaki ışıltılı tesisine döndüğünde, fotoğrafları tohum bankasındaki kimseye göstermiyor. Ne personele ne biliminsanlarına ne de yönetim kurulundakilere: Oradakilerin *mitlere* ihtiyacı yok. Mitler eskinin yanlış hesapları, çok zaman önce uykuya yatırılmış çocukların tahminleri. Kuruluşun tüzüğünde mitlere yer yok.

Ama Dennis'e gösteriyor. Dennis'e her şeyi gösteriyor. Denniz sırıtıyor ve kafasını sallıyor. Güven kaynağı Dennis. Yetmiş iki yaşında, hâlâ küçük bir çocuk gibi heyecanlanabiliyor. "Şuna bakar mısın? *Aman Tanrım*!"

"Kendisi daha ürkünçtü."

456 "*Kendisi.* Öyledir tabii." Dennis fotoğraflara bakmadan duramıyor. Gülüyor. "Biliyor musun, bebek? Bunu kullanabilirsin."

"Nasıl yani?"

"Bu fotoğraftan afiş yaptır. Altına kocaman harflerle şöyle yazdır: *Dikkatimizi Çekmeye Çalışıyorlar.*"

Patricia o gece karanlıkta uyandığında, Dennis'in beline sardığı o büyük, nazik elleri hareketsiz duruyor. "Dennis?" Dennis'in bileğinden çekiştiriyor. "Den?" Patricia ansızın dönüp hareketsiz duran kolun altından çıkarak ayağa kalkıyor. Odaya ışık doluyor. Kollarını ileri doğru uzatıp parmaklarını açmış hâlde, yüzü öyle bir dehşetle donuyor ki ceset bile gözlerini kaçırmak zorunda kalıyor.

Saçlarında talaş tozuyla dolaşan keman ustası, gidip bir tüfek almak istediğinde Dorothy'yi yatıştıran ve onu güldüren, bir gün onu kaybedecek olursa nerede bulacağını anlatan şiiri yazan adam, Dorothy'ye kendisiyle evlenmesi için yalvarıyor. Ama kanunlara göre yalnızca bir kocası olabilir.

"Dory. Artık yapamayacağım. Bu hale başıma büyük geliyor. Azizlik anlatıldığı gibi bir şey değil."

"Doğrudur. Günahkârlık da öyle."

"Benimle tatile çıkamıyorsun. Geceleri yanımda bile kalamıyorsun. Sen geldiğinde, günün en güzel kırk beş dakikasını yaşıyorum. Ama üzgünüm. Artık ikinci tercih olamayacağım."

"İkinci tercih değilsin ki, Alan. Yalnızca iki duraklı bir pasaj. Unuttun mu?"

"Artık iki duraklı pasaj istemiyorum. Parça bitmeden önce uzun, güzel bir solo melodi istiyorum."

"Tamam."

"Tamam derken?"

"Tamam. Bir gün olacak."

"Dory. Tanrı aşkına. Neden kendini feda etmek zorundasın ki? Senden böyle bir şey bekleyen yok. *O* bile beklemiyor."

Kimse *onun* ne beklediğini söyleyemez. "O kâğıtlara imza attım. Bir söz verdim."

"Ne sözü ya? Daha iki yıl önce boşanmanın eşiğindeydiniz. Resmen malları bölüşmüştünüz."

"Evet. O zaman yürüyebiliyordu. Konuşabiliyordu. Sözleşmeleri imzalayabiliyordu."

"Sigortası var. Engelli. Eve iki bakıcı geliyor. Tam gün bakıcı tutacak parası da var. Hatta sen de destek olmayı sürdürebilirsin. Tek istediğim burada yaşaman. Her akşam bana dönmen. Karım olarak."

Bütün iyi romanlarda anlatıldığı gibi, aşk bir unvan, tapu, sahip olma sorunu. Sevgilisiyle birlikte bu duvara kimbilir kaç kez toslamışlar. Şimdi, yeni milenyuma girmişkense, akıl sağlığını korumasını sağlayan, ruhu birazcık farklı olsa ruh eşi bile olabilecek adam son bir kez çarptığı duvarın dibine seriliyor.

"Dory! Artık zamanı geldi. Paylaşmaktan bezdim artık."

"Ya paylaşırsın ya da hiç, Alan."

Alan hiçi seçiyor. Dorothy de uzun bir zaman onunla aynı seçimi yapabilmeyi diliyor.

Kristal kadar berrak ve mavi bir sonbahar sabahında, yan

odadan bir böğürtü geliyor. Dorothy'nin sündürülüp öylece kalmış, son sessiz harfinden yoksun takma adı: *Daaa...* Dorothy'nin tüyleri ürperiyor. Ray'in yatağı pislettiği için yanına gidip temizlemesine ihtiyaç duyduğunda çıkardığı böğürtüden çok daha beter bir ses. Dorothy o güne dek hiç yanlış alarm olmamışçasına, bir kez daha koşturuyor. Odada kocasıyla konuşan biri var ve Ray inliyor sanki. Hemen kapıyı açıyor. "Geldim, Ray."

İlk bakışta, bir tek yüzündeki o donmuş dehşet ifadesi maskına nihayet alışabildiği adam var. Sonra dönüp görüyor. Yatağa, Ray'in yanına çöküyor. Televizyonda, "Aman Tanrım. Aman Tanrım," diyen biri var. "Bu *ikinci* kuleydi. Bunlar şu anda oluyor. Resmen canlı izliyoruz."

Kemikli bir hayvan yatakta seğirterek Dorothy'nin bileğine sürtünüyor. Dorothy irkilerek bir çığlık atıyor. Kocası hareket ettirebildiği elini eline çarptırmış.

"Kasten yapıldı," diyor televizyondaki ses. "Planlanmış olmalı."

458

Dorothy kocasının kaskatı, kıvrık parmaklarını tutup sıkıyor. Bir şey anlamadan, birlikte öylece ekrana bakıyorlar. Bulutsuz bir mavinin önünde turuncu, beyaz, gri ve siyah dalgalar kabarıyor. Yer kabuğunda çatlaklar açılmışçasına dumanlar çıkıyor kulelerden. Şöyle bir sallanıyorlar. Ardından çöküyorlar. Ekran sarsılıyor. Sokaklardaki insanlar çığlık çığlığa kaçışıyor. Kulelerden biri kumaştan yapılmış katlanır raflar gibi aşağı inerek dümdüz oluyor. Hayvani çığlıklar kesilmiyor. Ray'in ağzından kesik kesik bir reddediş dökülüyor. "*Haa... Haa... yıı...*"

Dorothy daha önce de görmüş: Devrilemeyecek kadar muazzam sütunların çöküşünü. *Sonunda*, diye düşünüyor, güvende *olduğumuz, dünyanın geri kalanından* ayrı *olduğumuz varsayımı, o tuhaf yanılsama sonunda yok olacak*. Ama geleceği öngörme konusunda, öteden beri hiç iyi olmamış zaten.

Nob Hill'deki Hyde Caddesi'nde, önüne dizili, kamuflaj renklerine bürünmüş California çınarlarının arasında, her bahar krem rengi çılgın bir patlama yaşatan eğri büğrü bir Japon eriği de olan

bir blok. Mimi Ma gölgeler altındaki ofisinde oturmuş o gün gelecek ikinci ve son danışanı için hazırlanıyor. İlk seans üç saat sürmüş. Anlaşmaya göre danışanların istedikleri kadar kalabilme hakları var. Fakat seansın ardından, Mimi açılması gereken bir kurşunkaleme dönmüş. İkinci danışan günlük enerjisinin geri kalanını da emip bitirecek. Mimi o gece Castro'daki apartman dairesine çekilip doğa belgeselleri izleyerek trans müzik dinleyecek. Sonra uyuyacak ve yarınki iki danışanla karşılaşmaya hazırlanmış olarak kalkacak.

Şehirde alternatif terapist bolluğu var – rehberler, psikanalizciler, gurular, kendini gerçekleştirme uzmanları, yaşam koçları ve profesyonellikle şarlatanlık arasında gidip gelenler, hepsi de kendilerini bu işi yaparken bulmaktan en az Mimi kadar şaşkın. Ama Mimi'nin ünü kulaktan kulağa öyle bir yayılmış ki günde iki danışanla görüşerek ofisin fahiş kirasını ödeyebiliyor. Her seansta yüzleşmek zorunda kaldığı esas sorun, danışanları ruhunu yiyip bitirirken kendi aklını başında tutmayı becerip becerememeyeceği.

Müdavimi olabilecek çoğu danışanın tek derdi çok fazla paralarının olması. İki haftada bir cumaları yaptığı ön görüşmelerde, bunu onlara da söylüyor. Acı çekmeyen hiç kimseyle görüşmüyor ve birinin gerçekten acı çekip çekmediğini boş görüşme odasındaki kendi koltuğunun karşısında duran berjer koltuğa oturmasının ardından, yirmi saniye içinde anlayabiliyor. Ön görüşmelerde herkesle birkaç dakika sohbet edip gelenlerin ruh sağlığından değil, havaların nasıl gittiğinden, spordan, çocukluklarında baktıkları hayvanlardan falan söz ediyor. Sonra da ya seans için randevu veriyor ya da gelen kişiyi, "Bana ihtiyacınız yok. Zaten mutlu olduğunuzu anlamaya ihtiyacınız var," diyerek gönderiyor. Bu tavsiye için ücret almıyor. Ama gerçek bir seans için kesenin ağzını biraz açmak lazım. Günde iki kesenin açılması tekneyi yüzdürmeye devam etmesine yetiyor.

Mimi tuğlayla kapatılmış şöminenin sağında oturmuş, kendini toparlamaya çalışıyor. Elliye merdiven dayamışken, yaptığı uzun koşular sayesinde hâlâ incecik ama başında takke gibi du-

ran simsiyah saçlarında artık kestane rengi çizgiler var. Yanağındaki tam olarak yok olmayan o iz hâlâ en belirgin özelliği. Elini çelik grisi kot pantolonunda ve kendini biraz Orta Çağ ozanı gibi hissetmesine neden olan camgöbeği bluzunun pililerinde gezdiriyor. Sekreteri bir sonraki danışanı arayıp terapistin müsait olduğunu söylemiş. O kazanın içine başka bir yabancıyla birlikte bir kez daha atlamadan önce, sabahleyin hiç tanımadığı biriyle dört saatliğine daldığı korku, acı, umut ve ruhsal dönüşüm kazanından tırmanarak çıkacak kadar vakti var.

Zihnini Zen hedefsizliğinde yüzdürüyor. Şöminedeki çerçeveli fotoğraflardan birini –ellerinde üç kızın fotoğrafını tutan yaşlı Çinli çiftin resmini– alıyor. Stüdyoda, bir fonun önünde çekilmiş. Adamın üstünde pahalı bir keten takım, kadında savaş öncesi Şangay'da diktirilmiş ipek bir elbise var. İkisi de hüzünle isimlerini bile anlayamadıkları Amerikalı torunlarının fotoğrafına bakmış. Ne bu yabancı kızlarla ne de anneleriyle, insan türünden olduğunu bile unuttuktan sonra bir bakımevinde ölen,
460 Virginia'nın yüz karası olan o çiftçi kızıyla tanışacaklar. Yuvadan uçan oğullarını da görmeyecekler: Çift yıllar önce tam o anda, daha objektifin kapağı açılırken, oğullarının kendine karşı nasıl şiddetli bir suç işleyeceğini bilir gibi. Bir adam nasıl yükselir ya da düşer? Balıkçının şarkısı nehrin derinliklerinde akar durur.

Bir zamanlar büyük bir ayrımın üzerinde kendini korumaya çalışan, kızgın, hatta zorba bir kız çocuğu varmış. Sarı ırktan değil, beyaz da değil, Wheaton'da hiç görülmemiş türden bir şey. Yabani yerlerde ağır ağır geçen uzun günlerde yanında kıpırdamadan durur, kendilerini içinde buldukları akarsuya onunla birlikte bakarken, kızı bir tek o balıkçı anlamış. Mimi tarifsiz bir zaman ve mesafeyle sarhoş, bir kez daha hissediyor – babasının gidişine duyduğu öfkeyi. Sonra da babasının hayaletinin içinde gezinmekten hoşlandığı, kendisinin içinde oturup ona *neden* diye sorduğu, bir seferinde cevabını alır gibi olduğu ağaçlığın kesilmesine izin verdiği için dünyaya duyduğu öfkeyi.

Mimi'nin daldığı düşünceler bir zil sesiyle dağılıyor. Öğleden sonra görüşeceği konuk Stephanie N. ofisin kapısında. Mimi fo-

toğrafı yerine bırakıp şömine rafının altındaki düğmeye basarak Katherine'e hazır olduğunu söylüyor. Kapının usulca tıklatılmasıyla kalkıp geleni karşılayan Mimi heybetli, kızıl saçları tel tel kalkmış, bağa gözlüklü biriyle karşılaşıyor. Giydiği avcı yeşili tunik ve onun üzerindeki yarım pelerin göbeğini gizlemeyi başaramamış. Kadının zembereğinin boşaldığını anlamak için hassas bir empat olmaya gerek yok.

Mimi gülümseyerek Stephanie'nin omzuna dokunuyor. "Rahat ol. Endişe edecek bir şey yok."

Stephanie'nin gözleri kocaman açılıyor. *Yok mu?*

"Dur öyle. Ayaktayken sana şöyle bir bakayım. Lavaboya uğradın mı? Karnını doyurdun mu? Cep telefonunu, saatini ve diğer elektronik cihazlarını Katherine'e bıraktın mı? Üzerinde bir şey yok, değil mi? Makyaj ya da takı?" Stephanie her bakımdan tertemiz. "Güzel. Otur lütfen."

Konuk eniştesinin yetişkin hayatında yaşadığı en acı veren ve en derin deneyim olduğunu söylediği şeyin öyle bir koltukta yaşanacağına pek inanamadan gösterilen yere oturuyor. "Önce beni biraz tanımanız gerekmiyor mu?"

Mimi başını yana eğerek gülümsüyor. Herkesin ölümüne korktuğu şeyin çok fazla adı var ve herkes size *kendininkini* söylemek için can atar. "Stephanie. İşimiz bittiğinde, birbirimiz hakkında sözcüklere sığmayacak kadar çok şey biliyor olacağız."

Stephanie parmaklarını gözlerinden geçirip başını sallıyor, iki kez gülüp parmaklarını şaklatıyor. Hazır.

Dört dakika geçmişken, Mimi seansı kesiyor. Eğilip uzanarak Stephanie'nin dizine dokunuyor. "Bak. Yalnızca bana bak. Tek yapman gereken bu."

Stephanie avcunu kaldırarak özür diledikten sonra elini dudağına götürüyor. "Biliyorum. Affedersin."

"Gerilirsen... bir korku hissedersen, hiç dert etme. Önemli değil. Gözlerini gözlerimden ayırma, yeter."

Stephanie başını öne eğiyor. Sonra dik oturuyor ve yeniden başlıyorlar. İlk denemeler sık sık başarısız oluyor. Birinin gözlerine üç saniyeden uzun bakmanın ne kadar zor olduğunu hiç

kimse tahmin edemiyor. On beş saniye içinde azap çekmeye başlıyorlar – içe dönük ve dışa dönük karakterler, baskın ve edilgen karakterler, hepsi aynı. Skopofobi –görme ve görülme korkusu– hepsini sarsıyor. Gözünü dikip fazla uzun bakarsan, köpekler seni ısırabilir. İnsanlar silahı çekip vurabilir. Yüzlerce kişinin gözlerine bakmış, göz kaçırmama sanatında ustalaşmış olduğu hâlde Mimi bile şu anda, yüzü bir parça kızardıktan sonra utancını yenerek sakinleşen Stephanie'nin sürekli oynayan gözlerine bakarken, hafif bir korku hissediyor.

İki kadın acemice, çırılçıplak, kenetleniyor. Stephanie'nin dudak ucundaki seğirme Mimi'yi de gülümsetiyor.

Offf, diyor danışanının gözleri.

Evet, diyor terapistinkiler. *Utanç verici.*

Acemilik yeterince keyifli bir hâle geliyor. Sevimli Stephanie, iyi huylu, çoğu zaman özgüvenli Stephanie. *Ben iyi biriyim, bak. Gördün mü?*

Fark etmez ki.

462 Stephanie'nin alt gözkapağı geriliyor ve *orbicularis oculi* kası seğiriyor. *Beni anlayabiliyor musun? Ben de herkes gibi miyim? Neden kendimi sosyal itibarın yarıklarından aşağı düşer gibi hissediyorum?*

Mimi'nin gözleri iki kirpik kalınlığından daha da ince bir çizgi kadar kısılıyor. Mikroskobik boyutta bir azar: *Yalnızca bak. Yalnızca. Bak.*

Beş dakika geçince, Stephanie'nin solunumu düzelerek yavaşlıyor. *Tamam. Anlıyorum. Olayı anladım.*

Daha anlamaya başlamadın bile.

Mimi o kadının odaklanmasını izliyor. O bir anne ve birden fazla çocuğu var. Terapisti için endişelenmekten vazgeçemiyor. Onlarca yıl içinde nazik ve mesafeli birine, ininde uyuklayan bir ayıya dönüşmüş bir adamla evli. Yaptıkları seks en iyi ihtimalle formalite icabı sürdürülen bir şey. *Ama yanılıyorsun*, diyor tahminler yürüten terapist kendi kendine. *Bir şey bildiğin yok.* Bu düşünce, yüzündeki minik kaslarda kendini belli ediyor. *Yalnızca bak.* Bakmak bütün düşünceleri düzeltip şifalandırır.

On dakika geçtiğinde, Stephanie kıpırdanmaya başlıyor. *Sihir ne zaman başlayacak?* Mimi'nin gözleri direniyor. Bu tekdüzeliğin içindeyken bile, Stephanie'nin nabzı hızlanıyor. Stephanie öne eğiliyor. Burun delikleri açılıyor. Derken kafa derisinden ayak bileklerine kadar her yeri gevşiyor. *İyi, al bakalım. Ne göreceksen gör.*

Neyi görüp görmeyeceğim senin kontrolünde değil.

Bu odada olan garip şey, her ne boksa, o da kontrolü bırakmasa iyi eder.

Burası Vegas'tan daha güvenli.

Buraya neden geldiğimi bilmiyorum.

Ben de.

Bir partide tanışsak senden hoşlanır mıydım, onu da bilmiyorum.

Bazen ben de kendimden hoşlanmıyorum. Bilhassa partilerde.

Verdiğim paraya değecek bir şey olamaz. Akşama kadar burada kalsam bile.

Birinin sana hiç yargılamadan istediğin kadar bakmasının bedeli nedir sence?

Kimi kandırıyorum ki? Zaten kocamın parası.

Ben de babamdan kalan mirasla geçiniyorum ki o da çalıntı olabilir.

Erkeklerin beni istedikleri kalıba sokmalarına izin verdim.

Aslında mühendisim. Terapist numarası yapıyorum.

Yardım et bana. Sabahın üçünde kapkara bir şeyin göğsümü pençelemesiyle uyanıyorum.

Judith Hanson gerçek adım değil. Gerçek adım Mimi Ma.

Pazar günleri güneş battıktan sonra içimde yaşama isteği kalmıyor.

Pazar akşamları hayatımı kurtarır. Yalnızca birkaç saat sonra tekrar işe geleceğimi bilmek bile bana iyi gelir.

Kuleler yüzünden mi? Kuleler yüzünden olabilir bence. O günden beri çok kırılganım, buzlu cam gibi–

Yıkılan ilk kuleler onlar değildi.

Çeyrek saat geçiyor. Taviz vermeyen insan bakışları: Stephanie'nin yaşadığı en acayip trip. Hayatında ilk kez gördüğü bir kadınla on beş dakika göz göze bakışmak bir şeyleri, kimbilir kaç zamandır düşünmediği şeyleri tetikliyor. Mimi'ye bakarken göz kenarları kırışmış, yüzünde yara izi olan, lisedeyken arkadaş

olduğu ve on dokuz yaşındayken incir kabuğunu doldurmayacak bir sebeple bozuştuğu bir kızın Asyalı versiyonunu görüyor. Şimdi gözlerini kaçırmadan gözlerine bakan bu yabancıdan başka özür dileyecek hiç kimse yok.

Bir yabancının mahvolmuş yüzünden başka bakacak tek bir şey olmayan odada zaman, bir ömür, birkaç saniye daha geçiyor. Tuzak Stephanie'nin üzerine kapanıyor. Gözleri öfkeyle akraba bir hınçla bulutlanıyor. Mimi'nin dudağındaki bir titreme üç yıl öncesine, sonunda annesini alt etmeyi başardığı ve ona sürtük dediği güne götürüyor onu. Annesinin ağzının o anki hâli... Stephanie gözlerini sımsıkı kapıyor –kuralların canı cehenneme– ve tekrar açtığında yine annesini, annesinin panik içinde geçen sekiz ayın ardından hastanede solunum cihazına bağlanmış, KOAH yüzünden ölmek üzereyken, taşlaşmış alnından öpmek için eğilen kızına kendisini suçladığı o günü hatırladığını hiçbir şekilde belli etmemeye çalışırkenki hâlini görüyor.

Stephanie'nin bekleme salonunda bıraktığı saat, gözden ve kulaktan uzak, dönmeye devam ediyor. Danışan saatten, üzerinde hak iddia eden herkesten ve her şeyden uzak, usulca, hüzünle, birdenbire, kendini, altı yaşındayken hemşire olmak isteyen hâlini hatırlıyor. Oyuncak aksesuarlar – şırınga, tansiyon aleti, beyaz kep. Resimli kitaplar ve bebekler. Bu saplantıyla geçen üç yılın ardından otuz beş yıl süren, ancak başka bir kadının gözlerindeki tavşan deliğine düşerek kurtulabildiği hafıza kaybı. Bu paktın dışında hiçbir şey yok. Birbirine kenetli gözbebekleri başka yere bakamıyor. Yıllar Stephanie'nin zihninde geçit töreni yapıyor – çocukluk, gençlik, ergenlik, erken yetişkinliğin dokunulmazlığıyla geçen yılların ardından sayısız yaranın belirdiği bir olgunluk. Şimdiyse bugünden sonra bir kez daha görüşmeye çalışmayacağına dair söz verdiği birinin karşısında çırılçıplak.

Mimi çift yönlü aynanın ardından, görüyor. *Nasıl bir acı çekiyorsun. Burada bile. Nasıl olabilir?* Ortalarına düşen bir parça güneş ışığında, yeşil bir his açığa çıkıyor. Mimi bu duygunun kendi yüzünde belirmesine, apaçık görünmesine izin veriyor. Terapi. *Bana kız kardeşlerimi hatırlatıyorsun.* Kadını bir yaz günü

Carmen ve Amelia'yla birlikte kâselerini alıp dallarına tırmandıkları ve sütte yüzen yuvarlak gevreklerle birbirlerine fal bakmaya daldıkları, Illinois-Wheaton'daki kahvaltı ağaçlarına davet ediyor. Virginialı bir misyonerin, kızlarının gözlerine otuz saniyeden fazla bakamadan bir bakımevinde demansa girerek ölen kızı mutfak penceresinde duruyor. Hui sülalesinden gelen adam evden çıkıp kızlarına sesleniyor: *Orası benim ipek çiftliğim! Siz ne yaparsınız?* Tatlı, eğri büğrü ve apaçık, gölgesi yuvarlacık, üzerinden huzur akan dut ağacı gelecekte olacaklara dair yalnızca yalan söylüyor.

Stephanie muazzam bir kardeşlik hissine kapılıyor. Elini bir metre ötesindeki incecik, yarı Asyalı şamana doğru uzatıyor. Mimi'nin mimik kasları şöyle bir gerilerek ona engel oluyor. Dahası var. Çok daha fazlası.

Yarım saat geçtiğinde, Stephanie kendini bırakıyor. Karnı aç, her yeri kasılmış durumda, kaşınıp duruyor ve sonsuza kadar uyumak istiyor. Gerçek, bir vücut sıvısı gibi etrafına yayılıyor. *Bana güvenemezsin. Bunu hak etmiyorum. Tamam mı? Çocuklarımın hayal dahi edemeyeceği iğrençlikler yapmış biriyim. Abimden para çaldım. Kaza yapıp kaçtım. İsimlerini bile bilmediğim adamlarla seks yaptım. Hem de kaç kez. Daha yeni.*

Tamam. Sus. Ben üç eyalette aranan biriyim.

Yüzleri acımasızca birbirini besliyor. Kaslar hareket ediyor, dünyadaki en yavaş dönen çevirmeli defter. Dehşet, utanç, çaresizlik, umut: Her biri üç saniyelik ömrünü tamamlıyor. Bir saat geçtiğinde, duygu adaları açık denizde tek başlarına kalıyor. İkisinin yüzü de devleşiyor; ağızları, burunları ve alınları Rushmore Dağı'nı kaplayacak boyutlara ulaşıyor. Gerçek, bedenleri yüzünden ulaşamadıkları, muazzam ve bulutsu bir şey gibi aralarında asılı kalıyor.

Bir saat daha geçiyor. Anormal yoğunluktaki zirvelerle delinen sonsuz sıkıntı çölleri. İptal edilmiş anılar dipten yüzeye süzülmeye devam ediyor, birçok an, bu bakma döngüsünün içinde belirip tekrar kayboluyor. Çok başlı yılanlar misali, yaşadıkları hayatları aşacak uzunluklarda katlanarak çoğalan anılar. Stepha-

nie görebiliyor. Artık çok açık: Kendisi bir hayvandan, bir avatardan ibaret. Öteki kadın da öyle – özerk olduğu yanılsamasıyla kandırılmış, maddeye hapsedilmiş bir ruh. Oysa ikisi de bir, her şeyi yaşamış ve hissetmiş, birbirine bağlı bir çift yerel tanrı. Biri bir şey düşündüğünde, o düşünce anında öbürüne de ait oluyor. Aydınlanma ortak bir girişim. Başka bir sesin, *Yanılmıyorsun*, demesini gerektiriyor...

Bunu gerçek hayatta, ateş altındayken de hatırlayabilsem! O zaman iyileşirdim.

İyileşmek diye bir şey yoktur.

Bu kadar mı? Dahası var mı? Belki de gitsem iyi olacak.

Hayır.

Üçüncü saatte, zincirlerinden iyice kurtulan gerçekler korkunçlaşıyor. Asla ayrılamayacakları bu kulüp dışında bütün kulüplerden atılmalarına sebep olacak şeyler gizlendikleri yerlerden birer birer çıkıyorlar.

En yakın arkadaşlarıma yalan söyledim.

Peki. Annemin ölürken yalnız kalmasına aldırmadım.

Kocamın arkasından iş çevirip özel mektuplarını okudum.

Peki. Babamın bahçedeki taşlara saçılan beynini ben temizledim.

Oğlum benimle konuşmuyor. Hayatını mahvettiğimi söylüyor.

Peki. Arkadaşımın ölümüne sebep oldum.

Bana bakmaya nasıl tahammül ediyorsun?

Daha da tahammül edilmez şeyler var.

Gün ışığı değişiyor. Çizgi çizgi güneş ışığı duvarı tırmanmaya başlıyor. Stephanie hâlâ aynı günde mi olduğunu yoksa aradan birkaç gün mü geçtiğini merak etmeyi ancak o zaman akıl edebiliyor. Gözbebekleri uzun zamandır sürekli değişim hâlinde, bir küçülüp bir büyüyerek odayı aydınlatıp karartıyor. Kalkıp gitmeye bile karar verecek hâli yok. Artık devam edemediğinde, bitmiş olacak. Sonra birbirlerini bir daha hiç görmeyecek ama hep birlikte olacaklar.

Stephanie'nin gözleri yanıyor. Uyuşmuş, dili tutulmuş, kurtlar gibi acıkmış, harap olmuş ve mesaneyi boşaltmaya fena hâlde ihtiyaç duyar vaziyette gözlerini kırpıştırıyor. Nefes almasını en-

gelleyen bir şey var – gözlerini kaçırmadan ona bakan, yüzünde yara izi olan, incecik bir kadın. O bakışın içine çivilenerek sabit ve muazzam, yağmurla sırılsıklam olmuş, rüzgârla savrulan bambaşka bir şeye dönüşüyor. Acilen hesaplanıp kitaplanan bütün o gereksinimler –yaşamım dediği şey– hiçbir bakışın anında göremeyeceği kadar büyük bir topluluğun en tepesindeki, rüzgârla eğilmiş bir dalın en ucunda çıkmış bir yaprağın altındaki tek bir gözeneğe indirgeniyor. Ve o yaprağın çok aşağısında, yeraltında, toprağın içinde, *tevazunun* kökleri ödüllerle dolup taşıyor.

Stephanie'nin yanakları geriliyor. Bağırmak istiyor: *Kimsin sen? Neden vazgeçmiyorsun? Beni yargılayan, soymak ya da tecavüz etmek isteyenler dışında hiç kimse böyle bakmadı bana. Hayatım boyunca, ömür boyu, hiç kimse...* Yüzü kıpkırmızı oluyor. Başında yavaş, ağır, inanamayan sarsıntılarla, ağlamaya başlıyor. Gözyaşları ondan bağımsız hareket ediyor. Hıçkırıyor da denebilir. Terapisti de ağlıyor.

Neden? *Neden hastayım? Neyim var benim?*

Yalnızlık. Ama insanlardan ayrı olduğun için değil. Tanıma fırsatını bile bulamadığın bir şeyin yasını tutuyorsun.

Nedir o?

Yerine konamayacak kadar muazzam, tüketilmiş, vahşi, iç içe geçmiş bir yer. Yitirdiğinden bile habersiz olduğun bir şey.

Neden yok oldu?

Bizi yaratmak için. Ama hâlâ istediği bir şey var.

Stephanie koltuktan kalkıp öne atılarak o yabancıya yapışıyor. Omuzlarını kavrıyor. Ağlaya ağlaya başını sallıyor. Yabancı bunu yapmasına izin veriyor. Acı, tabii. Görülemeyecek kadar büyük bir şey için duyulan acı. Mimi kendini geriye çekerek Stephanie'ye iyi olup olmadığını soruyor. Gidebilecek kadar iyi mi? Araba sürecek durumda mı? Fakat Stephanie parmaklarını terapistinin dudaklarına değdirerek onu sonsuza kadar susturuyor.

Değişim geçirmiş bir kadın Hyde Caddesi'ne çıkıyor. İskeledeki dış cephe boyayan iki adam, bangır bangır çalan bir radyonun gürültüsünde birbirlerini duyabilmek için bağırarak

konuşuyor. Altı bina ötede kamyondan indirdikleri kutuları iki tekerli el arabalarına yükleyen adamlar var. Kirli takım ceketinin altına şort giymiş, saçlarını kancalı lastikle tepesinde toplamış bir adam yüksek sesle konuşarak kaldırımda aniden arkasında beliriveriyor: Gürültü mü, telefon mu – kendi şizofrenini kendin seç. Stephanie yola adım atar atmaz geçen bir araba acı bir çığlık atıyor. Kornanın öfkeli sesi bir blok öteye kadar Doppler etkisi yaratıyor. Stephanie az önce bir anlığına da olsa görebildiği şeyi yitirmemek için savaş veriyor. Ama o trafik, bağrış çağırış, hummalı çalışmalar: Caddedeki barbarlık Stephanie'nin çevresini kuşatmaya başlıyor. O bildik paniğin eşiğinde, daha hızlı yürüyor. Az önce kazandığı her şey başka insanların karşı konulmaz gücü karşısında yeniden kaybolmaya başlıyor.

Keskin bir şey yüzünü sıyırıp geçiyor. Stephanie durup sıyrılan yanağına dokunuyor. Olayın faili, mor-pembe, beş yaşındaki bir çocuğun çizeceği resmin çılgın renklerinde, önünde, havada süzülen bir şey. Kaldırımda, ayağının dibindeki bir kafesin içinden fırlamış, kendi boyunun iki katı yükseklikte, genişliği açılmış kollarının arasındaki mesafeden yarım kat fazla bir şey var. Yukarı doğru çıkan koyu renkli tek bir yol daha ince birkaç yola, bu yollar kendilerinden de ince, hepsi de ürkek, çatallı, yara izleriyle kaplı, tarihle eğilip bükülmüş, uçlarında çılgınca çiçekler patlatmış binlerce yola ayrılıyor. Bu manzara Stephanie'nin içinde kökleniyor; kollara ayrılıyor ve Stephanie bir an daha hatırlayabiliyor: Baharda çiçek vermiş bir erik ağacı kadar vahşi bir hayat yaşadığını.

Nicholas Hoel doğuya doğru üç bin kilometrecik gittikten sonra, bir yaz günü Iowa'ya giriyor. Manzaradaki her bir çentik, eyaletler arası yolun dibindeki hatırladığı her bir silo, ölmeden önce gördüğü son şeylermiş gibi içini burkuyor. Yuvaya döner gibi.

Yaptığı hesap –oralardan gideli yalnızca birkaç yıl geçmiş olması– onda şok etkisi yaratıyor. Birçok şeye dokunulmamış. Çiftlikler, yol kenarındaki ambarlar, kamu spotlarının afişleriyle kaplı umutsuz durumdaki panolar: ÇÜNKÜ TANRI DÜNYAYI

ÖYLE SEVDİ Kİ... Çocukluğunun derinliklerine işlenmiş, çayırlardaki ve kendi içindeki birçok kalıcı iz. Yine de göze çarpan şeylerin çoğu yamuk yumuk ve uzak, ucuzcudan alınmış plastik bir dürbünden görünür gibi. Yaşadıklarından sonra burada hiçbir şey kalmamış olmalıydı.

Çıkıştan önce batıya doğru giden son bayırda, nabzı deli gibi atmaya başlıyor. Ufukta tek başına dikilen o direği arıyor. Ama Hoel Kestanesi'nin sütun gibi yükselmesi gereken yerde yalnızca haziran gününün her şeyi ele geçiren mavisi var. Arabayı çıkış rampasına sokup çiftliğe giden uzun kareyi dolaşıyor. Fakat: Artık çiftlik yok. Yerinde bir imalathane var. Yeni sahipleri ağacı kestirmiş. Çakıl taşlı yolun yarısına kadar geldikten sonra arabayı park ediyor ve artık üzerinde kendi malı gibi yürüyemeyeceğini unutarak çimenlikten ölü çotuğa doğru yürüyor.

Yüz elli adım attıktan sonra o yeşilliği görüyor. Ölü çotuk onlarca yeni kestane sürgünü vermiş. Yaprakları, çocukluğunda *yaprak* denince aklına gelen o çizgi çizgi damarlı, kenarları çentikli mızrakları görüyor. Birkaç saniyeliğine, ağacın kurtulduğunu düşünüyor. Sonra hatırlıyor. Bu yeni sürgünler de çok geçmeden çürüyecek. Ölüp tekrar tekrar, ölümcül hastalığa rağmen canlı ve dipdiri olduklarını göstermeye yetecek bir sıklıkta, yeniden dirilecekler.

Nick dönüp aile evine bakıyor. Salondaki birileri izliyor olabilir diye ellerini kaldırarak zararsız olduğunu anlatmaya çalışıyor. Fakat yaşamı son bulmuş olan şey aslında ağaç değil, o ev. Dış cephenin kaplaması yer yer kalkmış. Kuzey tarafındaki çatı oluğunun yarısı aşağı sarkmış. Nicholas saatine bakıyor. Altıyı beş geçiyor – bütün Ortabatı'da zorunlu akşam yemeği saati. Yabani otlarla kaplı çimenlikten geçip evin doğuya bakan pencerelerine gidiyor. Camları mat, tozlu, ışıltısız, arkalarında yalnızca koyu bir karanlık var. Çerçeveler, yağmurluklar, pervazlar, çift pencereleri çevreleyen ahşapların boyaları soyulmuş ve hepsi de çürümeye terk edilmiş. Nicholas elini gözlerine siper edip içeri bakıyor. Babaannesiyle dedesinin salonu metal kaplar ve kavanozlarla dolu. Evdeki bütün kapıları çerçeveleyen meşe pervazlar sökülmüş.

Evin etrafından dolaşıp öndeki sundurmaya gidiyor. Sundurmanın ahşap döşemesi ayaklarının altında sallanıyor. Pirinç kapı tokmağını beş kez vuruyor ama cevap gelmiyor. Evin arkasındaki bayırı tırmanıp eski müştemilata bakıyor. Biri yıkılmış. Öteki harap durumda. Üçüncünün kapısı kilitli. *Trompe l'oeil* duvar resminin –mısır tarlasındaki bir yarıktan, içeride gizli, geniş yapraklı ağaçlarla dolu bir ormanı görebildiğiniz o resmin– üstü koyu griye boyanmış.

Nick tekrar öndeki sundurmaya gidip sırtını ön pencereye vererek eskiden sallanan koltuğun durduğu yere oturuyor. Ne yapacağını bilemiyor. Kapıyı kırıp içeri girmek geçiyor aklından. Üç gecedir uyku tulumunda uyumuş. Wyoming, Bighorns'ta uyku tulumunun içinde uyurken, daha şafak sökmeden onu burnuyla dürten bir inek ödünü koparmış. Nebraska'daki milli ormanda, yanındaki çadırda rekor üstüne rekor kıran iki kampçı yüzünden gözüne uyku girmemiş. Yatakta uyumak fena olmazdı. Duş yapmak da. Ama görünüşe göre, artık evde ikisi de yok.

Gizlenmesine pek gerek olmasa da, Ortabatı'daki akşam karanlığının göğü yumuşacık kaplamasını bekliyor. Uzaklarda, uyduyla takip edilen son teknoloji ürünü canavar bir tarım makinesi, resmen bir robot, inişli çıkışlı tarlaları sürüyor. Oradan geçen, ne yaptığını gören olmaz. Yapacağını yapıp gidebilir.

Ama bekliyor. İbadet etme şekli beklemek olmuş. Dinleyebileceği, kilometreler boyu mısır var. Büyüdüklerini izleyebileceği fasulyeler, ufukta barakalar ve silolar, eyaletlerarası bir yol, Magritte tablolarındaki gibi negatif alanda kullanılmak üzere gökyüzünden kesilmiş gibi görünen dev bir ağaç var. Sırtını eve verip oturarak çiftliğin, patikada yürüyeceğiniz daha çok yol varken yanlardan çıkan vahşi hayvanlar gibi yeniden belirdiğini hissediyor. Bulutlar kızarırken, arabaya gidip katlanabilir kamp küreğini alıyor. Yanlış bir iş için yanlış araç ama elinde ondan daha iyisi yok. Az sonra, makine ambarının arkasındaki bayırda gevşek taşların olduğu yeri arıyor. Zemin farklı geliyor; mesafeler değişmiş. Makine ambarının bile yerini değiştirmişler.

Gevşek taşlı zemini yemyeşil bir örtünün altına gizlenmiş

hâlde buluyor. Kampçı küreğini otlara daldırıp geçmişe çarpıncaya kadar kazıyor. Bastırılmış şeylerin yüzeye çıkışı. Karton kutuyu topraktan çıkarıp açıyor. Panolar ve kâğıda çizilmiş bazı resimler. En üstteki resmi alıp günün son ışıklarına tutuyor. Yatağında yatmış, penceresinden içeri giren koca bir dalın ucuna bakan o adam.

Hikâye şöyle: Nicholas uyurken içeri bir kadın dalıyor. İkisinde de bir kehanetin iki yarısı var. Yarımları birleştirip mesajı okuyorlar. Ortak misyonlarını, nasıl bir görev için yaratıldıklarını anlıyorlar. Varlıklar her şeyin güzel olacağını söylemiş. Şimdiyse o kadın ölmüş, Nicholas yine uyurgezer ve kurtarmayı denedikleri her şey yerle bir olmaya devam ediyor.

Nick kutuyu çukurun yanına bırakıp kazmaya devam ediyor. Çıkan ikinci kutuda yaptığını bile unuttuğu resimler var: *Aile Ağacı, Ayakkabı Ağacı, Para Ağacı, Yanlış Ağaca Havlamak.* Hepsi de Olivia'nın ölümden dönme hikâyeleriyle ve seslerini duyduğu ışık varlıklarla garaj yoluna dalışından önce yapılmış. Bu resimler de yola birlikte devam etmeleri gerektiğinin kanıtı olmuş. Kanıtlar sahte çıkmış.

İkinci kutuyu ilkinin üstüne koyup kazmaya devam ediyor. Küreğin ucu pürtüklü bir şeye çarpınca heykel damarına rastladığını anlıyor. Canlı toprağın seramik yüzeyde nasıl bir etki yaratacağını görmek için, Olivia'yla birlikte dört heykeli korunmasız hâlde gömmüşler. Toprak: Olivia'nın görmeyi öğrettiği şeylerden biri. Birkaç asırda bir, üç-dört santim daha. Iowa toprağının birkaç gramında mikroskopla görülebilecek bir orman, yüz binlerce tür var. Nicholas dizlerinin üstüne çöküp heykelleri parmak uçlarıyla yoklaya yoklaya bulup çıkararak tükürüklediği mendiliyle siliyor. Tek renkli yüzeyler Breughel tabloları kadar zengin tonlarda parlıyor artık. Bakteriler, küf, omurgasızlar –yeraltındaki ufuklarda işleyen canlı fabrikalar– heykellerin üstünde renk renk leke bırakarak çiçek çiçek bir başyapıt yaratmış.

Değişim geçirmiş heykelleri kurtarılmış kutuların üstüne koyup gerçek ödül için tekrar işe koyuluyor. O şeyi nasıl olup da orada bırakabildiğine bir kez daha şaşıyor. Hafif seyahat edelim,

diye düşünmüşler. Sanat eserlerini gömelim. Sonradan hepsini topraktan çıkarmak başlı başına bir performans olacakmış. Ama hâlâ yerin altında duran o şey kendi hayatından daha değerli ve onu gözünün önünden asla ayırmaması gerekirdi. Altı kürek toprak daha atıp hazinesine yeniden kavuşuyor. Kutuyu, çantanın fermuarını açıyor ve yüzyıl boyunca çekilmiş fotoğrafları eline alıyor. Artık parmağıyla çevirip görmek için çok karanlık. Zaten gerek de yok. Bir yığın fotoğrafı elinde tutarken, Hoel'lerin nesiller boyunca izlediği ağacın dönen bir fıskiye gibi kıvrılarak havaya yükseldiğini hissedebiliyor.

Gömünün yarısını arabaya taşıyor. Ganimeti bagaja koyup kalanları da almak için geri dönüyor. Kazdığı yere giden yolu yarılamışken, iki beyaz ışık karanlığı delerek taşlı yolu aydınlatıyor. Polis.

Yapması gereken, avuçlarını havaya açarak ekip otosuna doğru yürümek. Söyleyeceği her şeyin belgesi var. Kanıtlar anlatacağı hikâyeyi destekleyecek. İzinsiz giriş, evet, ama yalnızca kendine ait olanları almak için. Evin arkasından çıkınca, farlar üzerine çevriliyor. Söz konusu gömülü hazinenin gerçekte artık ona ait olmayabileceği o zaman aklına geliyor. İçindeki her şey araziyle birlikte satılmış durumda. Toprak alıp satmak: Kendi sanat eserlerini geri aldığı için tutuklanmak kadar abes.

Ekip otosu lastikleriyle taşları püskürterek bahçe yoluna giriyor. Dönen o kırmızı parıltı Nicholas'ı yerine sabitliyor. Araba yan dönerek durup ışıklı bir barikata dönüşüyor. Sirenin çığlığından sonra hoparlörden gelen sesi duyuyor: "Kıpırdama! Yere yat!"

İkisini birden yapması imkânsız. Nicholas ellerini havaya kaldırıp diz çöküyor. İlkokulda söyledikleri bir şarkı geliyor aklına: *Yağmur yağdı, örümceği götürdü*. Polisler hemen üzerine atlıyor. Nicholas başının ciddi belada olduğunu ancak o zaman anlıyor. Parmak izlerini alsalar, sicil kayıtlarına baksalar...

"Aç ellerini." Polislerden biri Nick'in sırtına bastırıp bileklerini bitiştiriyor. Kelepçeyi taktıktan sonra yere oturtup yüzüne fener tutarak sorularını soruyorlar.

"Yalnızca ıvır zıvır birkaç şey," diyor Nicholas. "Bir değerleri yok."

Sanatını gösterdiğinde, adamların yüzleri buruşuyor. İnsan, bırak çalmayı, böyle şeyleri ne demeye yapar ki zaten? Hikâyede tek takıldıkları yer gömme kısmı. Ama aynasızlardan biri Nick'in ehliyetinde gördüğü soyadını tanıyor. Yerel tarihin bir parçası. Oraların en bilindik simgesi: *Hoel ağacından sonra iki-üç kilometre daha devam et, orası.*

Binalardan sorumlu işletme müdürünü çağırıyorlar. Adam topraktan çıkarılmış döküntü birkaç şeyle ilgilenmiyor. Iowa'nın kırsal bölgesindeler: Polisler ulusal veri tabanını kontrol etmiyor. Nicholas'a dağılmış bir çiftçi ailesinden gelen yarı kaçık, yarı berduş, külüstür araba kullanan, kayıp geçmişine tutunmaya çalışan bir tip gözüyle bakıyorlar. "Gidebilirsin," diyor polislerden biri. "Bundan böyle özel arazileri kazmak yok."

"Acaba...?" Nick eliyle topraktan çıkardığı hazineyi gösteriyor. Polisler omuz silkiyor. *Al, bakalım.* Son kutuları da taşırken, Nick'i izliyorlar. Nick adamlara dönüyor. "Seksen yaşındaki bir ağacın on saniyede büyüdüğünü gördünüz mü hiç?"

"Kendine dikkat et," diyor az önce Nick'i yere çivileyen polis. Sonra da üç kez kundakçılık yapmış birini serbest bırakıyorlar.

Neelay oval masada ilk beşteki proje yöneticileriyle yüz yüze oturmuş. Kemikli parmaklarını masanın üzerinde açıyor. Nereden başlayacağını bilemiyor. Oyundan bir isimle söz etmek bile zor. Artık versiyon numaraları yok. Yerlerini bitmeyen güncellemelere bırakmışlar. *Çevrimiçi Egemenlik* artık sürekli gelişen, evrim geçiren muazzam bir girişim. Ama içten içe çürümeye başlamış.

"Midas sorunumuz var. Oyunun bir finali yok, yalnızca piramit gibi yükselen değişmez bir düzen var. Sınırsız, amaçsız bir refah."

Ekiptekiler alın kırıştırarak onu dinliyor. Hepsi de altı haneli rakamlar kazanan adamlar; çoğu milyoner. En genci yirmi sekiz, en büyükleri kırk iki yaşında. Ama kot pantolonları ve kaykaycı tişörtleri, mantar kesimli saçları ve ters takılmış beyzbol şapkalarıyla ergen simülasyonlarına benziyorlar. Boehm ve

Robinson arkalarına yaslanmış, enerji içeceklerini yudumlayarak proteinli gofretlerini yiyorlar. Nguyen ayaklarını masaya uzatmış, sanal gerçeklik gözlüğünden bakar gibi pencereden dışarı bakıyor. Beşinin de bilimkurgunun hayal dahi edemeyeceği kadar çok sayıda, bipleyip çınlayan, ıslık çalıp titreşen vücut uzantıları var.

"Nasıl kazanılacak? Zaten *kaybetmek* diye bir şey var mı? Tek yaptığın biraz daha fazla şeyi istiflemek. Oyunda belli bir seviyeye geldikten sonra devam etmek saçma geliyor. Pisleşiyor. Aynı şeyi tekrarlayıp duruyorsun."

Masanın başında tekerlekli sandalyesinde oturan adam başını öne eğmiş kendi mezarına bakmakta. Sih tarzı uzun saçları hâlâ beline kadar geliyor ama artık içinden geçen beyaz bir ırmak var. Çenesinden fırlayan sakal bebek önlüğü gibi Superman'li penyesinin üstüne düşmüş. Yıllardır o yatağa girip çıkmaktan, kollarında hâlâ biraz kas var. Ama kargo pantolonunun içinde iki bacak olduğu ancak belli belirsiz anlaşılıyor.

Masada, önünde, bir kitap var. Elfler bunun anlamını biliyor: Patron yine bir şeyler okumuş. Yine ütopik bir fikrin etkisine kapılmış. Yakında yalnızca kendisinin sorun olarak gördüğü bir şeyin çözümünü aramak üzere onların da okuması için hepsini sıkboğaz edecek.

Kaltov, Rasha, Robinson, Nguyen, Boehm: Dizi dizi monitörle ve gelecekte yaygınlaşabilecek bütün sanal konferans oyuncaklarıyla donatılmış süper havalı bir komut merkezinde bir araya toplanmış, içi içine sığmayan beş onur öğrencisi. Ama bugün tek yapabildikleri, ağızları beş karış açık, öylece patronlarına bakmak. Patron *Egemenlik*'te hata olduğunu söylüyor. Para basan, sihirli bir oyunun üstünde yeniden düşünmeleri gerektiğini söylüyor.

Kaltov'un bıyığı kızgınlıktan tutuşmak üzere. "Tanrıyı oynadığın bir oyun bu, Tanrı aşkına. Sorunları bir tanrı gibi çözebilmek için bize para ödüyorlar."

"Üye sayımız yedi milyona ulaştı," diyor Rasha. "Bunların dörtte biri oyunu on yıldır oynuyor. İnsanlar uyudukları zaman-

larda karakterlerine seviye atlatmaları için internete girebilen Çinli mahkûmlara para veriyor."

Patron o kaş hareketini yapıyor. "Seviye atlamak hâlâ eğlenceli olsaydı, bunu yapmak zorunda kalmazlardı."

"Bir sorun olduğu söylenebilir," diyor Robinson, kabul etmek zorunda kalmış gibi. "Ama *Egemenlik*'te başından beri uğraştığımız sorun da buydu zaten."

Neelay'in başı yukarı aşağı sallanıyor ama onaylamak için değil. "Ben buna 'uğraşmak' demezdim. 'Ertelediğimiz' denebilir belki." Neelay öylesine bir deri bir kemik ki azizliğe doğru ilerliyor. Superman'li sünmüş penyesinin yakasından çıkık köprücükkemiği görünüyor. Hindistan'daki o münzevi heykellerine, bir incir ya da nim ağacının altında oturan o insan derisine sarınmış iskeletlere benziyor.

Boehm bazı görseller yansıtıyor. "Biz şöyle düşünüyoruz: Deneyim seviyesi limitlerini bir kez daha yükselteceğiz. Bir dizi teknoloji ekleyeceğiz. *Gelecek teknolojisi Bir*, *Gelecek Teknolojisi İki* gibi isimleri olacak... Bunların her biri farklı zevklere hitap eden prestij puanları gibi olacak. Sonra da Batı Okyanusu'nun ortasında bir volkanik patlama daha yaratıp yeni bir kıtayı kullanıma sokacağız."

"Bu da ertelemek olur bence."

Kaltov ellerini havaya kaldırıyor. "İnsanlar büyüme istiyor. İmparatorluklarını genişletmek istiyorlar. Bize her ay bunun için para veriyorlar. İçerisi doluyor. Biz de biraz daha büyütüyoruz. Dünyayı döndürmenin başka yolu yok."

"Anlıyorum. Köpürt, durula, tekrar et; saçlarını yıkamaktan geberinceye dek."

Kaltov avucunu masaya vuruyor. Robinson sersem sersem gülüyor. Rasha şöyle düşünüyor: *Patron işte, her hafta yüz tane destan gibi mektup yazan, şirketi sıfırdan yaratmış adam, bir dâhi olarak yanılma hakkını kullanıyor.*

"Hangisi daha ilgi çekici?" diye soruyor Neelay. "Yüzlerce tür biyomla ve yaşayan dokuz milyon türle dolu beş yüz milyon kilometrekarelik alan mı? Yoksa iki boyutlu bir ekranda yanıp sönen bir avuç renkli piksel mi?"

Masada gergin gülüşmeler oluyor. Hangisinin daha iyi bir ev olacağını anlıyorlar. Ama kendi yaşam sevinçlerinin güncel posta adresini de biliyor hepsi.

"Türlerin nereye doğru göç ettiği gayet açık değil mi, patron?"

"*Niye ki?* Sonsuz zenginlikte bir yer bir çizgi film haritasında yaşamak için neden terk edilsin?"

Çocuk milyonerler için biraz fazla felsefi bir sorun bu. Onları işe alan adama saygıları var. Soruna el atarak sanal âlemin medarı iftiharlarını sıralıyorlar: Netlik, hız, anında geri bildirim, güç ve denetim, bağlantı kolaylığı, sonsuz sayıda şeyi bir araya getirebilme olasılığı, istediğin konuda uzmanlaşıp istediğin gibi görünebilme fırsatı. Oyuna istediğini yaptırarak korteksi olduğu gibi aydınlatabilmenin hazzı. Oyundaki saflıktan, neredeyse görünür bir hızla sürekli bir şeyler başarabilmekten söz ediyorlar. İlerlemeyi kendi gözlerinle görebildiğinden. Emeğinin bir işe yaradığından.

Neelay yine bir baş hareketiyle itiraz ediyor. "Bir gün öyle olmayacak. Herkesi bıktıracak."

Grup sessizleşiyor. Herkes ciddileşiyor. Nguyen ayaklarını masadan çekiyor. "İnsanlar bundan daha iyi bir hikâye istiyor."

Dağınık saçlı sadu öne doğru öyle sert eğiliyor ki tekerlekli sandalyesinden fırlamasına ramak kalıyor. "Evet! Peki bütün iyi hikâyelerde olan şey nedir?" Cevap gelmiyor. Neelay kollarını kaldırıp avuçlarını öne doğru uzatarak garip bir hareket yapıyor. Az sonra parmaklarından yapraklar çıkacak. Kuşlar gelip üstlerine yuva kuracak. "Seni yavaş yavaş öldürürler. Olmadığın bir şeye dönüştürürler."

Ölüm kadar yavaş ve kesin bir farkındalık, bütün gruba yayılıyor. Patron bu kez oyunlarını yakıt olarak kullanmaktan çekinmeyecek, yepyeni bir oyun oynamakta. "Sence ne yapmamız gerek?" diye soruyor Boehm.

Neelay Tanrı'nın kelamını içeren bir şeymiş gibi, kitabı kaldırıyor. Kapakta yükselen yaprak örtüsünün altında kitabın adını görüyorlar. *Gizli Orman.* Robinson homurdanıyor. "Daha fazla bitki olmasın, patron. Bitkilerle oyun tasarlanmıyor. Tabii ellerinde birer bazuka yoksa."

"Modele atmosfer ekleyelim. Su kalitesi ekleyelim. Beslenme döngüsü olsun. Doğal kaynaklar sınırlı olsun. Gerçeklerinin zenginliğini ve karmaşıklığını yansıtan çayırlar, sulak alanlar, ormanlar yaratalım."

"Sonra ne olacak? Ağaran mercanlıklar, yükselen denizler, kuraklık yüzünden çıkan orman yangınları falan mı?"

"İnsanların ne şekilde oynayacağına bağlı."

"Niye ki? Oyuncular zaten bütün bu saçmalıklardan kaçmak için geliyor."

"Oyuncuları oyun seçecek. Esas gizem burada."

"Nasıl *kazanılacak?*" diyor Kaltov burun kıvırarak.

"Neyin işe yaradığını bularak. Gerçeğin zorladığı yöne doğru giderek."

"Yeni kıtalar olmayacak diyorsun."

"Yeni kıtalar yok. Mantar gibi biten yeni maden yatakları yok. Yenilenme gerçekçi seviyelerde olacak. Artık mezardan çıkılmayacak. Oyunda yapılan yanlış bir seçim kalıcı ölüme sebep olmalı."

Elfler kendi aralarında bakışıyor. Patron kontrolden çıkmış durumda. İşi bozmaya, çok fazla rahatın batması sorununu çözmek için hepsini sonsuza kadar refah içinde yaşatacak altın yumurtlayan tavuğu kesmeye niyetli.

"Nasıl olacak...?" diyor Nguyen. "Limitlerin, sınırlı kaynakların, kalıcı ölümün ne gibi bir eğlencesi olacak?"

O çökük surat bir an lastik gibi esniyor ve patron yine program yazmayı öğrenen, kodları dallanıp budaklandırarak dört bir yana doğru uzatan o küçük çocuğa dönüşüyor. "Yedi milyon kullanıcı yepyeni ve tehlikeli bir yerin kurallarını keşfetmek zorunda kalacak. Dünyanın onlardan ne istediğini, hayatın nasıl bir şey olduğunu, oyuna devam edebilmek için neler yapmaları gerektiğini öğrenecekler. Oyun diye buna denir. Yepyeni bir Keşif Çağı. Bundan iyi macera mı olur?"

Kavlov diyor ki: "Sempervirens hisselerini satman daha iyi olur, o zaman. Çünkü bütün kullanıcılar oyundan vazgeçer. Çekip giderler!"

"*Nereye* gidecekler? Kaybedecekleri çok şey var. Oyuncuların çoğu bu işe yıllarını verdi. Yalnızca oyunda işe yarayacak servetler yapıldı. Orayı nasıl iyi bir yer hâline getireceklerini kendileri anlayacak. Her zaman yaptıkları gibi, bizi şaşırtacaklar."

Elfler göz göre göre kaybolacak servetlerinin hesabını yaparak küçük dillerini yutmuş gibi öylece oturuyorlar. Ama patron – patron çocukluğunda o ağaçtan düştüğünden beri hiç yaymadığı kadar parlak bir ışıltı yayıyor etrafına. Kitabı yukarı kaldırıp açarak okumaya başlıyor. "*Yerin altında nasıl görebileceğimizi yeni yeni öğrenmeye başladığımız, muhteşem şeyler oluyor.*" Neelay dramatik bir etki yaratmak için kitabı çat diye kapatıyor. "Piyasada bunun kıyısından köşesinden geçen tek bir şey bile yok. Biz ilk olacağız. Düşünsenize: Kendini değil, *dünyayı* büyütmeyi hedeflediğin bir oyun."

Bu çılgın teklifin üstüne daha da yoğun bir sessizlik oluyor. "Oyunda sorun yok, patron," diyor Kaltov. "Değiştirilmesin. Oyum olumsuz."

Kadidi çıkmış aziz masadakilere sırayla soruyor. Rasha? Nguyen? Robinson? Boehm? Hayır, hayır, hayır ve hayır. Tam ittifaklı saray darbesi. Neelay bir şey hissetmiyor, şaşırmıyor bile. Beş şubesi ve sayısız çalışanı, üyeliklerden ve farklı ürünlerden gelen muazzam yıllık geliriyle, Sempervirens bir süredir hiç kimsenin kontrolünde değil. Oyunun ne şekilde güncelleneceği konusunda, internetteki forumlarda yazan on binlerce fanın üst yönetimdekilerden daha çok söz hakkı var. Karmaşık uyarlanabilir sistem. Tanrısının kontrolünden çıkmış bir tanrı oyunu.

Neelay için her şey çok açık: Büyük ölçekli çevrimiçi paralel deneyim kaçar gibi göründüğü yerin zorbalığına sadık kalarak devam edecek. Santa Clara'nın en zengin altmış üçüncü adamı –Sempervirens A.Ş.'nin kurucusu, *Orman Kehanetleri*'nin yaratıcısı, kendini uzak âlemlere adamış, Hintçe çizgi romanlara âşık, kuralları yıkan bütün hikâyelere hayran, dijital uçurtmalar uçuran, Kaliforniya meşelerinden düşen, öğretmenleri lanetleyen ürkek tek çocuk– kendi doyumsuz çocukları tarafından canlı canlı yenmenin ne demek olduğunu böylece öğreniyor.

***

Douglas Pavlicek'in hayalet kasabanın ziyaretçi merkezi olarak kullanılan eski geneleve giren masum ziyaretçilere pat diye anlatıvermek için repertuvarında tuttuğu, artık tarihe karışmış, on yıllık bir hikâye. Douglas hikâyeyi dinleyecek kadar uzun süre hareketsiz kalabilen herkese anlatmayı ihmal etmiyor.

"Sonra tepeyi *kıçüstü*, sağlam bacağımla ağaç gövdelerinden destek ala ala, yengeç yürüyüşüyle tırmandım. Çıkık omzumdaki acıyı Kutsal Ruh'un sapladığı kızgın demir gibi hissederek yirmi beş metrelik uçurumu kıvrıla kıvrıla geri çıktım. Buradan en fazla yüz metre uzaktaki eski gümüş madeninin kuyu kulesinin orada, bilincim gelip gidiyordu. Orada kimbilir kaç saat ölü gibi yatar, sanrılar görüp ormanın konuştuğunu duyarken, ayı porsukları falan yüzümdeki tuzu yalamış olmalı. Mucize eseri ofise ulaştım, arama kurtarmayı aradım ve beni helikopterle Missoula'ya götürdüler. Ebedi Tekerrür döngüsünün başına dönmüş, yeniden Vietnam'daydım da, benim emektar uçaktan paraşütle atlayacaktım sanki."

Hikâyeyi sıkça anlatıyor, turistlerin çoğu da ses etmiyor. Derken bir akşam, mesai bitiminden on dakika sonra, bir sergi vitrininin öteki yanında anlattıklarından cidden etkilenmiş gibi duran bir kadın görüyor. Genç denebilecek yaşta, sırt çantalı ve bandanalı, çok tatlı bir Doğu Avrupa aksanıyla konuşan, biraz ekşi ekşi kokan ama tüyleri kene kaynayan bir retriever kadar sıcakkanlı. Kadın neredeyse parmak uçlarında durarak kurtulup kurtulmadığını duymak için hikâyenin sonunu bekler gibi. Douglas en heyecanlı yerde kendinden bir şeyler eklemeye başlıyor. Kabul etmek lazım: Hikâyesindeki olay örgüsüne eklenebilecek şeyler sınırlı. Kadın buna rağmen saralı Rus bir romancının hikâyesini dinliyormuş da, tek istediği sonradan, daha da sonra ne olduğunu öğrenmekmiş gibi, heyecenla dinlemeye devam ediyor.

Hikâye bittikten sonra da, ofisi kapatırken Douglas'ı izliyor. Dışarıdaki otoparkta Arazi Yönetimi'nin verdiği Ford'dan başka araba yok. O gün gelenlerin hepsi Expedition'larına, Pathfinder'larına binip toprak yoldan geri dönmüş. Adı Alena olan kadın, "Buralarda kamp kurabileceğim bir yer var mıdır dersin?" diye soruyor.

Douglas'ın da uzun yollarda kamp kuracak bir yer bulamadan yürümüşlüğü var. Avuçlarını açarak etrafı –her gece kontrol edip kapatması gereken metruk yapıları– gösteriyor. Kamp yapmak yasak ama kim bilecek ki? "İstediğini seç."

Kadının başı öne eğiliyor. "Yanında kraker falan var mı?"

Douglas kadının onu sırf iyi hikâye anlattığı için öylesine hevesle dinlememiş olabileceğini o an fark ediyor. Yine de onu kulübeye götürüp karnını doyuruyor. Ne varsa önüne koyuyor: Nedense günlerdir yemediği tavşan fileto, tavada mantar ve soğan, buğday ve arpa gevreğinden yapılmış güzel bir kahveli kek, şat bardağında fermente böğürtlen suyu.

Kadın Garnet Dağları'nda yürürken yaşadıklarını anlatıyor. "İlk başta dört kişiydik. Diğer üçünün nereye kaybolduğunu hiç bilmiyorum."

"Bu taraflar tehlikeli sayılır. Senin gibi birinin buraya kadar tek başına gelmemesi gerekirdi."

"Ben nasıl biriymişim?" Kadın dilini çıkarıp yanaklarını şişirerek iki eliyle nanik yapıyor. "Banyo yapması gereken manyak bir maymun gibi miyim?"

Douglas'ın gözüne postayla sipariş verilen gelin kataloglarında dolandırıcılık yapabilecek kadar güzel görünüyor. "Ciddiyim. Tek başına genç bir kadın. Pek iyi bir fikir değil."

"Genç mi? Kimmiş o? Üstelik burası harika bir ülke. Amerikalılar dünyadaki en dost canlısı insanlar. Her zaman yardıma hazırlar. Senin gibi. Baksana! Bana harika bir yemek hazırladın. Hiçbir zorunluluğun yokken."

"Beğendin mi? Cidden mi?"

Kadın biraz daha böğürtlen şarabı koyması için bardağını uzatıyor.

"Neyse," diyor Douglas, sessizlik onun için bile garip boyutlara ulaştığında, "kuyudan istediğin kadar su çekebilirsin. Aşağıdan istediğin binayı seç. Ben olsam berberden uzak dururdum. Galiba içinde yeni bir hayvan leşi var."

"Burası güzel."

"Ne? Ha. Bak. Bana bir şey borçlu değilsin. Yalnızca yemek yedirdim."

"Borçlu hissettiğimi nereden çıkardın?" Sonra kadın bacaklarını açıp Douglas'ın kucağına oturuyor, yüzünü inceliyor, periskop dudaklarıyla yüzünde arama yapıyor. Geri çekiliyor. "Hey! *Ağlıyorsun* sen. Garip adam!"

Bir canlı türünün bu kadar gereksiz bir eylemi yapabilecek şekilde evrimleşmesi ne saçma. "Yaşlı bir adamım ben."

"Emin misin? Göreceğiz!"

Kadın bir deneme daha yapıyor. Douglas'ın tenine yıllardır ilk kez sıcacık kadın teni değiyor. Göğsündeki tıkalı bir anahtar deliğinin maymuncukla zorlandığını hissediyor. Kadının bileklerinden tutuyor. "Sana âşık değilim."

"*Tamam*, bayım. Sorun yok. Ben de *sana* âşık değilim." Kadın Douglas'ın çenesini sıkıyor. "Birazcık eğlenmek için âşık olmak gerekmiyor!"

Douglas kadının ellerini serbest bırakıyor. "İnan bana. Gerekiyor." Kolları borulardan geçirilip yerin altındaki betona zincirlenmiş gibi yanlara düşüyor.

"Peki," diyor kadın somurtarak. Douglas'ın göğsünden destek alarak ayağa kalkıyor. "Sıkıcı şey."

"Öyleyim." Douglas da kalkıp küçük ziyafetten kalanları lavaboya taşıyor. "Sen yatakta yat. Ben burada, uyku tulumunda uyurum. Tuvalet dışarıda. Isırganlara dikkat et."

Kadın yatağa bayılıyor. Amerikan Noel'i. "Sen iyi bir ihtiyarsın."

"Pek sayılmaz."

Douglas lambanın nasıl yakılıp söndürüleceğini gösteriyor. Salonda yerde yatarken, kapının altından ışık geldiğini görüyor. Geç saatlere kadar okuyan biri. Kadının ne okuduğunu çok sonra anlayacak.

Sabah yine kahveli kek ve gerçek kahve var. Kültürler arası çatışma kaynaklı başka bir macera yaşanmıyor. Kadın ilk turistler dağa çıkmadan önce gidiyor. Ziyaretçinin anısı çok geçmeden

Douglas'ın acısını harlamak ve geçmişe takılıp kaldığını söyleyerek kendine eziyet etmek için geceleri kendi kendine anlattığı hikâyelerin arasından bile çıkıyor.

Fakat zaman Amerika'nın cidden harika bir ülke olduğunu doğruluyor. İnsanlar öyle iyi kalpli, toprak hayal dahi edilemeyecek kadar verimli, yetkililer sizi birden çok suçlamayla içeri atmaya hazırken bile işlerine yarayacak bir bilgi karşılığında anlaşma yapmaya öyle istekli ki. İki ay daha geçtiğinde ve montlarına adlarının baş harfleri işlenmiş adamlar dağdan çıkageldiğinde, Douglas bir gecelik misafirini tamamen unutmuş durumda. Kadını ancak Freddie'ler onu yere çivileyip kulübenin altını üstüne getirerek yazdığı günlüğü kilitli plastik poşetin içinde evden çıkardıktan sonra hatırlıyor. Adamlar onu kıskıvrak bağlayıp devlete ait Land Cruiser'a sokarken gülmemek için kendini zor tutuyor.

Çok mu komik?

Hayır. Hayır, değil tabii ki. Yani, belki birazcık. Bu daha önce de olan bir şey ve Douglas Pavlicek'in anladığı kadarıyla sonsuza kadar olmaya devam edecek. Mahkûm 571, on yıllar sonra, yine görev başında.

Fazla şey sormuyorlar. Sormaları gerekmiyor. Douggie her gece gerçekleştirdiği bir hatırlama ve anlamlandırma ritüeli içinde, zaten her şeyi en ince detayına kadar yazmış. Her şey imzalanıp mühürlenmiş, teslim edilmiş hâlde. Beş kişinin birlikte işlediği bütün suçlar: Kızsaçı, Gözcü, Dut Ağacı, Douglas Köknarı, Akçaağaç. Ama komik olan: Onu yakalayan adamların orman isimleriyle ilgilenmemesi.

Dorothy sonsuza kadar tekerrür eden tepsiyi kollarında taşıyarak kapıda beliriyor. "Günaydın, RayRay. Acıktın mı?"

Ray uyanık, sakin, pencereden Brinkman'lara ait bir hektarlık araziye bakıyor. Bugünlerde çok durulmuş. Dorothy'nin onu öldürmemek için kendini zor tuttuğu dönemler, korkunç günler de olmuş. Geçen kış en kötüsüymüş. Bir şubat öğleden sonrasında dakikalar boyunca Ray'in iniltilerini anlamlandırmak için çaba-

lamış. Nihayet ne dediğini anlayabildiğinde, aklını okuduğunu düşünmüş: *Bıktım. Baldıranı içmenin zamanı geldi.*

Ama Ray baharla birlikte kendini toparlamış ve yılın en uzun gününe yaklaştıkları bu yaz günlerinde, Dorothy onu hiç bu kadar mutlu görmediğinden emin. Tepsiyi komodinin üstüne bırakıyor. "Biraz gevrekli, tereyağlı şeftali ve muza ne dersin?"

Ray belki de bir şey göstermek için elini kaldırmaya çalışıyor ama elinin başka planları var. Sonunda dudaklarını oynatmayı başardığında, el ansızın Dorothy'ye saldırıyor. "Şura. Şu." Kahvaltı için yaptığı meyveli tatlı gibi lapa lapa sözcükler Ray'in ağzında yayılıyor. Gözleriyle göstermeyi deniyor. "Şu. Ağaç."

Dorothy kocasının istediği şey çok anlamlıymış gibi davranmaya çalışarak hevesli bir yüz ifadesiyle pencereden dışarı bakıyor. Hâlâ o dört dörtlük amatör aktris. "E-vet?"

Ray ağzını açıp *ne* ve *kim* arası tek bir hece çıkarmayı başarıyor.

Dorothy'nin sesi canlılığını yitirmiyor. "Türü mü ne? Ray, bu konuda umutsuz vaka olduğumu biliyorsun. Yaprak dökmeyenlerden biri mi?"

"Ne... zamandan?" Çamurlu bir orman yolunda bisikletle dağa tırmanır gibi, iki sözcük.

Dorothy ağaca ilk kez görüyormuş gibi bakıyor. "Güzel soru." Bir an orada ne kadar zamandır yaşadıklarını ve neler diktiklerini hatırlayamıyor. Ray hafifçe kıpırdanıyor ama acı çeker gibi değil. "Dur. Bakalım!"

Ardından Dorothy kitaplarla kaplı bir duvarın karşısına gidiyor. Tavandan yere kadar: Hayat boyu istifledikleri baskılar. Avucunu adını bilemediği bir ağaçtan yapılmış, omuz hizasındaki bir rafa dayıyor. Parmak ucunu tozlu kitap sırtlarında gezdirerek orada olup olmadığını bilemediği şeyi arıyor. Geçmiş celladı olmaya istekli – bir zamanlar oldukları ve olmayı umdukları bütün o insanlar. *Yellowstone'da Yüz Yürüyüş*'ü atlıyor. *Doğunun Ötücü Kuşları Rehberi*'nde duraksarken, zihninde tanımsız, parlak ve kırmızı bir şey uçuyor. O incecik, neredeyse broşür kalınlığındaki şey rafın en dibine yakın bir yere saklanmış. *Kolaylaştırılmış Ağaç*

Tanıma. Kitabı raftan alıyor. Başlık sayfasında yazılı bir şey onu pusuya düşürüyor:

Benim birinci boyutum,
Biricik Dot'um.
Bilmek ister mi hangi ağaç kısa,
Hangisi daha uzun?

Şiiri daha önce hiç görmemiş. Ağaç isimlerini birlikte öğrenmeye çalıştıklarına dair belli belirsiz bir anı bile yok aklında. Fakat şiiri görünce şairini gayet net hatırlıyor. Dünyanın en iyi berbat şairi.

Dorothy sayfaları çeviriyor. İnsanın zevkine hitap edemeyecek kadar çok meşe türü var. Kırmızı, sarı, beyaz, kara, gri, kızıl, demir, yaprak dökmeyen meşe, çapak meşesi, vadi meşesi, su meşesi, hepsinde akrabalıklarını inkâr eden farklı farklı yapraklar. Dorothy doğaya neden sabrı olmadığını şimdi hatırlıyor. Ne bir dram, ne gelişme, ne birbiriyle çatışan umut ve korkular. Dallanıp budaklanan, karmakarışık, içinden çıkılmaz olay örgüleri. Karakterleri aklında tutmayı da hiç beceremiyor.

Yazıyı bir daha okuyor. Bu tekerlemeyi yazdığında kaç yaşındaydı? En iyi berbat şair. Kötünün iyisi aktör. Düzenbazları iflas ettiren, sonra da yılın onda birini adli yardım işlerine ayıran patent ve telif hakkı avukatı. Gece boyu sürecek Çılgın Sekizli oyunları ve uzun araba yolculuklarında dörtlü koro hâlinde söylenecek komik şarkılar için büyük bir ailesi olsun isteyen adam. Onun yerine sevgili birinci boyutuyla baş başa kaldı işte.

İnce kitabı alıp Ray'in odasına dönüyor. "Ray! Bak ne buldum!" Ray'in inleyen bir maskeye benzeyen yüzü memnun görünüyor. "Bunu ne zaman vermiştin? İyi ki saklamışız, ha? Şu an tam ihtiyacımız olan şey. Hazır mısın?"

Ray çoktan hazır. Kampa giden bir çocuk gibi.

"Şurada başlıyor. *Rocky Dağları'nın doğusunda yaşıyorsanız, madde 1'e gidin. Rocky Dağları'nın batısında, yaşıyorsanız, madde 116'ya gidin.*"

Dorothy, Ray'e bakıyor. Ray'in gözleri nemli ama kıpır kıpır.

"*Ağacınız kozalak veriyorsa ve iğne gibi yaprakları varsa, madde 11.c'ye gidin.*"

Cevap çeyrek asırdır oradan onlara bakmıyormuş gibi, ikisi de pencereden dışarı bakıyor. O kıvrımlı ana dallar –geniş aralıklarla kat kat yükselen koyu renk dallar– öğle güneşinde Dorothy'nin hiç görmediği, gümüş rengi, garip bir ışıltı yayıyor. Kule gibi yükselen ucu güneşin içinde parlıyor.

"Kesinlikle iğneyapraklı. Tepede kozalaklar da var. Ray? Doğru iz üstündeyiz galiba." Dorothy sayfaları çevirerek hazine avının bir sonraki istasyonunu arıyor. "*İğneyapraklar kışın da yeşil kalıyor ve her biri aynı saptan çıkan iki ila beş iğneden mi oluşuyor? Öyleyse, madde...*"

Dorothy kitaptan başını kaldırıyor. Ray'in yüzünde bu kez normalde yapamadığı kadar büyük bir beceriyle pişmiş kelle gibi sırıtan bir mask var. *Macera. Heyecan. Güle güle – iyi yolculuklar!*

"Hemen geliyorum." Dorothy'nin göğsüne minicik bir sürpriz paket fırlatılıyor. O hâlde, odadan çıkıyor. Mutfaktan geçip arkadaki kilere giriyor – on yıllardır unutulmaya terk edilmiş şeylerle dolu bir karınca yuvası. Bir hafta sonu tarihten kalma bu pılı pırtıyı ayıklayacak, her şeyi atacak, son birkaç deniz milini de gidebilmek için cankurtaran botunu hafifletecek. Arka kapı açılınca, çimenli yaz kokusu dalga dalga üzerini kaplıyor. Ayağında ayakkabı yok. Komşular beyin hasarlı kocasına baka baka onun da keçileri kaçırdığını düşünecek. Kaçırmışsa da kaçırmıştır, ne olacak ki?

Çimenliği geçiyor ve en alttaki dalı tutup kendine çekerek sayıyor. Bununla ilgili bir şarkı vardı galiba. Şarkı, dua, öykü ya da film. Dal elinden kayarak eski yerine dönüyor. Dorothy tam da bu ânı anlatan şarkıyı mırıldana mırıldana güneşin ele geçirdiği çimlerin üzerinden eve doğru süzülüyor.

Ray sonuca odaklanmış, onu bekliyor. "Tek saptan beş tane çıkmış. Şanslı günümüzdeyiz." Kitabın sayfalarını çevirerek sonraki dala geçiyor. "*Kozalaklar uzun ve ince pullu mu?*"

Bu kendi arasında bilmem kaça ayrılma ve seçme olayı: Ha-

tırladığı bir şey. Kanunlara, stenograf rolü yaptığı yıllar boyunca her söyleneni yazdığı davalara benziyor: Kanıtlar, çapraz sorgular, çetin pazarlıklar ve uydurma gerçekler, kabul edilebilir bir hükme doğru daralarak giden yol. Evrimin karar ağacı gibi: *Kışlar sert geçiyorsa ve su sıkıntısı varsa, iğneyaprakları ve pullu kozalakları dene*. Hatta tuhaf şekilde oyunculuğa benziyor: *Korkuyla tepki vermeniz gerekiyorsa, jest 21c'ye; hayret etme tepkisiyse, 17a'ya gidin. Aksi takdirde...* Dünyada yaşayabilmeniz için telefonla destek veren, önceden programlanmış bir sistem gibi. Gizemlerin içinde ilerleyen, cevabı hep bir sonraki seçenekte bulmayı uman zihin gibi. Her şeyin ötesinde, merkezdeki sorular soran tek bir gövdeden çevreyi yoklayan onlarca dalın çıktığı, bunların da çatallara ayrılarak yüzlerce, ardından uçlarında yemyeşil ve birbirinden bağımsız cevapları barındıran binlerce kola ayrıldığı ağaca, ağacın kendisine benziyor. Dorothy, "Sakın bir yere ayrılmayın," diyerek tekrar ortadan kayboluyor.

Arka kapının siyah seramik kulbu ona direnerek bir kez daha elinin altında gıcırdıyor. Dorothy çimenliği geçip ağaca gidiyor. Artık kanıksanmış olan bir avuç yerde –aşk yolunda– defalarca, kusturuncaya kadar, hiç kimsenin bu kadarı için bir sözleşmeye imza atmayacağı kadar çok kez tekrarlanan, kısacık bir yolculuk. *Mücadeleye devam etmek istiyorsanız, madde 1001'e dönün. Kaçıp her şeyden kurtulmak istiyorsanız...*

Ağacın altında durup kozalakları inceliyor. Uzaklardaki bir asteroitten dünyaya saçılmış sporlar gibi yeri kaplamışlar. Sonra cevabı bulmuş olarak eve dönüyor. Çoraplı ayaklarıyla ıslak çimenlerin üzerinden döndüğü yol, hayatta tek istediği özgür olabilmekken, bunca yıl sonra, yerinde çivilenip kalan bir adama bağlanmış, diri diri gömülmüş hâlde nasıl olup da hâlâ burada olabildiğini düşünmesine yetecek kadar uzun. Ama elindeki kitabı zaferle sallayarak o hapishanenin kapısından bir kez daha girerken artık biliyor. Onun özgürlüğü *bu*. Bu işte. Gündelik dehşetlerle baş edebilme özgürlüğü.

"Zafer. Veymut çamı."

O kaskatı yüzden koca bir hoşnutluk dalgası geçtiğine yemin

edebilir. Ağzından kesik kesik çıkan hecelerin anlamlarını tahmin etme çabasıyla bilenen bir telepati yeteneğiyle, artık Ray'in içini okuyabiliyor. Ray'in aklından geçen şu: *Bugün de bir şey başardık. Çok güzel bir gün oldu.*

Ray'in o gece Dorothy'ye okuttuğu kitapta canlı cevherden muazzam dikey damarlarıyla Georgia'dan Newfounland'a, oradan Kanada'ya, bir zamanlar gaz lambasının ışığında birlikte kamp kurdukları Büyük Göller'in ötesine kadar uzanan bir ağaç anlatılıyor. Genişliği bir buçuk metre kadar olan gövdelerindeki yanlara uzanan ilk dallar ancak yerden yirmi beş metre yükseklikte başlayan devler anlatılıyor. Sonsuzluğa kadar uzanan gruplar hâlinde büyüyen, ilkbaharlarda polenleriyle havayı karartan, altın tozundan bulutlarını denize açılmış gemilerin güvertelerine yağdıran ağaçlardan söz ediliyor.

İngilizlerin bir gecede okyanusta beliren bir kıtaya akın etmelerinin esas nedeninin, deniz canavarı firkateynlerine ve hat gemilerine direkler, artık talan edilmiş Avrupa'nın hiçbir yerinde, en kuzeydeki boreal ormanlarda bile bulamadıkları türden direkler dikebilmek olduğunu okuyor Dorothy. Saray'ın özel arazilerde bulunanlara bile Kralın Geniş Oku damgasını vurmasına neden olacak kadar değerli, kilise kulelerinin yüksekliğine ulaşabilen *Pinus strobus*'un resimlerini gösteriyor. Kocası hayatını özel mülkü korumaya adarken, bunun böyle olacağını sezmiş olmalı: Çam Ağacı Ayaklanması. Devrim. İnsanların ağaçlardan inmesinden çok daha önce de bu sahillerde var olan bir şey için verilecek savaş.

Romanlara layık bir hikâye: Refah için feda edilen ormanlarla kaplı bir diyar. Standartlara göre kesilip okyanus ötesine, ta Afrika'daki ülkelere bile satılan hafif, yumuşak, güçlü kereste. Yeni kurulan bir ülkenin zenginleşmesini sağlayan üç uçlu arbitraj: Gine sahillerine kereste, koyu renkliler Hint Adaları'na, şeker ve rom bütün görkemli evleri veymut çamından yapılan New England'a. Kentler kurduran, kerestecilikten milyonlarca dolar servet edinilmesini ve tüm kıtaya demiryolu döşenmesini sağlayan, Brooklyn'den ve New Bedford'dan yola çıkan savaş gemileri-

nin yapılmasını ve balina avı için filolar kurulmasını sağlayan, en az bin ağaçtan yapılmış gemilerin henüz keşfedilmemiş Güney Pasifik'e açılmasını sağlayan veymut çamı. Michigan, Wisconsin ve Minnesota'nın beyaz çamları: Milyarlarca çatı kiremidine bölünen. Her yıl yüz milyonlarca metreküpü kibrit çöpü yapımında kullanılan. İskandinavyalı adamların üç eyalete yayılmış bir çamlığı kesip dev ağaç gövdelerini binbir güçlükle, halat ve değneklerle nehirlere yığışı, kilometrelerce uzunlukta salların üstünde akıntı yönünde giderek pazar yerlerine ulaşması. Dev bir halk kahramanının koca mavi öküzüyle birlikte* Brinkman'ların mahallesine yer açabilmek için çamları olduğu gibi kesmesi.

Dorothy okurken, rüzgâr hızlanıyor. Bütün bahçe sızlanarak savruluyor. Rüzgâr yağmuru içeri üfürüyor. Küçük oda daha da ufalıyor. Gece: Günün yabancı bir diyar olarak kalan üçte birlik bölümü. Yandaki evle onun hemen kuzeyindeki evler gözden kayboluyor ve Brinkman'lar o el değmemiş vahşi doğanın kıyısında tek başlarına kalarak birbirine sokuluyor. Ray'in hareket ettirebildiği bacağı vücudunu kaplayan yorganı tekmeliyor. Tek istediği hayatını dürüstçe kazanmak, toplumun refahına katkıda bulunmak, çevresinde saygın biri olarak tanınmak, iyi bir aile babası olmaktı. *Zenginliğin çevresine çitler çekmek gerekir.* Ama çitler de ağaçtan yapılır. Kıtada kalanlar gidenlerin yanında solda sıfır kalır. Artık hepsinin yerinde, aralarında sonradan dikilmiş ağaçlardan incecik çizgilerin olduğu, binlerce kilometre kesintisiz devam eden arka bahçeler ve çiftlikler var. Toprak buna rağmen, kaybolan ormanları ve onları tahrip eden ilerlemeyi bir süreliğine daha hatırlıyor. Bahçelerindeki çam toprağın hafızasından besleniyor.

Ray'in titrek dudaklarında tükürük birikiyor; Dorothy geceyarısına doğru silinceye kadar orada kalıyor. Dorothy silerken, dudaklar kıpırdıyor. Eğildiğinde Ray'in, "Yarın. Tekrar," dediğini duyar gibi oluyor.

***

* Amerikan ve Kanada folklöründeki ormancı kahraman Paul Bunyan'dan söz ediliyor. –çn

Ilık bir gece ve Patricia'nın kulübesindeki pencereler bir esintiyle çarparken, gölün üzerinde bakır rengi bozuk para misali bir ağustos dolunayı yükseliyor. Patricia avuçlarını özenli elyazısıyla doldurulmuş bir yığın defterin üzerine koyuyor. "Evet, Den. Sonunda bitirdik galiba."

Her zaman olduğu gibi, bu gece de yanıt gelmiyor. Sözcükler havada asılı kalmakla yetiniyor. Kulübenin içinde ve dışında, duyan birçok yaratık var. Patricia'nın heceleri geceyi bölen farklı farklı cıvıltılara, inlemelere, iç çekişlere, plan ve hesaplara yanıt oluyor, onları değiştiriyor. Uzun, sabır dolu, herhangi bir tarafın takip edebilme becerisini aşan bir sohbet sürmekte ve kendi türünün buna eklediği kendini tekrar eden sesler hâlâ yepyeni.

Patricia o âna ayarlanmış alarmlara şöyle bir kulak kabartıyor. Sonra ceviz masadan destek alarak doğruluyor. Bacakları düzleşiyor ve ayağa kalkıyor. En üstteki defteri alıp az önce yazdığı sayfayı açıyor: *İşe yararlık ilkesi temelinde dönen bir dünyada, biz de yok olmaya mahkûmuz.*

"Bunun iyi bir fikir olduğundan emin misin?" Bunu kendine soruyor; ölen adama soruyor. Aralarında incecik bir zar var. Onu ne bu hayatta ne de başka bir hayatta, bir daha asla göremeyeceğini biliyor. Yine de nereye baksa o var. Hayat böyle işte; ölenler kalanları hayatta tutuyor. Patty yitip giden arkadaşından hemen her gece bazı sözcükleri ya da deyimleri hatırlatmasını istiyor. Ona cesaret vermesini. Yazdıklarını odun sobasına attırmayacak sabrı vermesini. Artık soracağı bir şey kalmamış. Sayfayı çeviriyor.

Ağaçları gören yok. Meyvelerini, yemişlerini, kerestelerini, verdikleri gölgeyi görüyoruz. Onlara biblo muamelesi yapıyor, sonbaharda döktükleri yaprakları çok güzel buluyoruz. Yolu tıkayan engeller ya da kayak yolunu bozan şeyler görüyoruz onlarda. Yok edilmesi gereken karanlık, tehlikeli yerler görüyoruz. Damımızı delmek üzere olan dalları görüyoruz. Kâr mahsulü görüyoruz. Ama ağaçlar – ağaçlar bizim için görünmez.

"Fena olmamış, Den. Biraz iç karartıcı belki." Çok kısa olduğunu da ekleyebilir. İlk çocuğundan çok daha ufak tefek. Daha söylenecek çok şey var ama artık fazla zamanı kalmamış yaşlı bir kadın ve bulunup Nuh'un Gemisi'ne alınacak daha çok tür var. Kitap yeterince basit bir hikâyeden oluşuyor. Bir-iki sayfada da anlatabileceği bir şey: Birçok kişiyle birlikte Antarktika dışında bütün kıtaları gezerek geçirdiği yılları anlatıyor. Dünyanın şimdiki hamileri kendileriyle birlikte birçok türü de aşağı çekip buna seyirci kalırken yok olmaya devam eden türlerin küçük bir kısmına, birkaç bin ağaca ait bir avuç tohumu kurtarmayı nasıl başardıklarını...

Umut vadetmeye, hikâyeleri gerçeği biraz daha yumuşatacak şekilde anlatmaya çalışmış. Bir bölümü olduğu gibi göçe ayırmış. Ölçenleri hayrete düşüren hızlarda, çoktan kuzeye doğru göç etmeye başlayan ağaçları anlatmış. *Ama yok olmamak için, en hassas ağaçların ötekilerden daha hızlı hareket etmeleri gerekiyor. Bu ağaçlar otobanları, çiftlikleri, siteleri aşamıyor. Belki bizler onlara yardımcı olabiliriz.*

En sevdiği ağaçlar için kısa biyografiler uydurmuş: Yalnız ağaçlar; kurnaz ağaçlar; bilgeler ve iyi yurttaşlar; fevri, çekingen ya da cömert kişilikler geliştiren ağaçlar – orman rakımları ve yüzeyleri kadar çeşitli, farklı farklı var olma şekilleri. *Onların kim olduğunu, en iyi zamanlarında nasıl kişiler olduklarını öğrensek, ne hoş olurdu.* Hikâyeyi tersine çevirmeyi denemiş: *İçinde ağaçların olduğu, bize ait bir dünyada değiliz. İnsanlar ağaçlara ait olan bir dünyaya henüz gelmiş sayılır.*

Tekrar tekrar aklına gelen bir paragrafı, korkuyla ya da bilimsel doğruluk kaygısıyla, her seferinde biraz daha sansürlüyor. *Ağaçlar onlara yaklaştığımızı anlar. Biz yanlarına yaklaştıkça köklerinin kimyası ve yapraklarının yaydığı kokular değişir... Ormanda yaptığınız bir yürüyüşün ardından kendinizi iyi hissetmeniz, bazı türlerin size verdiği bir rüşvet olabilir. Mucize ilaçların birçoğu ağaçlardan elde edilmiş ve henüz bu hediyenin kurdelesini bile açmış değiliz. Ağaçlar uzun zamandır seslerini bize duyurmaya çalışıyor. Ama insanların duyamayacağı kadar düşük frekanslarda konuşuyorlar.*

Patricia kimseyi hedeflemeyen bir iniltiyle masadan ayrılıyor. Kapının yanındaki dolapta, Dennis'le birlikte bir türlü atamadıkları iç içe konmuş bir yığın karton kutuyu buluyor. On yıllardır saklanan küflü kutular. Tam o boyutta bir tanesine ne zaman ihtiyaç duyulacağını kim bilebilir? Defterler kutulardan birine cuk oturuyor. Yarın daktilo etmesi için yardımcılarından birine yollayacak. Sonra da yıllardır hâlâ basılan, hâlâ satan, çamlara ödettiği bedel yüzünden Patricia'nın vicdanını sızlatan kitabın devamını bekleyen, New York'taki editöre.

Kutuyu bantlar bantlamaz tekrar açıyor. Son bölümün son cümlesi hâlâ tam olmamış gibi. Cümle uzun zamandır hafızasına kazınmış olduğu hâlde sayfayı açıp okuyor. *Şansımız yaver giderse, bu tohumlardan bazıları Colorado'daki bir dağın yamacında, iklim kontrollü depolarda, onları korumaya devam edecek insanlar tarafından tekrar toprağa ekilecekleri güne kadar oldukları gibi kalabilecekler*. Patricia dudağını sarkıtarak bir cümle daha ekliyor. *Öyle olmazsa, insanlık yok olduktan çok sonra bile kendiliğinden devam eden başka deneyler olacak.*

"Böyle daha iyi oldu galiba," diyor yüksek sesle. "Değil mi?" Ama konuştuğu hayalet dikte etmeyi o geceliğine bırakmış.

Patricia kutuyu hazır ettikten sonra yatmaya hazırlanıyor. Çabucak elini yüzünü yıkayıp dişlerini fırçalayarak daha da büyük bir hızla kremlerini sürüyor. Ardından okuma zamanı, her gece körfeze kadar yaptığı bin beş yüz kilometrelik yürüyüş.* Gözlerini açık tutmakta zorlanmaya başladığında, okumayı şiirle bitiriyor. Bu geceki, doğa yürüyüşlerinde yapmayı sevdiği gibi gelişigüzel okuduğu bir şiir antolojisinden, bin iki yüz yıl önce yaşamış Çinli bir şairden – Wang Wei'den:

Yaşamayı beceremiyor
ve düşüncelerimin,
yaşlı ormanlarımın içinde
kaybolmadan edemiyorum.

---

* John Muir, *A Thousand-Mile Walk to the Gulf*. –çn

Bir adam nasıl yükselir ya da düşer?
Balıkçının şarkısı nehrin derinliklerinde akar durur.

Derken nehir onun üzerinden akmaya başlıyor ve günü bitiyor. Yatak başına tutturulmuş düşük vatlı, loş ampulü söndürüyor. Yan dönüp kıvrılarak yüzünü nemli yastığa gömüyor. Çok geçmeden, dudak uçları kalıcı bir tebessümle kıvrılıyor.

"Unutmuş falan *değilim.* İyi geceler."

İyi geceler.

Adam Aşağı Manhattan'da, Zuccotti Park'ta. Bu kez alan çalışması ayağına geliyor. Profesyonel yaşamı boyunca incelediği güçler yine ipinden kurtulmuş, finans merkezinin kalbinde, evinden ve işyerinden birkaç blok ötede partilemekle meşgul. Park karınca yuvası gibi kaynıyor. Gladiçyalar içinde durdukları alan çoktan sarıya boyanmış ve insanlar uyku tulumlarıyla, çadırlarıyla gelip ağaçların altında kamp kurmuşlar. Günlerdir olduğu gibi, dün gece de orada yüzlerce kişi uyumuş. Direniş şarkıları eşliğinde uyuyor ve uyandıklarında amaca emekleriyle destek veren beş yıldızlı restoran şeflerinin hazırladığı bedava sıcak yemekleri yiyorlar. Fakat Adam amacın *ne* olduğundan pek emin değil. Amaç hâlâ prova aşamasında. Yüzde doksan dokuz için adalet. Dolandırıcılarla hırsızların hapse atılması. Tüm dünyada adaletin ve akılcılığın hâkim olması. Kapitalizmin çökertilmesi. Gasptan ve tamahtan muaf bir mutluluk.

Şehirde megafon kullanımı yasaklanmış durumda ama çözümler tükenmiyor. Tek bir kadının attığı sloganlar yüzlerce kişi tarafından tekrar ediliyor.

"Bankalar kurtarıldı."

"BANKALAR KURTARILDI!"

"Bizi sattılar."

"BİZİ SATTILAR!"

"İşgal et."

"İŞGAL ET!"

"Sokaklar kimin?"

"SOKAKLAR KİMİN?"
"Sokaklar bizim."
"SOKAKLAR BİZİM!"

Azimle genç kalanlar, gençliklerindeki dünyayı kurtarma hayallerine duydukları sadakati yitirmemişler. Ama etnik desenli yeleklerin ve sırt çantalıların arasında Adam'dan daha yaşlı olanlar da var. Altmışlı yaşlardaki kadınlar meydanın çevresinde düzenlenen tartışma oturumlarında isyanlara dair kurumsal belleği katılımcılara aktarıyor. Taytlı insanlar kondisyon bisikletlerinin pedallarını çevirerek eyleme katılanların dizüstü bilgisayarları için elektrik üretiyor. Bankerler saç kestirmeye hevesli görünmediğinden, berberler de orada bedava saç kesimi yapıyor. Guy Fawkes maskeli insanlar broşür dağıtıyor. Üniversiteli çocuklar daire hâlinde durmuş vurmalı çalgılarla müzik yapıyor. Avukatlar dayanıksız oyun masalarına oturmuş ücretsiz yasal danışmanlık hizmeti veriyor. Tabelaları tahrif etmek için bayağı bir uğraşılmış.

PARKTA KAYKAY, PATEN,
BİSİKLET SÜRMEK YASAKTIR.
ONUN DIŞINDA. KAFANA GÖRE TAKIL.

Peki bandosuz sirk olur mu? Gitarlardan oluşan bir tabur –birinin üstünde *Bu Makine Borsacıları Öldürür* yazılı– koro hâlinde *high lonesome* şarkıları çalıyor.

Nereye gitsem, polis yakamı bırakmaz,
Çünkü bu dünyada bir evim yok artık.

O iyileşmeyen yara meydanın karşı tarafında, hemen ötede. Gökyüzündeki boşluk çoktan doldurulmuş ama hâlâ sızlıyor. Binalar yıkılalı on yıl olmuş. Bunu fark etmek Adam'ı hayrete düşürüyor. Oğlu artık beş yaşında ama saldırılar daha yeni olmuş

gibi. Bir ağaç, yarısı yandığı ve kökleri koptuğu hâlde kurtulan bir süs armudu, geçenlerde sağ salim tekrar Sıfır Noktası'na ekilmiş.

Adam dönüp duran kalabalığın içinde, Halk Kütüphanesi'nin önündeki boşluğa sığışıyor. Tezgâhlarla sepetlerin içini biraz karıştırmadan edemiyor. Milgram'ın *Deney*'inin, kenar boşluklarına minik minik milyonlarca not alınmış bir baskısı. Tagore'nin birçok kitabı. Bir sürü Thoreau ve bir o kadar da *You vs. Wall Street*. Güven esasına dayalı ödünç alma sistemi. Burnuna demokrasi kokuları geliyor.

Altı bin kitap var ve içlerinden yalnızca minik bir tanesi, bir turbalığın öksürüp çıkardığı fosiller gibi içine düştüğü yığının yüzeyine fırlayıveriyor. *Böcekler Atlası*. Sapsarı – o klasiğin tek gerçek baskısı. Adam şoka uğramış vaziyette, orada dağınık büyük harflerle, No. 2 balon şablonuyla yazılmış kendi adını görmeyi bekleyerek ilk sayfayı açıyor. Ama Palmer tarzı el yazısıyla yazılmış başka bir adla karşılaşıyor: *Raymond B.*

Sayfalarda küflü ve çocuk biliminin saflığını andıran bir koku var. Adam o sayfaları çevirirken her şeyi olduğu gibi hatırlıyor. O kayıt defterlerini ve eve kurduğu doğal tarih müzesini. Ucuz, oyuncak mikroskopta baktığı yüzey yosunlarını. Her şeyin ötesinde, karıncaların üstüne damla damla sürdüğü ojeyi. Aslında bütün hayatını aynı deneyi tekrarlayarak geçirmiş sayılır. Gözlerini minyatür sayfadan ayırıp –"Buğday Bitleri ve Evcikli Böcekler"– mutlu mesut, öfkeyle kaynayan o anarşist karıncaları izliyor. Rütbelerden ve görevlerden oluşan sistemi, sarsak dans ritimlerini, yuvanın içinde saf fizik, yerçekimi gibi hissedilen feromonların etkisini birkaç saniyeliğine görebiliyor. Hepsinin üzerine oje damlatıp daha iyi görebilmek için yandaki kırk katlı gökdelenin tepesine çıkmak geliyor içinden. Alanda çalışma yapan gerçek bir biliminsanı gibi. On yaşındaki bir çocuk gibi.

Atlası pantolonunun cebine atıp tekrar kalabalığa dalıyor. On adım atmışken, granit banklardan birinin ucunda oturan bir hayalet yüzünü ona dönerek irkiliyor. "İşgal," diye bağırıyor biri, insanlardan oluşan megafonun içine doğru. Sesi öteki uçtan yüz katı yükseltilmiş olarak çıkıyor: "*İŞGAL!*"

Hayaletin yüzündeki şaşkınlık yerini bir sırıtışa terk ediyor. Adamı mezardan çıkmış kardeşini tanır gibi tanıyor. Hatırladığı adamın gür bir atkuyruğu varken, karşısındaki adam beyzbol şapkası takmış ve saçları dökük. Kim olduğunu hiçbir şekilde çıkaramıyor. Sonra anlıyor ve anladığına bin pişman oluyor. Artık hayatına pat diye yeniden giriveren bu adamın yanına gidip bir kez elini sıkmaktan, talihin kör bir serseri olduğu ve geçmişten asla kurtulamayacağımız bir kez daha kanıtlanmış gibi şöyle bir gülmekten başka yapacak şey yok. "Doug Köknar."

"Akçaağaç. Vay vanına. Gözlerime inanamıyorum." Bitiş çizgisini çoktan geçmiş iki ihtiyar gibi kucaklaşıyorlar. "Aman Tanrım. Şu işe bak! Hayat cidden çok uzun, ha?"

Gereğinden fazla uzun. Psikolog başını iki yana sallamadan duramıyor. Hiç istemediği bir şey. Gaddar arkeologlar tarafından höyükten çıkarılan ceset ona ait *değil*. Ama yine de garip bir tesadüf. Şans, zamanlamayı kusursuz yapan bir komedyen.

"Burası...? Sen buraya...?" Adam insanlığı kendisinden kurtarmaya çalışan hınca hınç kalabalığı gösteriyor. Pavlicek – adı *Pavlicek*'ti. Pavlicek alnını kırıştırıp meydanı tarıyor. O an ilk kez görmüş gibi.

"Yok abi ya. Alakam yok. Bugünlerde yalnızca gözlemci konumundayım. Pek çıkmıyorum. Hiçbir şey yapmadım... o günden sonra."

Adam –hâlâ hantal, hâlâ ergen gibi olan– adamı kemikli dirseğinden çekiyor. "Gel, yürüyelim."

Broadway'den yürüyüp Citibank'ı, Ameritrade'i, Fidelity'yi geçiyorlar. Yıllar boyu yapıp ettikleri, New York'ta geçen tek bir dakikaya sığıyor. New York Üniversitesi'nde psikoloji profesörü, eşi kişisel gelişim kitapları yayımlıyor, büyüdüğünde bankacı olmak isteyen beş yaşında bir oğlu var. Uzun zamandır Arazi Yönetimi'nde, yeni işi için verilen yere taşınmadan önce bir arkadaşını görmek için şehre gelmiş. Nokta. Fakat yürümeye devam ederek Trinity Kilisesi'nin kulesinin önünden, bir zamanlar işadamlarının altında hisse senedi alıp sattığı, şimdiyse yerini ser-

best girişimin makine dairesine bırakmış o çınar ağacının hayaletinin yakınından geçiyorlar. Geçmişin etrafında yavaşça döne döne Adam'ın bir saat sonra bile tam olarak hatırlayamayacağı bir daire çizerek konuşmayı da sürdürüyorlar. Douglas gelip geçene selam verir gibi beyzbol şapkasının kenarına dokunup duruyor.

"Görüştüğün... biri var mı?" diye soruyor Adam.

"Biri derken?"

"Ötekilerden."

Douglas şapkasıyla oynuyor. "Yok. Senin?"

"Benim de... hayır. Dut Ağacı'ndan hiç haberim yok. Ama Gözcü var ya. Delirdiğimi düşüneceksin. Sanki beni takip ediyor."

Douglas kaldırımdan akan işadamlarıyla dolu nehrin içinde duruyor. "Nasıl yani?"

"Artık iyice delirdim herhalde. Ama iş için çok seyahat ediyorum. Ülkenin her yerinde ders veriyorum, konferanslara falan katılıyorum. En az üç şehirde aynı onun yaptıklarına benzeyen duvar resimleri gördüm."

"Ağaç insanlar mı?"

"Evet. Hatırlar mısın, ne garip şeyler...?"

Douglas başını sallayarak parmağıyla şapkasının siperliğine dokunuyor. Önlerinde vahşi bir hayvanın çevresini sarmış bir grup turist var. Burun delikleri açılmış, saldırmaya, çevresini kuşatmış selfiler çeken kalabalığı o uzun ve feci boynuzlarıyla delik deşik etmeye hazır görünen dev gibi, kaslı bir yaratık. Yaratıcısı tarafından gecenin bir köründe kamyonla getirilip kamuya hediye olarak borsa binasının karşısına bırakılmış, üç bin beş yüz kiloluk gerilla sanatı. Şehir yönetimi heykeli kaldırmaya yeltendiğinde, herkes karşı çıkmış. Truva Boğası.

Daha birkaç hafta önce, hayvanın sırtında çıplak ayakla prüvet dönüşü yapan bir balerinin yer aldığı afiş en son İnsanlığı Durdur hareketinin simgesi hâline gelmiş:

TEK TALEBİMİZ NEDİR? #WALLSTREETİİŞGALET ÇADIRINI DA GETİR

İnsanlar sırayla burnundan soluyan boğanın yanında durup resim çektiriyor. Douglas ironiyi anlamış görünmüyor. Gözleri kalabalığın baktığı yer dışında her yerde dolaşmakla meşgul. Bir şeyi söyleyip söylememekte kararsız kalmış gibi. "Yani," diyerek boynunu ovuşturuyor. "Şu an gayet iyi bir hayatın var."

"Müthiş şanslıydım. Ama çok çalışıyorum. Araştırma... keyifli gidiyor."

"Tam olarak neyi araştırıyorsun?"

Adam bu sorunun cevabını antoloji editörlerinden uçaklardaki yabancılara kadar sayısız insana vere vere, yıllar içinde geçiştirme kabilinden kısacık bir slogan damıtmış. Ama bu adama... ona daha fazlasını borçlu. "Tanıştığımızda da aynı konu üstünde çalışıyordum. Beşimiz... Odak noktası yıllar içinde değişti. Ama temeldeki soru aynı: Gözümüzün önündeki şeyleri görmemizi engelleyen nedir?"

Douglas elini pirinç boğa heykelinin boynuzuna koyuyor. "Ee? Neymiş?"

"Daha çok, öteki insanlar."

"Aslında..." Douglas boğayı bu kadar kızdıran şeyin ne olduğunu görmek ister gibi Broadway'e doğru bakıyor. "Ben olsam, bu konuya farklı yaklaşırdım."

Adam öyle bir gülüyor ki turistler dönüp ona bakıyor. Bir zamanlar bu adamı neden o kadar çok sevdiğini hatırlıyor Adam. Neden hayatını ona teslim edecek kadar güvendiğini. "Soruyu sormanın daha ilginç bir şekli de var."

"Bazılarının nasıl olup da görebildiği mi...?"

"Aynen öyle."

Asyalı turistlerden biri bir el hareketiyle şipşak bir fotoğraf çekinceye kadar boğadan uzaklaşmalarını işaret ediyor. Adam dirseğiyle Douglas'ı hafifçe dürtüyor ve biraz daha yürüyerek Bowling Green Park'ın gözyaşı damlası şeklindeki yürüyüş yoluna giriyorlar.

"Çok düşündüm," diyor Douglas. "Olanları."

"Ben de." Adam bu yalanı söylediğine anında pişman oluyor.

"Neyi başaracağımızı sanmıştık? Ne yaptığımızı zannediyorduk ki?"

Parkı çevreleyen, kamuflaj renklerine bürünmüş *Platanus*'lardan, doğunun en kaderine boyun eğmiş ağaçlarından birinin altında, adanın ağaçları dinleyen insanlar tarafından onları yok edenlere satıldığı yerde duruyorlar. Birlikte fıskiyeye bakıyorlar. "Binaları yaktık," diyor Adam.

"Yaktık."

"İnsanların toplu katliam gerçekleştirdiğine inanmıştık."

"Evet."

"Olanları görebilen başka hiç kimse yoktu. Bizim gibiler konuya dikkat çekmedikçe hiçbir şeyi durduramayacaktık."

Douglas'ın şapkasındaki siperliğin ucu yukarı aşağı sallanıyor. "Haksız da değildik ama. Etrafına bir baksana! Biraz dikkatli bakan herkes partinin bittiğini görebilir. Gaia intikamını alıyor."

"Gaia mı?" Adam gülümsüyor ama acıyla.

"Yaşam. Gezegen. Bedelini ödemeye başladık bile. Ama bunu söyleyenlere *şu an* bile deli gözüyle bakılıyor."

Adam karşısındaki adamı inceliyor. "Şimdi olsa her şeyi yine yapar mıydın yani? Beraber yaptıklarımızı?" Adam'ın aklında ipsiz sapsız filozofların sorduğu sorular dönüp duruyor. Tabu olanlar. Kaç ağaç bir insan hayatı eder? Felaketin yakın olması hedefe yönelik küçük çaplı şiddeti haklı çıkarır mı?

"Yine yapar mıydım? Bilmem ki. Ne demek istediğini anlamadım."

"Binaları yakar mıydın?"

"Geceleri yaptığımız –başarmış *olabileceğimiz*– herhangi bir

şey o kadının ölümüne değer miydi diye, kendime sorup duruyorum."

Derken gece gündüze, şehir bir ladin çamı ormanına dönüyor, içinde durdukları park alevler içinde yanmaya başlıyor ve o hoş, tuhaf, beyaz tenli kadın yerde yatmış su vermeleri için yalvarıyor sanki.

"Bir şey başaramadık," diyor Adam. "*Tek bir şey bile.*" Parktan, bu sohbet için fazla kalabalık olan o yerden çıkmak için dönüyorlar. Alçak demir çitteki kapıda, ancak orada fark ediyorlar: Daha güvenli bir yer yok.

"*O* olsa, yine yapardı."

Douglas parmağıyla Adam'ın göğsünü gösteriyor. "Sen onu seviyordun."

"Hepimiz sevmiştik. Evet."

"Sen âşıktın. Gözcü de. Mimi de."

"Çok zaman oldu."

"Onun için Pentagon'u bile bombalardın."

Adam'ın yüzünde yumuşak, cılız bir tebessüm beliriyor. "Öyle bir gücü vardı."

"Ağaçların onunla konuştuğunu söylerdi. Onları duyabiliyordu."

Bir omuz silkiş. Saate atılan kaçamak bir bakış. Adam'ın derse hazırlanmak için dönmesi lazım. Bu kadar fazla geçmiş onu hasta ediyor. Bir zamanlar gençti, öfkeliydi, o kadar. Başka bir türe aitti. Yalnızca başarısız bir deneydi işte. Düşünmeye değer tek şey Şimdiki Zaman.

Douglas yakasını bırakmıyor. "Sence bir şeyler cidden onunla konuşuyor muydu? Yoksa o yalnızca...?"

İnsanlar geldiğinde, dünyada altı trilyon ağaç vardı. Geriye yarısı kaldı. Yüz yıl içinde bunların yarısı da yok olacak. Ve bir avuç insanın bu kaybolan ağaçların onlara söylediğini söyledikleri şey, aslında kendi söylemek istedikleri şeyler. Ama bu soru Adam'ın ilgisini çekiyor. Jeanne D'Arc'ın ölmeden önce duyduğu şey neydi? İçgörüleri mi yoksa sanrıları mı? Gelecek hafta öğrencilerine Durkheim'ı, Foucault'yu, kripto normativizmi an-

latacak: *Akılcılığın da* bir baskı aracı olduğunu. *Akılcılığın*, *kabul edilebilirliğin*, *mantığın* hatta *insaniliğin* bile insanların fark etmediği kadar taze ve yepyeni kavramlar olduğunu.

Adam arkalarına, Beaver Caddesi'nin beton kanyonuna doğru bir bakış atıyor. Kunduzlar: Postlarıyla bu şehrin kurulmasını sağlayan hayvanlar. İlk Manhattan Borsası. Kendini soruyu cevaplarken buluyor. "Eskiden ağaçlar sürekli insanlarla konuşurdu. Onları bir tek aklı başında olanlar duyardı." Esas sorun, her şey bitmeden önce tekrar konuşup konuşmayacakları.

"O gece?" Douglas yüzünü gökdelenin tepesine doğru kaldırıyor. "Seni yardım bulman için gönderdiğimizde. Neden geri döndün?"

Adam'ın içinden, adamla yine kavga edeceklermiş gibi, bir öfke dalgası kabarıyor. "Artık çok geçti. Yardım bulmam saatler sürecekti. O zaten ölmüştü. Polise gitmiş olsam... yine de ölecekti. Sonra da hepimizi hapse atacaklardı."

"Bilemezdin, abi. Şimdi de bilemezsin." Öfke, zamanın asla kökünü kazıyamayacağı bir acının sivri ucu.

Altı metre uzunluğunda bir erguvanın yanından geçiyorlar. Boğanın üzerinde dönen balerin gibi belini germiş, dallarını kıvırmış. Mor-pembe renklerde patlamasına, gövdesinden ve dallarından yenebilir tomurcukların çıkmasına daha bir kış var. Şimdilik çıplak dallarına asılmış adamlar gibi görünen kabuklu tohumlarını sarkıtmış. Yahuda'nın kendini bir *Cercis*'e astığı söylenir. Bütün ağaç efsaneleri düşünüldüğünde, gayet yeni bir efsane sayılır bu. Bütün Aşağı Manhattan'da köşelere gizlenmiş Yahuda ağaçları vardır. Bu ağaç iki kez daha çiçeklenmeden, gitmiş olacak.

İki adam farklı yönlere gidecekleri Battery Place'te ayrılıyor. Caddenin ötesinde, suyun karşı tarafında, Liberty var. Buradan başlayan dev bir hayalet ormandaki ağaçların yüksek dallarından atlaya atlaya, pençelerini bir kez bile yere değdirmeden ta Mississippi'ye kadar gidebilen bir hayalet hayvanla, bir sincapla ilgili hikâyeler anlatılır. Şimdiyse kenarlarına trafikte ölen hayvanların yığıldığı otobanlarla bölünen, sonradan ekilmiş ağaçla-

rın oluşturduğu bölük pörçük adalar var. Ama iki adam orman hâlâ oradan başlıyormuş, karşılarındaymış gibi, durup bakıyorlar.

Yüz yüze dönüp birbirinin gücünü tartan ayılar gibi kucaklaşarak vedalaşıyorlar. Bu hayatta bir daha hiç görüşmeyecekmiş gibi. Sonraki hayatta da görüşmeseler, iyi olacakmış gibi.

Ağaçlar konuşmayı reddediyor. Neelay, Stanford'ın iç avlusunda –galaksiler arası botanik bahçesinde– oturmuş bir açıklama bekliyor. Hayat amacı olduğunu söyledikleri şey fos çıkmış durumda. Ona gösterdikleri yolu kaybetmiş. Şimdi ne yapacak?

Ama ağaçlar onu yok sayıyor. Şişkin bir su torbasına benzeyen şişe ağacı, çivili zırha benzeyen gövdesiyle floş ağacı: Tek bir yaprak hışırtısı bile yok. Ruh eşi –ona bir ruh eşi sunan tek galakside– mutlu mesutken, ilk sorunda paniğe kapılıp onunla ilişkisini kesmiş gibi. Neelay turistlerin fotoğraflarını bozuyor. İspanyol Romanesk taklidi hoş bir revaklı avlunun fotoğrafında sakat bir ucubenin de çıkmasını hiç kimse istemiyor. Reddedilmiş bir âşığın hışmıyla, gitmek üzere dönüyor. Ama nereye gidecek ki? Sempervirens genel merkezinin üst katındaki dairesine gitmek bile utanç verici.

Artık yılın büyük kısmını ölüme hazırlanarak geçirdiği Banswara'da gece yarısı olmasa, annesini arayacak. Annesi on yılın ardından, biraz geç de olsa, oğlunun hayatında bir Rupal olmayacağını, bilimin bacaklarını yeniden çalışır hâle getiremeyeceğini ve oğluna sevgisini ancak onu yalnızlığıyla baş başa bırakarak gösterebileceğini anlamış. Artık sadece Neelay hastaneye yatırıldığında, doktorlar muazzam boyutlardaki yatak yaralarından ölü dokuları almak ya da nekrotik ayaklarından ve kıçından parçalar kesmek zorunda kaldıklarında geliyor. Uçağa binmek onun için işkence hâline gelmiş. Neelay bir dahaki hastaneye yatışında, ona söylemeyecek.

Tekerlekli sandalyesini görkemli palmiyelerin arasından The Oval'a doğru sürüyor. Gökyüzü fazla berrak, hava çok sıcak ve ağaç gövdelerinin hepsi eşzamanlı hareket eden güneş saatlerine dönüşmüş. Gölgelik bir yer buluyor – dünya çapında gitgide

yaygınlaşan bir aktivite. Sonra oturduğu yerde hareketsiz kalarak yalnızca orada, şimdide, ânın içinde olmayı deniyor. Beceremiyor. Çok geçmeden gerginleşip gelmemiş mesajları görmek için telefonuna bakıyor. İnsanlar nerede yaşayabilir? Elfleri haklı galiba: Ancak sembollerde, bir simülasyonun içinde.

Telefonu koltuktaki cebe koymak üzereyken, cihaz bir avuç ağustosböceği gibi titreşiyor. Sanal asistanından gelen bir mesaj. Canlı, kurnaz, viral reklamlarla onu tuzağa düşürmeye çalışan bir şey bu asistan. Neelay çocukluğundan beri, daha o ağaçtan düşmeden önce bile, hep böyle kendine ait bir robotu olsun istemiş. Şimdiki yapay zekâ asistanıysa çocukluğunda okuduğu bilimkurgu kâhinlerinin müjdelediği her şeyden daha iyi – daha hızlı, daha havalı, uyumlu ve esnek. Gece gündüz çalışıp insanlığın bütün faaliyetlerini tarayarak ona rapor veriyor. İtaatkâr ve yorulmak nedir bilmeyen, şimdilerde güvenebildiği bütün yaratıklar gibi bacakları olmayan bir şey. Neelay evrimin bacaklar konusunda duvara toslamış olabileceğini düşünüyor.

Adamlarıyla birlikte yarattıkları yapay zekâ, şimdi onu yaratmakla meşgul. Neelay yeni takıntısıyla ilgili bütün haberleri taramasını söylemiş: Ağaçlar arası iletişim, orman zekâsı, mantarların kurduğu ağlar, Patricia Westerford, *Gizli Orman*... Uzun zaman önce artık ona ayıracak zamanları olmayan uzaylı yaşam formlarının kulağına fısıldadığı şeylerin esrarengiz yankılarıyla dolu bir kitap. Şirketteki yaratıcı beyin rolüne mal olan kitap. Ondan daha fazlasını, daha fazla bedel ödemesini, batan geminin mallarını istiyor. Peki ne bu?

Bot yazılımından gelen mesajı açıyor. Mesajta bir link ve başlık var: *Havanın ve Işığın Söyledikleri.* Sanal asistanı linke verebileceği en yüksek yıldızı vermiş. Neelay gölgede olmasına rağmen ekranı tam göremiyor. Fazla uzakta olmayan minibüsüne gidiyor. İçi boşaltılmış yıldızlararası uzay gemisinin içine girip linke tıklıyor ve çıkan şeyi şaşkınlıkla izliyor. Gölgeler ve ara ara patlayan güneş ışığı. Yüz yıllık bir kestane ağacı, elle çevrilen bir kinetoskoptan izliyormuşsunuz gibi, beş saniye içinde büyüyüveriyor. Neelay ne olduğunu anlayıncaya kadar klip bitiyor. Filmi

tekrar başlatıyor. Ağaç bir kez daha fıskiye gibi püskürerek büyüyor. Dalları ışığı, göz önündeki gizli şeyleri arayarak, havayı yoklaya yoklaya uzuyor. Çatallanarak kalınlaşıyor. Neelay bu hızda izleyince ağacın esas amacını, ksilem ve floemin altında yatan matematiği, karınca gibi kaynayan o iç içe geçmiş geometriyi, canlı kambiyumdan oluşan o incecik katmanın dışa doğru nasıl genişlediğini görebiliyor.

Vişnu'nun bir çocuğun tırnağından küçük bir şeye sıkıştırmayı becerdiği talimatlarla bu muazzam sarmal sütunu oluşturan şey, kod – çılgınlar gibi dallanıp budaklanarak deneme yanılma yöntemiyle şekillenen bir kod yazılımı. Ağaç bir asırlık gelişimini tamamladığında, yaşlı kestanenin nesli tükenmiş Transandantalizm'i hatırlatan sözleri karanlık bir okyanusun önünde satır satır yukarı doğru kayıyor:

Bahçıvan sadece
bahçıvanın bahçesini görür.
Gözler yapmaya zorlandıkları ve onları bitkin düşüren
sefil amaçlar için kullanılmak üzere değil,
artık görünmez olan güzelliği görmek için yaratılmıştır.
TANRIYI
GÖREMEZ
MİYİZ?

Neelay başını o minik ekrandan kaldırdığında, gördüğü tam da bu oluyor.

Neelay'in minibüsü park ettiği kampüsün neredeyse karşı sahilinde, okaliptus korularının ötesinde, davetiyeler dağıtılıyor. Havada yayılan polenler gibi öbek öbek saçılıyor. Bir tanesi Great Smoky Dağları'ndaki bir kuruma ait kulübesinde oturan Patricia Westerford'a düşüyor. Patricia birkaç yıl içinde dişbudak kurtlarının ve teke böceklerinin eline düşmesi muhtemel onlarca sert

ağacın temel türlerini araştırıyor. Şimdilerde buna benzer onlarca davet alıyor ve çoğuna boş veriyor. Ama bu –Ev Tamiratı: Isınan Dünyayla Baş Etme– bu öyle beter bir şey ki mektubu ikinci kez okuyor. Harap vaziyetteki atmosferle ilgili bir konferans için dört bin yüz yetmiş sekiz kilometre uçup aynı yolu geri dönmesini isteyen birileri var. O başlığı bir türlü aklı almıyor: Ev Tamiratı. Çatı oluklarını elden geçirmek, çatıya bir tane buharlaşmalı klima taktırmak eski güzel günlere dönmek için yeterliymiş gibi.

Patricia masadaki Shaker sandalyesinde oturmuş cırcırböceklerini dinliyor. Çok zaman önce babasının öğrettiği, dakika başına düşen cırcırböceği ötüşünü Fahrenhayt derecesine çevirmeye yarayan bir formül var. Altmış yıldır, geceleri, en sonunda dans eden herkesin devrilip üst üste yığıldığı halk danslarından birinin şarkısını çalan bir orkestrayı dinliyor Patty. *İnsanlığın sürdürülebilir bir gelecek kurmasında ağaçların ne gibi bir rol oynayabileceğinden söz etmeniz bizi çok mutlu edecek.* Konferansı düzenleyenler geçmişte yazdığı bir kitapta durumu gün geçtikçe kötüye giden gezegenin kurtarılmasında odunsu bitkilerin nasıl bir güce sahip olduğunu anlatan bir kadından açılış konuşmasını yapmasını bekliyor. Ama o kitap çok uzun zaman önce, Patricia hâlâ cesur ve gençken, gezegen hâlâ toparlanabilecek durumdayken yazılmış.

Bu insanların teknolojik bir gelişim hayaline ihtiyacı var. Kavaklardan kâğıt yapmaya devam ederken hidrokarbon atığını birazcık azaltacak yeni bir yönteme. Evlerin daha sağlam olmasını, dünyadaki yoksulluk ve sefaletin ortadan kalkmasını sağlayacak, genetiğiyle oynanmış kâr mahsullerine. İstedikleri ev tamiratı, yıkım sürerken birazcık daha az şeyin boşa gitmesi demek. Onlara yakıt istemeyen, bakımı çok basit, karbonu sürekli gideren, toprağı zenginleştiren, yeryüzünü soğutan ve her boyutta kolayca üretilebilen bir makineden söz etse de olurdu. Kendi kendini kopyalayan hatta bedava besin üreten bir teknolojiden. Şiirlere konu olacak kadar güzel bir araçtan. Ormanların patenti alınabilse, alkış yağmuruna tutulurdu.

California'ya gitmek, işlerin üç gün gecikmesi demek. İsa ce-

hennemi bundan daha kısa bir sürede temizlemişti. Patricia'nın agorafobisi zaman içinde daha da şiddetlenmiş ve o kalabalık konferans salonlarında kimseyi duyamıyor. Fakat davetli listesi müthiş: Güneşin zararlı etkisini partiküllerle gidermeleri, nesli tükenmekte olan türleri klonlamaları, sınırsız ucuz enerji üretmenin yolunu bulmaları için tek bir yüklü bağış daha gereken dâhilerden ve mühendislerden kimi arasanız var. İnsan ruhu gibi karmaşık bir sorunu ele alacak sanatçılar ve yazarlar. Bir sonraki yeşil talih kuşunun başlarına konması beklentisiyle yüksek riskli yatırımlar yapmaya hazır girişimciler. Böyle bir dinleyici kitlesini bir daha hayatta bulamaz.

Daveti bir kez daha okurken, "sürdürülebilir geleceğin" "içmeyen alkolik" sendromundan biraz daha fazlası demek olduğu bir yer hayal ediyor. Mektubu coşkulu son cümlesine kadar okuyor. *Toynbee'nin de yazdığı gibi, "İnsanlık medeniyete... bilhassa zorlayıcı bir durum karşısında o güne dek benzeri görülmemiş bir çaba göstererek ulaşır."* Bu davet gezici işçilik günlerinden beri korumaya çalıştığı dürüstlüğünü sınayan bir şey gibi. Birileri ona can çekişen bir yeri kurtarmak için ne yapılması gerektiğini soruyor. Bu kadar güçlü ve tanınmış insanların olduğu bir topluluğa gerçekte ne düşündüğünü söylemesi mümkün mü?

O gece zekice bir cevap yazmak için çok geç. Ama Middle Prong yolundaki coşkun ırmağın kenarında biraz yürüyecek kadar zaman var hâlâ. Kulübenin kapısını açar açmaz şişkin ayın altında yoğun, yavaş büyüyen alıçlar tekinsiz kehanetlerini fısıldıyor. İnce dallara yapışmış kıpkırmızı meyvelerin çoğu kışı çıkaracak. *Crataegus*, kalbi şifalandıran. İnsanlar buralara bakmayı sürdürdükçe yeni yeni ilaçlar keşfedecek.

Açıklıktan geçerken insanlıkla ilişkisini iki saat önce kesmiş bir keselisıçanı korkutarak hayvanın çamura kök salmasına neden oluyor. El fenerini sallıyor. Orman zemini küflenmiş tatlı kek hamuru gibi kokan turunculu, koyu sarılı, kalın bir ölü örtüyle kaplı. İki hüzünlü ve güzel çizgilibaykuş uzak bir mesafeden birbirine sesleniyor. Dağın sırtında, meşe palamutları ve cevizler yere düşüyor. Dört bir yanda o gün çektikleri

ziyafetin üzerine uyuyan, kilometrekare başına iki tanesi düşen ayılar var.

Patricia baygın orman güllerinden tünellere dalıp geçmişte açılan yollar için kesilen ağaçları hatırlayan kara kirazları, kuzukulağı ağaçlarını ve hoş kokulu sassafrasları geçiyor. Büyük kısmı yok edilen kestanelerin yerine manolyalar ve çizgili akçaağaçlar gelmiş. Yaprak bitlerinin istila ettiği tsugalar asit yağmurlarının da katkısıyla can çekişiyor. Daha da yükseklerde, Apalaş Dağları'nın sırtındaki Fraser köknarlarının hepsi ölmüş. Dört bir yanında kayda geçmiş en sıcak, en kurak yılın bozgununa uğramış bir orman var. Yüzyılda bir gerçekleşen garabet bir olayken, neredeyse her yıl olmaya başlayan şeylerden biri de bu. Milli parkın her yerinde yangınlar çıkıp duruyor. Üç günde bir kırmızı alarm.

Ama ulu lale ağaçları bağışıklık sistemini güçlendirmeye, kayınlar moralini yükseltip zihnini açmaya devam ediyor. Bu devlerin altındayken daha zeki, her şey daha net. Timsah kabuklu bir Amerikan hurması görüyor. Amerikan sığla ağacının Orta
506 Çağ'dan kalma minik gürz başlarına benzeyen diken kabuklu yemişleri ayaklarının altında çıtırdıyor. Yerdeki sığla yapraklarından birinin ucunu kırıp kokluyor – bir çocuğun bir nefeslik cenneti. Yoldan fazla uzak olmayan, çevresi ayakla ölçüldüğünde on iki ayak gelen muhterem bir kırmızı meşe var. Davetiyenin verdiği huzursuzluğu bile dindirebilecek bir ağaç. *Sürdürülebilir gelecek.* İstedikleri şey kendini ağaçlara adamış bir kadının açılış konuşması değil. Bunlar usta bir illüzyonist istiyor. Bir bilimkurgu yazarı. The Lorax.* Belki de saçları epifit bitkilerden yapılmış rengârenk bir şifacı.

Nehir yatağına inip zorlukla ulaşılan en sevdiği yerlerden birine gidip ayakkabılarını çıkarıyor. Ama çıkarmasa da olur. Gürül gürül akması gereken ırmağın yerinde artık yalnızca kaya ve taşlarla dolu bir yatak var. Semender görmeyi bekleyerek birkaç taşı ters çeviriyor. Olası otuz türü, parktaki bütün nemli ortamlarda yaşayan milyonlarcası varken, bir tanesini bile bulamıyor.

---

* Dr. Seuss'un dünyayı ve çevreyi korumayı anlatan kitaplarındaki karakter. –*çn*

Ayaklarını olmayan akıntıda tutuyor. *Sen ne dersin, Den? Gidip şu Ev Tamiratı'nda konuşma yapsam mı?*

Omzunda bir elin anısını hissediyor. *Bana sormak zorunda kaldıysan, bebek, cevabı duymak istemezsin.*

Tennessee'deki Little River'ın yanındaki yolla New York arasında yalnızca bin yüz otuz kilometre var. Sağlam bir esinti olduğu takdirde veymut çamının polenleri tarafından kat edilebilecek bir mesafe. Bu güzergâhın öbür ucunda, bilişsel körlük üzerine verdiği dersi dinleyen 260 birinci sınıf psikoloji öğrencisiyle dolu amfinin en arkasında dersi bitirmesini bekleyen üç silahlı adamı gören Adam Appich'in yüzünde şaşkın bir tebessüm beliriyor. Yaşadığı şok en fazla birkaç teklemeli kalp atışı kadar sürüyor. Adamların neden geldiğini ve ne istediğini bir bakışta anlıyor. Glock 23 tabancalar ve lacivert montların üstündeki sarı FBI harfleri de kim olduklarını anlamasına yardımcı oluyor tabii. Kimbilir kaç zamandır, ayık geçen gündüzlerden sakinleştiricili uykulara kadar her an bu adamların geleceğinden korkmuş. O kadar uzun zaman beklemiş ki artık geleceklerini bile unutmuş. Şimdiyse, bu güzel sonbahar gününde, kendisi de ömrünün sonbaharındayken, onu götürecek adamlar karşısında ve hep hayal ettiği gibiler: Kulaklarına giren kablolarla, katı, sert ve pragmatik. Tebessümünü bozmayan Adam Appich'in içindeki dehşet göz açıp kapayıncaya kadar yerini en yakın akrabasına, gerçekleşen bir öngörünün verdiği rahatlığa dönüşüyor.

Öğrencilerin arasından geçip beni kürsüden alacaklar, diye düşünüyor. Ama adamların beşi de en arka sıraların berisinde toplanıp Adam'ın dersi toparlamasını bekliyor.

Bugünkü dersin konusu çok basit. İnsan bir seçim yaptığında, geceleyin, yeraltında ya da gözden uzakta bir yerde o kadar çok şey olur ki bunu en son seçimi yapan kişi fark eder. Adam'ın elleri sayfalara bile değmeden kürsüdeki notların üzerinde uçuşuyor. Omuzlarını kulaklarına kadar kaldırıp balyozun inmesini bekleyerek geçirdiği yirmi yılın ardından, uzatmalı irkilişi nihayet sona ermiş bulunuyor. Başarıların içinde kaybolmak için çalışıp

didinmiş. İki kez üniversitenin üstün başarı ödülünü kazanmış ve daha geçen ay Amerikalı Psikologlar Birliği'nin insan zihninin materyalizme dayalı yorumunu deney ve gözlemler yoluyla genişleten araştırmalara verdiği Beauchamp Ödülü'ne aday gösterilmiş. Öyle uzun zamandır kendini kanıtlamaya çalışmış ki kendi kısa özgeçmişinin oyununa gelmiş. Şimdiyse gençliğinde yaptığı seçimler bu hayali yıkmak üzere geri dönmüş bulunuyor.

Her şey netleşiyor. Eski suç ortağıyla tesadüfen karşılaşmaları. Adamın şapkasının siperliğini çekiştirip duruşu. Ağzından alınan o itiraf. *Binaları yaktık. Evet.* Beşi de birbiri için hayatını verebilirdi. İçlerinden biri vermişti.

Adam elde yazılmış notlarına bir bakış atıyor. Kırmızı kutuya alınmış sözcükler sözleşmiş gibi kâhin geçmişten unutkan geleceğe doğru süzülüyor. Adam bu sözü, bu giriş dersini verdiği yıllar boyunca daha önce de defalarca söylemiş ama gerçekten ne anlama geldiğini ancak şimdi görebiliyor. Çerçevesiz gözlüğünü terli burnundan yukarı itip ağzına kadar dolu amfiye bakarak
508 başını iki yana sallıyor. Bu öğrenciler bugün oradan gerçek bir ders almış olarak ayrılacak.

"Anlamadığımız şeyi göremeyiz. Anladığımızı sandığımız şeyiyse, fark edemeyiz."

Amfide hafif gülüşmeler oluyor; öğrenciler arkalarında, amfinin en arkasında duran adamları henüz görmüş değil. Kimileri hiç beklemedikleri bir şekilde yapılacak bir sınav için bu sözü hemen zulalıyor. Çoğu ölü kıpırtısızlığında kalarak eğitimin gelip geçmesini bekliyor. Appich son diyalarını da üst üste gösteriyor. Dikkatle ilgili çalışmalarını on beş saniyede özetleyip paketlenmiş hâlde veriyor. *Hiç de fena değildim*, diye düşünüyor. Sonra dersi bitirip öğrenci okyanusunun içinden basamakları çıkıyor ve onu tutuklamaya gelen adamlarla el sıkışıyor. *Nerede kaldınız?* demek geliyor içinden.

Ajanlar öğretmenlerini kelepçeleyerek götürürken, öğrencileri olaya seyirci kalmaktan başka bir şey yapamadan hayretler içinde onları izliyor. Ajanlar Appich'i itekleyerek amfinin önündeki kaldırıma çıkarıyor. Çok güzel bir gün ve gökyüzü bir de-

likanlının umutlarıyla aynı renkte. Önlerinden insanlar geçiyor. Ekip biraz durarak yaya trafiğinin durulmasını beklemek zorunda kalıyor. Sonbahar sabahında bütün şehir sokaklarda, bir şeylerin peşinde koşturuyor.

Adam'ın burnuna hafif bir esintiyle birlikte leş gibi ekşi tereyağı kokusu geliyor. İlaca benzeyen bu meyveli kusmuk kokusunu daha önce de kaç kez almış ama nereden geldiğini o an hatırlayamıyor. Lacivert montlular onu kaldırımdan birkaç metre ötedeki siyah Suburban'a doğru yürütüyor. Adamlar sert ve ciddi ama medeni, kanunları uygulamaya programlanmış o tuhaf hedefe yöneliklik, gerginlik ve bezginlik karışımı tavır onlarda da var. Adam'ı çabucak açık kapıdan içeri sokuyorlar. Onu arka koltuğa tıkarlarken ajanlardan biri başından bastırıyor.

Zincirlenmiş bilekleri kucağında, güvenlikli aracın içinde oturuyor Adam. Ajanlardan biri ön koltukta siyah camdan bir karenin içine konuşarak operasyonun başarıyla gerçekleştirildiğini bildiriyor. Sesi kuş şakıması gibi. Yol tarafındaki aynalı camın ardından biri Adam'a el sallıyor. Adam dönüp bakıyor. Motoru boşta çalışan aracın hemen yanında, betondaki bir delikten fırlamış, yaprakları çocuklara alınan sekizli kutulardaki mum boyaların sarısına yakın renkteki bir ağaç titreşiyor. Adam'ın hayatını mahveden şey ağaçlar. Bu adamların gelip ömrünün geri kalanı boyunca onu içeri tıkacak olmasının nedeni de ağaçlar. Araç hareket etmiyor. Ajanlar hareket etmeden önce tamamlanması gereken evrak işleriyle meşgul. Sarı yapraklar diyor ki: *Bak. Şimdi. Buradayken bak. Kimbilir ne zaman çıkarsın.*

Adam'ın bakıp gördüğü şey yalnızca şu: Yedi yıldır haftada üç kez önünden geçtiği bir ağaç. Bir zamanlar tüm dünyayı kapladığı hâlde artık unutulmuş olan bir âlemden geriye kalan tek sınıftaki tek takımın tek ailesindeki yegâne cinsin biricik türü – kıtadaki nesli Neojen dönemde tükenmiş, Aşağı Manhattan'ın gölgeleri, tuzu ve dumanı içinde kıtı kıtına yaşayabilmek için geri dönmüş üç yüz milyon yıllık canlı bir fosil. İğneyapraklılardan daha eski, yüzen spermleri ve yılda en az bir trilyon polen taneciği üretebilen kozalakları olan bir ağaç. Dünyanın öbür ucundaki adala-

rın tarihi tapınaklarında, binlerce yıllık, patlamış volkan misali, aydınlanmanın eşiğinde, inanılmaz çevre uzunluklarına ulaşmış, dev dallarından dirsek gibi kıvrılarak yere kadar uzayan ve köklenip başlı başına birer ağaç gövdesine dönüşen dalları olanlar var. Camlar kapalı olmasa, Adam elini uzatıp o cılız ağaca dokunabilecek. Elleri birbirine kelepçelenmiş olmasa. Hiroşima'nın bombalanmasına karar veren adamın evinin hemen önünde de böyle bir ağaç büyümüş ve o patlamadan kurtulan bir avuç ağaç olmuş. Etli meyvesinin akıllara durgunluk veren bir kokusu var; posası ilaçlara bağışıklık geliştirmiş bakterileri bile öldürüyor. Damarları dışa doğru yayılan yelpaze şeklindeki yapraklarının unutkanlık hastalığına iyi geldiği söyleniyor. Adam'ın buna ihtiyacı yok. O hatırlıyor. Hatırlıyor. Mabet ağacı. Kızsaçı.

Yaprakları rüzgârla yana doğru savruluyor. Chevrolet Suburban kaldırım kenarından sessizce uzaklaşıp trafiğe karışıyor. Adam arka pencereden bakmak için dönüyor. O bakarken, o anda, ağacın bütün yaprakları koparak uçuşuyor. Bütün yaprak-
510 lar, aynı anda, doğanın o âna dek gerçekleştirdiği en senkronize yaprak dökümü. Bir esintiyle, son bir titrek direnişle birlikte, damarlı yelpazelerin hepsi aynı anda pes ediyor ve Batı Dördüncü Cadde'de bir sürü altın rengi telgraf uçuşuyor.

Bir yaprak ne kadar uzağa uçabilir? Doğu Nehri'ni aşabileceği kesin. Bir zamanlar Norveçli bir göçmenin firkateyn gövdelerini oluşturacak kavisli dev meşe parçalarını zımparaladığı tersaneyi geçeceği. Bir zamanlar tepelik, ormanlık, kestanelerle kaplı bir yer olan Brooklyn'i kat edeceği. Tersane işçisinin torunu nehrin yukarı tarafına, yalı boyuna, suyun azami yükselme noktasını gösteren ve ulaşabildiği bütün izlerin üstüne, her üç yüz metrede şu grafitiyi yapmış:

Suyun altında kalan harflerin tepesinde, güneş misali bir şeye ulaşmak için birbiriyle yarışan, yeni dikilmiş binalar var.

Ta batıda, bir ormanın onlarca milenyumda aşabileceği bir uzaklıkta, yaşlı bir adamla kadın dünyaya seyahat ediyor. Birkaç haftadır bir oyun icat etmişler. Dorothy dışarı çıkıp çalı çırpı, tohum ve dökülmüş yaprak topluyor. Sonra kanıtları Ray'e götürüyor ve ikisi birlikte, çoktan seçmeli kitabın da yardımıyla, şıktan şıka giderek bir tür daha belirliyorlar. Listeye yeni bir yabancı ekledikleri her seferinde oyuna günlerce ara verip öğrenebilecekleri her şeyi öğreniyorlar. Dut ağacı, akçaağaç, Douglas köknarı, hepsinin de kendine has bir tarihi, yaşam öyküsü, kimyası, ekonomisi ve davranış psikolojisi var. Her yeni ağaç kendine has bir destan yazarak mümkün olanın hikâyesini değiştiriyor.

Fakat bugün Dorothy odaya biraz şaşkın hâlde giriyor. "Bir yanlışlık var, Ray."

Ne zamandır ölü gibi yaşayan Ray için artık hiçbir şey yanlış olamaz. Ray ağzını açmadan, *Ne?* diye soruyor.

Dorothy'nin cevabı üstü örtük hatta gizemli bir cevap. "Bir yerde hata yaptık galiba."

Karar ağacının üzerinden bir kez daha geçip yine aynı sonuca varıyorlar. Dorothy bulguyu reddederek başını iki yana sallıyor. "Hiç anlamıyorum."

Ray bu kez vıraklar gibi, zar zor, üç hece çıkarmak zorunda kalıyor. *Niye ki?* gibisinden bir şey.

Dorothy'nin cevap vermesi için biraz zaman geçmesi gerekiyor. Zaman ikisi için de çok farklı bir şeye dönüşmüş. "Yani, en başta, doğal ortamından yüzlerce kilometre uzaktayız."

Ray'in vücudu sarsılıyor ama Dorothy bu şiddetli spazmın yalnızca bir omuz silkiş olduğunu biliyor. Şehirlerdeki ağaçlar ev bildikleri yerlerden çok uzaklarda da büyüyebiliyorlar. Haftalardır yaptıkları okumalardan, bu kadarını öğrenmişler.

"Daha da kötüsü: Artık doğal ortamı falan yok. Kıtada en fazla üç-beş tane olgun Amerikan kestanesi kalmış olmalı." Buysa evin yüksekliğine ulaşmış durumda.

Amerika'nın mükemmel, yok olmuş ağacına dair ne bulurlarsa okuyorlar. İkisi de doğmadan önce bütün ülkeyi kırıp geçiren bir soykırım yaşandığını öğreniyorlar. Ama keşfettikleri hiçbir şey arka bahçelerine muazzam yuvarlak gölgesini düşüren ağacın nereden çıkmış olabileceğini açıklamıyor.

"Belki de buralarda kimsenin bilmediği kestaneler vardır." Dorothy, Ray'in ağzından çıkan sesin kahkaha olduğunu biliyor. "Tamam, o zaman hata yaptık." Fakat gitgide genişleyen kitap koleksiyonlarında buna benzer başka hiçbir ağaç yok. Bu sırrı için için yanmaya bırakıp okumaya devam ediyorlar.

Dorothy halk kütüphanesinde bir kitap buluyor: *Gizli Orman*. Kitabı Ray'e de okumak için eve getiriyor. Henüz ilk paragrafı okumuşken ara vermek zorunda kalıyor:

> Bahçendeki ağaçla sen aynı soydan geliyorsun. Yollarınızı bir buçuk milyar yıl önce ayırmıştınız. Fakat şimdi, farklı yönlere yapılan muazzam bir yolculuğun ardından bile genlerinizin dörtte biri aynı...

Bir günde kitaptan en fazla bir-iki sayfa okuyabiliyorlar. Bahçelerine dair bildikleri her şey yanlış ve dökülenlerin yerine çıkan yeni inançların büyümesi biraz zaman alıyor. Başka bir gezegene gitmiş gibi birlikte sessizce oturuyor ve sahip oldukları araziyi inceliyorlar. Oradaki her bir yaprak –yerin altından– birbiriyle bağlantıda. Bu yeni bilgi Dorothy'de on dokuzuncu yüzyılda yazılmış, tek bir karakterin sakladığı korkunç sırrın bütün köyde dalgalanmalar yarattığı muaşeret romanlarında ortaya çıkan sarsıcı gerçekler misali bir etki yaratıyor.

Akşamları birlikte oturup kitabı okuyarak kestanelerinin tırtıklı yapraklarında uçuk yeşil parlayan güneşi izliyorlar. Çıplak ince dalların her biri Dorothy'ye ötekilerden ayrı ama hepsiyle bağlantılı, bir şeyler yapmayı deneyen bir yaratık gibi görünüyor. Kestanenin dallara ayrılışında yaşanmış bir hayatta girilmiş olabilecek birçok olası yolu, bu dünyanın hemen yanında uzanıp giden başka dünyalarda dönüşmüş olabileceği insan-

ları, yapmış olabileceklerini ve hâlâ yapabileceklerini görüyor. Bir süre dalların kıpırdanışını izledikten sonra gözlerini sayfaya çevirip sesli okumaya devam ediyor. "Bir ağacın tek bir şey mi yoksa milyonlarcası mı olduğunu söyleyebilmek kimi zaman hiç kolay değil."

Sonraki ürkütücü cümleye başlamışken kocasından çıkan bir homurtuyla sözü kesiliyor. *Kâğıt bardak*, dediğini zannediyor Ray'in.

"Ray?"

Ray heceleri bir kez daha söylüyor ve Dorothy yine aynı şeyi anlıyor. "Üzgünüm, Ray. Tam anlayamadım."

Kâğıt bardak. Pencere kenarı. Fide.

Heyecanla çıkan bu sözcükler Dorothy'nin tüylerini ürpertiyor. Ray'in sesindeki çılgınca coşku, akşam çökerken, yine beyin kanaması geçirdiğini düşündürüyor ona. Kalp atışları hızlanan Dorothy zorlanarak ayağa kalkıyor. Derken anlıyor. Ray durumu farklı ele alarak onu eğlendiriyor. Yıllar boyu ona okuduğu hikâyelere karşılık, Dorothy'ye bir hikâye anlatıyor.

Kestaneyi. O dikti. Kızımız.

"Sizin mi?" diye soran bir ses.

Patricia Westerford kasılıyor. Kabinde yanına aldığı çantası kontrol cihazından çıkarken, konveyör bandının arkasında duran üniformalı adam çantayı gösteriyor. Patricia neredeyse soğukkanlı bir tavırla başını sallıyor.

"Bakabilir miyiz?"

Sorduğu gerçek bir soru olmadığı için, adam cevabı beklemiyor. Çanta açılıyor; eller içine dalıyor. Patricia'nın Smokie'lerdeki kulübesine yakın böğürtlenleri halleden ayıların pençeleri gibi.

"Bu nedir?"

Patricia alnına bir şaplak atıyor. Artık bunamış gibi. "Numune toplama kitim."

Adam bir nokta dokuz santimlik bıçağı, kalem kalınlığında açılabilen budama makasını, serçeparmağının ilk eklemine kadar bile gelmeyen minik testereyi inceliyor. Ülkedeki uçuşlarda en

az on yıldır ciddi bir olay yaşanmaması milyarlarca çakıya, diş macununa, şampuana el konması sayesinde...

"Ne topluyorsunuz?"

Bunun yüzlerce yanlış cevabı var ama tek bir doğru cevap yok. "Bitkiler."

"Bahçecilikle mi uğraşıyorsunuz?"

"Evet." Her şeyin, yalan beyanın bile bir yeri ve zamanı vardır.

"Ya bu?"

"Bu mu?" diye tekrarlıyor Patricia. Yaptığı aptalca bir şey ama üç saniye kazanmış oluyor. "Yalnızca sebze suyu." Patricia'nın kalbi öyle bir çarpıyor ki o minik kaptaki her şey gibi ölmeye çok yakın. Adam ondan daha güçlü, imkânsız bir güvenliğin peşine düşmüş panik içindeki bir ulusun bütün gücü onda. Üstünlük taslayan kısacık bir bakış uçağı kaçırmasına neden olabilir.

"Ağırlığı seksen beş gramdan fazla."

Patricia titreyen ellerini ceplerine sokup dişlerini sıkıyor. Adam anlayacak; işi bu. Adam tek eliyle iki eşyasını, ötekiyle karıştırılmış çantasını Patricia'ya doğru itiyor.

"Terminale dönüp bunları postaya verebilirsiniz."

"Uçağı kaçırırım."

"Öyleyse bunlara el koymak zorundayım." Adam plastik kapla toplama kitini çoktan dolmuş bir varilin içine atıyor. "İyi yolculuklar."

Patricia uçakta son bir kez açılış konuşmasının üstünden geçiyor. "Yarının Dünyası İçin Yapılabilecek En İyi Şey." Hepsini yazmış. Yıllardır hiçbir konuşmayı okuyarak yapmamış. Ama bu seferkini doğaçlama yapabileceğini zannetmiyor.

San Francisco'da uçaktan çıkıp koridordan geçiyor. Yolcu çıkışının ağzında çember hâlinde durmuş, ellerindeki isim yazılı kâğıtları gösteren şoförler var. Kendi adını göremiyor. Konferansı düzenleyenlerden birinin gelmesi gerekirdi. Patricia birkaç dakika bekliyor ama gelen olmuyor. Dert değil. Bu işten kurtulmak için her bahaneye razı. Buluşma alanındaki bir köşeye, sırtı duvara dayalı bir koltuğa oturuyor. Salonun öbür ucundaki bir panodan ışıklı harflerle geçen sözcükler: *Boston Boston Chicago*

Chicago Chicago Dallas Dallas... İnsanlar. İnsancıklar. Hep daha hızlı, daha çok, daha hareketli, daha yetkili...

Gözüne bir kıpırtı çarpıyor. Daha yavaş, daha yakın şeylerin yanında, yeni doğmuş bir bebek bile bir kuşa bakmayı seçer. Patricia'nın gözleri o gelişigüzel kavisi izliyor. Beş metre ötedeki tabelanın üstünde hoplayıp sıçrayan bir serçe. Yapacağı bir şey varmış gibi, buluşma salonunun üzerinde kısa kısa uçuşlar yapıp duruyor. İzdihamın içinde başka fark eden yok. Serçe tavana yakın gizli bir oyuğa dalıp çıktıktan sonra iniş yapıyor. Çok geçmeden iki, sonra üç serçe oluyorlar ve çöp kutularını keşfe çıkıyorlar. Uçağa bindiğinden beri Patricia'yı neşelendiren ilk şey bu serçeler oluyor.

Bacaklarında künyeye benzeyen ama daha büyük şeyler var. Patricia akşam yemeği için çantasına koyduğu küçük ekmeği çıkarıp yanındaki koltuğun üstüne ufalıyor. Bir yandan güvenlikten birinin gelip onu tutuklamasını bekliyor. Kuşların bu ödülü fena hâlde istedikleri belli. Tedirgin hamlelerle, her seferinde biraz daha yakına geliyor, biraz daha uzun kalıyorlar. Sonunda oburluk temkinliliğe galip geliyor ve serçelerden biri bir parçayı aşırmak için koltuğa konuveriyor. Patricia doğru açıyı yakaladığı anda kuşun bileğine takılı şeydeki yazıyı okuyor. *Kaçak göçmen*. Patricia bir kahkaha atınca, kuş fırlayıp kaçıyor.

Kedi gibi bir kadın Patricia'nın üstüne çullanıyor. "Dr. Westerford?" Patricia gülümseyerek ayağa kalkıyor.

"*Neredesiniz* siz? Neden telefonunuzu açmadınız?"

Telefonum Colorado, Boulder'da, fişi de prize takılı, demek istiyor Patricia.

"Yolcuların çıktığı yerde dönüp durdum. Bagajınız nerede?" Kadın Ev Tamiratı projesinin selameti buna bağlıymış gibi konuşuyor.

"Bagajım bu kadar."

Kadının ağzı açık kalıyor. "Ama üç günlüğüne geldiniz!"

"Şu kuşlar var ya..." diyecek oluyor Patricia.

"Evet. Birileri komiklik olsun diye yapmış. Havaalanından nasıl çıkaracaklarını bilemiyorlar."

"Neden çıkarılsınlar ki?"

Şoförünün felfeseyle arası iyi değil. "Şu taraftan gidiyoruz."

Yavaşça giderek şehirden çıkıp yarımadanın merkezine doğru ilerliyorlar. Şoförü birkaç günlük konferansta konuşma yapacak ünlü isimleri sıralıyor. Patricia manzarayı izliyor. Sağlarında, sonradan dikilmiş sekoyalarla kaplı tepeler. Sollarında, geleceğin fabrikası, Silikon Vadisi. Şoför Dr. Westerford'a bir dolu plastik dosya verip onu Faculty Club'a bırakıyor. Bütün bir öğleden sonrası ona ait ve Patricia ülkedeki en olağanüstü ağaçların toplandığı kampüsü gezip görebilecek. Muhteşem bir mavi meşe, görkemli California çınarları, su sedirleri, koca bir anarşist biber ağacı, okaliptusun yedi yüz çeşidinden onlarcasını, meyveleri tam olgunlaşmış kumkatları görüyor. Bütün öğrenciler her şeyden bihaber, havada uçuşan şeylerden sürekli sarhoş geziyor olmalı. Odun özlerinin bayramı. İzleri kaybedilmiş eski dostlar. Hiç görmediği ağaçlar. Kusursuz Fibonacci spiralli kozalaklar veren çamlar. Durgun sulara yakın yaşayan türler: *Maytenus*, *Syzyzygium*, *Ziziphus*. Patricia Ulaşım Güvenliği İdaresi'nin el koyduklarının yerine yenilerini koymak için hepsini ve bütün peyzaj bitkilerini tarıyor.

Bir yürüyüş yolundan giderek Romanesk taklidi bir kilisenin apsisine çıkıyor. Yaşamına büyük ihtimalle bir sekreterin masasında başlamış, duvara fazla yakın, üç gövdeli dev bir avokadonun altından geçiyor. Bir portaldan geçip bir iç avluya girince elini dudaklarına götürerek duruyor. Bir arada durmuş fısıldaşan ağaçlar: Görkemli, inanılmaz, dünyaya ait olamayacak, Venüs'ün asit bulutları altında serpilen ormanları anlatan, Altın Çağ'da yazılmış bir ucuz romandan fırlamış gibi görünen ağaçlar.

Ajanlar Adam Appich'i bir zamanlar yerden altmış metre yükseklikte iki kişiyle birlikte kaldığı platformdan biraz daha büyük bir hücreye koyuyor. Adam devletin vesayeti altına giriyor. Her konuda işbirliği yapıyor ve yarım saat geçtikten sonra bile hemen hiçbir şey hatırlamıyor. Daha o sabah büyük bir şehir üniversitesinde kadrolu öğretim üyesi bir profesörken, şimdi milyonlarca

dolarlık zarara ve bir kadının bu yolda can vermesine neden olan tarihi suçlardan içeri atılmış durumda.

Annesiyle babası neyse ki hayatta değil. Ablası Jean, abisi Charles, en eski arkadaşı ve gözlerinin insanlığın körlüğüne açılmasını sağlayan yol göstericisi de. Emmett onu oyuna getirip mirasını elinden aldığından beri öteki abisiyle hiç konuşmamış. Eşiyle oğlundan başka, haber vereceği hiç kimse yok.

Telefonu açan Lois, ikindi vakti aramış olmasından şaşkın. Adam nerede olduğunu söyleyince gülüyor. İnanması için uzun bir sessizliğin yaşanması gerekiyor. Ertesi sabah kalabalık cezaevinin ziyaret saatinde Adam'ı görmeye geliyor. Şaşkınlığı eyleme dönüşmüş ve yüzünde ilk kez gerçek bir amaca sahip olmanın kızıl ışıltısı var. Etiketine özenle *Adam, Dava* yazılmış tertemiz bir defterdeki bilgileri kurşun geçirmez camın ardından Adam'a okuyor. Başlattığı her şey, âdeta birer sanat eseri.

Yapılacaklar listesi fazlasıyla ayrıntılı ve coşkulu. Göz çevresindeki çizgiler adaletsizliğe meydan okuyor. "Birkaç avukatla görüştüm. Ev hapsi talep etmemiz lazım. Çok para gidecek ama evde olacaksın."

"Lo," diyor Adam, yılların yorgunluğuyla. "Sana neler olduğunu anlatabilirim."

Lois tek elinin avucunu balistik cama dayarken, öteki elinin tek parmağını dudağına götürüyor. "Hişşt. Sivil Özgürlükler'deki adam çıkıncaya kadar konuşmamanı söyledi."

Lois'in umudu: Öyle isyankâr, o kadar ona has ki. Adam da hayatını isyankâr umutları inceleyerek kazanmış. Buraya isyankâr umut yüzünden düşmüş biri.

"Bunların hiçbirini yapmadığından eminim, Adam. Yapamazsın ki." Fakat Lois gözlerini düşürüyor – on milyonlarca yıl içinde mükemmelleşen, bizi ele veren içgüdüsel hareketlerden biri bu. Lois ne biliyor ki, yıllardır birlikte yaşadığı adamı, yasal eşini, oğlunun babasını tam olarak tanısın? Ne bilsin Adam'ın en iyi ihtimalle bir sahtekâr, cinayete karışmış bir suç ortağı olmadığını?

Şehrin öbür ucundaki başka bir tutukevinde, onu ele veren adam bu gece de hükümetten, onu yakalayıp patronuna dönüşen insanlardan gizlice kaçarak her gece yaptığı gibi Douglas Pavlicek'i radikal bir aktivist yapan kadını aramaya çıkıyor. Adını değiştirdiğinden emin. Çok uzaklardaki başka bir ülkede, Douglas'ın hayal dahi edemeyeceği ikinci bir hayata başlamış olabilir çoktan. Bağışlanmayı ne ondan dileyebilir ne de kendinden. Freddie'lerin reva gördüğünden –orta güvenlikli cezaevinde yedi yıl, şartlı tahliye için ancak iki yıl sonra başvurabilecek– çok daha beterini hak ediyor. Ama ona söylemek zorunda. *Durum bildiğin gibi değil. Bak, şöyle oldu.* O kadın ne yaptığını duyacak. En kötüsünü düşünüp ondan nefret edecek. Söyleyeceği hiçbir şey bunu değiştiremez. Ama nedenini merak edecek ve bu merak ona acı verecek. Douglas bu acıyı daha iyi bir şeye dönüştürebilir.

Hücresi on dokuz yaşındayken bir hafta kaldığı hücre bozuntusuna çok benzeyen, cüruf briketinden yapılmış, yeşil plastik gibi bir şeyle boyanmış bir kutu. Daracık yerde kapalı kalmak onu dilediğince seyahat etmekte özgür kılıyor. Douglas gözlerini kapıyor ve her gece yaptığı gibi onun peşine düşüyor. Gördüğü film her seferinde flu, kadının yüzü belli belirsiz. Eskiden havayı içine çekip miskin bir nefes verişle dışarı sonsuzluğu üflemesine neden olan o yüzün neye benzediğini bile unutmuş. Ama bu gece şimdiki hâlini değil, eski hâlini görür gibi oluyor. *Durum bildiğin gibi değil*, diyor. Kim olduğu mühim değil – biri onu ele vermiş. Tuzağa düşürülmüş. Federaller baskın yapıp onu aldığında zaten yolunu kaybetmiş durumdaymış.

Sorgulayanlar iyi davranmış. Douggie'nin dedesine benzeyen, David diye yaşlıca bir adam. Bir de gri döpiyesler giyen ve notlar alarak anlamaya çalışan, Anne adında düşünceli bir kadın. Ona her şeyin bittiğini, kendi yazdığı hatıratında onu da, arkadaşlarını da sonsuza kadar içeri tıkmaya yetecek kadar bilgi olduğunu söylemişler. Bu iş birkaç detayı aydınlatmalarına bakarmış.

Elinizde hiçbir şey yok. Roman yazıyordum. Hepsi şu kafamın içinden çıktı.

Romanının halka açıklanmayan suçlara dair bilgi içerdiğini

söylemişler. Arkadaşlarını zaten tanıdıklarını söylemişler. Hepsiyle ilgili dosyalar olduğunu. Tek istedikleri bazı şeyleri doğrulamasıymış ve yardım ettiği takdirde Douglas'ın işi çok kolaylaşacakmış.

Yardım mı? Buna adam satmak denir, abi. Ağzından kaçıvermiş. Boşboğazlık etmiş işte.

Mimi'ye nasıl bir hata yaptığını anlatıyor. Punji kazığının yarasını hâlâ taşıyan yüzü başka yere baktığı hâlde Mimi de onu duyuyor hatta hafif irkiliyor sanki. Günlerce nasıl direndiğini, ajanlara onu ömür boyu hapse atmalarını –isim falan vermeyeceğini– söylediğini anlatıyor. Sorguculara fotoğrafları ortaya çıkarışını anlatıyor. O tüyler ürpertici şeyleri: Evde çekilmiş bir filmden kareler, hiç kimsede kamera yokken gerçekleşmiş bir buluşmanın flu resimleri. Olayları, özellikle de dayak yediği yerleri gayet iyi hatırlamış. Fotoğrafların birçoğunda o da varmış. Bir zamanlar ne kadar genç olduğunu unutmuş meğer. Ne kadar toy ve uçarı olduğunu.

Aslında, demiş sorguculara, *şu an her zamankinden daha yakışıklıyım.*

Anne gülümseyerek defterine bir not almış. *Gördün mü?* demiş David. *Hepsi elimizde. Senden gelecek bir şeye ihtiyacımız yok. Ama işbirliği yaparsan cezan önemli ölçüde azalabilir.* Douglas suçunu itiraf etmenin kendine bir avukat tutmaktan daha çok işe yarayacağını o zaman anlamış. Herhangi bir iş için birini tutmak da elindeki bin iki yüz elli dolardan çok daha fazlasına mal olacakmış tabii.

Resimlerde bir sorun varmış. Hiç tanımadığı insanlar varmış bazılarında. İtiraf etmesini istedikleri kundaklama olaylarının listesinde de sorun varmış. Yarısı hiç duymadığı olaylarmış. Derken iki ajan kimin kim olduğunu sormaya başlamış. *Dut Ağacı hangisi? Gözcü hangisi? Akçaağaç hangisi? Şu kadın o mu?*

Blöf yapıyorlarmış. Onlar da kendi romanlarını yazıyormuş işte.

Douggie'yi iki gün boyunca iflas etmiş bir Sırp üniversitesinin yatakhanesine benzeyen bir yerde tutmuşlar. Ser verip sır vermemiş. Derken neyle karşı karşıya olduğunu anlatmışlar:

Yurtiçi terörizm –hükümetin yönetimini gözdağı verme ya da tehdit yoluyla etkileme eylemi– yepyeni bir güvenlik devletinin aygıtı olan Terörizm Cezalarını Artırma Yasası'ndan hüküm giyebilirmiş. Bir daha asla çıkamayabilirmiş. Ama bu yüzlerden birini –zaten ellerinde dosyası olan kişilerden tek birini– teşhis ettiği takdirde iki ya da yedi yıl yatıp çıkacağını söylemişler. Ayrıca itiraf ettiği olaylarla ilgili bütün davaları düşüreceklermiş.

Düşürecek misiniz?

Bu olaylar için başka suçlu aramayacaklarını söylemişler.

Şu andan itibaren mi? Üstleneceğim ve üstlenmeyeceğim bütün suçlar için mi?

Tek bir isim. Ondan sonra federal hükümetin sözüne sonuna kadar güvenebilirmiş.

Yedi yıl değil, yedi yüz yıl ceza almak bile Douglas'ın umurunda değilmiş. O kadar zamanı yokmuş; vücudunun çok daha önce iflas edeceği ortadaymış zaten. Ama onu insan yerine koyan kadının ve hâlâ bu işin peşinde, eceline susamış insanlığı kurtarmaya çalıştığını sandığı adamın rahat bırakılacağının garantisi... ona anlamlı bir şey yapacağını hissettirmiş.

520

Sorguyu yapan iki kişinin önüne serdiği fotoğrafların içinde, dağınık hâlde, Douggie'nin başından beri muhbir olabileceğinden şüphelendiği adamın resimleri de varmış. Onları incelemek için gelen adamın. Yaşanan o korkunç gecede, Olivia'ya yardım edecek birilerini –kim olursa– bulması için gönderdikleri ama eli boş dönen adamın.

"Şu," demiş Douglas, rüzgârda savrulan incecik bir dal gibi titreyen parmağını uzatarak. "Akçaağaç. Adam diye bir adam. Santa Cruz'da psikoloji okuyordu."

İşte böyle oldu, diyor dava arkadaşına. *Yaptığım buydu. Bu yüzden yaptım. Seninle Nick için ve belki bir de ağaçlar için.*

Fakat Mimi bedeniyle birlikte hayalet yüzünü de ona çevirdiğinde, o yüzde hiçbir ifade yok. Mimi bilmesi gereken her şeyi sonsuza kadar süren tek bir bakışta anlayacakmış gibi, gözlerini gözlerine dikmekle yetiniyor.

***

Konferans salonu karanlık ve lambrileri nereden tedarik edildiği belirsiz sekoyalardan yapılmış. Patricia kürsüden yüzlerce uzmana bakıyor. Bakışlarını beklenti dolu yüzlerin tepesinde bir yerde tutarak düğmeye basıyor. Arkasında ahşap bir geminin ve kıvrılan bir sıra hâlinde dizilmiş gemiye çıkan hayvanların naif resmi beliriyor.

"Dünyanın sonu ilk kez geldiğinde, Nuh bütün hayvanları kurtarmak için ikişer ikişer kaçış gemisine aldı. Ne gariptir ki, bitkileri ölüme terk etti. Dünyadaki yaşamı yeniden yaratmak için ihtiyacı olan tek şeyi bırakıp onun yerine otlakçıları kurtarmaya odaklandı!"

Salondaki herkes gülüyor. Ona destek oluyorlar ama yalnızca ne demek istediğini anlamadıkları için.

"Sorun, Nuh'un ve onun gibilerin bitkilerin gerçekten birer *canlı* olduğuna inanmamalarıydı. Bir amaçları olduğunu, yaşam kıvılcımlarını göremeyişleriydi. Kayaların da bir şekilde büyüyebildiklerini göremediğimiz gibi."

Düğmeye tekrar basarak üst üste birkaç resim gösteriyor: Avlarının üzerine kapanan sinek kapanı bitkiler, küsmüş küstümotları, tepeleri gökyüzünde birbirine değdi değecek şekilde duran kâfur ağaçlarından bir mozaik. "Artık bitkilerin iletişim kurup hatırlayabildiğini biliyoruz. Tat ve koku alma, dokunma hatta işitme ve görme duyularına sahip olduklarını da. Bizler bunu çözebilen bir tür olarak, dünyayı paylaştığımız türlere dair çok fazla şey öğrenmiş bulunuyoruz. Ağaçlar ve insanlar arasındaki derin bağları yeni yeni anlamaya başlıyoruz. Fakat bölünmemiz birleşmemizden çok daha hızlı gerçekleşti."

Patricia düğmeye basıyor ve slayt değişiyor. "Kuzey Amerika'nın gece uydudan çekilmiş görüntüsü, 1970. Bu da aynı yer, on yıl sonra. Bir on yıl daha. On yıl daha. On yıl daha ve işte." Dört tıklamada bütün kıtada bir ışık patlaması yaşanıyor, bir kıyıdan ötekine kadar her yer bembeyaz oluyor. Patricia düğmeye bir kez daha basarak yüksek yakalı gömlek giymiş, fırça bıyıklı bir soyguncu baronun resmine geçiyor. "Gazetecinin biri Rockefeller'a ona ne kadarının yeteceğini sormuş. Cevap: *Bi-*

razcık dahası. Hepimizin istediği de bu: Beslenip uyumak, kuru kalmak ve sevilmek, hep birazcık daha fazlasına sahip olmak."

Bu seferki gülüşler kibar bir mırıltı hâlinde. Zor bir dinleyici kitlesi. Bu patlayan ışık gösterisini şimdiye dek kimbilir kaç kez izlemişler. Salondaki herkes bu gerçeğe karşı uzun zaman önce hissizleşmiş. Arkalardan iki kişi kalkıp salondan çıkıyor. *Çevreci konferansta.* Beş yüz katılımcı, çatışma hâlindeki yedi fraksiyon, dünyayı kurtarmak için yapılan her plana gelen onlarca itiraz. Hepsi tek bir tsunami için.

Ardından havadan çekilmiş dört tane kısa, zaman aşımlı seri geliyor – Brezilya, Tayland, Endonezya, Güneybatı Pasifik ormanlarının yok olup gidişi. "Birazcık daha kereste. Birazcık daha çok iş. Birazcık daha fazla insanı doyurabilmek için birkaç dönümcük daha mısır tarlası. Biliyor muydunuz? Şimdiye dek ağaçtan daha faydalı bir madde bulunamadı."

Yumuşak koltuklarda kıpırdanmalar, öksürmeler ve fısıldaşmalar, sessizce yapılan "bütün vaizlere ölüm" çağrıları.

"Yalnızca bu eyalette, son altı yılda ormanlık alanların üçte biri yok oldu. Ormanlar birçok şey yüzünden rahat yüzü görmüyor: Kuraklık, yangın, ani meşe ölümü, çingene güveleri, çam ve kabuk böcekleri, pas hastalığı, imara açılma ve çiftliklere yer açma gibi bildik nedenler. Fakat derinde yatan bambaşka bir neden var ki onun ne olduğunu ben de biliyorum, siz de biliyorsunuz, konuyla ilgili herkes de biliyor. Mevsimler bir-iki ay kaymış durumda. Ekosistemler olduğu gibi çöküyor. Biyologlar korkudan ne yapacaklarını bilemiyorlar.

"Yaşam öylesine cömert ve bizler öyle... teselli edilemez yaratıklarız ki. Ama benim söyleyebileceğim hiçbir şey uyurgezerleri uyandıramaz ya da bunun bir intihar olduğunun anlaşılmasını sağlayamaz. İntihar falan *olamaz*, değil mi? İşte, hepimiz hâlâ buradayız ya..."

Patricia konuşmanın yirminci dakikasında titremeye başlıyor. Avucunu havaya kaldırarak biraz izin istiyor. Kürsünün arkasına geçerek Ev Tamiratı konferansını düzenleyen iyi niyetli organizatörlerin onun için bıraktığı plastik su şişesini alıyor. Kapağını

açıp şişeyi havaya kaldırıyor. "Sentetik östrojen." Plastik şişeyi çıtırdatıyor. "Yüz Amerikalıdan doksan üçünün vücudunda bu maddeden var." Kürsüdeki bardağa biraz su koyuyor. Pantolonunun arka cebinden eskisinin yerini alan cam numune şişesini çıkarıyor. "Bunlar da dün bu kampüste yürürken bulduğum bitki ekstreleri. Burası gerçek bir orman gibi. Cennetten bir köşe!"

Elindeki titreme yüzünden ekstrenin birazı dökülüyor. Patricia numune şişesini iki eliyle tutup kürsünün üstüne koyuyor. "Ağaçların ilginç bir şey yapmayı beceremeyecek kadar basit şeyler olduğunu düşünen çok insan var. Fakat gökyüzünün altındaki her ağacın varlığının bir nedeni var. Ağaçların kimyası müthiştir. Reçineler, yağlar, şekerler. Tanenler, steroller, sakızlar, karotenoidler. Reçine asitleri, flavonoidler, terpenler. Alkaloitler, fenoller, mantarsı süberinler. Ağaçlar yapılabilecek ne varsa yapmayı öğreniyor. Yaptıklarının çoğunu henüz tanımlayabilmiş değiliz."

Düğmeye üst üste basarak yaramazlık yapan bir dizi ağacın kabuğunu gösteriyor. Kıpkırmızı kanlar döken ejderha ağaçları. Bilardo topuna benzeyen meyvelerini kabuğunda büyüten bir jabuticaba. İçlerine otuz bin galon su doldurulup yere bağlanmış meteoroloji balonlarına benzeyen bin yıllık baobablar. Gökkuşağı renklerinde okaliptuslar. Dallarının uçlarını silah gibi kullanan garip *Aloe dichotoma*'lar. Patlayan meyvelerinden çıkan tohumları saatte iki yüz almış kilometrelik hızla etrafa yayılan *Hura crepitans*, kum ağacı. Resimlere geri dönmesiyle rahatlayan dinleyiciler sakinleşiyor. Patricia dünyadaki en güzel şeyler arasında son bir gezinti yapmayı da ihmal etmiyor.

"Son dört yüz milyon yıl içinde, kimi bitkiler en ufak bir işe yarama olasılığı olan her bir stratejiyi denemiş bulunuyor. *İşe yararlığın* ne kadar karmaşık bir şey olabileceğini daha yeni yeni anlamaya başlıyoruz. Yaşam gelecekle konuşmayı başarabiliyor. Hafıza yoluyla. Genler yoluyla. Geleceği çözmek için, önce geçmişi korumalıyız. Bu durumda, düstur edindiğim en basit kural şu: Bir ağacı kesiyorsanız, ağaçtan yapacağınız şey en az onun kadar mucizevi bir şey olmalı."

Dinleyiciler gülüyor mu yoksa homurdanıyor mu, anlayamı-

yor. Tak tak kürsünün yan tarafına vuruyor. Parmakları boğuk bir ses çıkarıyor. Bütün salon suspus oluyor.

"Ben hayatım boyunca dışlanmış biriyim. Ama dışarıda benimle birlikte çok insan vardı. Ağaçların hava yoluyla ve kökleri yoluyla iletişim kurabildiğini biz keşfettik. Ortak akıl bizi yuhaladı. Kolektif bilim bu fikri reddetti. Çocukluklarındaki mevsimleri hatırlayıp tohumların buna göre filizlendiğini dışlanmış olanlar keşfetti. Ağaçların yakınlarındaki başka yaşamları hissedebildiklerini dışlanmışlar keşfetti. Bir ağacın su biriktirmeyi öğrenebildiğini. Ağaçların çocuklarını besleyip eşzamanlı olarak yemiş vermeyi öğrendiklerini, kaynaklarını ortak kullandıklarını, kendilerinden olanı uyarabildiklerini ve saldırılardan kurtarılmak için yabanarılarına sinyaller gönderdiklerini.

"Size bir gün mutlaka doğrulanacak, dışarıdan bir bilgi vereyim. Bir ormanın bildiği çok şey vardır. Ağaçların yeraltında kurduğu bir ağ var. Toprağın altında beyinlerimizin görebilecek biçimde şekillenmediği beyinler var. Kök plastisitesi, sorunları çözüp kararlar veriyor. Mantarlardan oluşmuş sinapslar. Adına ne derseniz deyin. Yeterli sayıda ağacı birleştirin ve orman *bilinçlensin.*"

Patricia'nın sesi uzaklardan, mantar kaplı duvarların ardından ya da deniz altından gelir gibi. Ya işitme cihazlarının ikisi de aynı anda bozuldu ya da çocukluğundan kalma sağırlık dönmek için tam o ânı seçti.

"Biz biliminsanlarına başka türlerde asla kendimizi aramamamız gerektiği öğretilir. Biz de hiçbir şeyin bize benzememesi için elimizden geleni yaparız! Çok kısa zaman öncesine kadar, bırakın köpeklerle yunusları, maymunların bile bilinci olduğunu kabul etmiyorduk. Yalnızca insan, değil mi? Bir şeyleri *isteyebilecek* kadar çok şeyi yalnızca insan bilebilirdi. Fakat inanın bana: Biz nasıl öteden beri onlardan bir şeyler istediysek, ağaçların da bizden istediği şeyler var. Burada en ufak bir gizem yok. 'Çevre' canlı bir şey – bir amacı olan, birbirine bağımlı hayatlardan oluşan, değişken, akışkan bir ağ. Aşk ve savaş, etle tırnak gibi. Arılar çiçekleri ne kadar şekillendiriyorsa, çiçekler de arıları o kadar şe-

killendiriyor. Hayvanların böğürtlenleri yemek için yarıştığından daha çok, böğürtlenler hayvanlar tarafından yenmek için yarışıyor olabilir. Afrika akasyası ürettiği şekerli protein ziyafetleriyle onu koruyan karıncaları besleyerek kendine köle eder. Meyve veren ağaçlar bizi baştan çıkararak tohumlarının yayılmasını sağlar, olgunlaşan meyveler onları daha kolay görebilmemiz için farklı farklı renklerdedir. Ağaçlar bizim için hazırladıkları yemleri nasıl bulacağımızı öğreterek gökyüzünün maviliğini görmeyi de öğretmişlerdir bize. Beyinlerimiz ormanı çözebilmek için evrimleşti. Daha *Homo sapiens* olmadan önce ormanları şekillendiriyor ve onlar tarafından şekillendiriyorduk.

"İnsanlar ve ağaçlar zannettiğinizden daha yakın akraba. Bizler aynı tohumdan çıkmış aksi yönlere giden, ortak bir alanda birbirini kullanan iki şeyiz. O alanın bütün parçalara ihtiyacı var. Bizse... dünya denen organizmada bizim de bir rolümüz var ve *rolümüz...*" Patricia dönüp arkasına yansıyan görüntüye bakıyor. Arbre du Ténéré, dört bir yanında dört yüz kilometre boyunca yalnızca çöl olan tek başına bir ağaç. Sarhoş bir sürücünün çarparak öldürdüğü. Düğmeye basarak birkaç ay önce fırlatılıp atılan bir sigara yüzünden ölen, Hıristiyanlıktan bin beş yüz yıl daha eski bir Florida bataklık servisinin fotoğrafına geçiyor. "Rolümüz bu olamaz."

Tekrar düğmeye basıyor. "Ağaçlar bilim yapar. Milyarlarca alan deneyi yürütür. Onlar fikir yürütür, yaşayan dünya işe yarar olanları söyler. Hayat spekülasyondur, spekülasyon da hayat. Ne muhteşem bir sözcük! Tahmin yürütmek anlamında. Aynı zamanda yansıtmak.

"Ekolojinin merkezinde duran ağaçlar, siyasetin merkezine de alınmalıdır. Tagore demişti ki, *Ağaçlar dünyanın ona kulak kabartan cennetle konuşmak için sürdürdüğü bir çabadır.* Ama insanlar –ah, inanın bana– insanlar! Dünyanın konuşmaya çabaladığı cennet insanlar olabilir.

"Yeşili görebilsek, yaklaştıkça daha da ilginçleşen bir şeyi görmüş olurduk. Yeşilin neler yaptığını görebilsek, ne kendimizi yalnız hisseder ne de sıkılırdık. Yeşili anlayabilsek, şu an ihtiyaç

duyduğumuz alanın üçte birinde, üçlü katmanlar hâlinde, birbirini hastalıklardan ve stresten koruyan bitkilerden, gereksindiğimiz bütün besinleri yetiştirebilirdik. Yeşilin bizden ne istediğini bilsek, dünyanın çıkarlarıyla kendi çıkarlarımız arasında seçim yapmamız gerekmezdi. İkisi aynı şey olurdu!"

Düğmeye bir kez daha basarak sonraki slayta, kas gibi boğum boğum, oluklu ve kırmızı kabukla kaplı dev bir ağacın resmine geçiyor. "Yeşili görmek dünyanın maksadını kavrayabilmektir. Şimdi buna bakalım. Bu Kolombiya'dan Kosta Rika'ya kadar yetişen bir ağaç. Fide hâlindeyken örülmüş bir sicim parçasına benzer. Ama ormanın tepesinde bir delik bulmaya görsün, o fide hızla büyüyerek yerden koni şeklinde yükselen dev bir gövdeye dönüşür."

Omzunun üstünden başını çevirip resmi inceliyor. Ağaç toprağa saplanmış gibi görünen dev bir melek borusunun çiçeğine benziyor. Sayısız mucize, sayısız korkunç güzellik. Böyle mükemmel bir yeri nasıl terk edebilir ki?

526 "Yeryüzündeki bütün geniş yapraklı ağaçların çiçek verdiğini biliyor muydunuz? Olgun türlerin çoğu yılda en az bir kez çiçekleniyor. Ama *bu*, *Tachigali versicolor* denen bu ağaç yalnızca bir kez çiçek veriyor. Şimdi, farz edelim hayat boyu bir kez seks yapıyorsunuz..."

Bütün salon gülüyor. Patricia duyamasa da, gerginliklerini hissedebiliyor. Ormanlardan geçen dönemeçli yol yeni bir viraja girmiş durumda. Rehberlerinin varmak istediği yeri göremiyorlar.

"Bir yaratık her şeyini tek gecelik bir ilişkiye bağlayarak yaşayabilir mi? *Tachigali versicolor*'ın bu kadar hızlı ve kararlı bir eylem gerçekleştirmesi beni ürküten bir şey. Hayat boyu tek bir kez çiçek verdikten sonra bir yıl içinde ölüp gidiyor."

Patricia gözlerini kaldırıyor. Salon *doğa* denen şeyin tuhaflıklarına karşı temkinli tebessümlerle dolu. Fakat dinleyiciler daldan dala atlayan bu açılış konuşmasının ev tamiratıyla nasıl bir ilişkisi olduğunu hâlâ anlayabilmiş değil.

"Anlaşılan ağaçlar besinden ve şifa kaynaklarından daha faz-

lasını verebiliyor. Yağmur ormanlarının tepesi yoğun dallarla ve yapraklarla kaplı, rüzgârla taşınan tohumlar anne babalarından fazla uzağa gidemiyorlar. *Tachigali*'nin hayatta bir kez dünyaya getirdiği evlatları güneşi bloke eden devlerin gölgesinde, anında çimleniyor. Yaşlı ağaçlardan biri devrilmediği takdirde ölüme mahkûmlar. Ölen anne ormanın tepesinde bir delik açıyor ve çürüyen gövdesi yeni fideler için toprağı zenginleştiriyor. Bir annenin yapabileceği en büyük fedakârlık. *Tachigali versicolor*'ın halk arasında bilenen adı intihar ağacı."

Patricia ağaç ekstreleriyle dolu şişeyi kürsüde bıraktığı yerden alıyor. Kulakları bir işe yaramasa da, hiç olmazsa ellerini yine sabit tutabiliyor. İlk başta her şey vardı. Yakında hiçbir şey kalmayacak.

"Beni cevaplamam için buraya getirdiğiniz soruyu kendime sordum. Eldeki bütün kanıtları temel alarak düşündüm. Duygularımın gerçekleri görmeme engel olmamasına özen gösterdim. Umudun ve kibrin beni kör etmemesi için çaba gösterdim. Konuya ağaçların bakış açısından bakmayı denedim. *Yarının dünyası için yapılabilecek en iyi şey nedir?*"

Berrak suyla dolu bardağa düşen bir damla ekstreden yemyeşil filizler çıkıyor.

Astor Place yeşil sarmallarla kaplanıyor. İlki gri kaldırımdaki fosforlu yeşil bir leke. Ardından, bu kez avokado rengi, bir leke daha. Adam on ikinci kattaki bir pencereden aşağı bakıyor. Birkaç araba iki yanındaki caddelerle verevine birleşen caddeye girip yamuk kavşağa kadar yeşil çizgiler çekiyor. Çok geçmeden beliren –zeytin rengi– üçüncü bir havuz koca Pollock darbeleri misali beton tuvale yayılıyor. Birileri grup hâlinde boya bombaları atıyor.

Adam şehir merkezinde dört yıldır ailesiyle birlikte yaşadığı dairede, ev hapsinin ikinci gününde. Yetkililer ayak bileğine elektronik bir bileklik takıp –HomeGuard serisinin en üst modeli– onu Waverly ve Broadway'in tepesindeki kutu gibi evine yollamış. Takip bileklikleri: Nesli tükenmekte olan türlerle ırkına

ihanet edenlerin ortak takısı. Bileğindeki cihaz için Lois'le ikisi aracı bir şirkete fahiş bir meblağ ödüyorlar ve şirket bu paradan devlete de pay veriyor. Böylece herkes kazanmış oluyor.

Dün gelen bir teknik memur Appich'e ev hapsinin kuralları konusunda eğitim vermiş. "Telefonu kullanabilir, radyo dinleyebilirsiniz. İnternete girip gazete okuyabilirsiniz. Ziyaretçiniz olabilir. Fakat binadan ayrılmak istediğiniz takdirde Güvenlik Merkezi'ne bilgi vermek zorundasınız."

Lois küçük Charlie'yi Cos Cob'daki anneannesiyle dedesine götürmüş. Birkaç gün için birlikte Adam'ın savunmasına yoğunlaşmaları için onlara bıraktığını söylemiş. Gerçek nedense babasının bileğindeki kara kayışı görmenin çocukta travma yaratması. Beş yaşında ama anlıyor.

"Çıkarsana şunu, baba."

Adam'sa oğluna asla yalan söylememe yeminini zannettiğinden çok daha erken bozmak zorunda kalıyor. "Yakında çıkacak, oğlum. Merak etme. Yok bir şey."

Appich yukarıdan gitgide büyüyen bu aksiyon resmini izliyor. Betonda aniden –yeşim rengi– bir leke daha beliriyor. Boyanın atıldığı araba plazanın önünden Cooper Meydanı'na doğru devam ediyor. Gerilla tiyatrosu, eşgüdümlü bir eylem bu. Geçen her yeni araba yeşil kavisleri birbirinin içinden geçirerek beş yollu kavşağa doğru uzatıp büyümekte olan bütüne birkaç fırça darbesi daha ekliyor. Sekizinci Cadde tarafından gelen başka bir araç kahverengi boyayla dolu üç teneke kovayı boşaltıyor. Yeşil çizgiler yayılarak dallara ayrılırken, oluklu bir sütun hâlinde uzayıp gidiyor. On iki kat aşağıda beliren şeyin ne olduğunu anlamak zor değil.

Metro istasyonu merdiveninin orada kırmızı ve sarı benekler beliriyor. Olanlardan habersiz yayalar yukarı çıktıkça ayaklarıyla yeri boyuyorlar. Öfkeli bir işadamı pislikten uzak durmaya çalışsa da beceremiyor. İki âşık kol kola dans ederek ilerlerken, bastıkları yerlerdeki dallar renkli meyveler ve çiçeklerle kaplanıyor. Herhalde dünyadaki en büyük ağaç resmi olan bu şeyi yapabilmek için birileri epey uğraşmış olmalı. Appich bunu neden

orada, çok da göz önünde olmayan bir mahallede yaptıklarını merak ediyor. Midtown'a, mesela Lincoln Center'ın önüne daha çok yakışırdı. Derken neden orada yapıldığını anlıyor. *Kendisi* orada olduğu için.

Kendini göstermekten başka bir şey düşünmeden anahtarlarıyla montunu kapıp aşağı iniyor. Lobiden ve posta kutularının arasından hızla geçip dışarı çıkarak Waverly'den doğuya, dev ağaca doğru gidiyor. Appich'in bol haki pantolonunun paçasının altındaki koca şey delirip çığlık çığlığa ötmeye başlıyor. İki nakliyeci dönüp ona bakarken, yürütecinin peşinde ayak sürüyen bir emekli dehşet içinde kalakalıyor.

Adam gerisingeri apartmana dönse de, bileklik susmuyor. Asansöre kadar avangart müzik gibi kulakları tırmalıyor. Adam kendi katında inip koridorda koşar adım ilerliyor. Geceleri bilgisayar operatörlüğü yapan yan komşusu neler olduğuna bakmak için kapıdan başını uzatıyor. Adam bir el hareketiyle özür dileyerek kendini eve atıp kapıyı kapıyor. Sonra da gardiyanlarına telefon açıp yaptığı hatayı bildiriyor.

"Kurallar size bildirilmişti," diyor takip memuru. "Coğrafi çitinizi aşmaya çalışmayın."

"Anladım. Özür dilerim."

"Bir dahaki sefere işlem yaparız."

"Yanlışlıkla oldu. İnsan hatası." Kendi uzmanlık alanı.

"Neden olduğu fark etmez. Bir dahaki sefere adam yollarız."

Adam pencerenin başına dönüp kurumaya başlayan dev resme bakıyor. Karısı Connecticut'tan döndüğünde hâlâ orada. "Ne bu?" diye soruyor Lois.

"Mesaj. Bir arkadaşımdan."

Gazetelerde yazan şeylerin gerçek olduğu, Lois'in kafasına ilk kez dank ediyor. Dağdaki yanıp kül olmuş otel binasının resmi. Ölen kadın. "Radikal Eko-Terör Grubunun Üyesi Hüküm Giydi."

Dorothy bir akşam erken saatte kocasına bakmak için Ray'in odasına süzülüyor. Ray'den saatlerdir ses çıkmamış. Dorothy kapıdan içeri giriyor ve Ray'in duyup ona doğru dönmesinden

önceki anda, bu kısacık, boş, gitgide hızlanan günlerde sıkça gördüğü şeyi bir kez daha görüyor: Ray'in yüzündeki, pencerenin hemen önünde gerçekleşen bir performans karşısında duyduğu o katıksız şaşkınlığı ve hazzı.

"Ne oldu, Ray?" Yatağın başucuna gidip bakıyor ama her zamanki gibi bahçenin kış manzarasından başka bir şey göremiyor. "Orada bir şey mi vardı?"

O yamuk ağız tebessüm olduğunu öğrendiği şekli alıyor. "Olmaz mı hiç!"

Dorothy kocasına imrendiğini fark ediyor. Zoraki bir dinginlik içinde geçen yıllar, yavaşlayan zihninin sabrı, sınırlanan duyularının yoğunlaşması. Ray saatler boyu bahçedeki bir avuç çıplak ağacı izleyip detaylarda gerçekleşen, tutkularını tatmin eden, şaşırtıcı bir şey görebiliyor ama o – o hâlâ her şeyi solda sıfır bırakan bir açlığın elinde tutsak.

Kollarını kocasının harap hâldeki vücudunun altına sokup onu mekanik yatağın kenarına çekiyor. Sonra yatağın öteki tarafına geçip Ray'in yanına yatıyor. "Anlatsana." Ama Ray'in anlatamayacağı ortada. Yalnızca genzinden çıkarabildiği, her anlama gelebilecek o cık sesini çıkarabiliyor. Dorothy uzanıp kocasının elini tutuyor ve kendi mezarlarının tepesine oyulmuş iki kabartma gibi öylece yatıyorlar.

Uzun zaman kıpırdamadan yatıp kendilerine ait arazinin ötesindeki, milenyumlar boyu avcı-toplayıcıların gezindiği yerlere bakıyorlar. Dorothy çok şey görüyor – ağaç parkı olmaya özenen bahçelerindeki tomurcuklanmaya hazır çeşit çeşit ağacı. Ama Ray'in gördüklerinin onda birini bile göremediğini biliyor.

"Bana biraz daha kızımızı anlatsana." Bu tabu soruyu sorarken kalbi daha hızlı atıyor. Dorothy ömür boyu delilikle aşık atmış biri ama kışın oynadıkları bu yeni oyun ürkütücü olmanın da ötesinde. Bu gece dışarıda gezinen, kapılarını çalan yabancılar var. Ve Dorothy onları eve alıyor.

Ray'in kolları kasılıyor ve yüzü cidden değişiyor. "Hızlı bir tip. Havalı." Ray, *Kayıp Zamanın İzinde*'yi yazmayı az önce bitirmiş gibi.

"Neye benziyor?" Dorothy bunu daha önce de sormuş ama cevabı bir kez daha duymak zorunda.

"Sert. Hoş. Sen."

Bu kadarı Dorothy'nin bir kez daha o kitabın içine girmesine yetiyor ve bahçe iki sayfa gibi önünde açılıyor. Bu gece, çoğalan karanlığın içinde, hikâye tersine ilerliyor. Yaşları gitgide küçülen bir dizi kız arka kapıdan minyatür bir dünya simülasyonuna çıkıyorlar. Kızları yirmi yaşında, bahar tatili için okuldan eve gelmiş, üzerinde sol omzuna yeni yaptırdığı korkunç barok dövmesini gösteren bir atlet, annesiyle babası uyuduktan sonra bir cigaralık içmek için sessizce dışarı süzülürken. On altı yaşında, iki kız arkadaşıyla birlikte bahçenin en uzak ve karanlık köşesinde, marketten aldıkları ucuz şarapla kafayı çekerken. On iki yaşında, bunalımda, bir futbol topuyla garaj kapısına saatler boyu şut atıp dururken. On yaşında, çimlerin üzerinde süzülür, yakaladığı ateşböceklerini kavanoza koyarken. Kızları altı yaşında, ısının yirmi dereceye çıktığı ilk bahar gününde iki elinde taşıdığı bir fideyle yalın ayak evden çıkarken.

Bu imge ağaçlarla gölgelerin üzerinde beliriyor. Öylesine capcanlı ki Dorothy bunu model aldığı bir şeyi önceden de gördüğüne emin. Artık sesli okumalar böyle, birlikte kıpırdamadan durup bahçeyi izleyerek gerçekleşiyor. Evindeki, hayat boyu yabancı kaldığı kişinin ne zaman ne düşündüğünü kim bilebilir ki? Dorothy biliyor artık. Bunun gibi bir şey. Tam bunun gibi bir şey.

O kâğıt bardak hayalinde o kadar uzun zamandır pencere kenarında duruyor ki Dorothy artık bardağın üzerindeki kahverengi ve camgöbeği stilize buharları görüp logonun altındaki yazıyı okuyabiliyor: SOLO. Bir grup hevesli kök, hayata daha çok katılma ihtiyacıyla mumlu kâğıdı delip geçmiş. Testere dişli şahane yapraklar –Amerikan kestanesinin yaprakları– dışarıda yaptıkları ilk gezintide havayı pençeliyor. Dorothy yeni kazdıkları çukurun başında diz çöken baba kızı izliyor. Huysuz çocuk malayla toprağı yarıyor. Can suyu verme törenini o gerçekleştiriyor. Diktikleri fideden geriye doğru bir adım atıp babasının kolunun altına giriyor. Derken, yaşanan hayatın yanı sıra gizli-

ce sürüp giden bu öteki hayatta kız başını kaldırınca, Dorothy kendi kızının hayatı olduğu gibi yaşamaya hazır yüz ifadesini görüyor.

O sessizlikte kulağının dibinde üç sözcük patlıyor. "Hiçbir şey yapma." Dorothy'ye kocasının da onunla birlikte öteki hayatta ya da yakınında bir yerde olduğunu anlatan, yeteri kadar net sözcükler. Onun aklına da aşağı yukarı aynı şey gelmiş. Bu fikri birbirlerinden bağımsız, okumayı yeni bitirdikleri sarsıcı kitaptaki sarsıcı bir cümleden almışlar.

> Temizlenmiş bir alanın yeniden ormanlaşmasını sağlamanın en iyi ve en kolay yolu bir şey yapmamaktır – hiçbir şey yapmayın ve umduğunuzdan çok daha kısa sürede neler olacağını görün.

Ray, "Artık çim biçmek yok," diye fısıldarken, Dorothy onun ne demek istediğini gayet iyi anlıyor. Böyle kararlı, sert ve hoş bir kıza bırakabilecekleri en güzel miras bir dönümlük bir orman değil mi?

Ray'in mekanik yatağında yan yana yatıp pencereden dışarı bakarak yığınla karın birikip eriyişini, yağmurların yağışını, göçmen kuşların dönüşünü, günlerin yeniden uzayışını, dallardaki bütün tomurcukların çiçek verişini, sabıkalı bahçede yüzlerce fidenin vahşice boy atışını izliyorlar.

"Yapamazsın. Çocuğun var."

Adam iki kişilik koltukta arkasına yaslanmış, ayak bileğindeki kara kutuyu kurcalıyor. Lois –*karısı*– karşısında oturmuş, avuçları kalçalarında, sırtı telefon direği gibi. Adam evdeki boğucu havayla sersemlemiş vaziyette, sallanıyor. Artık kendini anlatamıyor. Verecek cevabı yok. İkisi bu gerçeği iki gündür dibine kadar yaşamış.

Adam pencereden dışarı bakarak finans merkezinin, gün ışığının yerini alan ışıklarını izliyor. Çöken karanlıkta göz kırpan on milyon noktacık, nesillerdir çözülemeyen bir problem için çözümler attırıp duran bir devrenin mantıksal kapıları gibi.

"Daha beş yaşında. Babaya ihtiyacı var."

Çocuk daha bir buçuk gündür Connecticut'ta ama Adam o çiziğin oğlanın hangi kulakmemesinde olduğunu unutmuş bile. Daha yeni doğmuşken, birdenbire nasıl beş yaşına gelebildiğini de. Kendisinin, Adam denen adamın, nasıl baba olabildiğini de.

"Senden nefret ederek büyüyecek. Benim gelmesine engel olacağım güne kadar federal hapishanelerde ziyaretine gittiği bir yabancı olacaksın onun için."

Lois yüzüne vurmuyor ama vurmalı. Aslında şimdiden yabancı gibi olduğunu. Bunu yeni anladığını. Ve çocukları – o çocuk. Adam için şimdiden bir yabancı. Charlie geçen yıl iki haftalığına itfaiyeci olmak istemiş ama itfaiyeciliğin bankacılıkla hiçbir şekilde boy ölçüşemeyeceğini anlaması uzun sürmemiş. En sevdiği şey oyuncaklarını cetvel yardımıyla sıraya dizip saydıktan sonra kilitli kutuların içine koymak. Ojeyi bir tek annesiyle babası çalmasın diye küçük arabalarını işaretlemek için kullanıyor.

Adam'ın yüzü tekrar salona, uzun taburede oturan şekle dönüyor. Karısı boğulacakmış gibi, dudakları büzüşmüş, yanakları al al. Tutuklandığı günden sonra, Adam'ın gözüne Santa Cruz'a döndüğü günden beri yaşar gibi yaptığı hayat kadar belirsiz görünmeye başlamış. "İşbirliği yapmamı istiyorsun."

"Adam." Lois'in sesi kontrollü patinaj yapıyor. "Ömür boyu içeride kalacaksın."

"İspiyonculuk yapmamı mı istiyorsun? Yalnızca soruyorum."

"Adalet böyle bir şey. Onların hepsi suçlu. Seni ele veren de onlardan biriydi."

Adam tekrar pencereye dönüyor. Ev hapsi. Aşağıda, NoHo'nun ışıltıları, Küçük İtalya'nın titrek ışıkları, artık ona yasak olan bir ülke. Daha da uzaklarda, bütün mahallelerin ötesinde, Atlantik'in kara uçurumu. Şehrin silueti Adam'ın duyar gibi olduğu, insanı kendinden geçiren bir müziğin notaları gibi. Sağ tarafta, görüş alanının dışında, çöken iki binanın yerine dikilen uzun üçgenli gökdelen var. *Özgürlük.*

"Adaletin peşindeysek eğer..."

Çok iyi tanıdığını söyleyebileceği bir ses diyor ki: "Derdin

ne senin? Birileri mutlu mesut yaşamaya devam edebilsin diye kendi *oğlunu* feda mı edeceksin?"

İşte bu: Tanrı'nın en büyük emri. Kendinden olanı koru. Kendi genlerini koru. Tek bir çocuk, iki kardeş ya da birinci dereceden sekiz kuzen için canını ortaya koy. Kaç arkadaş eder bu? Dışarıda, başka türler için hâlâ canlarını ortaya koyuyor olmaları muhtemel kaç yabancı eder? Kaç ağaç? Adam en acı gerçeği karısına hiçbir şekilde anlatamaz. Tutuklandığından beri –bu soruna yıllar boyu bir soyutlama gözüyle baktıktan sonra yeniden nesnel düşünmeye başladığından beri– ölen kadının haklı olduğunu da görmeye başlamış: Dünyada kendi türünden önce düşünmen gereken çok fazla şey var.

"Anlaşma yaparsam, oğlum... Charlie ne yaptığımı bilerek büyüyecek."

"Zor bir seçim yaptığını bilecek. Bir yanlışı düzelttiğini bilecek."

Adam bir kahkaha patlatıyor. "Yanlışı düzeltmek!" Lois ayağa fırlıyor. Öfkesinden, diyeceklerini de diyemiyor. Lois kapıyı çarpıp çıkarken, Adam karısını, karısının neler yapabileceğini hatırlıyor.

Kanunun ona neler yapabileceğini düşünerek uyuklamaya başlıyor. Dönerken belinde müthiş bir sancı duyuyor. O acıyla uyanıyor. Hudson'ın üzerine sarkmış koca bir ay var. Ayın çopur yüzündeki her bir çelik beyazı leke teleskop netliğinde parlıyor. Ömrünün hapiste geçebileceği gerçeği Adam'ın görme duyusunda harikalar yaratıyor.

Mesanesi patlamak üzere. Otomatik olarak kalkıp salondan banyoya doğru bir keşif gezisine çıkmışken görüşü nereden geldiği belli olmayan bir bulutla bulanıyor. Pencereye kadar gidip elini cama koyuyor. Elini çevreleyen buğu bir mağara resmi gibi. Aşağıdaki kanyonda, birleşip dağılan araba ışıkları. Orada, benek benek trafiğin içinde, Washington Meydanı'ndan Waverly'ye girmiş, beyaz bir geyiği kovalayan bir bozkurt sürüsü var.

Adam öne doğru atılıp alnını kalın cama çarpıyor. Yıllardır ilk kez, ağzından küfürler saçılıyor. Mutfaktan sendeleyerek geçip sıkışık salona girerken omzunu kapının kenarına vuruyor. Bu

darbeyle savruluyor ve düşüşün hızını kesmek için sağ elini uzatırken yüzüstü pencere eşiğine kapaklanıyor. Çarpmanın etkisiyle ağzı altdudağının üstüne kapanıyor ve Adam yere düşüyor. Acıdan sersemlemiş hâlde, orada öylece yatıyor.

Ağzına götürdüğü parmakları yapış yapış oluyor. Sağdaki kesici dişler dudağını iki taraftan delip geçmiş. Dizlerinin üstünde kalkıp eşiğin üstünden dışarı bakıyor. Ağaçlarla kaplı bir adanın ucunda parlayan bir ay. Tuğlanın, çeliğin ve dik açıların yerini ayın aydınlattığı yemyeşil yığınlar almış. Bir ırmak Batı Houston Caddesi'ni kesen bir koyak boyunca akıyor. Finans merkezindeki gökdelenler gitmiş, yerlerine ağaçlıklı tepeler gelmiş. Tepede, yeryüzüne dökülür gibi görünen Samanyolu, bir yıldız sağanağı.

Kesilen dudağının verdiği akıllara zarar bir acı. Tutuklanmanın stresi yüzünden. Adam şöyle düşünüyor: *Bunları gördüğüm falan yok. Şu an darbenin etkisiyle salonda bilinçsiz yatıyorum.* Yine de aşağıda dört bir yana doğru yayılıyor – çocukluk kadar yoğun, dehşet verici ve kaçışı olmayan bir orman. Amerika Arboretumu.

Adam'ın görüşü bütünün içindeki sayısız renge ve yaratılışa büyüteçle bakarcasına genişliyor: Gürgen, meşe, kiraz, beş-on akçaağaç türü. Yok olan megafaunaya karşı dikenlerle silahlanmış gladiçyalar. Hareket eden her şeye yiyecek dağıtan *Carya glabra*'lar. Diri örtüdeki görünmeyen incecik dalların üstünde süzülen mumlu, beyaz kızılcık çiçekleri. Bakir doğa aşağı Manhattan'ı hızla kaplarken, ada bin yıl önceki ya da bin yıl sonraki hâline bürünüyor.

Adam'ın gözüne şimşek gibi bir şey çarpıyor. Uzaktaki meşelerle kaplı bir tepenin sırtına doğru, büyük bir boynuzlu baykuş kanatlarını başının üzerine atıp yeri kaplayan yapraklardaki kıpırtılı bir şeyin üzerine ok gibi iniyor. Dişi bir siyah ayıyla iki yavrusu eskiden Bleecker Caddesi'nin olduğu yerdeki bir tepeyi aşıyor. Deniz kaplumbağaları dolunayın altında Doğu Nehri'nin kumlu kıyılarına yumurtalarını bırakıyor.

Adam'ın nefesi camı buğulandırınca manzara grileşiyor. Çenesinden aşağı kan süzülüyor. Ağzına dokununca, parmak

uçlarına ufalanmış taş gibi bir şey yapışıyor. Kırılmış dişleri incelemek için aşağı bakıyor. Tekrar yukarı baktığında, Mannahatta* gitmiş, yerine Aşağı Manhattan'ın ışıkları gelmiş. Avucunu pencereye geçiriyor. Camın ardındaki metropolis yerinden kıpırdamıyor. Nabız atışları bütün koluna yayılırken, Adam titremeye başlıyor. Çapraz bulmaca misali yapılar, trafiğin kırmızı-beyaz kan hücreleri: Bir sanrıya, az önce kaybolan şeyden daha çok benziyor.

Adam döşeli mayın misali mobilyaların ve oraya buraya saçılmış dergilerin arasından hole kadar yürüyüp kapıdan dışarı çıkıyor. Koridorda altı adım atmışken, bilekliğini hatırlıyor. Duvara dayanıp yere çökerek gözlerini sımsıkı kapıyor. O görüntü zihninden nihayet tamamen çıktığında, eve dönüp kendini artık yaşamasına izin verilen tek habitata, uzun zaman boyunca tek biyomu olacak yere kapıyor.

Konferans salonundaki ikinci sırada oturan Mimi Ma, ağaç kadının az önce söylediği sözle afallamış durumda. *Patricia Westerford*: Cascadia Özgür Biyobölgesi diye bir yerin hâlâ var olduğu günlerde beş kişi kamp ateşlerinin çevresinde oturup onun keşiflerinden söz etmişler. Kadının sözleri insanlığın dar görüşlü bilincinin ötesinde bir şeyler yapan uzaylı ajanların yaptıklarına anlam kazandırmış. Kadıncağız Mimi'nin zannettiğinden daha yaşlı. Konuşmasında bir gariplik var, ürkmüş ve bocalıyor. Fakat az önce doğru dürüst, aklı başında ama her nasılsa tabu sayılan bir kuralı dile getirmiş: *Ağaçlardan yapacağımız şey en az onlar kadar mucizevi olmalı.*

536

Ormanın dağdan yarattığı şey ondan daha iyi. İnsanların ormandan yaratabileceği şeyse... Bu düşünce henüz şekillenmeye başlamışken, Dr. Westerford'ın bir sonraki sözü Mimi'yi sarsarak kendine getiriyor.

"Beni cevaplamam için buraya getirdiğiniz soruyu kendime sordum."

---

* Lenni Lenape Kabilesi'nin Manhattan'a verdiği, çok tepelikli diyar şeklinde çevrilebilecek isim. *–çn*

Mimi ilk başta yanlış duyduğunu zannediyor. Seçkin bir araştırmacı ve yazar – hayatının çoğunu soyu tükenen ağaçların tohumlarını toplayarak geçirmiş biri... Mümkün değil. Yanlış duymuş olmalı.

"Eldeki bütün kanıtları temel alarak düşündüm. Duygularımın gerçekleri görmeme engel olmamasına özen gösterdim."

Konuşma sahnedeki oyuncunun son anda ters köşe yapacağı ya da esas gerçeği açıklayacağı bir tirat gibi.

"Umudun ve kibrin beni kör etmemesi için çaba gösterdim. Konuya ağaçların bakış açısından bakmayı denedim."

Mimi kendi oturduğu sıraya bakıyor. İnsanlar duyduklarına inanamıyormuş gibi, utancın bütün ağırlığıyla koltuklarına çivilenip kalmışlar.

"*Yarının dünyası için yapılabilecek en iyi şey nedir?*"

Bir zamanlar bu soruyu Mimi'ye başka bir kadın da sormuş. Cevapsa gayet bariz, akla ve amaca en uygun cevap olmuş: Kayak merkezi için yapılacak bir oteli yapılmadan önce yakmak.

Bitki ekstresi suya damlıyor. Yeşillik suyun içinde yüz bin katı hızlandırılmış zaman aşımlı bir tomurcuklanma kaydı gibi kıvrıla kıvrıla hızla yayılıyor. Kürsüden on-on beş metre uzakta oturan Mimi put gibi kalıyor. Dr. Westerford ayini yöneten bir rahip gibi bardağı havaya kaldırıyor. Konuşması macun kıvamında yoğunlaşıyor. "Canlıların çoğu kendi mevsimlerini seçer. Belki de seçmeyen çok azdır."

Olan şey gerçek. Cidden oluyor. Ama dünyanın en zekilerinden yüzlerce insan hiç kıpırdamıyor.

"Bana buraya gelip ev tamiratından söz etmemi istediniz. Tamire ihtiyacı olan bizleriz. Ağaçlar bizim unuttuklarımızı hatırlıyor. Her spekülasyon yeni spekülasyonlara gebedir. Ölüm de yaşama dahildir."

Mimi, Dr. Westerford'ın gözlerini indirmesini bekliyor ve kadın gözlerini indiriyor. Mimi gözlerini ağaç kadının gözlerine kenetleyip öylece kalıyor. Uzun zaman önce, başka bir hayatta mühendisti ve maddeden çok şeyler yaratabilirdi. Şimdiyse elin-

de bir tek bu beceri var: Gözlerini kaçırmadan bir varlığa bakabilme becerisi.

Mimi kızaran gözleriyle yalvarıyor. *Hayır. Yapma. Lütfen.*

Konuşmacı kaşlarını çatıyor. *Bundan başka her şey yalan.*

Sana ihtiyaç var.

Bunun için ihtiyaç var. Nasılsa çok fazlayız.

Buna sen karar veremezsin.

Her gün Des Moines büyüklüğünde bir alan.

Çalışmaların ne olacak? Tohum bankan?

Yıllardır ben olmadan da idare ediyor.

Daha yapacak çok şey var.

Artık yaşlandım. Yapabileceğim daha iyi bir şey var mı?

Anlamayacaklar. Senden nefret edecekler. Fazla teatral bulacaklar.

Bütün bu hayhuyun içinde bir an da olsa dikkatlerini çekmiş olacağım.

Çok çocukça. Sana yakışmaz.

Nasıl ölüneceğini hatırlamalıyız.

Korkunç bir şekilde öleceksin.

Hayır. Bitkilerimi izledim. Benimki çoğundan daha kolay olacak.

Buna bir kez daha seyirci kalamam.

İzle. Yine izle. Görüp göreceğin budur.

Bakışmaları en fazla bir yaprağın bir lokma güneş ışığını yiyeceği sürede gerçekleşiyor. Mimi konuşmacının gözlerini kendi gözlerinde tutabilmek için savaşsa da, ağaç kadın irade gücünü son bir kez toplayarak gözlerini kaçırıyor. Patricia Westerford gözlerini yeniden salondaki boşluğa dikiyor. Yüzündeki tebessüm bunun yenilgi olmadığında ısrarcı. Yalnızca işe yaramanın başka bir yolu. Zamandan, kaynaklardan birazcık da olsa kazanmak için yapılan ufak bir şey. Patricia tekrar gözlerini indirip dehşet içindeki Mimi'ye bakıyor. *Görebileceğimiz, hâlâ verebileceğimiz şeyler var!*

Ohio'da Patricia'nın tekrar görmek istediği bir kayın var. Nefes almak kadar çok özleyeceği onca ağaç içinde, birinci metresindeki bir çentikten başka bir özelliği olmayan, düz kabuklu, basit

bir kayın. Belki hayatta kalmıştır. Güneş, yağmur ve hava ona iyi davranmıştır belki. Patricia şöyle düşünüyor: *Ağaçlara zarar vermekten kaçınmayışımızın nedeni bizden çok daha uzun yaşamaları olabilir.*

Nebat Patty bardağını kaldırıyor. Konuşmasını tarayarak son sayfadaki son cümleyi buluyor. *Tachigali versicolor'ın şerefine.* Üç yüz zeki insan büyülenmişçesine onu izliyor. Sahne kenarındaki boğuk bağırtılar dışında sessiz bir fon müziği var. Patricia oradaki kargaşaya doğru şöyle bir bakıyor. Adamın biri tekerlekli sandalyesiyle sağdaki basamaklara kadar gelmiş. Yaqui'lerin hiç kimsenin anlamadığı bir dilde konuşan ağacı gibi incecik bir adam. Salondaki öylece kalakalmış bütün insanların içinde bir tek o, koltuğundan destek alarak ayağa kalkmayı deniyor. Yeşil sıvı bardağın kenarından Patricia'nın eline saçılıyor. Patricia tekrar bakıyor. Adam tekerlekli sandalyesinde deliler gibi el sallıyor. İncecik dal misali kolları iki yanında savruluyor. Bu kadar küçük bir şeyi nasıl bu kadar önemseyebilir ki?

Dünya için yapılabilecek en iyi şey. Patricia o an fark ediyor: Sorunun bu *dünya* sözcüğüyle başladığını. Birbiriyle taban tabana zıt iki anlamı olan bir sözcük. Göremediğimiz gerçek dünya. Kendi yarattığımız ve kaçışı olmayan dünya. Bardağını kaldırırken babasının kitaptan okuyan sesini duyuyor: *Şimdi size, insanların nasıl başka şeylere dönüştüğüne dair bir şarkı söylememe izin verin.*

Neelay'in haykırışları salondaki büyüyü bozamayacak kadar geç duyuluyor. Konuşmacı bardağını kaldırıyor ve dünya ikiye ayrılıyor. Ayrılan dalların birinde, bardağını kaldırıp salonla kadeh tokuşturur gibi yaptıktan sonra –*Tachigali versicolor'ın şerefine*– sıvıyı içiyor. Diğer dalda, burada, "İntiharı tersine çevirmenin şerefine," diye bağırarak bardağın içinde dallanıp budaklanan yeşilliği nefesini tutmuş dinleyicilere doğru fırlatıyor. Kürsüye çarpıp geri çekiliyor ve sendeleyerek kulise gidip geride boş kalan sahneye bakakalmış bir salon dolusu insan bırakıyor.

***

Adam'ın sürekli ertelenen davası ilkbaharda, yemyeşil, fazla sıcak bir baharda, şehirdeki bütün kızılcıklarla erguvanların ve armutlarla Japon kirazlarının çıldırmış gibi tomurcuklanıp çiçeklendiği günlerde, nihayet Batı Sahili'ndeki bir federal mahkemede görülmeye başlanıyor. Mahkeme salonu şakayığa üşüşmüş karıncalar misali muhabirlerle dolu. Mübaşir Adam'ı salona alıyor. Adam artık tıknaz, sakallı bir adam. Yüzündeki kıvrımlar sabanla sürülmüş gibi. Üzerinde üniversitenin üstün başarı ödülünü kabul ettiği yemekli törende giydiği takım elbise var. Karısı da gelmiş, arkasındaki sırada oturuyor. Ama oğlu yok. Çocuk babasının bu hâlini ancak yıllar sonra, videodan izleyecek.

Savunmanız nedir?

Psikoloji profesörü insanların anlaşılmaz derecede hızlı konuştuğunu düşünen apayrı bir yaşam formuymuş gibi gözlerini kırpıştırıyor.

Dorothy Brinkman boş pencere eşiğinin üzerinden, mutfak pen-
540 ceresinden, bir ormana bakıyor. Hayatında bir kez olsun kaçak park etmemiş bir adam onun aracılığıyla ısmarlama bir devrim başlatmış – Brinkman Ormanı Restorasyon Projesi. Evin dört bir yanından çevreye vahşi doğa yayılıyor. Diz boyu, öbek öbek, tohumlanmış çimenler yabani otlara, gönüllü yerel türlere ev sahipliği yapıyor. Orada burada mantar gibi, yan yana açılmış ellere benzeyen akçaağaçlar bitmiş. Ayak bileği yüksekliğinde çitlembikler badem desenine benzeyen yapraklarını sergiliyor. Dorothy bu geri kazanımın hızı karşısında şaşkın. Bahçelerindeki ağaçlar birkaç yıl içinde imar işgalinden önceki şeyi yeniden yaratma eylemini yarılamış olacak.

Kendi diktikleri daha da hızlı büyüyor. Bir zamanlar, uzun zaman önce, uçaklardan atlamış, elleri kanlı bir katili oynamış, onu dizginlemek isteyen herkese korkunç şeyler yapmış bir kadın. Artık yetmişine merdiven dayamış, bütün şehirle savaş hâlinde. Üst gelir grubunun yaşadığı banliyö mahallesinde bir orman: Çocuk taciziyle eşdeğer görülüyor. Komşular üç kez ayrı ayrı gelerek sorunun ne olduğunu sormuş. Bahçenin bakımını

ücretsiz yaptırmayı teklif etmiş. Dorothy artık tatlı, hafif kaçık, onları uzakta tutmaya yetecek kadar sert kadını oynuyor – amatör tiyatro oyunculuğunu son kez konuşturuyor.

Artık bütün cadde onu taşlamaya hazır. Belediyeden iki mektup gelmiş, ikincisi bahçenin bakımını belli bir tarihe kadar yaptırmadığı takdirde yüzlerce dolarlık ceza ödemek zorunda kalacağını söyleyen taahhütlü bir mektupmuş. O tarih gelip geçmiş ve ardından yeni bir tehdit mektubu, yeni bir tarih, ceza olarak yeni bir meblağ. Zincirlerinden kurtulan bir avuç yeşilliğin toplumu temellerinden sarsabileceğini kim bilebilirdi?

Verilen son tarih bugün. Dorothy pencereden o kestaneye, orada olmaması gereken ağaca bakıyor. Geçen hafta radyoda otuz yıl süren çapraz aşılama çalışmaları sonucunda nihayet hastalığa dirençli, bakir doğada test edilecek bir Amerikan kestanesi geliştirildiğini duymuş. Kurtarılmış bir anı gözüyle baktığı ağaç artık gözüne bir kehanet gibi görünüyor.

Gözüne pencerede çakan turuncu bir şey çarpıyor: Amerikan kızılkuyruğu, erkek, kuyruğu ve kanatlarıyla sık çalıların içindeki böcekleri ürkütüyor. Yalnızca son bir haftada yirmi iki farklı kuş türü görmüş. İki gün önce, alacakaranlıkta, Ray'le birlikte bir tilki görmüşler. Sivil itaatsizlik üst üste binen cezalarla binlerce dolara mal olabilir ama evden görünen manzara öyle büyük bir hızla gelişiyor ki.

Öğle yemeği için Ray'e komposto yaparken, kapıdaki beklenen öfkeli vuruş duyuluyor. Dorothy'nin yüzü heyecanla kızarıyor. Heyecandan da öte: Bir amaç hissiyle. En haz verici türünden, hafif bir korku. Ellerini yıkayıp kurularken aklında şu var: *İçimde yeni bir yaşam sevinci, bitiş çizgisinin dibindeyim işte.*

Kapıya daha hızlı ve daha sert vurmaya başlıyorlar. Dorothy salondan geçerken, Ray'in yardımıyla hazırladığı mülkiyet hakları savunmasını içinden bir kez daha tekrarlıyor. Halk kütüphanesinde ve belediye binasında günler boyu çalışıp yerel yönetmelikleri, emsal kararları, belediye kanununu öğrenmiş. Kesik kesik hecelerle açıklamalarını yapması için kopyalarını kocasına göstermiş. Bir sürü kitabı inceleyip yasadışı çim biçme, sulama

ve gübrelemenin ne olduğuna, yeniden ormanlaştırılacak bir dönümün ne kadar işe yarayacağına dair istatistik veriler toplamış. Ruh sağlığı ve akılcılık içeren bütün tezler ondan yana. Ona karşı olan tek bir akıldışı, ilkel içgüdü var. Fakat kapıyı açıp kot pantolonlu, polo tişörtlü, Made in the USA beyzbol şapkasının altından çıkmış püskül gibi sarı saçları olan sıskacık bir çocukla karşılaşınca, savunma planı olduğu gibi değişiyor.

"Bayan Brinkman?" Çocuğun arkasında, kaldırım kenarında, aralarında İspanyolca bir şeyler bağrışarak bir pikaptaki ve arkasına bağlı üstü açık treylerdeki biçme makinelerini indiren ondan daha da genç üç çocuk var. "Bahçenizin bakımını yapmak için belediyeden geldik. Yalnızca birkaç saat sürecek ve faturasını sonradan ödeyeceksiniz."

Dorothy, "Hayır," deyince, o iki hecedeki yoğun, sıcak, bilgece tını çocuğun aklını karıştırıyor. Çocuk açık kalan ağzından bir ses çıkaramayacak kadar afallamış durumda. Dorothy gülümseyerek göğsünü şişiriyor. "Bunu yapmanız hiç iyi olmaz. Belediye-

ye bunun korkunç bir hata olacağını söyleyin."

Dorothy sahneye çıktığı günlerde öğrendiği bir sırrı hatırlıyor: İçsel iradeni harekete geçir. Yaşanmış bir hayatın bütün anılarını yardıma çağır. Aklının içinde tut: Doğruyu ve yanlışı. Apaçık bir gerçeği. Hiçbir şey saf inançtan daha güçlü olamaz.

Çocuk kararsız kalıyor. Belediye onu böylesine bir sağlam duruşa hazırlamamış. "Yani, eğer sakıncası yoksa..."

Dorothy çocuğun adına duyduğu utançla gülümseyerek başını iki yana sallıyor. "Var. Kesinlikle." *Daha iyisini yapabilirsin. Lütfen seni daha utanç verici bir duruma düşürmeme izin verme.* Çocuk panikliyor. Dorothy ona şefkatle, anlayışla, her şeyin ötesinde acıma hissiyle bakarken, sonunda pes edip arkasına dönüyor ve ekibine seslenerek makineleri geri yüklemelerini söylüyor. Çocuklar uzaklaşırken, Dorothy kapıyı kapayıp kıkır kıkır gülüyor. İyi bir deli kadın rolü yapmayı hep sevmiş.

Ufacık bir zafer, kısacık bir tehir. Belediye tekrar gelecek. Biçici ve kırpıcı makineler bir daha sefere onlara sormadan akın edecek. Bahçeyi dümdüz tıraşlayacaklar. Ödeyecekleri meblağ

sonradan kesilen cezalar ve faturalarla iyice kabaracak. Dorothy karşı dava açıp en son temyize kadar mahkemelerde savaşacak. Belediye, evlerine haciz koyup felçli bir adamı hapse atsın bakalım. Onlardan daha inatçı çıkacak. Yeni fidelerin ve gelecek baharın anarşizmi ondan yana.

Dorothy mutfağa dönüp öğle yemeği hazırlığını bitiriyor. Ray'i beslerken, neye uğradığını anlamayan zavallı çocukcağızı ve ekibini anlatıyor. Bütün rolleri canlandırıyor. En eğlencelisi kendini oynamak. Yeryüzünde bunu doğrulayacak tek bir kişi olmasa da, Ray'in gülümsediğini görebiliyor.

Yemekten sonra bulmacayı çözüyorlar. Derken Ray bugünlerde sıkça yaptığı gibi, "Anlat daha," diyor. Dorothy gülümseyerek Ray'in yanına yatıyor. Pencereden bir kez daha yeni bitki örtüsünün başkaldırısına bakıyor. En ortada, orada olmaması gereken ağaç. Dalları dışa, eve doğru, tabii ki yavaşça ama Dorothy'ye ilham verecek bir hızla büyümekte. Yaşamın kimya setindeki bütün numaraların içine hayal gücünü nasıl olup da eklediği tam bir muamma. Ama işte: Bütün her şeyi aynı anda, geçmişle gelecek, yerle gök arasında köprü kuran o şeyin eşzamanlı büyüyen dallarında, çeşit çeşit varsayımının içinde görebilme yeteneği yerli yerinde.

"Aslında iyi bir kız, biliyor musun?" Dorothy kocasının kaskatı pençesini tutuyor. "Yalnızca bir süreliğine yolunu kaybetti. Tek yapması gereken kendini bulmak. Bir gaye edinmek. Kendinden daha önemli bir amaç bulmak."

Savcı, Adam'ın işlediği söylenen suçlardan birine ait olay yeri fotoğraflarını gösteriyor – isli bir duvardaki grafiti. Satırların illk harflerinden, tezhip sanatıyla yazılmış bir kitaptaki baş harflerde olduğu gibi filizler ve sarmaşık dallar çıkmış:

KONTROL ÖLDÜRÜR
BAĞLANTI İYİLEŞTİRİR
YUVAYA DÖN YA DA ÖL

İddialarının merkezinde, talep ettikleri olağandışı cezanın temelinde bu var. Gözdağı verildiğini kanıtlamak istiyorlar. Yapılanların hükümet yönetimini zor kullanarak etkilemenin bir yolu olduğunu.

Adam'ın avukatları affedilmesi gerektiğini savunuyor. O yangınların herkese karşı işlenen bir suça halkın dikkatini çekmek için genç bir idealist tarafından çıkarıldığını öne sürüyorlar. Esas orman satışlarının yasadışı olduğunu ve hükümetin kendilerine teslim edilen toprakları korumayı beceremediğini söylüyorlar. Yapılan sayısız barışçıl gösterinin bir işe yaramadığını. Ama söylediklerinin hiçbir dayanağı yok. Kanunlar her açıdan çok net. Adam kundakçılıktan suçlu bulunuyor. Özel mülke zarar vermekten suçlu bulunuyor. Kamu huzurunu bozmaktan suçlu bulunuyor. Kasıtsız adam öldürmekten suçlu bulunuyor. Adam Appich'in jürisinde görevlendirilenler, onun yurtiçi terörden suçlu olduğu sonucuna varıyor.

Yasalar yalnızca insan iradesinin yazılı hâlidir. İnsanların istediği buysa, yasalar yaşayan dünyanın her bir dönümünü asfalta çevirmeye izin vermek zorundadır. Fakat yasalar bütün taraflara söz hakkı verir. "Mahkemeye söylenecek son bir sözünüz var mı?" diye soruyor yargıç.

Adam'ın kafasının içinde düşünceler yankılanıyor. Jürinin kararıyla, rüzgârda devrilen bir ağaç ya da bir yangın gibi, dizginlerinden kurtulduğunu hissediyor. "Haklı olup olmadığımızı çok yakında göreceğiz."

Mahkeme Adam Appich'i yetmişer yıllık iki ayrı cezaya çarptırıyor. Bu hoşgörü karşısında, Adam'ın gözleri yaşarıyor. Şöyle düşünüyor: *Yetmiş artı yetmiş nedir ki? Bir kara söğüt artı bir kuş kirazı.* Meşeyi düşünüyor. Douglas köknarıyla porsuk ağacını düşünüyor. Yetmiş artı yetmiş. İyi hâl indirimleriyle, cezanın ilk yarısının bitimini tam öleceği zamana denk getirebilir.

TOHUMLAR

Neydi orman, göğü ve yeri yapan ağaç neydi?

RIG VEDA, 10.31.7

Böylece bana ufacık, avucumda duran, fındık tanesine benzeyen bir şey gösterdi. Top gibi yuvarlacık bir şey. O şeye kalp gözüyle bakarak, "Ne ki bu?" diye düşündüm. Aşağı yukarı şöyle bir yanıt geldi: "Şimdiye dek yaratılmış olan her şey."

NORWICH'Lİ JULIAN

Gezegen gece yarısı doğmuş ve ömrü bir gün sürmüş olsun.

İlk başta hiçbir şey yok. İki saat lavlar ve meteorlar içinde geçiyor. İlk yaşam belirtisi sabah üç, dört gibi görülüyor. O zaman da ancak tek tük, kendini kopyalayan ufacık şeyler şeklinde. Şafak vaktinden kuşluk vaktine kadar –milyonlarca, milyonlarca yıllık dallanıp budaklanma– en fazla incecik basit hücreler ortaya çıkıyor.

Sonra her şey var. Öğle vaktini pek fazla geçmemişken, çılgınca şeyler oluyor. Basit hücrelerden biri birkaç başka hücreyi esir alıyor. Çekirdekler zarlanıyor. Hücrelerde organeller gelişiyor. Tek kişilik bir kamp kasabaya dönüşüyor.

Hayvanlarla bitkiler yollarını ayırdığında, günün üçte ikisi geçmiş oluyor. Canlı olarak hâlâ yalnızca tekhücreliler var. Karmaşık yaşam formları hayata tutununcaya kadar akşam karanlığı çöküyor. Akşam dokuzda denizanalarıyla solucanlar ortaya çıkıyor. Esas patlama o saatten sonra yaşanıyor – omurgalar, kıkırdaklar, çeşit çeşit vücut şekli. Göz açıp kapayıncaya kadar, ağacın genişleyen tepesinde beliren sayısız gövde ve ince dal büyümeye başlıyor.

Bitkiler saat ondan önce toprağa yerleşiyor. Ardından gelen böcekler anında uçmaya da başlıyor. Bir-iki saniye sonra çekilen sulardan kalma çamurların içinden, tenlerinde ve bağırsaklarında kendilerinden önce gelen yaratıklara ait dünyaları taşıyan dört bacaklılar çıkıyor. Saat on birde, yapabilecekleri her şeyi yapıp bitiren dinozorlar meydanı bir saatliğine memelilerle kuşlara bırakıyor.

Son altmış dakika içinde, o filogenetik tentenin yukarılarında bir yerde, yaşam bilinçleniyor. Yaratıklar tahminler yürütmeye başlıyor. Hayvanlar yavrularına geçmişi ve geleceği öğretmeye başlıyor. Hayvanlar ritüeller gerçekleştirmeyi öğreniyor.

Anatomik açıdan modern insan gece yarısından dört saniye önce ortaya çıkıyor. İlk mağara resimleri bundan üç saniye sonra. Yelkovanın bir tık daha atmasına saniyenin binde biri kadar zaman kalmışken, yaşam DNA'nın sırrını çözüyor ve yaşam ağacının haritasını kendi başına çizmeye başlıyor.

Gece yarısı olduğunda, yerkürenin çoğu tek bir türün beslenmesi ve rahatı için yetiştirilen ürünlerle kaplı bir yere dönüşüyor. İşte o zaman yaşam ağacı bir kere daha bambaşka bir şeye dönüşüyor. Dev ağacın gövdesi o zaman sarsılmaya başlıyor.

Nick başını yere koyduğu çadırın içinde uyanıyor. Ama yer yumuşak, yastık gibi yumuşacık. Altındaki, kulağını dayadığı toprak metreler derinliğinde yaprakla, dökülüp çürüyerek yeniden mikroskobik yaşama dönmüş iğneyaprakla kaplı.

Onu kuşlar uyandırıyor. Unutuşun ve hatırlamanın her gün ortaya çıkan, daha tan ağarmadan şakımaya başlayan ilahi elçileri bunu hep yapıyor. Nick onlara minnettar. Her sabah, güne erkenden başlamasını sağlıyorlar. Nick karnı acıkmış vaziyette, karanlıkta kıpırdamadan yatarak kuşların tarih kadar eski binlerce lehçede yaşamdan söz edişini dinliyor: Ağız dalaşlarını, üstünlük savaşlarını, anılarını, övgülerini, sevinçlerini. Bu sabah hava soğuk, kasvetli bir sis çökmüş ve uyku tulumundan çıkmayı hiç istemiyor. Kahvaltıda azıcık bir şey yiyecek. Fazla yiyeceği kalmamış. Günlerdir kuzeyde ve daha fazla zaman geçirmeden bir kasaba bulup erzak edinmek zorunda. İşitme mesafesinde kamyonların gelip geçtiği bir yol var ama duyduğu sesler çok soyut, boğuk, uzaklardan gelir gibi.

Naylon yumurtasından emekleyerek çıkıp etrafa bakınıyor. Şafağın belli belirsiz ilk ışıklarında, ağaçların silueti belirmiş. Buradaki ağaçlar daha küçük, alt tarafları ince ve düz, sağanak kar yağışlarına göre şekillenmiş. Ama hep olan şey, yine oluyor. Dalgalanan ağaç gövdeleriyle dolu manzara, kozalakların hışırtısı, uçlarıyla birbirini yoklar gibi görünen dallar, iğneyaprakların

keskin narenciye kokusu, sürekli unutup durduğu nedenin bir kez daha billurlaşmasını sağlıyor.

"Sabahları kalk!"

Çılgınca söylediği şarkıyla şafağın korosuna katılıyor.*

"Kolları sıva!"

En yakındaki kuşlar susup onu dinliyor.

"Köpek gibi çalış!"

Nicholas'ın cömert bir dereden aldığı suyu kaynatmak için küçük bir ateş yetiyor. Ahşap bir kabın içine bir çimdik hazır kahve, bir avuç yulaf ve güne hazır.

Mimi kilometrelerce güneyde, San Francisco'daki Mission Dolores Park'ta. Etrafı piknikçilerle çevrili, bir topuz çamının altına, çimlerin üzerine oturmuş telefonunun ekranına dokunup duruyor. Haberler, uyanamadığı bir kâbus gibi. Evli ve küçük bir oğlu olan başarılı bir sosyal bilimci –geçmişte sonuna kadar güvendiği bir adam– Mimi'nin de parmağı olan bir iş yüzünden iki kez müebbet yemiş. Yurtiçi terörden suçlu bulunmuş. Kendini savunmak için fazla bir şey yapmamış. Mimi'nin onun tarafından başlatıldığına inanamadığı yangınlardan suçlu bulunmuş. "Çevreci Radikal Aktivist 140 Yıl Hüküm Giydi." Onu ele verense Mimi'nin o sağduyulu çizgi film masumiyeti yüzünden gönül verdiği, öbür adam.

Mimi yere bağdaş kurmuş, sırtını ağaca dayamış vaziyette telefonuna anahtar sözcükleri giriyor. *Adam Appich. Terörizm Cezalarını Artırma Yasası*. Artık arkasında ekmek kırıntılarından nasıl izler bıraktığı Mimi'nin umurunda değil. Yakalanması çok şeye çözüm olacak. Göz gezdiremeyeceği bir hızda açılarak birbirine link veren sayfalar – uzman analizleri ve öfkeli amatör varsayımlar.

Mimi de hapse girmeli. O da yargılanıp ömür boyu hapse mahkûm edilmeli. İki kez. Mimi boğazına kadar gelen suçluluk duygusunun tadını alıyor. Hasta bacakları onu ayağa kaldırıp en

* "That Lucky Old Sun", Ray Charles. –*çn*

yakın karakola götürmek istiyor. Ama o yerin nerede olduğunu bile bilmiyor. Yirmi yıldır kanunlara bu kadar bağlı bir yurttaş olmuş işte. Yakınında güneşlenenler dönüp ona bakıyor. Bir şey demiş olmalı. *Yardım edin*, demiş olabileceğini düşünüyor.

Görünmeyen başka gözler de onunla birlikte okuyor. Mimi'nin on paragrafı taraması için gerekli sürede, bu bedensiz gözler on milyon paragraf okuyor. Mimi bir sonraki sayfaya geçtiğinde aklında ancak beş-on detay kalmışken, görünmeyen okuyucular her bir sözcüğü akıllarında tutuyor ve her bir yeni girdiyle daha da güçlenerek dallanıp budaklanan ağlara gönderiyorlar. Mimi ne kadar çok okursa, gerçeklerden o kadar uzaklaşıyor. Görünmeyen gözler okudukça, daha fazla bağlantı kuruyor.

Douglas onu tutsak edenlerin hücre dediği odadaki öğrenci sırasında oturuyor. Yirmi yıldır kaldığı en güzel yer burası. Kasetten ders dinliyor – Ağaç Bilimine Giriş. Üniversite için kredi kazanabilir. Belki de diploma alır. Onu, bir daha yer yerinden oynasa göremeyeceğini bildiği o kadını bu şekilde gururlandırabilir belki.

Dersi anlatan profesör müthiş. Douglas'ın hayatında ilk kez bulduğu bir büyükanne, anne ya da ruhsal rehberlik danışmanı gibi. Bugünlerde konuşma zorluğu olanlara da yer vermeleri güzel bir şey. *Sesli kaydedilen* derslerde. Bu kadın farklı sesleri de olduğu gibi duyabiliyor. Douglas dinleyip notlar alıyor. Sayfanın en tepesine, *Yaşamın Bir Günü*, diye yazıyor. Kasette konuşan kadının söyledikleri çok çılgınca. Douglas buna hazırlıksız yakalanmış. Yaşam – en az bir milyar yıldır koma hâlinde. İnanılmaz. Bu vahşi macera hiç yaşanmayabilirdi. Yaşam ağacı sonsuza kadar çalı gibi kalabilirdi. O zaman yaşamın bir günü çok sessiz bir gün olurdu.

Kadının günü saat saat anlatışını dinliyor. Son saniyelerde ortaya çıkan barbarlar bütün gezegeni fabrika çiftliğine dönüştürünce kulaklıklarını çekip çıkarıyor ve ayağa kalkıp patlayıveriyor. Belki biraz fazla uzun ve gürültülü. Nöbetçi gardiyan gelip bir yokluyor. "Ne oluyor burada?"

"Yok bir şey, abi. Her şey yolunda. Yalnızca... biraz bağırmış olabilirim."

En kötüsü o fotoğraf. Mimi sokakta yanından geçse, adamı tanımazdı. *Akçaağaç*. Bir zamanlar onu bu isimle çağırdıklarına inanamıyor. Şimdi bir *Pinus longaeva*, vurduğu kıyıda beş bin yıldır ölüm döşeğinde yatan kupkuru bir kütüğün üzerinde incecik şeritler hâlinde kalmış lime lime canlı ağaç kabuğu parçaları.

Mimi başını telefondan kaldırıyor. Yakınında küçük klanlar hâlinde yayılmış insanlar var. Kimileri battaniyelerin üstünde oturuyor. Kimileri doğrudan çim öbeklerinin üzerine uzanmış. Çevrelerine ayakkabılar, tişörtler, çantalar, bisikletler ve yiyecekler saçılmış. Öğle yemeği vakti; gökyüzü de bunun farkında. Hiçbir yargı onlara dokunamaz ve bütün gelecekler hepsi için ulaşılabilir.

Mimi o kadar uzun zamandır Judith Hanson rolünü oynamış ki Mimi Ma olarak işlediği suçları ve o isim altında alabileceği cezaları hatırlayınca şoka uğruyor. O parka gelebilmek için yürüyüp bir otobüse atlamış, metroya binmiş, gülünç bir şekilde yılan gibi kıvrılarak iz bırakmamaya çalışmış. Ama nerede olursa olsun, ne kadar iz bırakmamaya çalışırsa çalışsın, onu bulacaklar. Birden fazla ciddi suç işlemiş. Cinayete karışmış. Yurt içi terör eylemleri gerçekleştirmiş biri. Yetmiş artı yetmiş yıl.

Mimi'nin telefonu sinyallerle dolup taşıyor. Geciktirilmiş güncellemeler ve akıllı uyarılar zil sesleriyle dikkatini çekiyor. Yan kaydırılıp silinecek bildirimler. Viral videolar ve bir tıkla okunabilecek yorum savaşları, değerlendirilmeyi bekleyen milyonlarca okunmamış paylaşım. Parktaki herkes de onun kadar meşgul, her birinin avucunda farklı bir evren, tuşlayıp kaydırıyorlar. Tıklamalar Âlemi'nde muazzam, kitle kaynaklı bir aciliyet yaşanıyor ve insanların omuzları üzerinden bakarak öğrenen, her tıklayışta not alan görünmez gözler bunun ne anlama gelebileceğini görmeye başlıyor: İnsanlar kopyalanmış bir cennetin içinde hep birlikte kaybolmakta.

Mimi'nin yanında çimde oturan, böcek kabuğuna benzer

şeyler giymiş bir oğlan avucuna doğru, "Güneş kremi alabileceğim en yakın yer neresi?" diyor. Hoş bir kadın sesi, "İşte senin için bulduğum yerler!" diye cevap veriyor. Mimi telefonunu yüzüne yaklaştırıyor. Haberlerden resimlere, analizlerden videolara atlıyor. Bu ufacık siyah ve yekpare şeyin içinde bir yerde babasından bir parça var. Onun beyninden ve ruhundan kırıntılar var. Kendi telefonunun mikrofununa doğru, "En yakın karakol nerede?" diye fısıldıyor. En kestirme yolu ve oraya ne kadar sürede yürüyebileceğini gösteren bir harita beliriyor. Beş nokta üç. Böcek iskeletine benzeyen giysilerin içindeki oğlan telefonuna, "Biraz cowpunk çal," diyor ve kablosuz kulaklıklarının içinde kayboluyor.

Dolup taşan federal sistem onu koyacak bir yer bulmaya çalışırken, Adam geçici olarak kaldığı yerdeki ranzada yatıyor. Temyize gidilmeyecek. Adam kapalı gözkapaklarının altındaki fosfenlerde mahkemeye çıkmış sakallı bir adamın filmini izliyor. Pişmanlığını bildirmeyip pazarlık etmeyişi. İki sıra arkasında oturan karısının yıkılışı. *Haklı olup olmadığımızı çok yakında göreceğiz.*

Biz diyecek cesareti nereden bulduğunu bilemiyor. Ama dediğine memnun. O günlerde hep *biz*'di. Ortak varoluşa teslim olunmuştu. *Biz, beşimiz.* Ormandaki bütün ağaçlar birdir. Ne kazanmayı ummuşlardı ki? Bakir doğa diye bir şey kalmamış. Ormanlar kimyasallarla gerçekleştirilen planlı ormancılığa yenik düşmüş. Dört milyar yıllık evrim sonucunda, konu burada kapanacak. Siyasi, duygusal, entelektüel açılardan, uygulamada: İnsanlardan önemli hiçbir şey yok, son söz bu. İnsanın açgözlülüğünü dindirmek mümkün değil. Yavaşlatmak bile mümkün değil. Birazcık durmak bile bu türün yapabileceği bir şey değil.

Dayanakları yaklaşan katliamdı – çıkardıkları bütün yangınları affettirecek kadar büyük bir felaket. Yetmiş artı yetmiş yılı bitmeden çok önce, o felaket yine de yaşanacak, bundan emin. Ama onu aklayacak kadar yakın değil.

***

Douggie'nin hücresindeki pencere dışarıyı göremeyeceği bir yükseklikte. Pencerenin altında durup dışarıyı izler gibi yapıyor. Dinlediği ders yüzünden bir ağaç görmek için can atıyor. Beti benzi atmış, güdük kalmış bir şey bile olsa – başını böyle bir belaya soktukları hâlde serbest dolaşımlı hayattan Mimi dışında en çok özlediği şey ağaçlar. Fakat işin garibi, nasıl olduklarını hatırlamıyor. Kızıl köknarın profilden nasıl göründüğünü. Bir gürgenin parçalarının nasıl birleştiğini, dallarının nasıl uzandığını. Engelmann'lar ve tsugalar –kimbilir kaç zamandır, kimbilir kaç tanesini gördüğü o ağaçlar– bile zihninde belli belirsiz. Karaağaç, tupelo, at kestanesi: Hak getire. Şu an içlerinden birinin resmini yapsa, beş yaşındaki bir çocuğun mum boyayla yaptığı basit bir resme benzer. Çubuklu pamuk şeker.

Yeterince dikkatli bakmamış. Az sevmiş. Onu hapse sokacak kadar çok, günü çıkarmasına yetmeyecek kadar az. Ama kafayı sıyırmamaya çalışmaktan başka bir meşgalesi olmadan bomboş geçecek saatlerden bol bir şey yok. Gözlerini kapıyor ve sakinleşmek için çırpınıyor. Kasette bir çırpıda verilen ayrıntıları hatırlamayı deniyor. Düz, bronz mızraklara benzeyen kayın tomurcukları. Kızıl meşe dallarının uçlarında toplanan, gürze benzeyen o tomurcuklar. Çınar yapraklarının gelecek yılki sürgünlerin üzerini kaplayan içi boş kısımları. Kara cevizin tadı ve düşen yapraklarının bıraktığı o maymun suratına benzeyen izler.

Bir süre sonra somutlaşmaya başlıyorlar – ilk başta çok basit olan imgeler gitgide detaylanıyor. Akçaağacın ilkbaharlarda tepeden başlayarak kıpkırmızı patlayışı. Titrek kavakların kibar alkışı. Çocuğunun elini tutan biri gibi uzanan porsuklar. Çizik atılan hikori yemişlerinin ara ara verdiği koku. Barajlar yıkılıyor ve atkestanesinin avuçları arasından geçen milyonlarca benek benek ışık misali anılar, üzerine sel gibi akıyor. Gladiçya dikenlerinin arasındaki açı. Zeytin ağacı kabuğundaki bir kıvrımın türbülansı. Mimoza yapraklarının, tropikal bir kuşun kuyruğu gibi serpilişi. Huş ağaçlarının soyulan kabukları altındaki, belli belirsiz ve şifreli harflerle yazılmış gibi görünen gizli yazılar. Karakavakların altında yürürken nefes almaktan bile çekinmenize

neden olan o yoğun sükûnet. *Ölümden sonraki yaşamın kokusu böyle olmalı*, diye düşünerek kazınan servi kabukları.

Doug gelmiş geçmiş en zengin adam olabilir. Öyle zengin ki her şeyini kaybetse bile yine kârda sayılır. Parlak boyası katılaşmış ete benzeyen cüruf briketli yeşil duvarın önünde duruyor. Yukarıdan süzülen ışığa bakarak hatırlamaya çalışıyor. Eli her zamanki gibi karnının yan tarafındaki, kemerinin hemen üstündeki yumruya bastırılmış. Orada irice bir tohum büyüklüğünde, gözünde canlandırabilmesi imkânsız, dostu olmayan ama yine de yaşama ait bir şey var.

Başka bir zengin de –Santa Clara'nın en zengin altmış üçüncü adamı– kendi hücresinde oturmuş monitöre bakarak bir şeyler yazıyor. Nerede olduğu fark eder mi? Neelay'in yazdıkları gitgide büyüyen, kendi kendini çoğaltmayı daha yeni öğrenmiş bir organizmaya ekleniyor. Başka şehirlerdeki başka monitörlerin karşısında, yapım aşamasındaki bu işe katkıda bulunan, milyonlarca dolarla işe alınabilecek en iyi program yazıcılar var. İşbirliğine yönelik çiçeği burnunda girişimleri olağanüstü bir başlangıç yapmış durumda. Yaratıkları verilerden oluşan kıtaları olduğu gibi yutmaya, içlerinde şaşırtıcı kalıplar bulmaya başlamış bile. İşe sıfırdan başlamaya hiç gerek yok. Herkese açık alanda öyle yoğun bir dijital gen kaynağı var ki zaten.

Programcılar dinleyicilere nasıl bakacaklarından başka bir şey söylemiyor. Ardından bu yeni yaratıklar dünyayı keşfe çıkıyor ve yazılım dışa doğru yayılıyor. Yeni teoriler, yeni doğanlar, daha çok evrim geçiren türler, hepsinin de ortak bir hedefi var: Yaşamın ne kadar büyük, ne kadar iç içe olduğunu ve insanlığın intiharı tersine çevirmesi için ne yapılması gerektiğini bulmak. Yeryüzü bir kez daha en derin, en güzel oyuna dönüşmüş ve oyuna giren son oyuncular bu öğrenen gözler. Çılgınca bir çeşitlilikte havalanıyor ve veri atmosferine akın ediyorlar. Kimileri bir süre dayandıktan sonra yavaşça düşecek. Doğru bir şey keşfedenler güçlenecek ve katlanarak artacak. Neelay'in büyük acılar çekerek öğrendiği gibi: Yaşam gelecekle konuşabilir. Buna hafıza denir.

***

Daha dün doğmuş başka öğrenen gözler de Judith Hanson'ın bastığı her tuşu incelemekle meşgul. Onu takip ederek bugüne dek on üç yıllık videonun biriktiği muazzam bir film arşivine giriyorlar. Öğrenen gözler bu kliplerden milyarlarcasını çoktan izlemiş ve kendi çıkarımlarını yapmış. Artık yüzleri, simge yapıları, kitapları, tabloları, binaları ve ticari ürünleri tanıyabiliyorlar. Yakında bu filmlerin çekilme amaçlarını da tahmin etmeye başlayacaklar. Yaşam varsayımlardan ibaret ve bu varsayımlar yaşama katılmak için can atıyor.

Mimi tıklıyor. Judith Hanson *bunu* izlediyse mutlaka *şunları da* izleyecektir mantığını yürütebilecek kadar zeki ve görünmez ajanların bulduğu videolar, en başta çıkan klibin altında sıralanıyor. *Yaşamı Savunma Gücü. Orman Savaşları. Sekoya Yazı.*

Mimi videolara dalıyor. Altı dakikalık kliplerin hepsi de sonsuza kadar sürecek gibi geliyor ve çoğunu yirmi-otuz saniyeden fazla izleyemiyor. *Ağaçsıl* isimli bir videoya tıklıyor. Video aylar önce yüklenmiş ve şimdiden yukarı ve aşağı bakan binlerce parmak kazanmış. Simsiyah başlayan film gitgide ışıklanarak göz alabildiğine tıraş edilmiş bir bölgeyi gösteriyor. Çok eski ahşap müzik aletleriyle çalınan, kadere boyun eğmiş bir koral prelüd öyle yavaş açılıyor ki ensrümanların içlerindeki karmaşık mekanizmaları oluşturan tellerin yerlerinde durduğu da söylenebilir. Mimi parçayı bilmiyor; öğrenen gözler ne olduğunu söyleyebilir. Öğrenen gözler on milyon melodiyi birkaç notadan sonra tanıyabilmeyi şimdiden öğrenmiş.

Kamera cep tiyatrosu büyüklüğünde dev bir çotuğa yaklaşıyor. O tanık tepenin üstünde, tek bir sıçramalı kesmeyle, ateş kusan üç gaz brülörü beliriyor. Görüntü bir kez daha atlıyor ve brülörlerin üzerine gerilmiş, çadıra benzeyen yuvarlak bir şey görünüyor. Kamera dönüyor; objektif yeniden odaklanıyor. Brülörler yine ateş püskürtüyor. Yuvarlak şey kahverengili yeşilli bir tüp hâlinde şişiyor. Çadır zaman aşımlı olarak yükseliyor. On saniye geçmişken, Mimi çotuğun hangi ağaca ait olduğunu anlayıveriyor. Öğrenen gözler henüz bunu bilmiyor ama anlamaları çok zaman almayacak. Mimi'nin yaptığı her şeyi ve önem sırasına göre dizilmiş çok daha fazla şeyi yakında anlayacaklar.

Mimi kalabalık bir parkta telefonuna bakarak hayalet ağacın belirişini izliyor. Ağaç kesilmiş ormanın üzerinde yükseliyor. Hayata dönmüş dev bir sekoya gibi, esintiyle titreşiyor. Gövdesi büyürken, kamera geriye çekilerek onun kesilmiş ağaçlarla dolu bir manzarada ayakta kalan tek şey olduğunu geometrik kanıtlar kadar anlaşılır bir şekilde gösteriyor. Muhteşem, gerçeküstü ağaç sıcak havayla şişerek tiril tiril bir tanrısallığa ulaşıyor. Üzerine dikilmiş onlarca muazzam dal gizli bölmeleri, havada dolaşan mesajları arar gibi çevreyi yokluyor.

Mimi o ağacı kimin yaptığını biliyor. İçi tam dolduğunda, tarçın rengi kabuğundaki asırlar önce yanmış yerlerde çizgi çizgi siyahlar beliriyor. Dev gövdenin dibini çevreleyen bir şeyler var. Mimi bunu görünce donup kalıyor. Hayal gördüğünü sanıyor. Fakat oraya yapılan yakın çekim, on üç santimlik ekranda bile gördüğü şeyi doğruluyor. Ağacın dipteki çevresi boyunca, yüzleri dışa bakan, bir kamp ateşinin etrafında diz dize oturmuş, aydınlanmanın eşiğindeymiş gibi görünen figürler var. Mimi'nin arhatları, aynı o dürülü resimdeki pozisyonlarında – cübbeleri, kambur duran omuzları, çıkık kaburga kemikleri, alaycı yüzlerindeki o tebessümler. Mimi cihazı çimlerin üstüne bırakıyor. Hiç anlamıyor. Film devam ediyor. Havada süzülen ağacın bir yanından aşağı doğru giden Çince harfler var. Mimi Çince bilmese de, yıllar boyu uzun uzun baktığı o harfleri tanıyor:

Bu dağda, böyle bir havada,
Neden daha fazla kalayım ki?
Üç ağaç bana ısrarla el sallıyor.

Derken Mimi sattığı o evde Nicholas Hoel'in de uzun saatler geçirdiğini hatırlıyor. Kendisi ötekilerle birlikte haritaları inceleyip saldırıları planlarken, Nick'in masada oturup çizimler yaptığını görür gibi oluyor. Nicholas'ın davalarını önceden resmeden bir saray ressamı gibi davranması, Mimi'yi öteden beri rahatsız etmiş. Yaptığı o çizimlerin ne olduğunu şimdi anlıyor.

Mimi'nin telefon ekranındaki ağaç havaya sıçrıyor. Dalları

çırpınıyor. Dibinden füze gibi dumanlar püskürüyor. Brülörlerden biri kumaştan dikilmiş dev sütunu ateşe veriyor. Asırlar boyu Mimas'ı sarmış olan alevlere benzeyen bir alev gövdeyi yalıyor. Ama bu ağaç ateşe dayanıklı değil. Isınan ipek sütun çok geçmeden hem yukarı doğru buharlaşıyor hem de uçmayı beceremeyiş bir uzay aracı gibi yere devrilmeye başlıyor. Alev alan dallar dalgalanarak sönüyor. Dibindeki arhatlar önce sarı, sonra tupturuncu, ardından kömür karası parıltılar saçıyor.

Kumaş sekoyanın tamamı birkaç saniye içinde dumanları tüten bir kül yığınına dönüşüyor. Koral prelüd kör topal en son yanıltıcı kadansını da tamamladıktan sonra tek bir notada takılı kalıyor. Ardından püsküren ateşler de çotuklarla kaplı tepenin yamacında incecik bir duman bırakarak titreşe titreşe sönüyor. Mimi Ma o an bir yerleri bombalamayı, hayatında hiç istemediği kadar istiyor.

O siyahlığın içinde, yine sözcükler beliriyor. Orman zemininde uzun şeritler hâlinde kel bırakılmış alanlara gülünç bir sabırla yerleştirilmiş, sonbahar renklerindeki harflerle:

Oysa bir ağaç için umut vardır,
Kesilse yeniden sürgün verir, eksilmez filizleri.
Kökü yerde kocasa,
Kütüğü toprakta ölse bile,
Su kokusu alır almaz filizlenir,
Bir fidan gibi dal budak salar.
İnsansa ölüp gider,
Son nefesini verir ve her şey biter.

Yapraklar ikişer üçer uçuşarak sert bir esintide kayboluyor. Biten videoyu değerlendirmesi isteniyor. Mimi başını kaldırıp mükemmel bir günde keyif yapan piknikçilerle dolu tepe yamacına bakıyor.

Artık kamera yok. Nick'in kameralarla işi bitmiş. Bu iş kayıtsız kuyutsuz kendi başına var olacak. Tam olarak nerde olduğunu

bilemiyor. Kuzeyde. Ormanda. Başka bir deyişle, kaybolmuş. Ama tabii ki, dört bir yanındaki ağaçlar kaybolmuş falan değil. Onu uyandıran kuşların dilinde, bu ladinlerin, melez çamların ve balsam köknarlarının dallarındaki her bir kıvrımın adı var. Her nerede olursa olsun, zaman ve canlılar gelip onu dönüştürünceye kadar, en büyük ve en kalıcı heykelinin orada kalacağı fikrine alışmaya başlamış.

Mavimsi gri renkteki ağaç parçaları likenle kaplı. Nick günlerdir yaptığı gibi, sistematik çalışıyor. Zemine düşmüş materyalleri kullanarak yerde bulduğu parçaları gitgide büyüyen tasarıma eklemliyor. Bazı dalları kollarında taşıyabiliyor. Bazı gövdeler ancak kanca ve halatla çekilip yuvarlanmaya boyun eğiyor. Bazı parçalar için dik duran ağaçlara sabitlediği bir palangayı kullanması gerek. Bir de yerinden oynatamayacağı kadar ağır parçalar var. Onlar yerlerinde kalıp formu yaratılmaktan çok keşfedilecek tasarımın nasıl bir şey olacağını belirleyecek.

Desene eklemlediği her bir çürük gövdeyle birlikte, plan büyüyor. Gitgide büyüyen yaratığı kafasının içinde tutmak, bütün işi çok yüksekten görür gibi değerlendirmek zorunda. Parçaları nasıl yerleştireceğini işe devam ederken öğreniyor. Dallara ayırmanın çok fazla –neredeyse sonsuz– yolu var. Düşmüş dallardaki bütün garipliklere ve kavislere bakarak yerde akan bu ahşap nehrin neresinde olmak istediklerini söylemelerini bekliyor.

Ormanın derinliklerinde ve yukarılarda, çığlıklar atarak çığlıkları koyveren yaratıklar var. Yüzünü ve kollarını benek benek kan yapan sivrisinekler – milli kuş, burada. Saatler boyu çalışmak Nick'i ne bezdiriyor ne de tatmin ediyor. Acıkıncaya kadar çalışıp öğle yemeği için ara veriyor. Yiyecek fazla bir şey kalmamış ve nereden bulacağını da bilemiyor. Sünger hissi veren toprağa oturup avuç avuç bademle kayısıyı ağzına atıyor. Kaliforniya'daki Orta Vadi'de, kurak geçen yıllar boyunca küçülen akiferlerin üzerindeki ağaçlarda yetişen besinler.

Tekrar ayağa kalkıp işe koyuluyor. Bacağı kadar kalın bir kütükle cebelleşiyor. Göz ucuyla gördüğü bir kıpırtıyla irkiliyor. Bir çığlık atıyor. Eserini görmeye gelen biri var – kırmızı ekose

mont, kot pantolon, oduncu botu giymiş bir adam ve yanında duran, dörtte üçü kurtmuş gibi görünen bir köpek. İkisi de kuşkuyla ona bakıyor. "Deli bir beyaz adamın burada çalışıp didindiğini söylediler de."

Nick soluklanmaya çalışıyor. "O, benim."

Ziyaretçi Nicholas'ın yaptığı şeye bakıyor. Yapım aşamasındaki şey dört bir yana doğru uzayıp gitmekte. Adam başını iki yana sallıyor. Sonra yakınındaki bir dalı yerden alıp desenin içine oturtuyor.

Mimi söyleyemese de, bu şiir mısralarının nereden geldiğini öğrenen gözler söyleyebilir. *Kökü yerde kocasa bile...* Bu sözlerin çok eski, göklere çıkardıkları ağaçtan çok daha eskilere ait olması gerektiğini biliyor. Yanındaki böcek çocuk bir şey diyor. Mimi çocuğun telefonuyla konuştuğunu zannediyor. "Sen iyi misin?"

Mimi başını yana eğince, yüzünün büyüdüğünü hissediyor. Elleri olması gerektiğinden daha uzaktaymış gibi geliyor. Dişlerinin arasından nefes alıyor. Başını sallamaya çalışıyor. İkinci denemede ancak sallıyor. "İyiyim. İyiyim..." İçinde teslim olup iki asır boyunca hapis yatmak isteyen biri var.

Havada oraya buraya uçuşan petabaytlarca mesaj var. Bunlar alıcılarda toplanıp uydulardan sekiyor. Artık her binaya ve kavşağa yerleştirilmiş olan kameralardan akıyor. Mimi'nin dört bir yanındaki harita raptiyelerinden geçerek nüfusun, zeki uçlarında bölünerek yayıldığı muazzam köklerden yukarı çıkıyor: Sausalito, Mill Valley, San Rafael, Novato, Petaluma, Santa Rosa, Leggett, Fortuna, Eureka... Veri filizleri büyüyerek birbiriyle kaynaşıyor, bu sahili boydan boya kaplayıp iç taraflara doğru ilerliyor. Oakland, Berkeley, El Cerrito, El Sobrante, Pinole, Hercules, Rodeo, Crockett, Vallejo, Cordelia, Fairfield, Davis, Sacramento... Derin çıkarımlar koyaklardan hızla akarak düzlükleri insan yaratıcılığıyla kaplıyor: San Bruno, Millbrae, San Mateo, Redwood City, Menlo Park, Palo Alto, Mountain View, San Jose, Santa Cruz, Watsonville, Castroville, Marina,

Monterey, Carmel, Los Gatos, Cupertino, Santa Clara, Milpitas, Madrone, Gilroy, Salinas, Soledad, Greenfield, King City, Paso Robles, Atascadero, San Luis Obispo, Santa Barbara, Ventura ve Los Angeles'ta daha da vahşice kaynaşan kök kütlelerine kadar – her kesici darbeyle daha da hızlanarak yayılan bir toplu kesim. Bot yazılımlar izleyip eşleştirir, kodlayarak görür, dünyanın bütün verilerini büyük bir hızla toplayıp şekillendirirken, insanlığın bilgisi yerinde sayıyor.

Neelay kodlarla kaplı monitörden başını kaldırıyor. İçi acıyla, genç ve beklenti dolu bir acıyla doluyor. Benzeri bir acıyı –yıkılmış ve doğmakta olan umutların o korkunç bileşimini– daha önce de duymuş ama ailesi, meslektaşları, arkadaşları için. Görecek kadar uzun yaşamayacağı bir yer için böyle bir acı duymak saçma geliyor.

Fakat ucundan köşesinden de olsa yeteri kadarını görmüş ve öğrenen gözlerin onarılmasına yardımcı olacağı o yerde yaşamaktansa burada kalıp iyileştirmeyi başlatanlardan olmayı tercih ediyor. Öteden beri sevdiği, bacaklarının hâlâ işe yaradığı günlerden hatırladığı bir hikâye var. Uzaylılar dünyaya gelir. Farklı bir zaman aralığında işlev görürler. Öyle hızlı hareket ederler ki ağaçların yılları insanlara nasıl geliyorsa, insanların saniyeleri de uzaylılara öyle gelir. Hikâyenin sonunu hatırlamıyor. Zararı yok. Her dalın ucunda yepyeni bir gonca var.

Mimi esnek güçlerini hiçbir mühendisin daha fazla geliştiremeyeceği o dalların altında oturuyor. Ayaklarını bacaklarının altına sokuyor. Başı düşüyor ve gözleri kapanıyor. Sol elinin parmaklarıyla sağ elinin yüzükparmağındaki yeşim yüzüğü çeviriyor. Kardeşlerine ihtiyacı var ama onlara ulaşamaz. Arasa, olmaz. Yanlarına gidip görmek bile işe yaramaz. Artık var olmayan bir ağacın dallarından aşağı ayaklarını sarkıtmış küçüklük hâlleri lazım Mimi'ye.

Yeşim dut ağacı parmaklarının altında dönüyor: Fusang, o büyülü kıta, geleceğin ülkesi. Artık yeni bir dünya. Yüzüğü çekiştiriyor ama ya parmakları şişmiş ya da yeşil halka çıkaramayacağı

kadar daralmış. Elinin üstündeki deri huş ağaçlarının kabukları gibi kâğıdımsı ve kuru. Her nasılsa yaşlanıvermiş.

Suç ortağına verilen uzun ceza, gün gün önünde uzanıyor. Yetmiş artı yetmiş yıl. Derken Akçaağaç'ı orada, Deep Creek'i savunmak için kütüklerle diktikleri hisarın önünde görür gibi oluyor. *En sağlam argümanlar bile insanların fikrini değiştiremez. Bunu ancak iyi bir hikâye başarabilir.*

Mimi'nin kâğıdımsı tenindeki bütün tüyler ürperiyor. Adam'ın yapmaya çalıştığı da bu işte. Mahkemenin onu iki müebbete çarptırmasına izin verip kimseyi ele vermeyişinin nedeni bu. Yabancıların zihnini aydınlatacak bir öykü yaratma umuduyla hayatını feda edişi. Bütün *dünyanın* yargılarını ve körlüğünü reddeden bir öykü. Mimi'ye verdiği hediyeyi kabul etmesini, olduğu yerde kalıp hayatına devam etmesini söyleyen bir öykü.

Adam cezaevindeki yatağına serilmiş yatarken duruşmadan bir hafta önce karısına söylediği, Lois'in içinde ona karşı kalan son hislerin de öfke ve nefrete dönüşmesine neden olan sözleri bir kez daha düşünüyor. *Kendimi kurtarırsam, başka şeyleri kaybederim.*

Neyi? diye tıslamış Lois. *Başka ne var ki, Adam?*

Öğrenen gözler bu kavganın neyle ilgili olduğunu anlayamaz. Pişmanlığı ve meydan okumayı, umutla nefreti, körlükle bilgeliği henüz ayırt edemiyorlar. Ama çok yakında öğrenecekler. İnsanlar çok fazla şey hissedebiliyor ve bunların hepsinin dökümünü çıkardıktan, yedi milyar insanın her birinden yedişer milyar örnek aldıktan ve bunları trilyonlarca farklı bağlama oturttuktan sonra her şey netleşmeye başlayacak.

Kast ettiği şeyin ne olduğunu Adam da hâlâ öğreniyor. İşe yaramayacak bir tercih yapmanın ne işe yarayacağını hâlâ anlamaya çalışıyor. Artık bu geçici hücrede gün boyu kanıtları inceliyor. Hayatının ne değeri olduğunu ya da hangi yolu takip etmiş olması gerektiğini henüz bilemiyor. Kendinden başka kurtarılacak ya da yitirilecek ne olduğunu hâlâ bilemiyor. Düşünmek için zamanı var. Yetmiş artı yetmiş yıl.

***

Hapisteki adam düşünürken, yenilikler başının üzerinden akın akın uçarak Portland, Seattle, Boston ve New York hattındaki köprüyü çizip köprünün ayakları arasındaki hattan geri dönüyor. Adamın kendini yargılayan tek bir düşünceyi oluşturabildiği sürede, milyarlarca paket program gelip geçiyor. Dev kablolar hâlinde denizin altından akıyorlar – Tokyo, Çengdu, Şenzen, Bangalor, Şikago, Dublin, Dallas ve Berlin arasında mekik dokuyorlar. Öğrenen gözler bütün bu verileri anlamlandırmaya başlıyor.

Neelay'in havaya saçtığı bu master algoritmalar bölünüp kopyalanıyor. Yeryüzü'nün sabahındaki en basit hücreler gibi, yola en başından başlıyorlar. Fakat moleküllerin yapmayı milyarlarca yılda öğrenebildiği şeyleri yirmi-otuz yıl kadar kısacık bir sürede öğrenmiş durumdalar. Şimdi tek öğrenmeleri gereken, yaşamın insanlardan ne istediği. Şüphesiz, büyük bir soru bu. İnsanların tek başına cevaplayamayacağı kadar büyük bir soru. Ama insanlar yalnız değil ve hiç yalnız olmadılar.

564

Çimenlerde oturan Mimi, çamın gölgesine rağmen pişiyor. Kayda geçmiş en sıcak yazın ardından daha da sıcak bir yaz gelecek. Her yıl yeni yeni rekorlar kırılacak. Bağdaş kurmuş, elleri dizlerinde, kendini daha da küçülten ufak tefek bir insan. Başı sersem gibi. Düşündükleri birbirini tutmuyor. Şimdi o an yalnızca gözlerinden ibaret. Yıllar yılı insanlarla çalışmış, biriyle yüz yüze, hiç kıpırdamadan oturup ona bakmasına izin verme becerisini geliştirmiş. Bu beceriyi ilk kez kalabalıklar içinde deniyor.

Aşağı tarafta, güneşlenen insan öbeklerinin ötesinde, fazla dik olmayan bir amfiye benzeyen bayırın altında hafif bir *S* çizerek kıvrılan asfalt yol var. Yolun hemen ilerisinde de, farklı farklı türlerle dolu bir ağaçlık. Kulağının dibinde bir ses duyuyor: *Renge bak!* İsimlendirilemeyecek kadar çok sayıda ton, rakamların gittiği yere kadar giden farklı tonlar, hepsi de yeşil. Dinozorlardan önce de var olan cüce hurma ağaçları. Yelpaze yaprakları ve yoğun çiçek salkımlarıyla, yüce *Washingtonia*'lar. Palmiyelerin arasında, mordan sarıya kadar giden bir yelpazede,

geniş yapraklılar. Kaliforniya meşeleri, tabii. Çırılçıplak soyunmuş edepsiz okaliptuslar. Nasırlarla kaplı gibi görünen tuhaf kabukları, gür bileşik yapraklarıyla, hiçbir kitapta ne olduğunu bulamadığı o tür.

Ağaçların ötesinde, şehrin beyaz, şeftali rengi ve bakır rengi küpler hâlinde yığılan pastel izdüşümü var. Tepelerin üzerinde belirerek binaların yoğunlaşıp göğe doğru yükseldiği şehir merkezine kadar uzanıyor. Kendi kendini besleyen bu makinenin saf gücü, bu girişime yer seviyesinde güç veren sayısız yaşam, gözünde netleşiyor. Ufuk boyunca, şehrin siluetini kırarak yeniden yaratan inşaat vinçleri. Tarihin yayılan, zorlayan, yoklayan, bölünerek ayrılan, yeniden yapılandıran akışı; her adımı daha çok yakıta, gölgeye, meyveye, oksijene ve ağaca mal olan, iç içe halkalar... Bu şehirdeki her şey en fazla bir asırlık. Yetmiş artı yetmiş yılda, San Francisco nihayet azizlere yaraşır bir yere dönüşecek ya da yok olacak.

Akşam karanlığı yaklaşıyor. Mimi şehre bakmaya, şehrin de ona bakmasını beklemeye devam ediyor. Dört bir yanındaki öbek öbek insanlar giyinmeye başlıyor. Kıpırdanmaya başlayıp bir telaş yemeklerini bitiriyor, gülüşerek kalkıyor, bisikletlerini kaldırıp komik etki yaratmak için hızlandırılmış bir filmdeki gibi çabucak dağılıyorlar. Mimi tekrar arkasındaki ağaca yaslanıp gözlerini kapıyor. Atkuyruklu çocuksu adamı hatırlayıp gözünde canlandırmaya, ofis penceresinin karşısındaki sihirli ağaçlık yerel yönetim tarafından kesildiğinde geldiği hâliyle görmeye çalışıyor. Bir zamanlar ikisini birbirine bağlayan kırmızı bir ip, bir şeyleri umursama ve daha fazlasını görebilme çabası vardı. O ipi çekiyor. Hâlâ gergin.

Apaçık görmüş olması gereken gerçek içini dağlıyor: Mimi kapısının neden çalınmadığını anlıyor. Kendini geriye bırakıp sırtını çama vuruyor. Adam'ınkinden daha da feci, ikinci bir hediye. O talihsiz çocuk adam Mimi için iki kişinin hayatını feda etmiş. Şimdi gidip teslim olsa, onu öldürmüş, bu korkunç fedakârlığı anlamsızlaştırmış olacak. Gizlenmeye devam etse, özgürlüğünün bedelini iki adamın kendi hayatlarıyla ödediği

gerçeğiyle yaşamak zorunda kalacak. Ciğerlerinin dibinde başlayan bir inleyiş orada takılı kalarak iyice büyüyor. İki seçenek içinde yeterince güçlü, yeterince cömert değil. Bütün öfkesini o adama kusmak istiyor; derhal onu tamamen bağışladığını söyleyen bir mesaj yollamak istiyor. Mimi'den hiçbir haber alamazsa, kendine sonsuz işkenceler eder. Onu küçümsediğini zanneder. Uğradığı ihanet içini delik deşik eder, ölümcül yaralar açar. Çok basit, saçma sapan, önlenebilecek bir şey –dişindeki bir çürük, kesilen bir yerindeki ihmal ettiği bir enfeksiyon– yüzünden ölüp gider. İdealizm yüzünden, bütün dünya haksızken haklı olduğu için ölür. Mimi'nin kendinde ona söyleyecek gücü bulamadığı şeyi –ona çok yardım ettiğini– bilmeden ölür. Kalbinin ağaç kadar güzel ve değerli olduğunu bilmeden.

Douglas pencerenin altında, yan tarafındaki yumruyu yokluyor. Bunun heyecanı geçince, sırasına dönüyor. Teybin düğmesine basıp kulaklığını takıyor. Ders kaldığı yerden devam ediyor. Öğ-
566 retmen orman yangınlarına dair bir şeyler anlatıp duruyor. Mecazi bir şey olarak, belli ki. Yangınların yaşamı yenileyişi. Evindeki dinleyiciler için cidden de heceleyerek söylemesi gereken bir sözcükten söz ediyor. Yalnızca ısıyla açılan kozalaklara verilen addan. Bir tek yangınlar yoluyla yayılıp büyüyebilen ağaçlardan.

Öğretmen esas müthiş temasına geri dönüyor: Yayılan, dallanan, çiçeklenen, muazzam yaşam ağacına. Görünüşe göre, ağacın tek yapmak istediğinin bu olduğuna. Tahminler yürütmeye devam etmek. Değişmeyi, yumruklarla yerde yuvarlanmayı sürdürmek. "Şimdi size, yaratıkların nasıl başka şeylere dönüştüğüne dair bir şarkı söylememe izin verin," diyor öğretmen. Douggie kadıncağızın neden bahsettiğini tam olarak anlayamıyor. Canlı türlerdeki bir patlamayı, inanılmaz büyüklükteki bir gövdeden çıkan yüz milyonlarca başka gövdeyi ve dalı anlatıyor. Tane Mahuta'yı; Yggdrasil'i; Jian-Mu'yu; İyiliğin ve Kötülüğün Ağacı'nı; kökleri yukarıda, dalları aşağıda olan, yok edilemez Asvattha'yı anlatıyor. Sonra yine Dünya Ağacı'na dönüyor. Ağacın en az beş kez kesildiğini, beşinde de çotuğundan tekrar filizlenerek büyüdüğünü

söylüyor. Şimdi o ağaç bir kez daha devriliyormuş ve bu kez neler olacağını hiç kimse bilemezmiş.

Neden bir şey yapmadın? diye soruyor kasetteki kadın Douggie'ye. *Sen de oradaydın.*

Ne diyecek ki? Ne diyebilir ki? Denedik mi? *Denedik mi?*

Kasedi durdurup uzanıyor. Üniversiteyi ancak onar dakikalık fasılalarla bitirebilecek. Yan tarafındaki ceviz gibi şeye dokunuyor. Baktırması lazım. Ama neler olacağını görmek için bekleyecek zamanı var.

Gözlerini yumup başının yana düşmesine izin veriyor. Douggie bir hain. Adamın tekini ömür boyu hapse mahkûm ettirmiş biri. Douglas'ın hiç sahip olamadığı gibi bir eşi ve küçük bir oğlu olan bir adamı. Suçluluk duygusu günün bu saatinde hep yaptığı gibi, üzerinden geçen bir araba misali göğsüne bastırıyor. Doug bu cezaevinde bütün kesici şeylerin elinden alınmış olmasına bir kez daha seviniyor. Tuzağa yakalanan bir hayvan gibi haykırıyor. Gardiyan bu kez gelip bakmakla uğraşmıyor.

Tepesinde, dışarıyı göremeyeceği kadar yüksekteki camın ardında, dört milyar yıllık Dünya Ağacı yükseliyor. Onun yanındaysa bir seferinde, uzun zaman önce tırmanmaya çalıştığı, kasığına biber gazını yediği ve Mimi'in karşısında kot pantolonunu kestikleri, taklidi ağaç –ladin? köknar? çam? – var. Douglas yine o dallara basa basa, dehşet içinde kalakalmış körlerin tepesinde bir yere çıkan merdiveni çıkar gibi ağaca tırmanıyor.

Elini kapalı gözlerinin üzerine örtüp, "Özür dilerim," diyor. Kimse onu bağışlamıyor, bağışlamayacak da. Ama ağaçların en güzel, en müthiş yanı: Onları göremese, yanlarına gidemese, neye benzediklerini dahi hatırlayamasa bile üzerlerine tırmanabilmesi, onu yükseklerde tutup yeryüzünün kavisi üzerinden uzaklara bakmasına izin vermeleri.

Ekose montlu adam köpeğe, dereye atılan taşlara, rüzgârda uçuşan iğneyapraklara, uğultuya benzeyen çok eski bir dilde birkaç şey söylüyor. Köpek biraz bozulsa da, ağaçların arasından yavaşça koşarak uzaklaşıyor. Misafir eliyle bir hareket yaparak Nick'e ağır

kütüğün, tutabileceği başka bir noktasını gösteriyor. Birlikte kısa kısa, sert hamleler yaparak kütüğü girebileceği tek yere kadar yuvarlıyorlar.

"Teşekkür ederim," diyor Nick.

"Mühim değil. Şimdi ne var?"

İsimlerini söylemiyorlar. *Ladin* ya da *köknar* olarak bilinmek dört bir yanlarındaki varlıklar için ne kadar önemliyse, birbirlerinin isimlerini bilmek de onlar için o kadar gerekli. Nick'in taşımaya gücünün yetmediği kütükleri birlikte taşıyorlar. Hemen hiç konuşmadan birbirlerinin fikirlerini uyguluyorlar. Ekose montlu adam da o kıvrımlı şekilleri yukarıdan bakar gibi görebiliyor. Çok geçmeden, düzeltmeye de başlıyor.

Uzaklarda bir dal kopuyor ve çatırtısı ormanın zemininde yankılanıyor. Yakınlarda, aynı ağaçların altında vizonlar, vaşaklar var. Ayılar, Ren geyikleri hatta ayı porsukları da var ama insanlara hiç görünmüyorlar. Kuşlarsa kendilerini birer armağan gibi sunuyor. Her yerde dışkılar, izler, görünmeyen şeylerin bıraktığı kanıtlar. Nick adamla birlikte çalışırken sesler duyuyor. Aslında tek bir ses. Sesin sahibi öldüğünden beri, on yıllardır söylediği şeyleri bir kez daha söylüyor. Nick her şeyi anlatan ve hiçbir şey anlatmayan bu sözcüklerden ne çıkarması gerektiğini hiç bilememiş. Şimdiye dek tam anlayamadığı sözler. İyileşmeyen yaralar. *Aramızdaki bu şey hiç bitmeyecek. Değil mi? Aramızdaki şey hiç bitmeyecek.*

Yoldaşıyla birlikte çalışırlarken hava kararıyor. İşi bırakıp akşam yemeği yiyorlar. Yine öğle yemeğindeki şeyler var. Nick birine bir şeyler söyleme lüksüne sahip olmayalı o kadar çok zaman geçmiş ki susup oturması gerektiği hâlde kendini tutamıyor. Elini kozalaklı ağaçlara doğru uzatıyor. "Konuşmalarına izin verdiğinde söyledikleri şeyler beni büyülüyor. Onları duymak hiç de zor değil."

Adam kıs kıs gülüyor. "Biz de 1492'den beri bunu anlatmaya çalışıyoruz."

Adamda kurutulmuş et var. Nick de kalan son kuruyemişleriyle meyvelerini bölüştürüyor. "Bir yerlerden yeni erzak bulmam lazım."

İş arkadaşı her nedense bunu da komik buluyor. Başını döndürerek her yerde yiyecek şeyler varmış gibi etrafa bakınıyor. Buralarda insanlar birazcık etrafa bakınarak ve kulak kabartarak yaşayabilir ya da ölebilirmiş gibi. Nick o anda, birden bire, Kızsaçı'nın duyduğu seslerin başından beri ne demek istediklerini anlıyor. *Dört milyar yıllık yaşamın yarattığı en muhteşem şeylerin yardıma ihtiyacı var.*

Onların değil; bizim. Her yerden gelecek yardıma.

Adam'ın kaldığı cezaevinden çok yükseklerde, başlangıçtaki en eski içgüdülere boyun eğen yeni yaratıklar –*bak, dinle, tat, dokun, hisset, söyle, birleş*– uydu yörüngesine kadar girip gezegenin yüzeyine dönüyor. Bu yeni türler kendi aralarında dedikodu yapıyor, yaşamın kodu başlangıçtan beri kendini nasıl paylaştıysa, yeni keşiflerini birbirleriyle paylaşıyorlar. Bağlantılar kurmaya, birleşmeye, hücrelerini birbirine kaynaştırıp küçük topluluklar kurmaya başlıyorlar. Yetmiş artı yetmiş yılda neye dönüşeceklerini söyleyebilmek mümkün değil.

Neelay bu sayede ayağa kalkıp dünyayı görüyor. Çocukları bu gece aldıkları tek bir komutla yeryüzünü tarıyor: Her şeyi sindirin. Bulabildiğiniz bütün verileri en ufak kırıntısına kadar mideye indirin. İnsanlığın başlangıçtan bugüne kadar yapabildiğinden daha çok ölçüm yapıp bunları sınıflara ayırın ve karşılaştırın.

Neelay'in öğrenen gözleri çok yakında gezegeni baştan aşağı görmüş olacak. Boreal ormanlara uzaydan bakıp tür yoğunluklu tropikal kuşağı göz hizasından okuyacaklar. Irmakları inceleyecek ve içlerindeki her şeyin ölçümünü yapacaklar. Şimdiye kadar işaretlenmiş bütün vahşi yaratıklara ait verileri düzenleyip karşılaştıracak ve gittikleri yerlerin izini sürecekler. Gelmiş geçmiş bütün biliminsanlarının şimdiye dek yazdığı bütün makalelerdeki her bir cümleyi okuyacaklar. Birilerinin kamerayı doğrulttuğu bütün manzara görüntülerini sonuna dek art arda izleyecekler. Dünyanın görüntülerindeki bütün sesleri dinleyecekler. Kendilerinden önce gelenlerin yaptıklarının üstüne, atalarının genleri tarafından yapmak üzere şekillendirildikleri her şeyi yapacaklar.

Yaşamın ne demek olduğuna dair tahminler yürütecek ve bu tahminlerin doğruluğunu sınayacaklar. Sonra da yaşamın insanlardan ne istediğini, onları ne şekilde kullanabileceğini söyleyecekler.

Eyaletin kuzey iç taraflarındaki yabani bir bölgede, kurşun grisi bir öğleden sonrasında, zırhlı bir araç Adam'ı tekrar okula götürüyor. Psikolojiye Giriş 1. İnsanlar hakkında doğuştan şaşkın oldukları dışında bir şey bilmeyen adam, eğitime devam etmek üzere yeni ikametgâhının art arda üç sıra dizilmiş jiletli tel çitlerinin arasından geçiriliyor. Girişin solundaki bodur, beton gözetleme kulesi çocukluğundaki akçaağacın üç katı yükseklikte. İçeride onu, oğlunun sırf gri Lego'larla yapacağı bir şeye benzeyen, yan yana dizilmiş dökme beton kalıplardan oluşan, çepeçevre bir duvar bekliyor. Uzakta, art arda dikilmiş başka jiletli tel çitlerin ardında, turunculu adamlar –yeni kabilesi– abisi Emmett gibi agresif, ezik tarzda bir basketbol oynayarak topu çığlık çığlığa halkadan içeri sokmaya çalışıyor. Terörist olduğu için değil, insanlığın gelişiminin düşmanlarından yana olduğu için, bu adamlar onu kimbilir kaç kez dayak manyağı yapacak. Türüne ihanet ettiği için.

Yolcu koltuğunda oturan gardiyan dönüp gülümsüyor ve çitlerin arasındaki, kameralarla izlenen geçidi aşarlarken Adam'ın yüzünü inceliyor. Adam, Lois'in ilk başta ayda bir, sonra eğer şanslıysa yılda birkaç kez, Charlie'yi peşinden sürükleyerek bir saatlik ziyaretler için buraya getirdiğini hayal ediyor. Zaman aşımlı aralıklarla oğlunun büyümesini izliyor. Çocuğun daldan dala atlayarak anlattıklarını can kulağıyla dinlediğini hayal ediyor. Belki de sonunda arkadaş olurlar. Küçük Charlie ona bankacılığın nasıl bir şey olduğunu anlatır.

Silahlı adamlar tarafından korunan içerlek girişin hemen aşağısındaki yolcu indirip bindirme yerinde duruyorlar. Gardiyanla şoför onu minibüsten indirip dedektörlerden geçiriyor. İncil kalınlığında bir cam. Dizi dizi monitör ve elektronik kilitli parmaklıklar. Nizamiyenin ardındaki zırhlı kapıdan, karşılıklı

hücrelerin dizili olduğu bir koridor görsel yanılsamayla daralarak sonsuza kadar uzar gibi görünüyor.

Önünde uzanan yıllar hayal edebileceği her şeyin ötesine geçecek. Bronz Çağı'ndaki salgınları solda sıfır bırakacak toplu ölümler ve felaketler yaşanacak. Hapiste olmak dışarıdaki cezadan kaçmak anlamına gelebilir.

Onu bekleyen korkunç şeylerin içinde, en korkuncu zaman. Onu buna ekleyip şundan çıkararak, cezası bitinceye kadar, saniye saniye, kaç gelecek yaşamak zorunda kalacağını hesaplıyor. İsimlerini bile bilemediğimiz atalarımızın yok olacağı gelecekler. Kendi yarattığımız robotların bizi yakıt olarak kullanacağı ya da Adam'ın şu an giriş yaptığı kadar güvenlikli, son derece eğlenceli insanat bahçelerine kapayacağı gelecekler. İnsanlığın, konuşabilen tek yaratık olduğuna dair yeminler ede ede kendi toplu mezarlarına gittiği gelecekler. Birkaç yeşil ruhlu arkadaşıyla birlikte dünyayı nasıl da kurtarmaya çalıştıklarını hatırlamaktan başka hiçbir şey yapamadan geçen saatlerle dolu, uçsuz bucaksız boşluklar. Ama esas kurtarılması gereken şey dünya değil tabii. Bu yalnızca insanların o şeye verdiği ortak isim.

Geçit vermeyen camın ardındaki, tertemiz beyaz gömleği resmi amblemlerle bezeli bir adam ondan bir şey istiyor. Adını, seri numarasını söylemesini belki, özür dilemesini. Adam'sa dalgın, uzaklarda, alnını kırıştırıyor. Aşağı bakıyor. Neon renkli tulumunun kolunda bir şey var. Yuvarlak, ufacık, kahverengi, yapışkan dikenlerle kaplı minik bir küre. Geçici olarak kaldığı o kasvetli, tuğla duvarlı yerden alınıp minibüse sokulmuş ve bu çorak topraklardaki kesme taşlı, betonlu yerde indirilmiş. Bunun gibi bir yaşamın ondan bu şekilde şans eseri istifade etmiş olması mümkün değil. Ama işte, üzerinde kaçak bir yolcu var. Bu dikenli şey tulumunun kolunu nasıl kullanmışsa, hayat onu da, beşini de, at gözlüklü insanlığın tümünü de aynen bu şekilde kullanıyor işte.

Adam için devletin yapabileceği her şeyden daha beter olan sessiz işkence o an başlıyor. Ranzanın üst yatağından geliyor olabilecek kadar gerçek bir ses, hapis cezasından da uzun bir zaman

boyunca onu rahat bırakmayacak bir hikâyenin başlangıcını fısıldıyor: *Çok önemli bir iş için, ölümden kurtarıldın.*

Öğrenen gözler nihayet biyomlar boyunca, bütün irtifalarda yaşama katılıyor. Alıçların neden hiç çürümediğini keşfediyorlar. Meşenin yüzlerce türünü birbirinden ayırt etmeyi öğreniyorlar. Yeşil dişbudakların beyazlardan ne zaman ve neden ayrıldığını. Porsuk ağacının kovuklarında kaç neslin yaşadığını. Kızıl akçaağaçların her bir yükseklikte ne zaman kırmızıya dönmeye başladığını, bu sürenin her yıl ne kadar öne kaydığını. Zamanla ırmaklar, ormanlar ve dağlar gibi düşünmeye başlayacaklar. Yıldızların yaptığı işin tek bir çimen yaprağında nasıl şifrelendiğini anlayacaklar. Bir sonraki yeni tür kısacık birkaç mevsimde, sırf milyarlarca sayfa veriyi yan yana koyarak, insanların konuştuğu bütün dilleri yeşil şeylerin diline çevirebilmeyi öğrenecek. Bunlar ilk başta kabataslak, bir çocuğun ilk tahminine benzeyen çeviriler olacak. Ama bütün canlılar gibi yağmurdan, havadan, taş kı-

rıntılarından ve ışıktan yarattıkları sözcüklerden oluşan cümleler bu sınırı çabucak aşacak. *Selam. Nihayet. Evet. Buradayız. Biziz.*

Neelay düşünüyor: *Böyle olmak zorunda. Felaketler olacak. Feci yanılgılar ve katliamlar. Ama yaşamın gittiği bir yol var. Kendini tanımak istiyor; seçim yapma gücüne sahip olmak istiyor. Gelmiş geçmiş hiçbir canlının çözemediği sorunları çözmek istiyor ve çözümleri bulabilmek için ölümü bile kullanmaya razı.* Neelay dünya çapında sayısız kişinin oynayacağı, oyuncuları ancak kıyısından köşesinden hayal edebilecekleri potansiyellerle dolu, capcanlı, nefes alan bir gezegenin göbeğine bırakan bu oyunun nasıl biteceğini görecek kadar uzun yaşamayacak. Ama başlamasını sağladı ya.

Müthiş bir heyecanın etkisiyle, ellerini çeviri yapan tuşlardan çekiyor. Kalbi iskeletinin üstünde kalan birkaç gram et için fazla sert atarken, görüşü titreşiyor. Sandalyesinin kumanda kolunu itip bilgisayar laboratuvarından ılık gecenin içine çıkıyor. Havada Akdeniz defnesi, limon kokulu sakız ağacı, biber ağacı kokuları var. Bir zamanlar bildiği her şeyi geri getirirken, asla

bilemeyeceklerini de hatırlatan bir koku. Bu kokuyu uzun uzun içine çekiyor. Daha milyarlarca yıl dönecek bir gezegende kısacık ömürlü, minicik, cılız bir şey olmak muhteşem. Karanlıkta, kuru havada, başının üzerinde tıkırdayan dalları duyuyor. *Şimdi, Neelay-ji. Bu küçük yaratık neler yapabilir dersin?*

Dorothy sonuçta neler olduğunu anlatırken, Ray'den bir inilti çıkıyor. Üst üste iki müebbet. Kundakçılık, kamu malına ve özel mülke zarar verme hatta kasıtsız adam öldürme için bile fazla haşin. Ama o bağışlanamaz suç için yeterince sert: İnsanlığın güvenlik ve belirlilik hissine zarar verme.

Yatakta yan yana yatmış, pencereden birlikte keşfettikleri, buradakinin hemen yanında var olan o yere bakıyorlar. Hikâyenin geldiği yere. Dışarıda, dalların içinde gizli bir baykuş kendi türüne sesleniyor. *Gu guk gu guk. Gu guk gu guk guk.* Yarın belediyenin çevre düzenlemecileri yine gelecek ve yanlarında makinelerle birlikte kanunun karşı konulmaz gücünü de getirecekler. *Yine de* hikâye orada bitmeyecek.

İtirazlar Brinkman'ın boğazına düğümleniyor. Tek bir söz gırtlağından çıkmayı beceriyor. "Yok. Olmaz."

Karısı silktiği omzuyla omzunu dürtüyor. Kendini gizlemeyen bir omuz silkiş ama anlayıştan da yoksun değil. Yalnızca, *Yap savunmanı*, diyor.

Ray'in itirazları çağlayarak büyüyor. Beynine dalga dalga kan hücum ediyor. "Meşru müdafaa."

Dorothy ona bakmak için yan dönüyor. Dikkati Ray'de. Havada elleriyle eski stenografının daracık klavyesindeki tuşlara basar gibi bir hareket yapıyor. "Nasıl yani?"

Ray nasıl olduğunu gözleriyle anlatıyor. Eskinin fikri mülkiyet hukuku avukatı savunmanın yükünü üstlenmek zorunda. Fazlasıyla dezavantajlı bir konumda. Detaylara hâkim değil. Keşif sırasında hazırlanan kanıtların hiçbirini görmemiş. Mahkeme deneyimi yok denecek kadar az ve ceza hukuku öteden beri en kötü dersi olmuş. Fakat jüriye sunduğu argüman bir dizi kara kavak kadar düzgün. Hayat arkadaşını sessizce, hece hece, hukuk

bilimi ve felsefesinin en eski, en temel prensipleri arasında gezdiriyor. Kendi alanını koru. Kale doktrini. İhkakı hak.

Kendini, eşini, çocuğunu hatta bir yabancıyı bile kurtarmak için bir yeri yakman gerekiyorsa, kanunlar buna izin verir. Birileri evine zorla girip her şeyi altüst etmeye başlarsa, onları durdurmak için ne gerekiyorsa yapabilirsin.

Ray'in çıkarabildiği birkaç karman çorman hece bir şey ifade etmiyor. Dorothy başını iki yana sallıyor. "Anlamıyorum, Ray. Başka türlü anlat."

Ray söylenmesi fena hâlde gereken şeyi söylemenin başka yolunu bulamıyor. *Evimize zorla girilmiş durumda. Hayatlarımız tehdit altında. Kanunlar gayrimeşru ve olacağı aşikâr zararlara karşı her çeşit güç kullanımına izin veriyor.*

Yüzünün günbatımı rengine dönmesi Dorothy'yi korkutuyor. Dorothy onu sakinleştirmek için elini uzatıyor. "Yok bir şey, Ray. Sadece atıp tutuyorlar işte. Her şey yolunda."

Ray davayı nasıl kazanması gerektiğini görürken, heyecanı daha da artıyor. Sıcaklıklar artacak; denizler yükselecek. Gezegenin ciğerleri sökülüp alınacak. Kanunlar bunun olmasına izin verecek çünkü zarar hiçbir zaman aşikâr değildi. *Aşikâr olması* insanlığın hızıyla beklenirse, çok geç olacak. Kanunlar *aşikârlığı* ağaçların hızıyla değerlendirmek zorunda.

Ray bunu düşünür düşünmez, beynindeki damarlar artık kökler tarafından bir arada tutulamayan toprak misali, gevşeyiveriyor. Beynine dolan kan sayesinde bir aydınlanma yaşıyor. Gözlerini kaldırıp pencereye, gizemli dış dünyaya bakıyor. İki müebbet hapis cezası, orada, göz açıp kapayıncaya kadar geçer. Güneşe doğru uzanarak birbiriyle yarışan sürgünler. Kalınlaşıp soyulan, devrilip tekrar yükselen çeşit çeşit ağaç gövdesi. Evi hızla sarıp sarmalayan ve camları delip geçen dallar. Hepsinin ortasında, arada kasılıp büzüşerek tekrar büyümeye devam eden, genişleyen, kıvrılarak yükselen; yeni yollar, yeni yerler, daha çok olasılık bulabilmek için havayı yoklayan o kestane. Dev köklü çiçekveren.*

---

* W.B. Yeats'in "Among School Children" şiirinden. –*çn*

"Ray?" Dorothy bütün vücudu sarsılan Ray'i tutmak için atılıyor. *"Ray!"*

Ayağa kalkarken komodine çarpıp üstündeki kitapları yere düşürüyor. Fakat bir an sonra, bir kez daha bakınca, o telaş hissi zıddına dönüşüyor. Dorothy'nin boğazı sımsıkı düğümlenirken, havada bir sürü polen varmış gibi gözleri yanmaya başlıyor. Düşündükleri: *Şu an nasıl olabilir? Daha okuyacak kitaplarımız vardı. Birlikte yapacağımız bir iş vardı. Birbirimizi anlamaya daha yeni başlamıştık.*

Gizli Orman'ı yazan kadının son kitabı *Yeni Metamorfoz* yerde, ayağının dibinde. Sesli okunacak kitapların en üstünde, onu asla okuyamayacak okurlarını bekleyen kitapta şöyle yazıyor:

> Eski Yunancadaki *xenia* sözcüğü –konukseverlik– seyahat eden yabancılara iyi davranmamız, kapımızı çalan kim olursa olsun açmamız gerektiğini çünkü yerinden yurdundan uzakta, evimizin önünden geçen herkesin Tanrı olabileceğini anlatırdı. Ovidius da kötülükle dolu dünyayı temizlemek için kılık değiştirerek yeryüzüne inen iki ölümsüzün hikâyesini anlatır. Yaşlı bir çift olan Baukis ve Filemon dışında hiç kimse onları evine almaz. Yabancıları evlerine buyur etmelerinin ödülü de öldükten sonra birbirine dolanmış, kocaman, zarif iki ağaç –meşe ve ıhlamur– olarak yaşamaya devam etmeleridir. Zamanla, umursadığımız şeye benzeriz. Artık kendimiz olmadığımızda, benzeştiğimiz şey bizi ayakta tutar...

Dorothy cesedin afallamış görünen yüzüne dokunuyor. Soğuduğu hâlde şimdiden gevşemeye de başlamış. "Ray?" diyor. "Yakında ben de oradayım." Hemen değil, kendi gereksindiği hızda. Ama ağaçların hızıyla, çok yakında.

Karanlık çöküyor. Mission Dolores Park'ta vakit geçirenler de, amaçları da değişiyor. Ama bu yeni ziyaretçiler bile Mimi'nin yanına uğramadan geçip gidiyor. Mimi öne doğru eğiliyor, elleri kucağında duran iki olgun incir gibi. Özgürlüğün ağırlığını taşı-

yan başını öne eğiyor. Önünde ışıklar parlıyor. Şehrin silueti üstü örtük bir alegoriye dönüşüyor. Mimi dalıp dalıp tekrar uyanıyor.

Sol eli yeniden çalışmaya başlayıp sağ elinin yüzükparmağını çekiştiriyor. Kendi patisini çiğnemeden duramayan bir köpek gibi. Ama bu kez başarıyor. Yeşim halka yaşlılıktan şişmiş ekleminin üzerinden kayarak kurtuluyor. Mimi üzerindeki bir ağırlık uçup gitmiş gibi ferahlıyor. Yeşil halkayı çimlerin üstüne bırakıyor; bölünerek büyüyen bir kargaşanın içindeki tek yuvarlak şey. Sırtını tekrar çama yaslıyor. Atmosferde, rutubetteki hafif bir değişimle birlikte, zihni daha da yeşil bir şeye dönüşüyor. Gece yarısı, bir tepenin yamacında, Bodhi ağacının yerine geçen bir çamın altında şehrin üzerindeki karanlığa tünemiş vaziyetteyken, Mimi aydınlanıyor. Doğuştan hakkı olan acı çekme korkusu –direksiyonu bir an olsun elinden bırakmama ihtiyacı– rüzgârla uçup gidiyor ve uçarak gelip konan bir şey onun yerini alıyor. Sırtını yasladığı ağacın kabuğundan uğultu hâlinde mesajlar yayılıyor. Havadaki kimyasal işaretler dikkatini çekmeye çalışıyor. Toprağı kavrayan köklerden, gezegen büyüklüğündeki bir ağla birbirine bağlanmış mantarların oluşturduğu sinapslar yoluyla uzun mesafeleri aşan akımlar yükseliyor.

Mesajlar diyor ki: *İyi bir cevap, tekrar tekrar, sıfırdan yaratılmaya değerdir.*

Diyor ki: *Hava, yaratmaya devam etmek zorunda olduğumuz bir karışımdır.*

Diyor ki: *Yerin altında da üstündeki kadar şey var.*

Ona anlattıkları şu: *Umut etme, umutsuzluğa kapılma, öngörme ve hayrete düşme. Asla pes etmeden bölün, çoğal, dönüş, birleş ve yaşamın uzun günü boyunca yaptığın gibi, dayan.*

Ateşe ihtiyacı olan tohumlar var. Donması gereken tohumlar var. Yutulup mide asitleriyle oyulduktan sonra dışkıyla birlikte dışarı atılması gereken tohumlar var. Çimlenmeye başlamadan önce ezilerek açılması gereken tohumlar var.

Bir şey yalnızca durarak istediği her yere gidebilir.

Mimi bunları uzuvları yoluyla doğrudan veri toplayarak görüp duyuyor. Yangınlar olacak, bütün çabalara rağmen, afetler, kasırgalar, seller yaşanacak. Sonra dünya başka bir şeye dönü-

şecek ve insanlar onu sil baştan öğrenecek. Tohum bankalarının kasaları açılacak. Yeni ağaçlar hızla büyüyecek ve dirençli, çekincesiz, bütün olasılıkları test edecek. Ormanların oluşturacağı ağlar gölgelerle kaplı ve yeni tasarımın izlerini taşıyan türlerle dolup taşacak. Böyle bir halıyla kaplanan dünyadaki her bir renge ait bütün tonlar kendi polen taşıyıcılarını yeniden yaratacak. Balıklar bütün havzalarda yine akın akın, odun yığınları kadar yoğun yüzecek, kilometre başına binlercesi bütün nehirleri dolduracak. *Gerçek dünyanın* sonu geldiğinde.

Ertesi günün şafağı söküyor. Güneş öyle yavaş yükseliyor ki şafaktan sonra neyin geldiğini kuşlar bile unutuyor. Park yeniden işlerine, randevularına giden ya da başka aciliyetleri olan insanlarla doluyor. *Hayatlarını kazanan.* Kimileri dönüşüm geçirmiş bir kadının birkaç metre ötesinden geçiyor.

Mimi kendine gelip Buda'nın mertebesine erişmiş bir kadın olarak ilk sözünü söylüyor. "Acıktım."

Cevap başının hemen tepesinden geliyor. *Acık.*

"Susadım."

Susa.

"Acı çekiyorum."

Dur ve hisset.

Gözlerini kaldırınca siyaha yakın lacivert renkteki bir pantolonun paçasını görüyor. Lacivertliği yukarı doğru takip edip kırışıklıkları, telsiz ve tabancayla birlikte meşe copun da takılı olduğu kemeri, ütülü lacivert-siyah gömleği ve rozeti geçerek –bir adamın, çocuğun, kan bağı olan birinin– yüzüne kadar çıkıyor ve onunla göz göze geliyor. Az önce gördüğü şey yüzünden alarma geçen adam ona bakıyor: Bütün ağaçlar gibi yalnızca susarak ya da dallarını dalgalandırarak cevap verebilecek olan bir şeyle konuşan yaşlı bir kadın. "İyi misiniz?"

Mimi hareket etmeyi deniyor, edemiyor. Sesi çıkmıyor. Her yeri tutulmuş. Yalnızca parmaklarını biraz oynatabiliyor. Bütün suçlamalara açık hâlde, adamın gözlerine bakıyor. *Suçluyum*, diyor gözleri. *Masumum. Haksızım. Haklıyım. Yaşıyorum.*

***

Ekose montlu adam ertesi gün yanında koyun postlarına bürünmüş yirmilik, iriyarı ikiz kardeşlerle ve arka orta defans oyuncuları kadar cüsseli, profilden kuzguna benzeyen dev bir adamla birlikte tekrar geliyor. Yanlarında koca bir benzinli testere, iki tane küçük tekerli taşıyıcı ve fazladan bir palanga da getirmişler. Erkeklerin korkutucu yanı bu işte: Birkaçını toplayıp ellerine basit birkaç alet verdiğinde, dünyayı yerinden oynatabilirler.

Geçici ekip konuşmaya fazla gerek duymadan anlaşarak saatlerce çalışıyor. Son çam ve ladin, ağrı kesici söğüt ve kanamayı durdurucu huş parçalarını da birlikte çekip yerlerine yerleştiriyorlar. Sonra sessizce durarak orman zeminine çizdikleri deseni inceliyorlar. O şekil onları esir alıyor. Haklarını okuyor. "*Var olma hakkın var. Katılma hakkın var. Şaşma hakkın var.*

Ekoseli adam kollarını yanlarına düşürüp beş kişi yazmayı az önce bitirdikleri mesaja bakıyor. "Güzel oldu," diyor ve oğulları da sessiz kalarak onu onaylıyor. Nick ladin bir değneğe, toprağa soksan çiçek vermeye başlayacak gibi görünen bir şeye dayanmış yanlarında duruyor. Dostları çok eski bir dilde şarkı söylemeye başlıyor. Ne kadar az dili anlayabildiğini fark etmek, Nick'e garip geliyor. İnsanların konuştuğu bir buçuk dil. Konuşabilen diğer canlıların konuştuğu dillerinse tek bir kelimesini anlamıyor. Fakat bu adamların söylediği şarkıyı yarım yamalak da olsa anlayabiliyor ve şarkı bittiğinde, yalnızca bildiği en eski sözcük olduğu için, "*Amin,*" diyor. Bir sözcük ne kadar eskiyse, faydalı ve doğru olma olasılığı o kadar yüksek. Hatta bir seferinde, Iowa'da, o kadının gelip onu hayatın ve belanın içine çektiği gece, *ağaç* ve *gerçek* sözcüklerinin aynı kökten geldiğini okumuş.

Orman zemininde bulup taşıdıkları ağaç parçaları canlı ağaçların arasından yılan gibi kıvrılarak geçiyor. Eserlerinin üzerindeki uydular yörüngeden fotoğraflarını çekmeye başlamış olmalı. Şekiller dallı çiçekli harfleri, harfler de uzaydan okunabilecek kadar büyük, dev bir sözcüğü oluşturuyor:

DUR

Burada, metan çıkaran bir tundranın bu kadar yakınında beliriveren bu mesaj, öğrenen gözleri bayağı uğraştıracak. Buna rağmen, bir insan gözü açılıp kapanıncaya kadar bağlantıları kurmaya başlayacaklar. Bu şey şimdiden yeşillenmeye başlamış bile. Yosunlar üzerlerini kaplamaya, böceklerle birlikte likenler ve mantarlar da ağaç parçalarını toprağa çevirmeye başlamış çoktan. Çürümeyle beslenen sürgünler de ölü ağaçlardaki yarıklarda çoktan köklenmeye başlamış. Yeni ağaçlar çürümeye terk edilmiş bu yığınların elyazısı desenini takip ederek aynı sözcüğü yakında kendileri yazacaklar. İki asır daha geçtiğinde, bu capcanlı üç harf de sarmal desenlerin, değişken yağmurların, havanın ve ışığın içinde yok olacak. Yine de –*her şeye* rağmen– yaşamın başlangıçtan beri söylediği bu sözü bir süre daha söylemeyi sürdürecekler.

"Artık dönsem iyi olacak," diyor Nick.

"Nereye?"

"Güzel soru."

Nick bir sonraki projenin onu çağırdığı kuzey ormanlarına doğru bakıyor. Güneşi tırmalayan, yerçekimiyle alay eden, yükselmeye devam eden dallar. Hareketsiz ağaç gövdelerinin dibinde bir şey hareket ediyor. Hiçbir şey. Şimdi her şey. *Bu*, diye bir fısıltı geliyor yakınlarda bir yerden. *Bu. Bize verilen. Hak etmek zorunda olduğumuz şey.* Bu *hiç bitmeyecek.*

Amerikan edebiyatının son yıllardaki popüler isimlerinden Richard Powers, romanlarında yüzlerce yıllık bilim veya coğrafya tarihlerini, edebi karakterlerinin kaderiyle birleştirerek, devasa konuları müthiş kurgusal yetenekleriyle ele alıyor. Bugüne kadar Pen, Ulusal Kitap, Ulusal Kitap Eleştirmenleri gibi çeşitli ödüllere layık görülen çok sayıda roman yazan Powers'ın on ikinci kitabı *Her Şeyin Hikâyesi* de 2019'da Pulitzer Ödülü'nü kazanmakla kalmayarak *New York Times*, *Washington Post*, *Time*, *Newsweek*, *Kirkus Review* ve Amazon tarafından yılın en iyi kitapları arasında gösterildi.

Ağaçlara yönelik büyük bir saygı duruşu olan *Her Şeyin Hikâyesi*, doğayı, insanları, uygarlığı birbirine bağlayan ağları tüm azametiyle göstermeye çalışıyor. Dünyanın farklı yerlerinden gelmiş insanların Amerika'ya köklerini salarken yanı başlarında her yere uzanmış ağaçların imkânlarından yararlandıklarını; buna karşılık kendi uygarlıklarını kurarken hayat veren ağaçların soyunu nasıl tükettiklerini anlatıyor. Çok farklı karakterde insanların birleşerek ağaçları kurtarmak için nasıl çırpındıklarını, kimi zaman heba olsalar da attıkları tohumların ne kadar etkili olacağını zarafetle işliyor.

Sanattan bilime, çocukluktan aşka, doğadan sanal âleme, aile öykülerinden çevre mücadelelerine ağaçların dünyayı nasıl yaratıp etkilediğine dair modern bir şaheser. Tüketen insani hırsların karşısında ağaçların şefkatinden yana olanların hikâyesi.

"Sıradışı bir roman... Büyüleyici bir performans... Bağlamı insan hayatından daha geniş bir romanı okumanın canlandırıcı bir yanı da var."

—THE GUARDIAN

"Ağaçlar hakkında yazılmış en iyi roman ve aslında tüm zamanların en iyi romanlarından da, nokta."

—ANN PATCHETT

İTHAKİ MODERN 100
ROMAN

www.ithakiyayingrubu.com

ithaki